Liber domini Clementis Sculteti pro iij marcis emptus

Cristofere sancte virtutes sunt tibi tante
Qui te mane videt · nocturno tempore videt
Nec falsum cedat · Nec mors subetanea ledat
Tu solus in sanctis · tenesque nomine gigantis

Gratia sicut imperfectum nam gratia est gloria imperfecta

Dicitur

Gloria sic perfectum quia gloria est consumata gratia

Inc. 345
Bibl. Jag.
V B J C
Inc. 345
JX 30

Speculū Peregrinarū Quæstionū Bartholomæi
Sybillæ Monopolitani

Ham, 17.720

S. Gregory de Ostrowiczkyn

1540

Speculum

PEREGRINARVM QVESTIONVM

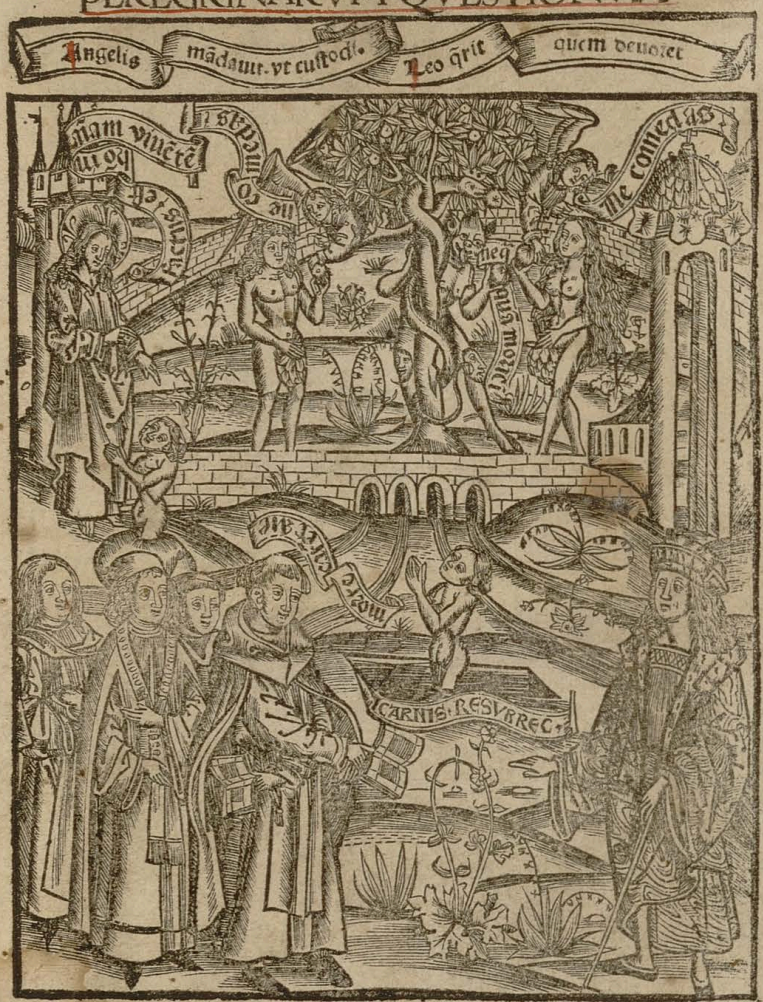

Ex donatione R. P. Joan Wielicij Card. Cracov. S. T. Doct.

Bibl. Jag.

BIBLIOTHECA
VNIV. IAGELL
CRACOVIENSIS

Titulus huius operis

Index capitū Peregrinarum petitionū: Ac questiunculārū: Triū Decadū hui⁹ operis: Bartholomei Sybille: Monopolitani: Theologie professoris: De animabus rationalibus In cōiuncto: & separatis: Decē angelis bonis & malis: mūdisq; alijs scitu dignissimis: Ex vastis & viuacissimis Theologorū: Iurispontificū: Phorum ac Astrologorū: campis: & floribus: collecti: & exornati: Quod studiosis quibuscūq; & animarum curam agentibus: non minus vtile: q; necessarium: Illustrissimo Principi: Alfonso de Aragonia: Inuictissimo Duci Calabrie: dedicatum est. Aduertat aūt lector q; numer⁹ in margine indicis positus remittit ad cartas: pūcta vero numero p̄posita: priores Cartarum partes: postposita autem posteriores designant.

CAPITA ET QVESTIONES Prime decadis.

Primū cuius caput est: vnde: vbi & qn̄ sint facte aut create anime rationales: sub quo septem questiuncule soluunt̄.

Pria: Si anime rationales sint facte ex essentia dei: vt dixit Parmenides &. Marcus Tullius Varro. ij.

Secunda: Si omnes sint create ab initio: simul cum angelis in celo empyreo: vt dixit Origenes. iij.

Tertia: Si traducant̄ de nouo ex semine simul cū corpus humanū seminatur: vt dixit Cyrillus. v.

Quarta: Si q̄s dicimus animas nō sint aīe: sed demones spūs apostate: inclusi corpibus: vt ibi purgent̄: ꝛc vij

Quinta: Si qd verū est: organizato corpe: successiue: simul infundendo: ex nichilo creentur a deo. viij.

Sexta: Si deus rationabiliter agat cooperans in animabus: coitus illiciti. viij

Septia: Quare de⁹ creauerit & semp̄ creet aīas q; mūdas p̄sciuit peccatrices & dānandas. & sīle querit Aug⁹ de angelis a principio creatis: statim vero auersis: viij.

Registrum

SECVNDVN caput est de imortalitate animarū sub quo decem questiuncule soluuntur.

Prima si anime rationales sint immortales. xxiij.

Scda: Si vas hoc fictile: corpus hūanū: aīe pfectibile corruptū & incineratū resurget iterū & viuificabit. xxv.

Tertia: Cū resurrectio corporū: fm fidē in fine mūdi. sit futura: queritē si verū sit q̄ mūdus hēat terminari. xxvi.

Quarta: Si mundo vl alicui creature: repugnet simpliciter esse ab eterno. xxv

Quinta: Si aīa moriēte homine desinat informare successiue: partē post partē corpis: an forte oēs partes simul in eodem instanti informare desinat. xxvi

Sexta: An possit cōtingere q̄ corde iā mortuo aīa adhuc informaret aliquā aliā ptē: vl aliud mēbrū corpis. xxvij.

Septima: Anima eixēs de corpore ad quā differentiam positionis naturaliter exeat an sursum an deorsuz: dextrū vel sinistrum: ante vel retro. xxvij.

Octaua: Anima exiens de corpore: ad quos terminos vadit: an de luce ad tenebras: vel de tenebris ad lucē: de gaudijs ad tristitiam: vel de tristia ad gaudia. xxviij.

Nona: An iudiciū particulare aīe egredientis de corpore fiat a xp̄o corpaliter: an ab angelis cu stodib⁹ aīarū. xxix.

Decima: An a prīo instāti: nō eē hoīs vsq̄ ad ei⁹ iudiciū particulare: sit aliq̄d iteruallū & spaciū tpis. xxx.

TERTIVM caput est de receptaculis post exitum animarum: sub quo septem q uestiones soluunt.

Prima questio ē simplex: de numero receptaculorū animarum post earū a corporib⁹ egressum. xxxi.

SEcunda q̄stio ē de celo ēpyreo o prīo receptaculo aīarū felicium: sub qua nouē questiuncule soluunt.

Prima: Si celū empyreū scdm veritatē reptiat. xxxi.

Secunda: qd sit scdm theologos celū empyreū. xxxij.

Tertia: Quid est dos spūalis animarū & corporū beatorum in celo empyreo. xxxiiij.

Quarta: q̄t sūt dotes aīarꝝ ī celo ēpyreo existētiū. xxxvij
Quinta: Quot sunt dotes corporꝝ ī celo empyreo glorificatorum. xxxviij.
Sexta: Si dotes aīarꝝ in celo empyreo: sint idē cū beatitudine ipsarum. xlij.
Septima: Si vltra dotes quiq̄ aliud in celo empyreo requiratur necessario ad veram beatitudinē. .xlij
Octaua: Si quinq̄ sensus exteriores ī celo empyreo beatificabuntur xliij.
Nona: Quid & quot sūt aureole q̄si parafernalis martyrum confessorū: & virginū in celo empyreo. .xlviij

Tertia questio est de īferno:

Scd̄o receptaculo aīarū: sub q̄ tresdecim. q. solu.
Prīa si īfern⁹ post mortē repiat̄ scd̄m rei veritatē: an sit īfictō e ad terrēdū laicos et tpalia bona ab eis extorquēdū li.
Scd̄a: Si loc⁹ & situs inferni sit in centro terre. .lvij
Tertia: Si alibi q̄ in centro terre repiant̄ in sup̄ficie terre loca in quibus aīe damnatorū penas luant. .lviij
Quarta: Quis ordo & que habitudo est sub terra triu locorū penaliū. s. purgatorij: limbi: & sinus Abrahe: vl⁹ sanctorum patrum ad īfernum. lix.
Quinta: Que est maior regio locorum penalium. .lx
Sexta: que est diturnior regio eorum. .lxi
Septīa: quot carceres seu mā̄siōes hꝫ regio īfernalis. lxij
Octaua: Si ignis īferni sit corporeus vl⁹ similitudinarius vel imaginarius. .lxij
Nona: Quō demones & aīe spirituales separate possint ab igne inferni corporali pati & cruciari. .lxiij
Decima: quō differāt ignis īferni & hui⁹ mūdi. lxv.
Vndecima: Quō corpus hnmanū poterit post iudiciū incōsūptibiliter ꝑpetuo in igne subsistere. .lxvi

Duodecīa: q̄t penarū genera repiunt̄ in īferno. .lxvij
Tertiadecima: An p̄ suffragia viuorum fidelīū minui vel abbreuiari possit pena inferni. .lxx

Quarta questio ē de purgatorio tertio receptaculo aiarum: sub qua quindecim questiuncule soluunt̄.

Prima: Si locus purgatorij ī cētro terre vere esse repiat̄ an sit fictio: ecclesie militātis clericorū ad emūgendum temporales reddītus & elemosynas laicorū. .lxxvi
Secda: Si p̄ter p̄cipale ī cētro terre purgatoriū repiatur etiam īsuperficie terre locus vbi purgent̄ aie mediocriter bonorum. .lxxxiij
Tertia: Si ī purgatorio remittāt̄ alīq̄ pctā quātū ad cul pā: & oīs reatus pene veniali & mortali debite. .lxxxv
Quarta: Si pene purgatorij excedant oēm tpalem penā huius vite: & que & quot sunt ille pene. .lxxxvij
Quīta: q̄ drīa ē īter ignē īferni et ignē purgatorij. lxxxix
Sexta Si pena purgatorij tam grandis sit ab hijs qui ibi purgantur voluntarie sumpta. .xc
Septia: An aie ibidē p̄ īpatiētiā īn penis vl̄ p̄ aliquē alīū actū peccare possint mortaliter vel saltē venialiter. .xc.
Octaua: An aie īn purgatorio penas paciēter ferēdo vl̄ alio actu mereri possint citiorē liberationē a penis. .xci
Nona: Quare dānati vsq̄ ad diē iudicij p̄ īpatientiam in penis blasphemantes demerendo: crescit eorū pena: cū sint eiusdē status vie & temporis quo. s. ad meritū vel demeritū cū aiabus purgandis que ante vel post iudicium amplius mereri vel demereri nō possunt. .xci
Decima: Quare sola aia patiat̄ penas purgatorias p̄ peccatis a toto homine cōmissis in mūdo: & nichil corpus penarum luat ante vel post resurrectionem. .xcij
Vndecima: Si aie mortuorū in purgatorio recipiūt cō-

solationē ex operibus viuorum fidelium. .xciij
Duodecīa: An papa possit ex plenitudine sue clauis iurisdictionis relaxare per indulgētias totū vel partē pene eius qui de facto est in purgatorio. .xcv
Tertiadecīa: An papa de plenitudie sue iudiciarie ptātis possit ligare vl' absoluere existētē in purgatorio. .xcviij
Quartadecima: An papa possit ex genere sue iudiciarie potestatis totū simul euacuare purgatoriū. .xcix
Quītadecima: An duo in purgatorio existētes digni eq̄li pena vnus altero possit inde citius liberari. .c

Quinta questio ē de quarto receptaculo aīaꝝ. s. de lībo puuloꝝ cū solo originali decedētiū. Circa q̄. vi. q. soluunt̄.
Prima: Quomodo differat limbus sanctorum patrum vel sinus Abrahe a limbo puerorum. ci.
Secunda: Qua pena puniuntur in limbo pueri sine baptismate: vel cum solo originali defuncti. cij.
Tertia: Si ī limbo puerorū sit pēa sensus vl' demōes. .ciij
Quarta: Quare cum xp̄s in limbum descēdit: inde pueros ibidem existentes non extraxit. .ciij
Quīta: Si eis īdulgētie valeāt & si ꝓ eis sit orādū. .ciiij
Sexta: Si in die iudicij: surgent in iudicio cum ceteris resurgendis. .ciiij

Sexta questio ē de cāpis elisijs: q̄nto post mortē receptaculo aīaꝝ. s. phōꝝ poetarū & machumetistarū: sub q̄ vna tm̄. q. sol. cv
Vbi sit locꝰ cāporū elisiorū: & q̄ ibidē repiāt̄ delicie. cv.

Septima questio est de paradiso terrestri loco translatorum. Circa quam quatuor questiuncule soluuntur. .cv

Prima: An paradisus terrestris sit locus in terra corp̄e⁹ an sit figura spiritualis bt̄itudinis ī celo ēpyreo. cv.
Scd̄a: ī q̄ pte mūdi & terre sit sit⁹ ꝑadisus terrestris. cviij
Tertia. Quot sunt q̄ in hunc ortū deliciarum & voluptatis paradisum translati fuerunt. cx.
Quarta: An penes ea circa q̄ attendit̄ salubritas regionū: Regio orientalis cōiter infideliū: eligibilior sit & gratior regionibus occidētalib⁹ cōiter xp̄ianorū. cxij.

Quartū caput ē: Si aīe defūctoꝝ exire possint receptacula deputata eis vitꝫ de ꝑadiso: iferno: purgatorio: limbo: & de cāpis elisijs: & apparere viuis. Circa qd̄. iiij. q. soluunt̄.
Prima: Si aīe defunctorum possint exire eorum receptacula & apparere viuis. .cxiiij
Secunda: Si xp̄iana aut gentili ꝓbatiōe aliquos spiritus effectualiter apparuisse cōperiat̄: .cxvi
Tertia: si aīe statī egresse de corp̄e sociēt̄ āgelis bōis vl̄ malis: et ab eis deducāt̄ sine mora ad loca deputata eis .cxvij
Quarta: An liceat req̄rere morientē ꝙ sibi reuelet suu statum post mortem. .cxviij

Quintū caput ē. Si aīe dānate ꝓpter fugā & carētiaꝫ miseriarū & penarū eternaliū possint appetere recta rōne & deliberatiua nō esse. Circa qd̄. iiij. questiūcule soluunt̄.
Prima est quesitū principale nūc supra positū. .cxviij
Secunda. Quot sunt ꝓpter que mors occurrit appetenda sub ratione boni. cxxi.
Tertia: An recta rōne eligibilius sit hoī fideli appetere nō esse q̄ꝫ peccare mortaliter aut venialit̄. cxxij.
Quarta. Si fortis fortitudine politica debeat plus fugere pctm̄ oppositū fortitudini q̄ꝫ mortē corp̄alē. cxxiij.

Sextum caput est simplex:

Vnā tm̄ questiūculā sub se cōtinēs vz: Si aīe sepa
tę cog̃scāt & sciāt ea q̄ apud nos viuos agunt̄. cxxiiij.

Septimū caput ē de cogni-

tiōe aīaꝝ sepatarū. Circa qd̄. iiij .q. soluunt̄.
Prima: Si anime separate vbicūq; fuerint se cognoscāt
ad inuicē & de modo quo se cognoscunt. .cxxvi
Secunda: Si ad inuicē colloquant̄ & quō. .cxxvi
Tertia: Si retineāt post mortē sciam & virtutes acq̄sitas
& si in īferno dānate vtant̄ eis cū delectatōe. cxxvij.
Quarta: Si aīe dānatorum: ante & post iudiciū videant
deū & angelos animasq; beatorū & eorū gloriā. cxxvij.

Octauum caput est de pfe-

ctione anime rationalis rapte vel in extasim po
site: sub quo septem questiones soluuntur.
Prima questio est: Si aīa rapta vl' abstracta a sensibus
possit ex natura sua diuinare aut futura cognoscere: sub
qua septem questiuncule soluuntur.
Prīa: Si diuīatiōes ī aīab⁹ raptis īsint eis a natura. cxxviij
Scd̄a: Vnde causat̄ in aīabus extasis siue rapt⁹. .cxxx
Tertia quotuplex est gradus extatice conuersionis de-
um seu cōtemplationis spiritualium .cxxx
Quarta: An Plato & Aristotele potuerint naturaliter
tantam theologiam acq̄rere quantā Adam & Paulus
in extasim positi. cxxxi.
Quinta: Quare femine sepius rapient̄ q̄ mares: & fre-
quētius mulierib⁹ fiunt reuelationes q̄ viris. .cxxxij
Sexta: An ꝓphetie & reuelationes vaticinātiuz & qn̄q;
raptarū mulierum xp̄o vere deuotarū: vt puta Brigide:
Catherine de senis & similiū: hr̄i debeāt ꝓ in dubitan-
ter veris & p̄dicari tanq̄ a spū scō edite. cxxxij.

Septima: An vaticinia futurorū a sibyllis & quarūdam magarū & phitonissarū ī ppō gētili sint credēda eis reuelata a spū scō: & q̄re solis sibyllis mulieribꝫ apud gentiles cōcessū ē de xp̄o vaticinari & nulli alteri. cxxxiij.

SECVNDA qō ē de sōno corpali: circa q̄. 3. q. sol. Prima: qd sit sōnus corpal' & vñ causat'. cxxxiij. Scda: qd sit sōnus vniuersalis & qd ptialis. cxxxv. Tertia: Vnde causatus est somnus Ade a principio cū nichil de dictis in supra nūc questiuncula causantibꝫ somnum: nec fumalis euaporatio cibi potuerit ad caput eiꝫ vl' cor afcēdere: nec in padiso comederit ante formationē Eue: & qd vidit Adā in sopore illo. cxxxvi

TERTIA questio est de sōnijs siue appionibꝫ fantasticis sōniorꝫ. Circa q̄ sex questiuncule soluunt'. Prima: Quid sit somniū: & vnde causant' somnia: siue apparitiones fantastice somniorum. cxxxvij. Secunda: Si spūs boni & mali possint apparere & īmittere somnia viuis. cxxxviij. Tertia: Si spūs vel aīe mortuorꝫ possint in sōnis monere ad bonū: vl' abducere a malo viuos: & si sint seruande & exequende mortuorū monitiones. cxxxix. Quarta: An somnia amentium & stultorū habeant p̄ sagium alicuius veri. cxxxix. Quinta: q̄re spūs boni nō clare erudiūt hoīes p sōnia: sz enigmatice & pabolice: cū finis īmissiōis sōniorū sit significatio aliq̄ꝫ q̄ sciri vl' p̄sciri expedit hoībꝫ. cxxxix. Sexta: quare influxus spirituū in hoīes potiꝫ & cōmunius respicit somnium q̄ vigiliam. cxl.

QVARTA questio ē vnica. s. quot & q̄ sunt q̄ bene somniant & somniando diuinant. cxl.

QVINTA questio est simplex. s. si dare fidem somnijs sit licitū. cxlj.

SExta qō vnica ē. s. vaticiari fut'a p̄ sōnia sit pctm. 142.

SEptima questio duas hēt questiūculas videlicet.

Pria: q̃re pueri & amẽtes qñq; futura p̃dicũt. cxliij
Secũda: quare animalia bruta aliquibus motibus futuros effectus ostendunt. cxliij

NONVM CAPVT est de ĩmunitate & nobilitate intellectus & volũtatis potẽtiarũ aĩe respectu corporũ celestiũ: sub q̃ septẽ q̃stiões declarãt.

PRima qõ est de ĩtellectu & volũtate respectu corporũ celestiũ: sub qua q̃nq; questiũcule soluunt.
Prima: Si voluntas & intellectus potẽtie aĩe rationalis subdant̃ & necessitent̃ a corp̃ibus celestib⁹. cxliiij
Secunda: Si ab astris vel alijs causis accidẽtalibus vnus sit altero acutioris ingenij vel tardioris. cxlvi.
Tertia: Si ab astris vel alijs accidentalibus vnus inclinetur. ad vnã sciam: & alter ad alteram. cxlvj.
Quarta: quot sunt cause accidẽtales ex q̃bus acuitas ingenij & inclinatio ad diuersas scias ꝓueniũt. cxlvi.
Quinta: Quis melius iudicat de bonitate & prauitate intellectuum medicus an astrologus. cxlvij.

SECVNDA questio est vnica & simplex vz: An ex ipressione celestiũ corporũ causent̃ in diuersis regionib⁹ quasi ap̃propriata vitia & virtutes: & in hoĩbus diuersitas morũ. s. vitiorũ & virtutum: cxlviij

TERTIA questio est de fato: an. s. aĩa rõnalis respectu voluntatis & actuum eius subdatur & necessitetur a fato: sub qua septem questiuncule soluunt̃.
Prima: Quid sit fatũ secundum poetas. cl.
Scda: Quid sit fatũ scd̃m phõs: stoicos: & astrologos: & q̃d ipsi fato p̃hi: astrologi & stoici ascribũt. cli.
Tertia: Quõ p̃dicti phi: astrologi & stoici ꝓbant oĩa subdi & necessitari a fato. cliij.
Quarta: Quot sũt sacrilega de fato dogmata phõr̃: & quõ a catholicis doctoribus reprobant̃. cliij.
Quinta: Quõ demonstrant theologi nõ oĩa subdi fato nec singula ab eo necessitari. clvi

Sextaquō rñdēt theologi rōib⁹ auctoritatib⁹ & exēplis phōꝝ male de fato sup̄.3. q̄stiuncula sentiētiū. clviij.
Septima: Quid sit fatum scd̄m theologos: & que ꝑm ipsos fato sic vel nō subdunt̄: & quō xp̄iani fatū catholice admittere possunt: & in quibus secundum eos differt fatum a ꝓuidentia dei. clix

QVarta questio ē de fortuna. s. si ei subdant̄ humane & volūtarie electiōes: & an casuales euētus necessitent̄ ab ea: sub q̄ q̄nq̄ de fortuna questiūcule soluunt̄.
Prima est: q̄d sit fortuna secundum poetas & gentiles et quomodo eā pingunt: & q̄d ascribūt ei & in quibus male de fortuna sentiunt. clx.
Scd̄a est: q̄d sit fortuna scd̄m phōs & theologos. clxij.
Tertia est: quot & que sunt facientes homines fortunatos & infortunatos: clxiij
Quarta est: quot sunt cōditiones fortune. clxv.
Quinta est: An medici: lusores: milites: agricole: fortunentur ab astris in operibus suis. cxlvi.

QVinta questio est de practica diuinatoria effectuū futurorū ex astris & imaginib⁹ siue in celo stellarū cōgregationib⁹: sub q̄ tres q̄stiūcule soluunt̄.
Prima: Si deus a principio in celo stellato. i. firmamēto posuit stellas scd̄m aliquas formas vel imagines animalium & specierum mundi inferioris. clxviij
Secunda: Si aliquo rōnabili mō & nō sup̄stitiose: tales imagines trāslate sint & attribute stell' in celo. clxx
Tertia. An ex astris & imaginibus talib⁹ possit aliqua practica certa & diuinatoria effectuum: & futurorum euentuum haberi ab hominibus. clxxij

SExta questio est simplex videlicet An astrologi ex inspectione ylech & alcocoden in locis planetarū: vel gradibus zodiaci: possint yere iudicare de lon

gitudine & breuitate vite natorum. clxxiij.
SEPTIMA questio ē simplex videlꝫ: An ab astrologis ꝑ solū respectū ad statū oīm scd̄arꝝ causarū agētiū: possit de futuris euētib⁹ certū ferri iudiciū .clxxiiij

Decimū caput est de beatitudine ipsius aīe rōnalis. Circa qd̄ sex. q. sol.

Prima: In cuius actu potentiarū anime cōsistat beatitudo eius: & hic de triplici opiniōe dicentiū. clxxvij.
Secunda: Si in patria vna aīa sit beatior alia. clxxxi.
Tertia: Si anima minus bona & doctior in patria sit dignior anima meliori & minus docta. .clxxxij
Quarta: Si ille q̄ in charitate habuit intensiorē graduꝫ sine actibus martyrij: doctoratus: & virginitatis: sit beatior illo qui predictis actibus fuit decoratus cum remissiore gradu charitatis. clxxxij.
Quīta: quot noīb⁹ aīa rōalis ī scripturis noīat̄. clxxxiij.
Sexta: Quare in microcosmo. i. in ꝑuo mūdo q̄ dicit̄ hō: anima que est ei⁹ pars potētior & nobilior: nō regit & dominat̄ corpori inuincibiliter & irresistibiliter sicut in macrocosmo. i. in maiori & latiori mundo quē magnū aīal philosophi vocauerūt: suꝑiora & potētiora & subtiliora corꝑa: regūt quodā ordine naturali irresistibiliter corꝑa hec inferiora & infirmiora. clxxxiiij.

SECVNDE DECADIS bonorꝝ angelorū.

Primum caput est de esse ꝛ essentia ipsorū: sub q̄ q̄nq̄ questiūcule soluūt̄.

Prima: Si āgeli sint cū ethimologia ipsorū. .clxxxiiij.
Secunda: Quid sūt spūs q̄s angelos appellam⁹. clxxxv.
Tertia: Quot sūt celestes spūs q̄s āgelos vocam⁹. clxxxv
Quarta: Quando fuerūt creati angeli. clxxxvi.
Quinta: Vbi creati fuerunt angeli. clxxxvij.

SECVNDVM caput ẽ simplex: tm vnã qõem cõtinẽs videlitz: Si ãgelis et btis: demõib⁹ & dã natis: viatorib⁹: & ī ipo deo: sit liberũ arbitriũ. clxxxvij.

TERTIVM caput est de officio angelorũ circa homines: sub quo quatuor questiuncule soluunt̃.

Prima: Si angeli ad custodiã hoim deputent̃. .cxc

Secunda: Quõ dicant̃ angeli ad custodiam hominum vel ad aliam operationẽ mitti cũ semp in celis sint vidẽtes faciem patris. Mathei. xviij. .cxci

Tertia: Si ad omniũ trium ierarchiarum angelos pertineat homines custodire. .cxcij

Quarta: Quare indigẽt hoies custodia infirmiorũ angelorum cũ eis semp adsit custodia fortioris dei. .cxciij

QVARTVM caput est de assistẽtia angelorũ circa hoies: sub quo quatuor questiuncule soluuntur.

Prima: Quibus hominibus alias hominũ angeli ad custodiam deputentur. .cxciij

Secunda: Si singulis hominibus vnus vel plures angeli in custodiam assignentur. .cxciiij

Tertia: Ad qd hoibus angeli ī custodiã largiant̃. .cxcv

Quarta: In quo statu incipiat angelorum custodia: & quo tempore terminetur. cxcv.

QVINTVM caput est de cessatione custodie: q augmẽto & decremẽto gaudij angelorũ. Circa quod tres questiuncule soluuntur.

Prima: Si angeli desiderant hoies quorũ custodie deputant̃ ꝓpter presentiã aut obstinationem custoditorum: vel ꝓpter existentiam eorũ in celo. cxcvi.

Secunda: Si ex salute custoditi crescat gaudium angeli custodientis. cxcvi.

Tertia: Si angeli affligant̃ & doleant ex damnatiõe custoditorũ. cxcvij.

SEXTVM caput est de vigilantia angelorũ circa salutẽ hoim: sub quo tres questiuncule soluunt̃.

Registrum

Prima: Si angeli boni sint magis solliciti p hoie q̄ sint contra eundem maligni spiritus. cxcviij.
Scda: q̄re angeli amicitiores hoibus & fortiores demonibus: vt ptz ex nūc sup̄ soluta q̄stiūcula pmittūt & pmiserūt hoies & scōs viros vexari & supari q̄nq̄ a demonib⁹: maxie cū pditio custoditi ascriba negligētie custodientis. Vñ. 3. Reg. 2. dicit̄ cuidam. Custodi virū istū: qui si lapsus fuerit: erit anima tua p aia eius. .cxcvij
Tertia: Si āgeli boni timeāt cadere a deo p̄ pctm̄. cxcix
SEPTIMVM caput est de potētia virtuali angelorum: Circa q̄d tres questiūcule soluunt̄. Pria: Si āgeli pñt imutare potētias hoim interiores & exteriores. cc
Secunda: Si possunt cōsecrare corpus christi. .cc
Tertia: Si angelus bonus vel malus in figura hois sacerdotis appares possit baptizare aut absoluere. .cci
OCTAVVM caput ē de angelor̄ virtute respectu distātie local. Circa q̄d q̄n p̄ questiūcule soluunt̄.
Prima: Quō vnus angelus intelligat aliū. .cci
Scda: q̄ sit in āgelis cognitio matutina & vesptina. cciij
Tertia: Quō vnus angelus loquit̄ cum alio. .cciij
Quarta: quot modis pōt angelus loq̄ cū hoibus. cciij.
Quinta: Si distantia localis impediat locutionem angelorum ad inuicem. .cciij
NONVM caput est de potēti & sagaci angelorum resistentia. Circa q̄d tres questiuncule soluunt̄.
Prima: quotuplex sit preliū & pugna angelorū. cciiij
Secunda: Si preliū angelor̄ de quo scribit Apocal. xij. fuerit reale & corpale vl intentiōale & mētale. .cciiij
Tertia: de q̄ & q̄ materia fuit pliū mihael. cū dracōe. ccv
DECIMVM caput ē de assūptiōe hoim intra choros angelorū. Circa q̄d due questiuncule soluunt̄.
Pria: si ad angelor̄ collegiū p̄ mortē hoies assumāt̄. ccv

Secunda: Si supra choros angelorum virgo Maria fuerit assumpta. .ccvij

TERTIE DECADIS MALORVM angelorũ.

Primum caput est de esse et p essentia ipsorũ. Circa qd̃ sex q̃stiũcule soluũt̃.

Prima: Si demões scd̃m rei veritatẽ repiant̃ an sit cõmẽtum & fictio theologorũ & xp̃ianorum. .ccviij

Scd̃a: qd sint quos vocamus nos demones. ccxi

Tertia: Si casus & lapsus demonũ a principio mundi vt dicunt christiani fuit possibilis. ccxij.

Quarta: Quanto tp̃e post eorum creationem demones ceciderunt. ccxiiij.

Quinta: In quẽ locũ demones lapsi ceciderũt. ccxv.

Sexta: quot fuerũt demones q̃ de celo ceciderũt. ccxvi

SECVNDVM caput est de simplicitate demonũ. Circa quod q̃nq̃ questiuncule soluuntur.

Prima: Si demones habent corpora naturaliter sibi vnita vt forma materie. ccxvi.

Scd̃a: Si ĩ demonib⁹ sit generatio ex sexu masculino & feminino p̃ semẽ vt in hoib⁹ & aĩalibus p̃fectis. ccxvij.

Tertia: q̃re cũ assumũt corpa: ñ assumũt nisi aerea. ccxviij

Quarta. Si demones in corporibus assumptis vere exerceant opera vite. .ccxix

Quinta: Si diabolus transfigurans se. in angeluꝫ lucis vel in specie christi apparens possit adorari pro angelo vel pro christo absq̃ peccato. ccxix.

TERTIVM caput est de potentia demonum. Circa quod sex questiuncule soluuntur.

Prima: Si demones ingredi possint corpora hominũ vel aliorum animalium. ccxx.

Secunda: Si demones cum ingrediunt̃ corpora illabã-

tur toti corpori: aut alicui parti corporis: vt puta digito aut musculis. ccxxi.

Tertia: ⁊i demones possunt mouere corpa absq; eorum approximatiõe solũ ꝑ imperiũ voluntatis. ccxxi.

Qurata: ⁊i demões ingredi pñt aĩas hoĩm. .ccxxij

Quinta: ⁊i spiritus hominis damnati illabi possit in corpus alterius hominis. .ccxxiij

Sexta: ⁊i alicui obsesso sit credendũ cũ dicit se eẽ aĩam vl spm̃ alicuiꝰ defuncti vt credebat Hermetes. .ccxxiij

QVARTVM caput ẽ de potẽtia demonũ rspectu effectuũ naturaliũ. Circa qd tres q̃stiũcule soluũt.

Prima: ⁊i demões ꝑpria virtute absq; seminibꝰ possint ꝓducere effectũ aliquẽ naturalẽ: vt puta formã vermis aut serpentis in materia ĩmediate. ccxxiij.

⁊cda: ⁊i demões nõ pñt ꝑpria virtute vt ex supᷣ questiuncula dictũ est: ĩmediate verũ effectũ naturalẽ ꝓducere quã Magi corã Pharaone ranas: & nicromantici aialia multa virtute demonũ ꝓduxerunt. ccxxiij.

Tertia cũ demones possint applicãdo actiua passiuis formare corpus humanũ sile embrioni: vt dictũ est nũc supra. Queritᷣ si hãc artẽ & potẽtiã coagulãdi corpa hũana possint docere nigromãticos et hoĩes eis deuotos: vt de Alber. magno & Virgilio a q̃busdã affirmat. ccxxv.

QVINTVM caput est de impugnatione hoĩm a demonibus. Circa qd .iij. questiũcule sol.

Prima: ⁊i verũ sit q̃ demões hoĩes ĩpugnẽt. .ccxxv

⁊ecunda: Quomodo & quot modis ꝺemones deludãt sensus humanos. ccxxviij.

Tertia: si alijs mõis ꝓter dictos demões hoĩes fallãt. ccxxix.

Quarta: q̃re ꝑmittit deꝰ q̃ demões hoibꝰ ĩsidiẽt. ccxxx.

SEXTVM caput est de tẽptatiõe hoĩm a demonibus. Circa quod ⁊ex questiuncule soluuntur.

Prima: Si temptare homines sit officium proprium de monum ccxxxi.
Scda: Quorsũ tendat tẽptatio demonũ. ccxxxi.
Tertia: q̃t & q̃ sũt tẽptantia & insidiãtia hoĩb⁹. ccxxxij.
Quarta: si ab hijs p̃dictis tẽptari sit appetẽdũ. ccxxxij.
Quinta: Quare demon nõ tẽptauit Euam interiori suggestione: sed vocali locutione: & quare in specie serpẽtis magis q̃ ceterorũ reptiliũ vl' aialium. ccxxxiij.
Sexta: Quo ydiomate diabolus primos parentes in paradiso terrestri est allocutus. Et quod fuit primũ ydioma: & quod erit vltimũ in beatis & damnatis post iudicium: & quo ydiomate deus in paradiso terrestri primos parentes alloquebatur. ccxxxiij

SEPTIMVM caput est de potẽtia & cõditione demonũ. Circa quod quatuor questiũcule soluunt.
Prima: Si demones cognoscunt futura. ccxxxiij.
Scda: Si demões cognoscũt cogitatiões hoĩm. ccxxxiiij
Tertia: Si demones p̃nt facere miracula. ccxxxv.
Quarta: Si sicut dicit de mulieribus de nocte equitantibus cũ Diana: vl' cũ Herodiade vxore Philippi: sic sit in re: an sit illusio demonum. ccxxxvi.

OCTAVVM caput est de impotentia & inbecillitate demonũ. Circa q̃d q̃nq; questiũcule soluunt.
Prima: Si demones aliqua arte naturali inuenta: vel que reperiri possit: conbinationis verborum: caracterũ vel virium naturalium cogi possint ab homine vt intrent aliquẽ locũ videlicet fialã vel imaginẽ: ibiq; fixe p̃ maneãt & responsa petentib⁹ reddant. ccxxxvij.
Secunda: An demones possint expelli a corp̃ib⁹ obsessis virtute melodie aut lapidis vel herbarum. ccxxxviij.
Tertia: Si fascinatio infantũ & puerotũ a sortilegis vetulis sit opus naturale vel diabolicum. ccxl.

Quarta: Apparitiones & mirabiles factiones apparentes quãdoq; circa corpora defunctorum: vt puta conseruatio corporum post mortẽ ab incineratiõe: & augmẽtum vnguiũ: barbe: pilorum in mortuis: aut emanatio sanguinis de corpore occisi ad presentiam occisoris/ quibus causis sunt tribuende diuino miraculo/ an nature vel demoni. .ccxl

Quinta. Cũ mirabiliũ apparitiões fieri consueuerint ex causis malis & bonis vt dictũ est: nunc queriť vnde sumenda sit discretio harum ab illis. ccxli.

AN NVM caput est de diuinatione: commertio & inuocatione demonum. Circa quod sexdecim questiuncule soluuntur.

Prima: Si quisq; possit vaticinari futura per inuocationem demonum absq; peccato. ccxlij.

Secunda. Quot sunt genera & species diuinationum quibus demones inuocantur. ccxlij.

Tertia: Si licitum sit vti rebus naturalibus ad sanitatẽ corporum acquirendam. .ccxliiij

Quarta: Si figure signa vel caracteres pñt rebus naturalibus adhiberi ad effectꝰ aliquos inducendos. .ccxliiij

Quinta: An ad p̃cognoscẽda aliqua futura fortunia vl' infortunia: sicut sanitates vel infirmitates vt medici faciunt sit licitũ aliq̃ signa obseruare. ccxliij.

Sexta: Si obꝑuare tpa ad aliqd faciẽdũ sit licitũ. ccxliij.

Septima: An inuestigare de rebus furtim subtractis per inspectionem astrolabij & per iudicium astrorum sit peccatum .ccxlv

Octaua: An sit licitum in collectione herbarũ vl' ꝑ qua uis infirmitate dicere aliqua carmina: vel aliquas scripturas sup hoies vel animalia ponere preter symbolum & orationem dominicam. .ccxlv

Nona: An suspẽdere diuĩa verba ad collũ sit licitũ. ccxlv

Registrum

Decima: An reliquias sanctorum portare & qualiter cunq; tenere sit licitum. .ccxlvi
Vndecima: An serpentes incantare: vel aĩa lia incantationibus sanare sit licitum. .ccxlvi
Duodecia: An iudiciũ ferri candẽtis vl aq̃ buliẽtis ordinare ad alicui⁹ pcti occulti inq̃sitionẽ sit licitũ. .ccxlvi
Tertiadecima: Si p acq̃sitione scientiarum licitum sit vti obseruantijs artis notorie. ccxlvi.
Quartadecima: Si prestigijs & diuinationibus demonũ cũ sic euenit sit credendum. .ccxlvij
Quintadecima: Si sit licitũ ad acq̃rendum & sciendu3 aliquẽ euentũ occultũ: vt puta de electione p̃latorum & manifestatione peccatorũ occultorũ: & adeptione dignitatũ tp̃alium vti iudicio sortium. ccxlvij.
Sextadecima: Quare tria peccata sortilegiorũ: diuinationũ: incantationũ & huiusmodi plus habũdant in mulieribus q̃ in viris. ccxlviij.
DECIMVM caput est de cõcessa & assidua demonũ cõtra hoies pugna. Circa qd sex q̃stiũcule sol.
Prima: Quibus cõcessa est maior ptãs sup̃ hoies malis spiritibus vel malis hominibus. ccxlix:
Secunda: Quibus cõcessa est maior ptãs ad affligendos bonos agenti naturali vel homini. .ccxlix
Tertia: Quare actio afflictiua vl naturaliter agentium ab agentibus liberis: q̃nq; fuit p̃missa: q̃nq; autẽ impedita. Actio vero gladij semp̃ in oẽs suum sortita est effectum & nunq; impedita. .ccxlix
Quarta: Quot sunt species demonũ: hoies ante & post iudicium torqueantium. ccl.
Quinta: Que est causa q⁹ demones sic temptent: torqueant & insidientur hominibus. ccli.
Sexta: Si cuilibet morienti in eius articulo semp̃ demones appareant. cclij.

Finis Tabule.

Ad inuictissimum ac illustrissimum principem Alfonsum de Aragonia Ducem Calabriæ: fratris Bartholomei Sybille Monopolitani theologie & ordinis predicatorum minimi professoris: Prefatio in animarū rationalium in coniuncto & separatarū bonorum & malorum demonum Tres decades.

CONsueuerūt fere oēs inclyte dux Alfonse qui p̄clara aliq̄ maiusculis lucubratiōibus ānotassent. Eminentiori: & dariori cuipiā p̄cipi: aut viro illa offerre atq; dicare. Tum sibi dominoꝝ aios gratificādi & conciliandi gratia: Tum vt grecorū aut Romanorū consuetudine: mortalem principem: in deos sic transferre liceret: quo etiam eorū scripta honestius sic in publicū exirent: & cū nouitatis gratia: auctoritatē quoq; apud lectorem haberent. Sic Virgilium Octauio: Sic Lucanum Neroni: Sic Plinio Vespasiano: ac Statiū nostrū Domiciano sua scripta: sacrasse comperimus. Ego vero qui iure omni post deum & diuū Dominicū: post pium ac christianissimū Regem patrem tuū: Ferdinandū imperio obnoxius & ascriptus sum tuo: Cum relaxandi animi gratia: superioribus tēporibus ex vastis theologorum: iurispontificū: pho̅rum ac astrologorum campis/ de animab⁹ rationalibus in coniuncto & separatis: decq; angelis bonis & malis: tres petitionū decades collegisse tuo potissimū nomini illas dicare constituī: vt que per sese obscure erant: mirifico tuo illustrarentur fulgore: & fierent te suscipiente preciose. At dicet quispiā: Quid cū theologis: iuribus: pho̅is & astrologis/ Alfonso duci Calabrū in maximis belli ac pacis negocijs exercitato: quē in armis velut alterū martem hostes exhorruere: quē ha-

C

Caput primum

nibal apud anthiochū inter Alexandrū & Pirrū locare potuisset: quē nūc ceu pacis aut belli arbitrū: vniuersa habet & reuerē italia? Huic ego sic Responsum velim. Alfonsum Ducē nō minus sacris romanisq; litteris quā armis atq; milicia delectari. Quomodo. n. res totiēs tumultuantis italie subactis diuersarū partiū copijs ad fidē prīcipum: & obsequiū redigisset. Quō regnū auitum sedi tiōibus & ī testinis bellis afflictū: patri & sibi reddidisset pacatum: nisi sapientia que diuinis & humanis litteris edocetur: enituisset/nisi iuribus ac liberalibus artibus floreret que plus certe conferunt principi: teste Vegetio: ad obtinendā victoriā quā robur militū aut strenue pugnātium industria. Adde q; virtutū vestigia: veterū prīcipū emulatus: ceu Alexander Aristotelē. Claudius Nero Lucium Senecā. Trayanus Plutarchū. Alfonsus rex regū: auus suus Michaelē Epilam Theologū. & Anto. Panhormitam. Ferdinādus pater Henricū philosophūq; diuinū. Sic Alfonsus dux noster domi forisq; charissimos habeat viros in omni sapiētia eruditos: cū quibus lectitare: conferre: & astu persepe arguere consueuit: quiq; ad erigendas disciplinas: fouēdaq; studia: velut alter Ptolomeus philadelphus rex egypti: vna cū patre rege Ferdinando bibliothecā omniū librorū genere ornatissimam erexerit. Tibi ergo princeps Alfonse. dux inuicte: qui seculum: & regnum patris ac tuū: qui barbaras etiam gentes radio tuarum rerum gestarum exornas: & velut clarissimum quoddam sidus illustras. præsentem libellum hunc dedicaui: quem speculum peregrinarum questionum nominare constitui. Quē tibi si gratum fuisse persensero: fauore ac dignitate tua excitare me poteris ad maiora. Vale columen & gemma principum.

Caput primū prime decadis

Primum caput huius decadis animarũ rationalium est. vnde vbi: & quãdo sint facte aut create. Circa quod septẽ erunt questiuncule absoluẽde. Prima si anĩe rationoles sint facte de essentia dei vt dixit Parmenides & Marcus Terentius Varro. Secunda si omnes sint create ab initio simul cũ angelis in celo empyreo: vt dixit Origenes. Tertia an traducantur de nouo ex semine simul cũ corpus humanum seminatur: vt dixit Cyrillus. Quarta an quas nos dicimus animas non sint anime: sed demones: spũs apostate inclusi corporibus vt ibi purgentur. & eos ibidem delictorũ peniteat vt dixerunt cum Origine qdam heretici. Quinta an quod verꝝ est organizato corpe successiue simul infundẽdo: ex nichilo creentur a deo. Sexta an deus rationabiliter agat cooperans in animabus: coitus illiciti. Septima quare deus creauit & creat animas quarum multas presciuit peccatrices atq; damnandas. Et simile querit Augustinus de angelis a prĩcipio creatis: statim vero a deo auersis.

Prima questiuncula est: Si aĩe rationales sint facte ex essentia dei vt dixit Parmenides: & Marcꝰ Terẽtiꝰ Varro. Ad quã respõdedo sciendũ est q ꝓpter essentialẽ ꝑfectiõem aĩarꝝ ratiõaliũ: & earꝝ inuisibilitatẽ: cũ nõ cadãt nisi tm̃ cognitione quia sunt: sub sensibus/ a qbus oriť omnis nostra ꝓpria cogni io: ideo circa eas varij errores: opiniones & difficultates orte sunt: vt patet primo de anima. vnde & philosophus dicit ibidem. Omnino & penitus difficilimorũ est accipere quid sit anima: Secundũ vero Augustinũ libro de origine anime, Primũ dogma aperte per

Caput primum

uersum & fidei catholice aduersum. de animabus ratio/
nalibus ẽ illud quod posuerunt quidã dicentes eas nõ de
nihilo sed de seipso deũ fecisse. Ad quod ponendum ex
hoc moti sunt/ nam cũ cepissent quidã naturas rerũ con
siderare: nõ valẽtes imaginationẽ & sensũ transcendere
vt possent credere aliquas substãtias esse spũales/ posue/
runt nihil esse præter corpa que videnẽ: imaginãt & fan
tasticantur, ppter quod dixerũt deum esse quoddã corp?
infinitum. i. aut totũ hoc corpus ethereum & elemẽtale
vt dixit parmenides. Vel totam hanc lucẽ corporalẽ quã
videmus vt dicebant manichei. Et hoc totũ corpus vel
totã hanc lucẽ dicebant omniũ rerum: & omniũ corporũ
esse principium: sicq; ponebãt deum esse animã mundi
& de essentia omnium rerũ. Animã vero rationalẽ pone
bant esse de natura illius infiniti corporis: vel quandam
partem illius lucis: & cõsequenter de essentia ipsius dei.
Et hic error fuit primo ipsius Parmenidis: dicentis oma
nia esse vnum simpliciter: & nõ differre/ nisi secundum
sensum & extimationem. primo philsicorũ: quem post
ea Marcus Therentius Varro sequens: posuit vt refert.
Augustinus septimo de ciuitate dei: deum esse animã
mundi/ ipsum motu & ratione gubernãs. Animam ve
ro hominis posuit esse partem illius magne anime mũ/
di. i. dei. Quam etiam opinionem retulit Virgilius (post
Aratum poetam grecum) dicens: Iupiter est quodcunq;
vides: quodcunq; mouetur. Roborari ĩsuper hec opinio
ab eis potuisset hoc argumento. Nam illud quod spira/
tur ab aliquo: fit ex eo quod emittitur a spirante: sicut
patet de aranea que formando telas ad muscas capien/
das: spirat de substantia sua: & sic tabescit & debilitat:
vt inquit psalmista. Sed deus formato homine de limo
terre quo ad corpus: inspirauit in eum spiraculum vite

& factus est homo in animam viuentē. Gene. ij. Ergo anima rationalis qua homo viuit est spirata & aliqd actum de substantia dei. Sed in contrariū est Augustinus libro de origine aie dicēs: hoc esse dogma apertē puersum. Nam si anie essent de essentia dei: essent eiusdem nature cū eo: & per cōsequens tot essent dij quot anime. Item hec opinio cōtradicit sensui. opponitur fidei. reprobat̄ a philosophis: & improbat̄ a sacris doctoribus: precipue a sancto Tho. i. par. q. xc. arti. i. tali ratioue virtualiter. Nam natura diuina est actus purus: iuariabilis: imobilis: semp intelligēs: cuius potentia realiter ab ei⁹ essentia nō differt. Anima vero rationalis est pmixta potentie: variabilis de affectiōe in affectum: de cognitione in cognitionem de veritate in errorem: de virtute in vitium. ante eius addiscere/est sicut tabula rasa/ in qua nihil ē depictū iij. de Anima. Quandoq; actu: quandoq; potētia intelligens. Cuius potētie secundū Thomā realiter differūt ab eius essentia: ergo anima nō ē de essentia dei

Ad argumentū autē vbi supra in contrariū dicitur q; inspirare in libro Geneſis nō est accipiendū corporaliter: sed idem est deum inspirare quod spiritū facere. Homo vero spirans corporaliter etiā nō emittit de substātia sua: sed de natura extranea. s. aere. Aranea autē nō dicit̄ spirare telas: sed texere de substātia sua.

Secunda questiuncula est.

Si omnes anime sint create ab initio simul cū angelis in celo empyreo vt dixit Origenes Ad quā respondet̄ q; Plato cū aliquibus philosophis & manicheis & ex nostris tantū solo Origene vt sibi imponitur: Dixerūt oēs animas ante corpora in celo

empyreo simul cum angelis a deo fuisse creatas. (Et secundum platonem in numero finito astrorum & stellarum celestiū). Dicebatq; Origenes a principio animas & angelos fuisse creatos equales secundum conditionē nature specifice. s. in virtute: & perfectione & duratione postea vero per liberum arbitrium secundum q; plus vel minus adheserunt vel recesserunt a deo: ex diuina iustícia diuersimode fuisse promotas vel punitas: ita vt quidam essent angeli secundum diuersos effectus ordinum: quedam anime secundum diuersos status. Quidā autem demones in diuersis statibus. Et de animabus dicebāt secūdū diuersitatē meritorū vl' de meritorū q̄sdā fuisse promotas ad diuersos ordines angelorum. quedam fuerunt alligate corporibus celestibus: vnde & corpora celestia animata ponebant. Quedam vero fuerunt detruse corporibus vilioribus animaliū brutorum propter quod Pitagoras vt dicit Cicero de finibus bonorum. Et Iuuenalis satira. xiiij. Cūctis animalibus abstinuit: nec ventri indulsit. Omne legumen .s. fabas propter ventositatem: vel propter intus vermē absconditum: quem esse putabat animā alicuius hominis ibiq; purgari. Quedam vero pro inequalitatate etiam aduersionis earum a deo: fuerunt alligate corporibus nobilioribus humanis vel ignobilioribus & male formatis: puta claudorum: cecorum: vt in talibus corporibus purgarentur. Nam volebat q; deus hanc diuersitatem creaturarum corporalium creasset in penam & purgationem creaturarum spiritualium: in quibus corporibus postq; fuissent purgate reuocarentur secundum Platonem. In celum in suis similibus & comparibus stellis deorum vel dearum. Origenes autem cui principaliter hec opinio de concrea

tione angelorum & animarum attribuitur: roborabat illam rationibus & auctoritate. Primo ratione sic: Omne quod non dependet ab alio secundum suū esse: potest a deo creari absq; illo. Sed anima rationalis non dependet a corpore secundum suū esse: vt patet. i. de Anima: ergo non oportet q̄ creetur in corpore: sed potuit creari ante corpus simul cum angelis. Item Geñ. i. habet Q, deus die septimo requieuit ab oī opere. i. cessauit: ergo postea non creauit animas sed omnes in principio fecit cum angelis. Idem probatur auctoritate Eccī. xviij dicentis: Qui viuit in eternum creauit omnia simul. Sed in contrarium est magister sententiarum in. ij. d. xxviij. hanc Origenis de concreatione angelorum & animarum falsam opinionem reprobans: vt adducetur infra in calce huius questionis. Potest etiam p̄dicta opinio Origenis duabus rationibus Auicenne confutari: & primo sic: Impossibile est diuersitatem in numero causari sub eadem specie: nisi ex diuersitate materie. Nunquam enim essent due albedines nisi ratione diuersorum subiectorum in quibus sunt tanquam in materia subiectiua. Si igitur omnes anime fuissent simul create absq; corporibus: cum ipse etiam non habeant materiam partem sui vt omnes confitentur: ergo oportet vel eas esse diuersas specie: cum semper ad diuersitatem formalium principiorum sequatur diuersitas speciei: & sic omnes anime differrent specie: & p̄ consequens omnes homines quorum anime sunt forme: quod est inco̅ueniens. Vel oportebit dicere q̄ tantum esset vna anima numero: & sic sequeretur error Auerroys de vnico intellectu omnibus hominibus: Cum ergo hec duo sint inconuenientia. Restat vt catholice dicamus: Animas non

ante sed simul in corporibus fuisse creatas. Item secun
do sic: Proprius actus est in ꝓpria potentia & mate
ria: sed anima est proprius actus corporis. ij. de ani
ma. Ergo videtur ꝙ anima nō possit creari nisi i corpe
Facit etiam ad hoc quod dicit Gregorius sup libro. iiij
Dialogorū. Tres vitales spiritus creauit omnipotens
deus. Vnum qui carne non tegitur. s. angelorū. Ali
um qui carne tegitur. & cū carne moritur. s. brutorū
animaliū. Tertium qui carne tegitur: & cum carne
non moritur. s. hominū. Ad primum autem Orige
nis sic respondet Auicēna: ꝙ quāuis anima non depē/
deat a corpore quantum ad suum esse vel suū finem:
dependet tamē ab illo secundum suum esse indiuidua
le. quod quidē esse indiuiduale incipiti corpore cuius
est forma. Et quia hoc esse indiuiduale anime in corpo
re acquisitum: est esse absolutū non depressum nec alli
gatum ad corpus. Ideo post corruptionem corporis: re
manet sibi suū esse indiuiduale. Ad secundum vero
dicitur: ꝙ pro tanto scribitur: deū die septimo cessasse
ab omni opere: quia vt dicit. Tho. prima par. q. lxxiij.
articu. primo. Ad tertium: nichil postea a deo factum
est totaliter nouum quin aliqualiter in operibus sex
dierum precesserit. Et quedā materialiter tantum: si
cut eua in costa Ade. Quedam materialiter & realiter
sicut indiuidua que nunc generantur: precesserunt in
primis indiuiduis suarū specierum. Species etiā que
apparent quasi noue: precipue i animalibus ex putre
factione generatis precesserunt in quibusdam actiuis
virtutibus stellarum & elementorū. Noua etiam spe
cies que videtur mulorum: preiitit causaliter i diuer
sis animalibus secundum speciē ex quorū cōmixtione
generantur: puta asini & eque. Quedam vero precef/

ſerunt ſecundum ſimilitudinẽ ſicut anime que de nouo creantur. Que quidem ſimilitudo poteſt attendi ſecundum genus & naturam cõmunem animabus & angelis .. ſ quo ad intellectualitatem. & ſic preceſſerunt anie in opere creationis qua leguntur omia ſimul creata. Eccle. xviij. Qui viuit in eternũ creauit omnia ſimul. Vel quantum ad naturam ſpecificã rationalem & ſic preceſſerunt in operibus ſex dierũ: in quibus anima Ade creata fuit vnita corpori. Cum anima ſit pars eſſentialis humane nature. & deus primas res in perfecto ſtatu ſue nature & ſpecie inſtituerit. Vel ſecundum q̃ dicit Augu. nõ aſſerẽdo ſed recitando in ſeptimo ſup Gene: Q̃ anima Ade creata fuit ante corpus perfecta & completa in ſpecie cum inclinatione voluntatis ad corpus adminiſtrãdum. Similiter etiam opus incarnationis preceſſit: quia vt dicitur Phili. ij. Filius dei eſt in ſimilitudinem hominum factus/ Gloria etiam ſpiritualis ſecundum ſimilitudinem preceſſit in angelis. Corporalis vero in celo precipue empyreo: vt dicit Tho. queſti. lxvi. pri. par. arti. iij. in corpore. Vnde propter hoc: dicitur in Ecci. i. Nihil ſub celo nouũ. Iam enim preceſſerunt in ſeculis que fuerunt ante nos. Quod ſi contra dicatur per illud Iohã. v. Pater meus vſq̃ modo operatur: & ego operor. ergo non quieuit die ſeptimo. ¶ Reſpodetur q̃ dicitur deum quieuiſſe die ſeptimo a nouis rerum generibus & ſpecibus condẽdis: que in operibus primis extiterunt vt dictum eſt. & dicitur aſſidue operari conſeruãdo & adminiſtrando creaturam conditam. ¶ Ad auctoritatem vero quam adducebat Origenes ſup Ecci. xviij. Qui viuit in eternum. &c. Reſpondet Albertus libro de quatuor coeuis: q̃ intelligatur quantum ad ſcientiam dei omnia ſimul apprehendentis. Vel quantum ad quatuor coeua

simul creata. s. natura angelica/celum empyreum/ tempus. & materia quatuor elementorum/ in quibus omnia erant vt dictum est. Ad illud postremo quod dicebat Origenes: naturam hanc corporalem fuisse in penam spiritualis creatam. Respondet Aug. xi. de ciui. dei ca. Q3 nichil stultius dici potest q3 istum solem cetera q3 corporalia non decore pulchritudinis: vel salute rerū corporaliū: sed in penam animarum peccantium dicere deum creasse:

Tertia questiuncula est: Si anime traducantur de nouo ex semine simul cum corpus humanū seminat vt dixit Cyrillus Ad quā dixerunt cum Cyrillo aliqui/ q3 anime nō creantur de nouo a deo & successiue: sed magis traducunt per viam seminalem & fiunt ex traduce: cum corpus seminatur a parentibus. ita q3 sicut corpus filij est ex corpe patris: ita anima filij sit ex anima patris. Et hoc ꝓbare nitebantur per illud Deuter. xii. Caue ne sanguinem comedas. Sanguis enī eorum pro anima est. vnde et quidam philosophi & medici dicunt: q3 anima sit in sanguine: & q3 sanguis sit sedes eius. sed sanguis est ex traduce: igitur & anima. Item quod egreditur de femore hominis causatur ex semine. Sed dicitur Genē. xlvi. ca. Q3 de femore Iacob egresse sunt. lxvi. anime: ergo. Item tertio sic iubemur reuerentiam prestare parentibus ratōne esse quod ab eis habem9. Sed esse est ab anima ergo anima fluit cum semine ex traduce & ex parentibus. Sed in cōtrariū est text9 Augustini. libro questionū noui & veteris testamenti. & ponitur transsumptiue in decretis xxxij. q. ij. ca. Moyses. Probatur etiā hec veritas primo rationibus: Quia omnis forma que educitur in esse ꝑ

transmutationem materie & seminis decisionem: est forma educta de potentia materie. Hoc enim est materiam transmutari. s. de potentia ad actum reduci. Anima autem non potest educi de potentia materie: ergo nec per transmutationem potest produci. Minor declaratur: Quia nulla virtus actiua agit vltra suum genus: sed constat q̄ anima transcendit omne genus corporis: cum habeat operationem supra omnia corpora eleuatam que est intelligere: Ergo nulla virtus corporea potest producere animam intellectiuam. Secūdo patet hoc idem sic: Quorumcunq; principiorum operationes non possunt esse sine corpore: nec initium eorum potest esse sine corpore. Nam sicut res habet esse ita operatur/ et ecōuerso: quorumcunq; principiorum operationes sunt sine corpore eorum generatio non est per generationem corporis. Operatio autē anime nutritiue & sensitiue nō potest esse sine corpore: ergo esse incipiunt per seminis traductionem. operatio autem anime intellectiue cum nō fiat per organum corporeum vt dictum est: sequitur q̄ non esse incipiat per seminis traductionem: ergo aliter producitur. Preterea actus actiuorum sunt in patiente bene dispositio. iij. de anima. Anima autem est actus corporis visici organici potentia vitam habentis: vt patet. ij eiusdem: ergo corpus anteq̄ ab anima vitam recipiat: oportet esse dispositum organizatū & complexionatum. Nam oportet q̄ anima prius habeat domū ad habitandū quā creetur. Aliter enī habitaret in sicco vt dicitur in glosa decreti vbi supra. Secūdo probat̄ ex ordine quem tenuit deus in formatione Ade: in cuius creatiōe prius formauit corpus & postea inspirauit animā Gen. ij. Probatur & tertio inconuenienti. Nam sequeretur q̄ sicut multa corpora pereunt cum quandoq; semen

defluxum non proficiat natiuitati: vnde nec nascitur hō Ita etiam cum corporibus multe anime perirent quod est inconueniens: cum anime sint immortales. ergo restat dicere q̄ anima organizato corpore creet a deo. Et ideo vult capitulū Sicuti. xxxvij. q. ij. Q̄ fetus si ante infusionem anime extinguatur nō committatur homicidiū Quia tunc nō potest dici q̄ sit natus homo: sed debet reus mulctari pecunia. Si autem fetus sit animatū anima rationali: debet reus capite plecti vt dicit capitulum Moyses: causa vbi supra. Magister etiam sententiarum in. ij. di. xxviij. De hoc sic dicit. Catholica ecclesia nec simul nec ex traduce factas esse animas docet. Sed in corporibus per coitū seminatis atq̄ formatis infundi atq̄ infundendo creari. ¶ Ad argumenta autem in oppositum Ad primum dicitur q̄ sanguis non est anima: sed inter alios humores disponit plurimū ad vnionē & cōseruationem aie cū corpe Nam vt dicit Albert⁹ ex humore sanguis generant̄ spiritus/quibus virtutes aie deferunt̄ ad organa potentiarum. Vnde & illud quod dicunt q̄dam phi & medici q̄ aia sit in sanguine/&c. non est sic accipiendū q̄ sanguis sit res animata. vel quod anima principaliter coexistat sanguini: vel q̄ nullibi sit in corpore vbi non sit sanguis: nam ossa & nerui: sanguinem non habent: quorum anima est forma substātialis: facta etiam supernaturaliter subitania totius sanguinis ablatione a corpore sine lesione cōplexionis membrorum ad huc videretur ibi anima posse esse possentq̄ spiritus vitales & animales: aliquanto tempore sufficere ad operationes suas: remoto toto sanguine a corpore: & etiam ante primum instans productionis anime in embrione ibi non fuit sanguis: nec in illo instanti potuit generari: sed aliquantum tempus adhuc requirebatur: igitur ani-

ma est apta nata esse in corpore sine sanguine. Dictum ergo illud philosophorum q̄ sanguis sit sedes anime videtur intelligendum ex eo q̄ ad dispositionē sanguinis sequitur dispositio operationū vitalium/ita quod si deficiat sanguis: operationes deficiunt: si sanguis sit optime dispositus: operationes erunt validissime: si autem corruptus infect⁹ aut aliter male qualificatus sit: operatiões vitales impediuntur & deficiunt. & causa hui⁹ est quia instrumenta anime que sunt spiritus vitales & animales/ quibus pro exercendis operationibus vitalibus anima corpore indiget: & sine quibus nō est apta nata illas facere originaliter generant ex sanguine sublimato: cōcurrēte quodāmodo substantia aeris. ꝓpterea sanguis corruptus vel veneno infect⁹: crudus seu indigestus nō est aptus ad generationem spirituū vitaliū & animaliū in epate aut in corde: nec per cōsequens est aptus ad operationes eorū. vnde necesse quandoq; est ex toto propter hoc deficiat compositum. Ad secundum dicendum vt dicit Tho. pri. parte. que. cxviij. arti. ij. q̄ in auctoritate illa ponitur pars pro toto. i. anima pro corpore per figuram synodochen. Ad tertium dicitur q̄ parentes non dant esse rationale quasi per defluxum: sed disponūt corpus in matrice vltima dispositiõe ad quā sequitur de necessitate anima rationalis.

Quarta questiuncula ē: si q̄s

q dicimus animas non sint anime sed demones spiritus apostate inclusi corporib⁹ vt ibi purgētur vt dixit Cyrillus. Ad quā aliqui simpliciter dixerūt q̄ quas nos dicim⁹ incorporib⁹ humanis aias: nō sūt aie sed spiritus reprobi & angeli apostate. i. demões in corpibus humanis inclusi vt ibi purgentur: & dilabi dicuntur de corpore in corpus vt si eos in vno corpe nō penituisset

nec fuissent purgati peniteret & purgarētur in alio. Sed hec opinio ridiculosa est: & tripliciter errat. Primo quia ponit per penitentiā demones saluandos. Contra quod dicitur Mathei.xxv. Ite maledicti in ignem eternū. Secundo quia ponit nō esse animas contra illud Mathei.xi In patientia vestra possidebitis animas vestras. Tertio quia dicit demones includi in omnibus corporibus humanis quod dicere est insipientis. Concedere enī demones habitare vbi habitat spiritus sanctus stultum est. Sed spiritus sanctus habitat in mentibus & humanis corporibus secundū illud prime Corinth. xiij. An non scitis quia membra vestra templum sunt spiritus sancti: ergo opinio istorū falsa & heretica est: & merito reprobāda.

Quinta questiuncula ē: Si q anime organizato corpore successiue simul creando & infundendo ex nichilo creentur a deo. Ad quam respondendo ponent vnum notabile & due conclusiones. Notabile autem est q in matrice siue embrione per actionem agentium. i. parētum: disponitur materia & corpus ad susceptionem anime rationalis cū tota materia corporalis: agat vt instrumentum virtutis spiritualis & precipue ipsius dei: & sic homo disponendo dicitur generare sibi simile. Deinde sit hec prima conclusio: Anima intellectiua ex nichilo creatur a deo. & p batur: nam cum triplex sit agens. s. artificiale: naturale & supernaturale. Actioni agentis artificialis de necessitate substernitur ens in actu. Actioni autem agentis naturalis subijcitur ens in potentia. i. materia. Actioni vero agētis supernaturalis de necessitate nichil subijcitur. Cum igitur anima a tali agente creetur: ergo nulla preiacente materia: sed ex nichilo deus eā creat. Secunda conclusio

deus organizato corpore actione parentum: animam infundit in corpore & infundendo creat & quidē in corpore maris post quadraginta dies comuniter a cōceptione prima. In corpore vero femelle per octuaginta. Rationem autem diuersitatis in masculo & femina de infusione anime rationalis assignat Plinius & dominus Dominicus tholosanus post philosophos super Leuiticum xij. ca. Nam fetus masculinum concipitur ex semine calido in dextera parte matricis: que est calida. Fetus autem femineū ex semine frigido in sinistra pte matricis Frigidum autem tardum est & pigrum in operatione sua. Calidum vero velox: & ideo virtus formatiua in vno semine velotius & citius mēbra organizat & formatq; in alio. Probat hāc conclusionē Angustinꝰ libro de eccle siasticis dogmatibus sic inquiens: Animas hominū nō esse ab initio creatas inter ceteras intelligētias: nec simul omnes creatas (sicut Origenes finxit) dicimus nec cū corporibus seminari per coitum sicut Luciferi ani: & Cyrillus & quidam latinorum presumptores affirmant. Sed dicimus corpus tantum per coniugij copulam seminari Creationem vero anime creatorē solum noscere. eiusq; corpus coagulari in vulua & compingi atq; formari: & formato corpore animam creari & infundi vt viuat. Vltimo homo ex aīa constans & corpore: nascit & egredit̄ viuus ex vtero plenus humana substantia. Hec ille.

Certa questiuncula est: Si deus rationabiliter agat cooperans in animabus coitus illiciti. Ad quam sic falsē arguunt aliqui: Si deus de foris infundit animas (vt dictum est & adducit philosophus in libro de generatione animalium) Deus cooperabitur in adulterijs: de quorum illici-

to coitu proles interdū generant. Ad hoc dicit secundū Tho. prima pte. q. cxviij. arti ij. ad vltimum/ q in actione adulterorū illud quod est nature/ bonum est: & huic cooperatur deus. Quod vero est inordinate voluptatis/ malum est. & huic deus non cooperatur. Hec. Tho. prima parte & dominus Iohannes de Turre cremata Cardinalis sancti Sixti ordinis predicatorū/ super decretum.

Septima questiuncula est:

Q̄re deus creauit & creat animas quas nouit dānandas: & angelos quos nouerat lapsurus. Ad quā respōdent primo theologi dicētes q ḡa dei prescientia aīab⁹ ratiōalibus creādis aut creatis necessitatem respectu operū suorū ad vtrūlibet nō imponit/ sed magis reliquit eas in manu cōsilij & arbitrij sui. Ideo licet prescisset de us aīas fore damnādas/ voluit nihilomin⁹ eas creare: qa sciebat etiā eas libere acturas quecūq; ageret. Pro q̄ sciendū ē q de⁹ prescit q̄dā esse futura de necessitate. i. ex cā necessaria sicut solē oriri cras. Quedā vero ex libera voluntate vt hūc currere vel aliqd opari. Sol ḡ necessario oriet qa sic de⁹ pscivit & ordinauit: & hō volūtarie opabit: qa sic deus prescivit & preuidit. Illa ergo que sunt a causa necessario operāte: necessaria sunt de necessitate. que vero a causa libere opante: ventura sunt libere: quia deus sic euenire instituit & prescivit. Verūtamen quoniam intellectus diuinus abeterno cognoscit vnūquodq; contingentiū/ nō solum ꝓut est in causis suis: sed etiam ꝓut est in esse suo determinato quod .s. habet q̄n est in rerū natura: & tūc res certitudinaliter cognoscitur. q̄n cognoscitur secundū q est actu: vt patet in eo qui vidit sortem currere actu. Ideo ab eterno ītellect⁹ diuin⁹ certitudinaliter & indefectibiliter cōgnoscit vnūquodq; futurū: sed ꝓpter

ea contingētib⁹/& liberis actibus/necessitatem nō impo
nit: sicut etiam si aliquis videat aliquem facere rotam
necessario sequitur ꝙ ille faciat rotam: nec tamen visus
istius est causa ꝙ ille faciat rotam. Sic etiā preuidet deus
istius mala opera. nec tñ est causa q̄re ipse mala operet̄.
Secundo respondet ad hanc petitionē: & similiter ad
illā de angelis malis. Augusti. xi. libro sup̄ gen̄. dicens:
Talia querētibus respondeo altitudinē consilij dei Ego
penetrare nō possū: & lōge sup̄ vires meas negocium
hoc esse ꝓfiteor: melioribꝰ sanctioribusq; aperiendū re-
seruatū. Verumtamen q̄a nos cōcedimꝰ meliorē naturā
rationalē que oīno peccare nolit. Concedant ergo talia
querentes nō esse malam creaturam/que sic facta est/ vt
possit non peccare/si velit. Sicut ergo ratio vera docet me
liorē esse naturam quam prorsus nullū delectat illicitū.
Ita ratio docet etiā bonā esse que habet in potestate illici
ta cohibere. Ita vt non solū de bonis recteq; factis gaude
at: verū etiā de prauoꝝ vitatiōe letet̄. Cum ergo talis na
tura esset bona: illa vero in se melior cur illā solā & nō po
tius vtrāq; faceret dñs deus. Illa q̄dem iā est in sctis āgelis
hec ī sctis hominibꝰ. Qui etiam ab initio ꝑtes iniq̄tatis
potiꝰ elegerūt: nō ideo q̄a p̄sciti erāt: creari nō debuerūt q̄a
habuerūt ēt mali locū suū ī rebꝰ. Tum ꝓ decore vniuersi.
tū ꝓ vtilitate scōꝝ: cū ḡ iusti ꝑ īiustos: & pij ꝑ īpios ꝓfici
unt cur deꝰ sapiētissimꝰ nō creasset ēt quos p̄sciebat ma-
los futuros. cur nō fecisset quos tā mltipliciter sciebat bo
nis ꝓ futuros/& vtiles/ꝓ voluntatibꝰ bonorū excitandis
& exercēdis atq; ꝓ sua ꝑuersa volūtate ad declarationem
iusticie puniēdis. hec ille. Rationabilissime ergo sicut fe
cit deꝰ hoīem rectū relinquēs eū in manu arbitrij sui: ꝓpo
nens ei p̄cepta & aquā & ignē: vt dicitur Ecci. xv. Vt ap
poneret manus ad q̄d vellet. ita suo modo ab initio: oēs

Caput secundum

angelos fecit rectos: & dedit eis sciam & virtutē sufficiē tē ad stādū i rectitudine iusticie: & dimisit eos in libtate respectu boni & mali arbitrij eor̄: & decreuit cōcurrere eū eorū volūtatib⁹ ad oēm actū bonū vel malū/quē elicitiue ꝓducere vellēt: & hoc quo ad actuū entitatē: & nō q̄ ad eorū deformitatē. ita q̄ si sua libtate declinarēt in partem iusticie: in ipsorū penis diuina manifestaret iusticia Si vero mallent stare in rectitudine: largitas diuine misericordie in collatione excellentissime felicitatis demonstraretur. Hec Henric⁹ de hassia. Quoniam vero illustris princeps teste Plinio maiore. Benignū est & plenū ingenui pudoris fateri ꝑ quos ꝓfeceris. Notabo ꝓptera nōnunq̄ in calcib⁹ & pedib⁹ questionū doctores & loca ex quib⁹ elicitiue que scribo emūxerī & elicuerim.

Secūdū caput prime decadis

Secundum caput est de immortalitate anime ratiōalis. Circa quod decem liquefient q̄stiuncule. Prima erit: si aie ratiōales sint īmortales & incorruptibiles. Secūda: si vas hoc fictile corpus humanum aie perfectibile corruptū & incineratū resurget iterū & viuificabitur. Tertia cum resurrectio corporū secundum fidem i fine mūndi sit futura. Petitur si verū sit q̄ mundus habeat terminari. Quarta: si mundo vel alicui creature repugnet simplicit̄ esse ab eterno. Quinta si anima moriente homine desinat informare successiue: partem post partem corporis: an forte omnes ptes simul in eodē instanti informari desinat. Sexta An possit contingere q̄ cor de iam mortuo: anima adhuc informaret aliquam aliam partem: vel aliud membrū corporis. Septima anima exiēs de corpe ad quā diffe

rentiã positionis naturaliter exeat. An sursum. An de orsum: dextrũ vel siniſtrum: ante vel retro. Octaua: Anima exiens de corpe ad quos terminos vadit: an de luce ad tenebras: vel de tenebris ad lucẽ: de gaudijs ad tristiciam: vel de tristicia ad gaudia. Nona An iudiciũ particulare anime egredientis de corpore fiat a christo corporaliter: an ab angelis custodibus earũ. Decima An a primo instanti nõ esse hominis vsq; ad eius iudicium particulare sit aliqd interuallum & spaciũ tpis.

Prima questiũcula huius

Op secundi capitis est: Si anime ratiõales sint immortales & incorruptibiles. Ad quam videtur primo respondendũ negatiue. Nam primo Salomon dicit Eccẽs. iij. Vnus est interitus hominũ & iumẽtorũ & equa vtriusq; cõditio: sed illa simul corpore & anima intereunt: ergo. Item primo celi dicit philosophus Illud quod nõ semp fuit: ipossibile est habere virtutem semp essendi: sed aia nõ semp fuit: ergo &c. Item quorum non est vnũ esse: nõ potest alterum corrũpi: quin & alterum corrũpatur: sed corporis & aie sicut materie & forme in cõposito est vnũ esse: ergo. Item Alexãder grecus/vt recitat cõmẽtator. iij. de aia. & Albertus in libro de origene aie: dixit aiam rationalẽ esse generabilẽ & corruptibilẽ more aliarũ formarũ naturaliũ: per nobilissimã mixtionẽ qualitatũ primarũ: & dissolutionem eiusdem mixtionis. Item Plinius li. vij. ca. lv. Naturalis historie dicit: de aia b9 facilius certiusq; est sibi quẽq; credere/ac specimẽ securitatis añ gẽitali sumere experimẽto. Sed in cõtrariũ est Aristo. xij. metha. vbi dicit: Omnis forma corrumpitur corrupto eo cuius est forma/preter aiam intellectiuã. Et. i. de aia dicit. Intellect9 videt substãtia quedã esse & nõ corrumpi. Et Dio. iiij. ca. de diuinis

Caput secundum

nominib⁹ dicit: aīe humane habēt ex bonitate diuina q̄ sint intellectuales & q̄ habeāt substantialē vitā & incorruptibilē. Pro solutione huius petitionis relictis theologis/qui in hac parte possent esse suspecti: probabit animarū īmortalitas rationibus naturalibus: auctoritatibus gētilium: & exemplis. Primo sic. Omne illud quod est alienū ab omni materia & corruptione corporali est immortale & sempiternū: Sed oīs aīa rōnalis est huiusmodi. ergo oīs aīa rōnalis est īmortalis. Argumētū est in primo prime. Maiorē vero p̄bat phūs. vij. meth. vbi ostēdit rerū corruptionem esse p̄ticipatione materie/dicēs. Materia est p̄ quā res pōt esse & nō esse. i. corrūpi & nō corrūpi. Et. i. phisicorum dicit. Materia est primum subiectum vnicuiq; entiū/ex quo fit aliquid cū insit. Propter hoc phūs primo de celo cōcludit celū esse incorruptibile q̄a nec materiā habet nec subiectū ex q̄ fiat/Hinc Auerroys. i. phisicorum dicit. Ex hoc declarabit q̄ corpa celestia oīno nō habeant materiā q̄a tūc essent generabilia & corruptibilia. Nichil enī est aliud cā generationis & corruptiōis quā materia prima p̄pter nō ēe inclusū i substantia ei⁹. Minorē vero p̄bat Anaxagoras dicēs: aīam esse īmortalē: īmixtā: īpassibilē. s. passione corruptiua nō p̄fectiua. Hec rō ē Scoti i. iij. sniarum. Scdo hoc idem p̄bat sic: Nulla forma corrūpit nisi vel actiōe cōtrarij vel corruptiōe sui subiecti: vel p̄pter defectū sue cause Per actionē q̄dem cōtrarij: sicut calor destruit p̄ actionē frigidi. Per corruptionē sui subiecti: sicut destructo ocko: destruit eius visus: vel virtus visiua. Per defectū aūt cause: sicut lumē in aere deficit deficiēte solis p̄tia: q̄ erat ei⁹ cā. Sed aīa corrūpi nō pōt a corruptōe cōtrarij: q̄a ei nō ē aliq̄d cōtrariū: cū p̄ intellectū possibilē sit īpa omniū cōtrariorū susceptiua, nec p̄ corrupti

onem sui subiecti cū aīa humana sit forma nō dependens scdm esse a corpe. Sed nec ꝓpter defectū sue cause: qa cām nō hēt nisi eternā: cū a solo deo creet: vt ꝓbatū ē: ergo aīa intellectiua nullo mō pōt corrūpi corrupto corpe. hec Tho. ij. cōtra gēti. ca. lxxviij. Tertio sic: phūs. i. &. v. phi. dicit oēm trāsmutationē & alteratiōez eē iter termios cōtrarios vnde dicit i. i. phi. Omes/igit̄/pricipia cōtraria faciūt &c. Tunc sic: Si naturaliter aīa veniret ad nō esse per essentiā: esset alterabilis: cū alteratio sit preuia corruptiōi. Sed ipa nō est alterabilis: cū qualitates cōtrarie/iter quas est alteratio/sint accidentia insepabilia materie prime: & corporꝫ elemēta torū. Vnde & cōmēta. ij. phi. cōmēto. xv. notat has qualitates essentialia accidētia materie a qua materia: aīa est oīno aliena: vt ꝓbauit prima rō: ergo idē qd supra. Item quarto sic. Aristo. i. &. ij de celo. &. iij. de aīa dicit. Qꝫ deus & natura nichil agūt frustra. Et in ij. phisi. dicit: Vanū esse cū nō fiat. Cum igitur sint due potētie nre vniuersales. s. intellectus & volūtas/ꝓducte ad cōsequendū primū verū & sūmū bonū. & hic nō acquirantur: vt experientia monstrat: quia qd est tpale/vere beatum & felicem facere non potest: ergo necessarium erit/aut q̄ iste potentie sint frustra: aut q̄ sit dabilis alia vita in qua consequamur obiecta nostra: qd est ipossibile/si post hanc vitam immortales non remanerent animi. Quinto sic: condiciones recipientis & recepti debēt ꝓportionari: sed vniuersalia que recipiuntur in anima sunt immortalia & incorruptibilia. primo posteriorum ergo etiā anima intellectiua. Sexto idem ꝓbatur sic qa si anima esset materialis non esset intellectus reflexiuus supra se: nec vniuersalium cognitiuus. Quod si dicatur q̄ licet per se anima non corrumpitur cum non habeat materiā corrūpitur tn̄ per accidens/ad corruptionē cor-

poris/subiecti ꝓpinquit: sicut alia accidētia & forme substantiales siue naturales. Ad hoc dicit ꝙ illud dicit ꝓ accidēs corrūpi ad corruptionē alterius: qđ nō pōt esse sine illo: & a quo depēdet quātū ad esse & cōseruari: vt patet de accidentib⁹ & formis naturalib⁹. Nunc aūt aīa rōnalis pōt esse sine corpe: cū separet a corpore tanq̄ ꝓpetuū a corruptibili. iij. de aīa. & sola iter formas naturales sit forma & subā: & maiorē depēdentiā hēat corp⁹ ab aīa q̄ econuerso: cū aīa corpori cōparet vt causa formalis efficiens & finalis. ij. de aīa. Nunc ponende sunt auctoritates phōr⁹ & gentiliū. Et primo Platonis de quo sic dicit Aug⁹. ix. de ci. dei. ca. ix. Plato enī cū de humanis animis ageret/inquit. Ipse miseri cors deus mortalia illis vincula faciebat. Ita ergo hoc ipm ꝙ mortales sunt hoies corpe: ad misericordiā dei patris ptinere arbitrat⁹ est: ne semp hui⁹ vite miseria tenerent. Et Lactantius. iij. li. Institutionū. Multi ingt phōr⁹/librū de imortalitate: quē Plato scripsit: legētes: se ꝓpriis manibus necauerūt tanq̄ post mortē in celum migraturi essent. Et Aristo. iij. de aīa dicit de intellectu agēte/& passiua potētia/q̄ est intellect⁹ possibilis/nichil adhuc manifestum est. Sed videt gen⁹ alterū aīe/ꝓpter sui in corporeitatē: & hoc sup gen⁹ intellectiuorū: cōtīgere separari videt ab aliis potētiis tanq̄ ꝓpetuū a corruptibili. Item. i. de aīa ingt: intelligere & cōsiderare corrūpunt interiori quodam. s. fantasmate corrupto. Ipsū aūt intellectū ipossibile est corrūpi. Et subdit. Intellect⁹ autē est qđ diuinū & ipassibile. s. passiōe corruptiua. Et cōmēta: sup. iij. de aīa cōmēto. xxij. dicit. Patet ex verbis Aristo. Q⁹ aliq̄ ꝓtes aīe nō sunt abstracte a subiecto: imo generant & corrūpuntur eo corrupto. Intellect⁹ aūt est abstract⁹ a subiecto & nō generat nec corrūpit cū illo. Vnde intelli-

gētie celi simpliciter sūt abstracte a corpe: qa nec informāt corp⁹ nec corpi iherēt. forme vero educte de potētia materie sunt corpi simpliciter cōiuncte. s. p inherētiā & p informationē: & iō corruptibiles sūt. Anima vero intellectiua/medio mō se habet: qa aliq mō cōiungit corpi. s. p informationē: & aliq mō abstrahit ab illo. s. p inherētiā. & hec ē bona phia. Quid vult ergo dicere phūs Sepat hoc ab hoc tanq̄ ppetuū a corruptibili: nisi q̄ aīa corrupto corpe remanet īcorruptibilis. Itē Auí. ix. metha. ca. vij. dicit. Lex nra quā tradit machumet⁹ ostēdit pfectionē felicitatis & miserie q̄ sūt scd̄m corp⁹. Sed est alia promissio q̄ apphendit intellectu q̄ erit i cōiunctiōe prime & sūme veritatis. Et Algazel in suo tractatu de naturalib⁹ dicit. Cum aīa sepata fuerit a corpe/durabit ei⁹ coherētia cū intelligētia agēte: & delectabit delectatiōe cui⁹ esse explicari nō pōt. Et Alb. r. magn⁹ sup. i. de aīa/differēs aduersus eos q̄ aīam ponebāt corruptibilē sic inqt. Sed id qd videt hāc dubitationē destruere est qd ab antiq̄ termegisto/& nūc a diuinis & īcantatorib⁹ asserit q. s. spūs quos āgelos aut demones vocāt: & aīe exute a corpibus suis mouēt de loco ad locū. Cui⁹ veritatē & nos experti sumus i magicis. Et Cicero de sōno Scipionis: & Sexto de republica introducit maiorē Scipionē minorē alloquentē dicentēq;. Sed quo sis affricane alacrior ad tutandā rēpulicā/sic habeto/oībus q̄ patriā cōseruauerint aut auxerint certū esse in celo & definitū locū: vbi beati euo sempiterno fruūt. Et in libro de senectute introducit Socratē apud platonē dicentē. Quid multa: sic michi persuadeo: sic sentio. Cum tāta celeritas animoꝝ sit: tanta memoria preteritorū: futuoꝝ prudentia. Tot artes: tante scie: tot inuenta: nō posse eā naturā que res eas cōtinet esse mortalē. Et in fine de senectute

Caput secundum

inq̃t. E vita ita discedo tanq̃ ex hospicio: nõ tanq̃ ex domo. Commorãdi enĩ natura diuersoriũ nobis/nõ habitãdi dedit. O preclarũ diem cum in illud animorũ concilium cetumq̃ ꝓficiscar. Et cum ex hac turba & colluuione discedam. Proficiscar enĩ non ad eos solũ viros de quibus ante dixi. Sed etiam ad Catonem meũ quo nemo melior vir natus est: nemo prestãtior. Cuius a me corp⁹ crematum est: quod contra decuit ab illo meũ. Et Cirus maior moriens dixit filijs apud Xenophõtẽ vt patet vbi supra. Nolite arbitrari michi carissimi filij me cum a vobis discessero: nusq̃ aut nullũ fore. Nec enim dum eram vobiscum animum meum videbatis. Sed cum essem in hoc corpore/ex his rebus/quas gerebam/ intelligebatis. Eundem igitur esse creditote/& si nullũ videbitis. Nec vero claror̃ viror̃ post mortẽ honores ꝓmanerẽt si nihil eorũ ipsor̃ animi efficerẽt: quo diutius memoriã sui tenerem⁹. Michi nunq̃ ꝓsuaderi potuit: Animos dũ in corpibus essent mortalibus viuere: dum exissent ex his emori. Et Herodot⁹ li. v. inquit. Traces verũ circa natalia suorũ atq̃ obitus hoc factitant: edito puero ꝓpinqui eũ circũsedentes cõploratione ꝓsequũt: recẽsentes/quascũq̃ necesse est illi q̃ vitam ingressus sit/ꝓpeti humanas calamitates: hoiem fato functum ꝓ lusum: atq̃ letitiam terre demandant/referẽtes q̃ malis liberatus in omni sit felicitate. Idem ponit Valerius libro. ij. Ruhrica prima Item Salustius in Catellinario inducit Catonem & Cesarem loquẽtes de penis animarum ꝫseparatarum. Et Valerius li. ij. Rubrica prima inquit. Immortalitatem animorum mos gallorum approbat: qui pecunias mutuatas apud inferos se recepturos sperant. Et Virgilius in sexto Eneydos dicit: animã post seperationẽ subiectam iusticie diuine: & prõ vt in vita gessit: sic post decessum

receptura dicens. Ergo exercentur penis veterumq; malorum. Supplicia expendunt: alie panduntur inanes. Suspense ad ventos: alie sub gurgite vasto. Infectū eluitur scelus: aut exuritur igni. Quisq; suos patimur manes/exinde ad amplum Mittimur elisium/& pauci leta arua tenemus. Et Ouidius ponit animorū immortalitatē maxime in nono methamorphosios: quando excellentes viros ponit deificatos. Et cū ibidem introducit mortem Herculis & Iouem sic dixisse. Nec nisi materna vulcanū parte nepotum: sentiet. eternū est a me quod traxit & expers. Atq; immune necis nullaq; domabile flāma. Et Seneca prima tragedia: introducit Theseum redeuntem de inferno/& amphitrionem alloquentem dicentemq;. Quisquis est placide potens: dominusq; vite/seruet innocuas manus: & incruentum ditis imperium regat. Animeq; parcat: longa permensus diu: felicis eui spacia. Vel celū petit vel leta felix nemoris Elisij loca Certus inclusos tenet locus nocentes. Vtq; fert fama impios supplicia vndis seua ppetuis domāt. Et in fine opis dicit: Morte carent aie. Et Iuuenalis satyra. ij. monet esse bene faciendū metu inferor/vbi aie post mortē ppetuo cruciabūt/dicens. Esse aliqs manes & subterranea regna Et contum & stigio ranas ingurgite nigras. Atq; vna transire simul tot milia cimba. Nec pueri credunt nisi qui nondum ere lauantur. Sed tu vera puta. Et concludit infra: Illuc heu miseri traducimur/arma quid vltra &c. Nunc vero apponamus exempla phorum/quorū aliqui credentes animas immortales/se vltro necauerūt quorum aliquos Lactantius li. iij. ca. xv. Institutionum adducit dicens. Multi vero ex his qui eternas esse animas suspicabantur tanq; in celum migraturi essent/sibi ipsis manus iniecerunt: vt Cleantes Elisippus Zeno &

Caput secundum

Empedocles qui se in ardẽtis ethne specu intempesta no cte dejecit: vt cũ repẽte nõ apparuisset abisse ad deos cre deretur. Et ex romanis Cato cũ legisset Platonis librũ qui est scriptus de eternitate aiorum ad summũ nephas philosophi auctoritate/cõpulsus est: & Ambrachiades cũ eundẽ librũ perlegisset: altiori loco se dedit precipitẽ. Et Cleobrotus vt immortalitatẽ/quã etiã in libris Platonis legerat cõsequeret: seipsum ipegit in mortẽ. hec ibi. Hac expectata & credita immortalitate animorũ Veteres illi magno & excellẽti ingenio phi antiquiq; romani/ obitus suorũ: casusq; nature/modice quidẽ/& equo aio admittere sũt conati. Telamon enĩ & Anazagoras phĩ: cũ filios amisissent: nõ amplius lugendũ duxerunt Pericles & Zenophõ socratici: alter amissis duobus fi liis coronat9 in contiõe disseruit. Alter sacrificans cũ fi liũ audisset in bello occisũ: coronã depositi: postea vero quom illũ fortiter in acie dimicantẽ repperit concidisse coronã quã deposuerat reaccepit. Et Socrates spe immortalitatis adduct9/nullũ ad iudiciũ capitis/quesiuit patronum. Cumq; mortiferũ manu teneret poculũ talia verba emisit. Non se credere moriturũ: sed mortem cũ vita cõmutaturũ quisq; iudicasset. Et Solonis quidem sapientis eulogiũ est/quo rogabat velle suam mortem dolore amicorum lamentisq; vacare. Et Ennius suis dicere consueuit. Nemo me lachrymis decoret: neq; funera fletu faxit. Nam volito docta per ora virum. nõ esse lugendam mortem quã sequit immortalitas. Hinc & ex Romanis. Q. maximus: filium efferes consularem: lachrymas nõ emisit. Et Mar. por. Cato. pretoris designati filij mortem siccis oculis tulit. Mar. Hosti. puluillus edes iouis in capitolio dedicans/nuncianti mortem filij nichil aliud ad eum a proposito auersus q; vt cadauer efferri iu-

beret. Lucius paulus septem diebus inter duorum exequias filiorum triumphãs/vrbẽ ingressus est. Sed quid hominum exempla ꝓpono. Ciguns dicatus appollini/ quod ab eo diuinationẽ habere videatur: ꝓuidens nichil mali esse in mortẽ/cũ cãtu moriẽ & voluptate. Inde etiã volũt ꝙ plurimi ꝙ idcirco corpa mutorũ aĩalium occisa nõ timeam⁹: corpa vero hũana mortua/formidem⁹ quia in primis nichil post mortem remanet: in corporibus autẽ humanis lateat dicunt nescio quid numinis. Hinc canonisẽ. xxiiij. q. iij. ca. si habes. dicunt. Si vna anima sine baptismate de corpore exeundo perierit in numerabiliũ mors corporum huic damno non potest comparari. Et iurisconsultus. C. de sacro sanctis ecclesijs l. sancimus nemini licere. &. ff. de carboniano edicto. l. prima. dicit ꝙ potius sit consulendum anime quã corpori: quia vbi maius periculum: cautius est prouidendum. Sed obsecro preter ea que a philosophis: oratoribus & poetis dicta sunt: & plura adduci possent. vnde tanta ab antiquis legũ obseruãtia: templorũ: statuarũq; erectio: vnde tot funera sumptuosa: tot deorũ pietates. Certe omnia ex sola sperata: imo certissima animorũ immortalitate. Propterea Cicero cõcludens in de somno Scipionis: animorũ imortalitatẽ dixit. imo vero viuũt qui e corporũ vinculis tãq; e carcere euolauerunt. Nostra vero q̃ dicit: vita mors est. Nunc o illustris princeps adducam ex Herodiano greco/carptim quemadmodũ Romani vt animorũ imortalitatem ostenderent: imperatorũ manes post funera inter deos referebãt. Mos est Romanis Herodianus inquit: Imperatores sic cõsecrare: referreq; inter deos. Quippe certã imaginem defuncto simili mã: vestibus instratam aureis: super lectum eburneum in regie vestibulo proponũt. A leua quidẽ

senatus oīs vestibus atris amictus. A dextera vero matro ne honorabiles: clareq; etiam vestibus exilibus indute. Post vero septem dies nobilissimi iuuenes & lectissimi lectum humeris attollūt: inuectūq; per viam sacram de ferunt in forū: vbi magistratus Romani: deponere im perium consueuerūt. Erant circa lectū gradus ad scala rum similitudinem: in quib⁹ altera ex parte puerorū & feminarū chorus hymnos poemataq; lamentabili car mine in defunctum modulabantur. Inde extra vrbem ī campū marciū lectus deferebatur. Assurgebat hic sugge stus quidā. i. pulpitus: in tabernaculi forma cōpactus: materia ingentiū lignorū oppletus/ad intra fomitibus aridis: auro vero variisq; picturis extra ornatus. Supra hunc pulpitū alter erat minor forma: sed ornatu pīmi lis. Tertiusq; item & quartus semp iferiore cōtractior ac deinceps alter donec ad extremū q erat omnium bre uissimus peruenirēt. Posses eius edificij formā cōpara re turribus his que īminentes noctu igne prelato na ues in tutas statiōes dirigunt (pharos vulgus appellant) Igitur lecto in secundū tabernaculū sublato: gens oīs & ciuitas aromata & suffimenta oīs generis: fructus: her bas: succos oīs odoratus cōquirūt: atq; semp aceruatim effundunt. Tum circa edificium: adequat ordo vniuer sus equestris: lege quadam & recursu motuq; pirritico. Demū facem capit imperij successor: eā admouet taber naculo: tum ceteri vndiq; ignem subiciunt: cunctaq; il lico fomitibus illis aridis odoramētisq; referta: igni va lido corripiuntur. Moxq; ab extremo minimoq; tarber naculo: tanq; e vastigio quodam simul cum subiecto igne aquila dimittitur: que in celum creditur ipsam principis animam deferre. Ac iam ex illo vna cum cete ris numinibus imperator colitur. Hec ille. Nunc ad

argumẽta reſpondetur: & ad primũ dicitur q̃ Salo
mon ibi loquitur ex perſona inſipientium & epicu
reorũ: vt dicit Tho. i. par. q. lxxv. Et ſimiliter reſpõde
tur ad illud Sapi. ij. Dixerunt impij apud ſemetipſos
non recte cogitãtes: exiguum & cum tedio eſt tempus
vite noſtre: & nõ eſt agnitus/qui ſit reuerſus ab inferis
quia ex nihilo nati ſumus: & poſt hoc erimus/q̃ſi non
fuerim⁹. Ad ſecundũ dicit̃ q̃ anima nõ habet virtutẽ
ad eſſendũ ſemp. i. ſine principio & ſine fine, ſed ſem
per. i. ſine fine. tantũ habet virtutem ad eſſendum. Pri
mo modo accipit phũs in de celo. Vnde vt dicit Scotus
in. iiij. hoc aduerbium ſemp in predicato dicit principi
um & finem. a parte autẽ ſubiecti poſitum: dicit tantũ
finem. Ad tertiũ dicendũ q̃ ſicut cõmẽtator dicit in. iij
de aĩa. Intellectus nõ eodem modo dicitur forma ſicut
alie forme materiales & naturales. Nam anima cum
habeat eſſe abſolutũ: vt eius operatio oſtendit: non eſt
per eſſe cõpoſiti: ſicut alie forme materiales: quin poti⁹
compoſitum eſt per eſſe anime. Et ideo corrupto corpo
re/nõ corrumpitur per accidẽs anima/ ſicut alie forme
que nõ ſunt niſi per eſſe compoſiti: & ꝓpter hoc quan
do aĩa ſeperat̃ a corpore/bene deſinit eſſe forma: ſed nõ
deſinit eſſe eſſentia: quod formis naturalibus nõ conue
nit. Ad quartũ reſpondet Albertus vbi ſupra in oppo
nẽdo dicẽs: q̃ ſolus Alexander peripatetic⁹ ab omnibus
peripateticis degenerauit dicens: animã rationalem cũ
corpore interire. Ad quintũ ipſius Plinij reſpondet̃
ipſum tanq̃ ꝓphanũ negando. vel q̃ dixerit illud reci
tatiue & nõ aſſertatiue. Ergo cũ eccleſiaſtes vltimo con
cludamus. Cũ moritur homo & diuiditur aĩa a corpe:
reuertit̃ puluis in terram ſuã: & ſpũs redit ad deum qui
fecit illũ: cuius ſententiam confirmat Lucretius dicens

Caput secundum

Cedit idem retro/quod fuit ante de terra. Sed quod missum est ex superis rursum celi fulgentia tẽpla receptãt.

Secunda questiuncula est: Si vas hoc fictile corpus humanũ anime pfectibile corruptũ & incineratũ resurget iterum & reuiuificabit? Ad quã respondendo dicendũ est: q̃ multi phĩ qui ĩmortalitatem animorũ posuerũt viuificationem tamẽ corporũ & illorũ eandẽ numero resurrectionem: vt dicit Aug. xx̃j. de ci. dei. ca. iiij. Nullo modo potuerunt credere muniẽtes se rationibus: auctoritatib9: & exemplis. Prima ratio eorũ ẽ talis. Agens naturale nõ agit nisi per motũ vel mutationẽ. Motus autẽ/ & mutatio interrupta/redire idem numero nõ potest. Nam interruptio motus & iteratio eius repugnat cõtinuitati & vnitati illius: vt patet in esse generationis hoĩs: & esse ipsius resurgẽtis. Non ergo terminus ei9 potest redire idẽ nũero. Hanc rationẽ ponit Scot9 in. iiij. di. xlij. Et dñs Egidius romanus/in cõmẽto quĩti phisicorũ. vbi ponit phũs exemplũ de sanitate cõtinuata in mane: interrupta in meridie: quam dicit nõ esse eandẽ numero/cũ reddita in vespere. Item secũdo sic. Natura semp̃ per formã aliquã operat: nã principium cuiusq̃ operatiõis est aliq̃ forma. primo celi. Ignis enim agit p̃ calorẽ. Artifex vero per formam in mẽte. Sed corruptũ amisit illud quod poterat esse principium actiõis: ergo nõ potest redire: nec a se/cum nichil possit seipsum generare & educere de potentia ad actum. Nec ab alio ga sic genitũ esset generanti: nõ solum idem specie: sed idem numero. Hec ratio est sancti Tho. iiij. contra gentiles. Item tertio sic: Deus nõ potest facere preterita nõ fuisse preterita: nam hoc solo priuat deus. vt dicit phũs. vi. ethicorũ. de men-

te agatonis ingenita facere que facta sunt: ergo nō pōt corpa corrupta & preterita & dissoluta resuscitare quia faceret nō solū preterita non fuisse preterita: sed ea esse pñtia. Nunc idē ꝓbat auctoritatib⁹: & primo Eccēs. iij. dicit. Vnus est interitus hominū & iumentorum: & equa vtriusq; cōditio: sed iumēta nō resurgēt: ergo. Et Iob. xiiij. Homo cū dormierit nō resurget donec altere tur celum: sed celum nūq; alterabitur cum sit incorrupti bile: ergo. Et phūs. viij. metha. Negat vinū ex aceto red ditū in vinū: etiā imediate esse idē: nec numero nec spē Nam oportet pri⁹ resolutionē fieri ad materiā cōem. Et Auicēna dicit. iij. sue meth. qd ānichilatum est nō reuer tit: sed forme corporum humanorꝫ vltimo annichilant: ḡa nichil de illis remanet nisi materia prima. ergo. Itē in postpredicamētis dicit. A priuatiōe ad habitū nō est regressus. Qd intelligitur scdm Scotū de priuatiōe sub sequēte formā: nō formā precedente. Et plini⁹ libro. vij naturalis hystorie. ca. lv. dicit: Resurrectio corporꝫ que dam vanitas est. Et cōmētū de asseruādis corpib⁹ homi nū ac reuiuiscēdis ꝓmissum a Democrito: q nō reuixit ipse: maliq; ipsa dem̄tia sit reiterari vitā mortemq;. Hec ille exemplo etiā patet: nā alique natiōes vescunt carni bus humanis/ & solū tali nutrimento nutriuntur: ergo hec caro in eo quē nutriuit resurget: & non in comesto ergo saltim: nō erit vniuersalis resurrectio corporꝫ: vt dicūt christiani. Hec Tho. iij. cōtra gentī. ca. xviij. Qd aūt alique natiōes vescant carnib⁹ hūanis: patet ꝑ Hie roni. cōtra louinianū dicentē. Quid loquar de ceteris nationib⁹: cum ipse adolescentul⁹ videri in galliā: sco tos gentē britanicā: humanis vesci carnib⁹. Et cum per siluas porcorꝫ gregē: & armentorꝫ pecudūq; reperiant: pastorꝫ nates & feminarū papillas solent abscindere: &

79. 80. 81.

has solas ciborũ delicias arbitrari. Et Massagetes & der
bices miserrimos putãt q̃ egrotatiõe moriunt̃: sed parẽ
tes & ꝓpinquos cũ ad senectã venerint iugulatos deuo
rant: rectius esse dicẽtes: vt a se potiusq̃ a vermibus cõsu
ment̃. Hec ille. Sed in cõtrariũ est Innocentius tertius
ca. i. extra de sũma trinitate & fide cath. vbi dicit: Om̃es
cũ suis ꝓprijs resurgent corporib⁹/que nũc gestãt/vt re-
cipiant oẽs scd̃m opera sua: siue bona fuerint siue mala
Idem habetur multis alijs locis vtriusq̃ testamenti: & in
sacris doctoribus fidelibus. Pro responsione sciendũ
est ꝙ multi ex antiquis & modernis solo noĩe christiani
attendentes principia sola phĩe que fundantur in virtu
te nature: que semel corrupta ex toto: eadẽ numero repa
rari nõ põt: exciderũt a fide. Namĩ primis scribit̃ Actu.
xvij. Predicante Paulo resurrectionẽ athenis q̃dã philo-
sophi epicuri: & stoici dicebãt. Quid vult hic semĩator
verborũ nouorũ demoniorꝝ annũciatorẽ & duxerũt eũ
ad ariopagũ: & cũ iterũ p̃dicaret corã rege agrippa resur
rectionẽ. Festus phũs maximus, voce magna dixit: insa-
nis Paule: multẽ lr̃e te ad insaniã cõuerterũt. Ibidẽ ca.
xxvi. Saducei ẽt resurrectionẽ nõ credẽtes cũ christo in
palestra fuerũt ꝓponẽtes historiã mulieris septem viros
habẽtis. Luce. xx. Similiter philetus & Hymeneus. ex
eadẽ cã negauerũt resurrectionẽ vt inq̃t Pau. ij. ad thi.
ij. Et cum contra eos textus Iohãnis adduceretur. Ioh.
v. Venit hora & iã nũc est qñ mortui audient vocem
filij dei: & qui audierint viuent. Respondebant ꝙ il-
lud intelligebatur de resurrectione spũali animarum
in baptismo in fide & obedientia. Illãq̃ iam factã cum
diabolo & pompis eius abnegamus: christo fide inhe
rẽtes in baptismate. Qd̃ si contra eos argueret̃ vt Pau.
ij. ad Corinth. v. arguit dicendo: Si resurrectio mortuo

rū nō est: nec christus ergo resurrexerit. Respondent q̄ christus de gratia speciali/quā solus habuit ratione sue diuinitatis: que nunq̄ separata fuit a corpore eius in sepulchro: nec ab ei⁹ anima in limbo: nec a sanguine effuso tunc in cruce & in terra & iterum assumpto in resurrectione: excitauit se a mortuis idem numero/ppria virtute quod nulli alteri a christo pōt cōuenire. Ideo in christo resurrectionem concedūt: in alijs vero nō. Dixi autē hic q̄ diuinitas nunq̄ fuit separata a corpore: anima & sanguine intelligendo vnione psonali: bene tamē fuit separata vnione integrali nature: qua vnione aīa vnit corpori, vt declarat sanctus Tho. iij. par. q. lij. Origenes similiter, vt adducit Hieroni. ad Pāmachium contra Iohānē hierosolymitanū epiſcopū. Resurrectionē corporū negauit ppter illud Pauli. i. corinth. xv. Caro & sanguis regnum dei nō possidebūt. Si enī (dicit Origenes) eadē ossa caro sanguis idē vultus & mēbra totiusq̄ corporis particule resurgēt in nouissimo die: vt simplices & philosartes. i. amatores carniū dicunt. Consequēs est dicere q̄ a nobis sit comedendū: bibēdū: dirigendū ducende vxores: liberi ꝓcreandi. aliter enim frustra ibi essent iste potentie. Item Martion. apelles. valentinus. Manes: salutem tantū tribuerūt animabus: corporis vero. i. carnis resurrectionem penitus negātes: eam tantū putatiuā & fantasticam concedentes. Frustraq̄ dicunt nos ad exemplū domini resurrecturos. Cum ipse quoq̄ dñs in fantasmate resurrexerit. Et nō solum resurrectio eius: sed ipsa natiuitas putatiue magis visa sit quā fuerit Iohānes etiā & Rufinus dicunt: q̄ anima cū hoc fedum caducumq̄ corpusculum: dei iussione dimiserit: corpora humana redibunt ad materie sue antiquas substantias. Carnes in terram: alitus in aera: aqua in humorem

calor ad ethera. Nam vnũquodq; resoluit̃ in hiis ex q̃bus componit̃. vi. phisicoꝝ. Nunq̃ tamen dicũt eadem corpora in antiquã speciẽ redire: nec posse ex toto eadẽ esse que fuerunt. Et ponunt exemplũ: nam si sextariũ lactis aut vini mittas in pelagus: velisq; rursum separare vinum aut lac quod fusum fuerat: non poteris. Licet vinum & lac que fuderas non perierint. Sic dicunt substantiam carnis & sanguinis nõ perire quidem in originalibus materijs: nunq̃ tamen in antiquã speciẽ redire posse. Non ergo dicunt corpora nostra pristinam recipient vilitatẽ: vt. s. carnes: ossa sanguis & mẽbra resurgant: & tonsore egeamus ꝓ vnguibus: libidines effluãt inferiores partes stercora emittant. Sed aliud nobis erit ethereum & spũale corpus quod nec tactui subiacebit: nec id oculus videbit: pondere nõ grauabit̃: & ꝑ locorũ varietate in quib⁹ futurũ est nõ mutabit̃. Hi sunt fere omnes hereticorũ in tanta diuersitate de resurrectione corporum errores. Nunc aũt ex sacra scriptura doctoribusq; fidelibus/ponẽda est de dilapsorũ in cinerẽ corporũ regeneratiõe/ vera & catholica snĩa. & de ĩde p̃scriptis obiectis respõdebit̃. Ad cuius euidentiã ponit̃ scd̃m theologos in. iiij. snĩaꝝ. d. xlvij. &. xlviij. hec conclusio vniuersalis. Qd̃ oẽs hoĩes mũdi: preteriti: presentes: & futuri: boni & mali: cuiuscũq; secte: status: cõditiõis: & etatis fuerĩt: in nouissimo die resurgẽt cũ corporib⁹ suis & reddẽt de factis ꝓprijs rationẽ. Que cõclusio ꝓbabit̃ rõnibus /auctoritatibus & exẽplis. Prima rõ sumit̃ ex aĩe rationalis cõditiõe. Forma enĩ que ẽ per se subsistẽs & ad beatitudinẽ ordinata: ꝑ ipsam potentiã & beatitudinẽ ꝑficit̃. Sed aĩa humana cũ sit forma & actus: habitudinẽ habet ad potentiã siue ad corpus cuius est actus. ij. de aĩa. Ergo vel oportet dicere ꝙ aĩa remaneat in ꝑpetuum imperfecta cũ sit immortalis & incorruptibilis.

quod non est dicēdum: quia nō solū natura abhorret imperfectū: sed fortius auctor nature: cuius virtute/cuilibet nature conferē/esse perfectū. Ergo oportet ponere/cū vnūquodq; naturaliter tendat ad pfectionem suam. q; p̄ resurrectionē aīa iterū suo perfectibili corpori vniatur. Et confirmat̄ hec ratio inquantū anima est ad beatitudinē ordinata. Nam impossibile est q; res aliqua frustetur fine suo etiam secundū naturā. Nam neq; deus neq; natura faciunt aliquid frustra. primo celi. &. iij. de aīa. Sed anima rationalis ordinata est ad beatitudinem perfectam consequendam: quā sine corpore consequi nō potest: sicut nec esse perfectum habere potest. Ergo oportet ponere ipsam corporis resurrectionem: si perfectionem anime rationalis volumus saluare. Et propter hanc rationem omnes fere philosophi posuerunt animas aliquando in corporibus reuersuras siue rationabiliū siue irrationabiliū: vt supra adductum est. Sed Augu. in. x. de ciui. dei. & Hieroni. dicunt. Q; fas non est q; cum in alijs corporibus aīe peccauerint: in alijs torqueantur. Nec est iusti iudicis alia corpora pro christo sanguinem fudisse: & alia coronari. Sed iustorum anime ad illa corpora redibunt: quorum vsu & ministerio virtutes & scientias acquisiuerunt: eleuateq; sunt in deum. Malorum vero ad illa cum quibus & in quibus peccauerunt: vt dicit vbi supra. Augu. Secuuda ratio sumit̄ ex iusta diuina premiatione: nā ad diuinā iusticiam p̄tinet vnicuiq; reddere nō solū merita aut demerita sed etiam vbi & in quo meruit vel demeruit. Licet autem meritum & peccatum principaliter anime a scribatur/in quantum in ea consistit liberum arbitriū/& gratia/que sunt causa meriti principaliter: actus tamen bonus & malus imputat̄ homini soli. Nam actiones sunt

Caput secundum

ſuppoſitorū.ij.de aīa.Et ideo totus hō iudicādus aut premiādus eſt.Sed totus homo dicit cū partes eſſentiales.ſ. anima & corpus ſūt cōiuncte.ergo &c.Q̄d aūt aīa preueniat corpus in premio paradiſi:aut pena inferni:hoc eſt:quia ipſa etiā preuenit corpus in merito vel peccato Nam actꝰ aīe precedūt actus corpis:& tp̄e & valore.vt dicit Tho.i.ſecūde.q.vij.arti.i. Tertia ratio ſumit ratione innaturalis violentie.Nam violenta perpetua eſſe nō poſſunt.primo de celo.Sepatio autē corporis ab aīa eſt violenta:qa contra naturalē inclinationē aīe qa ſcd̄m philoſophū.aīa natura liter inclinat ad p̄ficiēdū corpus quantum ad actū primū/que eſt impfecti ad perfectū:nō autē quantū ad actū ſecūdum.ſ. p̄fecti ad p̄fectionē alīq uā ſecundā.qa hec ſecunda nō eſt violēta:vt dicit Scotus in q̄rto.Ergo ſequit q̄ hec violētia q̄ñq̄ terminabit cū aīa iterū corpus reformabit. Ex his etiā p̄ōt deduci q̄ idem numero reſurget q̄ cecidit:nam oportet q̄ illud idem ad finem p̄ueniat/q̄d ad finē factū eſt & ordinatū Sed totus hō eſt factus & ordinatus ad beatitudinē/& vltimū finē:ergo oportet q̄ idem totus in aīa & corpore ad illū finē p̄ueniat. Item cuiꝰ principia ſūt eadem numero/& principiatū oportet ſit idē numero.Sed in reſuſcitato ſūt eadē numero principia:qa materia corporis manet ſemp̄ eadem numero:& ſimiliter etiā eadē aīa cū ſit incorruptibilis:vel ſaltē ſcd̄m eos q̄ ponūt vnitatē forme ſubſtātialis:ergo idem hō reſurget q̄ cecidit. Nunc ponēde ſunt auctoritates:& primo Platonis/q̄ vt refert Augu.xij de ciui.dei.ca.xiij.dixit.Q̄ poſt cōpletā vltime ſpere vel celi ſtellati reuolutionē:que eſt in.xxxvi. milibus annorū.(Nam in centū annis celum ſtellatū mouet vno gradu).Omnes partes mundi eedem numero in eſſe reducent:cum ad eaſdē cauſas ſequantur iidem

effectus. Vnde dicebat Plato: se iterum atq; iterū athe-
nis lecturum in eisdem scolis: & eisdē scolaribus post
innumerabilia secula: sicut retro prolixis interuallis p̄
innumerabilia secula ibidem & illis legerat. Et Ploti-
nus sicut refert Augu. xxij de ciui. dei. ca. xxvij. dixit. Si-
ne corporibus in eternum anime esse nō possunt. Ideo
q; post quodlibet longum tempus sūt ad corpora redi-
ture. Et Tertullianus in apologetico capite. xlvij. dicit.
Multo itaq; dignius creditur hominē ex homine reditu
rum quēlibet p quolibet: vt eadem qualitas aīe in ean-
dem restituat cōditionem: quia ratio restitutiōis/ destī-
natio iudicij est. Necessario igit̄ idem ipse qui fuerat ex
hibet vt boni seu cōtrarij meriti iudicium a deo referat
Hec ille. Item & Virgilius dicit in sexto. Has oēs vbi
mille rotā voluere p ānos. Letheum ad fluuiū deus euo
cat/agmine magno/ scilicet immemores /su[illegible] vt con
uexa reuisent. Rursus & incipiant in corp[illegible]elle re-
uerti. Item Iob. xix. ca. dicit. Scio q; redemptor meus vi
uit. s. mecū p fidem: & in nouissimo die de terra surre-
cturus sum &c. De quo Iob dicit hieronimus ad Pauli-
num: vt de ceteris sileam resurrectionē corporū sic Iob
pphetat vt nullus de ea vel manifestius vel clarius scri-
pserit. Tertio idem suadetur exēplis. Nam plante que
tpe hyemis videtur mortue: appropinquāte sole i vere
reuiuiscūt atq; frondibus: floribus & fructibus vestiū-
tur. Leones primo nascūtur/ q̄si priuati vita: postea ve-
ro ad rugitū parentū reuiuiscunt. Vrsus cū nascit̄ non
videtur aīal. sed frustū carnis generatū: q̄ femina lam
bens ad formā veri aīalis pducit. Fenix dū ad seniū post
quingētos ānos peruenerit: cōstructo nido vel pira ex
lignis siccis & aromaticis: eoq; alis incēso vel calore so-
lis spōte se ipsū ingerit: que cōbusta redit in cinerē: ex

quo cinere vermiculus exit q̄ in ipsā auē fenicis iterum postea cōmutat̄. In qua si esset eadē aīa: que in prima fuerat: tūc esset fenix q̄si eadē numero de nouo resuscitata Et vermes ex q̄bus sericū fit: iacent per annū mortui: in vere postea feminarū aut virorū calore tēperato reuiuiscunt. Et refert Esculapius medicus ꝙ cū semel offendisset duos serpētes ad inuicē preliantes: vnusq̄ alterū occidisset: superstes serpēs delata quadā herba & posita sup̄ os serpētis mortui: suscitauit eū. notataq̄ herba cum ea tres mortuos suscitauit Filiū. s. regis mynoys. hypolitū filiū Thesei: & quendā aliū. Vnde Ouidius. xv. methamor. dicit. Nec nisi apolline valido medicamine prolis Reddita vita foret quā postea fortibus herbis. Atq̄ ope peonia dite indignante recepi. Si ergo natura & ars pōt vt patet supradicta viuificare: quāto magis virtus diuina/dissoluta & in cinerē redacta corpora: iterū poterit reformare: que sola mortificat & viuificat: perducit ad inferos & reducit: vt inq̄t Psal. Nunc ad argumēta respondem⁹ ad que omnia Scotus in. iiij. sniaꝝ dicit. Q, licet interrupta eadē numero: opere nature p̄ motum & mutationem operātis redire iterum nō possint virtute tamē diuina/que nō ordine generatiōis naturalis operat̄: poterit oīs/& totus homo/ iterū idem numero viuificari. Et addit Scotus & bene: ꝙ īpossibilitas hui⁹ eiusdem numeri reditus: nō est ex p̄te rerū factarū/cū insit eis eadem potentia passiua siue obedientialis. Sed est ex parte agentis nature finite: & ex parte modi viuificādi cū naturalia agentia p̄ motū semp̄ & mutationē operētur. Tho. aūt cū domino Petro de Tarenta. in quarto dicunt ꝙ resurrectio corporū/partim erit naturalis & partim miraculosa. Ibi enī tria concurrent. Primū erit corporum reformatio. Secūdum erit animarū ac corporū

coniūctio. Tertiū erit inſepabilitas iſtius coniūctionis
Primū horū eſt contra naturā. i. contra curſum natu
re & ſolū a deo. Secundū eſt a natura/dico ſecundū ter
minū: nō tamen effectiue ſed diſpoſitiue. Tertium eſt
ſupra naturā. Et ideo cū in reſurrectione corporū plus
ſit de miraculo. q̄ de natura: oportet ſimpliciter dicere
q̄ reſurrectio ſit miraculoſa: nō naturalis: niſi ſcdm q̄d
ꝑpterea dicūt q̄ in illa reſurrectiōe: collectio puluerum
vox tube: & huiuſmodi: fient in tp̄e: ſed inꝑceptibili: &
ꝑ motū localem: & miſterio angelorū: & hoc erit natu
raliter. Reformatio autē corporū: & coniūctio partiū eſ
ſentialiū: fiet ī inſtanti & virtute diuina. Et ꝑ hoc patet
reſponſio ad argumēta. Ad auctoritates omniū phōrū
dicit̄: q̄ intelligunt̄ reſpectu agentiū naturaliū/virtutū
finitarū: & ſcdm ordinē generatiōis naturalis: non aūt
reſpectu dei & ei⁹ virtutis: & eius potentie cui nichil eſt
ipoſſibile. Ad Salomonē dicit̄: q̄ loquit̄ ibi vt contio
nator aſſumēs ꝓſonā inſipientiū. Ad Iob etiam dicit̄ q̄
poſt iudiciū celū quātū ad efficientiā: & ad īfluentiā &
motū alterabit̄: nō aūt quātū ad ſubſtantiā. Ad philoſo
phum etiā & Auicēnā dicit̄: q̄ loquūt̄ naturaliter: & re/
ſpectu virtutis finite ipſi⁹ nature. Plini⁹ aūt ſicut de im
mortalitate aīoꝝ puerſe ſenſit. Ita & de nō reſurrectiōe
corporū dānabilit̄ tenet. Ad exemplū illorū q̄ humanis
carnibus paſti ſūt: reſpōdet Tho. in. iiij. contra gentiles
ca. lxxxi. dicens. Q; caro comeſta ſi erit neceſſaria ad cō
plementum debite quantitatis comeſti: vel ad perfecti
onem nature ſpecifice humane. vt puta ſi fuerūt mēbra
organica: tunc reſurgent in comeſto. Si aūt caro fuit de
perfectione indiuidui tūc reſurget in genito. Vnde co
ſta Ade reſurget in eua: & ſemēreſurget in genito & nō
in generāte. Si autē quis humanis ſolū carnibus fuerit

nutritus: resurget in comesto/illud/quod traxit a gene rantibus parẽtibus: & quod defuerit supplebitur omi nipotẽtia creatoris. Hinc Augu. xxij. de ciui. dei dicit Absit vt ad resuscitãda corpora vitęq; reddẽda nõ pos sit omnipotẽtia creatoris omnia reuocare: queuis be stie vel ignis absumpsit: vel quod in puluerem & cine rem collapsum: vel in humorẽ solutum: vel ĩ auras est exalatum. Absit vt sinus vllus secretũq; nature: ita re cipiat: aliquid substractũ sensib⁹ nostris: vt omniũ crea toris aut cognitionẽ lateat aut refugiat potestatẽ. Hec ille. Ad illud quod epicuri: stoici & Festus phũs apło Paulo in actibus apłorum dicebãt: patet responsio ex dictis supra. Ipsis etiã saduceis christus respõdit. Luce xx. Q⁹ in resurrectiõe: neq; nubẽt neq; nubẽtẽ. Ad il lud Phileti & Hymenei respondit Tho. iiij. cõtra genti les vbi supra: q⁹ christus vtrãq; resurrection em predixit Spritualem. ibi. Amen amen dico vobis: quia venit ho ra & nunc est quando mortui &c. Corporalem vero cũ dixit. Venit hora in qua omnes qui in monumẽtis sũt audient vocem filij dei. In monumentis autẽ non sunt anime: sed corpora. Ad illud quo se Origenes tuebatur q⁹ caro & sanguis regnum dei non possidebunt. dicit q⁹ ibi accipitur caro, p homine carnaliter viuente: qui dei regnum nõ possidebit. vt dicit Tho. in cõmentario su per Paulũ: Et licet potẽtie sensitiue corporũ glorifica torũ habebũt eorũ actum & obiectũ: vt adducetur infra Non tamẽ, ppter hoc necesse erit/q⁹ comedãt & bibãt sed sufficit q⁹ habeãt saporũ iudiciũ. Nec erũt ibi liberi: q̃a ibi nõ erũt matrimonia. vt dictũ est. Q̃d vero Marchiõ & Apelles dicũt christũ in fãtasmate resurrexisse est fal sum. Nam spũs carnẽ & ossa nõ hẽt: sicut christ⁹ se ostẽ dit habere. Luce vltimo. Et quod Iohãnes & Rufinus

dicũt. De resolutiõe corporũ in his ex quib⁹ cõpositа fuerant concedim⁹. Qđ vero eadem numero/redire nõ possunt virtute dei negandum est. Postremo ad id qđ dicũt si resurrectio erit: corpa nostra pristinã recipient vilitatem inquãtum erit necesse ꝙ humores. ſ. sanguis colera: fleuma: melãcolia: sudor: vrina: semẽ: resurgãt erit etiam necesse libidines effluant: vngues precidant: emittant ſtercora &c. Ad hec respõdet: ꝙ in homine est duplex humor. Quidam superfluus ipsi corpori sicut sudor: vrina stercus: semen quod emittit per actũ generationis. Lac per actum nutritiue potentie: & nullus talis humor resurget eo ꝙ non sunt de perfctiõe resurgentis. Est alius humor q̃ non est superfluus ipsi in diuiduo: sed ad perfectionẽ ordinatur: vt sanguis & alij humores tres: & hi resurgẽt. Nam post resurrectionem singule partes corporis stabilient in formis suis: vt dicit in. iiij. sñiarꝝ. Vngues aũt & capilli resurgent non tanꝯ principaliter in tenta sed secũdario: inquãtũ animavtet illis ad cõseruationẽ principaliũ mẽbrorũ. ſ. pedũ capitis & manuũ. Nec erit necesse post iudicium vngues precidere &c. qa hec omnia nũc fiunt motu primi mobilis/qui tũc cessabit: nõ naturaliter vt q̃dam dicũt sed diuina volũtate: qua sicut nũc mouet per influentiam mouẽtis intelligentie sic tũc iperio dei/ cessabit eius motus per cessationem intelligentie a mouendo.

Certia questiũcula est: Cuz t resurrectio corporũ scdm fidem in fine mũdi sit futura: queritur si verũ sit ꝙ mũdus quãdoꝙ habeat terminari. Ad quã respondẽdo dicit: ꝙ sicut de principio durationis mũdi/diuersa a fide catholica/philosophi senserũt. Ita de fine ipsius/& termino varia volue

runt. Aristoteles enī vt ceteros preteriamus/scd̄m q̄ sanctī ei imponūt cōmētatores/exponūt & verba eius prētēdunt/in hunc errorē dilapsus est: q̄ posuit mundum ab eterno ex nichilo creatum/ppetuoq̄ & in infinitum duraturū: vt patet in libro de natura deorū. Et idem fatet domin⁹ Albertus in cōmento octaui phisi. Primā autem partem de eternitate mundi a parte ante ꝓbant Aristotelem tenuisse sic. Nam primo phisicorū dicunt Aristotelē ponere naturā esse īgenitā. Et primo de celo. mundum esse īgenitum: sed ingenita semp̄ fuerunt: ergo vniuersitas rerū scd̄m Aristotelē nō incepit esse. Itē sic arguebat (vt dicūt) Aristo. viij. phisi. Nichil de nouo incipit moueri/nisi p̄ hoc q̄ mouēs vel mobile aliter se hēt nunc quā prius. Sed q̄d aliter se habet nūc q̄ prius mouet̄/ergo ante oēm motum de nouo incipiētē fuit aliqs motus: ergo mot⁹ semp̄ fuit: ergo & mobile: q̄a mot⁹ nō est nisi in mobili. iij. phisicoꝝ. Et cum contra Aristotelē adduceret. Si mūdus fuit ab eterno: ergo generatio fuit ab eterno: & sic infiniti hoīes p̄cesserunt: ergo infinite incorruptibiles aīe & infinite circulatōes solis: mundo existētē ab eterno p̄cesserunt: ergo erit ponere infinitū ī actu & infinita cōtinget ptransire: que sunt iu phia ab surda. Vel nunq̄ cōtinget deuenire ad circulationē hodiernā. Item in q̄libet circulatione deus potuit creare vnum lapidē: ergo erunt infiniti lapides remanētes & cum isti lapides possint ad inuicē cōiungi erit īfinitū nō tantum scd̄m multitudinē: sed etiā secundum magnitudinē in actu. Ad hec forte sic respōdisset Aristoteles: & ad primum argumētum sic. Q̄d posita eternitate mundi nō sunt īfinite aīe in actu cum infideles teneant aīorum mortalitatē. Item cōmentator & Algazel. ij. metha. Posuerunt nō esse impossibile infinita per ac-

cidẽs esse ī actu: adhuc ratio nõ cõcluderet: qa sic aīa esset creatura vt supponit. Impossibile est autẽ q aliqđ genitum sit eternum qa eterno nichil est prior. Omne vero genitum vniuersaliter p̃cedit aliqs motus duratione & tempe & p consequẽs generatum in tempe determinato generat̃: & sic nõ fuissent infinite aie in actu. Ad secundum diceret/ q nõ fuissent infinite circulationes/cum vna cõtinua sit illuminatio: & vnus dies & p consequẽs multe in potẽtia: Ratio autẽ vnitatis circulationis: & vnius diei/& vnius illuminatiõis/est vnitas motus. Sed q multi dies dicant̃ et multe illuminationes hoc est ex parte nostra. qa de illuminatione iudicam⁹ scdm hemisperium nostrum/vbi apparet illuminatio quãdoq; sic/quãdoq; nõ ꝓpter diuersam ĩterpositionem corporis opaci ad solem. Ad illud etiã de lapidibus dicendum: q nõ valet: quia tu vnum ponis/ex quo sequit̃ impossibile: nam tu ponis illam cõtinuã circulationẽ/que actu et realiter est vna: actu diuisam et infinitam/quod est impossibile cum ipsa sit diuisibilis in potẽtia. Et ponis scdm imaginationem tuam infinitos dies: et hoc incõuenienti posito oportet concedi quod sequit̃ quia vno inconuenienti dato alia sequũt̃. Tho. autẽ in de potentia. q. iij. ar. x. defendens Aristotelem dicit. Posuit Aristoteles mundũ semp fuisse: nõ ex cõsideratione illa qua intelligit̃ exitus vniuersi esse a deo: sed ex illa qua agens particulare incipit operari per motum. Et quia ante quẽlibet motum est motus/ex hoc posuit mundũ eternum disputatiue/contra Anaxagoram & Empedoclem. vt patet. viij. phisicorũ & nõ demõstratiue. Et in. i. par. q. xlvi ar. i. dicit. Non potest probari demonstratiue mundum semper fuisse. Nec rationes quas adducit Aristoteles ad hoc sunt demonstratiue

simpliciter sed scdm quid. s. ad contradicendũ rationibus antiquorũ ponentiũ mundũ incepisse scdm quosdam modos in veritate impossibiles: videlicet aut p cõcursum athomorũ: vt dixit Democritus aut per ignem aut p aquam. &c. Et hoc apparet (dixit Tho.) ex tribus Primo qa tam i octauo phisicorũ q̃ in primo de celo premittit quasdam opiniões videlicet Anaxagore: Empedoclis: & platonis contra quos inducit rationes contradictorias. Secundo quia vbicũq; de hac materia loquit̃ inducit testimonia antiquorũ: quod nõ est demõstrantis: sed ꝓbabiliter suadentis. Tertio quia ipse expresse dicit in primo thopicorꝝ: ꝙ quedẽ sunt ꝓbleumata dialetica/de quibus rationes nõ habemus: vt vtrum mũdus sit eternus. Et respondit Tho. ibidẽ duobus argumentis adductis contra Aristotelẽ in opponendo dicens ad primũ: ꝙ ĩ primo phisicorũ ꝓbat Aristoteles naturã esse ingenitã ꝓpter hoc/ ꝙ non habet subiectũ de quo sit. Et in primo de celo ꝓbat celum ingenitũ: quia celũ non habet cõtrariũ ex quo generetur. Vnde patet ꝙ p vtrũq; nõ concluditur nisi ꝙ materia & celũ nõ inceperũt per generationem & motũ naturalẽ/qũo generabilia & corruptibilia/vt quidã ponebãt precipue de celo. Nos aũt dicimus ꝙ materia & celum ꝓducta sũt in esse per creationem. Ad aliud argumentũ dicit idẽ ꝙ primus motor/semper eodem modo se habuit: primũ autem mobile non semper eodem modo: quia cepit esse cum prius nõ fuisset: sed hoc non fuit per mutationem sed per creationem/que nõ est mutatio: cũ nichil preexistens presupponat. sed dicat quãdam relationem ad creatorem tanq̃ ad principium sui esse. Et Bonauentura. d. i. secũdi libri dicit. Quidam moderni dicũt Aristotelem non intendisse probare mundũ omnino non

incepisse: sed q̄ non inceperit motu naturali. Sed quic quid Aristoteles senserit: & ceteri philosophi/de eternitate mundi: nichil ad nos christianos/ qui mundum cepisse in tempore/fide tenemus/magis quā ratione aliq̄ demonstratiua. Vnde & articulus fidei dicit. Credo in deum patrē omnipotentē creatorē celi & terre. Articuli autem fidei demonstrari nō possunt: qa fides est de nō apparentibus. ad Hebre. xi. Probabiliter autē mundū incepisse sic potest suaderi. Nam sic se habet de⁹ ad causalitatem omniū rerum/ sicut artifex ad artificiatum: sed artifex est causa omniū artificiatorum p̄ voluntatem ergo similiter deus est causa rerū. Modo certū est q̄ voluntas nunq̄ necessitat̄/ad agendum aliquid vel volendum/nisi respectu/in quē naturaliter inclinat̄: vel respectu eorū/sine quibus finis haberi nō potest. Finis autē diuine voluntatis est sua bonitas: que ab alio nō dependet: ergo nec est necessariū eum extra se aliquid velle: ergo nec creaturarū p̄ductio similiter fuit necessaria. Cōgruum tamē fuit q̄ ipse mūdus in tempore p̄duceretur quia p̄ hoc magis ostendit̄ diuina p̄fectio. Cum enī nichil possit esse sui ipsius causa: sed omne q̄d de nouo incipit esse: acquirit esse ab alio: ex eo q̄ ponunt̄ oēs creature quandoq̄ nō fuisse: ostendit̄ q̄ p̄dierint ab aliquo principio primo quod est deus. Si aūt ita semp̄ fuissent nō fuisset ita euidens ipsas a deo creari: ergo cōueniens fuit mundū in tempore fuisse creatū. Hoc primo testatur Augu. xi de ciui dei: ca. iiij. dicēs q̄ deus fecerit mundum: nulli potius credimus quā Moysi p̄phete: p̄ quē locutus est deus dicens. In principio creauit deus celū & terrā: per quē locuta est sapiētia dei: p̄ quē facta sunt oīa que ī animas sanctas se transfert amicos dei & p̄phetas constituit atq̄ opera sua sine strepitu intus enarrat.

Caput secundum

Loquunt quoq; pphetis angeli dei qui semp vident faciem patris voluntatēq; eius: quibus oportet annūciāt. Et Gregorius in omelijs sup Ezechielem dicit. Quidam ppheta est de preterito: sicut est Moyses: qui pphetauit dicens. In principio creauit deus celum & terrā. In quo nouitas mūdi traditur. Et Ioh. xvij. Clarifica me pater apud temetipsum/claritate quam habui priusq; mūdus fieret. Et Macrobius de somno Scipionis. libro. ij. dicit ad hoc. Quis non hinc existimet ipsum mundū cepisse & nec longam retro eius etatem: cum ab hinc vltra duo retro annorū milia de excellentiū rerum gestarum memoria nec greca quidē extet hystoria. Nam sup Ninum nichil in libros preclare redactum est. Si enim ab initio immo ante initium fuit mundus cur per innumerabilium seriem seculorū nō fuit cultus/quo nunc vtimur/ inuentus? Non literarū vsus quo solo fulcitur eternitas huiusmodi omnia videntur eternitati repugnare: dum opinari nos faciunt/certo mūdi principio paulatim singula queq; cepisse. Hec ille. Nunc vero vidēdū est quid de fine mundi philosophi senserint: & quid christiani secundū fidē catholicam de eo debeant firmiter credere.

Pro quo primo sciendū. Q; omnes fere phi (excepto vt diximus) Aristotele concorditer conflagrationē & finē mundi huius confessi sunt. In modo vero/finis & termini eius/varia fuerunt opinati. Nam plato & Pitigoras posuerunt hanc partē elementalem mundi post trigīta sex milia annos solui debere: atq; iterum post/cunctis eius repetitis partibus debere reformari. Rationē autem. xxxvi. milium annorum assignant sic. Nam dicūt q; omnis dispositio celi & orbium celestium naturaliter in tanto tempore finitur. Luna enim complet cursum suum in vno mense. Mercurius & Venus in mi-

nori tempore vnius anni. Sol in vno anno terminat motū ſuum. Mars in duobus annis. Iupiter in duodecim. Saturnus in triginta. Primū mobile. i. celum chriſtallinū ſiue aqueū a diaphanitate dictū: terminat girum ſuum in .xxiiij. horis. Celū autē ſtellatū. i. firmamentum infra primum mobile cōplet curſum ſuum in xxxvi. milia annos. Nam in cētum annis mouet vno gradu: vt dicunt aſtronomi. Dicunt ergo Plato & Pitagoras q mundus terminabit cum oēs celeſtes ſupradicti orbes curſus ſuos terminabunt. Incipiēdo ab illo inſtanti quo creatum eſt firmamētum quod fuit in equinoctio vernali. i. viij kalēdas aprilis: die dñico: luna exiſtēte plena ante vrbē conditā. 4440. annis: ante incarnationē ſcdm hebreos & Hieronimū. termilib⁹ nōgētis triginta ſex. Scdm bedam: quinq; milibus cētum nonaginta nouem. Cunq; iterū virtute infuſa in ſubſtantijs celorum omnes celi partes redibunt ad ſuum locū prime creatiōis: tunc dicunt/omnia generabilia & corruptibilia eadem numero: que fuerunt virtute corpor celeſtium reuertentur. Sed hanc opinionē Augu. xij. de ciui. dei. ca. xiij. confutat dicens. Q philoſophi q ſic tenent putant non quod ſciunt: ſed quod volunt: Sciunt enī q naturaliter a pura priuatione ad habitū nō eſt regreſſus: ideoq; ſic aduerſus eos cōcludit. Abſit a nobis vt iſta credamus. ſicut enī ſemel chriſtus p nobis mortuus eſt: & reſurgēs amplius nō moritur. Ita & nos poſt reſurrectionē ſemp cum dño erimus. Cui modo dicimus q d ſacer admonet pſalmus. Tu domine ſeruabis nos & cuſtodies a generatiōe hac in eternum Empedocles agrigentinus cū Anaxagora dixerū: amicitia elemētorū mundū fuiſſe ſolutū: & infinities litē eorū & diſſonātia fore repetendū hor opinionē phūs

vñ phiſicoꝝ reprobat. Eraclitus (teſte phō. i. phiſi.) poſuit ignē mūdi principiū: & vt finis pricipio reſpōderet dixit eundē igne terminandū: vt patet. iij. phiſi. Sed hic ſicut de principio mundi errauit: ſic de fine eius male dixit. Non enī ex igne ſed ex nichilo deꝰ creauit mundū & terminabit nō quo ad partes eſſentiales. ſ. celos: ange los: ſubſtantiāq; elementalē: ſed quo ad aliq̄s eiꝰ partes accidētales elemētoꝝ. ſ. indiuidua ſpecierū & motū celorū: vt i libro de celo declarat. Seneca li. naturaliū que ſtionū de mente Empedoclis dixit: arſurā eſſe terrā naturaliter/cū vniuerſa ſidera cōuenient in ſigno cancri. ſcilicet. de menſe Iunij: ex cōcurſu. ſ. calidorū & ſiccoꝝ: ſicut ex cōiunctiōe planetarū humidorū & frigidoꝝ factū fuiſſe dicit diluuiū tpe noe: cū vniuerſa ſidera cōuenīt in capricorno de mēſe ſeptēbris. Sed dñs Petrꝰ de tarantā. & Ricardus in. iiij. ſnīaꝝ. d. xlvij. &. xlviij dicunt Q; nec cōcurſus humidorū & frigidorū fuit cā neceſſaria diluuij tpe noe: ſed bene cōgrua. Nec etiā cā termini mūdi/p ignē diſpoſitio/ſiue cōcurſus calidorū & ſiccorū/erit cā neceſſaria ſed cōgrua inquātum purgatiōnē ignis/purgaturi i fine ſeculoꝝ iſpm mūdū p̄cedet vehemēs ſiccitas naturalit generata/cōgrua igni/pducēdi ad nutū dei ad talē effectū. Ari. (vt ſup nūc dixim⁹ vbi ſibi imponit) dixit mūdū ppetuo duraturū/ea ratiōe q̄ in de celo & mūdo. dixit in generabile & icorruptibile adiuicem cōuerti. Sed in cōtrarium eſt: quia. xij. metha. dicit. Q; prima cauſa mouet in ratiōe amati & deſiderati: acſi diceret q; intelligētie mouentes celum ex deſiderio: & amore quem habent obediēdi prime cauſe: ſicut nūc obediunt in mouēdo: ſic ſemper obedient in deſinēdo mouere. Fuerūt & alij qui deformandū orbem/licet nō cauſis naturalibus: ſed diuine cōmitterent volūtati.

Temtarunt tamẽ audaci preſũptione ſub difinitis ac certis tẽporib⁹ illã pſcribere. Nam Lactãtius libro. vij diuinitatis inſtitutionũ poſt ſextũ concluſum millenarium/mundi conſumationem poſuit. Alij vero quadringẽtos annos. Alij quingẽtos. Nonnulli tot ãnos a ſalute quot antea fluxerãt poſuerunt. Nonnulli mille ab aſcẽſione dñi vſq; ad vltimũ aduẽtum poſſe compleri dixerunt. Quidã de ſpiritu pphetie aliq̃d habere preſumentes: vt abbas Ioachi. Et quidẽ moderniores ipſorum calculationibus inherẽtes ante finẽ. vi. milia annorum vel circa ſtulte cõplendum mundum expectabãt Quoꝝ omniũ error: quia maxim⁹ eſt & ſermo eoꝝ ſerpit: vt cancer. Idcirco eos Paulus Theſſalonicenſib⁹ ſcribens ait. Nemo vos ſeducat vllo modo quaſi inſtet dies dñi &c. Que verba tractans Aug⁹. dicit. Triũ de mundi termino dicentiũ. Primus q̃ dies dñi prope ſit. Alter q̃ longe. Tertius: neſcio deus ſcit. Primus pluſq; ſecundus errat. Tertius vero cum chriſto concordans in viam cõſtitut⁹ eſt veritatis. Nos igit̃ chriſtiani omiſſis litigatoribus furioſis ac pt̃inacibus phoꝝ & hereticorũ turbis: veniam⁹ ad theologos datores ſimplicis veritatis. Et ad ſacras ſcripturas: nõ humana iduſtria: ſed ſpiritus ſcti inſtinctu cõſcriptas. Et primo dicamus & cõfiteamur q̃ mundus tranſibit & cõcupiſcẽtia ei⁹ prime Ioh. ij. Et q̃ celum & terra trãſibũt. Luce. xxi Mar. xiij & Mat. xxiiij. Et q̃ mundi terminus/erit effectus non nature: ſed ſpũs ſancti. Dicamus ſcdo q̃ inſtrumẽtum cõflagrationis mundi erit maximus ignis: nõ ex cõcurſu naturali calidorũ & ſiccoꝝ generatus: vt dixit Seneca. aut ex cõcurſu igniũ ſuperiorũ & inferioꝝ: vt dixerunt alij. Nec ſuccendet̃ ignis ille: ex reflexiõe radiorũ ſolariũ: incorpt̃ibus terreſtribus naturaliter ſolidis: ſicut

fit ex reflexione solis: ad speculū concauū & ꝓpinquū. Nec ex relaxatione spere ignis: que virtute celi detinet nūc ne fluat. Sed erit ille ignis voluntate & virtute dei supnaturaliter causatus: qui sicut in principio mundi tē pore noe: destruxit seculum diluuio aquarū: ad purgā dum ardorem cōcupiscentie & luxurie. Ita iterum gen⁹ humanū & mundum: destruet per ignē ad purgandū frigus malitie & auaritie cōtra caritatē: vt sic purgatio mūdi fiat ꝑ cōtraria. Dicamus & tertio: ꝙ quia vt dixi⸗ mus cōsūmatio mundi nō dependet a causa naturali: sed a volūtate diuina. Idcirco nō pōt certitudinaliter sci ri tempus finis eius. Propterea christus interrogātibus discipulis de tpe dixit Actuū primo. De die illo & ho ra nemo scit. Et Lu. xij. inqt. Estote parati ꝙa qua hora nō putatis filius hois veniet. Et Mat. xxv. Nescitis diē neq; horam. Et Mar. xiij. Videte vigilate & orate ne⸗ scitis enī quādo tempus sit. Hinc Tho. in de potentia q. v. ar. vi. in hanc partē cōcludens ait. Finis mūdi cum a pura dei volūtate dependeat/naturali cognitiōe sciri nō potest. Cumq; completo numero electorū sit finiē dus: vt dicit Grego. Cuius cōpletio: executio est que⸗ dam diuine predestinatiōis/nō poterit nisi christo reue lari: ꝑ quem quodāmodo humani generis predestina tio adimplet. Et Augu. xviij. de ci. dei. ca. xiij. in hanc conclusionē dicit. Frustra igit annos qui remanēt huic seculo cōputare ac definire conamur: cum hoc scire nō esse nostrum. Et Marcus astruat dicens. De die illo & hora nemo scit neq; celoꝝ angeli aplos etiā doctores futuros mundi omnesq; de hac re calculantes: digito re soluit ac quiescere iubet ille qui dixit. Non est vestrū noscere tempora vel momenta: que pater posuit in sua potestate. Hec Augustinus vbi supra.

Carta questiūcula est: Si

mundo vel alicui creature repugnet simpliciter esse ab eterno. Ad quam respondetur simpliciter negatiue: & ratio est: quia si hoc repugnaret creature hoc nō posset esse/nisi altero duorū modorum: qa aut oporteret/q causa agens necessario precederet effectum suum. & sic effectus nō esset coetern⁹ cause agēti. vl' qa oporteret q nō esse ipsius effectus necessario p̄cederet suū esse. Sed neutro istorū modorū p̄t repugnare creature esse ab eterno/vt ꝓbabo: ergo. Primū autē ꝓbo sic. Nam nulla causa ꝑducēs effectū suū subito p̄cedit effectū suū durationē: sed deus est agens nō per motū sed in instāti & subito: ergo non est necessariū ipsum precedere suū effectū necessario. Maior patet in omnibus mutatiōibus subitaneis. Nam statim ad presentiam solis causat̄ in instanti illuminatio in aere. Et statim ignis cū incipit ascēdere sursum calefacit. Minor etiam patet de se. ergo. In causis autē non agentibus subito: sed per motū oportet agens precedat duratione effectum suū: quia semp principium motus: effectum & finem eius precedit duratione. Nec etiā nō esse effect⁹ necessario p̄cedit duratione suum esse: quia cum dicit̄ aliquid fieri ex nichilo, hec prepositio ex nō designat causam materialem: sed tantum ordinē: vt patet manifeste bene ꝑscrutanti.

Quinta questiūcula est: Si anima/ moriente homine/ desinat informare successiue/partem post partem corporis: an forte omnes partes simul in eodem instanti informare desinat. Ad quam respondetur affirmatiue scilicet q anima moriente homine desinit informare successiue partem post partem. Et ratio est: quia anima non desinit informare materiam sibi subiectam: nisi dispositio ipsius quam ad operationes requirit: sit irreformabiliter per

Caput secundum

naturā corrupta Cum autem corruptio dispositionis huiusmodi reperiat primo fieri in partibus remotioribus a corde: in quo est fons virtutis vitalis. Ergo habet propositum. Huic conclusioni consonat primo q̄ imoriente: pedes primo reperiunt frigidi: calore spiritibus destituti: deinde manus: & ita deinceps successiue usq; ad cor. Consonat secūdo illud cōmune dictū phōr: q̄ inter mēbra corporis: cor primo viuit: & vltimo moritur. Quod si contra dicatur: q̄ ꝓportionabiliter ita debet esse in vltima de animatiōe corporis humani sicut in prima eiusdem animatione: sed in prima animatiōe corporis aīa informat omnes partes corpis simul. Nam a primo instanti aīationis embrionis: incipit corpus secundum omnē partem que sensum habere solet: vegetari & sentire: licet imperfecte: ergo similiter inde aīatione vltima corporis humani: debet aīa desinere informare in vno aliquo instanti omnes partes corpis simul Ad hoc respondetur q̄ nō est simile in prima & postrema de aīatione corporis. Nam prima aīatio partiū corporis est naturalis: & etiā dispositio materie: vt iformetur ab aīa intenta est a natura. Sed sepatio & aīatio partiū corporis: nō est per se a natura intenta: sicut nec inductio indispositionis. ad quā sepatio aīe sequit: nō fit scdm ordinē & iudicium nature: ergo &c. Propter tamēa que nūc dicta sūt: diligēter est sciēdum q̄ ꝓgressus corruptiōis hoīs ad quā seq̄tur sepatio aīe: fit ecōtrario ꝓgressui hoīs ad vitā: ꝓgressus enī ad vitā incipit in homine: abexercitio operationū aīe vegetatiue in embrione. scdo sensitiue. tertio intellectiue siue rōnatiue: vt dicūt phi naturales. ꝓgressus aūt corruptiōis cōtrarius est q̄ primo desinit vsus cōis. scdo actus sensatiōis. & tertio op⁹ vegetatiōis. Hec Heinric⁹ de Assia sup geneſim.

Sexta questiuncula est: An possit cōtingere ꝙ corde iam mortuo: aīa adhuc informaret aliquā aliā partē: vel aliud mēbrum corp̄is. Ad quā sic respōdet: ꝙ cū cōplexio fixa ceterorꝝ mēbrorū corpis/nō dependeat a corde: nulla repugnātia videt: ꝙ conplexiōe cordis corrupta: adhuc in aliq̄ parte alia corporis: possit esse cōplexio/fixa sufficiēs vnioni aīe ad partē illā. Nam sicut cōtingit sepe oculū esse cecū irrecup̄abiliter: & tn̄ aīam adhuc totā materiā eius informare. Sic videt etiā ꝙ aīa informare possit aliquā corp̄is partē: licet sic distrasiata esset: ꝙ aīa operatiōes vegetatiuas in ea exercere nō posset: quia p̄fectior requiri videt cōplexio: ad exercendū vitalē operationē: q̄ ad solam ipsius aīe ad corpus vnionē. Et ita stat cū cessatione operationū vegetabilis & sensibilis aīe in toto corpore ꝙ aīa adhuc informāter inhereat corpori: & ita hoīem adhuc mortuū nō esse: p̄ solutionē vnionis informatiue ad corpus. Illi autē qui dicūt ꝙ q̄ cito corrupta est irreformabiliter dispositio corp̄is: vel partis eiꝰ aut cordis vl' alterius mēbri principalis: sine cuius operatiōe nō stat vitam cōtinuari (vt puta de operatiōibus aīe vegetatiue) tam cito aīa desinit informarē totū corpꝰ qualiter cūq; alia mēbra fuerint disposita. Isti tales respiciunt ad regularē p̄cessum hoīs ad mortē: vel respiciunt solū ad id qd̄ in plurimū cōtingere solet in moriētibus. cōmuniter enī ī illis videt cor vltimo mori. Ex qua cōclusiōe siue opinione sequit hoc correlariū: ꝙ nō semp̄ q̄ vulgari existimatiōe habet mortuus: sit simpliciter mortuus: q̄a ad cessationē sēsus & motꝰ cordis nō seq̄tur semp̄ de aīatio corp̄is. Sed pōt cōtingere ꝙ post illā cessationē quādoq; p̄ magnū tēpus maneat vnio informatiua aīe ad corpus: & ita cōtingere pōt: ꝙ quādoq; homo viuus

sepeliatur in sepelitione mortuorū qualiter tempe pestilētie fieri cōsueuit Potest etiā nōnūq̄ ex aliqua causa accidētali cōtingere q̄ in hoie sano cessat anhelitus & oīs motus & sensus longo tpe vt per diē vel circa: ita vt omnino mortuus appareat. Immo aliquis pōt sic in naturalibus dispositus esse q̄ ad aliquem planctū: vel contemplationem fortem: spiritibus ad intra retractis iaceret similimus mortuo. Sicut beatus Augu. narrat in li. de. ciui. dei. De quodam presbitero. Ergo nisi causa subsit: nō est festinandum aut precipitanter agendū in sepeliendo mortuos: ne contingat sepelire viuos. Hec Henricus de Assia vbi supra.

Septima questiuncula est:

Anima exiēs de corpe: naturaliter ad quā differentiam positionis exeat: sursum vel deorsum: dextrum: an sinistrum: ante vel retro: Ad quam respōdetur: q̄ licet cuiuslibet morientis aīa q̄ cito desinit corpus informare naturalibus suis derelicta: potius iret in supremam partem celi: cum naturaliter appetat loca superiora vniuersi: put tamen ducit vel trahit ab angelis bonis vel malis: anime saluandorum plene purgate directe trahuntur sursum: & damnandorū directe deorsum. anime saluandorū nō plene purgate directe exeūt a dextris ad purgatorium: & damnandorum a sinistris in infernum. Hec ille vbi supra.

Octaua questiuncula est:

Anima exiens de corpore ad quos terminos vadit naturaliter: an de luce ad tenebras: vel de tenebris ad lucē: de gaudijs ad tristitiā vel de tristitia ad gaudia: Ad quam sic respondet: q̄ aīa rationalis postq̄ desijt informare corpus: vel post solutionē vniōis

ipius ad corpus: dupliciter pōt intelligi de luce ad tenebras: vel de tristicia ad gaudiū trāsmutari: aut. s. de trāsmutatiōe scdm intellectū: aut de transmutatione scdm affectum. Si loquamur primo modo dicit: q platonici qui posuerūt corpus quasi carcerem anime: impedientē eius pfectam cognitionē: quam scdm se in sua puritate naturaliter apta nata est habere. Ipsi dicunt q aīa deseparatione eius a corpe nō tristat: sed potius gaudet quē admodū incarceratus gaudet: quādo liberatur a carcere sibi graui & obscuro: ad quem vt dicūt: nō relinquitur penitus appetit9: vl illa inclinatio redeūdi. Et ppter hoc vnū: valde pbi auertebant a resurrectione mortuorū p reunionē aīarum ad corpa: qa p eam credebāt aīas impediri ta pfectiore cognitione earū. Et hos platonicos secta tus est vt apparet Cicero circa sententiam libri de senectute vbi ita dicit: introducēs Cirū maiorē in morte filios alloquētē. Michi nunq̄ psuaderi potuit filij: aīas dū in corpib9 essent mortalib9: viuere: & cū exissent ex ijs emori. Nec vero tū animū esse insipientē: cū ex insipiēti corpe euasisset: sed cū oī ad mixtiōe corpis liberatus purus & integer esse cepisset: tūc esse sapientē: p quo psuasionē adducēs iqt. Videtis enī nichil morti esse tā simile: q̄ somniū in quo dormientiū animi maxime declarant diuinitatem suā. Multa enī cū remissi & liberi sūt futura pspiciūt. Ex quo intelligit quales futuri sint cū se corporis vinculis relaxauerint. Hec ille. Theologi aūt quantum ad hanc trasmutationē scdm intellectum anime separate a corpe dicerent cū platonicis: q exit9 animarū decorpibus relictarū suis naturalibus est q̄si recessus de regione caliginis ad regionē lucis: vel quasi abscessus de vmbra ad lucem clariorē: non quia exeant corpus impediens earum cognitionē: sed quia intrant

Caput secundum

modū cognoscēdi intellectuū sepatorum: nō tamē plenum quantū ad oīa: cū aīa sit infima species in genere intelligētiarum: sed partialē: quomodo forte & se ipas sicut & res circūstantes clarius cognoscūt: q̄ in corpore cognoscere potuerint. Et notanter dixit: q̄ aīe exute non habent plenū modum cognoscēdi intellectuū separatorū quia si haberent: mox exute scirent se esse in caritate vel non: ex suis naturalibus. Nam quelibet intelligētia sepata videt primo reflecti sup se/intuitiua visione. Nec cōcedunt theologi q̄ aīa exuta nō habeat naturalē inclinationē & appetitū reunionis ad corp⁹ ppriū: qa iterū impediret a pfecta cognitione: vt platonici imaginant. Sed dicūt q̄ cuilibet anime exute remanet naturale desideriū reunionis ad corpus: quia aīa naturaliter est forma: & p cōsequens naturaliter determinata & inclinata ad formandū subiectū sibi ꝓportionatum. Nec etiā cōcedunt q̄ aīa esset in corpe tanq̄ in carcere: qa aīa naturaliter illud sibi determinat: tanq̄ habitaculū seu organū cōuenientissimū. Nec cōcedit q̄ aīa per corpus impediatur: qa aīa scdm rationē sue nature est ꝓpetua & ex hoc naturaliter esse sepatā a corpe: ideo cōgruit/vt etiā illi modo essendi eius correspondeat specialis mod⁹ naturaliter cognoscēdi se & alias res: quo modo p accidens clarius multa cognoscet quā p corpus: nec tamē dicit impediri ab illa imaginatione ratiōe corporis: quia naturaliter inquantū forma: determinata est ad modū cognoscēdi p corpus. Igit cum res nō dicat impediri p illum statū ad quē naturaliter tendit: relinquit igitur ꝓpositum. Et hec de transmutatiōe anime exute scdm intellectū ꝓ posse dicta sint. Secūdo autē modo loqui possumus de transmutatiōe aīe exute scdm affectū: an scilicet imediate exuta a corpe transmutet ad tristiciam

vel gaudiũ: penam vel delectationẽ. Ad qđ respondeť
ꝙ aĩe defunctorũ malorũ fideliũ vel infideliũ phõꝝ in
mediate mutanť in tristiciã. Ratio est: quia cum scientie
in hac vita acquisite remaneãt in aĩa post mortẽ: rema-
nent etiã in ea errores & false opiniones quibus in hac
vita tales decepti sunt. Statim ergo ꝙ aĩa sepatur a corpe
clara visione cõuertens se sup se: & sup corpus a quo se
parata est: & super res alias que circũstant ad certam di
stantiã: vtiq; multis suspirijs & magnis afficiť tristitijs
quia nõ reperit que vane sperabat: nõ reperit sicut puta
bat: nõ collocať inter cõpares stellas feliciter iocando si-
cut arbitrabatur: non ascẽdit sursum ad lucẽ celi: sed deor
sum ad tenebras inferni pleni merore: videt se ꝓtrahi a
demonibus horrẽdis. Vident aĩe hereticorũ: iudeorũ: &
fidelium supstitiosorũ clare: ꝙ stulte & negligenter a
virtute salutari deuiarunt. Vident aĩe illorũ qui se hu-
iusmodi honoribus: delitijs & gaudijs ex toto dederũt
credẽtes aĩas hominũ in morte desinere sicut iumento-
rum: ꝙ ingressi sũt regionẽ ignotã: vbi contraria honori
bus prioris vite occurrũt: vbi ꝓ dominijs tpalibus subi-
ciũtur vilissimis demonib⁹: eorũ derisionib⁹ & obpro
brijs o quãto merore & stupore taliũ aĩe turbãtur. Fide
lis vero aĩa adhuc specialiter plures habet causas doloris
Primo qa nouit se ꝑ fidẽ ad iudiciũ ꝑticulare deduci
vbi iudicãda est: vel ad paradisum: vel purgatorium vl
ad infernũ: qđ quidẽ iudicium in magna ꝑplexitate ex
pectat. Secundo qa videt se añ oculos christi ĩdigne ve-
stitã: carentẽ habitibus virtutum: & indutã habitibus
vitiorũ. Tertio erubescit & tristať aĩa fidelis ex recorda
tione & reminiscẽtia peccatoꝝ & negligẽtiarum: quas
cũ ad ministraret corpus/cõmisit. Tristat quia videt ta
bernaculum suũ naturalissimũ: in quo multas delecta-

tiones habuit: vel habitura erat: in quo ꝑfectiões sciaꝝ & virtutũ acquisierat: vel aquisitura erat: iam eius inhabitationi ineptũ redditum: & abominabiliter corruptũ. Dolet ꝙ quasi cogaꝫ corpꝰ deserere & inde exire Dolet sicut ꝙ videt domũ vel vestẽ sibi cõueniẽtissime dispositã corrumpi & fedari: ita vt cogaꝫ inde exire: aut nõ sine dolore & gemitu illã abicere. Dolent finaliter quedã aie & tristantur ꝓpter penas ad quas ducunt in inferni vel purgatorij. Iste ergo sũt cause tristiciarũ aie post mortẽ: ex quibus patet qd sit ad hãc questiunculã respondendũ scdm philosophos platonicos & theologos. Hec Henricus de Assia super Genesim.

Vna questiuncula est: ¶ An

An iudiciũ ꝑticulare aie egrediẽtis de corpe fiat: a christo corporaliter: an ab angelis custodib⁹ aiarum. Ad quã sic respondeꝫ: ꝙ iudiciũ in quo aie ad supplicĩũ vel gaudiũ post mortẽ iudicanꝫ: est duplex. Primũ est particulare: sic dictũ ꝙtuor rõnib⁹. Primo ꝙa nõ est vniuersaliter oĩm. Secũdo: ꝙa nõ est totalium hoĩm: sed solũ partium eoꝝ. Tertio ꝙa ĩ illo iudicaꝫ aĩa respectu ad merita vel demerita que intra ipsã sunt: aut quorũ ipa scdm se causa fuit vel origo. Quarto: ꝙa non ad totã penã inferni quã hõ meruit tunc cõdemnaꝫ: sed ad minorẽ/quã habebit post iudiciũ generale. Vnde nec etiã demones vt videꝫ velle. Augꝰ. Habẽt modo tãtas penas quãtas habebunt post iudiciũ. Et quantũ ad hoc iudicium ꝓticulare dicunt qdã: ꝙ christꝰ corporaliter se cũdum humanitatẽ ꝓsideat cuilibet aie statĩ egredienti iuxta illud Actu. x. Hic est ꝙ cõstitutꝰ est iudex viuorũ & mortuoꝝ. Et Ioh. v. Pater oẽ iudiciũ dedit filio. Sed hoc nõ videꝫ faciliter credibile: ꝙ christus corporaliter totiẽs descẽderet de celo: quoties aliqs hõ moriꝫ in toto

orbe: q̄a si ita esset: tunc innumeris ip̄e vicib⁹: ad innumerabilia mūdi īferioris loca descēderet: in q̄libet hora immo in q̄libet p̄ticula hore: q̄a īnumerabiles hoīes moriunt̄ infra idē tēpus paruuz in toto mundo: p̄cipue cū pestilētia simul viget ī diuersis: ac distātissimis regionibus: sicut sepe contingit: ꝓpter qd̄ etiā seq̄ videret̄ ꝙ cristus multotiēs sil' & semel descēderet corporaliter circūscriptiue ad diuersa loca muudi inferioris: quia potest bene cōtingere ꝙ idem instans in numero: sit primum instans non esse mille hominum simul morientium in diuersis locis. Propter quod probabilius dicēdum videtur: ꝙ christ⁹ corporaliter nō descēdat ad iudiciū particulare cuiuslibet aīe. Sed veraciter eas iudicare dicitur per angelos q̄s ad morientes mittit vt iudiciū exerceāt cū ꝓcessib⁹ & sentētijs eis cōmissis a christo iudice prīcipali: q̄ solus iudicādorum q̄litates plene nouit. Angelus ergo scd̄m doctores cuilibet aīe deputatus frequēter aut semp̄ ei assistens: q̄ nouit vitā: merita: & demerita ei⁹ quē custodiuit: & nouit ex suo officio quādoq̄: q̄uo & vbi sit mortuus homo sibi cōmissus: datur a christo & cōstituitur iudex aīe a corpore separande vt eā iam separatam colligat & diuagare errabunde post mortē hinc inde nō permittat: sed eā perducat/ aut ad gaudia paradisi: vel ad penas purgatorij: vel inferni. In iudicio autē cōmuni & vniuersali christus corporaliter de celo descēdens: presidebit iudex: & oēs ipse iudic[illegible]iter iudicabit: quia vt dictū est: ipse est qui cōstitutus [illegible] iudex viuorū & mortuorum scilicet in iudicio cōm[illegible] & vniuersali. Hec Henricus de Assia super Genesim.

Decima questi.ē: In a prīo ī d stāti n̄ eē hoīs vsq̄ ad ei⁹ iudiciū p̄ticulare sit aliqd̄ ī

Caput tertium

teruallū & ſpacium tēporis. Ad quā ſic reſpondet: q̄ li cet generaliter reſpectu omniū aiarū nō ſit concedendū interuallū aliquāti tēporis: inter primū inſtans non eſſe hominis/& iudiciū particulare aīe: tamē reſpectu aliq̄ rum aīarum poteſt concedi/aliquod interuallū & ſpa cium añ iudicium: a primo inſtanti non eſſe hoīs: ſicut fuit in illo famoſo magiſtro laudabilis vite habito/ pa riſius mortuo: qui inter exequias ibidē congregatis om nibus doctoribus magiſtris & ſcolaribus: vt ibi moris eſt: ſe in feretro erigens dixit. Ad iudicium vocatus ſū. Deinde altero die dixit. Iudicatus ſum. & tertio con cludēdo intulit. Condemnatus ſum: p ſpaciū ergo triū dierum vel circa/diſtabat concluſio iudicij: ab inſtanti mortis illi⁹: & hinc habuit originē ordo carthuſiū. vt cre dit. Simile legit de aīa beati Hieronimi in epla Augu ſtini ad Cyrillum epiſcopū. Et congruēter ante iudici um particulare tale interuallum ponitur. Tum primo quia licet deus omnia inſtantanee poſſit facere: tamen vt ordo & proceſſus decens ſapientie & iuſtitie ſue ma gis appareat: qui magis p̄cedere cōſueuit in ſuis operi bus ſecundum modum & capacitatē ſeu conditionē recipientis creature: ſicut in prima formatione mūdi in ſex dierum ſpacio facta apparet. Nam ſapiētia dei om nia diſponit ſuauiter. i. ſuis ordinibus & iteruallis diſ ponit conuenienter atq̄ decenter: conueniētius interue nit aliquod interuallū. Tum ſecundo quia anima poſt ſeparationem a corpore: intrat nouum ſtatū & modū eſſendi ſubſtantiarum ſeparatarū: in quo quidem ſta tu nunc̄ vires ſuas exercuit: nec experta eſt: videt ergo etiā virib⁹ ſuis ſepata per aliq̄d tempus relinquenda vt agnoſcat quātū vltra vires ſuas naturales vtriuſq̄ ſtat⁹ ei⁹ ipſā ſupnaturaliter oportet adiuuari vel adiuta ſit vt

celestem felicitatem attingat: vel attingeret. Vniuersale autem iudicium in quo erit accusatio anime iudicãde a demonibus & ab angelis bonis excusatio & cõpatio peccatorum & meritorum: tota celesti curia animabus omnib⁹ & cunctis angelis p̃sentibus: nõ fiet cõueniẽter totũ simul instanti: sed cũ aliquo temporis interuallo. Hec Heinricus de Assia sup̃ Genesim.

Tertium caput prime capitis

Tertiũ caput huius pri/

Tme decadis est: de locis & receptaculis animarũ e corporibus separatarũ. Circa qđ quinq; questiones absoluentur. Prima erit: quot sunt loca & receptacula animarũ e corporib⁹ absolutarũ. Secunda erit: de celo empyreo receptaculo felicium animarũ. Tertia erit: de inferno receptaculo damnatorũ. Quarta erit: depurgatorio receptaculo purgãdorũ. Quinta erit de limbo receptaculo absq; baptismate paruulorũ. Sexta erit: de campis elisijs receptaculo: machumetistarũ gentiliũ philosophorum & poetarum.

Prima questio hui⁹ tertij

Prima questio huius tertij capitis vnica est. s. quot sunt receptacula & loca animarũ e corpibus solutarũ. Ad quã sic respondet: q; scdm theologos post mortem christi p̃ quã sinus abrahe. i. limbus sanctorũ patrum fuit expoliat⁹ & clausus. Loca in quibus recipiunt aie a corpore separate sunt quatuor. s. Paradisus: infernus: purgatorium & limbus. Ratio autẽ huius locorũ quaternitatis est: qa aia quatuor modis decedit a corpore. Primo enĩ aia decedit quandoq; sine omni culpa: sicut patet de

pueris baptisatis: & de martirib⁹: & de viris perfectis q edificauerunt aurum & argentum: & lapides preciosos. i. dei dilecttionē: christi amorē: & bonā operationē & locus taliū est paradisus in q̄ beatificant̄: eo q ibi sūt affluētie oīs boni. Secūdo quādoq; aīa decedit cū actuali & mortali culpa: & tūc eius receptaculū est infernus: ī quo damnat̄: in quo est carētia gratie: pena dāni & pena sensus eternaliter. Tertio decedit aīa cū culpa & penitētia insufficiēti: & tūc eius receptaculū est purgatorium: in quo purgat̄: vbi nō est carētia gratie: sicut in inferno: sed est ibi pena sensus & damni tēporalis. Quarto quādoq; aīa decedit cū originali culpa: tunc eius receptaculū est limbus: in quo est carentia gratie & pena damni eternalis: sed nō pena sensus. Hec dn̄s Petrus de taranta. Et Tho. in. iiij. d. xxxi. Scd̄m vero gentiles est aliud quintū receptaculū camporū elisiorū: in quo aīa machumetistarum gentilium phōr̄: & poetarū post exitum a corpore recipiuntur.

Secunda questio sub hoc tertio capite est de celo empyreo: receptaculo angelorū & beatorū hoīm. Sub q̄ nouē absoluent̄ questiūcule: quarū q̄libet īfra scrutabit̄ ordine suo.

Prima questiuncula est: si celum empyreū receptaculū angelorū & beatorum hoīm scd̄m veritatē repiat̄. Ad quā respondet̄: q existētia celi empyrei. hūana ratiōe inuestigari nō pōt Cui⁹ rō est: q̄a quicq̄d humana ratiōe inuestigat̄: oportet q subiaceat motui & visui: celū aūt ēpyreū est imobile & visui ñ subiectū ꝓpter qd̄ ph̄i naturales celū empyreū īmobile: negāt: ergo. Itē premiū & loc⁹ p̄mij debēt assimilari: sed btitudo & gloria sctōr̄ excedit īuestigationē humanā: q̄a nec oculus vidit nec auris audiuit

nec in cor hominis ascẽdit que preparauit deus diligẽ. se. vt dicit Paulus prime Corinth. Ergo nec locus cõgruus beatitudini inuestigari poterit naturaliter. Propterea dicitur Prouer. xxv. Celum sursum: & terra deorsum: & cor regnum inscrutabile. Et Sapie. ix. dicitur. Difficile estimamus que in terra sunt: & que in prospectu sunt inuenimus cũ labore: que autẽ in celis sunt: quis inuestigabit? Et idcirco dicũt doctores q̃ celũ empyreũ non inuenit positum nisi per auctoritates Strabi Bede et Basilij. Nam Strabo et Beda dicũt: q̃ celum empyreũ statim factũ fuit repletũ angelis. Et Basilius omelia. ij. in li. Exameron dicit. Sicut dãnati in tenebras vltimas abigũtur: ita remuneratio p̃ dignis opibus restaurat in ea luce que est extra mundũ: in qua angeli et beati quietis domicilij sortiunt. Tho. i. par. q. lxvi. ar. iij. et. in. ij. sntia. di. ij. et quolibet. vi.

Secunda questiuncula est.

Quid sit celũ empyreũ. Ad quã sic respondet: q̃ celum empyreum est corpus intellectuale et spirituale: immobile: quietum & lucidissimum: inter omnia simplicia corpora nobilissimũ: cõtemplatiõi glorie aptissimũ:: mox factum repletũ angelis. Circũstans inmediate oẽs celos mobiles: ornatũ varietatibus premiorum omniũq; amenitatibus: incogitabilis pulchritudinis: & indicibilis dispositiõis in gloria: vt decet aulã regis supremi. Dicit primo q̃ celũ empyreũ sit corp⁹: qđ sic suaderi põt. Spes enĩ et intentio cuiuscũq; excitat et roborat ex inspectione alicuius exemplaris. In futura aũt remuneratiõe speramus gloriã spiritualẽ et corporalẽ. Sicut ergo excitamur et roboramur in spe gl'ie spiritualis anime: exemplo beatitudinis & glorie a principio mundi inchoate: beatorũ angelorũ quorũ eq̃litas

nobis ꝓmittit. iuxta illud Mat. xxij. Eritis sicut angeli dei in celo. ita similiter excitamur & roburamur in spe glorie incorruptiõis & immutabilitatis corporis ex in spectiõe incorruptiõis & ĩmutabilitatis corpis celi empyrei in principio mundi creati. Dicit scdo intellectua le: nõ ꝙ nõ habeat materiã naturalem: sed quia nõ subicit vsui nostro. Dicit etiã corpus spirituale: quia locus est beatorum spirituũ & hominũ glorificatorũ. Dicit etiã celum: a celando inuisibilia. & dicit empyreũ ꝙsi intus igneũ a pir quod est ignis: eo ꝙ cõuenit cũ igne in splendore: nõ in ardore. Dicit tertio imobile: quietũ & lucidissimũ. Nam cũ res oñio determinet ex fine: & finis huius corporis sit in habitatio sãctorũ: oportet cõditiones eius accipere scdm ꝙ conuenit statui sanctorũ beatorũ: ꝓpter qd creatũ est. Et ꝙa illi sunt in plena participatiõe quietis & eternitatis: & eterne lucis. ideo tale corpus debet esse ĩmobile: quietũ: incorruptibile: et lucidissimum: quã lucẽ celum empyreum non determinat sibi a natura: sicut facit flãma vel ignis: sed sibi determinat limpidissimã diaphanitatẽ: quã habet a splẽdore glorificati corporis christi: sicus hic aer illuminat a sole. Vnde & Apoca. xxi. dicitur. Ciuitas dei non eget sole neq; luna vt luceant in ea: nam claritas dei illuminabit eam: & lucerna eius est agnus. Dicit quarto inter omnia simplicia corpora nobilissimũ: quia. s. est supremum omniũ locorum corporaliũ. Dicit quinto contemplationi glorie aptissimũ: Nam sicut contemplatio dei in qua consistit felicitas angelorum & hominũ beatorum: super omnia corporalia: eleuat intellectum: Ita celum empyreũ inter omnia alia corporalia est magis eleuatum: et per cõsequens cõtemplationi magis aptũ Dicitur sexto: mox factũ: repletum angelis: non ꝙ ibi

nō sint multa loca vacua: in quibus sunt & erunt beati: sed dicitur repletum secundū modum loquēdi nostrū: secundum quē dicimus aliquā ciuitatem plenam hominibus: cum in ea omniū hominū habitacula plena sūt. Dicitur septimo circūstans īmediate omnes celos mobiles. i. celum cristallinum: quo dicitur etiam aqueū propter similitudinem quam habet cum aqua congelata in diaphanitate & soliditate: quod celum astrologi vocant nonam speram. Circūdat etiā celum sidereum. i. firmamentū: in quo sunt stelle. & celum aereum in quo sunt aues: diuisum in septem celos septem planetarū. s. Saturni: Iouis: Martis: Solis: Mercurij: Veneris: & Lune. In quo quidē celo empyreo raptus Paulus vidit archana dei. i. essentiam diuinam. ij. Corinth. xij. Dicitur octauo ornatum varietate premiorū. Nam ibi sūt nouem chori angelorum orbiculares: & multe mansiōes animarum distinctorū meritorum & premiorū. Dicitur nono omniū amenitatibus plenum. Nam dicit paradisus quasi ortus delitiarū. cetera plana sunt. De hoc loco dicitur Baruch. iij. O israel q̄ magna est dom⁹ dei & ingens locus possessionis eius: magnus & nō habēs finem. De hoc dicit Moyses. In principio creauit deus celum. & Paulus Galat. iiij. Illa autem que sursum est ierusalē libera est: que est mater nostra. Et ecclesia cantat. Vrbs beata ierusalem. Et Psalmi. Vnam petij a domino & hanc requiram. &c. Sed pro maiori euidētia eorum que in predicta descriptiōe celi empyrei posita sunt. Arguitur primo: q̄ celū empyreum nō sit corp⁹ materiale & naturale: quia corpus materiale & naturale est mobile. Cum natura sit principium motus: materia etiam & motus se consequūtur: sed per dicta corpus empyreū est immobile ergo. Ad hoc respondetur: q̄ nō

omne naturale est mobile: sed tantum illud quod est generabile & corruptibile: de quo intēdit phūs. ij. phisicorꝝ. Nec omne materiale est mobile. Mathematicus enim non abstrahit ab omni materia: sed a sensibili tātum. Arguitur secundo contra illud quod dictū est ꝙ celum empyreum sit lucidissimū: quia si sic: cum alij celi sint perspicui & diaphani: appareret nobis vndiq; tale celum. Ad hoc Respondetur: ꝙ sicut suspenditur claritas coporis christi sub hostia ne radiat: ita deus decreuit suspendere radiationes celi empyrei: in celos inferiores: & hoc ne tota circūferentia celi appareret nobis tāq̄ vna lux continua: quia sic nō haberemus distinctionem stellarum celi: nec distinctionem diei & noctis super terram: quod pro statu huius vite non expedit: sed forte tempore futuri seculi radiabit vndiq; per totū mūdum inferiorem: ita ꝙ nulla vmbra vel obscuritas remanebit tunc in elementis. Et concesso tamen quod lumē celi empyrei multiplicetur per celos inferiores: quorum forte ab eo tota virtus dependet: tamen potest esse ꝙ propter longitudinem distantie radij claritatis eius deficiant anteq̄ perueniant ad nos: & ideo nobis nichil de illo apparet. Tertio arguitur contra illud quod dictum est: ꝙ celum empyreum mox creatum: fuit repletum angelis: quia si sic non fuit aliquod spacium vacuum ab angelo pro beatis. Respondet ad hoc Albertus in de. iiij coeuis. Q, angeli non implent celum empyreum: vt locatum locum: sed implent secundum distinctionem hierarchiarum: & chororum: & mansionum: que in domo patris multe sunt. Hec ex Henrico de Assia. & Tho. ij. sententiarum. di. ij.

Tertia questiūcula ē: Quid

est dos spūalis aiarum & corporū beatorum in celo em pyreo. Ad quā sic respondet: q dotes spirituales aiarū & corporum beatorum appellate sunt ad similitudinē dotium corporalium nubilium filiarum. Dos autē matrimonij corporalis secundum iura ciuilia sic diffinitur Dos est illud quod datur a parentibus sponse a parentibus viri: filie vt facilius nubat: cum sponsa in domum sponsi adducitur: vnde ornetur sponsa & delectabiliter vtercq; ad inuicem vniantur: atcq; prouideatur viro: vnde possit sufficienter sponsam & liberos nutrire: inam missibiliter soluto matrimonio sponse reseruatum. Et dicitur primo q dos datur a parentibus sponse: intelligē cōmuniter. Nam ppter duo contingit q sponsus vl pater sponsi assignat dotes vice patris puelle. Primo ppter excessum affectus: nam sponsus vel pater sponsi propter amorem nimiū quem habet ad spousam dotat eam: sicut contigit de Emor qui voluit assignare dotem quam debebat recipere: & augere propter vehementē amorem filij sui Sichem ad Dinam filiam Iacob. vnde dixit pater eius Emor ad Iacob & ad filios eius: Sichem filius meus adhesit anime filie vestre: date eam illi vxorem. Et subdit: Augete dotem & munera postulate libenter tribuam quod petieritis. Geñ. xxxiij. Secunda causa est ppter commissum scelus. s. in penā sponsi: qui virginem corrupit & violauit scilicet vt virgini a se corrupte de suo dotem assignet: quam pater puelle debuerat assignare. vt dicitut Exodi. xxij. Si seduxerit quis virginem: dormieritq; cum ea: dotabit eam & accipiat eā in vxorem. Dicitur secundo q dos datur parentibus sponsi vel sponso: nam dos debet esse penes eum qui supportat onera matrimonij. vt dicit Bartholus. in lege. Si is qui & stichum. paragrapho primo. ff. de

Caput Tertium

iure dotiū. Et intellige tu: q̄ dos assignatur sponso quā tum ad vsum vel ad dispensationē. Sponse vero quantum ad dominiū & p̄prietatē. Dicitur tertio: filie vt facilius nubat. Nam non faciliter ducitur filia cuiuscūq̄ sine dote. ff. Soluto matrimonio. l. pri. Dicit q̄rto cū sponsa ad domū traducitur: nā in matrimonij inchoatione. s. quando desponsatur spōsa: dotes promittunt sponso. Sed cum introducitur sponsa in domū spōsi tunc sponso dotes assignantur. Tu tamen intellige q̄ si maritus cui dos promissa est: dotem non recepit: potest vxorem de domo expellere, vt dicit glo. in autēticis. de nō eligendo secundo nubentes. §. fi. colla. pri. Licet cōtrarium habeat in. c. Per vestras. de donationibus inter virum & vxorē. Dicitur quinto: vt inde sponsa ornetur & decoret. Intellige secundū statum suū: & morē patrie Dicitur sexto: vt delectabiliter vterq̄ ad inuicē vniant Nam dos est illud per quod sponsa delectabiliter coniungit viro: & econuerso. Dicitur septimo: & vt p̄uideat viro vnde possit sufficienter. &c. vt patet in. l. pro oneribus. C. de iure dotiū. Dicit octauo: inamissibiliter. &c. Nam dos censet esse patrimoniū mulieris: vt dicit Ioh. an. de foro competenti. ex tenore. &. ff. de minoribus vigintiquinq̄ annis. l. denicq̄. §. patrimoniū. Ad similitudinē ergo dotiū corporaliū huiusmodi: dantur diuinitus ipsis beatis quando in gloriam transferuntur alia dona ad eorū ornatum: que dona & ornatus vocātur dotes spirituales: que dos spiritualis sic diffinitur. Dos est perpetuus ornatus aīe & corporis: vite sufficiēs: in eterna beatitudine iugiter perseuerās. Sicut enī primo dos corporalis datur a patre carnali sponse in dominiū: & sponso in vsum: Sic in matrimonio spirituali christi & anime danī a tota trinitate q̄ est pater spon-

se.s. anime & ecclesie: dona & ornamẽta siue decores spirituales. Nam pater tenetur dotare filiã: nõ solũ cõtrahentem matrimoniũ carnale sed etiam spirituale: vt dicit Bal. in. l. fi. C. de dotis ꝓmissione. Et dant̃ christo sponso in dispensationem: & ecclesie siue membris eiꝰ id est animabus in dominiũ & ꝓprietatem. Et sicut in matrimonio carnali dotes dantur in solatium sponsorũ & vt subleuet̃ onus matrimonij. Sic in matrimonio spirituali inter christũ & animã ꝑ dotes spirituales. i. ꝑ ornamentum & decorẽ anime fit quedã spiritualis iocunditas in anima principaliter ex gratia & gloria: quibus nichil est delectabilius: ꝑ que anima sponso christo delectabiliter vnitur. In quo matrimonio spirituali: nõ sunt onera sicut in corporali: sed summa iocunditas ex gratia consũmata: vel gloria in celo. Et sicut in carnali matrimonio dotes dantur sponse in dominiũ: & sponso in vsum. Sic in matrimonio spirituali ornatꝰ dant̃ sponso in vsum. i. in quantũ tendunt ad honorẽ & gloriam christi. Sed sponse. i. aĩe vel ecclesie in dominium inquantũ ꝑ eas ornant̃. Et sicut in matrimonio corꝑali nõ dantur dotes quãdo mulier desponsat̃: sed cũ introducit̃ in domũ: sic dotes spirituales nõ dant̃ animabus q̃ꝫdiu peregrinant̃ a dño: vt dicit apl̃s. ij. ad Cor. v. Sed quãdo transferunt̃ in gloriã: in q̃ gloria aĩe ꝑfruũt̃ spõso presentialiter. Et iste dotes spũales tãto digniores sũt corꝑalibus quãto aĩa plus est q̃ corpꝰ. Iste cõsistunt in bonis interioribꝰ gl̃ie. Psal. Omnis gl̃ia eiꝰ filio regis ab intus in fribrijs aureis circũamicta varietate. Sed dotes corꝑales de foris in bonis exterioribꝰ fortune. De q̃ matrimonio spirituali & dotibus & spõsis dicit̃ Apo. xix. Gaudeamus & exultemus & demus gloriã ei quoniam venerũt nuptie agni: & vxor eius preparauit se

& datū est illi vt cooperiat se bissino splendente & can dido. bissinum autē sunt iustificationes sanctorū. Hec elicitiue ex Tho. iiij sñiarum. di. xlix. Sed hic est vna dubietatio. Nam dictū est supra inpri. §. diffinitiōis dotis temporalis: q si pater sponsi vel sponsus: dotent puellā nubilem vel sponsum: dicetur vno modo spōsus raptor puelle & violator. Cum aūt christus spōsus spōse sue. i. anime dotem largiatur: scdm illud Ysaie. lxi. Induit me vestimētis salutis: & quasi sponsam ornatā ornauit me monilibus suis. Erit ergo christus scdm hoc sponsus raptor vel violator anime Ad hoc Respondet duplicīter Primo q scdm canones: spōsus dicit tunc raptor puelle: quando puella in turpi actu nō consentit. Si autē puella cōsentiat nō dicetur spōsus raptor vel violator Extra de raptoribꝰ & incēdiarijs. c. primo cū glo. vbi ponit glosa casum in terminis sic dicens: Quidā miles volens contrahere cum puella quadam: parentes eam illi dare nolebant: tandē de consensu puelle eam rapuit: & cū ea cōtraxit matrimoniū: & carnaliter cognouit eam que postea monasterium intrauit. miles tanq̄ suā vxorem petit: quia sine licentia sui post carnalem copulā intrare monasterium nō potuit. dicebat illa q nō tenebatur ei tanq̄ viro adherere: quia eā rapuerat: & raptor cum rapta cōtrahere nō potest. Ad hoc respondet papa q nō fuit raptus cum ipsa consenserit: & post matrimoniū contractū & cōsumatū religionē intrare nō potuit viro īuito: licet rapta fuerit: quare si hoc constiterit debet ei restitui. Hec glo. ibi ad lr̄am. Quare ad ꝓpositū cū christus aīam in sponsā accipit cōsentientem: nō in actu turpissimo carnis: sed ī fide & in miscdia: scdm illud. Osee. i. Despōsauite michi in fide & ī misericordia & miserationibus. &. ij. Cor. x. Despōdi. n. vos vni viro

virginē castā exhibere christo: ergo nō est cēsendus christus spōsus raptor aīe. Secundo etiā ad hoc dicit: q̄ licet de cōmuni iure dos det̄ spōso a sponsa: vel ab aliq̄ eius noīe: quādoq̄ tñ cōtingit ecōuerso: & hoc p̄ maxime quādo grādis est amor patris spōsi: vel spōsi ad sponsā & spōsa paup̄ est. vnde spōsus vel pater spōsi eā dotat: dote quā dicit a spōsa accepisse: & contentat̄ de dote. Et sic in p̄posito ex grandi amore dei patris & filij ei⁹ ihesu christi ad aiam sponsam fidelem: dat̄ dos a patre & filio christo: & contentat̄ cum ad eorū honorē & gloriam cedat: hec ex theologis & canonistis.

Quarta questiūcula ē: quot sunt dotes aīaꝝ i celo empyreo existentiū. Ad quam sic respondetur: q̄ aīabus beatis in celo assignant̄ tres dotes. s. visio: cōprehensio & delectatio. Ratio huj⁹ est: qa dos est aliqs ornatus vel dispositio īherens aīe: p̄ quā aīa ordinat̄ ad opationē in qua cōsistit p̄fecta beatitudo. Ad beatitudinē aūt tria requrunt̄. s. intuitiua notitia: intima p̄sentia: & sūma cōplacētia. Primo ad opationē in q̄ p̄fecta beatitudo cōsistit: requirit̄ intuitiua vel clara notitia: & hec est visio: prima dos aīe. Vbi nota q̄ visio dei dupliciter pōt accipi. Vno modo p̄ ipso actu visionis. & sic visio nō est dos: sed ē ipa beatitudo: de qua visiōe dicit̄ Ioh. xiij. Hec est vita eterna vt cognoscāt te solū verum deū: & quē misisti ihesū xp̄m. Et Lu. x dicit̄. Beati oculi q̄ vidēt q̄ vos videtis. qd nō intelligit̄ de oculis exteriorib⁹: alioqn beati fuissēt oculi scribarū & phariseoꝝ qui christū corpaliter videbant sed intelligit̄ de oculis interioribus mētis deitatē intelligibilem intuētib⁹: de q̄bus dicebat aplūs Ephe. primo Det vobis spiritū sapiētie & reuelatiōis in agnitionem

ei⁹ illuminatos oculos cordis vestri. Et Aug⁹ dicit. Q⁹ visio est tota substātia beatitudinis. Alio modo dei visio potest accipi ꝑ ipso habitu quo talis operatio. s. visio dei elicitur. i. ꝑ ipsa caritate qua aīa ad deū videndū diuinitus illustrat̄: & sic visio est dos & principiū beatitudinis: vt dicit Tho. iiij. sñiaꝝ. d. xlix. arti. ij. Vnde Ricardus in. iiij. dicit. Q⁹ dos visionis: est quidā habitus luminosus in intellectu q̄ eleuat̄ ad clare deū videndum & hec dos est in potētia intellectiua aīe: & succedit virtuti theologice fidei que euacuabit̄ cū venerit q̄d perfectum est. prime Corin. xiij. Secundo ad beatitudinē vl̄ ad operationē in qua ꝑfecta beatitudo cōsistit: requirit̄ intima presentia siue cōprehensio. secunda dos aīe: que nichil aliud est quā in ꝑsentia deum habere: & in seipo ipsum tenere. & hec cōprehensio sequit̄ ex visiōe: nā cū in prima: de⁹ visus nō videat̄ ꝑ similitudinē: sed ꝑ essētiam efficit̄ intra videntem: & sic vidēs tantū cognoscit quantū ipsū cognoscere potest: illūq; scdm mensurā videntis cōprehendit: & hec cōprehensio succedit & respōdet spei: que ibi euacuabitur. Nam sicut cessat mot⁹ habita forma: ita cessat spes habito q̄d sperabat̄. Cū igitur in prima erit cōprehensio: tētio & secura possessio dei nō quidē ꝑ gratiā sicut hic: sed ꝑ gloriā: q̄ nec ꝑ peccatum poterit amitti amplius. ergo ibi cessabit omis spes & hoc modo hec comprehensio pertinet: vt quidam dicunt ad memoriā: quam dotem tentionis sic Ricardus diffinit. Dos cōprehensionis est, habitus ꝑfectus quo voluntas est perfecte secura de perpetuatione tentionis dei. Tertio ad beatitudinē vel ad operationem: in qua perfecta beatitudo consistit: requirit̄ sūma cōplacentia siue delectatio: quā nominat fruitio ex parte cōplementi. & ē tertia dos. Postq; eni res cōprehendit̄ & possideꝝ

tur: sequit quidē ad eam amor & delectatio. Nam ad vnionē seu visionem maxime conuenientis sequit delectatio sūma de re visa & possessa. Cum igitur ī patria deum maxime intellectui nostro conuenientē videbimus & comprehendemus: sequitur q̄ ibi consequenter erit sūma delectatio: in qua perficietur nostra felicitas. Et hanc dotem sic diffinit Ricardus in. iiij. Dos fruitionis siue delectatiōis est perfectus charitatis habitus quo anima fruitur deo completiue: & in eo delectatur: & hec dos succedit charitati: & est in voluntate cōpletiue De his tribus dotibus dixit Aug⁹ in Encheridion. & ponitur in secūdo sniarū. di. i. Fecit deus rationalē creaturam vt summum bonum intelligeret: intelligendo amaret: amādo possideret: & possidendo frueretur. Ex Thoma elicitiue in primo & quarto sententiarū vbi supra. Sed forte argues q̄ dotes sunt quinq̄: quia Boetius tertio de consolatione ponit quinq̄ ad beatitudinē pertinentia: que sunt sufficientia. quam promittunt diuitie. Ioeunditas: quam promittit voluptas. Celebritas quam promittit fama. Securitas: quam promittit potētia. Reuerentia: quam promittit dignitas. Respondetur & dicitur: q̄ ista quinq̄ non debent dici dotes: sed quedam beatitudinis conditiones q̄d patet quia ī vera beatitudine sunt omnia que in hoībus in temporali felicitate querunt: que vel p̄tinent ad īmunitatem a malo sicut securitas. vel ad cōsecutionē boni & cōuenientis: sicut iocūditas: & p̄fecti sicut sufficiētia. vel ad manifestationem boni sicut celebritas inquantū bonū vni⁹ est ī notitia multorū & reuerētia īquantū illi⁹ notitie vl' boni signū aliquod exhibet. Reuerentia enī consistit in exhibitione honoris: qui est testimoniū virtutis. Et sic patet q̄ non sunt nisi tres dotes. s. visio cōprehensio

& delectatio siue fruitio. Et respõdẽt vt quidam dicũt tribus virtutibus theologicis.s.fidei: spei: & charitati. Nam fidei respondet visio. Spei cõprehensio vel tẽtio Charitati dilectio vel fruitio: qualis habetur a beatis in patria. Hec Tho. iiij scrip. sniarum. di. xlix. arti. v.

Quinta questiũcula ẽ: quot sunt dotes corporũ in celo empyreo glorificatorũ. Ad quã sic respondet: q̃ preter tres dotes aĩe dictas: ponũtur etiã in corpe glorioso quatuor dotes. s. impassibilitas: subtilitas: agilitas: & claritas. Et ratio huiꝰ est: qa sicut dotes aĩe sunt q̃dam ornatus: & quedã dispositiões aĩe q̃bus aĩa ornat & disponitur vt pfecte cõiungatur deo. Ita dotes corpales sũt quidã ornatus & quedã dispositões quibꝰ corpꝰ glorioſũ pfecte aĩe subiicitur. Et hee q̃tuor dotes q̃tuor virtutibꝰ cardinalibus adaptãtur: eo q̃ cardinaliũ virtutũ materia: sunt bona corpalia. vt. s. prudẽtie respõdeat claritas ꝓpter cognitionẽ. Iustitie q̃ est ꝓpetua & imortalis respõdeat ĩpassibilitas. Fortitudini ex q̃ cõtigit vt nichil corpori possit resistere. Respondeat agilitas: temperãtie qua corpus attenuatur. respondeat subtilitas. Tho. in. iiij. di. xlix. Numerũ aũt harũ quatuor dotiũ corporũ doctores sumũt a diuersis. Nam. s. Tho. Sumit numerũ illarũ ab his q̃ aĩa rationalis ꝓ presenti statu cõmuniter cõfert corpi corruptibili. Videmus enĩ dicit ipe sup primã epistolã ad Cor. xv. ca. Q, ex aĩa corpori corruptibili quatuor ꝓueniunt: & tanto perfectiori modo quanto aĩa fuerit virtuosior. Nam primo corpori dat esse corpale. ipsa. n. est actus corporis. ij. de aĩa. Sed tunc cũ erit virtuosior. immo in sũmo pfectiõis virtutis dabit esse nõ corpale sed spirituale. & hec est dos que dicit subtilitas. Secun-

do hic anima dat corpori in corruptionē: vnde videm⁹ hoīes q̄ quanto sunt fortiores nature: min⁹ a calore & frigore pati ūtur. cū ergo tunc aīa erit pfectissima: cōseruabit tunc corpus oīno ipassibile. & hec dos est ipassibilitas. Tertio hic anima dat corpori pulchritudinem & claritatē. Infirmi enī & mortui ꝓpter debilitatē operationis aīe in corpus efficiūtur discolorati. sed quando erit in sūma pfectiōe faciet corpus clarissimū & fulgentissimū. Et hec dos est claritas. Quarto aīa hic dat corpi motū: & tanto facilius quanto virtus aīe fuerit fortior supra corpus. & ideo quando erit in vltima sui pfectione dabit corpori agilitatem: & hec dos est agilitas. hec Tho. vbi supra. Dñs āūt Bonauētura in. iiij. di. xlix. aliunde recipit rationes quatuor dotium corporis. s. ex quatuor elemētis: ex quib⁹ corpus nostrū cōpositū est Mam quia elementa sunt impfecta: corpus nostrū quadruplicē habet ab eis defectibilitatē. Habet enī primo corpus nostrū ab aqua: que est elementū humidū & passibile corruptionē & passibilitatē. & huic Respōdet dos q̄ est ipassibilitas. Secūdo corpus nostrū habet a terra obscuritatē: quia terra est elemētū opacum. & huic respondet claritas. Tertio corpus nostrū habet ab igne actibilitatem. Nam calor continue cōsumit: & ideo cōtinue indiget homo alimonia ciborū: quibus fit corpus spissum & grossum. contra que erit dos penetrabilitatis siue subtilitatis. Quarto corpus nostrum habet ab aere infirmitatē. aer enī facilime īmutatur & cedit cuilibet impellenti: sed tunc facilius mouebitur corpus per dotē agilitatis. Prima igit̄ dos corporis glorioſi est īmortalitas siue impassibilitas vigorosa qua corpus ex virtute aīe ab omni lesione seruabit̄ īmune. Ratio hui⁹ dotis ē ista: quia sicut aīa erit perfecte subiecta deo: ita corp⁹ hu

manū: & quicquid in eo est: erit aie rationali pfecte sub iectum. & ideo in corpore glorioso nō poterit esse alīq̄ immutatio cōtra dispositionem illā, qua perficit ab aia Vnde in corporibus sanctorū post resurrectionē nulla actio, vel passio poterit prouenire a qualitatibus elemē talibus que sit contra dispositionē anime: que intendit corpus ppetuo cōseruare. corpora enī nostra nūc ,pter in equalitatē: contrarietatē: & litem & pugnā quatuor elementorū: ex quibus componunt tandem corrūpunt & incinerant: in die autē iudicij in beatis omnis cōtrarietas: & lis & pugna & inequalitas reducet ad omnimodam pacē: concordiā & equalitatē. Vnde Apo. vij. & xxi dicit. In die illo mors nō erit vltra neq; luctus neq; clamor neq; vllus dolor quoniā priora abierunt. Et Paulus. i. Cor. xv Oportet enī corruptibile hoc iduere in corruptionē: & mortale hoc iduere īmortalitatē. Cū autē mortale hoc induerit īmortalitatē: tunc fiet sermo qui scriptus est. Absorpta est mors in victoria. Et Augu. ad Dioscorum. Tam potenti virtute deus fecit animan vt eius beatitudo redūdaret in corpus: & plenitudo sanitatis & vigor in corruptionis. Secunda dos corpis glorioſi ponitur esse subtilitas virtuosa. Nam quāto corpora sunt nobiliora: tanto sunt subtiliora: sed corpora gloriosa inter omnia corpora sunt nobilissima: ergo subtilissima. Dicitur autem quid subtile a virtute penetrandi. ij. de generatiōe. Vnde dicitur intellectus subtilis: quia pertingit penetrando vsq; ad intrinseca principia: & naturales ,pprietates rei latentis. Et dicitur quis habere subtilem visum: quia ad aliquid longe nimiū potest pertingere visu. Et corpus siue gladius subtilis: quia potest penetrare & pertingere vsq; ad intima rei. In die autem iudicij corpora gloriosa ex virtute beati-

tudinis anime redundantis in corpora erũt tante acti
ue virtutis q̃ poterunt penetrere quecũq; corpora su
periora & inferiora: multo efficacius quã aqua vel vi
num vel ignis: vel aer: vel ventus. ¶ Aqua enĩ penetrati
ua est: quia simplex: sed vinũ multo magis. Propter qd
aqua bibita cũ modico vino magis refrigerat sanũ quã
si biberetur sola: quia vinũ facit eã ad loca corporis effi
cacius penetrare ad que aqua per se penetrare non pos
set: vt dicit Ricardus in. iiij. di. xlix. Corpa ergo sancto
rum post iudiciũ per dotem subtilitatis penetrabunt ce
los sine eorũ lesione aut fractione: sicut nunc lux vitrũ
& corpa inferiora cedẽt eis: pertransibũt mõtes & saxa
sine reristentia & lesione: vnde ostia: muri: clausure: i
mo & capse ferrate cedent eis. Psal. In nomine tuo trã
sgrediar murũ. Et Grego. in. iiij. li. moraliũ dicit. In illa
resurrectionis gloria erit corpus nostrũ subtile perfectũ
spiritualis potentie: sed palpabile per virtutem nature.
Tertia dos corpis glorioſi erit agilitas vigorosa. Non
enim corpora gloriosa erũt grauia: quia in motu cor
porum glorioſorum nõ erit aliquis labor: sed erunt agi
lia: eo q̃ anima tunc pfecte dominabit̃ corpori: & ideo
corpus per dotem agilitatis subiciet̃ anime quãtum ad
imperium quo ad motũ: vt sine labore aliquo quo vult
moueatur. subito ergo homo cũ corpore mutabitur de
loco ad locum: immo quasi in momento quocũq; volu
erit discurret. Magna est agilitas aquarum currentiũ.
Maior est auium volantium. Maior sagitarum. Mai
or solis. Maior imaginationis que subito vadit quo
vult. Sed supra omnes maior erit agilitas corporum
glorioſoꝝ. Vnde Ysaie. iiij. dicit̃. Current & non la
borabunt: volabũt & ñ deficiẽt & sap. iij. et mat. xiij. Ful
gebunt iusti & tanq̃ scintille in arundineto discurrẽt.

Caput tertium

Qđ si arguat: qa scribitur prime ad thessa. iiij. Q3 corpora gl'iosa dicuntur ferri ab angelis & nubibus: ergo nõ erũt agilia sed grauia. Respondet: q̃ corpora gloriosa nõ dicunt ferri ab angelis qa grauia: & ꝓpter defectũ agilitatis: quia tũc eorũ motus esset cũ labore & pena: & corpora eorũ sic nõ essent subiecta aĩab⁹ perfectis & beatis vt dictũ est. Sed dicuntur corpora glorioſa ferri a predictis ad reuerentiã designandã: que corporibus gloriosis & ab angelis & ab oĩbus creaturis deferet. Quarta dos corporis glorificati erit claritas gloriosa: de qua dicitur Mat. xiij. Iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorũ. quod quidem iuxta doctorũ sententiã intelligendũ est: non de claritate solis scd̃m q̃ nunc lucet: sed scd̃m q̃ post diẽ iudicij lucidus erit. Sed teste ysa. xxx. ca. In die illa erit lux lune sicut lux solis: & lux solis erit septẽpliciter sicut lux septem dierũ. Sequit̃ q̃ minimus inter sanctos ad minus lucebit septies q̃ nunc luceat sol. Et si hoc verũ est: qui in duplo erit beatior: erit quatuor decies tantũ lucidus: & sic multiplicando de gradibus beatitudinis beatorũ vsq; ad virginẽ & christũ: q̃ gratia aĩe eius & corporis cũ plus passionis habuerit q̃ ceteri omnes simul: quantũ ergo erit luminosũ corp⁹ ei⁹ sanctissimũ. Propter claritatem ergo & planetarũ & corporũ glorificatorũ (quorũ vnum loco solis ad nũc illuminandũ mundũ posset ponere deus) dicit. s. Tho. in iiij. vbi supra. Q3 in die iudicij nox nullibi erit nisi in centro terre. De hac claritate dicit Iob. xxviij. Non adequabitur ei aurũ vel vitrũ. Et Paulus ad Ephe. iij. Reformabit corpus humilitatis nostre cõfiguratũ corpori claritatis sue. Hic tamẽ notãdũ est q̃ christ⁹ nõ habuit dotem claritatis: sicut nec etiã alias dotes. Nam nec̃ angeli nec̃ christus habuerũt dotes. Non quidẽ angeli cũ

ipsi nõ habeant rationẽ sponse que confirmitatẽ natu-
re cum sponso habere debet. Nec etiam christus habuit
dotes: quia dos assignat̃ sponse & nõ spõso. christꝰ aũt
est sponsus & nõ sponsa. Ioh. iij ergo. Vnde nõ est di-
cendũ sicut dicit Vgo. de sancto victore: ꝙ christꝰ assũ-
psit quatuor dotes. Claritatis in transfiguratiõe. Agi-
litatis ambulando sup̃ mare. Subtilitatis egrediendo de
clauso vtero virginis. & impassibilitatis in cena quãdo
dedit corpus suũ ad comedendum sine hoc ꝙ diuidere
tur: quia dotes nominant & sunt quedã naturalia. Sed
claritas christi intransfiguratiõe fuit miraculosa: sicut
& ꝙ ambulauerit sup̃ vndas maris. ꝙ sine viro cõcipe-
retur: & ꝙ clauso virginis vtero exiuerit: & alia huius-
modi vt dicit Tho. iiij. sniarꝝ. di. xlix. arti. iij. Sed forte
queres vtrũ claritas corporis gloriosi poterit naturali-
ter videri ab oculo nõ glorioso. Respondet̃ ꝙ sic: nã cla
ritas corpis christi cui assimilabimur visa fuit ab oculis
discipulorũ nõ gloriosis. Et ĩpij videbũt claritatẽ iusto-
rũ ex q̃ torquebũt̃: ergo & claritas corporũ beatorũ po
terit videri ab oculis nõ gloriosis: & cõsequẽter videbi
tur gloria animarũ intra corpora glorificata positarũ:
sicut in vitro cognoscit̃ color corporis q̃d in vase vitreo
continet̃, ꝓpterea Grego. dicit. Ibi quippe vniuscuius-
q̃ mentem ab alterius oculis membrorum corpulentia
nõ abscondet: sed patebit animus corporalibus oculis:
& ipsa etiam corporis armonia. Sicq̃ vniuscuiusq̃ tũc
mens erit cõspicabilis alteri: sicut nũcesse nõ potest cõ-
spicabilis sibi. &c. Si autẽ querat̃ vtrum necessario illa
claritas videat̃. Dicitur ꝙ nõ: nam in corpore glorioso
est sũma obediẽtia ad animã: ergo in volũtate & pote-
state anime erit ꝙ corpus suũ videat̃ vel nõ: sicut corni-
culus ostẽdit suã claritatẽ quãdo vult aut nõ sicut sibi

placet: & christus disparuit quando voluit ab oculis discipulorũ in Emaus: & quãdo voluit viderunt eũ & cognouerũt. ꝓpterea dicit Aug⁹. xix. de. ci. dei. cxxvij. Imperabit deus homini animus corpori. & cetera. Istas quatuor dotes Paulus. i. Corinth. xv. posuit dicẽs Stella differt a stella in claritate: sic & resurrectio mortuorum. Seminatur. s. corpus corruptibile: & sepelit̃ in corruptione in terra: resurget in corruptiõe. s. immortale. Ecce immortalitas siue ipassibilitas. Et dicitur seminatur. s mortuus dum sepelit̃. Nam apostolus vocat sepelire: seminare. Sicut enĩ gramen semina t̃ vt faciat fructum: ita seminatur corpus. & sepelitur: vt resurgat glorioſum cum fructibus. Sequitur textus. Seminatur corpus aiale & grossum materiale: surget corpus spirituale. s. quo ad oẽ aie imperium quo ad motũ vel quia habebit conditiões spũs ad penetrandũ vbiq; sine fractura. ecce dos subtilitatis. Seminat̃ in infirmitate id est sepelitur corpus infirmũ ab aia de difficili mobile: qa corpus qđ corrũpitur aggrauat aiam. Sapie. ix. Surget in virtute. i. imobilitate. s. scđm voluntatẽ aie: ꝑ dotẽ agilitatis. Seminatur. i. sepelitur corp⁹ scđm Ambro. in ignobilitate obscuritatis & deformitatis: surget in gl'ia. i. cum claritate & formositate ꝑ dotẽ claritatis. De istis q̃tuor dotibus dicebat Aug⁹. xxij. de. ci. c. xx. Aberit a corpib⁹ nr̃is: oĩs tarditas: oĩs deformitas: oĩsq; infirmitas: oĩs corruptio. Tunc verificabit̃ illud ꝑuer. vltio Omnes domestici ei⁹ vestiti sũt duplicib⁹. s. dotib⁹ aie & corpis. Tunc verificabit̃ illud Apo. vi. Date sunt illis singule stole albe: & dictũ est vt quiescerẽt adhuc modicũ tẽpus donec impleret̃ numer⁹ cõfratrũ suorꝝ. Et tũc dicet aia illud Ysa. lxi. Induit me dñs vestimẽtis salutis & quasi sponsam ornatam me ornauit monilibus suis.

Sexta questiuncula est: Si dotes aiarꝝ & corporũ in celo empyreo sint idẽ cũ beatitudine ipsarũ. Ad quã respondeẽ negatiue dicendo: ꝙ dos differt a beatitudine in quĩqꝫ. s. in subiecto: in numero: in modo: in vocabulo: & ĩ termino. Primo differt in subiecto: qa beatitudo in est hoĩ scdm illud qd̃ est potissimum in eo. s. scdm intellectũ. vt dicit phũs. ij. Ethi. Sed dos est etiã in corpore. Secũ do dos differt a beatitudine in numero: qa beatitudo est vna tantũ: dotes vero sunt plures vt patuit supra. Tertio differt in habẽdi modo: qa dos datur sine meritis: sed beatitudo nõ datur: sed redditur. Quarto differt ĩ significato: qa dos est quidã ornatus corp̃is & aie. i. quidã decor beati in eterna beatitudine iugiter perseuerãs: vt dictũ ẽ Sed beatitudo ꝓprie loquẽdo nõ est ornatus aie: sed aliquid quod ex ornatu ꝓuenit. Quinto differt in termino. i. ĩ fine vltimo: qa dos ordinatur ad delectabilẽ vnionẽ: qd̃ patet qa dos est illud p̃ qd̃ sponsa delectabiliter iungit spõso. Sed beatitudo nõ ordinatur ad cõiunctionẽ: sed est ipsa cõiunctio aie cũ christo q̃ est p̃ operationẽ. i. p̃ ipsã dei clarã visionẽ. Vnde dotes nõ sũt ipsa beatitudo. sed sunt quedã dispositiões vel q̃litates vel ornatus ex quibus beati ad beatitudinẽ ordinãtur: ita ꝙ dotes sunt dona disponẽtia ad cõiunctionẽ cum christo p̃ operationẽ. i. per ĩmediatam visionem Tho. in. iiij. sniarꝝ. di. xlix. arti. ij. elicitiue.

Septima questiuncula est: Si vltra dotes p̃dictas quicqꝫ aliud necessario requiratur ad verã & perfectã in celo empyreo beatitudinẽ. Ad quã respõdetur affirmatiue ꝙ sic. Nam vltra dotes requirũtur tria. s. diuine gratie influẽtia: lu

minis glorie refulgẽtia: diuine essentie clara euidentia. Primo requirit influẽtia diuine gratie, pbat̃ ratione auctoritate: & similitudine. Nam nullus intellect⁹ creat⁹ angelicus vel hũanus sua naturali virtute põt ptingere vbi cõsistit pfecta beatitudo. habitat enĩ deus lucẽ inaccessibilẽ, & nos cũ creati sumus ad increatũ & diuinũ nõ attingimus naturaliter: sed ad creatũ & finitũ: ergo indigemus diuina gratia, ppter hoc Paul⁹. Ro. vi. dicit Gratia dei vita eterna. i. vita que est visio dei & iheſu christi: quẽ misit pater in mundũ: est ex gr̃a dei Et prime ad thi. vi. Deus lucẽ habitat inaccessibilẽ quẽ nullus hominũ vidit. Vbi glo. dicit q̃ nullus hoĩm ad eã ex se accedit: sed cui dat̃ ex dono dei: donũ aũt dei est gr̃a ei⁹ Et Ambro. sup̃ Lucã cũ Augu. in li. de vidẽdo deũ dicunt. Non est ĩ ptãte nr̃a videre deũ: sed in ptãte illi⁹ apparere. Et subdit. Si nõ in ptãte nr̃a est videndi deũ: est tñ in ptãte nr̃a gratiã, pmerẽdi vt videre possimus. Et, pbat̃ etiã similitudine. Nam sicut aqua q̃ inferior est igne nõ põt esse calida nisi p̃ ignẽ sup̃iorẽ: ita itellectus creatus naturaliter infra deũ ad diuinã essentiã sursũ ferri nõ põt nisi virtute gr̃e ip̃ius. Et sicut ferrũ graue. sursum trahi nõ põt nisi virtute sup̃ioris magnetis: ita itellect⁹ hũanus grauis ad dei essentiã: nõ nisi p̃ gratiã ei⁹ eleuari põt. Scdo reqr̃itur refulgẽtia lumis gl̃ie: nõ q̃ dẽ ex pte diuine essentie q̃ de se Asc̃ medio maxime est intelligibilis: sed ex pte intellect⁹ nr̃i: vt. s. habilitet̃: fortificet̃ & eleuet̃. Primo qdẽ vt habilitet̃: qa sicut lux nõ recipit̃ in corpe nisi corp⁹ disponat̃ p̃ diaphanũ. i. p̃ trãsparentiã disponentẽ corp⁹ ad susceptionẽ lumis: ita intellectus noster nõ suscipit istũ actũ. s. videre diuinã essentiã nisi disponat̃ p̃ lumẽ gl̃ie. Itẽ vt fortificet̃: nã ita ẽ debilis itellect⁹ noster creatus & naturalis respectu di-

uine essētie: sicut ocl's vesp̄tiliōis ad lumē solis. ij. meth. Ideo psal. dicit. Amictus lumīe sicut vestimēto. Itē vt eleuet: nā cū diuina essentia distet ī infinitū a q̄libet intellectu creato. ītellectus creatus ei nō cōiūgeretur: nisi ad visionē ei⁹ eleuaret p̄ lumē gl'ie: quā virtutē eleuādi lumē gl'ie ñ hēt ex virtute ꝓpria cū sit etiā q̄d creatū: ſ3 ex virtute quā ad hoc sortit a deo. de q̄ lumine dicitur in psal. In lumīe tuo videbimus lumē. Tertio reqrit ad p̄fectā beatitudinē diuīe essētie clara euidētia: nā nūc de⁹ cognoscit a nob̄ p̄ creaturas: & p̄ imaginē ipsarū & vestigia. vnde dicit Damasce. Non dimisit nos deus in oī moda sui ignorātia: sed oībus cognitio existēdi deū ab ipo inserta ē. Sed oportet ꝙ in patria altiori mō cognoscat. s. p̄ gloriā. & hoc mō clare videbitur essentia dei. nec posset eē aliter. Primo q̄a desideriū sctōꝝ aliter esset frustratū: q̄d esse nō potest. Desideriū aūt eoꝝ est illud Moysi. Exo. xxxiij. Ostēde michi gloriam tuā. & illud Philippi: Ioh. xiij. Ostēde nobis patrē & sufficit nob̄. Itē p̄miū in hoc cōsistit ꝙ deus videat p̄fecte & cognoscat sed hoc nō pōt esse nisi p̄ essentiam videat: ergo Hec ex Tho. iij. cōtra gētiles. & Alexādro de ales. iij. p̄te sūme.

Octaua questiuncula est: Si quinq̄ sensus exteriores in gl'ificatis corp̄ibus ī celo ēpyreo btīficabūtur. Ad quā videt q̄busdā respōdendū negatiue: & primo sic. Nam si q̄nq̄ sensus deberēt btīficari: hoc eēt p̄ auctuationē cuiuslibet respectu obiecti ip̄i⁹ cōueniētissimi: sicut potētia ītellectiua btīficat in clara visiōe obiecti nobilissimi: q̄d ē diuīa essētia: & de volūtate q̄ btīficat ī dilectiōe sūmi boni. Si g̃ potētie sēsitiue eēt finalit btē: erit q̄libet eaꝝ p̄fecte actuata respectu obiecti nobilissimi & cōueniētissimi cui⁹ ē

Caput Tertium

capax. Sed nō videt̄ que erūt vel esse poterūt illa obiecta in qbus beatificētur p̄cipue tres sensus inferiores. s. olfactus: gustus & tactus: cū res sensuales i qbus illi sensus delectātur nō erūt in regno celesti: qa ibi nō erit tēperies inter frigus & estū: nō erit sitis neq; esuries: nō fragrātie aromatū: non applicatio rerū sapidarū: sed erūt oēs sicut āgeli dei: non manducātes nō bibētes nec generationi vacātes: dicēte saluatore Mat. xxij. Seduceis carnalit̄ de statu future būtudinis sentiētib⁹. Erratis inqt nesciētes scripturas neq; virtutē dei. In resurrectione enī neq; nubēt neq; nubent̄: sed erūt sicut angeli dei ī celo: ergo non poterūt beatificari quinq; sensus hominū glorificatorū. Sed in contrariū est. Aug⁹. li. de pfectione iustitie hoīs. vbi dicit: q; in plenitudine caritatis patrie iplebit̄ p̄ceptū illud. Diliges dñm deū tuū ex toto corde: ex tota aia: ex omnib⁹ viribus: qd̄ esse nō posset: nisi opatio & vsus omniū humanarū viriū: & potentiarū in patria in obiectis suis quietarētur: vt declarat Tho. in. iiij. di. xliij. arti. vi. Ad hanc dubitationē respondēdo: dicēdū est q; dupliciter loqui possum⁹ de beatificatione sensuū exteriorū hoīs glorificati: videlicet aut quatum ad obiecta eorū: aut quantū ad actus. Si loquamur quantū ad obiecta: dicitur q; q̄libet potētia habebit obiectū suū. Nam visus hēbit obiectū corp⁹ christi: qd̄ inter oīa corpa pulcherrimū erit & gratissimū ad videndū. vnde Iob. xix. Scio q; redēptor &c. vsq; in sinu meo. Audit⁹ hēbit obiectū christū naturalibus organis vocē formantē. Psal. Auditui meo dabis gaudiū & letitiā. & hoc duplicit̄. s. cantādo & loquēdo. De loquēdo dicit̄. Cant. v. Aīa mea liquefacta est: vt dilectus me⁹ locutus ē: dicit sponsa laudans christū sponsum. De cantādo habetur in officio beate Agnetis dicētis. Amo christū in cuius talamū introiui

cui⁹ mater virgo est. cui⁹ pater femĩa nescit. cui⁹ michi organa modulatis vocibus cãtant. Erit etiam ibi cant⁹ aliorũ sctõrũ: de q̃ dicit̃/ab ecclesia. In ciuitate dñi clare sonãt iugiter organa sctõrũ. Et ĩ hymno dedicatiõis dicit̃. Omnis illa deo sacra & dilecta ciuitas plena modulis in laude & canoro iubilo trinũ deũ vnũcũq; cũ fauore p̃dicat. Erit etiam ibi cantus angelorũ: sed nõ corpaliter Sed vt dicit Criso. Cantus eorũ est discursus vnius post aliud circa attributa & alias p̃fectiões dei q̃ cũ intelligũt discurrẽdo letanr̃ & iubilãt i cognoscẽdo: & affirmãtes replicant ad vnũquodq;. Sanctus: sctũs: sanctus. Odorat⁹ habebit obiectũ suũ. s. corpus xp̃i: de q̃ dicit̃. Can. i. In odore vnguentorũ tuorũ. i. nõ vnius simplicis aromatis: sed q̃si ĩmixtura omniũ odorum. Ideo adolescẽtule. i. omnes creature electe. &c. Tactus habebit obiectũ suũ s. corpus xp̃i & carnes aliorum sanctorũ. Gustus habebit obiectum suũ: suauitatẽ corporũ glorificatorũ. psal. Gustate & videte. &c. Si autẽ nos loquamur de actuatione sensuũ. s. si vere odorabunt vere comedent: vere tangẽt. &c. Dicit̃ q̃ circa hoc quĩtuplex est modus dicẽdi. Primus est: q̃ in glorificatis corporibus sensus erũt suspensi ab omni actu ratione vehemẽtissime cõuersionis intellectus ad obiectũ beatificũ: quẽadmodũ accidit in vehementibus & p̃fundis contẽplationibus: in q̃bus contingit taliter hoiem rapi: vt omnis sensus ita destitutus sit viribus q̃ etiam obiectis applicatis nõ sentiunt. Si ergo hoc facere põt cõtẽplatio possibilis vie: videtur a fortiori q̃ similẽ suspensionẽ sensuũ facere possit beatifica contemplatio: q̃ erit in patria. Nec videtur q̃re ibi sesus a sensibilibus actuari oporteat: vbi intellectus omnium sensibiliũ species & differentias clare cõspicit in verbo. Secundus modus dicendi est: q̃ sensus glori

ficati corporis nõ erũt destituti viribꝫ modo superius dicto: imo erunt in eis actus lõge q̃ hic pfectiores. Aliq̃ tñ sensus q̃rum obiecta nõ congruũt regioni celesti vt olfactus: gustus & tactus erunt ibi sine actuatione a ꝓ prijs suis obiectis. Et alij sensus quoꝝ obiecta statũ hominũ taliter dispositorũ decent aut illam regionẽ decorant ibi actuabunt̃ ab obiectis suis cõuenientissimis: vt visus in claritate luminis: & forte etiã auditus. Tertiꝫ modus dicẽdi est: q̃ in regione illa celesti quomodocũq̃ diuina dispositiõe sicut erunt realiter obiecta cõueniẽtissima oĩm sensuũ vt dictum est. Ita etiã erunt actuationes omniũ respectu obiecti cõuenientissimi: q̃a nõ videtur q̃d ꝓhibeat corpora glorificata esse diuersorũ colorum: & flagrare odoribus: & sonare vocibus suauissimis. potest etiam corpus christi gloriosum obiectalẽ in fluxum obiectorum quicq̃ sensuum supplere: q̃ supplet ibi obiectum visus. iuxta illud Apo. xxi. Et ciuitas illa nõ ĩget sole neq̃ luna vt luceant in ea: nam claritas dei illuminabit eam: & lucerna eius est agnus. Quartus modus dicendi est: q̃ quilibet sensuũ erit cõueniẽtissime actuatus non quidem ex influxibus obiectalibus obiectorum ꝓpriorũ: sed diuina essentia tales influxus supplebit sicut fieri põt: cũ obiectaliter influere ptineat ad potentiam actiuam. Et ꝓ hoc videtur esse q̃ finaliter hoĩbus glorificatis deus erit oĩa in omnibus. Vnde btũs Augꝰ. xxij. de. ci. dei. c. vlti. dicit. Quid enim est aliud quod per ꝓphetam dicitur. Ero illorum deus nisi ego ero vnde satientur. Ego ero quecunq̃ honeste desiderantur & vita & salus & virtus & copia & gloria: honor pax & omnia bona. Sic enĩ & illud intelligitur quod ait apostolus. Vt sit ipse omnia in omnibus. ipse enim erit finis omniũ desideriũ. Quintus modus dicendi est

predicabilis. s. q potentia visiua videbit nō per intellectum: vt nunc faciunt sancti: sed per actum videndi in tramittendo & suscipiendo ab obiecto: vt dicit phūs in de sensu & sensato. Et tunc adimplebitur illud Luce. iij. Videbit omnis caro salutare dei. i. christum. Et ysa. xxxiij. Regem in decore suo videbunt: & oculi eorum cernent terram de longe. Vnde nec differentia situum nec altitudo corporū vel montiū poterit impedire visiōnē oculorum sanctorum. Et Aug⁹. xxi. de ci. dei dicit Durum est dicere q sancti talia tunc corpora habebunt vt non possint oculos claudere & aperire cum velint: sed habebunt oculi illi corporei officium suū: vtetur q illis spiritus per spirituale corpus. Sed videtur q oculi glorioſi cum erunt lucidissimi actu non poterunt recipere species visibiles ab obiectis: & per consequens ibi non erit actus videndi. Exemplū patet in speculo quod directe ponitur sub radio solis. Speculū enim tunc non recipit speciem corporis oppositi. Ad hoc respondet sanctus Tho. in. iiij. di. xliij. q intensio luminis nō impedit receptiuum speciei in pupilla dūmodo remaneat natura diaphani: vt patet in aere: qui quanto plus illuminatur: tanto magis videtur: nisi sit defectus ex parte videntis. Quod autē in speculo non fiat species in radio solis non accidit ex lumine: sed ex hoc q species in speculo fit per reflexionem: quod non contingit in pupilla Reflexio autem non fit nisi in aere opaco. fortitudo autem radij remouet opacitatem a speculo: & ideo species nō resultat. Erit secūdo ibi actus proprius auriū sensibiliter. Nam aures beatorum corporum non erūt vt idolorum: sed audient voces & laudes reales domini. Ysaie. li. Gaudium & letitia inuenietur in ea gratiarum actio & vox laudis. Et Psalmista. Exultationes

Caput Tertium

dei in faucib⁹ eor⁹. Vbi dicit Aug⁹. Q⁹ corda & lingue nõ ſufficient laudare deum. Et Tho. in. iiij. d. xliij. dicit. q⁹ laus vocalis erit in patria. Erũt etiã ibi ſpecies cantus nõ ſolum deciſe ab obiecto: ſed etiam alio⁹ aĩalium p ſpecies influxas a deo. Non enĩ erũt philomene & cetera aĩalia cantãtia: vt p̃ſentialiter fluant voces & cant⁹ ab ore eorũ. Sed huius cantus erunt deſup influxi. Nec erit falſum iudiciũ ſanctorũ audientiũ ſicut in freneticis: ſed cognoſcent deſup ſic verum eſſe. hoc mõ logtur Canti. ij. Flores apparuerũt in terra noſtra: vox turturis &c. Audient etiam ibi riſus: vt dicit Tho. q̃lib. x. ſcd̃m illud Iob. viij. Donec impleat os tuũ riſu. Erit tertio vſus & actus ꝑprius ſenſibilis odoratus nariũ: vt dicit Tho. in. iiij. d. xliij. Cum eccleſia cantet: q⁹ odor ſuauiſſim⁹ erũt corpora ſanctorũ. aliter enĩ eſſent vt idola. Et plus hic emitterẽt odorẽ oſſa ſanctorũ q̃ ibi corporum. Et ꝓbatur etiã ratiõe: nã ſi de cadauerib⁹ damnatorum corporũ aſcendet fetor vt dicit yſaie. xxxiiij. & Apoc. xiiij. vt dãnati puniant in fetore: ſcd̃m illud pſal. Ignis ſulphur & ſpũs ꝓcellarum pars calicis eorum: ergo de corporibus ſanctorũ aſcendet odor vt ſancti etiam p̃mientur in odore. Q̃d ſi arguat q⁹ odor requirit mixturã calidi: frigidi: humidi & ſiccit⁹ contrariorũ. q̃ vbi ſunt: ibi neceſſe eſt eſſe corruptionẽ. Cum ergo corpa ſanctorũ ſint incorruptibilia. ergo. Ad hoc dicit q⁹ dos ipaſſibilitatis donata ſctis facit eos in corruptibiles: licet habeant veras carnes cõpactas ex humido & ſicco: calido & frigido reductis ad ꝓportionẽ optimã: vnde & ſunt corpa idonea vt ſint odorifera & ſuauiſſima. Erit q̃rto actuatus guſtus ſanctor⁹ nõ in alimẽto: ſed vt dicit Tho. in iiij. di. xliij. quantũ ad ſaporũ iudiciũ. Vnde Iob. vi. dicit. Quis guſtare poterit quod guſtatũ afferet mortẽ q̃d

quidē iudicium saporū erit (vt dicit Tho. vbi supra) p̄ immutationē lingue ab aliq̄ humiditate cōiuncta. Q̄d si contra arguat̄ qa si sic: seq̄retur q̄ saliua esset premium essentiale ipsius gustus. Respōdet̄ dupliciter. Vno modo q̄ gustus fiet in actu p̄ immutationē spiritualem siue intentionalē absq̄ sumptione cibi & masticatione facta a corpe xp̄i: & corporib⁹ sanctorū mediāte sapore eis formaliter inherēte: que corpa si masticata fuissent ante glorificationem nata fuissent īmutare suo sapore ipsum gustū. Sc̄do dicit̄ q̄ Tho. nō dicit q̄ saliua īmutabit gustū sanctorum/assertiue: sed reliquit illud in dubio. de cui⁹ gustus actuatione/ dicit Psal. Gustate & videte quoniā suauis. &c. Erit quīto actuatus sensus tactus: vnde Tho. dicit. Infer digitū tuum &c. Vnde dñs ihesus dixit Marie magdalene volēti eum tangere. Noli me tangere/ nō dum enī ascendi ad patrem meum: q̄si diceret: quādo ero ibi tangetis. Et p̄batur hoc ratiōibus. Primo qa ibi sensus tactus nō est idolorum. Sc̄do qa hic sensus nō erit ceteris sensib⁹ actuatis īferior. Tertio qa totum hominē oportet beatificari in xp̄o et felicitari: q̄d nō esset si deficeret a sua actuatiōe tactus: ergo omes quinq̄ sensus beatificabuntur. Visus dicet: Video bona domini in terra viuentium. Auditus: Audiam quid loquatur in me dominns deus. Odoratus: In odore vnguentorum tuorum currimus &c. Gustus: Gustate & videte quoniam suauis est dominus. Tactus: Leua eius sub capite meo: & dextera illius amplexabit̄ me. Quis autem istorum quinq̄ modorum erit quo verius vires & potētie inferiores beatificabuntur: mortalib⁹ non cōstat. ꝓpterea dicit Aug⁹. xxij. de ci. dei. ca. vlti. Temere inquit diffinire non audeo quod cogitare nō valeo. Sufficere m̄ debet mortalibus hoc scire & credere q̄ que

Caput Tertium

oculus non vidit/nec auris audiuit/nec in cor hominis ascendit: ꝓparauit deus is qui diligūt eū. Sed forte sapienter dubitabit quiscꝫ ad huc circa actū odoratus & auditus. Nam primo sensus odoratus in actu suo esse nō potest nisi aliqua corruptione facta: qa odor non sentitur sine aliqua fumali euaporatione/ que in quadam resolutione & corruptione consistit. post resurrectionē vero nichil corrūpetur: quia tota creatura vestietur quadam virtute incorruptionis: ergo sensus odoratus nō erit ibi in actu. Ad hoc respondet Tho. in. iiij. xliij dicens. Quidam posuerunt ꝙ odor nichil aliud est quā quedā fumalis euaporatio: sed hec positio nō pōt esse vera: quod patet ex hoc ꝙ vultures currunt ex odore ꝓcepto ad cadauer ex locis remotissimis: nec esset possibile ꝙ euaporatio aliqua pertingeret a cadauere ad tam remota loca etiam si totum resolueretur in vaporem: & precipue cum sensibilia in equali distantia ad quamli/ bet partem imutent. Vnde odor quandocꝫ imutat medium: quandocꝫ & instrumentū spirituali imutatiōe sine aliqua immutatione pertingente ad organū. Sed ꝙ aliqua euaporatio requiratur: hoc est: quia odor in corporibus est humiditate consperſus. vnde oportet resolutionem fieri ad hoc ꝙ percipiatur. Sed in corporib? glorioſis erit odor in vltima sua perfectione nullo modo per humidum suppressus/ vnde imutabit spirituali immutatione: sicut odor fumalis euaporationis facit: & sensus odoratus in sanctis: quia nulla humiditate impedietur/ cognoscens nō solum excellentias odorum: sicut nunc in nobis nō contingit propter nimiam cerebri humiditatem: sed etiam nimias odorum differētias. Secundo dubitaꝫ circa actum sensus auditus scilicet si in celo empyreo erit laus vocalis: & si formabuntur ibi

voces: & videtur q̄ nō. Nam omne corpus in quo formatur vox: & per quod fit motus: in medio oportet q̄ contineat aerem: & sit diuisibile per densitatem & raritatem. Sed si in celo empyreo erit laus vocalis: vt dicunt aliqui: & sancti inambulent p̄ illud: vt dicitur Sapien. iij. Fulgebunt iusti & tanq̄ scintille in arundineto discurrent: ergo erit ibi aer & condensatio & rarefactio aeris. Sed vbicunq̄ est densitas & raritas/ est generatio & corruptio: cū sint quedam principia corruptionis & generatiōis: ergo oportet dicere vel q̄ ibi nō sit vox laudis/ nec mot⁹ p̄ medium. Aut si dicat q̄ sit ibi vox laudis dicere oportebit q̄ ibi sit aer & cōdensatio & rarefactio & p̄ consequens generatio & corruptio: & duo corpa possint esse simul: que oīa repugnant excellentie corporis celi empyrei. Ad hoc respondet Tho. ij. sñiaꝛ. di. ij. q. ij. ad quintū argumentū questiūcule secūde dicens: q̄ celum empyreū est locus angelorū: aīarum: & hoīm. Angelroū aūt & animarum exutarū cōstat q̄ nō erit in celo empyreo laus vocalis. Sed vtrū hominū sit futura laus vocalis post iudiciū: quidam dicunt q̄ nō: sed solū mentalis que dignior est: quia nō erit ibi respiratio quā requirit vox. ij. de aīa. Alij dicunt q̄ ibi erit vocalis laus vt nichil in sanctis vacet a laude diuina nec⁹ mens nec⁹ lingua. Quomodo aūt esse possit ita dicunt q̄. s. in pulmone & instrumētis vocalibus est aer naturalis cōplantatus: sicut aīalia habent etiā spiritū cōplantatū: & p̄ illum aerē poterūt sancti voces formare. & hoc quātum ad aliquid videt esse cōueniens: quia ad formationē vocis nō est necessaria expulsio vel attractio aeris: vnde respirando vel expirando nō p̄t aīal vocē formare. ij. de aīa. sed quo ad aliquid videt insufficiens: quia ad vocē nō tantū exigit aer interior: sed etiā exterior: cuius cō-

fractiõe & motu sonus deferat̃. Propter hoc addendũ est & dicendũ ꝙ quedã sensibilia deferũtur ad sensum scd̃m esse spirituale tantũ: sicut species colorũ. Quedam autẽ cõtingunt organum scd̃m esse suũ materiale sicut in gustu & tactu. Quedam vero deferunt̃ vtroq; modo: sicut species odorũ cũ permixtiõe fumalis euaporatiõis quãdoq; tñ species extendunt̃ vltra fumalẽ euaporationẽ. & similit̃ est de sono et motu: ibi tñ species soni defertur scd̃m esse spirituale tm̃: vnde nõ oportebit esse motum in medio: aut fractionẽ aut cõdensationẽ. Vel põt dici ꝙ erit etiam ibi confractio celi empyrei: nec hoc cedet in eius ignobilitatẽ: qa erit instrumẽtũ motum a lingua glorificata: & materia vocis prolate in laudẽ diuinam nec ꝓpter hoc sequitur ꝙ sit generabile & corruptibile: quia raritas & densitas sũt equiuoce dicta in illo corpore & in illis corporibus: sicut etiã ponũt astrologi inter duas speras q̃ nõ possunt scindi: esse aliquod spatium repletum corpore diuisibili: cum in illo spacio sit motus planetarũ scd̃m motum epicidi. Item ꝑ miraculum fieri potest ꝙ duo corpora sint in eodẽ loco: qd̃ oportet esse ad minus dum corpus gloriosum supra celum empyreum transferetur mediante celesti corpore quod nõ scinditur. Quid autem de his verum sit incertum est quia nec fide determinatur: nec ꝓbatur ratione. Ex Thoma & Henrico de Assia elicitiue.

Nona questiũcula est: Quid & quot sunt aureole q̃si parafernales martyrũ cõfessorũ: & virginũ in celo empyreo. Ad quã respõdet̃: ꝙ aureola est quoddã gaudiũ accidẽtale q̃ beati gaudẽt de bonis operibus a se factis: q̃ ꝑ victoriã acq̃siuerũt. Nam victoribus corona dat̃. Circa quã aureolã

quatuor declarabuntur. s. essentia sufficientia: eminentia: correspondentia. Primū est essentia: nam dictum est q̄ aureola est gaudium quoddam accidentale. Pro quo sciendum est q̄ in beatis est duplex gaudium. s. essentiale & accidentale. Primū enī premiū vel gaudiū beatorum est essentiale: quod consistit in perfecta coniunctione a nime ad deum per visionem & fruitionem dei inquantum anima p̄fecte coniungitur deo: vidēdo: amando eū & fruendo: & hoc premiū similitudinarie corona aurea nominatur triplici ratione. Primo signi quia corona est ꝑprium signum regie dignitatis. Sed per istud premium essentiale quod in dei visione consistit quodāmodo efficitur homo particeps diuinitatis & per consequens regie dignitatis: vt dicitur Apo. v. Fecisti nos deo nostro regnum & sacerdotes. Secundo hoc premiū essentiale vocatur corona ratione circuli. Nam figura circularis est perfectissima eo q̄ nichil sibi addi potest quin sit ea minus: & significat premium & gaudium essentiale beatorū: cui nullum premium addi potest quin sit eo minus: quod patet quia nichil est maius visione dei. Tertio premium essentiale vocatur aurea ratione materiei siue nūmi: q̄a sicut auro nullū metallum est preciosius: ita visione dei: que est premiū essentiale sanctorum: nullum aliud premium est maius & nobilius. Q̄d autē aurum sit inter metalla preciosius patet ex valore & raritate. patet etiā quia nulla egritudo apparet in eo: neutra enī pars eius est intemperata aut imperfecta: vt dicit Hermes egyptius. Omnia enī metalla fiunt ex sulphure quasi ex parte & substantia seminis paterni: & ex argento viuo quasi ex matre & mēstruo: quod menstruū coagulatur in substantiā embrionis virtute sulphuris digerentis ipsum & adurentis:

que duo. ſ. ſulphur & argentū viuū in auro ſunt magis lucida & purificata per loturas fortiſſimas ita q̄ nichil vnctuoſitatis cremabilis nec humiditatis aquee flegmatice poteſt amplius euaporari: vt patet in anulo aureo circūdante digitū nō tingēte: ñ ſic in anulo argēteo vl̄ alio rū metallorū: q̄ plus & minus tingūt corp̄a cōtigua: vt dicit albertus in. iiij. mineraliū. c. vij. Secūdū p̄miū vl̄ ſecundū gaudiū beatorū in patria additū p̄mio eſſentiali ipſorū. i. viſioni diuine eſt accidētale: & vocat̄ aureola diminutiue: q̄a quaſi minimū eſt hoc p̄miū accidentale reſpectu p̄mij eſſentialis viſionis diuine. De q̄bus coronis aureis & aureolis tanq̄ de primio eſſentiali & accidentali dicit̄ Exo. xxv. Archam de lignis ſethim (q̄ ſūt imputribilia: vt dicit Ioſephus) cōpingite & deaurabis eaz auro mūdiſſimo intus & foris: q̄d̄ ſignificat p̄miū eſſētiale. Faciesq̄ alterā coronam aureolaz p̄ circūitū q̄d̄ ſignificat p̄miū accidentale. De prima corona dicit̄ Eccī xlv. Corona aurea ſup̄ caput eius expreſſa ſigno ſanctitatis. De ſcdo cātat eccleſia. Filie ieruſalē venite & videte martyrē cū corona. ſ. victorie p̄ q̄ datur in die ſolēnitatis & letitie. Secūdo circa aureolam videnda eſt eius ſufficiētia. ſ. numeralis: Nam tres ponūtur eſſe aureole. ſ. virginū martyrū: & doctorū ſiue p̄dicatorū. Probatur: Nam corona dat̄ p̄ victoria: q̄ cū quadā pugna agitur: nam nō coronabitur niſi q̄ legittime certauerit. ij. Thi. ij. Sed triplex eſt genus ſanctorū q̄ in mundo viriliter pugnarūt & vicerūt. ſ. virgines: martyres & p̄dicatores ergo triplex erit corona aureola q̄ dabitur ſanctis p̄ victoriis & de hoſte triūphis. Prima aureola debet̄ virginibus de bonis operibus a ſe factis ratione virginitatis Cuius ratio eſt: q̄a corona victoribus datur vt patet ſup̄ q̄ vbi ē ſpecialis ratio victorie ibi debet̄ ſpecialis aureola

Sed per virginitatē aliqs vel aliqua obtinet singularē & specialem victoriam de carne contra quam bellū gerit: vt patet Gal'.v. Spiritus concupiscit aduersus carnē & ecōuerso: ergo virginitati speciale gaudiū accidentale debetur & datur/q d aureola nominatur. Ad cuius euidentiaz est sciendū q illis tm virginibus debet aureola q ꝓpositū habuerūt virginitatem perpetuo conseruandi: siue hoc ꝓpositū fuerit voto firmatū/siue non: quod qdem ꝓpositū cuius aliqn fuerit interruptum: integrate tn carnis manente dūmodo in fine vite istud ꝓpositū inueniatur: debetur aureola. Cuius ratio est: qa licet virginitas carnis reparari non possit. tn virginitas vel corruptio mentis per penitentiam reparatur & ad plenum restituitur: & ideo si mens finaliter remanet incorrupta habebit aureolā. Non enī ē dubiū quin tales de corporis incorruptione gaudebūt. Si autē corruptionē mentis sequatur corruptio carnis/ꝓcurata aliquo instrumēto vel alio modo: talis amittit aureolā: & debet humiliter & verecunde a cōsecratione abstinere: nō tamē repellitur a cōsecratione: quia ecclesia iudicat solū scdm ea que apparent in foro exteriori. Si uero p violentias amisit integritatem carnis: nō pdit aureolam. Nam ñ corrūpitur corpus: nisi fuerit corruptus animus. Vnde beata Lucia dixit. Si me inuitā violari feceris: castitas michi duplicabitur ad coronā. non q duas aureolas habeat: sed quia duplex premium reportabit. Vnum pro virginitate custodita: aliud ꝓ iniuria quā est passa: imo si violēter aliqua oppressa cōcipiat: ex hoc tn meritum virginitatis nō perdit: nec aureolam. Sed dicet aliqs: si aureola debetur victorie de pugna: vbi nulla est pugna vl' victoria/ibi nec aureola. Sed virgo Maria nō habuit pugnā carnis: ergo nec aureolā q falsuz ē. Respondet

q virgo maria habet aureolã ꝓ premio virginitatis: & licet nõ habuerit pugnã carnis ab intra: habuit tñ tentationẽ que est ab hoste: qui nec ipsũ xp̃m reueritus est tẽtare. Secũda aureola debet̃ martyrib⁹. Cuius ratio est: qa speciali victorie debetur aureola specialis: vt patet supra sed martyr de tyranno habet victoriã specialẽ ergo. Ad cuius euidentiã sciendũ q duplici ratione aliqua victoria dicit̃ magna. Primo ratione pene mortis que est vltimũ terribiliũ. iij. Ethi. Secundo ratiõe cause honestissime/que causa est xp̃s. & hec duo in martyrio considerãtur: & p̃cipue causa: quia martyrẽ nõ facit pena/sed causa. ꝓpter qd̃ille qui ꝓ fidei cõfessione moritur/siue de fide a persecutore interrogetur siue nõ: & moritur aureolã obtinebit. Similiter si qs. R. p. ab hostium ĩpugnatione defendit: q xp̃i fidẽ corrũpere moliuntur: & in tali defensiõe moriatur aureolã habebit. Similiter si qs mortale vuln⁹ ꝓ xp̃o accipiat: & aliquãto tpe superuiuat martyr ẽ: & aureolã nõ ꝑdit. vt patet de beata Cecilia. Si aũt mortale vulnus nõ accipiat: & tñ exinde postea moriatur: nõ tñ negligẽtia sua in curãdo: aureolam habet. Si etiã vulnera nõ mortalia susceperit: & post hoc carcerẽ substinẽs moriat̃: martyr est: & aureolam meretur: vt beatus Marcellus. Si aũt afflictio ꝓpter xp̃m vsq; ad mortem continuata nõ fuerit: nõ erit martyr: vt patet de beato Siluestro multas ꝓ xp̃o penas passo: qui tamen in pace vitam finiuit: nec martyr fuit nec aureolam meruit. Tertia aureola debetur doctorib⁹ vel predicatoribus: illis. s. q ea solũ predicant & docent que ad salutẽ ꝑtinent animarũ. Cuius ratio est: quia victorie speciali specialis aureola debet̃: & ideo sicut per virginitatem & martyriũ aliquis de carne & mundo specialem victoriam habet: & ꝑ cõsequens aureolã specia-

lem. Ita etiã. qñ aliquis nõ solum a corde suo: sed etiã a cordibus aliorũ diabolum p errorẽ in pugnantẽ repellit aureolam meret. Cuius ratio est: quia talibus salutarí-bus documẽtis diabolũ velut quibusdã spiritualibus armis expugnat: de quibus dicit. ij. Corinth. x. Arma mílitie nostre nõ sunt carnalia: sed spũalia. Prelatis aũt q-bus competit ex officio docere vel predicare aureola nõ debet nisi actu predicẽt. Ratio est: qa corona nõ debet pugne & victorie habituali: sed actuali. scdm illud. ij. Thi. ij. Non coronabit nisi q legitime certauerit. Et iõ quibuscũq; legitime exercentibus actum istũ. s. docendi vel pdicãdi debet aureola. Tertio circa aureolã aduerti debet preeminẽtia dignitatis: que ex tribus ptibus põt cõsiderari. s. ex pte pugne: permanẽtie: & materie. Primo modo aureola illa est potior q̃ fortiori pugne debet: hoc modo aureola martyrum alijs aureolis supeminet: quia ibi est difficilior pugna. Secũdo modo potest cõsiderari aureola ex pte p manentie: & sic aureola virginum alijs aureolis supeminet: quia pugna carnis periculosior ẽ in quantũ est diuturnior & magis nobis eminet e vicino. Tertio põt aureola cõsiderari ex parte materie de qua est pugna: & sic aureola doctorũ & predicatorũ inter oẽs est potior. Cuius ratio est: qa pugna doctorũ vel predicatorũ versatur circa bona intelligibilia. Alie vere pugne. s. virginum & martyrũ versant circa passiões. Quãuis aut ẽ vna aureola sit scdm q̃d/maior altera..simpliciter tamẽ loquẽdo/aureola martyrũ iter omnes est potior. q̃d ꝓbatur ratione: auctoritate: & obseruatiõe. Ratiõe sic. Vbi pugna est difficilior: & victoria maior: ibi aureola potior: sed pugna & victoria martyrũ est huiusmodi: vt patet supra. ergo. Secundo ꝓbat auctoritate Mat. v. Beati qui psecutionẽ paciunt ꝓpter

iuſtitiã &c. Dicit glo: q̃ oẽs alie beatitudines p̃ficiunt̃ in iſta. Tertio, p̃bat̃ obſeruatione eccleſie: nam eccleſia in cõmemoratione ſanct̃orũ preponit martyres videli cet doctoribus et virginibus ad oſtendendũ preemine̅ tiam martyrũ reſpectu doctorum & virginũ. Hec oĩa Tho. in. iiij. di. xlix. arti. v. Quarto circa aureolam conſideranda eſt correſpondentia. i. cui parti dotiũ aureole correſpondẽt. Reſpondetur q̃ parafernalibus. Parafernalia autem ſunt que mulier habet extra vel vltra dotem a parentibus & amicis. C. de pactis conuentis tam ſup dote. l. hac lege. &. ff. de iure dotiũ. l. Si ego. §. dotis & glo. in. c. ex litteris. de pignoribus. In quib⁹ bonis parafernalibus marit⁹ non habet aliq̃d ius miniſtrandi muliere contradicente/niſi illa bona tradiderit marito vt. l. fi. C. de dotis promiſſione. quo caſu marit⁹ habet ad miniſtratione̅ & de fructibus p̃t cum vxore viueret vt dicit textus & ibi Bartholus. Et hec ſunt ſatis de primo receptaculo animarũ ſeparatarum. ſ. celo empyreo.

Tertia queſtio ſub hoc tertio capite prime decadis eſt de ſecũdo receptaculo aiaꝝ ſepatarũ. ſ. de ĩferno: ſub q̃ treſdeci q̃ ſtiũcule ſoluent: q̃rum q̃libet ĩfra ſuo ordine declarabit̃.

Prima queſtiũcula eſt: Si p infernus poſt mort̃ reperiat̃ ſc̃dm veritat̃/an ſit in fictiõe ad terrendũ laicos: & temporalia bona ab eis extorquendũ. Ad quã queſtiunculã videt̃ primo reſpondendũ negatiue/argumẽtis Platonis & Origenis: & primo argutijs Platonis vt adducit Aug⁹ xxi. de. ci. dei. c. xiij. ſic. Omnis pena diuina vel legalis adhibet̃ ratione emendatiõis: aut p̃fectus ad virtutem. Sed poſt tranſitum huius ſeculi demones & dãnatos ex

contemplatione pene eterne peccatorum nõ penitebit nec peccare cessabũt: & beati de cõmuni lege quacũq; occasione data nõ poterunt melius in bono ꝓficere ergo post hanc vitam nõ est ponendus infernus: nec pene eterne illius. Maior patet ꝙ psalmista dicentẽ. Cum occideret eos querebant eum & reuertebant & diluculo veniebant ad eum. Et iterũ. Imple facies eorũ ignominia & querent nomen tuũ dñe. Et Isidorus dicit. v. Ethimologiarũ. & ponitur. iiij. di. c. causa constitutiõis legũ est humanã coercere audaciã & nocendi facultatẽ refrenare. & in glo. ff. de iustitia & iure. l. Iustitia. Oderũt peccare boni virtutis amore. Oderũt peccare mali formidine pene. Minor ꝓbatur per Grego. iiij. dialogorũ. c. xxxvij. & ponitur in. c. qualis. xxv. di. dicens. Qualis hinc quisq; egreditur talis in iudicio finali presentatur. Quod dictum oportet intelligi de egredientibus aiabus in statu damnationis vel saluationis: ita videlicet ꝙ mortalis culpa hic ꝑ penitentiam aut baptismate nõ deleta cũ tali culpa defertur ad iudiciũ: nunq; post deletura neq; remissura. Et Eccẽs. x. dicitur. Si ceciderit lignũ ad austrum aut ad aquilonẽ: in quocunq; loco ceciderit: ibi. s. semper erit. Lignum est homo. Aquilo infernum designat: & celũ austrũ. Et Eccẽs. ix. dicitur. Quod cunq; facere põt manꝰ tua instãter operare: qa nec opꝰ nec ratio nec scientia erit apud inferos quo tu properas Et ꝙ etiam beati in merito nõ possint proficere patet: quia meritum ꝑtinet ad statum vite presentis. Vnde Paulus dicebat. Ecce nunc tempus acceptabile: ecce nunc dies salutis. Et ysaias. Tempore accepto exaudiui te: & in die salutis auxiliatus sum tui. Item secundo arguit Plato sic. Quidam phõi & poetarum finxerunt deorsum esse infernũ locũ tristissimũ/omni genere pe-

Caput Tertium

narũ & miseriarũ plenũ/ibiq; deſcenſuras ꝑditoꝝ aias ſine fine puniendas. Finxeruntq; iras & beneficentias deorũ: & dearũ: nõ q̃d ſic verum eſſe animo crederẽt cũ tenerent nichil de penis poſt mortem futurũ eſſe malis ſed hoc fingebant ꝓpter tyrannorũ timorẽ. ſ. vt principes tyranni timerentur a ſubditis: vt dicit Aug⁹. vi. de ci. dei. Item. iij. de ci. dei. dicit Aug⁹. Q; antiquit⁹ preſidẽtes in ciuitatibus finxerũt multa falſa de dijs & locis penalibus: exiſtimãtes illa eſſe vtilia ſi credanta populo ad retrahendũ ipſum a vicijs & vocandũ ad virtutes. Pro hac opinione loquebat Statius in thebayde dicens.

Primus in orbe deus fecit timor. Et Cicero primo libro. de natura deorũ dicit. Quidã totã de dijs immortalibus opinionẽ factã eſſe dixerunt ab hominibus ſapientibus. R. p. cauſa vt quos ratio nõ poſſet: eos ad officiũ religio duceret. et Ci. li. iij. inuectiuarũ in Catelinam inquit. Itaq; vt aliq̃ inuita formido improbis eſſet poſita: apud inferos quedam illi antiqui ſupplicia impijs conſtituta eſſe voluerũt. Idem ponit Seneca tragedia ſexta. metro quinto. Et platonici vt dicit Aug⁹. vbi ſupra. dicere ſoliti erant vtile eſſe in ciuitatibus vt viri fortes: & ſi falſum ſit: ex dijs genitos ſe eſſe crederẽt: vt audacius res magnas diuine ſtirpis fidẽtia aggrederẽtur Secundo arguit ꝓ hac ꝑte exitialiter & venenoſe Origenes: q̃ vult omnes damnatos & etiam demones in fine mundi ꝓ diuinam miſericordiam ſaluari: & per cõſequens infernũ nõ reperiri ſaltẽ poſt iudicium vniuerſale. & primo ſic. Sapie. xi. dicit. Misereris omniũ dñe & nichil odiſti eorũ que feciſti: ſed inter omnia cõnumerantur etiam damnati: & demones: ergo & illorum in fine mundi miſerebitur deus. Et Geñ. vi. dicit. Non ꝑmanebit ſpiritus meus in hoie in eternũ: quia caro eſt:

sed spiritus dei: vt ibidem glo. dicit: accipitur p indigna tione. Indignatio autē dei & pena quā infligit videntur idem esse: ergo si spiritus nō permanebit. i. indignatio dei in homine in eternū: ergo nec pena similiter. Item xxxv. Psal. dicit. Homines & iumenta saluabis dñe, secundum Origenē homines. i. rationales. & iumenta. i. demones. Et iterum: nūquid in ira sua cōtinebit misericordias suas: q̄si dicat nō. Ira aūt dei est punitio eius. Et Anselm⁹ libro cur deus hō. ait. Non ē iustū vt deus creaturā rationalē quā ad beatitudinē fecit oīno perire sinat, sed inter rationalē creaturā sunt etiā dānati: ergo illos in eternū p̄ire nō sinet. Itē deus vult oēs hoīes saluos fieri: vt dicit Paulus. i. thi. ij. Sed volūtas dei est tā efficax vt necesse sit oīno ip̄leri: & ei nemo aliquo mō resistere pōt: nāq; quecūq; voluit: fecit i celo & in terra: vt dicit Psal. ergo oēs hoīes etiā dānati saltē post iudiciū saluabunt̄: & p cōsequēs nō erit infernus post iudiciū. Sz qm̄ hāc Platonis & Origenis erroneā opinionē q̄dam carnales hoīes bonis huius scī ebriati: vt licentius: gloriosius & voluptuosius viuere possint sequunt̄. Idcirco p̄babo breuiter quic; rōnibus: & auctoritatibus: & exē plis: esse infernū ante & post iudiciū. Et primo rōne diuine p̄fectiōis. Nam deo cōpetit misericordia & iustitia. Omnes enī vie dñi misericordia & veritas: inq̄t psal. & alibi. Potestas tibi dñe & misēdia. & reddes vnicuiq; sēdm opa sua. Si enī esset iust⁹ sine misēdia esset crudelis. & si misericors sine iustitia: esset insipiēs: vt i. c. disciplina. xlv. d. p̄pterea dicit Tho. i. par. q. xxi. p̄ totum q; in oī ope misericordia & iustitia dei reperit̄. Misericordia si q̄dem quantū ad primā radicē: vt puta creationi in oībus: & in hoīe creatio illius: & finis beatitudinis eius: q̄ ex sola bonitate diuīe volūtatis dependet. Iusti-

tia distributiua vero ī quantū reddit vnicuiq; scdm eo-
rū naturā: dignitatem: & merita: ia hoc mūdo vl' in fu-
turo: ꝓpterea dicit Dio⁹. viij. c. de di. noib⁹. Oportet vi
dere in hoc verā dei esse iustitiā q̄ oībus tribuit ꝓpria
scdm vniuscuiusq; existētiū dignitatē: & vniuscuiusq;
naturam in ꝓprio saluat ordine & virtute. Ergo sicut ex
misericordia eternaliter bonos remunerabit in celo: ita
ex iustitia malos ꝓpetuo dānabit in inferno. Secundo
ꝓbatur rōne oppositorū cōditionis. Nam cū in natura
reperit vnū oppositorū siue contrariorū: inuenitur &
reliquū. xi. metha. &. ij. de celo. (nisi tamē vnū esset infi
nitū) Sed reperitur locus scdm phōs: vbi est absentia oīs
cōtrarietatis: & ꝑsentia totius pulchritudinis: diapha-
nitatis: luminositatis: vt patet de nouē celis mobilibus
ab oi cōtrarietate semotis. primo celi. ad quos ascendūt
aīe bonoꝝ ad cōpares stellas de mēte Platonis: siue secū
dum grecos & valdenses reperit locus & aliqua regio in
superficie terre temperatissima: oībus delectationibus
gratissima: omni terra excelsior: sita in oriēte & dextra
parte celi q̄ nobilior est sinistra. ij. de celo. qui dicit pa-
radisus terrestris: siue ortus delitiarū: siue paradisus vo
luptatis. Geñ. i. ad quem locū vsq; ad diem iudicij ascē-
dunt aīe nō plene purgate: scdm grecos & Valdenses.
Siue reperitur locus scdm theologos christianos inco-
gitabilis pulchritudinis: & indicibilis dispositiōis in glo
ria: vbi omne bonū sine oi malo: vbi lumē indeficiēs &
pax dei que exuperat omnē sensum: qui est celum em-
pyreū circūstans imediate omnes nouē celos mobiles:
in q̄ loco sanctorū aīe requiescūt: & sempiterno euo &
diuinitate fruunt. Ergo ex oppositō reperibilis ē & esse
debet aliqs loc⁹: vel aliq̄ regio subterranea ī cētro circū-
dans mediū mundi sūme deorsum: q̄ regio quodā igne

est plena: & naturaliter tenebrosa: oī influxu celestis luminis priuata: ex eo q̄ elementū terre hāc regionē circūstans/est simpliciter opacū: carēs penitus diaphanitate: sine q̄ lumē nusq̄ diffundi pōt vl̄ penetrare. In q̄ regione est oē malū sine oī bono: & oīa cōtraria eorū q̄ sunt in corpibus celestibus siue in paradiso terrestri: siue in celo empyreo vbi dānati in scl̄m scl̄i cruciabunt. Tertio p̄bat̄ ratione honeste eq̄tatis. Nam scd̄m canonistas & legistas in dubijs semitā debem⁹ eligere tutiorē. Extra de homicidio. c. ad audientiā. & extra de clerico excōicato ministrāte. c. illud/dicit̄/q̄ in dubijs via tutior ē eligēda & extra de sponsalibus. c. iuuenis. dicit̄ in his que dubia sunt q̄d certius existimamus tenere debemus. & de penitētijs. d. vij. dicit Aug⁹. in. c. nemo. §. si q̄s aūt. Tene certū & dimitte īcertū. Vnde Cicero primo officior̄ ait Bene p̄cipiūt q̄ vetant quicq̄ agere q̄d dubites equū sit an iniquū. Et iurisconsult⁹ dicit in. l. semp. ff. de regulis iuris. Semp in dubio benigniora p̄ferenda sunt. Idē in. l. in ambiguis eo. ti. Cum ergo benignius sit & honestius & rationi magis consonū credere: q̄ mali qui hic absq̄ timore mala perpetrāt: nō castigati in hoc seculo: alibi puniant̄ post mortē in inferno: q̄ q̄ semp hic gaudētes in iniq̄tate reportent de malis trasactis cōmodū. p talibus: & virture post mortē ditent̄: gauisi semp in vita iniquitate: vt dicit̄ de pe. di. vij. nullus. ergo oīno p̄ talibus ponendus est infernus post mortē. Argueret enim aliter ex continuo hic malis/nec hic/nec alibi post mortem punitis deum esse iniustū: īmitē: improuidū: & partialem: quod esset īmitius: inbenignius & ītutior semita ad crēdendū. Quarto p̄batur ratione diuine cōminationis. Nam deus & xp̄s & sancti minant̄ infernū malefacientibus post mortem. scd̄m illud Mat. xxv. Ibunt

hi in suppliciũ eternum. Iusti aũt in vitã eternã. & Iob. xxi. Tenent timpanũ & cytherã & gaudent ad sonitu organi dueunt in bonis dies suos: & in puncto ad infer na descẽdunt. Sed si dicas q̃ infernũ minatus est xp̃s vt terreat malos & ad bonũ cõuertat: non vt penas iferat. Audi. Grego. iiij. dialo. c. xxxvi. Quid si qs dicat: idcir co eternã penam peccantibus minatus est xp̃s vt eos a peccatorum perpetratione cõpesceret. Respondet: q̃ si falsum est quod deus minatus ẽ: vt ab iniustitia corrige ret etiã falsa pollicitus est vt ad iustitiã ꝓuocaret. Sed qs hoc etiã insanus dicere p̃sumat: qa si deus minatus est quod nõ erat ipleturus: tunc cũ asserere ip̃m misericor dem volumus: eũ fallacẽ esse (quod nephas est) p̃dicare cõpellimur. Hec. Grego. & Hiero. ad Pãmachium & occeanum ꝓpt̃ hoc sic scribit. ¶ An putamus fratres q̃ iocando ꝓphete p̃dicent: ridẽdo loquãtur apli: xp̃s iudi cium infantiliter cõminet. Sed ioci non sũt vbi suppli cia intercidunt. Si iocando passi sunt: credantur: & io cando locuti. Isaias serra secatur. Daniel leonibus depu tatur. Paulus truncat̃ gladio. Petrus in cruce: dñi exem plo suspenditur. Et hoc totum vt nos a peccatis sua do ctrina reuocarent. hec ille. Quinta ratio est: rõne vniuer salis mundi conditiõis. Nulla enĩ commũitas pticula ris: nulla dñatio tẽporalis sine aliq̃ iustitie loco est: eo q̃ iustitia maxĩe perfectionis ẽ. Nam ait deus Deut̃. xvij. Maleficos non sinas viuere super terrã: ergo & in toto mundi regno de q̃ nemo alius nisi deus dñs est (qa dñi est terra & plenitudo eius) debet assignari aliqs locus tor mentorũ vbi diuina iustitia in reprobos ostendatur: & hic locus dicit̃ infernus. Secundo ꝓbatur existentia in ferni auctoritatibus: & primo sacre scripture Geñ. xx xvij. dixit Iacob. ad rubẽ: visa tunica filij Ioseph sanguĩe

tincta. Descendã ad filium meũ lugens in ifernũ. & Numeri. xvi. Dathan & abiron descenderẽt in ifernum viuẽtes. & Virgi. in sexto. Facilis descẽsus auerni. Noctes atq; dies patet atri ianua ditis. Sed reuocare gradũ superasq; euadere ad auras. Hoc opus hic labor est. Et ibidem idẽ. En q̃sq; suos patimur manes &c. & Iuuenalis li. i. saty. ij. dicit esse aliquos manes &c. Et Sene. i. tragedia dicit. Quisq; est placide zc. Vide ante in q̃stione de aiarum imortalitate. Et Ouidi⁹. 4. metham. Est via decliuis funesta nubila saxo. Ducit ad infernas per inuicta silentia sedes. & infra. Mille capax aditus & apertas vbiq; portas vrbs habet. Et Lactantius sexto institutionum de inferis dicit. Zeno stoicus docuit & sedes pioꝝ ab ipijs esse discretas: & illos qdem quietas ac delectabiles incolore regiones: hos vero penas luere in tenebrosis locis: atq; in ceni voraginibus horrẽdis. Tertio ꝓbatur existentia inferni exemplis. & primo illius tyranni impatoris Trayani qui vt fert: ad preces beati Gregorij de iferno ereptus & ad pſentis vite statum reductus penitentiã egit: vt dicit in. iiij. dialogoꝝ. c. xxvij. Ex q̃ exẽplo tria correlaria sequunt. Primũ q̃ nichil ꝓhibet aliquem ante resurrectionẽ generalem aliq̃ de causa deo nota ad vitã hanc resuscitandum: fuisse mortuũ in peccato mortali: de q̃ resuscitat⁹ penitẽtiã acturus erat. Secũdum quod sequitur est: q̃ nõ valet dicere. Iste moritur in peccato mortali. igit dãnabitur. sed bene sic seq̃tur. Iste in peccato mortali moritur: & ad vitam pſentẽ iterum nõ resurget: igitur illud peccatũ nõ remittet: sed dãnabit. Tertiũ quod seq̃tur ẽ: q̃ oẽs auctoritates q̃ dicunt q̃ in inferno nulla est redẽptio. vel in inferno nullus amplius confitebit deo. Intelliguntur de morte finali illorũ q̃ amplius ad pſentis vite statũ post generalem

resurrectionē nō resurgēt. Secūdo idem patet exemplo illius de cuius sepulchro oībus vidētibus flāma exiuit. & exemplo illius de cuiꝰ sepulchro clamatū est: ardeo: ardeo: vt Gregꝰ veridice refert in. iiij. dialogoꝝ. ca. iiij. Probant etiā infernū esse stridor humanis vlulatus & gemitus ceteraq; mestitie signa: que ponit Statius libro secundo thebaydos de habitantibus in acchya: vbi est mons altissimꝰ a deo vt neq; vēti/neq; plunie ibi aliq̄d possint: vbi talia etiā qñq; audiunt. Et gregꝰ. iiij. dialogorū adducit montē ethne in Sicilia vbi crebro audiūt penarū voces. Et etiā infernū ꝓbatur ex multiplici reductione animarū ad corpa vt manifestarēt penas & alia que fieri viderūt apud inferos: sicut veridice refert beatus Gregꝰ. libro. iiij. dialogoꝝ. c. xxvij. vbi in prīcipio dicit. Superna pietas ex magna misericordie sue dignitate dispositit: vt nōnulli etiam post exitum repente ad corpus redeant. & tormenta inferni que audita nō crediderant: saltē visa ꝓtimescant: vt patet de Lazaro qui nunq; risit resuscitatus: qui & ita se post castigauit ieiuniis: vigiliis & laboribus vt se vidisse tormēta apud inferos etiā si lingua taceret: cōuersatio loqueret. hec ille.

Nunc ad tria argumenta Platonis in fronte huius q̄stiūcule facta respondet. Et ad primū dicit: q; erroneū est dicere cū philosophis q; frustra erūt pene eterne: cū ꝓfectus penarū esse desinat: & ideo finiende. Sicut forte sequit: frustra sunt medicine: & ideo finem habiture quia egri curari nō possunt: & sani nō possunt infirmari. Quia scdm irrefragabilē catholicorū religionis veritatem: pene damnatorū in eternū erūt ꝓpter tria: videlicet ad iustitie dei declarationem: ad vniuersi decorem p bonorū & malorū comparationē: & ꝓpter beatorū letificationē vindictā videntiū iustissime fieri in eos qui

se in hac vita iniuste glorificauerũt. iuxta illud. Letabí-
tur iustus cũ viderit vindictã: manus suas lauabit ĩ san
guine peccatoris. Ad secundũ autẽ & tertiũ dicendũ: ꝙ
philosophi & poete qui finxerũt infernũ esse ꝓpter. R.
p. vtilitatem: nõ credentes de facto esse infernũ: merue
runt nõ sapientes: sed insipientes dici. Tũ primo: quia
huiusmodi penarũ fictiones sc̃dm fidem sunt illicite si
cut sunt in dubie. Tum secũdo: qa etiã sc̃dm rationẽ na-
turalẽ veritas q̃ est virtus nobilis ꝑtinens ad intellectũ
& ad regulandũ affectũ nõ est ꝓ qualicũq; cõmodo abi
cienda cũ bonũ honestũ sit preferendũ bono vtili: sed ꝓ
fictionẽ illã vtilẽ. R. p. & virtus & veritas & bonũ ho-
nestũ abiciebat: ergo nõ erat licitũ fingere zc. Nec est
via dei aut ꝓcessus ratiõis: vt hoĩes simplices reuocent
a peccatis: & ꝓuocent ad virtutes ꝑ deceptiones vel erro
res: vel fictas fabulas: vt faciũt poete. Nam q̃ talib⁹ me-
diis vsi sunt nõ ꝓfuerũt hoĩbus: nec. R. p. sed maxĩe no
cuerũt sicut exitus ꝓbauit: quia exinde successu tempis
execrabiles errores radicati & firmati fuerũt in populo
gentili: q̃ post xp̃o veniẽte cum magna difficultate vix
extirpari potuerũt. Media aũt cõgrua retrahẽdi hoĩes
a vitiis: & ad virtutes ꝓuocandi sunt vere eruditiones:
apte increpatiões: deuote exhortatiões: ꝓmissiões bono
rũ: cõminationes penarũ tã pñtis q̃ futuri seculi: nõ qui
dem fictarũ: sed oĩ ambiguitate remota verissimarũ: qui
bus mediis qui vere vtit: sapiens merito dici põt. Ad ꝓ
phanã preterea & heretĩcã opinionẽ/in hoc/Origenis
dicit̃ primo: ꝙ demones nunq̃ saluabunt̃. Nam vt dicit
Damasce. Hoc est angelis casus: quod hoĩbus mors. Sed
hoĩes post mortẽ si ĩ peccato mortali morianṫ: eorũ nul-
la est redẽptio ex inferno. Ergo & angeli post casum fa
cti sunt similiter irrecuperabiles: propterea dicebatur.

Caput Tertium

Mat. xxv. Ite maledicti in ignē eternū q̄ paratus est dia bolo & angelis eius. Et Apo. xx. dicit. Diabolus q̄ sedu cebat eos missus est in stagnū ignis & sulphuris vbi & bestia & pseudo ꝓphete cruciabūtur die ac nocte in scla seculorū. Sed ꝓ hoc scla seculoꝝ in scriptura solet eterni tas designari: ergo. Qd etiā mali hoīes in hoc mundo et postea dānati nunq̄ saluabunt: patet ratiōe. Nam si in fine oēs saluarent: sequeretur q̄ oēs possent ad libitū offendere deum: et in mūdo gaudere: et postea vellet vel nollet deus saluare eos: et sic de dilitijs ad delitias trāsirent: p̄sentib⁹ et futuris bonis fruerētur: hic ventrē plenū et ibi mentē haberent: in vtroq̄ seculo essent pri mi et sic postremo in terra et in celo appareret glorio si qd est ipossibile: vt dicit Hieronymus ad Iulianum: Ad auctoritates vero extorte et infideliter ab eo pro sua falsa opinione adductas respōdetur: et primo ad primā dicit: q̄ illa distributio omniū debet accipi vt sit acco modata scdm hunc sensum. s. omniū eorū quos dignos misereri diuina iustitia nouit. Damnati autē post mor tem: & demones post casū sunt irrecuperabiles. Vel di catur q̄ distributio illa intelligitur ꝓ generibus singu lorum: & nō pro singulis generū: vt declarabitur ad vl timū. Et ad illud Gen. xi. dicitur: q̄ intelligitur de ho mine scdm genus suum vnde indignatio fuit ablata per christi passionē. Et ad illud psal. nunq̄d obliuiscet mi sereri de⁹ aut cōtinebit in ira sua misericordias suas/ di citur q̄ intelligit de his qui sunt vasa misericordie: qa ipsi nō ꝓ meritis suis: sed deo miserāte de miseria liberāt Ad auctoritatē vero Anselmi dicit: q̄ itelligatur de na tura tationali absolute & simpliciter vt sit sensus: de na tura angeloꝝ & de natura hoīm vniuersaliter nō est iu stū oēs pire: sed nichil ꝓhibet aliquē eorū pire & aliquē

ſaluari. Ad illud aũt Pſal. Hoĩes & iumẽta ſaluabis dñe
rñdet negãdo expoſitionẽ Origenis. Ad vltimu rñdet
Aug⁹. exponẽdo auctoritatem apoſtoli. primo vt ſit di
ſtributio accomoda ſcdm hũc ſenſum. Deus vult ſaluos
fieri oẽs hoies qui ſaluantur: nõ qa nullus hõ ſit quẽ ſal
uũ fieri nõ velit: ſed qa nullus ſalu⁹ ſit quẽ nõ velit ſal
uũ fieri. Secũdo exponit ſic: vt fiat diſtributio ꝑ generi
bus ſingulorũ: & nõ ꝑ ſingulis generũ. & ſcdm hũc ſen
ſum deus vult de quolibet ſtatu hoĩm ſaluos fieri mares
& feminas: iudeos & gentiles: paruos & magnos: non
tñ oẽs de ſingulis ſtatibus. Et licet auctoritas apoſtoli
poſſet trahi ad iſtos ſenſus: tñ quia nõ ſũt de virtute ſer
monis. Dicendũ eſt aliter ſcdm Damaſcenũ li. ij. ca. vl
timo. Q, volũtas diuina diuidit in voluntatẽ antecedẽ
tem & cõſequentẽ. Volũtate aũt antecedente deus vult
oẽs hoies ſaluos fieri. Volũtate aũt cõſequẽte nõ. Et qa
volũtas antecedẽs nõ ſemp implet: ideo nõ oẽs ſaluant.
Ad ſciendũ aũt quid appellat in deo volũtas antecedẽs
& quid volũtas cõſequẽs. Notandũ ꝙ in volũtate diui
na cũ ſit ſũme ſimplex nõ põt diuerſitas inueniri. Ra
tione tñ voliti nichil ꝓhibet eã diuerſimode cõſiderari
ſcdm diuerſas conditiones volitorũ. Volitũ autẽ ſcdm
ꝙ nũc loquimur in creatura rationali: ordinabile eſt in
beatitudinẽ in quo eſt duo conſiderari. ſ. illud qđ ordi
nat: & auxilia eius quibus iuuat ad cõſequendũ finẽ ad
quẽ ordinatur. Et ſcdm vtrũq; iſtorũ põt accipi diſtinc
tio volũtatis in antecedentẽ & conſequentẽ. In eo enĩ
qđ ordinat ad beatitudinẽ ẽ cõſiderari naturã & ꝑſonã:
quantũ ergo ad naturã deus vult oẽs hoies ſaluos fieri: ĩ
quantũ dedit oĩbus naturã capacẽ & ordinabilẽ ĩ beati
tudinẽ. quantũ vero ad perſonã nõ vult oẽs hoies ſaluos
fieri: actiões aũt ſũt ſuppoſiti & ꝑſone. Et qa multi de

uiant a fine vltimo p̄ suas actiões prauas: iō quantū ad ea que sūt p̄sone nō vult deus oēs personas saluas fieri Prima voluntas dei dicit̄ antecedēs: scd̄a cōsequens: qa prius debet cōsiderari natura ordinabilis in finē q̄ actiones p̄sone q̄bus finis cōsequit̄ cū ab ipso deuiat̄. Secūdo pōt hec distinctio volūtatis antecedentis & consequētis sumi quantū ad auxilia quibus creatura iuuatur sunt enī quedā antecedentia q̄si quedā cōia auxilia que dant̄ oībus hōibus vt saluī fiant. s. liberū arbitriū: precepta: consilia & huiusmodi quibus oēs possunt dirigi in his que p̄tinēt ad salutē. Sūt nichilominus quedā speialia: vt gratia: virtutes: p̄seuerantia in bono & huiusmodi que dant̄ quibusdā specialiter & singulariter: ergo qa cōe p̄cedit ordine nature illud qd̄ est speiale/volūtas diuina scd̄m q̄ respicit cōia auxilia dicit̄ volūtas antecedens, p vt aūt respicit specialia dicit̄ consequens. & isto modo vult deus oēs hoies saluos fieri voluntate antecedēte sed nō cōsequēte. Volūtas aūt antecedēs nō semp̄ implet̄: quia nō est volūtas simpliciter: nec volitū volūtate antecedēte solū: sed scd̄m qd. Nam volūtas de salute alicui⁹ est voluntas practica que necessario respicit cōditiones p̄ticulares suppositorū q̄rum sunt actiones. hoc aūt nō facit antecedēs volūtas: sed consequēs: & iō q̄ vult deus volūtate antecedēte solū nō simpliciter vult p̄p̄ter qd̄ nō oportet eā ipleri. Hec collectiue ex Tho. i. p̄te. q. xix. arti. vi. & dño Henrico de assia sup̄ Gen̄.

Secunda questiuncula est:

An in cētro terre: vel vbi sit situs & posit⁹ locus inferni. Ad quā sic respōdet̄: q̄ loc⁹ īferni vbi sit certitudinaliter doctores theologi nō ponūt. Magister enī sniar̄ in. iiij. p̄p̄e finē. xlv. di. dicit sic. Ignis eternus cuiusmodi sit & in qua mūdi vel terre p̄te futurus sit:

hominem scire neminē arbitror: nisi forte cui spiritus diuinus ostēdit. Et Aug⁹. in libro retractionū. ca. xxix. retractans quē dixerat. xij. super Genē. dicit sic. Magis michi videtur dicere debuisse q̄ sub terris sit q̄ ratione reddere cur sub terra esse credat. Et Greg⁹. in. 4. dialogorum interrogatus an sit credendum infernū esse sup terram vel subtus dicit. Hac de re temere diffinire non audeo: nōnulli nanq̄ in quadā terrarum parte infernū esse putant. Alij vero hunc sub terra esse existimāt. hec ille. Alij vero dicunt q̄ infernus sit in oppositō aride axe que est inter equinoctialem & polum articum in quo loco viget excessus caloris. Vel est sub aliquo polorum vbi est excessus frigiditatis. Potest etiam esse aliqua regio in superficie terre sub aqua: vel super aquā per modum magne insule intemperatissima: molestissima: horribilissima: de formissima que dicitur infernus: & huic imaginationi consonat quod dicunt quidam in extremis partibus septentrionis vltra noruegianos habitantes: vbi dicunt esse multa demonia. & clamores & tumultus horribiles audiri ab inhabitantibus insulas. Dominus autem petrus de taranta. & Tho. & Ricard⁹ & dominus Bonauentura. in. iij. d. xliij & dominus Henricus de Assia sup Genē. Suadēt tribus cōgruentijs esse infernū incentro terre. & primo ratione diuine ordinationis sic. Deus cū sit sapiētissimus oia scdm exigentiā suarū naturarū i suis locis statuit & ordinauit. Nam sapientis est ordinare. primo. metha. & Aug⁹. dicit. xix de ci. dei. ca. xiij. q̄ ordo ē pariū dispariūq̄ rerū sua cuiq̄ loca tribuēs dispositio. Sicut ergo naturalib⁹ & corporalibus reb⁹ oppositis assignauit diuersa loca opposita correspōdētia ꝓprijs earū naturis: vt puta rebus leuibus: locū sursum & circūferentiā: & reb⁹ grauibus locū ife-

rius & centrū mūdi. Ita & ſpūalib⁹ rebus loca cōueniē tia earū naturis ſtatuere debuit: vt leues. ſ. & ſpūales vi ri q corda ſua ſup terrā ad celeſtia & ſpūalia infixerunt ad circūferentiā toti⁹ mundi & in ſūmo celi ſtatueren t Graues vero & pctis pōderoſi q corda ſua bonis terre nis ſup terrā indebite fixerūt: ten derēt ad mediū toti⁹ & circa centrū mūdi atq; in ꝓfundo īferni. Scdo idē ꝓbat rōne aſſimilatiōis. Nam loc⁹ & locatū debet aſſimilari ſiue ꝓportionari. 4. phiſi.. Pctōres aūt tres hnt cōditiōes elongationē: obſcuritatē: & frigiditatē: nā peccatū diui dit & elongat hoiem a deo. ꝓuer. xv. Longe eſt dns abī piis. pctōres ſūt obſcuri. execauit enī eos malitia eorū: Sapie. ij. & iō in tenebris ambulāt: & vie illoꝝ tenebre: & lubricū: & angel⁹ dni coartās eos Pctōres ſūt frigidi ꝓ pctm q dicit venenū aīe ab Aug⁹ li. 83. q. Venenū āt vt dicit Iſido. i. ethimo. eſt frigidiſſimū: ergo loc⁹ nouiſ ſimus: obſcur⁹ & frigidus eis debet: Infernus aūt in me dio & in cētro mūdi exiſtēs ē ſūme elongat⁹ a celo: ē na turaliter tenebroſus: oī influxu celeſtis lumis priuat⁹: ex eo q element ū terre hāc regionē circūſtans ē ſimpliciter opacū carens penitus diaphanitate ſine qua lumē nūq; diffundi poteſt vel penetrare: eſt frigidiſſimus naturali ter: vnde dicit tartarus a tremore frigoris: vt dicit Iſido rus: eo q ibi nec radius ſolis penetret nec adſit motus aeris. Tertio ꝓbat idem ratiōe oppoſitionis ſic. Loca op poſita: oppoſitas & cōtrarias cōditiōes & naturas ſolent habere: ſed paradiſus terreſtris eſt aliq regio in ſupficie ter re tēperatiſſima ſita in parte orientali & dextera pte celi que regio eſt gratiſſima oībus delectatiōibus. Ergo in fernus poni debet ex oppoſito in inferioribus partibus terre: interioribus ſiue centralib⁹ ſpere terre: vl ſupficiali bus terre oppoſite axe axi: que inferiores dicunt reſpe

ctu nostri: que regio est intemperatissima: remotissima a celo omnibus molestijs & contrarietatibus plena. Itē paradisus terrestris oppositus inferno (vt dicunt doctores & historici) habet omnia que requiruntur ad bonitatem loci: ciuitatis & regionis. Ad que requiritē conueniens dispositio montium: scaturigo fontiū: decursus fluminū: nobilitas plantarum: iocunditas animaliū: fluentiarū bonitas: aurarum siue ventorum regularitas: temperies elementorū. Vnde & Damascen⁹ libro secūdo sententiarū dicit. Paradisus terrestris est positus in oriente omni terre excelsior tēperato: tenuissimo ac purissimo aere fulgens: plantis semp floridus: comat⁹: bono odore repletus: & omnibus gratissimis oblectationibus plenus. Ergo infernus habere debet omnia contraria paradiso terrestri: & per consequens si paradisus in summo sit: infernus debet esse in infimo loco mundi. Secundo ꝓbatur eadem cōclusio auctoritatibus: & Primo Ione. ij. Proiecisti me in ꝓfundum in corde maris. vbi glo. dicit. ꝙ sicut cor est in medio & centro aialis: sic infernus in medio terre. mediū autē terre est centrū ei⁹. Et Iob. x. Dimitte ergo me zc. Et Psal. Liberasti me ex inferno inferiori. vbi dicit glo. Augustini ꝙ duo sūt inferna: superius & inferius. Terrena inhabitatio vbi est caro & sanguis: decessio & successo mortalitatis & mutabilitatis. Infernus est superior: sed ab hac terrena inhabitatione & inferno itur ad infernū inferiorē. Propter hec duo inferna missus est filius dei vndiq; liberās ad vnum infernum missus est nascendo: ad alium moriendo. Hec Aug⁹. Et Ysaias. xiiij. Infernus subtus conturbatus est. Et Math. xij. Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus: ita erit filius hominis in ventre terre tribus diebus & tribus noctib⁹. Et Pro-

uerbioꝝ.ix. In ꝓfundis inferni cõuiue eius. & Apo.v. dicit: ꝙ iohãnes cum vidisset librum signatum septem sigillis: flebat quia nõ videbat dignũ aliquem illũ apire neq; in celo neq; in terra neq; subtus terrã. Liber est sacra scriptura. apertus. i. patefactus a christo qui fuit de tribu iuda. Et inuit Iohãnes subtus terrã: quasi ibi sint aliqui scia prediti vt demones: aie mortuorũ qui hic sapiẽtes habiti sunt: vt sancti patres: ꝓphete & multi philosophi. & in glo. xiij. q. ij. c. temp⁹ in verbo abditis dicit. Infernus est sub terra & celũ supra. Item. xxiij. q. iiij. ca. hec aũt vita. & Grego. in quarto determinãs: quid de loco inferni credat dicit. Hoc animũ pulsat ꝙ idcirco infernus dicit: ga inferius iacet. Idẽ dicit Isido. xiiij. ethimo. vnde infernus dicit etiã gehẽna. a geos ꝙ est terra: & hẽnos q̃si ꝓfundũ: q̃si in ꝓfundo situs. Et Virgi. in sexto introducit Eneã alloquentẽ Didonẽ: dicentẽq;. Infelix dido verus michi nũcius ergo Venerat / extũctã ferroq; extrema secutã. Funeris heu tibi cã fui: p sidera iuro. Et superos/ & si q̃ fides tellure sub ima est. Inuitus regina tuo de litore cessi. Et Seneca tragedia. i. ĩtroducit theseũ inuocantẽ. Fas oẽ mũdi teq; dñantẽ p̃cor regno capaci: Teq; quã tota irrita q̃siuit ethna mater. Vt iura abdita & opta terra liceat ĩpune loq. Et vltia tragedia de virtute loquẽs dicit. Nunq; stigas ferẽt ad vmbras inclita virt⁹ Viuite fortes nec letheos seua p ãnos. Vos fata trahent. Sz cũ sũmas exiget horas. Consũpta dies Iter ad superos gloria pandet. Exẽplis etiã veritas p̃dicta patere p̃ot ex Grego. iiij. moral. c. xxxij. Et a sctõ Cyrillo ad Augu. in trãsitu bti Hie. hec collectiue ex. 4. sniarz: et ex henrico.

Certia questiuncula est: Si alibi q̃ in cẽtro terre reperiant ĩ superficie terre loca in quibus aie damnatorũ penas luant. Ad q̃

quã sic respondet: q vt Greg⁹. dicit: iiij. dialo. Omnipotens deus ad correctionẽ viuentiũ in hoc mũdo in quibusdam patẽtibus in superficie terre quasdã damnatorũ aĩas penas luere: voluit ostendere vt mẽtes ifideliũ q̃ infernĩ tormẽta esse nõ credũt tormentorũ loca videant q̃ audita credere recusant. Et infert. c. xxiiij. li. vbi supra. quendã sanctũ heremitã q in insula Lipparis Sicilie morabat vidisse q aĩa theodorici regis in ollam vulcani ibidẽ ebulientẽ, pie cta fuit p Iohannẽ papã & Simachũ patriciũ quos ille rex añ occiderat. Et iuste dicit ibi beatus greg⁹ ab illis in ignẽ mitti apparuit: quos ĩ hac vita iniuste iudicauit. Itẽ in. iij. c. narrat de quodã romano cui in extremis laborãti apparuit nauis pata: qua ipe & q̃dã vicinus suus ꝑ adducẽdi erãt in Siciliam: q̃ stati post hoc fuerant si l' mortui. & subiũgens dicit greg⁹. q vero ille moriẽs se ad Siciliã ducendũ testatus ẽ. qd sentiri aliud põt/nisi p ceteris locis in ei⁹ terre insulis eructãti igne tormẽtorũ olle patuerunt: q̃ vt solẽt narrare q̃ voluerũt lassatis q̃tidie finib⁹ crescũt vt mũdi termĩo appropinquãte quantũ certũ est illi campli⁹ exurẽdos colligit: tãto & eadẽ tormẽtorũ loca ampli⁹ videãt apiri. hec grego. Ex ista aũt narratiõe apparet q per ollas vulcani intelliguñt gdaꝫ putei flãmiuomi: vl' quedaꝫ cauerne terre flãmaꝫ spirantes sulphureã. Quare aũt olle ille vulcano attribuañt ꝓ p Isido. li. xxij. ethi. dicẽtẽ q iuxta supstitionẽ gẽtiliũ: vulcanus in fornacibus fabroꝝ q̃si deus ignis habitare dicit. & p ipm figuraliter ignis intelligi solet: quẽ q dẽ ppt mltas vtilitates quas hoĩ confert (ab Isidoro ibi enumeratas) gẽtiles eũ deũ posuerũt: ipsum noiantes vulcanũ: quẽ tũc ridere dicũt q̃n ignis q̃si tonitrua emittit & scintillis strepit. & iterũ Isido: li. xv dicit q quedaꝫ ĩsule circa Siciliaꝫ vulcanie dicuñt: ex eo q

ipse sicut mons ethna ardeãt: & sunt octo quarũ noĩa ibi ponit. Et prima vocatur lipparis zc. Ethna vero est mons ab incenso sulphure: quo plenus est: flãmas spirans. Et dicit Isidorus q̃ mõs ille hẽt ab ea ꝑte qua eurus & africus flãt spelũcas sulphure plenas: que ventis illis agitate & cõmote flãmas emittunt terribiles: itaq̃ putatum est a qbusdã ibi infernũ esse. Sed horũ opinionẽ illa que precedenter de situ inferni dicta sunt stare nõ ꝓmittunt. nõ enim omnis locus in quo vel a quo aĩa luit penam dãnationis vsq̃ in diem iudicij est principalis locus inferni. Sed q̃dam sunt particulares in quo (causa nota deo) quedã damnatorũ aĩe vsq̃ ad diem iudicij penas luunt. Henricus de Assia super Genesim.

Quarta questiuncula est:

Quis ordo & que habitudo est sub terra triũ locorũ penalium. s. purgatorij: limbi: & sinus Abrahe: vel sanctorũ patrũ/ad infernũ. Ad quã sic respondet: q̃ de habitudine & ordine triũ locoꝝ penaliũ ad infernũ est duplex opinio. Prima est ꝓbabilis videlicet q̃ infernus est regio centralis terre: & q̃ q̃libet alia regio inferi illã orbiculariter circũstet scdm sub & supra ꝓportionaliter ꝓ differentijs incolarũ in ĩdignitate vel dignitate: ita videlicet q̃ cũ sint quatuor totalis inferi regiones scdm cõmunẽ doctorũ opinionẽ. s. infernus inferior: limbus puerorũ: purgatorij: & sinus abrahe: vel limbus patrum. Infernus est regio centralis infima & ĩmediate post eam regio puerorũ q̃ in solo peccato originali decesserũt. Sup̃ quã est regio purgationis aĩarũ quã circũstat regio que vocat sinus abrahe: vel limbus patrũ: Prime due regiones sunt damnatorũ: sed differũt quo ad penã sensus & penã dãni solã. Alie due non

sed sūt vel fuerūt saluādorū. Alia opinio de ordine locorū: penarū ad īfernū/est: q̄ iste q̄tuor regiones sese orbiculari ter nō circūdant: quod pōt tribus modis cōtingere. Primo modo: si imaginamur quandam piramidem terre magnā cuius conus sit centrū mūdi: & basis sit tota sup ficies terre arida: & illam piramidē imaginemur diuisā per lineas vl' supficies trāsuersales in quatuor regiones scdm sub & supra distantes: quarū infima sit infernus & cetere sup eā ordine predicto. Secūdo mō iste q̄tuor regiones possunt se ad inuicē habere ad modū quatuor sperarū: sup inuicē imediate vel mediate positarū: ita q̄ centrū mūdi: & alie tres directe ad vnā differentiam positionis celi situent sup eas. Tertio mō esse pōt q̄ tres regiones nō cētrales astent centrali a diuersis differētijs positionis: vt puta vna ab oriente: alia ab occidēte: & tertia a meridie vel ex opposito: & sic sunt quatuor imaginatiōes de consituatiōe regionū inferi. Sed prima est ꝓbabilior & dictis sanctorum cōuenientior. Quicquid tñ sit de cōstitutiōe dictarū regionū: videt tñ verisimiliter ponendū q̄ inter sinū abrahe & infernū inferiorē sit quedā distantia mediā q̄si inuia vndecūq; & amfractibus cōfusa. Nam dicit. Luce. xvi. q̄ diues epulo eleuatis oculis vidit a longe Abraha & Lazarū in sinu eius vbi videt localis distantia denotari. Et iterū ex hoc q̄ ibi dictū legit ab abraham. Et in his oībus inter nos & vos chaos magnū firmatū est: vt hi qui volunt hinc trāsire ad vos nō possint: neq; inde huc transmeare. Quod litteraliter acceptū videt de notare interpositionē itineris imptransibilis: licet doctores exponant illud mystice. Pro hac etiam opinione facit illud dictū in psona sapie in create. Eccī. xxiiij. Penetrabo omnes inferiores partes terre & inspiciam oēs dormientes & illuminabo oēs

ſperantes in dño. Ex quib⁹ oĩbus ſequit̃ ꝙ aĩe dãnatorꝝ qñ deducũtur ad infernũ in centro terre ad luciferũ ibidem conſiſtentẽ & alligatũ habẽt illas oẽs regiones ſub terraneas ꝑtranſire. Et aĩe que deſcendũt ad limbũ puerorũ tranſeũt duas: & que ad purgatoriũ vadũt vnam: & ꝑtranſeuntes ſe vident ſibi inuicẽ loquũtur & cetera Et ſimiliter qñ aĩe de purgatorio educũtur in gloriã expedite de culpis & penis forte ad confuſionẽ & penarũ cumulũ dãnatorũ & demonũ: q odiũt aſcenſum hoĩm in celum permittente deo tranſeunt per centrum mũdi ad manſiões ſuas in celo. Hec Henri. de aſ. ſuꝑ Geñ.

Quinta queſtiuncula eſt:

Que eſt maior regio locorũ penaliuꝫ. Ad quã ſic reſpõdetur: ꝙ ſi certo cõſiderare velim⁹ quãtitatẽ regionũ predictarũ: nõ occurrit vnde poſſimus quãtificare eas: niſi ex multitudine incolarũ cuiuſlibet Vbi ergo ſupponẽdo ꝙ quelibet aĩa exuta ſicut qlibet ſpũs determinet ſibi certũ ſpacium corporeũ: videt̃ minima regionũ predictarũ fuiſſe ſinus abrahe: in q̃ erãt oẽs ſancti veteris teſtamẽti a pena purgatorij abſoluti: q pauci videntur fuiſſe reſpectu illorũ q adhuc in purgatorio tenebantur: qui iterum pauci fuerunt & adhuc ſunt reſpectu eorũ q in inferno tenẽtur: & forte quandoq; pauciores his qui in regiõe limbi tenentur. Dico ergo cõſequenter ex his ꝙ maxima harũ regionum eſt regio inferni inferioris: qd̃ apparere poterit cuilibet attente cogitare volenti numerũ ſaluandorũ: numeruꝫ damnatoruꝫ: numerũ aſſumptorũ poſt iudicium corporum. Nan primo numerus ſaluandorũ bonorꝝ poſt generalem reſurrectionẽ nõ erit forte minor (immo forte maior vt alibi diſputabitur) q̃ multitudo dãnatorum

hominũ & demonuz. Sed numerus saluandorũ imple bit celum empyreũ qđ est longe capacius quã totũ spa cium infra concauũ orbis lune imo infra celum siderẽ vt patet in speris celorum se inuicem intercludentiuz: ergo oportet q̃ locus inferni sit amplissimus. Secundo hoc idem patet ex numero damnatorũ. Nam iam pluſ q̃ ꝑ sex milia quadringentorũ nonagínta q̃tuor anno rum ab initio mundi elapsorũ aiẽ dãnatorũ ad infernũ descenderunt de cunctis regionibus viatorum fideliuz & infidelium: q̃bus si cõnumerẽtur oẽs demones qui secđm aliquos tot sunt quot sũt angeli beati vl̃ plures: & itẽ quot sunt in p̃senti & erũt mali in futuro q̃ moriẽ tur & dãnabun t̃. Cum ergo sit maxima mꝝtitudo dam natorũ vt patet: ergo locus inferior inferni vbicũq̃ sit est mire & stupẽde magnitudinis & amplitudinis & maior aliarũ oĩm regionum dictarum. Tertio hoc idem patet maxime ex numero corporũ assumptorũ ab hominib? post resurrectionẽ generalẽ circũscriptiue loca occupã tium: ꝓpter ergo maximã damnatoruz multitudinẽ q̃dã quantificare volẽtes locũ inferni diuersimode loquunt̃ Quidã enĩ dicunt q̃ licet numerus damnatorũ maior erit q̃ oĩs numerus saluãdorum: nõ tñ oportebit ꝓpter hoc q̃ spatium inferni sit ita amplũ sicut paradisi: quia infernus habet rationẽ carceris cõstringentis & concul cantis: & nõ rationẽ amene & libere latitudinis: nã ad penã dat̃ damnatis locus artus. Vnde dicit̃ a Psal. q̃ dã nati/sicut oues i inferno positi sũt: que aialia coangustẽ multuz in ouilibus cõstipant̃. Alij dicunt q̃ loc? inferni erit a centro terre mũdi: & orbiculariter extẽdet̃ versus concauũ orbis lune quantũ sufficiet ꝓ illa mꝝtitudine. Alij dicũt q̃ tota regio elementalis post iudiciũ erit lo cus inferni: ita q̃ qui in elemẽtis huius mundi peccaue

runt in illis punient. Auari. s. in terra. Lasciui in aqua Iracundi in igne. Superbi in aere. Alij dicunt q centrus terre & concauū eius est maius amplū q pars terre discoperta aquis que ab hoibus habitatur: que pars terre nunc ab hoibus psentibus: pteritis & futuris (dato q mundus habeat terminari) posset totaliter superficietin impleri: ita q nulla pars eius etiaz minima vacua remaneret. Alij dicunt & rationabilius q sicut deus a principio creauit locum inferni detinētis & instrumentum ignis quo ibidem punirētur malit: sic etiam a principio deus puidentia sua de capacitate loci puidit: vt. s. infernus esset capax damnandorum localiter & distincte capiendorum. Hec Henricus de Assia sup Genesim.

Certa questiūcula est: Que regio locoz penaliū est diuturnior. Ad quā sic respondet: q istarū q̄tuor regionū illa. s. damnandorū inferni sicut imensurate est & erit alijs extēsior: ita & durabilior. Nam regio superior q est sinus abrahe incepit primo inhabitari fortasse a morte iusti Abel: & depopulata fuit imediate post mortē xpi: post hanc regionē inhabitari cepit regio purgatorij: que etiā oibus incolis priuata fuit p xpm ad inferos descendentem vt q̄busdaz doctoribus verisimilius videt. post quā purgatorij euacuationē iterū regio illa cepit incolas habere & habebit de ceps forte sine interruptione vsq; ad resurrectionē mortuoz generalē. Regio vero totalis inferni vt dānādorū sola cū suis infelicibus icolis in eternū durabit in altū extendēda quantū ad declarationē diuine iusticie p distictas singuloz penas iudici dei no occulto q̄d tūc decernet ab oib⁹. Hec hen. de As. sup gen

Septima questiuncula est:

Quot carceres seu mansiones habeat regio infernalis. Ad quā sic respondet. q̄ totalis regio inferni septē carceres habet: vel in septē regiones partiales: iuxta septē peccata mortalia videtur diuisa esse: vel post iudiciū diuidenda. Pro qua imaginatiōe est beatus Greg⁹. iiij. dialogor̄. c. xxvi. vbi ait: q̄ siue electi siue reprobi quorū cōis causa in ope fuit ad loca etiā cōia deducunt: xp̄i nobis verbis satisfacientibus etiā si exempla deessent. Ipsa quippe veritas ꝓpter electos in euangelio dicit. In domo patris mei mansiones multe sunt. Si enī dispar retributio in illa eterna beatitudine nō esset: vna potiꝰ mansio quā multe ibi dicende essent. Multe ergo mansiones ibi sunt in q̄bus distincti ordines bonor̄ ꝓpter meritorum cōsortiū cōmuniter letant. Et eadē veritas (dicit greg⁹) finalis iudicij diē denūcias ait. Tūc dicā messoribꝰ. Colligite zizania & ligate ea ī fasciculos ad cōburrendum. Quid autē est zizania in fasciculos ligare: nisi cōparēs paribus in tormētis similibus sociare vt superbos cū superbis luxuriosos cū luxuriosis: auaros cū auaris: fallaces cum fallacibus: infideles cū infidebꝰ. Cū ergo sīles in culpa ad tormēta sīlia angeli ī locis penalibus deputāt: q̄si zizaniorū fasciculos ad cōburendū ligāt. hec Greg. Vel dicendū q̄ sicut post cōsūmatiōm mūdi iuxta ierarchias angelor̄ malorū ordinabunt ī inferno diuerse mansiones seu regiōes eorū scdm differētias in statibꝰ & culpis eorū. Ita videlicet q̄ illi āgeli mali q̄ fuerīt vl̄ stātes fuisset de seraphin sūmi ī celo cadētes facti sunt infimi. Et illi q̄ fuissent cherubin: cadētes/cōstituti sūt in choro superiores: ita q̄ q̄ fuissent de ifimo ordine celi angelici collocabunt in sūmo loco inferni. Sicut ergo in celo cū q̄libet ordine angelorū collocabunt aliq̄ homines ꝓ cōformitate meritorū: ita ꝓportionabiliter ī ierarchijs inferni ꝓ

cõformitate demeritorũ hoĩes collocabunt̃ ĩtra choros demonũ: ita ꝙ in ĩfimo loco seraphinoꝝ ĩferni: ponent̃ illi q hic fingũt ardere in amore dei vt religiosi zc. & ardẽt ãbitiõe diaboli. In choro cherubin ĩferni ponent̃ illumĩati scientia: sed non sibi nec recte alijs. In choro tronorũ ĩferni ponent̃ q fingũt se pauperes & thesaurizant ꝑ ep̃atu. In ordine dñationuꝫ ĩferni ponent̃ mali p̃lati: spũales & tẽporales: reges: duces: comites. In ordine virtutũ ĩferni ponent̃ zizaniosi: & sic de singulis. Qd̃ si aliqs arguat: qa scd̃m Iob. x. In ĩferno null⁹ est ordo. & hic ponit̃ ordo septẽ carcerũ vl̃ triũ ierarchiaꝝ. Rñdet̃ ꝙ Iob ĩtelligit de ordine ĩtentionũ & op̃ationũ q̃ ñ sũt ĩ inferno: nã nullus dãnatoꝝ hẽt intẽtionẽ vl̃ actũ debite ordinatũ in finẽ q est de⁹ Elicitiue ex Hen. de as. sup̃ geñ.

Octaua questiũcula est: Si ignis ĩferni sit corp̃e⁹ vl̃ sil̃itudinari⁹ aut imaginarius. Ad q̃ sic rñdet̃ ꝙ Auicẽ. ix. sue metha. negãs exustionẽ corporũ post iudiciũ cũ nõ admittat carnis resurrectionẽ. & vidẽs ꝙ naturalit̃ spũs ab igne corp̃ali pati nõ possit: dixit ex hoc ꝙ ignis ĩferni nõ esset corp̃alis: sꝫ imaginari⁹: ita ꝙ aĩe malorũ post mortẽ dicũtur iõ igne cremari: qa imaginãt̃ cruciari app̃hendẽddo ignẽ sub rõne discõueniẽtis. Et ponit exẽpluꝫ ibidẽ de sõniante q ex app̃hensione fantastica alicui⁹ discõueniẽtis in sõno qñq; plus cruciat̃ quã fecisset ex p̃ñtia eiusdẽ in vigilia: sꝫ hoc est falsũ & erroneũ: qa imaginatio est potẽtia quedã vtẽs organo corp̃ali: vñ nõ põt eẽ ꝙ tales imaginatiões fiãt in aĩa a corp̃e sep̃ata: sicut in aĩa sõniantis. Iõ dicebat ꝙ si ille ignis nõ sit imaginari⁹: est certe sil̃itudinari⁹: vt sic ĩtelligant̃ aĩe ardere ĩ igne: & affligi fetorib⁹ spũalit̃: sicut iocũdarij dicunt̃. s. ꝙ rideãt vl̃ reficiant̃: q̃ nõ ĩtelligũtur in aliq̃ re corp̃ali: sed spũali tm̃.

Et si aliq̃s dicat: q̃re ergo delectatiões & pene spũales
btõrum & maloruꝫ demonstrant̃ & pingunt̃ copaliter.
Respõdet Auicẽ. qa.s.tristitia & delectatio spũalis: est
multũ ignota & hoĩes melius ad amorẽ vel timorẽ mo-
uent̃ corpalibus quã spũalibus. Sed qm̃ etiã hoc falsuꝫ
est. Idcirco dicẽdum ꝙ ignis inferni est verus ignis cor
poreus & eiusdẽ speciei cũ isto quẽ nos videmus. Qd̃ ꝓ
batur rõne & auctoritate. Primo rõne sic. Corpori nõ
põt cõueniẽter aptari in penã nisi corporeũ: sꝫ pena dã
natorũ nõ soluꝫ erit pena dãni & priuatõis diuĩe visiõis
que rñdet auersiõi q̃ fuit ĩ pctõ mortali: sꝫ erit etiã pena
sensus corporaliter que respõdet cõuersioni ad bonuꝫ
cõmutabile. Corp̃alis autẽ pena per corpora irrogat̃:
ergo. Secundo etiã ꝓbatur auctoritate philosophi pri-
mo Thopi. dicentis: ꝙ oĩs aqua oĩ aque est eadẽ specie:
ergo eadem ratione omnis ignis omni igni est ideꝫ spe-
cie. Tertio ꝓbatur auctoritate greg. iiii. dialo. & Au-
gustini dicẽtium: ꝙ aĩe damnatorũ igne corporeo affli-
guntur. Hec Tho. in. iiij. sniarꝝ. di. xliiij. Alij tñ dicũt
vt recitat Scotus in. iiij. ꝙ spiritibus & aĩabus datur qui
dam habitus supernaturalis ꝓpter demeritũ peccati: &
per illum subiciuntur corporali agente vt possint ab
eo pati. Hoc tamen Scotus improbat & bene.

Nona questiuncula est: Si
demones & aĩe spũales sep̃ate possint ab igne ĩ
ferni corpali pati & cruciari & q̃ mõ. Ad quaꝫ
primo videt̃ respõdendũ negatiue ꝑ illud Aug. xij. sup̃
geñ. c. xlij. Agẽs debet eẽ nobiliꝰ passo. Ignis aũt corpeꝰ
nõ est p̃stantior spũ. Item Aristo. i. de generatiõe dicit
ꝙ corpus nõ agit nisi ꝑ cõtactuꝫ. corpꝰ autẽ spirituꝫ tãge
re nõ põt qa illa se tangũt q̃rum vltima sũt sil̃. v. phisi.
Spũs autẽ indiuisibilis nõ habet vltimũ. Item primo de

Caput Tertium

generatiõe & ſcdm Boetiũ li. de duabus naturis. Illa ſolũ agũt & patiunt ad inuicẽ q̃ in materia cõmunicãt ſz aïa & ignis corpore⁹ nõ cõicant in materia: qa corpalium & ſpũaliuz nõ eſt materia cõis. xi. metha.. Itẽ oẽ qd patit recipit aliquid ab agẽte. Si ergo aïa patiat ab igne corpeo: aliqd ab eo recipiet: ſed oẽ qd recipit in aliquo eſt ibi p modum recipiẽtis: ergo recipiet ignis in aïa corporaliter. Sed ſpũalia recepta ab aïa ſũt aïe pfectiões & nõ pena: ergo ignis receptus in aïa nõ erit pena ei⁹: ſed magis pfectio. Itẽ agẽs corporeũ nõ agit in re remota: niſi p hoc qd agit in media. Sed aïe & demones qñq̃ ſũt extra locũ inferni. Cũ qñq̃ in hoc mũdo appareãt hoïbus nec tñ ſũt imunes a pena. Et tñ videmus q oïa interme dia ab igne inferni nõ patiant: ergo videt q aïe dãnatoꝝ nõ patiant ab igne corporeo inferni. Idẽ pbat auctorita te Tertulliani in apologetico. i. in libro defenſionũ capite. xlvi. dicẽtis. Ideo in iudicio repſentabunt & corpa qa neq̃ pati quicq̃ põt aïa ſola ſine materia ſtabili. i. carne & q oïno de iudicio dei pati debẽt aïe: nõ ſine carne meruerit infra quã oïa egerũt. hec ille. Et Lactãti⁹ li. vij. c. xxi. dicit. Aïe cũ in ſe nichil habeãt ſolidũ & cõtractabile a ſolidis & corpalib⁹ nullã vim pati pñt: ſz qa in ſol' ſpiritib⁹ viuũt a ſolo deo tractabiles ſũt: cui virt⁹ & ſubſtantia ſpũalis eſt. Sed tñ docẽt nos ſancte lr̃e quãdmodũ penas impij ſint laturi: nã qa pcta in corpibus cõtraxerit rurſus carne induent: vt in corpib⁹ piaculũ ſoluãt. hec ille. In oppoſitũ eſt fides & Lucas. xvi. loquens de epulone: q vocabatur Tomtalus vt patet in collationibus patrum: collatiõe abbatis Panutij: de quo epulone dicitur q cruciabatur igne inferni. Ad hãc queſtionẽ reſpõdetur ſub hac concluſiõe: q anima ſeparata poteſt pati ab igne corporeo: & ab eo cruciari. Probat aũt ſic

nomẽ diuitis Epulonis

ratiõe. Eadem est ratio de animabus separatis & de demonibus: sed demones patiunt ab igne corpeo: vt patet Mat. xxv. Ite maledicti in ignẽ eternũ qui paratus ẽ diabolo & angelis eius: ergo & aie separate ab igne corporeo pati possunt. Itẽ pena debet respondere culpe: sed aia p culpã & per prauã cõcupiscentiã se subicit corpi. ergo & iustũ est vt ĩ penã: rei corpee p possiões subiciat. Vnde & Grego. iiij. dial. dicit. Si diabolus & ei⁹ angeli cũ sint incorporei corporeo igne sunt cruciandi: qd mirũ si aie antecẽs recipiant corpa passunt igne corporeo cruciari: qsi diceret nõ est mirũ. Firmiter ergo tenendũ est q aia separata pati: affligi & cruciari possit ab igne corpeo. Sed circa modũ q̃ pati possit diuersi diuersa sensere. Alĩq enĩ dixerũt q aia ab igne patiatur videndo solũ ignẽ: sed hoc est falsum: qa visũ vt visũ pfectio ẽ videntis. Alĩj dixerũt q aia ab igne patia ĩ imaginãdo ipsũ vt sibi nociuũ. Sed hoc tenere est hereticũ: qa tunc pena iferni ignis: scdm veritatẽ ñ eet realis: sed apparẽs & imaginaria. Alĩj dixerũt q aia patia ab igne alterãdo vt puta recipiendo ab igne calorẽ: ardorem siccitatẽ vl adustionẽ: qd est falsũ: qa tales passiões sunt passiões corpis & nõ spũs. Ideo Tho. in. iiij. di. xliij declarando dicit. Qd ignis inferni cũ sit/vere ignis corporeus: nõ tñ corpaliter aias affligit. s. vt eas p modũ corpis adurat s. spũaliter: & hoc q̃tuor modis. s. detinẽdo: impediẽdo: subiugãdo & inimicando. Primo in detinendo siue alligando: & hoc supernaturaliter concedit ĩgni. Nam q̃uis res corpea possit spiritũ ĩ corporeũ loco diffinire & spũs possit vniri corpi: sicut mouẽs mobili: vel sicut locatũ loco (Nam spũalis creatura loco diffinitur ita. s. in vno loco existẽs & opans qd nõ ĩ alio: eo mõ quo in corpalia dicũtur esse in loco) ñ tñ põt res corpea: & per

Caput Tertium

cõsequens ignis inferni naturaliter & ꝓpria virtute spi
ritũ corporeũ loco diffinitũ detiuere alligatũ sic in vno
loco ꝙ ad alia loca ñ possit se diuertere. Cũ id qđ est mi
noris virtutis: vt est corpus ignis: nõ possit sua virtute
ꝓpria ligare vel tenere id qđ est maioris virtutis. s. spiri
tum & aiam. Sed hoc vt ignis iferni teneat & alliget aiaꝫ
& spũs malos/habet inquantũ est instrumentũ diuine
iustitie vindicantis: vt ipsũ spiritũ & aiam quodãmo=
do retineat alligatũ. Et in hoc ille ignis veraciter ẽ spiri
tui noxius. pꝫ hoc exẽplo. Nam videmus ꝙ demões vir
tute quorũdaꝫ verboꝝ: quibusdã corporibus alliganť:
detrudunť & sic patiunť. Ergo mlto magis aia de tru
deť & alligabiť & patieť ab igne corpeo vt instrumẽto di
uie iustitie vindicatis. Scđo mõ ignis corporeus iſert pe=
nã aie retardando eaꝫ vl impediẽdo ab executiõe ꝓprie vo
luntatis. Sicut enī lapis dicit pati cũ impediť ne deor=
sum tẽdat. Et hõ dicitur pati cũ detineť vl ligať ne vadat
q̃ vult. Ita ignis iferni vt instrumẽtũ diuie iustitie tardãs
vel impediens aiam ab executiõe ꝓprie volũtatis. s. ne aia
possit operari vbi vult: & scđm qđ vult efficit aie vl spi
rituí maxie penalis. Et poit btũs Tho. exẽplũ btī Augu.
xxi. de ci. dei dicẽtis: ꝙ sicut aia spũalis cõcipit & recipit
ex cõiunctiõe ad corpus naturalẽ maximũ amorẽ: sic
anima ligata ignī: & ab eo detẽta ex illa detetentione
maximũ cõcipit horrorẽ & dolorẽ. Tertio ignis inferni
infert aie penaꝫ sub iugando. Nam sicut aia vel spũs ꝙ
hoc quod cõiungiť superiori deo essentialiť ꝑmiatur.
Ita per hoc ꝙ priuatur diuina visiõe: cõiungitur & sub
diť rebus infimis. s. igni: & loco ifimo & abiectissimo
terre astringiť: ex hoc maxime affligiť: patitur & angi=
tur. Quarto ignis infert penã aiabus & spiritib⁹ inimi
cando. Nam cũ aia videt & apꝓhẽdit yt nociuũ illũ ignẽ

vt instrumẽtũ diuine iustitie vindicãtis eẽ sibi nociuuꝫ & ꝑ cõsequẽs inimicũ interiori tristitia afflig̃t & anxiatur: nõ ꝙ ille ignis noceat aĩe eo ipo ꝙ videt intellectu aliter: qa nichil est cõtrariuꝫ & cõtristabile ĩtellectui in eo ꝙ aliq̃d intelligit ab eo. sed fit cõtristabile in quantũ videt vt repugnans volũtati. Hec tangit Greg⁹. in iiij. dialo. & Tho. iiij. contra gentiles. c. xc. & q̃libeto. ij. & iij. & in q̃stionibus disputatis de aĩa. q. xxi. Nunc ad rationes in oppositũ respondet: & ad primam sic: ꝙ licet aĩa spũalis simpliciter sit nobilior igne corpeo inferni. tñ scdm ꝙ ille ignis ẽ instrumentũ diuĩe iustĩcie cui⁹ virtute operat dici & fieri põt nobilior ipsa aĩa. Ad scdm dicit ꝙ licet inter animã & corp⁹ nõ sit alq̃s cõtact⁹ corporalis siue phisic⁹. Est tñ inter eos alq̃s cõtactus spũalis & virtutis. Sicut & motor celi cũ sit spũalis spirituali cõtactu tangit celũ: mouẽs ipm ꝑ modũ quo dicit cõtristans tangere. vt dicitur in primo de celo. & hic modus sufficit ad actionẽ. Ad tertiũ rndet negãdo cõsequẽtiaꝫ dicẽdo ꝙ phũs & Boeti⁹ loquunt de illa actiõe per quã patiẽs transmutatur in naturam agẽtis. Talis aũt actio nõ est ignis in aĩam. Ad quartũ rndetur: negando cõsequentiaꝫ: & rõ est: q̃a assumptũ est verũ de eo qđ patitur ab agẽte ꝑ modũ influentie. Ignis aũt in aĩam nõ agit ꝑ modũ influẽtis: sed per modũ detinẽtis vt dictuꝫ est. Ad quintũ rndetur. ꝙ spũs dãnati nũq̃ sunt extra infernũ nisi ex dispensatiõe diuina: vt ad instructionẽ vel ad exercitiũ electorũ. Vbicũq̃ autẽ extra infernum sint: semp tñ vident ignẽ eterni vt eis in penaꝫ preparatum. Vnde cũ ista visio sit ĩmediate affligens vt dictuꝫ est: ideo vbicũq̃ sũt spũs dãnati ab igne inferni affligũtur: sicut & captiui extra carcerẽ existẽtes: a carcere quo dãmodo affligunt dũ vident se ad carcerẽ dãnotos. Vñ

ſicut gloria electorū in nullo minuit: nec quantū ad p̄miū eſſentiale: nec quantū ad premiū accidētale. ſi aliquādo extra celum empyreū ſint: qđ aliqualiter in eorū gloriā cedit: ita in nullo damnatorū pena diminuit. Si aliqñ extra infernū ad tempus ex diuina diſpenſatiōe ponant. Et hoc eſt qđ dicit glo. ſup illud Iacobi. iij. Inflāmat rotā natiuitatis. Diabolus vbicūq; ſit ſiue ſub aere ſiue ſub terra ſecū fert tormēta ſuarū flāmarū. Obiectio aūt ꝓcedit ac ſi ignis corporeus afflīgeret ſpūs imediate ſicut afflīgit corpa. Ad auctoritates aūt ſic reſpōdet: & primo ad Tertullianū dicit negādo q; demones & aie abſq; corpe pati nō poſſint ab igne corpeo: nā dei tāta ē ptās vt in corpalia quē admodū voluerit ꝓ ſe vel ī igne afficere poſſit & caſtigare modo a nobis inpceptibili & inenarrabili. Et cū dicit q; aie nichil ſine corpe meruerunt ideoq; in corpibus ꝓpriis torqueri & puniri debebunt: hoc ſimiliter negat: nā vt dictū eſt de mente Tho. prī. ſecūde. q. vij. Actus aie in merito vel de merito dupliciter p̄cedunt actus corporū. ſ. quo ad tēpus & q; ad valorē. nō quo ad tēpus prius habetur ꝓpoſitū benefaciendi vel malefaciēdi quā illud executiōi mandetur & omnis bonitas que aſcribit actibus exterioribus corporum: ex voluntate prius habuit originē & formam. Ad illud etiam Lactantij reſpondet: negando ī hoc Lactantium: ſicut negatur etiam in ceteris erratis ſuis.

Decima queſtiuncula eſt: Que differētia ſit inter ignē iferni & ignē huiꝰ mundi. Ad quā rñdet: q; licet nobis ignotū ſit in q̄ materia ſit ignis inferni ſiue in materia ꝓpria ꝓut eſt in ſpera ſua in q̄ nō lucet: vt dicunt pħi: ſiue in materia aliena. ſ. terreſtri vt in carbone: ſiue aerea vt ī flāma

siue ignita per violentiam vt patet in ferro: siue ignita ex naturali principio intrinseco: vt patet in sulphure: tñ in quacūq; materia in inferno ignis inueniat semper est idem specie: quantū ad naturā ignis pertinet cū nostro: vt dicit Tho. in. iiij. vbi supra. Inquantum vero ille ignis est instrumētum diuine iustitie differt in multis ab igne q̄ est apud nos. Primo. n. differt: qa ignis noster naturaliter urit: sed nō detinet. Ibi ligat & detinet vt dictum est supra. Secūdo ignis nr̄ est corruptibilis desiente materia. ignis inferni est incorruptibilis: qa in materia imortali. s. aīa & corpe incōsūptibili vt dicet statim infra. Tertio ignis nr̄ succensore indiget & succensore nutrit: qa violenter accendit. Ignis inferni succensore nō indiget: nā flatus dñi sic vt torrens sulphuris succēdet eū: vt dicit ysaie. xxx. Nec ligni indiget qa deus talē ei naturā indidit. Quarto ignis apud nos sua luce delectat. Ignis inferni parū lucet & ad penā dānatorū: vt. s. videant sua afflictiua vnde doleant. Vnde Psal. Peccator videbit & irascet dentibus zc. Quinto ignis noster nō habet scdm virtutē ppriam q; aliquos cruciat magis aut minus. Ignis inferni autē cruciat scdm modu; peccati: vt in modo sue actionis sequat modum culpe: vt patet in igne fornacis q̄ in sua actiōe modificatur ex industria fabri scdm q; cōpetit ad effectū artificis. Vnde Greg. in. iiij. dialo. dicit. Vnus quidē est gehenne ignis sed nō vno modo oēs cruciat peccatores. Vniuscuiusq; eni quantū exigit culpa tantū sentiet pena. Sexto ignis huius mundi habet ardorē naturalē nō infinitū intensiue: sed ignis inferni respectu huius ignis habet ardorem incōpabilem: Primo ratione loci infernalis vbi est clausus & coartatus. Secundo ratiōe cōtrarij. i. frigoris circūstantis: nā exppinquitate vnius cōtrarij: alterum

contrariorū fortificatur: sicut patet in aurora que ex ꝓpinquitate aduentus sui contrarij. s. caloris radiorū solariū: quod contrariorū philosopli vocant anthipariſtasim: fortior facta gelu frigidior est media nocte. Habet etiā tertio ignis inferni intensorē ardorē ab igne nr̄o in quantū est instīm diuie iustitie, vñ ꝓpter hoc dicebat a Policarpo post Augm. in vita scti Sebastiani q ignis nr̄ & iferni vl purgatorij differūt sicut ignis pict⁹ & ver⁹.

Vndecima questiūcula est:

An corpa damnatorū post iudiciū cōiuncta aīab⁹ poterūt ꝓpetuo incōsumptibiliter i igne subsistere. Ad quā videt primo respondendū negatiue nā vt dicit phūs. vi. thopi. Omnis passio facta magis abicit a substātia & cōtinua tandē cōsumit. Sed corpus humanū post iudiciū iunctū aie cum nō sit incorruptibile per naturā vt corpa celestia. Nec per gratiā vt corpus primorum parentū. Nec per gloriā sicut corpus xp̄i & electorū post eorum resurrectionē: ergo sequitur q tandem ab igne destruet & corrūpetur. Respondet q circa hoc aliq dixerūt corpa damnatorū ideo nō consumi: qa exustio illa est intentionalis & non realis. Pro quoruz verborū intelligentia notandū est q inter sensum tact⁹ & alios sensus est hec differentia. Nam in quatuor sensibus: visus: auditus: gustus: & olfactus nō est actio nisi intentionalis: in aure enī remanet sonus: nec tñ son⁹ immutat aurē realiter. Similiter in visu recipit species coloris absq; hoc q oculus realiter coloret: & sic de aliis duobus sensibus. In sensu aūt tactus vtraq; actio simul est. s. realis & intentionalis. Cum enī aīal calefit: calor remanet realiter in aīali: & vltra hoc aīal concipit calorem intētionaliter: vt habet. ij. de aīa. Nec realiter posset

aīal ꝑcipere intentionē caloris: nisi etiā calorē realiter re
ciꝑet. Dicūt ergo isti ꝙ iō corꝑa dānatoꝝ ab igne nō cō-
sumunt̄: q̄a ille ignis agit in eis intētionaliter tm̄: & nō
realiter. Et ex hoc vitat̄ corruptio eoꝝ: nō tn̄ vitat̄ affli-
ctio: q̄a dolor nō est lesio sed sensus. i. sensitiua ꝑceptio
lesionis. ij. de aīa. sed hoc est falsissimū. Sequeret̄ enī ꝙ
aliquis sentiret exustionē q̄ in rei veritate nō exureret̄.
& sequeretur etiā ꝙ ibi nō esset nisi intentio & imagi-
natio suꝑexcessiui caloris & non realis exustio ignis: si
cut apparet in freneticis q̄bus videtur ꝙ aues in aere vo
lant cū tn̄ non volāt: & sic illa afflictio esset apparens &
non existens: q̄d est hereticū. Dicendū est ergo ꝙ actio
caloris in corꝑa dānotorū est realis & intētionalis. sicut
de sensu tactus dicebat̄. Nam corꝑa illa realiter exurē-
tur nec dormiēt: aut in conteplatiōe rapient̄ cū exurent̄
sed ꝑcipient lesionē & exustionē: & tāto ꝓfundius quā
to ille ignis aget vt instrumentū diuine iustitie: que exi
git vt pena respondeat culpe. & culpe ꝓportionētur: vt
dicitur Apo. xviij. c. Et cū petit̄ quomodo cōtinue ex-
urantur: nec consūmunt̄ aut corrūpunt̄. Respondetur
& dicitur: ꝙ principalis causa & prima huiꝰ est: virtus
& iustitia diuīa. Iustitia enī diuīa seꝑat vnā actionē ab
altera: cū scd̄m naturā vna sine altera eē nō possit. Seꝑat
enī corruptionē a continua exustione: cū scd̄m naturā
oē q̄d diu exuritur corrūpitur. Q̄d etiā factum fuit in
rubo quem vidit Moyses. Exodi. iij. & in camino ignis
triū pueroꝝ. Daniel̄. iij. c. Alia ratio quasi coadiuuans
poterit esse naturalis. s. quies motus celi quo quiescen-
te nulla actio vel passio poterit esse in corporibus perti
nens ad transmutationē nature. Et sic dicitut ad dubita
tionē: ꝙ causa in corruptionis corporū non est natura:
vel gratia: vel gloria: sed diuina virtus & ordo iustitie

eius: quibus etiã obtẽperabit quies motus celi. Auctoritas est ad hoc Gregorij sup illud Iob. xx. Luet qui fecit omnia. Cruciabit & nõ extinguetur: morietur & semp viuet finiet & sine fine manebit. Cui⁹ enĩ vita mortua fuit in culpa: necesse est vt mors semp viuet in pena. Hec ille. Quantum ad exempla notandũ q̃ nullus corpus est quod tandẽ nõ cõsumetur ab igne: q̃uis quedã corpora sint que ad horã vel per paucus tempus in igne permaneant sine lesiõe aut corruptiõe. Vnde galien⁹ dicit q̃ salamãdra licet aliquo tẽpore possit esse in igne: nõ tamẽ finaliter sine corruptione ibidẽ posset pseuerare. Sic etiam patet de ebano. Augustin⁹ tñ. xxi. de ci. dei, vt declaret quomodo corpora damnatorũ semp cremata & exusta nunq̃ consumentur (virtute dei operante) ponit aliqua que reperiunt in natura que sub igne incorruptibiliter pseuerãt. Et primo ligna tina: nec verme cõsumũtur: nec in aqua corrumpunt: nec in igne (vt dicitur) cõburunt. Lapis preciosus Achades in igne posit⁹ inpassibilis & incorruptibilis in igne pmanet. Vnde sel mel accensus nec pluuijs nec ventis extinguit: & ardẽs nunq̃ consumitur. Vnde dicit q̃ erat athenis phanũ veneris in quo erant lucerne de dicto lapide: q̃ nunq̃ aliqua intemperie extinguebant. Item aurũ quantũcũq̃ stet in igne nec leditur nec corrũpitur. Est quoddaz genus virgulti (dicit Ang⁹) qua si quedã radix semper ardens: nũq̃ veniens ad cõsumptionem. Montes ethne sicilie vsq̃ hodie flãmis estuant & integri pseuerãt. In legenda sancti Nicolai habet de quodaz igne in quo si manũ apponas sentis ardoris afflictionem: sed manus nõ patitur cõbustionis, corruptionẽ siue destructionẽ Cor hois veneno mortui semp substat igni incõsumptibiliter: vt dicũt medici. Carbo ligni virtute ignis fit im

putribilis ita vt nunq̄ putrescat in aquis. Item latericius lapis prius mollis & dissolubilis: in igne decoctus manet in aquis ꝑpetuo īcorruptibilis. Qđ ergo nature tribuit supradictis quod ignis cōcedit carboni & latericio multo magis pōt deus dare corpori humano. Ad argumentū autem philosophi dicit: q̄ intelligitur de causa pura naturali. Hec Tho. in. iiij. di. xliij. & Scot⁹ ibidē. & Iohānes de lubia bononiensis in quolibetis.

Undecima questiuncula

Quot penarum genera reperiunt in inferno est. Ad quā sic respondet: q̄ in inferno inter alias sunt octo pene. s. ignis inextinguibilis: vermis īmortalis: fletus cōtristabilis: tenebre palpabiles: fetor intolerabilis: stridor iestimabilis: aspectus demonū horribilis flagellū corporis. Prima pena est ignis inextinguibilis. Nam ignis inter alia elemēta est maxime actiu⁹. iiij. meth. Vnde a qualitate ꝑpria & naturali nō potest alterari vt infrigidet. Sicut aqua pōt calefieri: & ideo maxime ponitur ignis pena gehēnalis: & est inextinguibilis quia sicut culpa in inferno nunq̄ poterit expirari vel remitti: ita & pena anime & corporis ex parte ignis nunq̄ poterit terminari. Secunda est vermis immortalis: de quo ysaie. lxv. Vermis eorum non morietur. Qui vermis non intelligitur corporaliter: quia post diem iudicij innouato mūdo non remanebit aliquod corpus mixtum: vel aliquod aīal nisi tm̄ corpus hois. Sz intelligit de verme spūali. i. remorsu cōscientie: q̄ remorsus conscientie ita orit ex putredine peccati & affligit puniendo aīam. Sicut vermis corporalis orit ex putredine ligni & affligit puniēdo corpus. Tho. in. iiij. d. l. Tertia pena est fletus cōtristabilis Mathei. xxij. Ibi erit fletus &

stridor dentiũ. Vbi notãdum ꝙ in fletu corporali sũt duo. s. lachrimarum resolutio & hoc nõ erit post diem iudicij: quia tũc cessante motu celi nulla generatio vel alteratio erit. Secũdo in fletu corporali est capitis & oculorum turbatio: & hec erit in die iudicij & in aĩa & in corpore. Nam aĩa maxime affligeť: & corpus ĩmutabitur in bonũ: vt in beatis. & in malum vt in damnatis ab aĩe passione. Tho. vbi supra. Quarta sunt tenebre palpabiles Mat. xxij. Ligatis manibus & pedibus mittite eũ in tene. zc. Licet enĩ infernus quantũ est ex se sit locus tenebrosus: eo ꝙ in medio terre situs: vbi nõ potest esse nisi ignis turbid⁹ & q̃si fumosus. Tamẽ ex diuina dispẽsatiõe est ibi aliquid luminis sub quadã vmbrositate: que sufficit ad vidẽdum illa que aĩam & corpus torquere pñt. Vnde infernus dicitur terra miserie & tenebrarũ. Iob. x. Tho. vbi supra. Quinta est ibi stridor ĩestimabilis Mat. xxij. Stridor dentiũ qui erit ibi corporalis Nam stridor nullã importat resolutionem sicut effusio lachrymarũ. hoc dicit Petrus de taranta. in. iiij. di. l. Vnde Greg⁹ dicit. Eijcientur in tenebras exteriores vt illic dentes strideãt: qui hic de edacitate gaudebant. Sexta est fetor intollerabilis. Ioelis. ij. Ascendet fetor eius: & ascẽdet putredo eius: quia supbe egit. hic aũt fetor noĩe sulphuris designatur. Vnde Psal. Pluet super peccatores laqueos ignis sulphur & spiritus ꝓcellarũ. Nam ignis respondet concupiscẽtie & ardori peccati. Sulphur respondet fetori voluptatis. Spiritus ꝓcellarũ respondet strepitui perpetrationis peccati. ¶ Septima aspectus demonũ horribilis. Vbi notandũ ꝙ demões in natura sua & decore apparere non possunt damnatis in inferno siue in purgatorio: sed apparent in corporib⁹ assumptis in aliqua visione sicut deo placet: cum tali & tanta de

formitate q̄ videtes illos in tali aspectu maxime deterrē tur & cō tristantur. Vnde Tantus est horror in eorum aspectu q̄ nullus sine adiutorio dei in hac vita etiā quā tumcūq; sanctus possit illū videre & tollerare, vt patet de beata virgine. & dicetur infra in. iij. decade in vltimo Octaua pena est flagellus. Prouer. xix.. Mallei percutiē tes stultorū corporibus. Vbi notandum q̄ demones cū sint incorporei: motu tactus nō operantur imediate in aliquod corpus a se distans: sed vtendo q̄busdam cor poribus. Vnde sicut angeli vtuntur ad aliquos corpora les effectus aliquibus seminibus in quibus sunt vir tutes aliquę naturales: ex quibus aliqui effectus celeri ter ꝓducunt: vt dicit Aug⁹. iij. de ci. dei. Ita etiam faciūt demones cum motu tactus aliqd operant. Hec Tho. q. xvi. de spūalibus creaturis. De istis octo generibus penarū sūt versus videlicet. Vermes & tenebre flagellū frigus & ignis. Aspectus demonis scelerū confusio luctus. Quib⁹ penis dicit b. Aug⁹. xxi. de ci. dei. c. xi. corre spondēt octo genera penarū que ponit. Cicero in de le gibus q̄bus malefactores puniūtur in mundo. s. damnū vinculū: seruitus. verbera. talio. ignominia. exiliū. mors Per damnū in mundo tollūtur diuitie. Per vincula & seruitutes tollit libertas. Per verbera tollit incolumitas corporis. Talio per quā patit q̄libet qd alteri fecit. Igno minia ꝑ quā tollit fama. Exiliū ꝑ qd tollit patria. Mors ꝑ quā tollit vita. In inferno aut̄ damno respōdet pena dāni. i. priuatio visiōis diuie: cū priuatiōe gr̄e: glie: & misericordie ei⁹: nō soluz in re: sz in spe. Vnde ysa. xxx. Non remāebit de fragmētis ei⁹ testa vt hauriat parū aq̄ de fouea. s. diuie misc̄die: aut deportet igniculus de in cēdio. s. charitatis. Pene vinculorū corrūdent ligatio ma nuū & pedū. i. qa manus nō pūt bñ facere nec pedes &

affectiões bñ velle vt dicit Greg⁹. Pene verberꝝ rñdent ĩ inferno mallei demonũ materialiter: vt diximꝰ. vl' spũaliter. i. ꝓ verbo xp̃i dicẽtis. Ite maledicti in ignẽ eternuꝫ. Pene taliõis rñdet eq̃litas penarũ. Apoca. i8. Quãtuꝫ se glorificauit in delitijs: tantũ ei date tormẽtuꝫ & luctũ. Qđ verbũ. b. Tho. exponit ꝙ quantũ & tm̃ nõ ĩportant eq̃litatẽ quãtitatis: sed ꝓportiõis. Pene ignominie rñdet in ĩferno cõfusio oĩm electoꝝ ysa. xiij. Facies cõbuste. s. a cõfusione vultus eoꝝ. Pene exilij respõdet cecitas cordis: & mors dãnationis. Vnde Greg⁹. Interiores tenebras dicimus cecitatẽ cordis. Exteriorẽ vero eternã mortẽ dãnationis. Pene seruitutis correspõdet tribut⁹ penarum. Treñ. i. Princeps prouintiarum facta est sub tributo. Nam dãnati sũt sub tributo penarum. Semꝑ enĩ emũt nunq̃ tñ soluũt. Pene mortis rñdet mors secũda. i. sine morte: dãnatio. s. ꝑpetua vbi cũq; aĩe & corporis sine fine. Sunt aũt etiã in ĩferno alie pene. s. transitus ab aquis ad ignẽ. Iob. xxiiij. Transibũt ab aq̃s niuiũ ad calorẽ nimiũ: q quidẽ transitus nõ dicit interpolationem inter penã ignis & penã aque: vt qñq; patiant̃ penam aque: qñdoq; patiant̃ penã ignis: sicut hic in mũdo. Sꝫ ibi vtraq; pena erit continua: q̃a culpa eoꝝ est ibi ꝑpetua. Vnde Greg. dicit sup̃ hoc in mortal'. ꝙ pena aque debet̃ ꝓpter timorẽ male humiliantẽ. & pene ignis ꝓpter amorẽ male inflãmantẽ. Vnde transitus ille nõ dicit ordinẽ vel interpollationẽ: sed cõtinuitatẽ & varietatem penarũ: ꝓpter varietatẽ & cõtinuitatẽ culpaꝝ. Erit etiã ibi decima pena. s. mors sine morte. Vñ dicit̃. Apo. ix. Vocabũt mortẽ & mors fugiet ab eis: que mors erit ĩ ꝑpetua diuisiõe malorũ a deo: & eorũ ꝑpetuis penis gehẽne aliarũq; penarũ. Vñ Gre. dicit. Erit miseris mors sine morte. Finis sine fine. Defectus sine defectu. Nam

mors ibi semp viuit: & finis semp incipit. & defectus deficere nescit. Hec. Aug. xi. & xxi. de ci. dei. & Gre. ix. moral. & Tho. sup illud Iob. x. Dimitte ergo me vt ꝛc.

Tertiadecima questiũcula

Est: Si p suffragia viuoꝝ fideliũ minuit: vl' abbreuiari possit pena inferni. Ad quã rñdent aliq̃ ꝙ sic: antiq̃s & abolitas positiões suscitare cupientes. naz primo arguũt sic: q̃a. ij. Macha. xij. dicit: ꝙ inuenerit subtunicis interfectorũ de donarijs idolorũ a q̃bus lex ꝓhibet iudeos. & tñ postea subdit: ꝙ iudas collatiõe facta. xij. milia dragmas argẽti misit ierlimã offerri ibi ꝓ pctis mortuorũ. Constat aũt ꝙ illi peccauerãt mortalit cõtra legẽ agẽtes: & in pctõ illo decessisse. & p cõsequẽs fuisse in ifernũ dãnatos: ergo suffragia ꝓsunt ī inferno dãnatis. Scdo sic: q̃a Aug. in encheridiõ dicit: ꝙ q̃bus suffragia valẽt ad hꝰ ꝓsũt: vt vl' plena sit rmissio: vel vt tollerabilior sit eorũ dãnatio. Sed solũ q̃ in iferno sũt: dãnati dicunt: ergo existentibus in iferno dãnatis suffragia ꝓsũt. Tertio Diony. vltio. ecde. ierar. sic inqt. Iustorũ oões & scdm hãc vitã magis quã post mortẽ iis q̃ digni sunt sacris oratiõibus operant tm̃modo. Ex quo videt colligi posse: ꝙ suffragia magis prosunt mortuis quã viuis: sed viuis ꝓsunt in pctõ mortali existẽtibus. Nam ecclesia orat ꝓ peccatoribus: ꝓ hereticis: iudeis: paganis ꝛc. vt cõuertant: ergo & mortuis ī peccato mortali suffragia valẽt quos ī inferno dãnatos: si ita decesserũt certum est. Quarto q̃a in vitis patrũ legit: & ponit etiã a Damasceno in quodã sermõe ꝙ. b. Macharij inuenit caput cuiusdam defũcti in via: & oõne p̃missa vt sciret cuiꝰ caput fuisset. Illud responsũ dedit: ꝙ fuerat cuiusdaz sacerdotis gentilis: qui in inferno damnatus erat: & tñ ibi con-

fessus est oratione Macharij: se & alios iuuari. Quinto Damascen⁹ vt recitat in eodē sermōe. Greg⁹. ꝙ Trayano imperatore orationem fundēs: audiuit vocem sibi diuinitus allatā. Vocem tuaz audiui & veniā Trayano do. Cuius rei: vt ibidem Damascenus dicit: testis & oriens omnis & occidens. Sed constat trayanum in inferno fuisse damnatū: qa crudelem necē multorum martyrum instituit vt dicit ibidē Damascenus: ergo suffragia ꝓsunt existētibus in inferno. Sexto qa sicut se hñt beati ad gloriā: ita damnati ad penā: sed beatis saltē vsq; ad diem iudicij suffragia ꝓsunt ad gloriā augmentandam: ergo & damnatis ꝓdesse possent ad penā minuendam. Minor ꝓbatur: nam in collecta quadā dicit. Vt sicut sanctis tuis ꝓsunt ad gloriā: ita nobis proficiāt ad medelaz. Item in secreta oratione de sancto Leone in antiquis ita habebat. Annue nobis dñe vt anima famuli tui Leonis hec ꝓsit oblatio. vt habet in ca. cū marthe. de celebratione missarum. Septimo quia sicut non repugnat statui beatitudinis q̄ augeatur premium accidētale vsq; ad diem iudicij: qđ est gaudiū de bono opere. Ita nō debet repugnare statui miserie & finalis damnationis q̄ diminuatur pena accidētalis: que est remorsus conscientie siue dolor de malo op̄e inquantū est causatiuū pene: ſz btis accrescit gaudiū accidētale: qa dicitur Luce. xv. Q̄ gaudium est angelis dei sup̄ vno peccatore penitentiaz agēte: ergo & damnatis pōt minui pena accidētalis. siue conscientie remorsus. Crescit aūt gaudiū beatis ꝓ ipsa suffragia: vt in priori argumēto adductū est: ergo & damnatis similiter decrescit aliqs dolor ꝓ eadē: & sic eis ꝓderunt. Octauo Aug⁹ in encheridiō dicit: q̄ cū sacrificia altaris siue quarūcūq; elimosynarū ꝓ batizatis oībus offerunt: ꝓ valde bonis sūt gratiarū actiōes: ꝓ nō valde

malis ꝓpitiatiõēs: ꝙ valde malis nulla sunt adiumenta mortuorũ: sed qualescũq; viuorũ consolationes. Quibus vero ꝓsunt: ad hoc ꝓsunt: vt vel plena sit remissio: vel tollerabilior sit eorum damnatio. Ex quibus verbis magistri in. iiij. di. xlv. & textus in. c. cũ marthe. de celebratione missarum. §. finali. elicit ꝙ sacrificia altaris ꝛc. valde malis nõ prosunt & similiter valde bonis: imo iniuriam facit martyri qui orat ꝓ eo: cuius potius orationibus cõmendari debuit vt dicit Aug⁹ & textus ibidẽ Sed ꝓsunt mediocriter bonis ad expiationẽ: & mediocriter malis ad pene mitigationem: sed mediocriter mali sunt damnati: ergo. Minor declaratur: qa ꝑ distinctionem illam quadrimẽbrem nõ videtur aliud posse intelligi nisi ꝙ valde boni sunt illi: qui post mortem statim volauerũt ad celum. Valde mali sunt infideles qui nũq; fuerunt de gremio ecclesie: nec numero: nec merito. Mediocriter boni qui aliqua secũ criminalia in purgatorio deferũt: & his ꝓsunt ad pene absolutiõz. Mediocriter mali: qui in fide & sacris ecclesie fuerũt: sed imortali decesserunt: & his ꝓsunt ad mitigationẽ seu vt tollerabilis sit eorũ damnatio. Nono idẽz cõfirmatur ex alio dicto Augustini: qđ adducit magister sñiaꝝ in. i. iij. di. xlvi. vbi ait. Queritur de valde bonis vtrũ & ipsi aliq̃ pene mitigatiõe dei misericardiã sentiãt. Et postq̃ arguit mgr ꝙ nõ: subdit solutionẽ & ait: Aug⁹ quoq; respondens illis qui reproborũ supplicia finez habitura contẽdunt: ita repellit illorũ opinionẽ asserẽs reprobos in perpetuũ puniẽdos: vt eorũ supplicia aliquatenus mitigari nõ neget. Decimo idem confirmat ex quadã oratione siue collecta que reperit̃ i missali: cuius titulus siue inscriptio est oratio pro eo de cuius aĩa dubitatur. Non aũt ꝓ hanc intendit orare pro eo qui est in purgatorio:

Caput Tertium

quia hec inscriptio singularis est. Et idem patet: ga in ea dicit: vt si plenã veniã obtinere nõ possint: saltem diminutionẽ vel refrigeriũ obtineant. Ad istã questiunculam rñdendo dicendus: q circa damnatos olim fuit opinio q suffragia ipsis psunt: sed dupliciter. s. vel quãtum ad tempus videlicet vsq ad diẽ iudicij: nã dicũt q vsq ad diẽ iudicij dãnati iuuare possunt suffragijs ecclesie: post vero nõ. Alio modo quantũ ad personas in inferno detẽtas: nam ibi valde malis sine fide & sacramentis defunctis nullo modo suffragia prosunt. non enĩ fuerunt de gremio ecclesie numero vel merito. Alij vero ibi sunt nõ valde mali qui. s. de ecclesia fuerũt numero: & fidez & sacramẽta habuerunt: & aliqua opera de genere bonorum fecerũt: sed quia in peccato mortali decesserũt: & talibus dicebant suffragia nõ pdesse. Et isti dicebant q licet damnatorũ pena sit infinita scdm durationem: tamẽ est finita scdm intentionem. Sed cõtra hoc arguit sic. Finitum per continuã ablationẽ consumi potest siue totaliter tolli: ideo si suffragia ecclesie minuãt penam: tantum possent multiplicari q nichil de pena remaneret: sz totaliter tolleret: quod est error. Origenis. Sed p̃positiuus vt hoc Origenis inconueniens fugeret: dixit q tantũ possũt suffragia dãnatis multiplicari q totaliter remouebitur ab eis oĩs pena: non quidẽ simpliciter vt Origenes posuit: sz ad tẽpus. s. vsq ad diem iudicij. tũc enĩ aie iterato corporibus cõiuncte in inferno sine vlla spe venie detrudent. Sed cõtra: effectus non minuit vel auffertur: nisi ablata vel diminuta eius causa: sed culpa est causa pene in genere cause meritorie: & culpa semp inexpiata remanet in damnatis: ergo eorũ pena pro nullo tempore totaliter tolli poterit Et ideo Portectani alium modum inuenerũt dicentes:

Qđ hoc modo est in diminutiõe penarum per suffragia sicut in diuisione continui: licet enī vna linea sit finita tamē potest in infinitū diuidi. & nunq̄ per diuisiones finietur dūmodo fiet subtractio partiū secundū eandem proportionē: & nō scđm eandem quatitatem: vt si primo auferatur medietas, deinde medietas medietatis: & sic in infinitū. Et similiter imaginati sunt: q̄ per primū suffragium diminuit aliquota pars puta medietas pene: deinde per secundū medietas medietatis: que est octaua totius: & sic vlterius in infinitū quo mō pena nūq̄ terminabitur: sed semp aliq̄d pene remanebit. Et hanc opinionem, p̄sequitur glo. in. c. tempus. xxiij. q. ij. Sed respondet contra hoc Tho. dupliciter. Primo: quia effectus nō minuit vel aufertur nisi causa sit ablata vel diminuta vt dictum est Alio modo respondet dicēs: q̄ iste modus dicendi est defectiuus: quia infinita diuisio que cōgruit quantitati continue videtur posse ad quantitatem spiritualem deferri. Vnde licet si diuidat linea in partes eiusdē p̄portionis: possit diuidi in infinitum: si tāmē diuidatur pena modo predicto nō semper diuidetur in penas: p̄pter eandē insensibilitatem. Caro enī nō semper diuidit in carnes: nec ignis in ignē: datur enim minima caro. primo Phisicorū. Similiter dicit de pena minima que causaret tandem insensibilitatē: & sic nō esset pena cū pena includat cognitiōm & sensibilitatē. Propter hoc Altisiodorensis dixit aliter. s. q̄ suffragia p̄sunt dānatis nō q̄dem p diminutionē vel interruptionē pene: sed p cōfortationē patientis: sicut si aliquis homo portet graue onus. & facies sua p̄fundatur aqua: cōfortatur ad melius portandū: cum tamē onus nō fiat in se leuius.

Sed contra dicit Tho. Nam culpa dānati remanēte i mutata dānatus nō potest leuius penam ferre. Fortisi-

catio enī subiecti nō est nisi ex ablatione passibilitatis. Passibitas autē est scd̄m mensuram culpe: ideo si culpa non diminuitur: per consequēs nec subiectū fortificari poterit. Propter hoc alij dicūt q̄ licet nō minuatur pena eorum quantū ad ignē: minuitur tamē quantū ad vermē & remorsuz conscientie. Nam sicut ī sanctis crescit gaudiū accidentale: qđ est gaudium de bono ope: Ita & damnatis pena accidentalis minuitur. i. dolor de malo opere. Sed contra: quia culpam damnatorū sicut sequit ignis ita & vermis cōscientie. vnde similis debet esse ratio de vtroq̄. Propterea Albert⁹ dicit sup vltīo. c. ecclesiastice ierarchie: q̄ suffragia nō p̄sunt defunctis in inferno: nec quantum ad diminutionem pene: vel interruptionē: vel quātuz ad diminutionē pene sensus vt dixerūt p̄cedentes. Sed q̄a ex huiusmodi suffragijs aliq̄ materia doloris eis subtrahitur q̄ eis esse posset: si ita se abiectos conspicerent q̄ nullus de eis curā haberet: que materia subtrahitur dum suffragia p̄ eis fiunt. Et hoc inquit vbi supra Albertus. p̄ accidens minuit. Sed contra dicit Tho. quia istud nō pōt esse scd̄m legem cōem: quia vt dicit Aug⁹. in li. de cura p̄ mortuis agenda. Qđ precipue de damnatis verū est: ibi sunt aie defunctorū vbi nō vidēt quecūq̄ hic agunt: siue q̄ in ista vita eueniunt: & ita non cognoscūt quando p̄ eis suffragia fiunt: nisi forte preter cōem legem hoc remediū daretur diuinitus aliq̄bus damnatis: sed hoc cōi no incertum est: er go non asserendum. Sed diceretur q̄ Albertus non dicit q̄ pena diminueretur: sed tm̄ dixit q̄ hoc modo pōt diminui: q̄si diceret: posset hic modus imaginari. Propterea aliqui moderni dicere voluerunt: quia per suffragia ecclesie minuitur timor quem habent damnati. Ipsi enim timent multos damnari ex occasione sua: sicut de

diu ite patet: qui rogabat Lazarum mitti ad fratres suos ne & ipsi venirent in locū illum tormentorum. Timor autē penam habet: sicut spes gaudium. Cum ergo damnati per suffragia ecclesie possint liberari ab hoc timore dum aliqui viui reducunt ad pnām per suffragia ecclesie: de quibus sciunt illos saluatos: vel nō damnatos quos timebant: ergo p illa suffragia liberabūtur a pena: quam de timore illo habebant. Sed contra: qa hic modus dupliciter deficit. Primo quia nō sequitur: si non videant vsq; ad diem iudicij eos in inferno: q; ppter hoc sciant illos nō esse damnatos. De inde posito q; sequat & q; ita sciant: nō; pterea habēt hi intentū: quia inuidia de salute illorū bene pōt equari. immo superare penam quam habebāt ex illo timore. Diues enim ille duz sciret aliquos nō damnandos potius voluisset fratres suos inter illos: tamen absolute voluisset & fratres suos omnes damnari si hoc esse posset: cū odium damnatorū sit consummatū. & sic si sciunt illos saluari quos timebāt ne damnarētur: pena eorū nō diminuit: sed augetur. Ergo concludendū est cū. b. Tho. q; simpliciter & absolute dicendum est q; suffragia non prosunt damnatis: nec ad tollendum penam nec ad diminutionem eius aut alleuiationem aut interruptionem. Et probatur hec conclusio rationib⁹ & auctoritatib⁹. Prima ratio est scti Tho. in. iiij. di. xxi. sic. Suffragia siue opera viuorū cōtinuant siue applicant defunctis per vinculum charitatis. iuxta illud Ioh. xv. Volo pater vt ipsi vnum sint: sicut & nos vnū sumus. sed dānati sunt oīno extra charitatem: ergo opa siue suffragia viuorū nō possunt eis applicari. Maior sic pōt declarari: nam ex quo in opere suffragij sunt duo indiuidua. s. faciens vel agens suffragia: & ille cui virtus suffragiorū applicari debet. Non potest aūt illud

quod vnus facit alteri applicari siue continuari nisi in quantum ambo sunt membra eiusdē corpis qa sic vniuntur & copulantur sub vno capite. Nec sufficit sint vnita p fidem: sed etiā oportet q̄ sint vnita p charitatē: quia mortuū menbrum nō recipit influentiam: nec a capite nec remediū aut iuuamentum ab altero mēbro licet p quātitatem sint cōtinuata: sed oportet q̄ cōtinuentur per formā: sicut de ramo sicco quod cōtinuatur radici vel trūco per quantitatem qua vltima sunt vnū: non autē per formam viuentis. Damnati autē sunt precisi ab ecclesia irreuocabiliter p finalem sententiam. & sic nō sunt membra eiusdem corporis. Secunda ratio est talis. Quicunq; ad terminū vie totaliter puenerunt recipiunt retributionem que diminui nō potest. Si enī diminueretur nō recipisset finem vie sue. Sed damnati sunt simpliciter extra viam: ergo recipiunt penā sine diminutiōe. qui autē sunt in purgatorio sunt aliquo modo viatores: & aliquo modo nō: vt dicit Thomas. Tertia ratio est Durandi sic. Plus debet valere vnicuiq; (ceteris paribus) quod ipse facit dum viuit pro seipso: vl alius p eo: quā quod facit viuens p mortuo: vel saltem nō minus: ex quo viuētes magis inuicem cōmunicant quā cū mortuis. Sed id quod facit viuēs ī peccato mortali: de quo nō penitet: nec penitere p̄ponit: aut quod facit alter pro eo: nichil omnino valet ei ad diminutionē pene tali peccato debite: quāuis possit valere vt talis disponatur ad penitendū. Ergo a fortiori quod facit viuens pro mortuis damnatis: q̄ de pctis suis nō penitent nec penitere p̄ponūt sed in eis obstinati sūt: nō p̄dest eis ad aliquā pene diminutionem p̄pterea inquit q̄ contra rationē & iustitiam videret q̄ in penitenti & p̄seuerāti in impenitētia remittat aliqd de pena debita. Quarto

sic: Officiū misericordie & charitatis siue dilectiōis debet illis qui nobis sūt ꝓximi vt patet ex magistro sniarū in. iij. di. xxvij. & iuxta parabolam de samaritano in Luca. Sed dānati nō sūt nobis ꝓximi: ergo dilectio charitatis siue misericordie nō est eis exhibenda. Dilectio enī charitatis fundat̄ sup cōmunicatione eterne beatitudinis a qua ipsi sunt īmobiliter excluſi. Quinto sic Si dānatis ꝓdesse possent suffragia viuorū: sequeret̄ ꝙ etiā indulgentie date ꝑ ꝑlatos possent eis ꝓdesse eo modo quo ꝓdesse possūt mortuis in purgatorio. Consequēs est falsum: qđ & nullus asserit ergo & antecedēs: & cōsequētia est nota. Nam & si indulgentie nō valeant defunctis tanꝯ iis qui possunt facere id ꝑ qđ indulgentia conferat̄ tm̄ valere possunt si ꝑ viuos aliquid fiat ꝓ ipsis si hoc in forma indulgētie contineat̄: puta si quis hanc ecclesiaꝫ visitauerit tantū de pena inferni minuat̄ patri suo. Consequēs est falsum: qa vt dictū est: in inferno existentes nō sunt in charitate: ideo nō ꝓsunt eis aliorū satisfactiōes. Auctoritates. Prima Augusti. li. de cura ꝓ mortuis hñda dicit. Suffragia viuorū nō ꝓsunt oībus sed tantuꝫ ijs qui dum viuūt cooperant̄ hoc vt eis ꝓficiant. Et in encheridion dicit. Hec eis ꝓsunt qui cū viuerent vt hec sibi ꝓdesse possent meruerunt. & in eodē loco dicit idem. Qui sine fide que ꝑ dilectionē operat̄ eiusꝙ sacramētis de corpore exierunt frustra illis a suis viuentibus huiusmodi officia īpendūtur. Et in de ci. dei. dicit. Si scirē patrē meū damnatū esse: nō magis rogarē ꝓ eo quā ꝓ diabolo. Et Gre. Bonifacio. Et habet̄ iij. q. ij. c. ꝓ obeūtibus dicit. Pro impijs ꝙuis xp̄ianis fuerint tale quid .i. oblationem & suffragia facere non licebit. Et. xxxiij. morał. sup illud Iob. Estimabit abyssum q̄si senescentē. Ea dē inquit est causa cur nō orat̄. s. post diez

Caput Tertium

iudicij ꝑ hoibus eterno igne dãnatis: que nũc ẽ causa vt nõ oret ꝑ diabolo & angelis ei⁹: eterno supplicio deputatis. Et Hiero. & habet in. c. in pñti. xxij. q. ij. In pñti inquit seculo scimus siue oratiõibus siue cõsilijs nuicẽ nos posse iuuari: cũ aũt ante tribunal xpi venerimus: nec Iob: nec daniel: nec noe rogare posse ꝑ quoq; ꝫ vnũ quẽq; portare onus suũ. Vbi Gracian⁹ dicit. Hoc inqt de ipenitẽtibus accipiendũ est: de quibus ꝓpheta dicit. Non dabit deo placationẽ suã: nec preciũ redẽptionis aie sue; sed laborabit & viuet adhuc in finẽ. Non aũt loquitur de hic inpenitẽbus. qa licet hic ꝑ illis orare: ꝫ de inpenitẽtibus in alio mũdo: q hic ĩpenitẽtes mortui sũt Et Criso. de repatiõe lapsi dicit. In inferno nũq; & nusq; est nullũ solatiũ: ergo nulla cõsolatio neq; diminutio aut alleuiatio pene. Et Dio. vij. c. celesti. ierarchie ait. Sũmus sacerdos ꝑ imundis nõ orat: quia in hoc auerteret a diuino ordine. & loquit de dãnatis. Et Albert⁹ in cõmento huius loci dicit. Opinio tenẽs q suffragia dãnatis ꝓsunt: est cõtra dicta & auctoritates doctorũ: & allegat ꝑdicta verba Augustini & Gregorij. Et glo. sup illud prime Io. vltio. Est peccatũ ad mortẽ: dicit pctm vsq; ad mortẽ continuatũ: dico vt nõ ꝑ illo oret. i. doceo & ꝑcipio q nõ oret. Idem habet. xxiij. q. v. c. placuit: vbi ꝓhibentur fieri orationes & cõmemorationes ꝑ hijs qui se interficiũt: vel q suis sceleribus puniũtur. Intellige scdm glo. nisi cõtriti fuerint. Et. xxij. q. ij. c. fi. Idem dicit de q̃libet quẽ constat i peccato mortali decessisse Item. xxiij. q. v. c. qui cũq; clericus: aut bello aut rixa aut gentiliuꝫ ludis mortu⁹ fuerit: neq; in oblatiõe neq; in oratione ꝑ eo postulet. glo. nisi in fine peniteat. Sepultura tñ nõ prius. glo. canina. Non aũt ꝓhiberet ecclesia ꝑ hijs orare: si eis ꝑdesse possent oratiões nostre: qui ꝓhiberet qđ &

illis esset bonū & orantibus meritoriū: ergo nō prosūt eis. Exemplo etiā patet in epulone qui extremū digiti Lazari intinctū in aquā: quo refrigeraret in inferno lingua eius ab abraham obtinere nō potuit. Ex oibus istis cōcludendū est: q̄ suffragia nō prosūt dānatis. Sed si dicas pater ponamus q̄ suffragia fiant pro aliq̄bus q̄bus prodesse nō possūt: peccat ne suffragās? Dico q̄ si certo scim⁹ aliquos tales esse: tūc male facim⁹ cū cōtra diuinā ordinationē facimus: & cōtra statutū ecclesie sancte. Si aūt ignoramus & illi saluati sint: tunc quidē illis suffragia nō prosūt: ſz quodāmodo obligant orare p̄ suffragāte. Si autē dānati sunt: oratio nostra & elemosyna nr̄a in sinu nostro cōuertent: vt dicit p̄pheta. Nunc tertio loco tr̄ndendū ē ad argumēta. Ad primū q̄ donaria illa idolorū nō fuerūt inuēta apud illos mortuos vt ex eis signum accipi posset q̄ in reuerentiā idolorū illa deferrēt. Sed ea acceperūt vt victores que eis ibi iure belli debebant: & tñ p̄ cupiditatē venialiter peccauerunt: vnde nō fuerunt in inferno damnati: & sic suffragia eis prodesse poterāt Vel dicendum scd̄m quosdā: q̄ in ipsa pugna videntes sibi periculum imminere de peccato penituerunt scd̄m illud Psal. Cum occideret eos q̄rebant eum ꝛc. Et qa hoc probabiliter poterat extimari: ideo oblatio fuit pro eis facta. Ad scd̄m dicēduz q̄ ibi accipit̄ damnatio large. ſ. pro quācūq̄ punitione: vt sic etiā includat penaz purgatorij. Dicitur enī aliquis quādoq̄ damnatus vel condemnatus ad certā penā pecuniariā soluendā: vel ad aliquod supplicū sustinēdum q̄uis talis damnatio nō sit ad mortē. Et qa pena purgatorij p̄ suffragia fideliū q̄nq̄ totaliter expiatur: q̄nq̄ autē nō: sed diminuitur ideo ibi dem ab Augustino dicitur: q̄ suffragia prosunt vel vt plena sit remissio. i. vt totaliter pena auferat: vel vt to-

lerabilior sit. Ad tertiũ dicendũ ꝙ quantũ ad hoc magis acceptant̃ suffragia ꝑ mortuo quã ꝑ viuo: q̃a magis indiget: cũ nõ possit sibi auxiliari: sicut viuus potest. sꝫ quo ad illud viuus est melioris conditionis: quia potest transferri de statu culpe mortalis: in statũ gr̃e & glorie q̃d de mortuis dici nõ põt: ideo nõ est eadeꝫ ratio orãdi pro mortuis & viuis. Suffragia etiam viuorũ nõ ꝓsunt alijs viuis per modum satisfactionis si sint illi pro quibus fiũt in peccato mortali. Vnde cũ mortuis nõ possint prodesse nisi per modum satisfactiõis: nõ enĩ ꝑ modum meriti: q̃a exierũt statũ merendi: ita vt nec ipsi nec alij eis mereri possint. Sequitur ꝙ etiam mortuis in peccato mortali prodesse non possint sicut viuis in peccato existentibus ꝓsunt ꝑ modũ meriti de cõgruo ad merendũ eis gratiã: ideo nõ est sil̃is ratio. Ad quartũ de Machario dicendũ ꝙ illud adiutoriũ non erat vt pena ipsoruꝫ diminueret̃: sed in hoc solo vt ibidẽ dicit̃: ꝙ Machario orante concedebatur vt mutuo se viderẽt in tormentis & de hoc nõ poterat esse verum gaudiũ: sꝫ fantasticũ dũ implebatur q̃d desiderabãt. s. videre alios in penis. Damnari enĩ desiderãt oẽs dãnatos esse: q̃d desideriuꝫ cũ implet̃ fantastico dicũtur gaudere gaudio: cũ tñ maior dolor eis accrescat. Sicut & demones dicũtur gaudere dũ hoĩes ad peccata ꝑtrahũt: & ad infernũ: q̃uis ꝑ hoc eorꝝ pena nullatenꝰ minuatur. Sic nec minuit̃ angelorꝝ gaudium ꝑ hoc ꝙ malis nostris cõpati dicũtur. Ad quintũ de Trayano dicendũ est: ꝙ potest ꝓbabiliter estimari ꝙ p̃cibus beati gregorij fuerit ad vitã miraculose reuocatꝰ & ibi gratiã cõsecutus sit: ꝑ quam remissionẽ peccatorũ habuit: & ꝑ cõsequẽs ĩmunitatẽ a pena. Sicut etiã apparet in multis q̃ fuerũt miraculose a mortuis suscitati: quorũ plures cõstat idolatras fuisse. De oĩbus enĩ talibꝰ simi

Nõ hic de Trojano duplicem responsionem

liter dici oportet: q̄ nō erant in inferno sententialiter deputati: sed sc̄dm presentē suor̄ exigentiā meritorum sc̄dm autē sup̄iores cās sc̄d̄z q̄s p̄uidebant ad vitā reuocādi erat de eis aliter disponendū. Vel dicat sc̄dm quosdam q̄ aīa Trayani nō fuit simpliciter a reatu pene absoluta: sed eius pena fuit suspēsa ad tēpus. s. vsq̄ ad diē iudicij. Nec tñ oportet q̄ hoc fiat cōiter p̄ suffragia ecclie: quia alia sunt que legi cōi accidunt: & alia que singulariter ex priuilegio aliquibus concedūtur. Sicut alij sunt humarū limites rerū: alia diuina signa virtutis: vt dicit. Aug⁹. li. de cura p̄ mortuis agēda. Quid autē de hoc dicat Iohānes diacon⁹ q̄ hīstoriā gregorij cōpilauit vt de dñm Iacohū de voragine in legēdis sctōr̄. Ad sextum vbi inducit collecta. dicendū est q̄ huiusmodi locutiones nō sūt sic intelligēde: q̄ sctī in gl'ia p̄ficiāt quā tū ad se in hoc q̄ eorū festa celebrem⁹: sz̄ qa nobis p̄ficit qa ea celebram⁹ sicut ex hoc q̄ deū cognoscimus vl' laudamus: & sic quodāmodo eius gl'ia in nobis crescit: nichil aūt deo. Non tñ negandū est quin sctōr̄ gaudiū accidētale crescat saltē extensiue: qa de pluribus gaudēt. Et sc̄dm hoc in antiquis reperit̄ secreta oīo de sctō Leone de q̄ in argumento hoc dicēduz sc̄dm ea que dicunt̄ in. c. cum marthe. de cele. miss. §. tertio loco. Ad septimū q̄d erat confirmatio prioris dicit̄ q̄ nō est simile de btīs & de dānatis: qa beati bene p̄ticipant cū viuētib⁹ in charitate in qua fundat̄ valor suffragior̄. Sed dānati in inferno a tali cōicatiōe exclusi sunt. Et iteruz quāuis btī de bonis q̄ viuētes faciunt letētur: & si aliq̄d gl'ie accidētalis eis accrescat: illud tñ nō est per aliquē fructuz suffragij quē percipiant: sz̄ p̄pter perfectaz charitatē quam habent: & ideo gaudēt de oī bono. Argumētū etiaz peccatī illa similitudine quā adducit: qa poti⁹ argui deberet

Caput Tertium

q̄ sicut nō repugnat statui beatitudinis q̄ augeatur pre mium accidentale vsq̄ ad diem iudicij: ita nō repugnat statui miserie & dānationis q̄ arguat̄ pena accidētalis: quod concedit̄. Inc̄uenit autē beatitudini q̄ diminuat̄ gloria: & sic etiam statui miserie q̄ diminuatur pena. Ad octauū dicendum: q̄ illi qui dicunt suffragia p̄desse damnatis existentibus in inferno exponunt dictum Augustini vt tactum est in argumento. Aliter tamen potest dici: q̄ mediocriter mali dicuntur: q̄ multa habēt venialia. mediocriter autē boni: qui pauca: & hunc sensum tangit glo. in. c. cum marthe p̄dicto. Siue etiā mediocriter mali q̄ mortalia cōmiserūt & penitētes decesserunt: non facta de illis satisfactione saltem completa. Mediocriter boni qui solum a venialibus expiandi sūt & sic vtriq̄ eorū in purgatorio sunt: vt valde boni dicātur qui sunt, in paradiso beati: valde mali qui sūt in inferno damnati. Mediocriter autē boni & idem mediocriter mali qui in purgatorio sunt ad expiandū peccata sua: qui. s. decesserunt in gratia cum peccato veniali vel cum debito pene: p̄ peccatis mortalibus de quibus ante mortem penituerūt: qui pro tanto dicūtur mediocriter boni: pro quanto deficiunt a p̄fectione bonitatis Sed mediocriter mali inquantū deficiunt a p̄fecta malicia que est peccatum mortale: quibus suffragia prosunt ad mitigationem pene: quandoq̄ autē ad perfectam absolutionē sc̄dm differentiaz quātitatis cremalium & suffragiorū: & sc̄dm hoc distinctio licet videat̄ quadrimēbris quo ad vocē: tamen solū est trimēbris quo ad rem: quia idem sunt mediocriter boni & mediocriter mali. s. existētes omnes in purgatorio: sicut quod est mediocriter gelidum est etiā mediocriter frigidū: & quod est mediocriter album: est etiam mediocriter nigruz. Hec Du

randus: Ad nonū dicit: q Augustinus nō dicit q pena damnatorū diminuetur aliquando vel interrumpetur sed verba illa ponit sub disiunctione. Ad veritatē autē disiunctiue sufficit alteram partem esse verā: & sic hoc nō arguit verba illa esse que pro altera parte disiunctiue posita sūt. Hoc patet: qa Aug⁹ dicit. Aut si hoc existimat zc. Ad vltimū de illa oratione dico q illa non est autentica: nec reperitur in omnibus missalibus presertim scdm consuetutidinem Romane curie. Et quis posuerit eam in aliquibus missalibus libris ignoratur: tamen ea admissa dico: q nunq ecclesia intēdit orare p aliquo damnato in inferno: vt patet ex dictis. Ex inscriptione etiam orationis patet idem: nam dicitur oratio p eo de cuius anima dubitat. Si autē dubitatur nō creditur firmiter q sit saluatus vel damnatus zc. Hec questiuncula ex dño Dominico Veneto episcopo brixiensi alias episcopo Torcellano: & sint satis hec quantus ad secundum receptaculum. s. de inferno.

Quarta questio sub hoc tertio capite prime decadis est. De tertio receptaculo animarum separatarum. s. de purgatorio. Sub q quindeciz absoluentē questiūcule. Quarū quelibet suo ordine īfra declarabit.

Prima questiuncula est: Si p oc⁹ purgatorij in cētro terre vere esse reperiatur. An sit fictio ecclie militātis clericorū: ad emūgendū tpales redditus & elemosinas laicorz. Ad quā q busdā prīo videt rndendū negatiue: q. s. nō repiat: & primo sic. Nā de⁹ q ēsūme misericors: pnior est ad p̄miādū bona: q ad puniendū mala: sed sicut illi q sunt in statu

Caput Tertium

charitatis faciunt aliqua mala: q̃ nõ sunt digna supplicio eterno: ita illi qui sunt in peccato mortali: interdum faciunt aliqua bona ex genere q̃ nõ sunt digna p̃mio eterno: ergo cum illa bona nõ p̃mientur in damnandis post hanc vitam. Similiter nec illa mala debẽt post hanc vitam puniri. Preterea scdo sic. Sicut se habet charitas ad p̃mium eternum: ita peccatum mortale ad supplicium eternum: sed decedẽtes in peccato mortali: statim ad suppliciũ eternum deportantur: ergo decedentes in charitate statim ad premium vadunt: & ita non manet eis aliquod purgatorium post hanc vitam. Item si purgatorium post hanc vitam esset ponendum: maxime poneretur ratione expiationis & purgationis peccatorum scilicet culpe vel reatus pene: sed hoc nõ potest esse: probatur: qa dicit Greg. & ponitur. xxv. di. c. qualis. Qualis hinc quisq; egrediẽ: talis in iudicio p̃sentaẽ: qa lignũ vbi ceciderit ibi erit. Eccẽs. xi. Ergo si aliqs exeat ex hac vita cum culpa veniali aut mortali: cum culpa tali erit in iudicio: & per consequens in purgatorio nõ purgabitur: quia in iudicio purgatorium non erit: sed daudetur: ergo frustra esset. Item glo. super illud prime Io. v. Est peccatũ ad mortẽ: dicit q̃ qui ĩ hac vita nõ corrigit frustra post mortẽ veniã p̃stolaẽ. Nã nulla post mortẽ culpa purgaẽ. Quõto arguit auctoritate Apo. xiiij. vbi dicit. Beati mortui q̃ in dño moriunt. Amodo iã dicit: spiritus vt requiescant a laboribus suis: ergo ꝝs qui in dño moriũtur nõ manet aliquis pugatorius labor post hanc vitã nec illis qui nõ in domino moriuntur: quia illi purgari nõ possunt ergo purgatorium post hanc vitam non est. Sed ĩcontrarium est textus Aug. de pe. d. vij. c. hic autẽ ignis. Respondeo dicendum q̃ de veritate & existentia purgatorij in centro terre post hanc vitam.

Duo sunt & fuerunt, pphani & sacrilegi modi dicendi
Tertius autē in via constitutus est veritatis. Primus est
hebreorū: grecorum: quorundaz hereticorum dictorum
pauperum de Lugduno in francia: & aliquorū etiam
populorum Valdensium circa renuz germanie superis
habitantium: qui cōmuniter oēs tenent: q post hanc vi
tam nullus purgatorius locus in centro terre reperiat:
sed omnis moriētis aīa imediate dicunt deferri & rapi:
vel ad penas inferni: vel ad gloriā paradisi: & isti habēt
pro tuitiōe & robore suo: ratiōes & auctoritatē Apoca.
supra in fronte questionis adductas. Sed contra iudeos
est textus. ij. Macha. xij. dicens. Sancta & salubris est co
gitatio pro defunctis exorare vt a peccatis soluantur:
sed pro defunctis (vt dicit Tho. in quarto) qui sunt in
paradiso nō est orandum: quia illi nullo indigent: nec
iterum pro illis qui sunt in inferno: quia illi a peccatis
solui nō possunt: ergo post hanc vitā sunt aliqui a pec
catis nō dum absoluti qui solui possunt: & tales charita
tem habent sine qua nō fit peccatorū remissio: quia vni
uersa delicta operit charitas. Prouer. x. Vnde ad mor
tem eternā non deueniēt: quia qui viuit & credit in chri
stum nō morietur in eternū. Joh. xi. Nec ad gloriā in
ducentur nisi purgati: quia nichil imunduz ad illaz per
ueniet. Apoca. vltimo. ergo aliquis locus purgatiōis re
stat post hanc vitam, p huiusmodi sic contritis nō dum
autē plene purgatis. Item contra grecos est Greg⁹ nice
nus grecus: qui de veritate purgatorij sic dicit. Si aliqs
christo amicus cōsentiens in hac vita purgare peccata
minus potuerit: post transitū hinc per purgatorij ignis
conflagrationem expedietur: hoc autem predicamus
hoc dogma veritatis seruamus & ita credimus. Contra
vero pauperes de Lugduuo & populos Valdenses est

Caput Tertium

auctoritas vniuersalis ecclesie pro defunctis exorantis vt a peccatis soluantur: qđ non potest intelligi nisi de illis qui sunt in purgatorio. Ecclesie autem auctoritati qui cũq; resistit incurrit hereſim: vt notatur. vij. q. i. c. denicq;. & extra de hereticis. c. firmissime. Est autẽ & fuit secundus ꝓphanus modus dicendi de existentia in centro terre purgatorij. Indorum quos secutus est Iohãnes papa vigesimus secundus: & nunc sequuntur multi solo nomine christiani. qui intelligere nõ potentes: nec volentes credere solos spiritus & separatas animas ab igne corporeo cruciari: dixerunt & dicunt (vt adducit Tho. super. Io. c. xiiij. &. iiij. contra gentiles) ꝙ fideles ĩ gratia mortui nõ plene purgati: non descendunt in purgatorium: sed detinentur vsq; ad iudicium in aliquo loco in sola pena damni forte in paradiso terrestri: vel in extremis maris: aut aride: aut in vacuo super circũferentiam celi empyrei: vel infra conuexum terre & concauum celi empyrei: vbi dicũt aliqui (licet apocriphe) vsq; ad diem ascensionis domini: stetisse liberatos omnes ab inferis per christum: Sed cum supra de inferno agerẽtur & probatum admodum fuerit & ostensum quomodo spirituales anime sepate: & in corpore demones: possunt & de facto realiter patiantur & cruciantur ab igne corporali. Idcirco explosis & spretis eis: & omni turba malorum christianorum contempta: tertiã ideo catholicam: & orthodoxam: & veram de purgatorio conclusionem aggrediamur: que est. Quod in centro terre vere & realiter locus purgatorij reperitur: que conclusio ꝓbabitur rationibus: auctoritatibus: militantis ecclesie auctoritate: & legali ac vrbana honestate. & primo. Rationibus sic. Accipiantur duo iusti quorum alter nunq; mortaliter peccauerit: sed tantum venialiter: alter vero

Conclusio catholica

Dentez mistrum gehennale habitaculum: est purgatorium penale terreſtre

vide ysta gdq; & Leonardꝰ d'vmo ꝑ suo quadragesimo
```

---

## Caput Tertium

auctoritas vniuersalis ecclesie pro defunctis exorantis vt a peccatis soluantur: qđ non potest intelligi nisi de illis qui sunt in purgatorio. Ecclesie autem auctoritati qui cũq; resistit incurrit hereſim: vt notatur. vij. q. i. c. denicq;. & extra de hereticis. c. firmissime. Est autẽ & fuit secundus ꝓphanus modus dicendi de existentia in centro terre purgatorij. Indorum quos secutus est Iohãnes papa vigesimus secundus: & nunc sequuntur multi solo nomine christiani. qui intelligere nõ potentes: nec volentes credere solos spiritus & separatas animas ab igne corporeo cruciari: dixerunt & dicunt (vt adducit Tho. super. Io. c. xiiij. &. iiij. contra gentiles) ꝙ fideles ĩ gratia mortui nõ plene purgati: non descendunt in purgatorium: sed detinentur vsq; ad iudicium in aliquo loco in sola pena damni forte in paradiso terrestri: vel in extremis maris: aut aride: aut in vacuo super circũferentiam celi empyrei: vel infra conuexum terre & concauum celi empyrei: vbi dicũt aliqui (licet apocriphe) vsq; ad diem ascensionis domini: stetisse liberatos omnes ab inferis per christum: Sed cum supra de inferno agerẽtur & probatum admodum fuerit & ostensum quomodo spirituales anime sepate: & in corpore demones: possunt & de facto realiter patiantur & cruciantur ab igne corporali. Idcirco explosis & spretis eis: & omni turba malorum christianorum contempta: tertiã ideo catholicam: & orthodoxam: & veram de purgatorio conclusionem aggrediamur: que est. Quod in centro terre vere & realiter locus purgatorij reperitur: que conclusio ꝓbabitur rationibus: auctoritatibus: militantis ecclesie auctoritate: & legali ac vrbana honestate. & primo. Rationibus sic. Accipiantur duo iusti quorum alter nunq; mortaliter peccauerit: sed tantum venialiter: alter vero

Conclusio catholica

Dentez mistrum gehennale habitaculum: est purgatorium penale terreſtre

vide ysta gdq; & Leonardꝰ d'vmo ꝑ suo quadragesimo
```

multis mortalibus peccatis dominū offenderit. Moriā
tur isti simul & contriti: tunc petitur: an ambo equa li
ter vnoq; tempore ascendant in celum vel non. Si dica
tur q; sic: sequitur quod tantum valet fides sola cum cō
tritione quantū fides cum operibus virtuosis: quod es
set contra rationem iustitie distributiue diuine qua red
det vnicuiq; scdm merita: & contra distinctionem gra
duum beatitudinis. Si vero conceditur q; inequaliter
ingrediuntur vitam eternā. i. vnus ante alium: petitur
an ille qui secundo ingreditur paradisum descēdit an
te ad infernum: si sic ergo falsum est quod christus di
xit Ioh. v. Amen amen dico vobis quia qui verbum me
um audit: Et credit ei qui misiet me habet vitam eter
nam & in iudicium nō venit: sed transit de morte ad
vitam. Si dicitur q; nō descēdit ad infernum: ergo cū in
paradisum ascendere nō possit: quia adhuc īpurus: ergo
aut nūq; variabitur ab eo ī quo est statu īpuro: aut pur
gabitur ad vitam eternam: nō primum: ergo secundū:
sed purgari nō potest operibus satisfactorijs ppriis: er
go purgabitur penis in purgatorio. Secūdo sic: oīe pec
catum aut a deo vel ab hoīe punitur: quia nullum ma
lum īpunitum: nec aliq̄d bonū irremuneratū: de pe. di.
vij. c. finali. sed frequenter aliq̄ in fine cōuertuntur: qui
a malis suis in p̄senti puniti nō sūt: ergo debēt a deo puni
ri. nō igne inferni: cū fuerint mortui in charitate: ergo
in igne purgatorij: Item tertio si nō eēt pena purgatorij
post hanc vitam: qui pdurat vsq; ad mortem in malitia
tantum esset ei quantum illi qui nunq; peccasset: ergo
exemplo talis nullus in hac vita faceret penitentiam:
sed in fine tantum omnes contriti confiterentur quod
esset erroneum: nullus enim virtute ditatur semper
gaudens iniquitate: de peni. di. vij. ca. Nullus. ergo

necessarium est confiteri purgatorium esse. Quarto sic: Sit sortes in charitate habens adhuc verbi gratia septem annis penas iusto iudicio ecclesie sibi iniũctas soluere. Deinde ponat (sicut possibile est) q; sine sui culpa duobus annis elapsis casualiter subito occidat tunc ex quo anima que fuit principaliter causa peccati pro quo sortes satisfacere teneretur post mortẽ. Contra rationẽ esset q; illa p; residua penitentia nõ pateret pena post mortẽ nec aliqua causa rationabiliter assignari potest quare nõ pati deberet ergo ponẽdus est locus vbi aia sortis p; illis duobus annis purgabit: nõ in paradiso: q; a locus ille nõ est purgationis. nõ in inferno: q; ibi aia nõ purgatur: sz damnat: ergo in purgatorio. Item arguit sic. Si verbi gratia. Sortes & Plato cõmittũt vnũ peccatũ in q; sortes primo & principaliter culpabilis est: & iniũgit eis penitentia quã simul agere debeãt: sicut simul peccauerunt: si tunc Plato ante completionẽ penitentie moriat. adhuc scdm rationis iudicium sortes penã haberet. Ita ẽ in ppositio de punitiõe peccatorũ cõmissorũ ab aia & corpe. i. a toto hoie: q; a rationabiliter puniẽda sũt peccata: & etiã aia corpe iam mortuo: non in iferno: nec in paradiso vt dictũ est: ergo in purgatorio. Item ad illum errorẽ sequit q; oẽ peccatũ est mortale: q; a si nullũ peccatum in quo homo moriat post mortẽ dimittit: nec aia ab aliquo peccato post mortẽ p; penas purgat: sequit q; oĩs culpa siue magna siue minima in qua quis moriat: ppetue durabit. Item ad illũ errorẽ sequit: q; stet aliquẽ non resurrecturũ ante iudiciũ mori in charitate cũ leui culpa q; nõ saluabit. Sed hoc videt apostolice atq; catholice doctrine & diuĩe pietati valde repugnare. ergo. Itẽ arguit sic. Nisi esset fides purgatorij in quo aie post mortem hominũ satisfacere; possent p; peccatis hic dimissis

daret occasio desperādi illis q̄ in tota vita in pctis fuerunt & finaliter cōsequūtur remissionē p̄ contritionez aliquā: q̄ tñ nō sufficit ad absolutionē plenariā a pena & a culpa: & a parte penarū. Itē si fides de existētia purgatorij nō esset in quo pctā grauiꝰ puniūtur quā i foro presentis vite. Remoue ab oībus fidelibus omnis terror qui facit eos qui peccauerūt libentius penas & labores satisfactorias in p̄senti suscipere quā incōp̄abiliter graniores in futuro sustinere. Fides enī penarū in futuro seculo p̄ peccatis hic cōmissis grauissime infligendarū est vnū de maximis que bonos a malis retrahere solent & eos qui peccauerūt mouere ad penitendum & satisfaciendū i presenti vita. Ergo credamꝰ firmiter q̄ sicut diuina iustitia disposuit a principio locum penarū infernaliū in quo damnatorū aīe ꝑpetue punirēt: ita & diuina eius bonitas constituit locū penarū in quo aliquorum saluandorū aīe tp̄ales penas hic neglectas post mortem exoluerent. Nunc ponende sunt auctoritates. Et prima est. ij. Macha. xij. que verificatur in fide fideliuz veteris testamenti. Dicitur enī ibi q̄ aīe eorū qui cū pietate & charitate mortui fuerāt in bellis p̄ populo dei vl alias in charitate. Si in q̄busdā peccatis fuerunt morte p̄uenti: vel antec̄ penas hic p̄ peccatis dimissis soluissēt tūc penas incidūt in q̄bus tenti: viuorū sacrificijs & orationibus p̄nt iuuari: alleuiari & liberari. Ex qua auctoritate sequit q̄ ante passionē xp̄i: nō oīm morientiū aīe ibant in penas damnatiōis nec oēs ibāt in locū beatitudinis celestis: sz erat quidā locus medius: nō lucis sed tenebrarū: nō gaudij sed merorꝭ: in quo tenebant aīe ratione pene dāni vel pene sensus donec soluerēt vel cōdigne soluerent. De quo loco dicebat Iob. x. Dimitte me ergo vt plangā zc. Ibi ergo tenebant antiq̄ in penā dāni

quã ex eorũ pctõ originali in hac vita cõtracta incurrerant. Si ergo dñs deus ex habũdantia sue pietatis ante filij sui xpi passionẽ mortuorũ aias ad penas obligatas nõ pcipitauit in dãnationẽ: sed misericorditer tenuit in penis mortalis peccati: hic quo ad culpã dimissi donec satisfieret. Cur nõ credatur q̃ post passionẽ filij sui tpe quo sinũ misericordie sue in totũ aperuit xpianis: q̃ etiã tunc & nũc differat aliquas penas sẽsus tpales post mortẽ salẽ pro pctis venialibus donec penis expientur: vel meritis viuorũ relaxẽtur. Q̃d si de venialibus quibus debẽtur pene tpales ita sit: q̃re diuina pietas nõ differet penas quasdã peccatorũ mortaliũ tpales hic dimissorũ ita vt post mortẽ soluant̃ pene q̃ hic solute nõ fuerant. Nulla ratio videtur q̃re diuina misericordia tpe plene miserationis abbreuiari & coartari debuerit vltra illud q̃d ante passionẽ fecerat ꝛc. Et sic ꝓ pria auctoritas. Secũda auctoritas ẽ ex verbo xpi Mat. xij. quã Greg. adducit in. iiij. dial. c. 34. ad hoc propositũ. Si q̃s in spiritum sanctũ blasphemiã dixerit: nec in hoc seculo remittet̃ ei nec ĩ futuro. In q̃ sñia (dicit Greg⁹) dat̃ intelligi quasdã culpas in hoc seculo: quasdã vero in futuro posse relaxari: qa ille modus loquendi innuit q̃ in vtroq; hoc est hic & in futuro pcta remitti soleãt: sicut ĩ hoc simili apparet Nam q̃n dicim⁹ pctm̃ hoc nõ põt dimitti hic nec rome: nec a plebano nec ab epo: supponimus q̃ vtrobiq; vel ab vtroq; cõsueuit fieri pctõrũ remissio. Si enĩ non esset sic modus loquẽdi: eẽt ineptꝰ valde ac si diceret neq; ab equo neq; ab asino aut nec i inferno nec i vacuo extra celũ remittet̃ pctm̃ tale. Cuꝰ g̃ xps eẽt sapiẽtissimꝰ cuiꝰ oĩa verba habebãt mysteria nõ est credendũ q̃ sermone talis ineptitudinis esset vsus q̃n dixit de peccato in spiritũ sanctũ: quod neq; in hoc seculo neq; in futuro remit-

teretur. Hinc Bern. sermone. lxvi. dicit. Qui nõ credũt ignẽ purgatoriũ restare post mortẽ: sed statim aiam solutã a corpe: vel ad requiẽ transire: vel mortẽ querãt ab eo qui dixit quoddã peccatũ neq; in hoc neq; in futuro seculo relaxari: cur hoc dixerit: si nulla futura maneret remissio peccatorũ. hec ille. ¶ Tertia auctoritas est Origenis loquẽtis de egyptijs submersis in mari rubro super exodũ. exponẽs enĩ ipse illud. Submersi sunt quasi plũbum in aquis vehementibus dicit: toti erant plũbei: & nichil auri habẽtes: iõ nõ purgãdi p ignẽ: sed demergendi in profundũ. hec ille. Vbi facit differentiã inter eos q cũ plumbo habẽt aliquid de auro ad mixtũ plus vel minus: & illos qui nichil habent de auro: sz sunt toti plũbei: & qui habẽt aurũ ad mixtũ plumbo purgant vt sic auferat plumbũ & remaneat aurum vt in purgatorio: qui autẽ sunt plumbum in totũ nõ purgant: qa nichil auri in eis inueniret: sz demergunt in profundũ. ¶ Quarta auctoritas ẽ Pauli. i. Corin. iij. dicẽtis. Fundamẽtũ autẽ aliud nemo põt ponere preter id qd̃ positũ ẽ qd̃ est xp̃s ihesus Si quis autẽ superedificat supra fundamentum hoc qd̃ est xp̃s: vel fides. Aurum: argẽtum: lapides p̃ciosos: ligna: fenum: stipulã vniuscuiusq; op9 manifestum erit. Dies enĩ dñi declarabit: qa in igne reuelabit & vniuscuiusq; opus quale sit ignis pbabit. hec ille. Dies autẽ dñi in scripturis solet accipi cõmunius p die iudicij finalis vl̃ particularis. Logtur ergo apls de afflictione vel purgatione aiarũ que superedificauerũt. ꝛc. Et dicit q9 dies dñi declarabit. Hic autẽ dies non põt intelligi de punitione post iudiciũ finale. Primo qa nullus q; post hac punietur sal uus erit p ignem: sed in eternũ ardebit in igne. Secundo quia multorum aie qui tũc in peccatis venialibus vel in obligatione ad penas aliq̃s moriunt erũt beate: longe

ante diē iudicij finalis in quo corporibus reassumptis nō redibūt iterū ad penas: quasi tunc totus homo igne purgationis passurus sit: quo ante sola aīa patiebatur. Hoc eni si fieret: aīa desineret esse beata: vel saltem fieret minus beata: quā prius erat: ex quo iterum puniret pro peccatis in corpe p qbus longe ante punita fuerat aīa in se sola. Relinquit ergo apostolū loqui de penis purgatorijs q̄ incipiūt post mortē a iudicio pticulari in aīab⁹ decedentiū vel in culpis venialibus: vl' in obligatiōib⁹ ad penas mortales rōne peccatorū etiā mortaliū hic quo ad culpā dimissorū: & in hoc seculo nō sufficienter punitorū. Et q̄ hec sit intentio ipsius apostoli: ipe inuere videtur iterū p hoc q̄ dicit. Cuius opus superedificatum manserit: mercedē accipiet: que merces, p operibus bonis hic factis intelligit in scripturis: coiter illa q̄ post mortem datur aīe sepate: & q̄ post iudiciū finale datur toti hoi. Probatur etiam purgato auctoritatibus phōrum & poetarū gētiliū. nā primo. Socrates introducit i pheudō Platonis sic dicēs. Cū puenrint defūcti in eum locum ad quē demō vnūquēq̄ portat: prīo illuc iudicātur q̄ iuste pieq̄ vixerūt: & qui secus: Si igit mediū cōperiantur in vita tenuisse sua q̄sq̄: vehicula ascendētes ad paludē perueniunt acherusiam ibiq̄ habitant iniuriarū penas dantes: & cū purificati sunt absoluūtur: & recte factorū digna p̄mia reportant. Hec ille. Et Auicē. ix. methaphi. c. vij. dicit. Cum aīa insipiētis sepatur a corpe: sentit magnam cōtrarietatē nō excōmunicanti insepabili: sed ex accidenti extraneo. accidens vero extraneū nō durat nec p̄manet: ex quo sequitur q̄ pena nō sit phennis: sz remouetur paulatim quousq̄ purificata aīa perueniat ad felicitatem sibi ꝓpriam. Hec ille. Et virgilius i sexto Ergo exercentur penis zc. hēs sup̄ questiūcula de imor-

talitate aiaꝝ. De purgatorio etiã loquit̃ Dantes in principio ſcde comedie. &. di. Frãſcicus petrarcha i vltõ ſexti triũphi. Tertio ꝓbat̃ veritas purgotorij auctoritate vl' is eccl'ie fidelitũ que iugit̃ orat & ſacrificia offert ꝓ libera tiõe aiarꝝ: que qdez auctoritas vl' is eccleſie cũ tot optios viros atq; doctiſſimos i hac fide mortuos & i teſtimoniũ ſue ſctitatis miraculis coruſcãtes habuerit: maior eſt & amplius ad credendũ mouet quã ſacre ſcripture: dicẽte Aug. in li. cõtra ep'am Fortunati. Ego inquit euangelio nõ credere nisi catholice eccl'ie me cõmoneret auctoritas. Et ꝓbat qd̃ dicit ex hoc: quia ipſa credidit euangelio: ꝓpter p̃dicantes ſibi euangeliũ: ſcdm formam a xp̃o ſibi traditã. Mar. ca. i. quaſi arguat ſic: ꝓpter qd̃ vnũqd̃ q; tale & illud magis: ſed ꝓpter eccleſiã creditũ eſt euangelio: ergo magis credendũ eſt eccleſie quã euangelio. Ex quo videt̃ q; maior ſit auctoritas eccleſie ad credendum quã ſit auctoritas diuie ſcripture: cũ inter illas euãgeliũ ſit preſtantiſſimũ: & hoc ſimpliciter verũ eſt (dicit Henricus) accipiendo eccleſiam cũ ſuo capite chriſto q; p̃cepit credere euangelio: Si etiã eccleſia accipiat̃ q; nũc eſt militãs in terris: eſt iterũ verũ ſaltẽ quo ad nos: quia magis monemur ad credendũ ea q; vna tota coitas hoim rationaliũ & honeſtorũ credit: quã nos moneret lectio nuda ſcripturarꝝ que eadẽ credenda narraret. Quarto ꝓbat̃ veritas fidei purgatorij ex rationabili & ſalubri honeſtate. Nam ceſſante fide ipius purgatorij: ceſſaret memoria parentũ: amicorũ & benefactorũ defunctorũ noſtrorum: que frequens & iugis viatoribus valde eſt ſalubris: Itẽ ceſſãte fide purgatorij deſineret eſſe ſacrificiũ ꝓ mortuis oĩs oratio: oẽ ſuffragiũ & oĩs elemoſyna ꝓ aiab⁹ mortuorꝝ quorũ aias diuia clemẽtia ex eorũ bonis hic relictis diſpoſuit poſſe adiuuari. Item ceſſante fide

eius cessarent oīa opera pietatis in pauperes pro animabus mortuorū: quod nō expedit fidelib⁹ viatoribus ad que opa pietatis & misericordie hortatur os saluatoris sub celesti premio: vt patet Mat. xxv. Nunc respondendum est ad argumenta in fronte questiuncule adducta quibus se tuentur greci: iudei & ceteri supra noīati. Et primo ad primū respondet Tho. in. iiij. dicens: q̄ quia deus est misericors: ideo miseretur merētibus misericordiam. Ille aūt qui in peccatū mortale incidit: constituit & statim efficitur inimicus dei: ideoq̄ meret amittere oīa bona que a deo habuit: vnde bona facta mortificat & que īmortali facit occidit. In mortali aūt decedēs nō manet eidem aliq̄d premiū post hanc vitam. Illi vero q̄ in charitate decedit: remanere potest post hanc vitā aliq̄ pena. Nam charitas nō semp delet oē malū q̄d iuenit: sz solū hoc q̄d est sibi contrariū: & ideo nō est simile. Dns aūt Bonauētura in. iiij. di. xx. ad hoc sic respondet q̄ nō est simile glorificare decedentē īcharitate statim sicut cōdemnare decedentē in mortali: q̄a iste qui in mortali est nichil habet q̄d sit dignū vita: & ideo sūme est dispositus ad damnationē eternam: & ꝓpter hoc statim damnatur iusta retributione. Sed ille qui est in charitate: cum charitas stet simul cū veniali culpa & rea tupene potest habere aligd dignū pena: & quia gīa nō pōt stare simul cū pena scdm forū cōe: ideo necessariū est prius debitū illud solui ꝑ penā purgatoriā. Ad secundū respondet Bonauētura q̄ pondus charitatis habet in se aliq̄d retardans vt puta culpā aliquā paruulā vel reatū. Sed pōdus pctī mortalis nichil hēt eleuās vel retardās: ideo nō est simile. Ad tertiū respondet: q̄ dictū gregorij intelligendum est de qualitate in qua cōsistit stat⁹: que nō mutat nisi mutetur status: & talis est gratia vel culpa mortalis.

Qualis enī quis exit de corp̄e: talis in iudicio apparebit scd̄m has qualitates. Non aūt est intelligendū de ea que non mutat statū: vt est culpa venialis. Venialia enī nō mutāt statum hoīs: qa nec tollunt nec diminuūt charitatem scd̄m quam mensuratur quantitas grauitate bonitatis aīe. & ideo p̄ hoc q̄ venialia dimittūt̄ vel cōmittuntur: talis manet aīa qualis prius. Hec Tho. & Bonaventura, Durandus & archidiaconus in expositiōe lr̄e Ad tertium respondet̄ q̄ glo. loquitur de peccato mortali. Vel dicendū q̄ quāuis in hac vita nō corrigat̄ i se: corrigit̄ tn̄ in merito: quia hic homo meruit vt ibi illa pena sit meritoria sibi & ad consequendū veniam. Ad auctoritatē vero apoc. dicitur q̄ auctoritas illa loquitur de labore opationis ad merendū: & nō de labore passionis ad purgandū: vt dicit Tho vbi supra. & conclusionaliter dicitur ad iudeos & grecos & pauperes de Lugduno & Valdenses q̄ cū septe eorū & opinio nō habeat probabilitatem aliquam ex canonicis scripturis: nec ex rationibus vel autenticis historijs: vel personis sanctis: aut ex miraculis: aut reuelationibus: sed solum auctoritate hominuz̄ presentiū & p̄teritorum sue septe rusticorum. laicorū: rudium & ydiotarū: sicut fides nostra habet ideo contēpnēdi sūt & tanq̄ fascinatos a diabolo & presumptione & superbia sua cecatos spernēdi. Ad illud etiam indorum & Iohan. xxij. dicitur. Q̄ cum illa absq̄ fundamento & ratione diabolo suggerente contra fidem catholicam teneant: merito a catholicis doctoribus reprobantur: qui indubitanter tenent q̄ fideles in gratia decedentes nō plene purgati in purgatorium ab angelis ad expiandū deportantur. Hec Henricus de Assia super Genesim. & dñs Ioh. de turre crema. super. d. xxv. vbi supra in decretis.

Caput Tertium

Secunda questiuncula est: Si preter principale in centro terre purgatorium: reperiat etiam in superficie terre locus vbi purgent aie mediocriter bonorum. Ad quam Tho. & Bonaventura in iiij. di. xxi. respondet affirmatiue dicentes: q locus purgatorij est duplex. Vnus scdm coiem diuinam legem: & sic est locus inferior: inferno quasi coniunctus vt dictum est supra. & ppter hoc non est acceptanda opinio Vgonis negantis. ij. li. de sacramentis aliquem locum determinatum & comunem purgatorij in centro terre dicentis q: singulas aias in hijs potissimum locis penas substinere in quibus culpam comisserunt: nam pbabile est vt dicit Bonaventura: oes aie que parasius peccauerunt: parasius puniant. Alius locus purgatorij est scdm diuinam dispensationem in quibusdam locis patentibus in superficie terre in quibus ad purgationem anime deputant: & scdm hunc forte modum intellexit. Vgo qd nunc sup dicebat. Vnde Greg⁹ i. iiij. dial'. c. iiij. dicit. Sup habundans diuine bonitatis largitas querens generaliter salutem hominum se non querentium: disposuit vt etiam essent in superficie terre habitationi hominum deputata quedam patentia tormentorum loca in quibus multis indicijs costaret aias post mortem cruciari non solum malorum: sed & etiam mediocriter bonorum. Hec ille. Et hec pticularia purgatorij loca in superficie terre specialiter ordinauit deus: vt dicit Tho. vbi supra. & dominus lo. de turre crema. sup de pe. di. vij. c. hic autem ignis quinq; rationib⁹. Primo ppter aiarum leuiorem punitionem: sicut aliquibus scdm gregorium est reuelatum quasdam animas in vmbra esse punitas. & in. iiij dial'. c. iiij. ponit q quidam Pascasius Romanus. ecclesie Diaconus: tam sancte vite vir: q post mortem ad tactum feretri eius quidam dęmoniacus sanatus fuit: & nihilominus aia ipsi⁹

diu post mortē inuēta est a quodā sancto epō in termis id est in locis vbi aqua feruens de terra bullit: a q̄ inter rogata cur ibi esset: dixit se in calore illius aque cruciari ꝓpter hoc q̄ in contentiōe scismatica inter Symachū & Laurentiū quis eēt papa: ipse vsq; ad mortē tenuit Laurentij partē: qui ius nō habuit in papatu. Secūdo ꝓpter nostram instructionē: vt. s. magnā penā post hanc vitā peccatoribus inflīgi agnoscam⁹: & sic a peccatis desista mus: & conuertamus nos ad dñm: vt patuit parisius de discipulo post mortē magistro apparenti: & dānationē suam reuelanti: qui cū discipuli incendiū in manu sua sentiret: statim ad dñm est cōuersus. Tertio ꝓpter culpe in loco ꝓpetrationē: vt patet de illo qui ī balneo suo vbi peccauerat tanq; i purgatorio penitentiā fecit: q̄ trigin ta missarū merito euolauit ad celū: vt dicit in. iiij. dial⁹. Quarto ꝓpter alicuius sancti orationē: sicut legit q̄ san ctus Patricius quibusdā in quodaz loco sup terram pur gatoriū impetrauit. Quinto ꝓpter animarū celeriorem liberationē. s. vt possint alijs suā indigētiaz reuelare: & ab eis suffragia petere: & sic citius de penis exire: vt pa tet de quadaz aīa existenti in glatie: quaz piscatores bñ Teobaldi piscati sūt in autūno & epō p̄sentauerūt: qui cum dictam glatiē causa refrigerij teneret sub pedib⁹ au diuit expresse vocē dicentē: q̄ in glatie erat aīa velut in loco purgatorij deputata. Cumq; dicta aīa de nocte ab episcopo suffragia ipetraret merito triginta missarum euolauit ad celum. Idem patet de quadaz aīa cuiusdam religiosi: que in arce oppidi Andrani in Apulia velut in loco purgatorij erat deputata: de qua anima & eius ibidem purgatorio michi presentis operis compilatori ad sensum luce clarius sic manifestū fuit. Dum enī ex officio quo in digne quandoq; fungebat visitarē ꝓuin

tiam Apulie: contigit vt etiã ad loculũ quendam ordinis apud Andranũ oppidum terre ydronti in Apulia declinarẽ. Cunq; ibidẽ fratres & quidaz Georgius Spertus: officij gr̃a michi plurimũ detulissent: ductus sum post cenã cubitũ in arcem: vbi vero ītempesta nocte dormire cepissem audito quodam strepitu & fragore: excitatus in aula quendam passim de ambulantẽ & cathenis quibus vt puto grauatus erat: sensi terribiliter insonantem: dumq; loquor: excitando socium quem habebam: stat ille: mox nobis silentibus: cepit ille strepitu vinculorum longius primo acrius ambulare: & ostia que erant ante cubiculum horribili quodã crepitu & conatu pfregit: interea colloquimur: ingenti pauore ꝓculsi: quiescit ille deinde tacentibus nobis tertio circa duas horas cathenatus oberrans: tandẽ maximo fragore in cubiculũ ī quo exaīati fere iacebamus se recepit: vagaī in eo: fenestras aperit: interea nos trepidantius heremus: voces faucib⁹ hexerant: crescẽteq; formidine: mors sequebaī. Cernim⁹ fenestras opertas: cũq; quo nos verteremus spei nichil esset: inter metũ & iram: repente e lecto prosilimus in mediũ. Ille extremo impetu: altera qua ī imum turris descendebaī in damnatorũ carcerẽ: fracta ianua: gradatim ruens: grauiore armorum cathenarũq; strepitu: nusq; visus: omnia tumultu oppleuit. Nos gelidi & stupidi effecti: accenso lumine diem insomnes expectabamus. Interea omnes fenestras inquirimus: reperimus omnia obstrusa: sicut de sero clauseram⁹. Redeũt ad nos diluculo fratres. & Georgi⁹ hospites: saluere nos iubẽt: nos vero quasi amentes & elingues effecti: tremulis & lassis vocibus diximus. Misereaī vestri oīpotens deus patres: & tibi o bone Georgi: recepistis nos h ospicio in arcẽ ignaros vmbrarũ et spirituũ: vt pene moreremur: ad qs

illi renidentes inquiũt. Indulgete & vos nobis o patres: obliti heri vesperi fuimus vos monere hic in arcem vmbram & spiritũ quendã oberrare: qui dicit a deo hic locum habuisse purgatorij per mille annos: eo ꝙ ibidem multa mala & mortes hominũ cõmisisset: & nos cũ eo nõ visio sepius colloq̃mur: & multa nobis per sepe pandit: & cõmoda plurima gregaliter impartit̃: a nobis tm̃ expetens: orationibus eũ auxiliemur: vt tempus ei in loco prefixũ: a dño nostris p̃cibus breuietur. Simile factũ forte apud gentiles de quadam aĩa vel imagine narrat Plinius secũdus iunior libro. vij. Erat inquit Athenis spatiosa quedam & capax dom⁹: sed ĩfamis & pestilens: quã Athenodorus phũs vili precio conduxit: vbi autẽ cepit ad vesperascere: iubet sterni sibi in prima domus parte: post pugillares stilum: lumẽ suos omnes in interiora dimittit: ipse ad scribendũ animũ: oculos: manũ intendit: ne vacua mens simulachrũ vel fantasma ibi oberrans inanes sibi metus fingeret: vbi vero cepit silentium noctis vbiq̃: audiuit cocuti ferrũ vĩculaq̃ moueri. Offirmat animũ philosopus: auribus manũ pretendit: non tollit oculos nec remittit stilũ: tunc crebescere fragor aduentare etiam in lumine iam & intra limen audiri cepit imago. Ille respicit: mox apparebat idolũ senex: macie & squalore confectus: prolixa barba: horrẽti capillo: cruribus cõpedes: manibus cathenas gerebat stabat innuebatq̃ digito: similis vocenti: philosophus contra vt paululum expectaret: manu significat: rursũq̃ ceris & stilo incũbit: illa imago scribentis capiti cathenis insonabat: respicit rursus idem ꝙ prius innuentẽ: nec moratus tollit lumen: & sequit̃: ibat illa lento gradu: quasi grauis vinculis: postq̃ vero deflexit: in aream domus: repente delapsa deserit comitem: deser-

tus herbas & folia cõserta: signũ loco ponit: postero die philosophus adĩt magistratus: monet vt illũ locũ effodi iubeant: inueniũt ossa inserta cathenis: & implicita: que corpus euo terraq; putrefactum: nuda & exesa reliquerat vinculis: collecta publice sepeliũntur. Domus vero postea rite conditis manibus caruit.

Tertia questiuncula est: Si in purgatorio remittunt aliq; peccata quantum ad culpam & ois reat⁹ pene venialis & mortalis debite. Ad quaz videt primo rñdenduz negatiue. Nam facilius est peccare q̃ resurgere a peccato. Sed existẽtes in purgatorio: nõ possunt peccare: ergo nõ possunt a peccato resurgere. Itẽ scd̃o sic. Culpa actualis nõ delet nisi p̃ contritionẽ: sed post hanc vitam nõ erit cõtritio q̃ est actus meritorius: q̃a tũc nõ erit meritum neq; demeritũ cũ scd̃m Damascẽ. hoc est hoibus mors: qd̃ angelis casus: ergo post mortez nulla culpa venialis i purgatorio dimitti põt. Tertio veniale orit̃ ex fomite: fomes aũt est cõiunctũ: nõ aie scd̃m se: ergo soluto fomite soluit̃ veniale: sed illud soluit̃ in morte. ergo in morte soluit̃ veniale & nõ post mortẽ in purgatorio. In oppositum est Gre. in iiij dial'. & ponit̃ in decretis. di. xxv. c. qualis. qui dicit q̃ post hãc vitam quedaz culpe in purgatorio expiant̃. Et Aug⁹. dicit ĩ li. de vera penitẽtia: q̃ quedaz culpe leues ĩ futuro remittunt̃. Pro resp̃sione ponẽt due cõclusiones: scd̃m duas p̃tes tituli petitiõis. Prima conclusio. In purgatorio remittunt̃ aliq; pcta q̃tũ ad culpã Hanc conclusionẽ p̃bat Albertus magnus sic. Ponatur casus q̃ aliquis sit existens in gratia: habens tñ culpas veniales sic in vltimo instanti: & moriat̃ cũ voluntate venialium reiterandi. i. nõ dolens de ipsis: cõstat q̃ ipse saluabitur: q̃a est in gratia: & venialia nõ auferunt gra-

tiam. Constat etiã q̃ peccatum manẽs in volũtate nõ remittit̃: ergo videtur q̃ necesse sit q̃ post mortẽ remittat̃ quo ad culpã. Si forte dicas q̃ cõuertit̃ in mortale ꝓpter volũtatẽ reiterandi: & p̃ consequẽs ꝓpter retardationẽ sue glorie quaꝫ ipenitens videt̃ diligere. Ad hoc respondent Durandus & Petrus de palude in. iiij. q̃ si aliq̃s nõ vult penitere de veniali in morte nõ oportet ꝓpter hoc vt peccet mortaliter: nõ enĩ plus tenet̃ homo pc̃tm̃ expiare q̃ vitare veniale. Sed existens sine mortali nõ tenetur necessario vitare pc̃tm̃ veniale: ergo nec expiare hoc vel illo mõ & tñ dicit q̃ vult retardationẽ gl̃ie. Rñ. Petrus q̃ nec ex hoc sequit̃ q̃ peccet mortaliter: qa velle retardationem glorie non est de se mortale cum velle ad temp⁹ separi ab amico nõ sit cõtra amicitiaꝫ. Vnde velle longã vitã ꝓpter q̃ retardat̃ a vita btã: nõ est ꝓpter hoc mortale. Nõ enĩ peccauit mortalit̃ Ezechias. flẽs ꝓ additioue. xv. annorũ. Et ꝓpter hoc dicitur cõclusiona liter cũ Gregorio & Augustino vbi supra: q̃ culpa venialis in eo qui cum gratia decedit post hanc vitam: dimittit̃ per ignẽ purgatorium: quia pena illa aliqualiter voluntaria virtute gratie habebit vim expiandi culpaꝫ omnẽ: que simul cũ gratia stare potest. aliter enim posset contingere q̃ aliquis in charitate moreret̃ in culpa veniali que sibi nunq̃ dimitteret̃: & ita aliquis posset mori in charitate qui nunq̃ deũ beatifice visurus esset: quod dispositioni diuine legis repugnat: ergo cõclusio prima est vera. Sed petit̃ curiosius a dño Henrico de assia hic qñ fit remissio peccatorũ leuiũ quo ad culpaꝫ in futuro seculo an in primo instanti nõ esse hoĩs: vel in termino solutionis pene ꝓ quolibet illorũ: vnde si ex merito ante mortẽ (vt Greg⁹ dicit) absoluit̃ aĩa a veniali culpa post mortẽ: cur hoc nõ fieret in primo instanti sepatiõis.

aīe a corpore? Respondet q̄ oīs culpa in hac vita nō dimissa: est sue pene coeua: ita q̄ si est mortalis erit coeua sue pene eterne. Si vero venialis nō dimittet donec p̄ ea soluta fuerit iusta pena tpalis. Et in hoc est differētia inter punitiones peccatorū ī vita presenti: & in seculo futuro. In p̄nti enī seculo prius culpa dimittit & deinceps pena p̄ ipsa soluit. Infuturo vero seculo culpa nō prius dimittit q̄ sibi pena debita finiat. Hoc vult Gre. ī. iiij. dial, c. xxvij. Scd̄a cōclusio. In purgatorio remittitur oīs reatus pene venialis & mortalis debite. Probat ista cōclusio sic. Pena purgatorij ē grauior q̄ pena quelibet huius mūdi: vt dicit Augus, xxv. d. c. seqnti. Sed per penā satisfactoriā quam aliqs in ista vita substinet: expiatur a debito pene: ergo multo fortius per penā purgatorij. Itē sic: Quicūq; est debitor alicuius pene p̄ hoc a debito absoluitur q̄a debitū soluit. Sed reatus nichil aliud est quā debitū pene ergo p̄ hoc q̄ aliquis penam substinet quā tū debebat a reatu absoluit: ergo pena purgatorij a reatu purgat. Vbi notandū iuxta Richardū de media villa ī q̄rto: q̄ aiarum decedentiū a corpibus in charitate quedā in hac vita totā penam sibi debitā exoluerūt. Et tales cū nō habeant aliquod ad purgandū: nō puniuntur in purgatorio: sed a corpibus sepate imediate admittunt ad vite eterne fruitionē. Alie sunt q̄ to tā penam sibi debitam nō expleuerūt: & tales puniri post hanc vitā consonū est diuine iustitie: nō tn eterna pena: sed purgatoria. Ex quo enī cū charitate decedunt eas eternaliter puniri non est consonū diuine iustitie: q̄a digne sunt vita eterna. Et q̄a adhuc obligate sunt ad aliquā penas diuine iustitie consonū est vt prius eam substineant q̄ gaudiū vite eterne recipiant. Cum illo enī gaudio non pōtstare obligatio ad aliquā penas: quia nichil inquinatus

potest intrare in illud. Vnde notandum est scdm dñm Henricum de Assia: ꝙ peccata venialia quantū ad reatum pene remittunt: vel in hoc mūdo merito aliquorū operū hic factorꝝ in gratia: vt puta quia libenter & ꝑ pte ex pietate dimisit peccātib⁹ in se. Vnde dixit xp̄s Luce. vi. Dimittite & dimittemini. & Math. v. Beati misericordes: qa misericordiā consequētur: aut sollicite orando ꝙ peccatoribus vt conuertantur. Iacobi vltimo. Qui cōuerti fecerit peccatorē ab errore vie sue saluabit aiam eius. s. conuertētis & conuersi a morte & operit multitudinē peccatorū. Vel remittit̄ in futuro seculo quo ad culpam & penam si contingat hominē mori in aliquibus peccatis venialibus merito gratie precedētis. Et de hac dicit Greg⁹. in. iiij. dial. c. iiij. Sciendū est ꝙ illic saltem de minimis nichil quisq; purgationis obtinebit nisi bonis hic actibus in hac adhuc vita positus vt illic obtineat promereatur ꝛc. Ad argumenta autē in contrarium facta respondet̄. Et primo ad primū dicendum ꝙ assumptū illud: facilius est peccare ꝙ a peccato resurgere: est verum ꝙdiu liberū arbitriū est flexibile ad vtrūlibet. Sed qñ iam confirmatum est in bono vt est in illis qui sunt in purgatorio ipossibile est peccare. Sed facile est peccatū detestari cū hoc sit bonū: in qua detestatiōe cōsistit ordinatio volūtatis & dimissio peccati venialis quo ad culpā. Hec dñs Bonauentura & dñs Durandus in. iiij. Ad secundū dicendum iuxta scm̄ Tho: negando minorē. Dicimus enī ꝙ post hanc vitam nō pōt esse meritū respectu premij essentialis: sz bene respectu alicuius accidētalis ꝙdiu manet hō in statu vie aliquo mō & iō in purgatorio pōt esse actus meritori⁹ quātū ad remissi onē culpe venialis. Ad tertiū dicendū negādo cōsequētiā. Dicit enī. d. Bouauē. ꝙ licet ablato fomite au-

ferat veniale quantũ ad potestatẽ peccandi venialit de futuro. Non tñ oportet auferri veniali pri⁹ ꝑpetratũ: q̃a nõ oĩs cã introducẽdi est cã cõseruandi: sicut ĩ multis exemplis pz. Destructo enĩ cultello nõ põt infligi plaga: sz cũ cultellus destruit: nõ ꝓpter hoc oportet sanari plagã prius inflictam. Concordat Albertus & Tho. sup totũ.

Quarta questiuncula est: Si q pena purgatorij excedat oẽm penaz tpalez hui⁹ vite. & q̃ & q̃t sũt ille pene. Ad quaz prĩo videt rñdendũ negatiue. Et prĩo sic. Naz quanto aliq̃d est magis passiuũ tanto magis affligit si sensũ lesiõis hẽat: sz corp⁹ ẽ magis passiuũ q̃ aĩa sepata: tũ q̃a hẽt cõtrarietatẽ ad ignẽ agentẽ. tũ quia habet materiã susceptiuã q̃litatis agentis: quod de aĩa nõ potest dici: ergo maior est pena quam corpus patitur in hoc mundo q̃ pena q̃ aĩa purgatur post hanc vitaz. Itẽ pena purgatorij directe cõtra venialia ordinat: sz venialibus (cũ sint leuissima peccata) leuissima pena debet si scd̃m mensarum delicti sit plagarũ mod⁹: ergo pena purgatorij est leuissima. Tertio maior est passio in qua agẽs est transmutans & abiciens a substantia q̃ que est transmutans & non abijciens. Sed passio hui⁹ vite est trasmutans & abiciẽs passio vero alterius vite est transmutãs & nõ abiciẽs ergo maior ẽ pena ista quaz alia. In contrariũ est text⁹ de pe. di. vij. ca. hic ignis purgatori⁹ & si nõ sit etern⁹ miro tñ modo est grauis. Excellit enĩ oẽm penam quã vnq̃ aliq̃s expert⁹ est ĩ hac vita. Et Aug⁹ ĩ quodaz sermõe dicit Qui ĩ aliud scl̃m fructũ conuersiõis distulerit. pri⁹ purgabit igne purgatiõis: q̃ lz ñ sit etern⁹. miro tñ mõ cruciat. Rñdẽdo dicendũ ꝙ pẽa purgatorij excedit maxĩas penas hui⁹ vite. Ista cõclusio ꝓbat a Tho. q̃ ad ãbas penas in purgatorio. Vbi sciẽdũ ꝙ ĩ purgatorio ẽ duplex pena videlicz pena dãni ĩquãtuz retardant a diuĩa visiõe. Alia

ſenſus ſcdz q ab igne corpali puniunt. Et q ſit verum de pria pena ſic arguit. Quãto.n.aliqd magis deſidera tur tãto ei⁹ abſẽtia eſt moleſtior: Et qa affectus quo de ſideraf ſũmũ bonũ poſt hanc vitã in aiabus ſanctis eſt intẽſiſſimus: qa nõ retardaf affectus mole corporis: & etiã qa terminus fruẽdi ſũmo bono iam adueniſſet ni ſi aliqd ipediret: ideo de tardatiõe maxime dolent. Et vt addit Albertus magn⁹: quia cũ ſanitas & iocũditas ſen ſus in hac vita nullã habeant cõparationẽ ad ſũmũ bo num qđ felicitat beatos: nullã cõparationẽ habebũt au ferentia delectabilia in hac vita ad auferẽtia vel differẽ tia delectabilia in alia vita. Et ideo triſtitia alterius vite incõparabiliter maior eſt quã triſtitia aliqua ĩ preſenti vita. Propterea dicebat Criſo. in quodam ſermone. Po namus ante oculos mentis quanti doloris eſt excludi & proici a regno dei: quia ipſa videtur grauior gehẽna. Et Aug⁹. in quodam ſermone dicit. Alienari a regno dei: carere multitudine dulcedinis eius tã grandis pena eſt vt nulla poſſint tormẽta que nouim⁹ ei cõpari. Quãtũ vero ad penã ſenſus ꝓbaf cõcluſio ſic: rõe Tho. vbi ſuꝑ Cum dolor nõ ſit leſio ſed ſenſus leſionis. ij. de aia. quã to aliquid eſt magis ſenſitiuũ: tanto plus dolet. Exẽplũ in locis neruoſis. ſ. digitis: tibijs zc. Naz nerui ſũt iſtru menta ſenſus tactus. ij. de aia. Sed aia eſt maxime ſenſi tiua: vt pote cauſa oĩs ſenſatiõis. Ideo cũ agit in ipſa ali quod agens leſiuũ ipſam maxime ledit: & tanto magis quanto leſiuũ eſt magis actiuũ. Ignis aũt inter oĩa ele mẽta eſt magis actiuus. Naz nõ põt infrigidari aut hu mectari ſicut aqua calefieri vt dictum eſt: ergo maxime ledit aiam nõ naturaliter: quia corpus in ſpiritũ natura liter nõ agit: nec ignobilius ĩ nobiliori: ſed vt eſt inſtru mentum diuine iuſtitie que dat vniformi igni vt miro

modo difformiter ꝑ diuersitate peccatorum cruciet animas mortuorũ. Primo ad purgandũ quasdã leues culpas venialiũ in p̃senti nõ dimissorũ. Secundo ad soluẽdum obligatiões ad penas ꝑ mortalibus vel venialibus peccatis hic quo ad culpã indultis ꝑ quibus nõ fuit in hac vita sufficiens penitentia ꝑacta. Tertio ad purgandum animas ab omni qualitate impfectiõis: vel a rerũ cõceptibus & speciebus ĩproprijs: similiter ab habitibus vitiorũ & impressiõib⁹ falsaꝝ opinionũ: a fomite & ab alijs indispositiõib⁹ & deformitatib⁹. quas aĩe a corporibus sepate secũ ad ignem purgatorij deferunt: ab his oĩbus tanq̃ a quibusdã squaloribus hic contractis: anime ibidẽ ꝑ ignem purgate exeunt: sicut aurũ fulgẽs de camino ignis ad celeste regnũ ꝑducende. Ad argumẽta aũt dicendũ est: & primo ad primũ: ꝙ pena nõ iudicator maior vel minor scd̃m lesionẽ vl' passionẽ: ꝫ scd̃m passionis sensum. Et ideo licet anima sit minus passiua quã corpus: quia tñ est magis cognoscitiua & sensitiua passiõis: ideo maior ẽ dolor eius etiã si sit minor pasio. Ad secundũ dicendũ negando consequentiã. & ratio est quia acerbitas illi⁹ pene nõ est tantũ ex quãtitate peccati quantũ etiã ex dispositiõe puniti: qa idẽ peccatũ grauius punit̃ ibi quã hic ꝓpter diuersitatẽ fori: sicut ille q̃ est melioris cõplexionis magis punit̃ eisdẽ plagis quã alius: & tñ iudex vtriq; easdẽ plagas inferẽs iuste facit. Ad tertiũ respondet̃ negãdo assumptũ: qm̃ vt respõdet dñs Bonauẽtura. Ignis inferni qui vrit & nõ consumit grauius punit quã alius ignis qui vtrũq; facit. Hec dñs Iohã. de turre crema. sup. d. p. vij. c. Hic ignis.

Quinta questiũcula ẽ: Quomodo differat ignis purgatorij ab igne inferni

Ad quã respondet: ꝙ differũt octipliciter. Primo quia ignis ĩferni vt quidã dicũt: est ignis elementũ ĩ materia ꝓpria: ꝓut est in spera sua: q̃a eternaliter debet affligere Ignis purgatorij est mixt⁹ & elemẽtatus in materia aliena. s. terrestri. videlicet carbone vt magis affligat: q̃a tp̃aliter debet purgare. Nam licet ignis ĩ ꝓpria spera simpliciter ĩ se sit calidior quã q̃dcũq; corpus mixtũ siue plũbũ siue ferrũ ignitũ siue carbo: ꝑ accidens tñ plũbũ vel ferrũ ignitũ põt esse calidi⁹: ꝓpter tria q̃ ponit. Auicẽna. Primo ex ꝑte ignis q̃ est valde rarus: & ideo ꝑtes aeris aquosi: siue humidi & etiã frigidi ĩtrat ipsũ ignẽ & ip̃s infrigidãt licet ꝑ accidens. Scd̃o ex ꝑte sui actiui: q̃a ꝑtes ignis ꝓpter suã raritatẽ multũ distant: & ideo nõ cõcurrũt multe ꝑtes ad actionẽ eius: sed ꝑtes ferri igniti ꝓpter suã soliditatẽ sũt multũ vnite: & ideo multe cõcurrunt ad actionẽ ei⁹: & inde est ꝙ ferrũ ignitũ fortius agit quã ignis: licet ignis sit ꝑ se calidior. Sicut videm⁹ ꝙ multi debiles fortius trahunt nauem q̃ vnus fortis. Tertio ex ꝑte sensati: quia ignis ꝓpter suã tenuitatẽ est valde mobilis: & iõ cito transit & nõ diu morat̃ supra sensũ. Sed ferrũ ignitũ ꝓpter suã grauitatẽ nõ est multũ mobile & iõ nõ cito trãsit: s; diu ꝑmanet: & ꝑ cõsequẽs diuti⁹ agit in sensu; & iõ plus sentit̃ quã gnis: licet ignis sit ꝑ se calidior. Secũdo differũt quantũ ad opationẽ. Nam licet ignis purgatorij sit etern⁹ quo ad substantiã sicut ignis inferni: tñ ẽ tp̃alis q̃ ad effectũ purgatiõis: vt dicit Gre. vel vt dicit dñs Bonauẽtura in. iiij. Licet remaneat quantũ ad actũ aliquẽ. s. quantũ ad q̃d hẽt ardoris. s. ad reproborũ cõcremationẽ: nõ tñ remanet quantũ ad purgationẽ. Ignis inferni ĩdurat & deuorat: ignis purgatorij excoquit & maturat. Ignis ĩferni res fortes & pulchras debiles facit & turpissimas. Ignis purgatorij fortiores red

Caput Tertium

dit & pulchriores: ſicut aurū & ſimilia in ignib⁹ nō deteriorant̄: ſed purificant̄ & pulchriores reddūtur. Ignis purgatorij eſt purgatiu⁹. Ignis inferni eſt extermiatiu⁹ Et ponit.b. Greg⁹. exemplū in. iiij. dialo. dicens: ꝙ ſicut ſub eodē igne aurū rutilat & paleat fumat: ita ſub eodē igne in ſuba. ſ. purgatorij & iferni electus purgatur: & dānatus exterminat̄. Tertio differūt in finis intentiōe qa ignis purgatorij ad iſtū finē pricipaliter eſt ordinat⁹. ſ. ad purgangū reliqas pctōr: & iō pena purgatorij vocat̄ pena ignis. Nam res infinē ordinate cōueniēter a fine noiant̄. Ignis aūt inferni eſt ordinatus ſolū ad affligendū: & ideo illis nominib⁹ nominat̄ que apud nos affligere ſolent vehemēter: ſicut ſunt ignis: ſulphur: ſpiritus procellarū zc. vt dicit Tho. in. iiij. Quarto differunt in multiplicatiōe: eo ꝙ in purgatorio nō ſūt niſi due pene. ſ. pena dāni & pena ſenſus ignis. In inferno autē nō ſolū ſunt due pene p̄dicte: ſed multe alie. Cuius rō eſt: quia cum pena inferni ſit ordinata & inuēta ſolum ad affligendum vt patet ideo in inferno nō eſt ſolum pena ignis & damni vt in purgatorio: ſed multe alie vt ex penarū multitudine: dānati mltipliciter affligant̄. Quinto ignis inferni eſt obſcurus & tenebroſus ſub quadam vmbroſitate: vt ſic dānati videre poſſint afflictiua ſua vnde doleant. Pſal. Peccator videbit & iraſcet̄ zc. Ignis aūt purgatorij eſt clarus & fulgidus. Sexto ignis inferni affligit & cruciat ratiōe malorū habituū & vitior⁹ & falſarū opinionū in mundo contractarū. Ignis autē purgatorij purgat ab oīb⁹ predictarū. Septimo ignis inferni appropinquante die iudicij nō augebit̄ in ardore: ignis aūt purgatorij ſic: reſpectu eorū qui ibi diu purgari deberent: vt ſic calor ille intenſior recuperet in intenſione quantū depditurus ſit in tēporis abbreuiatiōe

vt dicit Tho. in. iiij. d. xlvij. q. vi. ar. iij. Vnde i quolibeto secūdo. q. vij in solu. iiij. arg. dicit: & illi q in fine mū di viui reperiuntur parū habebūt de cremalibus: purgati precedentibus tribulationib⁹: poterit etiā fieri vt acerbitas pene momēti tpis recōpenset diuturnitatē pene in alijs. Octauo qa pena ignis inferni excedit omnē penā hui⁹ mūdi in extensione: nō aūt in intensione & acerbitate. Pena autē ignis purgatorij excedit oēm penā hui⁹ mūdi in intensione & acerbitate: nō aūt in extensione vt dicit dñs Dñicus Venetus epūs Brixensis alias Torcellanus: licet in hoc solēnis hic doctor nō teneatur.

Exta questiuncula est: Si pena tam grandis purgatorij sit ab his qui ibi purgant volūtarie sumpta: Ad quā videt primo respondendū affirmatiue. Nam existētes in purgatorio hnt cor rectū: sed vt dicit Ambro⁹. habēs cor rectū confirmat voluntatē suā voluntati diuine: sed dñs vult eos purgari: ergo & ipsi se purgari volunt. Item oīs sapiens vult illud sine quo finis consequi nō pōt: & oīs infirmus vult illud quo sanet: sed in purgatorio existentes sunt sapiētes & infirmi: ergo volūt ibi esse vt gloria acquirat: & volūt illaz penā vt sanent. Si forte tu dicas sicut forte aliq dixerūt: q tātus est sensus doloris vt collatio rōnis tota absorbeat: & nō possint cōferre nec de vno nec de alio. Dicit q hoc est falsū & cōtra dictū Gre. in. iiij. dial. Nisi enī scirēt se liberādos suffragia nō poterēt q frequēter petūt. vt patet ibidē de multis. In oppositū arguit: nā nullus petit liberari a pena quā voluntarie substinet: sz q sunt i purgatorio petūt inde liberari vt patet in. iiij. dial. ergo nō substinēt illā penā volūtarie Respondet iuxta dñm Bonauēturā dicentē: q aliq pena

dicit̃ tripliciter volũtaria. Vno mõ: qa assumit̃ a volũtate ĩperãte sicut est pena pnialis. Alio modo: qa substinet̃ a volũtate acceptãte sicut est pena martyrũ. Tertio mõ est quedam pena que substinet̃ a voluntate tollerante: vt puta pena que est in patientia: quod eius oppositu3 est in desiderio: sicut cum amans & desiderans sanitatẽ infirmat̃ substinet quidẽ penã tanq̃ a medico vel a deo inflictam: attamen ab ea liberari ꝓcurat: & illud minime habet rationem voluntarij. Et hoc modo volũtaria est pena purgatorij. Nam purgandus ibi volũtarie substinet eam ꝓpter tria vt dicit Petrus de palude. Primo quia sciunt eam a deo inflictam & volitã: ideo nõ murmurant (sicut boni filij cõtra flagella patris) sed placet eis affligi q̃diu deo placet. Scd̃o quia sciũt flagella esse iuste lata. Vnde quia charitas cõgaudet veritati: volũt sic iuste pati. Tertio quia sciũt se aliter nõ posse saluari vnde amore boni sperati volunt sic ꝓpter illud affligi. Albertus aũt & Tho. in. iiij. dicũt: ꝙ aliquid dicit̃ volũtariũ dupliciter. Vno mõ voluntate absoluta: & sic nulla pena est voluntaria: qa ex hoc est rõ pene: quia volũtati cõtra dicitur. Alio mõ dicit̃ aliqd voluntariũ volũtate cõditionata: sicut vstio ẽ volũtaria ꝓpter sanitatẽ cõsequẽdã: & sic pena purgatorij dicit̃ volũtaria. Et ꝑ hec p3 solutio ad obiecta. Dñs Io. de turre cre. sup di. xxv. c. q̃lis.

Septima questiuncula est:

Si aĩe in purgatorio ꝑ impatientiã vel ꝑ aliquẽ aliũ actu3 peccare possint mortaliter vel saltez venialiter. Ad quã sic respondet̃: ꝙ cũ ostensu3 sit ꝙ q̃lis aĩa exit de corpe talis p̃sentatur in iudicio ꝑticulari. Idcirco si sepant̃ a corpibus in charitate: confirmant̃ sic ĩ eadẽ ꝙ ampli⁹ peccare nõ possunt & ab ea resilire: qa lignũ

vbi ceciderit ibi erit. Eccēs. xi. Et hec est cōis dei ordi-
natio qua disposuit oēm hominē vltimo mortuū ex-
tra charitatē dānandum & vltimo mortuū in eadē saluā
dum esse simpliciter: nec talē flecti posse ad impatienti
am in penis nec peccare mortaliter: aut vndecunq; ve-
nialē culpā contrahere ac ꝑ hoc suas penas ꝓlongare.
Non enī habent fomitē ex quo peccatū veniale causat:
vt dicit Tho. in. iiij. d. xxi. q. i. arti. i. Potest etiā inflexus
& inprecipitatio & impeccabilitas aīaꝝ in purgatorio
existentiū ꝓuenire ex eo ꝙ certificate de sua beatitudine
cū sūma patiētia & gratiarū actiōe tollerēt suas penas q̄-
si iusto & misericordi iudicio dei cognoscūt sibi īflictas
& debitas. Dn̄s Henricus de Assia sup Genesim.

Octaua questiūcula est: An
aīe in purgatorio penas patiēter ferēdo vl' alio
actu mereri possint citiorē liberationem. Ad
quā sic respondet: ꝙ ex hoc ꝙ actio hominū meritoria
& pnīa salubris solū se extendit ad tēpus vite pn̄tis: post
qd̄ nō restat nisi vel supplicia ꝓ peccatis recipe: vl' p̄mia
ꝓ virtutibus. Idcirco aīe lꝫ ꝓ statu earū ī purgatorio pos
sint bn̄ & recte agere atq; pie affici: scd̄m habitā charita
tē: tn̄ ex hoc nec charitatē augeri merent nec penā dimi
nui: pōt tn̄ pena eoꝝ augeri vel ꝓlongari nō ꝓ pctis in
purgatorio cōmissis: sꝫ ex hijs q̄ moriētes reliquerūt in
mundo exēplis: rebꝰ: causis: vel occasionaliter doctrinis
si aliq taliū occasiōe errassent: vitia incurrissēt q̄bus dā
narent: vl' dei honor fuisset īminutꝰ. Sil'it ex relictis hic
bonis q̄bus aliq ad salutē ꝓfecissent decrescit ibi vl' abbre
uiat pena aīaꝝ. Dicendū est enī cōclusiōaliter ꝙ aīe exi
stētes ī purgatorio licet nō dū sint ī termino sed adhuc ī
via longe ab adeptiōe finalis beatitudinis habētes vsuꝫ

Caput Tertium

rationis cū libertate voluntatis: mereri tamē non possūt ibidem: quia actiones humane meritorie se solum extēdunt ad tempus vite presentis vt dictū est. Et hoc tanq; ꝓbabilius in hac materia tenendū est. Ioh. de turre Cre. vbi supra. & Henricus de Assia sup Genesim.

An una questiūcula est: Quare dānati vsq; ad diem iudicij per patientiam penarum blasphemantes demerendo crescit eorum pena cum sint eiusdē status vie & temporis quo scz ad meritū vel demeritū cum aiabus purgādis que añ vel post iudiciū amplius mereri vel demereri nō possūt

Ad quā sic respōdet: q; hoc ꝓuenit ex occulta dispositione & recto iudicio diuine sapientie: que aiabus purgandis ꝓ eo q; cū gratiarū actiōe penas suas tollerant: auxiliat̄ statum earū vt amplius demereri nō possint: nec culpā vndecūq; cōtrahere. Damnati vero & aie penis infernis terribiliter agitati: oī spe liberationis: ablata: quia nulla naturali virtute: aut equitate se refrenant deū inmissanter blasphemātes: merentur penas suas saltē vsq; ad diē iudicij itensiue forte augeri: vt sic qui in sordib⁹ sunt sordescāt adhuc. Quid vero post iudiciū fiat deus nouit & hō ignorat. Hec Henricus de Assia. Sed Tho. in. iiij. di. l. q. ij. ar. vi. in corpe dicit sic. Ante diem iudicij quidā dicūt & beatos mereri & dānatos demereri. Sed hoc nō pōt esse respectu premij essentialis vt pene principalis cum quantū ad hoc vtriq; ad terminū puenerint Potest tn esse respectu premij accidentalis vel pene secūdarie que possunt augeri vsq; ad diē iudicij. & hoc precipue in demonibus vel angelis bonis quorū officio alii qui trahuntur ad salutē: ex quo bonorū angelorū gaudium crescit: vel ad damnationē ex quo crescit pena de-

monum. Et statim subiungit respondēdo ad primū argumentū. Damnatorū autē aīe demereri nō pñt aliquo modo: qa hoc est eis summū incōmodū ad summā malorum pueniſſe: nec ptinet ad damnatorū homínum alios ad damnationē ptrahere: ſicut pertinet ad officiū demonū ratione cuius demones demerent quantum ad ſecundariam penam. Hec Tho. vbi ſupra.

Decima queſtiūcula ē: Qua

d re ſola aīa patiat penas purgatorias p peccatis a toto hoīe hic cōmiſſis & nichil corpus penarū luat poſt reſurrectionē. Ad quā ſic reſpondet: q niſi totus hō in hac vita patiat penas purgatorias: q ſunt cōtritiones & penitētiales afflictiones qbus purgatur hō a mortali culpa & ptim a pena infuturo ſoluēda: & qñ q a tota: niſi inquam tales pene totius hoīs preceſſerit aīa poſt mortē purgabitur penis inferni. Et hoc ſīnuat ſcriptura Geñ. iij. allegorice ſcd̄m doctores. Vbi dicit q poſt lapſum hoīs inter hoīem & paradiſū flāma poſita eſt. Qd allegorice inſinuat q poſt lapſum generis humani nemo puenire pōt ad celeſtē paradiſum niſi trāſeat p ignē. Et hoc vel tribulatiōis in pñti vita ſubſtinēde vl p ignē purgatiōis poſt mortē ſi penas quas hic peccando meruit ſufficiēter ī hac vita nō ſoluit. Vel vt dicit Tho. in. iiij. d. xlvij. q. vi. ar. iij. purgabit vtroq; igne. ſ. tribulatōnis & purgatorij reſpectu. ſ. bonorū q ī die iudicij viuēt in qbus aliqd purgandū repietur: tales enī vtroq; igne ſubito purgabunt. Primo igne tribulatiōis. ſ. terrorū & pſecutionū p̄cedentiū iudiciū. Scdo igne purgatorij cuius locū tenebit tūc ignis cōflagratiōis q quantū ad virtutē naturalē ipſi⁹ ſīliter ageti bonos & malos q viui reperient vtrorūq; corpa in cinerē reſoluēdo. Inquantū

vero aget vt ĩstrumentũ diuĩe iustitie diuersimode aget in diuersos quantũ ad sensũ pene. Nam mali ꝑ actionẽ ignis in cinerẽ resoluent̃ & cruciabunt̃: boni in q̃bus nichil purgãdũ erit resoluent̃ in cinerẽ: ſ; nullũ oĩno dolorẽ ex igne sẽtiẽt: sicut nec pueri in camino. Danil. iij. Boni aũt in q̃bus aliq̃d purgandũ repiet̃ resoluebũtur simpliciter in cinerẽ: sed sentiẽt cruciatũ doloris ex illo igne plus vel minus ꝓ meritorũ diuersitate. Et q̃a hanc penã isti boni nõ dum plene purgati voluntarie substinebunt adhuc viuẽtes: ideo velocius purgabunt̃ q̃ꝫ si illam substinuissent in purgatorio. pena enĩ in hac vita voluntarie suscepta multo plus purgat & citi⁹: q̃ꝫ pena post mortẽ inflicta: sicut patet in pena breui martyrũ: ĩ q̃bus si quid purgãdũ mortis tp̃e reperit̃: subito passionis falce tollitur: vt dicit Aug⁹. Ex q̃ seq̃tur ꝙ illud apl̃i prime Cor. iij. Si cui⁹ opus arserit detrimentũ patietur ipse autẽ saluus erit: sic tñ quasi per ignẽ: intelligi posse de igne tribulatiõis in hac nobis vita adhibito: vel de igne purgatorio post hanc vitã ordinato: vel de vtroq; igne ĩ die iudicij a bonis tunc purgandis substinẽdo. Ex q̃bus sequit̃ ꝙ purgatoria tria sũt. Primũ in hoc mũdo: quo purgant̃ hoĩes igne tribulationis. Secundũ sub terra in quo purgantur aĩe hominũ in charitate mortuorum: qui in primo purgatorio sufficienter purgati nõ fuerũt. Et tertiũ erit sup̃ terrã respectu bonorũ purgandorũ in die iudicij. Hec Tho. vbi sup̃. & Hen. sup̃ geñ.

Vndecima questiũcula est: Si aĩe mortuoruꝫ in purgatorio subleuent̃ & recipiant consolationẽ ex operibus viuorũ fideliũ. Ad quã videtur primo respondenduꝫ negatiue. & primo sic. Lex enĩ Moysi quo ad charitatẽ & dilectionẽ ꝓximorũ nõ est inferior lege xp̃i. Erat enĩ dilectio ꝓxi-

mí in p̃cepto ſicut & nobis vt p̃z de ipſis in Deutero. vi. & de nobis Mat. xxij. Sed lex Moyſi nõ conabatur ſub leuare orationib9; elemoſynis; & ſacrificijs miſerias aiarum q̃ tunc erant in purgatorio. ergo nec nos illud facere debemus. Item ſecũdo dicit phũs primo ethicor. q̃ cõmunicatio ciuiliũ operum eſſe nõ poteſt inter viuos & mortuos. Itẽ tertio Dionyſi9 de eccle. ierarchia. c. vltimo dicit. Si enĩ retributiões recipiat vnuſquiſq; a diuina iuſtitia eorũ que in p̃ntí vita bonorũ & maloruz per egit: finiunt autẽ ſcdm hanc vitã, pprias operationes q̃ dormiunt: quomodo p̃ quandã ſũmus ſacerdos operationẽ in alterã requiez tranſuehet vltra dignitatẽ ei9. Hec ille. Item q̃rto Valdenſes dicunt q̃ nec viuorũ operib9 mortui nec beatorũ orationib9 viui in aliquo iuuari poſſunt. Dicunt enĩ q̃ mandatũ de dilexitione proximi in vita preſenti terminatur: & hec fuit opinio Vigilantij: contra quẽ dẽ hoc ſcribit btũs Hiero9. vt dicitur. Sed in contrarium eſt vſus eccleſie militantis. Orantis, p̃ defunctis & pia opera fideliuz, p̃ mortuis recipientis que errare non põt a ſpũ ſcto edocta: nec mendaciter incedere. Nam vt dicit Aug9 ad hieronymũ. & habet̃ d. xc. ca. Si ad ſcripturas. Si ad ſcripturas ſctas admiſſa fuerit officioſa mẽdacia quid in eis remanebit auctoritatis? quaſi dicat nichil. Rñdeo dicendũ q̃ aĩe mortuorũ in purgatorio ſubleuari poſſũt operibus pijs viuentiũ. Et viui p̃ defũctis per opa deo accepta ſatisfacere poſſunt & penã ſatisfactoriã, p̃ eis explere. Et, pbat̃ hec concluſio dupliciter. Primo ex pare viuentiũ. Secundo ex parte defunctorum. Primo, ppter charitatis vnionẽ. Nam charitas myſtici corpis nunq̃ excedit. prime Cor. xiij. Sed viui vniunt̃ mortuis in charitate: & ecõuerſo: ergo p̃ viuos mortui iuuari poſſunt. Item per viuorũ ad eos directaz

Caput Tertium

intentionē. Mortui enī in memorijs hoīm viuunt: & iō intētio viuentiū ad eos dirigi pōt: nō tamē vt dicit Tho. in. iiij. di. xlv. Sic mortuis ſuffragia viuorū valere credē da ſunt: vt ſtatꝰ eorū mutet de miſeria in felicitatē & ecō uerſo: ſed valēt ad diminutionē pene vl' aliquod huiuſ modi qđ mortui ſtatus non tranſmutant. hec ille. Item dicit apl's ad Gala. vi. Alter alterius onera portate: Sed onera q̄ ſunt maxime portanda ſunt onera ſpūalia alte rius vite: ergo videt ꝙ viui penitentias ꝓ illis ſuſcipere poſſūt & ſatiſfacere. Itē ꝓbat̄ idē per ſiſe in naturalib? Videmus enī in aliq̄ corpe aīalis ꝙ vnū membrū ſe ex ponit vt ſubſtineat leſionē alteri?: ſicut pz ꝙ brachiū ſe pro capite exponit. Si ergo ī corpe myſtico eſt cōnexio per aſſimilationē ad corpus naturale videt ꝙ vnus mem brum onus alteri? portare poſſit & illud in ſe ſuſcipere. Itē videm? ī humanis actib? ꝙ nichil refert apud credi torem vtrum pricipalis debitor an alter loco ei? reddat debitum creditori. Cum ergo multo benignior ſit deus in ꝓcipienda ſolutione ꝙ hō terrenus: videt ꝙ ipſe ſit contētus & ſibi ſufficiat ſi alius ꝓ eo ſatiſfaciat. Itē cha ritas magis apud deū poteſt ꝙ apud hoīes. Sed vn? pōt apud hoīes amore alterius debitum ſoluere: ergo multo magis hoc in diuino iudicio fieri poteſt: dūmodo ꝓ quo fiunt & qui facit ſint in charitate: vt eorū opera in cha ritate eſſe poſſint. Secundo ꝓbatur ſuperior concluſio ex parte defunctorū. Nam mortui poſt hanc vitā rema nent tanꝙ mēbra coniuncta eccleſie militātis viuorū ex colligātia & cōnexione charitatis que poſt mortē rema net in aīabus decedentiū: & ideo recipere poſſunt con ſolationē ex operibus viuorum: Item recipere poſſunt ſuffragia viuorū: ꝙa Primo ibi penas luunt ſolū ꝓ pec catis hic contractis. Secūdo ꝙa adhuc in via ſunt caracte

re xpi signati. Tum' tertio qa cõmunicant cũ viuis fidelibus in fide: in charitate & in spe. Tum quarto qa relinquunt inter viuos ꝑles: parentes: amicos: qbus reliquerunt bona que ipsi viui acquisiuerunt: que morientes ꝓ salute distribui fidelibus mandauerũt ꝓpter que beneficia viui remanent mortuis obligati: taliter q̃ si post decessum ab hac vita incidant vbicũq; miseriã penalẽ: viui ipsos mortuos iuuare tenerent. Et hoc ratio dictat charitas habet: & iustitia exposcit. Ratio inquã dictat: vt ille qui ab alijs beneficia recepit benefactoribus suis ingratus esse non debeat: sed rependere vices & ipsos nunc̃q; relinquere: vbicũq; vel vndecũq; statum miserie inciderint. Iustitia exposcit. Nam viui qa introierunt labores mortuoꝝ & possident: iustum est vt in necessitate eis subueniãt: & pie eis suffragẽt. Item latitudo charitatis hoc idẽ iubet. Est enĩ charitatis sic latum dominium q̃ nulla distantia locorũ nec varietas aut disparitas statuuꝝ illi obstare potest quin se extendat in oẽs. Vnde si charitas beatorũ qui a nobis lõgissimi sunt: & disparitate status & elongatione situs: extendit se ad cõpatiendũ miseris viuorũ: quõ viuoruꝝ charitas se nõ extẽderet ad miserias mortuorũ q̃ statib⁹ viuorũ longe ꝓpinquiores & similiores sunt. Nunc ponende sunt alique auctoritates quibus etiam ostenditur animas defunctorum in purgatorio fidelium viuorũ precibus & suffragijs posse subleuari. Et primo Damascenus in quodam sermone de suffragijs mortuorũ dicit sic. Mysteriorũ inquit conscij discipuli saluatoris & sacri apostoli in tremendis & viuificis mysteris memoriã fieri eorum qui fideliter dormierant sanxerũt. Et Aug⁹. in li. de cura agenda ꝓ mortuis ait. Non parue inquit est vniuerse ecclesie que in hac cõsuetudine claret auctoritas:

Caput Tertium

vt precibus sacerdotis q̄ dño deo ad eius altare fundun tur: locū suū habeat etiā cōmendatio mortuorꝝ. Et Gre. & ponit in. c. aie defunctorū. xiij. q. ij. dicit. Anime defunctorū quatuor modis soluunt: aut oblationibus sacerdotū: aut precibus sanctorū: aut charorū elemosynis vel ieiunio cognatorū. Hec ille. Postremo ad argumēta in oppositū respondeat. Ad primū respondetur negando ꝓposita. Nam etiā in lege Moysi conabantur antiqui orationibus: elemosynis & sacrificijs miserias animarū in purgatorio existentiū subleuare. Nam Iudas machabeus. ij. Macha. xij. misit ierusolymam duocecim milia dragmas argēti eas offerri ibi ꝓ peccatis mortuorꝝ. Verum est tñ q ipsi veteris legis nō ita intense rogabant ꝓ mortuis sicut nos. Ratio est: qa nō dum venerat lex plenitudinis charitatis qualis est lex xp̄i: que sicut inter viuos se extendit etiā ad inimicos. Ita necesse est q se extendat ad mortuos in purgatorio detentos in penis ꝓ peccatis hic cōmissis: & ita habūdat iustitia xp̄ianorū plusq̄ scribarū & pharisеorū. Math. v. Ad secundū dicitur: q licet inter viuos & mortuos nō possit esse cōmunicatio ciuiliū operū corporaliuꝝ: tñ operum spūaliuꝝ cōmunicatio q̄ est per charitatē ad deuꝝ: cui mortuorū spiritus viuunt: pōt inter eos esse. Ad tertium Dionysij respondet: q verba illa quasi argumētatiue ponit. Cui argumentatiōi respondet Tho. q opatio alicuius dupliciter alteri potest valere. s. aut ꝑ modū meriti: aut ꝑ modū suffragij. Primo modo nullius opatio alteri valere pōt ad statum glorie consequendū. Sors enī glorie reddítur scdm mensuram accipientis: & per cōsequens nulli datur vita eterna ꝓ meritis alterius. Vnde hij qui in purgatorio sunt iam ad vitam eternam dispositi sunt: & illam ꝑ merita ꝓpria meruerūt. Licet aliquo modo ꝓpter

ſuorū peccatorum ſatiſfactionē ad illam aſcendere diffe
rant. Et ideo ꝑ modum ſuffragij quantū ad hāc retarda
tionē per viā interceſſionis & orationis mortui a viuis
adiuuari poſſunt. Et ratio eſt: quia orationis ipetratio
ad dei ſummā liberalitatē & libertatem ꝓtinet. Ideoq; ad
oīa illa ſe extendere poteſt: que ſubdunt̄ diuine ordina
te poſtetati. Tho. in. iiij. d. xlv. Ad quartū reſpondet̄: ꝙ
error Valdenſiū cuj plene charitati & ꝓfecte religioni
xp̄iane ſit contrarius dānat̄. Primo auctoritate xp̄iani
populi que oī populo mūdi legalior eſt & preſtātior: &
ad alios populos ſe habēs tanq; lux ad tenebras: et aurū
ad ſcoriā: & vinū ad feces. Nam eius clerus in oī ſciētia
& doctrina preclarus: in mundo tanq; lucifer effulſit &
fulget: & eius ſancti doctores: qui a ſeculo fuerūt veri-
tate & ſanctitate laudati orare ꝑ mortuis ſuadēt. Et ipſi
dū in humanis eſſent: ꝑ mortuis ſacrificabāt. Et quod
dicūt ꝙ preceptu de dilectione ꝓximi hic terminat̄ mē
tiunt̄. Nam dicit Aug⁹ in li. de doctrina xp̄iana: ꝙ pre
ceptū de dilectione dei & ꝓximi in via incipit & in pa
tria ꝓficit: vbi oēs vires & motus aie ſemp actu & habi-
tu in dei & ꝓximi dilectiōe referunt̄. Ad illud autē Vi
gilātij reſpōdet Hiero⁹ in epla cōtra eū ſic dicens. Dicis
in libello tuo ꝙ dū viuimus orare mu tuo ꝑ nobis poſſu
mus: poſtq; aūt mortui fuerimus nullius ſit ꝑ alio exau
dienda oratio: preſertim cū martyres vltionē ſui ſangui
nis obſecrantes ipetrare nequerint. Si apoſtoli & mar-
tyres adhuc in corpibus cōſtituti poſſunt orare ꝑ cete-
ris qñ ꝑ ſe adhuc debent eſſe ſoliciti: quanto magis poſt
coronas & triūphos. Vnus hō Moyſes ſexcentis milib⁹
armorū ipetrata deo veniā. Et ſtephanus imitator dñi
& primus martyr christo veniā ꝓſecutoribus deprecat̄.
Et poſtq; cū christo eſſe ceperūt minus valebūt ꝛc. Hec

Caput Tertium

Henricus de Assia sup Genesim. & dominus Io. de turre Cre. sup de pe. di. i. c. his auctoritatibus.

Quodecima questiuncula ē:

Dan papa possit ex plenitudie clauis iurisdictionis relxare p indulgentias in totuz vel in parte penarū eorū q de facto sunt in purgatorio. Ad quā videt primo respondendū negatiue: & prio sic. Nam nullus potest idulgentiā facere nisi ei quē pōt iudicare. sicut dicit de pe. & remis. c. qdaūt. Null⁹ enī pōt iudicare nisi eū q est de foro suo. Sed illi qui sunt defuncti nō sunt de foro eccl'ie: ergo non pōt papa in eis. Et p consequēs papa non hēt potestatē p illo aiaz statu soluendi in toto vel in pte obligatiōz ad penaz purgatorij. Itē dicit xx. iiij. q. ij. Legat. infra. §. his auctoritatib⁹ Viuētes ñ mortuos soluere possum⁹ aut ligare, et mat. xvi. Quodcūq; ligaueris sup terrā erit ligatū & in celis: & quodcūq; solueris sup terrā erit solutū & in celis. Sed aie depositis corporib⁹ statim desinūt esse sup terrā & de foro eccl'ie milit antis: ergo papa sup illas potestatē non hēt. In contrariū est pratica Romani pontificis q non est credēd⁹ in hac pte velle illudere fideles: dando indulgentias pro defunctis quā nō posset dare. Respōdeo ad hanc questionē sub duab⁹ conclusionibus iuxta duas opiniones. s. aliquorū theologoz: & quorūdaz canonistarū in hac materia cōtraria sentientiū. Naz theologi vere oēs cū q⁹bus etiā conueniūt aliq canoniste tenent affirmatiue q⁹ indulgentie pontificū valent: non mō viuis: sz etiā defunctis in purgatorio. Que conclusio p̄batur sic. Iuxta magistrū Alexan. de Ales. & dñm Bonauen. in iiij. Pater misericordiarū deus: oīb⁹ puidet scd̄m ordinatissimā dispositionē & misericordissimā suā pietatē. Sed recta ordinatio charitatis que exigit vt vnus possit ab alio

adiuuari hoc maxime exigit circa eũ qui se iuuare non
põt. Si ergo hoĩbus in hoc seculo qui indigent auxilio
preuidit deus auxiliũ ꝑ indulgentiã ecclesie cõferendũ
Cum etiã illi de purgatorio indigeãt auxilio & se iuua
ri nõ possunt. Videtur ꝙ indulgẽtie eis ꝓdesse maxime
possint. Pro cui⁹ cõclusionis declaratiõe ẽ notãdũ cũ
sctõ Tho. in. iiij. di. xlv. ꝙ indulgentia dupliciter alicui
ꝓdesse potest. Vno modo principaliter. Alio mõ scda
rio. Principaliter quidã ꝓdest ei q̃ indulgẽtiaꝫ accipit
scilicet q̃ facit hoc ꝓ quo dat̃. s. vt q̃ visitat limĩa aposto-
lorũ: vel aliqd̃ huiusmodi. Vnde cũ mortui non possint
ꝑ se aliqd̃ istorũ facere: directe eis indulgẽtie valere nõ
possunt. Secũdario autẽ & indirecte ꝓsunt ei ꝓ quo ali
quid facit illud qd̃ est indulgẽtie causa: qd̃ qñq̃ contin-
gere põt: qñq̃ autẽ nõ cõtingit scd̃m diuersam indulgẽ
tiam. Si enĩ sit talis indulgentie forma. Quicunq̃ facit
hoc vel illud: habebit tantuꝫ de indulgẽtia. Ille qui hoc
facit nõ potest fructum indulgẽtie in aliũ tarnsferre: q̃a
eius nõ est applicare ad aliquẽ intentionẽ eccl̃ie ꝑ quaꝫ
cõmunicant̃ coĩa suffragia ex quibus indulgẽtie valent.
Si autẽ indulgentia sub hac forma fiat. Quicunq̃ facit
hoc vel illud pro se vel patre suo: vel quocunq̃ alio sibi
adiuncto in purgatorio detẽto: habebit tantũ de indul-
gentia. Talis habebit indulgentiã nõ solũ ꝓ se viuo. sed
etiã ꝓ mortuo: nõ enĩ est aliqua ratio quare etiam ponti
fex nõ posset transferre merita cõmunia quibus indul
gentie ĩnituntur in viuos & nõ in mortuos. Hec Tho.
Ex q̃bus verbis manifeste patet ꝙ indirecte modo predi
cto indulgentie ꝓdesse possũt existẽtibus ĩ purgatorio
si forma indulgentie ex intentione dantis hoc cõtineat
Et dicitur notanter ex intẽtione dantis: qm̃ vt dicit dñs
Petrus de palude. Quidã dicunt ꝙ solum ex sola inten

tione facientis id p quo indulgētia data est possit transferri indulgentia in illū q est in purgatorio. Qđ nō est verū nisi forma concedētis hoc cōtineat: qm̄ sicut indulgentia nō extendit vltra quantitatē nō expressam. Ita nec sic psonā transgredit. Intentio ergo dispēsantis hoc facit: qa sicut bona viuorū eis cōmunicant: sic & thesaurus mortuorū. Idem tenet dñs Archidiaconus qui sup. xxiij. q. ij. c. i. tenet contra textū: q papa potest sub terra quantū ad ecclesiam militantē. Dispēsans autē indulgētias defunctis: vt dicit dñs Innocēti⁹ papa in. c. qā autē de pe. & remis. Est solus papa. Et isti theologi respondēt argumētis canonistarū in fronte questiuncule factis. Et primo ad primū sic: q qui sunt in purgatorio sunt aliquo modo super terram. Nam purgatorium est quodāmodo via & quodāmodo terminus. Terminus quidē quantum ad confirmationē: quia peccare amplius nō possunt. Sed quantum ad emendationē qua emendātur sunt in via & in transitu ad patriam vt dicit magister Alexander de Ales. Ad secundū dicendū q pontifex directe & principaliter nō potest in existentibus in purgatorio. Sed bene secundario & indirecte vt dictus est. Ad tertiū dicendū scdm Albertum sup Math. xv. q existentes in purgatorio sūt scdm aliqđ sup terrā: qa. s. meruerūt dum viuerēt q eis etiā post mortē ad velociorē liberationē possent indulgentie valere. Est alia opinio famosa quorundā canonistarū cum quibusdā etiaz theologis dicentiū: q indulgentie pontificum nō valent in purgatorio defunctis. Naz dicūt q licet potestas vicarij xpi magna sit & imensa: nō tn infinita: sed finita: se solum extendens ad forū ecclie militantis. Et ideo cū mortui desinerint esse de foro ecclesie militantis: ꝓpterea cōcludunt tanq̄ verisimili⁹ q papa penas eoruz in pur

gatorio ordinaria potestate in totū vel ī parte mitigare nō possit: ꝫ solū vt ceteri fideles hoc ipetrare potest: pre cibus & meritis sancte vite. Et ꝓbant hanc conclusionē pluribus ratiōibus. Primo sic. Nullus a suo nō iudice ligari pōt: extra de pe. & remiss. c. q̄d autē. Sed papa nō est iudex defunctorū. xxiiij. q. i. q̄dcūq; ligaueris. ergo. Item scdo sic. Par in parē imperiū habere nō pōt: extra de electione. c. innotuit. ergo a fortiori nec minor in maiorē. Sed papa est minor deo: licet in terris sit deū re presentans: extra de transla. c. inter corporalia. & ī ca. quā to. Sed deus in purgatorio cuilibet aīe penam taxauit Apo. 18. Quātū glorificauit se & ī delitijs fuit tm̄ date illi tormentū & luctū: ergo ꝓ papaz deo inferiorē talis non pōt a sentētia dei reuocari. Et confirmat sic. Nam papa est xp̄i vicarius: vt in dicto. c. quāto. habet & in de mētina pastoralis in fine de re iudicata. Sed vicarius nō potest infringere legē dñi sui: nec contra ei⁹ statutū ve nire vt allegant dñi iuriste in. l. si hoiem. ff. mādati. & l. formaz. C. de officio p̄fecti p̄torio oriētis. & notāt in. c. scdo. & c. de hijs de maioritate & obediētia li. vi. ergo nō poterit facere cōtra statutū dei taxantis penaz ī pur gatorio. Itē arguunt sic. Illiq quod indulgētie sonant: facere nō possunt indulgētias nec consequunt. Sed mor tui id facere non possunt: qa dicitur in bullis. Vere peni tentibus & confessis: quod mortui facere non possunt: sicut nec alia sacramenta recipere. ergo. Itē indulgentia acquirit̄ per modū meriti: Mortui autē sunt extra sta tum merendi: ergo. Corroborant etiaz hanc suam opi nionē tribus argumētis in fronte hui⁹ questiūcule factis Hanc opinionē defendit dñs Frācisc⁹ Maronis ordinis minorum in lectura sup decretales. Et dominus Hen ricus de Assia theotonicus magister Parisiensis: ordinis

Caput Tertium

predicatorū in lectura sup̄ Geñ. He sunt due opiniões famose que cū ad inuicē aduersentur: & iurisdictionem siue auctoritatem pōtificum vtcūq; infirment & dubitent Fidelesq; a suffragijs mortuorū retardent. Idcirco ne ex perplexione & dubietate earū: quis postetatē pō-tificis breuiet & coartet & a suffragijs mortuorū fideles declinent. Ideo aspirante deo sub quadā theologorū & iuristarū distinctione saluo semp catholico & meliori iudicio primo theologos & iuristas cōciliabo: deinde quomodo vnaquęq; earū opinionū verum dicat: nec pontifici aut defunctorū suffragijs aduersetur subnectam. Ex q̄bus postremo poterunt solutiones rationuꝫ vtriusq; partes elici & haberi. ¶Pro quo sciendū & diligenter notandū q̄ dñs Bonauētura in. iiij. di. xx. Et dñs Alexan. de Ales in sūma. Dicunt q̄ indulgentia pōt dupliciter cōsiderari. Vno modo p̄ modū suffragij & adiutorij. Alio modo p̄ modū iudicij. Si primo mō considerentur indulgentie: dicūt q̄ cū aīe in purgatorio existētes ratione charitatis in q̄ sunt idonee repiantur & dispōsite ad recipiendū beneficia sp̄ualia. Ideo si quis p̄ animabus suoꝝ defunctorū indulgētias accipiat & dicat Dulcissime iesu: meritū quod haberē in hac ecclesia: eam visitando rogo te p̄ tuā miserícordiam tribue aīe patris mei: vl̄ fratris vel vxoris vel filij zc. ad eorū suffragium & auxiliū. Nichil obstat deū p̄fissimū hanc gratiā orāti si sit in gratia cōcedere. Si ex indulto pontificis sic indulgentie date fuerūt. Si autē indulgentia consideret̄ p̄ modū iudicij quod p̄prie est de ratione indulgētie: cū indulgentia sic sumpta. Dicat aliquā cōmutationē in penam voluntarie assumptā: quod defunctis cōuenire nō potest. Manifestū est sic defunctis indulgentias nō valere: nec p̄ eis accipi posse. Dñi vero canonistę sic dis-

tinguũt: q̃ quedã sunt que nõ dependẽt a iurisdictione sed ab alio charitatiuo subsidio: vt oratio. elemosyne: sacrificium. & huiusmodi: & oĩa talia possunt p̃ficere defunctis. s. p̃ modũ suffragij & adiutorij: & in hoc põt põtifex. et p̃ hoc faciũt oẽs isti text⁹. xxiij. q. ij. c. i. & xij. q. ij. c. tẽpus. et. c. aĩe & de pe. di. vi. §. i. & di. vij. c. vltimo & xxij. q. iij. c. hec aũt vita. Non enĩ est ratio q̃re eccl'ia nõ possit huiusmodi thesaurũ dispensare defunctis p̃ maxime cũ adhuc sint membra corpis mystici p̃ gratiã in qua sunt. Faciunt ad hec notata in. c. a nobis. de sniã excõicationis p̃ dñm Io. Andreaz sup̃ verbo: sup̃ terrã. & notata etiã per eundez in. c. quod aũt. de pe. & remiss. super verbo. nõ suo iudice. Quedam vero sunt dependentia a foro & iurisdictione simpliciter: sicut est concessio indulgentiarũ que dari nõ possunt nisi ab ordinarijs locorum: vt a papa: vel legato de latere: archiepiscopo: episcopo: vt patet in. c. accedentibus. extra de excessibus prelatorũ. & ista nõ possunt prodesse defunctis. s. q̃ modum iudicij vt dictum est. Ex istis ergo distinctiõibus theologorũ & canonistaruz patet iudicio meo quomodo veritatem habeant vtreq̃ opiniones. & quẽadmodũ argumentis eaz̃ sit respondendũ. Hec oĩa collectiue ex dño Io. de tur. ere. sup̃ decretũ vbi supra. & Henrico de Assia sup̃ genẽ. & ex alijs theologis & iurispontificib⁹.

Quartiadecima questiũcula

est: Si papa de plenitudine sue iudiciarie potestatis possit ligare vel absoluere existentẽ ĩ purgatorio. Ad quã primo videt aliqbus respondendũ negatiue: & primo sic. Nam papa illos põt absoluere in q̃bus habet iurisdictionẽ: sz mortui nõ sunt eius iurisdictiõis. scdm illud Mat. xvi. Q̃dcũq̃ ligaueris sup̃ terrã. glo. super terram inquit: nõ sub terra: ergo. Item scdo ar

guunt sic ex.c. cū medicinalis.de snia excōica. li.vi. Ex cōmunicatio debet esse medicinalis: sed nō pōt esse medicinalis mortuis: ergo mortuus nō pōt excōmunicari Itē tertio sic: vt habet. xxiij.q.ij.§.hijs auctoritatibus. Viuētes nō mortuos soluere vel ligare possum⁹: ergo. In oppositū est: qa illi quorū scripta hereśim cōtinēt & hereticī & scismatici: & qui hereticos instituūt heredes & q seipsos voluntarie occidunt: post mortē sunt excōmunicandi. xxiij.q.ij.c. sane. Rñdeo dicendū q excōicatiōe ꝓprie dicta que est a q̄libet licita cōmunione & legitimo actu sepatio vt diffinit. xi.q.iij.c. Ad mensaz.§. euidenter siue ꝓut dicit seperatio a cōmunione eccīe quo ad fructū & suffragia ecclesie cōmunia ꝓut diffinit eam mgr snia in. iiij. di. xviij. mortuus nō potest excōmunicari: & p cōsequēs nec absolui. Ista conclusio pz ex rationibus factis in principio. Et etiā cū excōmunicare pertineat ad potestatē iurisdictionis. Nam excōicatio sequitur iurisdictionē: extra de electione. c. transmissar. Mortui autē desinerunt esse de iurisdictione prelatorū ecclesie: igitur. Item oēs in purgatorio existētes decesserunt in charitate hic acqsita semp in eadē perseueraturi: igit. licet nō sint de foro ecclesie militantis: tñ sunt coniuncti viuis insolubiliter vinculo charitatis ꝓpter qd vinculū amplius a participatione suffragiorū cōmuni eccīe excludi nō possunt: nec a cetu fideliū separari: ergo sequit q loquēdo ꝓprie de excōicatione nullus mortuus potest excōmunicari. Si aūt excommunicatio accipiat ꝓ denūciatione excōicationis: quia denunciatur aliquis fuisse excommunicatus ne ī eccīesia fiat oratio ꝓ eo: nec etiā habeat cū fidelib⁹ sepultura cōmunē bene potest mortuus excommunicari. Et dignū est q fiat hoc. Patet istud primo: qa si ꝓbatur post mortem q aliquis fuerit

hereticus: dignum est q̄ a cōmunione ecclesie denūciet̄ separatus. Secūdo in dignū est q̄ ecclesia pro tali oret sicut p̄ fideli. Ne ergo particeps videat̄ orationū fidelium dignum est vt per sententiā innotescat fidelibus p̄ tali nō esse orandū. Ex hijs patet error illorū qui dicunt q̄ si qs iusta causa excōmunicatus i excōmunicatiōe moriat̄: etiā si finaliter peniteat & i charitate moriatur nō vadit ad locū purgatorij communē: sed ejicitur ex cōmunitate eorū in loca exteriora: nec sentit suffragia ecclesie donec ibi absoluatur: vbi iustis de causis excommunicatus fuit. Et ideo qñq̄ diu post absoluūtur: qa vinculum excōicationis in hac vita iuste susceptum secū in purgatorio trahunt. Sed hoc patet esse falsum. Nam si qs iuste excōmunicatus fuit & non penituit in morte: eius excōmunicatio iusta presupponat peccatum mortale: iste damnabit̄. Si aut̄ finaliter penituit: licet non constet quid sit de eo: nunq̄ tñ post excōmunicationē incipiet carere in purgatorio suffragijs ecclesie: ratione charitatis & gratie i qua mortuus est: vt in. c. a nobis. scd̄o. de snīa excōi. dicitur. Sed petit̄ si excōmunicatio post mortē a papa vel p̄latis ecclesie non priuat excommunicatū a participatione & consortio fideliū: vel a participatione suffragiorū. Ad quid ergo excōmunicant̄ ali qui post mortē? Respondet̄ q̄ tales excōmunicant̄ in detestationē criminis & terrorē eorū qui sup̄ sunt: viuorū. Vnde quo ad hoc etiā talis excōmunicatio vtilis est & medicinalis: licet non illis in quos fertur: sed alijs qui hac pena terrētur & a malis retrahūtur. Item si talis excōmunicatio non habet effectū in aiabus mortuorum: habet tñ in eorum corporibus que hic remanserūt. Illa enim vi excōmunicationis sepelirī non debent in locis sacris: & si sepulta ibi sint debent exhumarī: vt in. c.

sacris de sepulturis. Item excõicatio talis est publicatoria dãnationis aliquorum vt sciaẽ pro eis orandũ nõ esse & suffragia ecclesie eis nõ prodesse. Sed petitur secundo si excõmunicatus cõpleta penitentia oĩmoda casu moriatur morte subitanea anteq̃ absolueret: an ꝓhibeaẽ ab ĩgressu ecclesie triũphãtis donec auctoritate superiorum absoluaẽ & interim ꝑmaneat in purgatorio. Rñdeẽ. Iudicent hoc & diffiniant q̃bus iudicia dei patẽt: que me latent dicit Henricus de Assia. Hijs visis dicendum est ad rõnes in oppositũ: & primo ad primã: q̃ ratio illa ꝓcedit de excõicatione ꝑprie dicta: Ad secundũ respondeẽ q̃ illud ĩtelligiẽ de excõmunicatione que fertẽ in vios q̃ de morte peccati possunt resurgere ad statũ gratie nõ de illa que fertur in mortuos. Vnde q̃ illi mortui excõmunicantẽ non est q̃ illa excõmunicatio sit illis pena vel medicina: sed in detestationẽ criminis & ad terrorẽ aliorũ qui hoc terribile iudicium ecclesie videntes in similia cadere ꝓhorrescant. Ad tertiũ respondeẽ: q̃ intelligiẽ etiam de excõmunicatione ꝑprie dicta. Hec Io. de turre crema. sup causam. xxiij. q. ij. c. quod aũt. & dñs Henricus de Assia super Genesim.

Quartadecima questiũcula

Q est: Si papa de genere plenitudis sue iudiciarie potestatis totũ sil' possit euacuare purgatoriũ. Ad q̃ã videẽ prio respõdendũ affirmatiue: & sic. Nã papa in terris est vicarius christi extra de trãsla. inter corporalia &. c. quanto ergo facere potest que ipse facit. Sed christus in resurrectione descendẽs post victoriã ad purgatoriũ ex singulari gratia recõpensans residuã penarũ purgãdorũ in purgatorio repertorũ: habundãtia meritorũ sue nouiter passionis: purgatoriũ euacuauit om

nes animas inde secum ad celos adducẽdo. Sicut papa in die electionis vel coronationis omnes supplicatiões signat. Et rex nouiter coronatus: vel nouiter ciuitatem aliquam ingrediẽs omnes captiuos liberat. Ergo & papa christus in terris simile facere potest: & totum simul si voluerit euacuare purgatorium. Sed incontrariũ est: quia in indulgentijs requiritꝰ causa conueniens indulgentias faciendi: nulla autẽ causa cõueinens potest interuenire vt papa euacuet simul totũ purgatorium: vt dicit Tho. in. iiij. di. xlv. ergo. Rñdeo dicendũ ꝙ papa de genere plenitudinis sue iudiciarie potestatis euacuare nõ potest simul totum purgatoriũ. Hec conclusio ꝓbatur quadruplici ratione. Primo: quia sicut ex supradictis colligitur indulgentia non potest ꝓdesse defunctis existẽtibus in purgatorio directe: ꝙ idirecte inquantũ ꝓ amicos põt fieri ꝓ eis id ꝓ quo est idulgẽtia ordinata: si tñ hoc habeat forma indulgẽtie. Clarum aũt est ꝙ nõ oẽs de purgatorio habẽt huiusmodi amicos ĩ hac vita qui ꝓ eis hoc implere possint: ergo. Secũda ratio est: quia ad hoc ꝙ indulgentie valeant requiritur causa cõueniens indulgentias faciendi: vt dicit Tho. in. iiij. di. xlv. Nulla autẽ causa talis potest interuenire: ergo. ꝛc. Tertia ratio est: ꝙa minister in dispẽsando dñm principalem debet imitari. Nam aliter indiscrete dispensando principalis dominus non ap̃baret dispensationẽ. Deꝰ autẽ per seipsum sic miseretur ꝙ semper vult timeri sua iustitia: multo ergo fortius dei minister. i. papa debet discrete & cũ moderamine bona ecclesie & thesaurũ eiꝰ dispensare. Vnde licet bona tẽpalia possint a papa nõ solũ de iure dispensari: sed etiã dissipari de facto: quãdo aliter diceret ius diuinũ esse faciendũ. Bona tamen spiritualia dissipari nõ possunt nec contra diuinã accepta-

tionem distribui. Quarto: qa quilibet minister modum eius cuius ministeriū gerit debet imitari. Christus autē cuius vniuersalis minister est sūmus pontifex: descendens ad purgatorium non eduxit inde omnes animas: vt dicit Tho. iij. par. q. xlv. ar. viij. sed solum illas que sum purgationis tempus compleuerant. Nam vt dicit. Virtus passionis christi nō habuit maiorem efficatiam in principio passionis & victorie ab inferis: quā habeat nunc. Passio enī eius nō habet temporalē virtutem & transitoriā: sed sempiternam: scdm illud Hebre. x. Vna oblatione cōsūmauit in sempiternū sctificatos. Sed nūc virtute passionis xpi ñ liberant̄ a purgatorio nisi illi q tempus purgationis expleuerunt. Ergo & tunc qui tales erant q penā & tempus purgationis nō expleuissent non fuerunt per christum a purgatorio liberati. Ad argumentum autem in oppositum quod est beati Vincē tij. & dñi Henrici de Assia dicitur: q intelligatur christū oēs liberasse a purgatorio de vigore misericordie: non autem de vigore iustitie. Et sic intellexerūt Vincenti? & Henricus de Assia. Hec. f. Tho. vbi supra. & dominus Bonauen. in. iiij. di. xx. & dominus Iohan: de turcrema. super decre. vbi supra.

Quintadecima questiūcula

Quest: Si duo in purgatorio existentes digni equali pena vnus altero inde possit citius liberari. Ad quā videt prio rndendū negatiue: & primo sic. Nam quantūcūq; merita in celo & inferno sint inequalia: sunt tn ibidem premia & supplicia equaliter durantia: ergo pari ratione vt videtur debet esse in pena purgatorij. Sed in oppositū est similitudo apostoli qui differentias venialiū assignat per lignum & fenū & stipulam: fz constat q lignū diutiꝰ manet in igne q̄ fenū: & stipula:

ergo vnũ peccatum veniale diutius punit̃ in purgato-
rio q̃ aliud & citius: & citi⁹ vnũ altero purgat̃. Rñdeo
dicendũ est sub vna conclusiõe: ꝙ ĩ igne purgatorij vn⁹
citius vel tardius alio liberat̃. Hec cõclusio ꝓbat̃ ratio-
nibus & auctoritate. Primo rõne inhesiõis. Naꝫ iuxta
sctm̃ Tho. Venialia quedã sunt maioris adherẽtie q̃
alia. scd̃m ꝙ affectus magis ad hec inclinat̃ & fortius in
eis figit̃. Sed ea que sunt maioris adherẽtie tardius pur-
gant̃: ergo in purgatorio: tm̃ aliq̃ diutius torquent̃ q̃
alij scd̃m ꝙ affect⁹ eorũ ad venialia fuerũt magis ĩmersi
Scd̃o ratiõe aggrauatiõis. Nam in foro penitẽtie respõ
det grauior pena nõ solũ quantũ ad intentionẽ: sed etiã
quantũ ad durationẽ. vt pꝫ inspiciẽti canones in q̃bus
pnĩe taxant̃ scd̃m iudiciũ ecclesie rectũ: sed iudiciũ eccle
sie rectũ conforme est cũ iudicio diuino ergo similiter
erit apud iudiciũ diuinũ: qd̃ qui grauius offendit &
diutius in culpa ꝑmansit pena acerbiori puniet̃ & diu
turniori. Tertio rõne obligationis sic. Anima nõ est in
purgatorio nisi adsoluendũ debitũ qd̃ ex hac vita traxit
sed quanto debitũ est minus vel maius: tanto citius vel
tardius soluit̃: ergo scd̃m ꝙ aĩa in purgatorio maius vl⁹
minus debitũ habet tanto diutius vel citius purgatur &
fertur in celũ. Quarto ratione subiectionis. Vnde mgr̃
sñiaꝝ dicit in. iiij. ꝙ ille ꝓ quo fiũt plura suffragia citi⁹
a pena purgatorij liberat̃. & hoc. s. Tho. allegat quoli-
beto. ij. q. vij. ar. ij. Secũdo ꝓbatur auctoritate: & primo
Augustini in Encheridion q̃ dicit. Post hanc vitã incre
dibile non est nõ nullos fideles ꝑ ignẽ quendã purgari:
quãtoq̃ magis minu sue bona ꝑeũtia dilexerunt: tanto
tardius citiusq̃ saluari: q̃si scd̃m suos amãdi modos diu
tius vt lignũ: vel minus vt fenum: vel minimum vt sti
pula ignem substinębunt. Rursus. Qui grauius offẽdit

dignū est vt puniat pena acerbiori: dilatiōeq; patrie longiori: diuina hoc iustitia faciente: que oībus decentissime reddit premia meritorū. hec ille. Ad argumēta aūt dicit negando consequentiā: & ratio est: qa non est sic. Nam vt ingt. s. Tho. in. iiij. Peccatū mortale cui debet suppliciū eternū: & charitas cui debet premiū paradisi post hāc vitā imobiliter radicant in subiecto: & iō quātū ad dānatos & saluatos eadē diuturnitas est vtrobiq; sec9 aūt est dispositiōe pcti venialis ppter quā aie puniūtur i purgatorio: qa ista nec ē in eis imobiliter radicata: nec eqliter adheret oībus: & iō a qbusdā citius q; ab alijs removetur lo. de turre. cre. sup di. xxv. decreti. c. qualis.

Quinta huiꝰ questio tertij capitis prime decadis est: de q̄rto recepta culo aīarum. s. de limbo paruuloꝝ cū solo originali decedētiū. Circa quā sex q̄stiū cule soluent: quarū q̄libet infra suo ordine enucleabit.

Prima questiūcula ē: Quō differat limbꝰ sc̄oꝝ p̄m dictus sinus Abrahe: a limbo puerorū. Ad quā sic rñdetur: q; limbus puerorum & limbus sc̄orum patrū differunt quantū ad quatuor. Primo quantū ad spem vite eterne: qa pueris decedentibus cū peccato originali nō adest spes btē vite. Patribꝰ aūt i qbus lumē fidei & gratie refulgebat: spes btē vite aderat. Scdo quantū ad crimē: qa culpa in sanctis patribus erat expiata scd̄m q; erat infectiua psone: remanebat tñ impedimentū ex pte nature: p qua plene non fuerat satisfactū: & iō eis debebatur pena tpalis. Pueris aūt est ip̄edimētū ex pte nature & psone: & iō eis debet pena eternalis. Tertio qa nomē limbi puerorū nunq; fuit translatū in aliud: sed nomē limbi sanctorū patrum

vel sinus abrahe post mortē xp̄i translatū fuit in nomē celi empyrei. Vnde nūc p̄ sinū abrahe intelligit̄ portus & requies in celo sanctorū. Quarto quantū ad loci & situs conditionē: q̄uis enī p̄babiliter credatur eundē locum vtrorūq; fuisse tamē requies beatorū erat in superiori parte q̄ limbus puerorū. Nam vt dictum est supra. In cētro terre sunt quatuor loca subalternatim posita. Primus est sinus siue limbus patrum p̄fectorum. Secundus purgatorium siue locus purgandorū. Tertius limbus puerorū. Postremus est infernus damnatorū. De q̄bus quatuor locis dicit̄ in simbulo ap̄lorum. Descendit. s. xp̄s ad inferos vel ad inferna in p̄si. & Eccī. xxiiij. Penetrabo oēs inferiores p̄tes terre & inspiciam sola (. s. potentia & virtute: vel anima humana) oēs dormientes/in infermo & limbo paruulorū. Nam nullus illorum vidit diuinitatē. Viderunt enī pomum. i. aiam xp̄i: sed odorē pomi. i. diuinitatē eius non viderunt: tunc enī fuissent btī: & sequit̄. Et illuminabo oēs sperantes in dño. Primo. s. in limbo sanctorum patrū quos visitauit aia: & diuinitate/& statim beatos fecit. Similiter in purgatorio liberando oēs vel aliquos vt dictum est: quos liberatos p̄sonaliter videns beatifi cauit: alios vero non. Hec Tho. in. iiij. di. xlvi. & beatus Vincentius in sermonibus suis.

Secunda questiuncula est:

1 Qua pena puniunt pueri in limbo: sine baptismate/cum solo originali defuncti. Ad quā sic respondet: q̄ pena conueniēs puerorū qa cū solo peccato originali decesserunt in limbo: est subtractio gratie & p̄ consequēs carētia visionis diuine ad quam homo p̄ gratiam ordinat̄. Sed forte queres vtrum pueri tales in limbo sentiant aliquē dolorē vel afflictionem interiorē ex

carẽtia visionis diuine. Respondeẽ q̃ aliqui ad hoc dicunt q̃ tales pueri in limbo ex carentia visionis dei nullam afflictionẽ interiorẽ sentiunt: & rationẽ assignant quia vbi nulla est cognitio & cogitatio boni ꝓpter se facti: ibi nulla est afflictio: sz aie puerorum cũ solo originali decedentiũ sunt in in tantis tenebris ignorantie cõstituti q̃ nesciunt se ad beatitudinẽ factos: nec aliquid de beatitudine cogitant: ideo nullã dicũt illos pati afflictionẽ. Sed ista ratio (dicit Tho) nõ valet. Primo qa cognitio naturalis magis viget in aia sepata q̃ in aia hic coniuncta: ergo cũ in pueris illis nõ sit peccatũ ꝑsonale: nõ debetur eis vt detrimentũ aliqd patiantur in naturalibꝰ sz in naturali cognitione. Item scdm hoc illi qui sunt in inferno essent melioris conditiõis quantũ ad intellectum q̃ pueri in limbo. Nam qui sunt in inferno nõ sũt in tenebris ignorantie naturaliũ: pueri autẽ scdm istos sic: & ita dãnati essent melioris cognitionis q̃ pueri: qa nullus est (vt Aug. dicit) qui non mallet dolorẽ pati cũ sana mente: quã gaudere insanus. Et iõ assignat alia ratio quare pueri i limbo ex carentia visionis diuie nõ habeant interiorẽ dolorez vel afflictionẽ: que talis est: duplex cognitio de beatitudine põt haberi. s. naturalis & supnaturalis. Anime aũt infantiũ in limbo: cognitiõe qdem naturali nõ carent q̃ debeẽ aie sepate scdm naturam suã: imo augeẽ cognitio eorũ naturalis: cũ intrent modũ cognoscẽdi intellectuũ sepatorũ: & ideo de deo & de creaturis magnã scientiã habẽt naturaliter: & maiorẽ quã vnq̃ aliqs phũs in mũdo habuerit. cognoscũt eni naturaliter se ad beatitudinẽ factos. & q̃ beatitudo cõsistit in adeptione ꝑfecti boni: sed nõ q̃ tale bonũ sit gloria quã sancti in celo possident. Id aũt quod ꝑ naturam habeẽ: possideẽ absq̃ dolore Ex hac igit parte pueri

in limbo nō dolent. Est aūt & alia cognitio de beatitudine que habet supnaturaliter: que hic in nobis p fidem plantatur q̄ est de gloria & fruitione sanctorū in celo quā nec oculus vidit nec auris audiuit nec in cor hominis naturaliter ascendit. prīo ad Cor. ij. quā deus nobis reuelauit p spm̄ sanctū Ro. prīo que qdem reuelatio habet p fidē in nobis hic plantatā i sacramētis: vl frequētatis actibus xp̄ianis. pueri autē in limbo nec fidem de beatitudine habuerūt in actu: nec sacramenta fidei susceperunt: nec p reuelationē: ergo nec de carētia eius dolent. Nemo enī dolet de eo quo se priuari nescit: vel de pditione ei⁹ quod ad ipsum nō tangit aut ptinet. Non enim dolet rusticus vel artifex si post mortem regis nō obtineat vel possideat regnum: quia nouit ipsum ad se nō pertinere: sed bene doleret & displiceret filio regis si nō obtineret: quia cognoscit illud sibi conuenire post mortem patris atq; deberi. Ita de pueris in limbo existentibus accidit: nō enim dolent de carentia visionis dei & priuatōne glorie beatorū: quia eam ipsi nō nouerūt: & sciunt eam ad eos nō ptinere. Quia tamē pueri i limbo nō impediunt a perfecta cognitiōe naturali prime cause & dei & aliarū rerum ex immersione & afflictiōe penarū: sensus: ignis & vermiū conscientie & demonū vt fit in damnatis. Ideo de cognitione tali naturali ipsius dei & creaturarū: gradum aliquē delectationis habent. quilibet enī in cognitione veritatis naturaliter delectatur. Vnde & in hac delectatione pueri laudāt & laudabunt reassumptis corporibus deū causam causarū omniū rerum ab eis naturaliter cognitarū: quod damnatis nō accidit nec accidet: quia vermis eorū viuit & nō morietur: nec vnq̄ ab inferno deerunt demones: nec ignis ibi a torrendo in eternum deficiet. Hec Tho. in questio

nibus disputatis de malo. & in. ij. sñiaꝝ di. xxxij. q. ij. & sctūs Vincētius in sermonibus. & dñs Henricus de As. sup Gen. & in decretis de consecra. di. iiij. c. firmissime. Opinio autē quarūdam magarū mulierculārū dicentium aīas puerorum sine baptismate decedentiū vagari per mundum vsq; ad diem iudicij vel post: ridiculosa est nulloq; catholico fundamento fulcita.

Certia questiūcula est: An in limbo pueroꝝ sit pena sensus & demões. Ad quā videt primo rñdenduꝫ affirmatiue. Nam saltē post resurrectionē pueri p solo originali damnati erunt in flāma fedissima inferni: iplendi fecibus oīb⁹ mūdi & elementoꝝ: vt dicit Basili⁹ ex qbus dolorose afficient: a medio continēte: & sic pena sensus patient. Ad hoc rñdet: q hoc bñ seqretur si oīm dānatoruꝫ corpa relinquerētur tunc suis naturalib⁹: & si mediū a sua actione naturali respectu nulli⁹ impediret vl' suspēderetur mō hoc non oportet. Item etiā nichil phibet limbū puerorū esse suppremaꝫ partē regionis infernalis elementis sup posita. Demones etiaꝫ ibi nō sunt cū sint instīa ad penam sensus que ibi nō est. hec Henric⁹ de As. sup Gen.

Quarta questiūcula ē: Quare xps in limbū pueroꝝ descēdens inde reptos pueros nō extraxit. Ad quā sic rñdet: q idcirco xps descēdens ad īferos pueros a limbo nō liberauit: qa descensus xpi ad inferos in illis solis effectū habuit: qui per fidē & charitatē passioni xpi coniungebant: in cui⁹ virtute descensus xpi ad īferos liberatori⁹ erat. Pueri aūt q cū originali pcto decesserāt nullo mō fuerūt cōiuncti passioni xpi p fidē & dilectionē: neq; eni fides ꝓpria

habere potuerunt: q̄ nō habuerāt vsum liberi arbitrij: nec p̄ fidem parentū: aut p̄ aliq̄d fidei sacramentū fuerant a peccato originali mūdati. Et ideo descensus christi ad inferos huiusmodi pueros nō liberauit a limbo. Et p̄terea sancti patres a limbo fuerūt liberati & ad gratiā paradisi ad missi p̄ gratiā sine qua nullus ad celū peruenire potest: scdm illud Ro. vi. Gratia dei vita eterna. Cum igit̄ pueri ī peccato originali decedētes gratiā nō habuerint: ideo a xp̄o ex limbo nō fuerunt liberati. Itē ap̄lus dicit Ro. iij. q̄ deus posuit xp̄m p̄pitiatorē per fidem in sanguine eius. Sed pueri qui cū solo peccato originali decesserunt nullo modo fuerūt p̄ticipes fidei: ergo nō p̄ceperunt fructū p̄pitiatiōis xp̄i vt p̄ ipsū a limbo liberarent̄ ꝛc. Hec Tho. iij. p̄te. q. lij. ar. ij. formaliter.

Quinta questiūcula est: Si q pueris in limbo existentibus indulgentie valeant: & si p̄ eis sit orandū. Ad quā respondet: q̄ cū pueri in limbo nō sunt mēbra xp̄i: nec sunt futuri/ cū nō fuerint p̄ baptismū xp̄o īcorporati: nec habeāt aut habituri sint gratiā gratū facientē: ergo ipsi capaces nō sunt gr̄a indulgētiarū: nec etiā pro eis est orandū. Ratio est: quia p̄pter defectū gratie a qua sunt p̄priuati peccato primi parētis: ideo cū sint & erūt in statu nō ampliꝰ accrendi gratiā nec vitā eternā: merito igit̄ orationib⁹ iuuari nō possunt. Vnde Aug. & ponitur a mḡro sñiarū in. iiij. di. xlv. dicit. Non baptizatis, ecclesie suffragia nō p̄sunt cū illi nunq̄ fuerūt christo vniti. Hec mḡr in. iiij. & Ioh. de tur. cre. super de penitētia.

Sexta questiuncula est: Si in die iudicij pueri nō baptizati resurgēt cum

ceteris resurgẽdis. Ad quã videt̃ primo respondẽdum negatiue. Nam ad hoc aliquis ad iudicium adducit̃ vt ibidẽ ei⁹ merita discutiãtur. Sed pueri ĩ limbo q̃ cũ pctõ originali: vel q̃ ante p̃fectã etatẽ decesserũt nulla merita habuerũt: ergo illos in iudicio apparere non est necesse. Itẽ oẽs q̃ ĩ iudicio resurgẽt erũt aut electi boni a dextris aut dãnati mali a sinistris. Sed pueri cũ originali peccato mortui non sunt simplicit̃ mali nec boni: & p̃ consequẽs neq; a dextris neq; a sinistris ĩ iudicio collocãdi: ergo non resurgẽt in iudicio. Incontrariu; est: q̃a vniuersale oĩa cõprehẽdit: sed illud iudiciu; dicit̃ vniuersale: ergo oẽs ibi apparebũt & iudicabunt̃. Rñdeo dicendu; q̃ cũ ptãs iudiciaria xp̃o hoĩ collata sit in p̃miu; sue humilitatis quã ĩ passione exhibuit: et ip̃e in sua passione sanguinẽ pro oĩbus fuderit quantũ. s. ad sufficientiã: licet non in oĩbus effectu; habuerit; p̃pter ĩpedimentu; in aliq̃bus ĩuentu;. Idcirco congruũ erit vt oẽs hoĩes in iudicio cõgregent̃ ad vidẽdu; ei⁹ exaltationẽ & ei⁹ vniuersalẽ iudiciariã ptãtẽ quã a p̃re recepit ĩ oẽs: scd̃m illud Io. v. Pater oẽ iudiciũ dedit filio. Vñ dicit̃ Actu. x. Ipse est q̃ constitut⁹ est iudex viuorum & mortuorum. propterea dicit Tho ĩ. iiij. q̃ oẽs p̃uuli decedẽtes sine baptismate in peccato originali etiã sine peccato actuali: siue sint filij xp̃ianoꝝ: siue iudeorũ: siue gẽtiliu; siue ĩ vtero siue extra vteru; decesserint resurgẽt cũ corp̃ib⁹ ĩtegris in mensurã etatis plenitudinis xp̃i trigita annoꝝ vl̃ circa. ad Ephe. iiij. Sicut & alij mortui. Ad primũ ergo dicendu;: q̃ ĩ iudicio ĩfantes sine baptismate & pueri añ p̃fectã etatẽ mortui cõparebunt ñ vt iudicent̃ ad gl̃ia; siue ad penã sensitiuã: s; vt videãt gl̃iam iudicis: et vindictã exq̃rant eoꝝ q̃ cãm eis dederũt p̃ditionis gl̃ie & diuine visionis. Ad scd̃m dicendu;: q̃ ĩ iudicio pueri tales non erũt a dextris neq; a sinistris: s; ĩ medio inferi⁹. hec

Tho. in. iiij. di. xlvij. ar. iij. & b. Vincẽti⁹ in sermonib⁹.

Sexta questio tertij capitis hui⁹ prime decadis est vnica. s. de campis elisijs qnto post mortẽ receptaculo aĩarꝝ. s. phõrꝝ poetarum & machumetistarũ/sub q̃ vna tm̃ questiũcula soluitur. Vbi sit talia cãporũ elisiorum locus: & que ibidẽ reperiantur delicie. Ad quã questionẽ breuiter respondet̃: ꝙ campi elisij. i. deliciarũ sunt in medio inferorũ in quo piorũ anime phõrum: poetarum & machumetistaruꝫ quiescũt post earũ a corpore solutionẽ. Vnde Virgilius in. vi. infra plusq̃ medium de cãpis elisijs dicit. Hijs demũ exactis ꝑfecto munere diue. Deuenere locos letos: & amena vireta. Fortunatorũ nemorũ sedesq̃ beatas. & ĩfra dicit. Interea videt eneas in valle reducta. Seclusuꝫ nemus & virgulta sonãtia siluis. Letheũq̃ domos placidas zc. Vbi eneas reꝑit aĩam patris anchisis. Philosophi elisium esse dixerunt in siluis vel insulis fortunatis. Vnde Horatius in Epodo. Nos manet occeanus circũuagus arua btã. Petamus diuites & ĩsulas. Reddit vbi cererẽ tellus inarata quotannis. Et ĩputata florent vsq̃ vinea. De q̃bus etiã Plini⁹ li vi. naturaľ historie. c. xxiij. multa refert. Has Salustiu in historijs carminib⁹ homeri dixit: inclytas esse ĩsulas Fuerunt & q̃ elisiũ scriberent esse circa lunarẽ circuluꝫ vbi purior est aer. Vnde Virgilius in. vi. Aeris in campis zc. & Lucanus. Quodq̃ patet: inter luneq̃ meatus Non illucauro poti ti: nec thure sepulti. Perueniunt. In q̃bus cãpis elisijs vt dicit dñs Guilhelmus Parisiẽsis: & ponit̃ in alchorano. i. ĩ libro legũ Machometi. Sunt delicie epularũ corporaliũ de dapiferis & pĩcernis angelicis. Est ibi p̃ciositas vestimentorum. vmbraculorũ amenitas. & mulierũ deliciarũq̃ blandimenta. Ibi sunt

Caput Tertium

flumina lactis & vini & mellis: & oĩa genera delectabi lium cĩborũ: potuũ: odoruꝫ: saporũ sonoꝝ: & oĩs suaui tas & mollicies tangibiliũ: que oĩa Machometus sue le gis obseruatoribus ꝓmittit. hec Hen. de As. sup Geñ.

SEptima questio tertij ca pitis prime decadis est de paradiso terre stri loco translatorũ. Circa quaꝫ quatuor questiuncule soluentur: quarum quelibet infra suo ordine declarabitur.

PRima questiũcula est: An paradisus terrestris sit locus ĩ terra corporeus: vel figura rei spũalis. Ad quaꝫ vt Aug. adducit ij. sup Geñ. & Epiphanius grecus Cypri epũs primo re spondẽt Origenes & Manichei dicẽtes. Paradisum terre strem nõ esse locũ corporalẽ in terra sitũ realẽ: sꝫ spũalẽ: vt sic itelligat paradisus terrestris spũaliter: sicut xp̃s in scripturis appellat petra vel agnus dei. Constat aũt ꝙ xp̃s nõ itelligitur corpaliter petra: cũ dicitur prĩe Cor. x. Petra aũt erat xp̃s. nec dicebatur realiter agnus cũ appel latus est a Io. baptista agnus dei. Io. i. sꝫ spũalitet & me thaphorice & moraliter. Similiter dicunt cũ in scriptu ris de paradiso terrestri quicq̃ dicitur aut scribitur: illud spiritualit accipiendũ est & allegorice. s. ꝓ beatitudine spirituali: q est status oĩm bonorũ aggregatiõe ꝓfectus vt dicit Boetius: & nõ ꝓ loco aliquo reali & corpali: qa talis in reruꝫ natura (dicunt) nõ inuenit. Et ꝓbabãt hãc suã opinionẽ rõibus: & primo sic. Nam aliq̃ qui diuer sis temporibus per totã aridam deuagati sunt: & diligẽ tissime de sitibus & dispositionibus oĩm regionũ & lo corum inq̃siuerunt: quisq̃ de regiõibus & locis singu laribus orbis scripserũt de paradiso terrestri mẽtionẽ nõ fecerunt: ergo paradisus terrestris nõ videtur esse locus

realis in arida. Item videmus inquiũt q ortolanus si ali quibus annis absit a pomerio: decor orti p̃bit: arbusta senescẽt & deficiẽt. Cum ergo hõ cultor padisi terrestris ab illo irreuertibiliter (iam sunt plusq̃ sex milia ãdrm genti nonagĩta ãni) expulsis fuerit: ergo locus ille & illius decor periit & deuastatus est. Tertio sic. Nullus locus terre attingere põt vsq̃ ad lunarẽ circulũ: cũ contra naturã terre sit: q tm̃ in aliqua ei⁹ p̃te possit eleuari: qa sub globo lunari ẽ regio ignis que terrã cõsumeret. Paradisus aũt scdm Bedã p̃tingit vsq̃ ad lunarẽ circulũ: igĩt nõ põt poni aliq̃s talis realis locus in terra. Itẽ Geñ. vij dicit: q aq̃s diluuij operti sunt oẽs mõtes excelsi sub vniuerso celo: & q qndecim cubitis altior fuit aq̃ mõtibus: & q oĩs caro que mouebat consũpta fuit: ergo videt q diluuiũ illud generale, progatũ p integrũ annũ & x. dies (vt cõiter tenet) destruxerit & euerterit illũ locũ sicut & alia loca terre permutauit. Itẽ locus talis fact⁹ fuit p̃ specialĩ habitatione hoĩm: ergo postq̃ irreuocabiliter hõ ab illo fuit expulsus: debuit successiue perij esse Item voluptas carnalis & sensualis ipedit & obfuscat intellectũ circa spũales virtutes: in q̃bus prĩcipaliter consistit felicitas hũana: ergo talis locus pure voluptatis & oĩmode cõmoditatis q dicit paradisus terrestris p̃statu rus materiã nõ exercẽdarũ virtutũ: adeo realis ñ est creatus. Sed ĩcontrariũ est scriptura Geñ. ij. dicens. Plantauerat aũt deus paradisum voluptatis a principio in q̃ posuit hoiem quẽ formauerat. Rñdeo dicendũ q sicut Aug. dicit. i iij. sup. Geñ. Tres sunt de paradiso generales sñie seu opiniões. Vna/eorũ q tm̃modo corporaliter paradisum ĩtelligere voluerũt. Alia eorũ q tm̃ spũaliter. Tertia eorũ q vtroq̃ mõ paradisum accipiũt: quã sentẽtiã fatetur sibi magis placere: eãq̃ sic confirmat. Si enĩ

inquit scdm figurã solum intelligant̃ que de paradiso scripta inueniunt̃: pari rõne etiã & ea que dicunt̃ ibi de Adã & Eua & ligni vetatiõe & p̃cepti transgressione: spũaliter accipienda erũt qd̃ nullus dubitat erroneũ esse. Sil̃iter si aliqs velit ita intelligere ad litterã que dicũtur de paradiso ĩ scriptura ꝙ nichil aliud significẽt. Intelligat iste, sapiam quodã lignũ esse corpale de qua dicit̃ in ꝓuerbijs: lignũ vite est q apprehẽdunt eam. Dicat & xp̃m ꝓprie petrã esse aut lapidẽ vl̃ ouẽ vel agnũ vl̃ leonẽ qd̃ blasphemia ẽ. Non ergo sic lr̃aliter sũt sumẽda que hic & alibi dicunt̃ in scriptura sacra: q̃si ad nichil aliud significandũ ponãtur & describant̃: nec sic spũalit̃ quasi res geste nõ sint nec fuerint: sꝫ vtroq; mõ accipiẽda sunt q̃a hoc est ꝓprie diuine scripture (maxime veteris testamẽti) ꝙ in ea nõ solũ significãt voces: sꝫ res geste a sapiẽtissimo deo preordinate sunt figure aptissime futuroꝝ & rerum spũalium: quia vt apostulus dicit. Omnia in figura cõtingebãt illis. i. antiquis cultoribus dei ante legem & sub lege. hec ille. Et in. xiij. de ci. dei. c. xxi. cõcludens clarius in hãc materiã dicit. Que como de dici possunt de intelligẽdo spiritualiter paradiso nemine ꝓhibente dicant̃: dum tñ & illius historie fidelissima veritas rerum gestarũ narratiõe cõmendata credat̃. Ea enĩ que de paradiso in scriptura dicunt̃: ꝓponũtur ꝑ modum narratiõis historie. In oĩbus autẽ que sic scriptura tradit: est ꝓ fundamẽto tenẽda veritas historie: & desup̃ sunt expositiões spũales fabricãde. hec ille. ergo cõclusionaliter dicendũ est: ꝙ paradisus que Geñ. ij. describit̃ est locus in terra alicui realis: de qua dicit Aug. xiij. de ci. dei ca. xviij. Primi inq̃t illi hoĩes erãt in terra nemorosa & fructuosa que paradisi nomẽ obtinuit. Et etiam figuraliter significat triplicẽ paradisum, s. anagogicũ. i. btõꝝ,

allegoricū. i. eccl'ie militātis vl alicuius priuate religionis aut loci aprici & delectabilis: vt poete fabulantur de fortunatis insulis: & de hortis hesperidū & moraliz. i. virtutum in anima. Similiter in paradiso terrestri lignum vite in medio eius accipitur primo litteraliter pro materiali arbore: cuius fructus habebat virtutē conseruandi vitam. spiritualiter vero significabat christuz dei sapientiam. Prouer. iij. vl christi crucē Ezech. xxxi. Et lignum scientie boni & mali ibidē arbor materialis fuit sic nominata ꝓpter euentuz futurum malorum vt in sequenti articulo dicetur. spūaliter autē potuit significare liberū arbitrium vt quidaz volunt: & petra in deserto fuit aliqd materiale: xp̄m tamē spiritualiter significauit. Ad primū ergo argumētuz Manicheoꝝ rūdet ꝙ locus ille paradisi terrestris seclusus est a nr̄a habitatione inaccessibilis nobis ꝓpter impedimentū marīū & mōtium: vel deseroꝝ: vel alicuius regionis feruētis estuose qualis est regio sub eqnoctiali: & iō scriptores regionū & locorum aride que est inter eqnoctialē & polum articum de regiōe paradisi terrestris mentionē nō fecerūt & ideo nō pōt a nobis cognosci nisi p reuelationē. Ad secūm dicendum ꝙ ꝓpter fecunditatē terre & viuacitatē influentie in illa regione crescunt sponte ex seminibus plante noue sine agricultura & ortolano. Vel forte mysterium angelorum suppleuit ibi opus hoīm si quid ꝓ conseruatione paradisi fuerit in plantatiōe necessarium. Vel fortasse Enoch & Helyas & ceteri q̄ ibi dicūtur esse (vt dicetur infra) opant̄ in paradiso/que & qualiter Adā opatus fuisset. Ad tertium dicēdum ꝙ verbum Bede nō est intelligenduz ꝙ locus paradisi scūm situm attingat vsq; ad sperā ignis: aut cōcauum orbis lune: quia sic nō est verum: sed intelligendū est parabolice in

Caput Tertium

quantū. ſ. regio paradiſi oībus alijs regiōibus & mon tibus videt etiā altior/dicēte Damaſceno libro. ij. q̄ pa radiſus eſt locus in oriēte poſitus omni terra altior. Vel dicitur attingere lunarē globum: qa temperies & pu ritas aeris illius regionis aſcendit q̄ſi vſq; ad celum. Ita q̄ quia tōtus aer ſuppoſitus illi regioni defenditur fortaſ ſe myſterio angelorū a nubibus: vētis & pluuijs: & ab oī perturbatiōe, ideo dicit attingere celū: vt dicit Iſydo rus. & tēperies loci illi⁹ ꝑpetua dicit forte: qa ꝓpter pctm̄ hoīs nichil idiſpoſitionis paſſa eſt: nec in eius aere vſq; ad celū: nec in ſuba terre vſq; ad centrū. Sed adhuc perſe uerat in illa optima diſpoſitione quā habuit ante pctm̄ & habuiſſet in ſtatu innocentie: in memoriā originalis integritatis: & vt appareat quanta deus diſpoſuit hoī etiā in terra ſi ei obediuiſſet: & quantū ꝓpter eius pctm̄ natura & diſpoſitio temporū & regionū deteriorata fuit Ad quartū dicendū q̄ q̄uis aque diluuij aſcēderint quī decim cubitis altius oī mōte ſub vniuerſo celo: tn̄ nō ſe quit exinde q̄ irruerīt etiā regionē paradiſi: qa potuit fieri diuīa virtute vt aq̄ diluuij q̄uis altiores illa regiōe eſſent: nō tn̄ intrarēt paradiſū: ſz q̄ ea remanēte ſicca q̄ ſi murus circūſteterit quēadmodū circūſtetit mare ru brū filijs iſrl ambulātibus i ſicco per mediū maris. Ad quintū pz ſolutio ex ſolutiōe tertij in quā actus fuit finis vnus q̄re deus voluit cōſeruari paradiſum vſq; ad cōſū mationē ſcī. & ſcdo ꝓpter cōſeruationē aliā Enoch et Helie & alioruz. Ad ſextū tn̄ dētur q̄ illud verum eſt de voluptate exceſſiua & in ordinata & in corpore morta li & laſſo qualē oīs hō mō habet. In natura vero integra vel glorioſe, repata nō ſic: ſed corporalis voluptas & de lectatio ſcdm oēs ſenſus: ibi intellectū nō abſorbet nec deprimit: ſed ad deum erigit & ad maiorē creatoris &

beneficiorꝝ ꝑceptionē inflāmat. Hec Tho. i. ꝑte. q. c. ij. &. in. ij. sniarꝝ. di. xvij. & dñs Henric⁹ de As. sup Gen.

Secunda questiuncula est: In qua ꝑte mūdi ꝑ terre sit situs ꝑadisus terrestris. Ad quā oēs doctores catholici vniformiter rñdent ꝙ sit situs & positus in oriēte. Qđ ꝓbant rōne & auctoritatibus. Primo rōne sic. Nam locus & locatū debent ꝓportionari. iiij. phisicorꝝ. sed prim⁹ locādus in paradiso futur⁹ erat dignissim⁹ oīm aīalium: manu dei formādus oīm theologorꝝ & phōrꝝ sup̄mus: toti⁹ mūdi inferioris rex instituēdus: habitaturus ibidē diu scđm vitam aīalez: & ī celo ēpyreo postmodū adepta spūali vita trāsferēdus: ergo loc⁹ ei ꝓportionat⁹ debebat eē singularis condecēs ei⁹ dignitati: & cōueniēs cōseruatiōi & ꝑpetuationi nature hūane in quo esset dispositio magnifice gl̄ie: sup admirāde virtutis & aptitudo ad influentias celestiū & cōtemplationū: talis aūt est pars oriētalis que dextra celi ab Aristo. ij. de celo appellat̄. dextra autē sinistra nobilior est: vt pote q̄a ab ea īcipit motus: sicut videt̄ in hoīe cū incipit moueri: ergo. Auctoritas prima est hebreorū scđm translationē. lxx. dicētiū. Et plantauit dñs deus virgultū in delicijs ab initio nō tp̄is (dicit glo.) sed loci. i orientis in quo posuit hoīem quē formauerat. Et Beda dicti. Paradisus est loc⁹ amenissim⁹ lōgo maris & terre tractu a nr̄o hitabili secretus adeo alt⁹ vt vsq; ad lunarē globū attingat. & Dam̄. li. ij. Paradisus terrestris est dei manibus in eden plantatus gaudij & exultatiōis vniuerse: ꝓmptuariū. Et licet regio ista paradisi in oriēte posita: sit īhabitabilis naturaliter ꝓpter estū: vt dicit phūs ī libro methaurorū cū sit sub circulo eq̄noctiali vt adducit Tho. pri. ꝑte. q. c. ij. ar. ij. ad quartū argumen

Caput Tertium

tū. quicq̄d tñ sit dicit idē ibidē: credendū tñ est paradisū in loco tēperatissimo fuisse cōstitutū vel sub eq̄noctiali vel alibi. Et q̄m ad bonitatē regiōis vel p̄ie requirit amenitas situs & vegetabiliū & fluminū: & influētiarū & aeris & aialium: vt dicit phūs. vi politicoruz. & supra tactū est cū de inferno ageret questiuncula secūda Ideo dñs in paradiso terrestri ꝓduxit de humo. i. de terra humectata: oē lignū pulchrū visu. i. oēm arborē pulchram quātū ad colorē et figurā ramorū: florū: fructuū et folio rum: & suaue ad vescendū. s. vt essent hoī ad spūale delactamentū & salutare nutrimentū: nam homo ꝓ statu nature integre habuisset vitam aialem cibis conuenientissimis ꝓ cōseruanda sanitate indigentē. Triplex autē genus lignorum vel arborū ꝓduxit deus & inseruit ibidem. Quoddaz ad substentationē vite quo restauraba tur perditū & resolutū de substantia hois per actionem caloris naturalis resolutiuā humidi: & hec erāt omnia ligna paradisi preter duo. s. lignū boni & mali: & lignū vite. Quoddam ad ꝓbationē obedientie nō sic dictū ab effectu vt dicit Iosephus in libro antiquitatū. i. q̄. s. fructus illius arboris haberet virtutē accelerandi & acuendi vsum rōnis ad discernendū inter bonū & maluz: sed ab euentu secuto sic dictū: eo q̄a per esuz illi⁹ lignia deo ꝓhibitū hō expimentaliter cognouit quāta esset distantia inter bonū obediēti e et malū in obediētie erga dñm deū: qa si de illo ligno hō nō comedisset nunq̄z malū penalis miserie exptus fuisset: sz eternaliter sine iterruptione in delectatiōe pueri boni pstitisset. Et dicūt hebrei q̄ arbor scientie boni et mali de cuius fructu comederūt patres primi fuit ficus: nā statī post ei⁹ esum aperti sunt oculi eoꝝ: & cognoscētes se nudos cōsuerūt folia eiusdē arboris. s. ficus: & fecerunt sibi perizomata. i. succincto

ria circa lũbos. et dicunt̃ a peri: quod est circũ: et zoma
qđ est corpus. Et dicit mgr̃ historie scolastice ꝙ nõ sine
causa fecerũt succinctoria. i. breues bracas de foliis ficuũ
quia de succo earũ si terat̃: caro hoĩs inuncta statim ibi
sentit voluptatis pruriginẽ: ideoꝙ statĩ post esum illius
senserũt pruriginẽ voluptatis. Tertiũ lignum in para-
diso erat lignũ vite ad ĩmortalitatem: cuius esu fortifica
bat̃ virtus caloris naturalis & cõseruabat̃ spẽs primi hu
midi radicalis ne ab extranei admixtione debilitaretur.
Vbi aduertere possumus ꝙ cũ virtus ligni vite in para-
diso: sicut et aliorũ corporũ esset finita nõ poterat semel
sumptũ dare vitã tp̃e infinito: sed ad certũ tempus: & si
iterum esum fuisset multis iterũ & multis annis edens
vixisset: nõ tñ infinite. Vnde illud quod dicit̃ angelis
a deo. Geñ. iij. Videte ne Adam sumat forte de ligno vi
te & viuat in eternũ: nõ sic est accipiendu3 ineternum:
quasi per lignum vite largiretur totalis restauratio hu-
midi radicalis & vita p̃petua: s3 accipit̃ ineternũ ꝓ longo
tempore: vt accipit̃ Exodi. xxi. Perforabit aurẽ ei⁹ subu
la & erit ei seruus in sc̃lm. i. tempore vite sue. hec Dñi
cus tholosanus. De hoc ligno vite dicit Vgo de sancto
Victore: Inter cetera inquit dei dona ad iocunditatẽ vite
humane preparata etiã illud mirandũ cõmemoratur: ꝙ
in paradiso lignu3 vite est: cuius virtus tam mirabilis
esse perhibetur: vt certis temporib⁹ sumptum vitã corpo
ralem in hoĩe q̃diu ipse homo illo vteretur: nõ solum
a morte: sed ab omni defectu illesam custodire potuisset
De hoc ligno dicit Aug⁹. xiiij. de ci. dei. c. xxvi. Cib⁹ in
paradiso aderat ne hõ esuriret: potus ne sitiret. lignum
vite ne illũ senecta dissolueret. Dicit tñ hic dñs Henri.
de Assia ꝙ ad ĩmortalitatem hominis in statu innocen
tie concurrebant vltra lignum vitę: bonitas nutrimenti

cõueniẽtia loci singularis: ĩdustria siuẽ prudẽtia q̃ hõ ibi regebatut & sup oĩa gratuita dei ꝓuidẽtia qua oĩs corruptiua cõtrarietas amouebat̃. Et ꝗa ad amenitatem etiã loci requirunt̃ flumina & aque: ideo etiã de loco voluptatis fluuius scaturiebat ad irrigendaꝫ paradisum. Geñ. ij. De quibus fluuijs sic dicit Basilius ĩ suo Exameron. Paradisus terrestris situat̃ in quodã altissimo mõte/de quo aque cũ tanta habũdantia & strepitu refluũt vt absurdescere faciant eos qui ꝓpe habitant & ruẽtes de monte paradisi: faciunt quendã locũ aquarũ maximuꝫ: ex quo tanq̃ ex quodaꝫ fonte maximo nascunt̃: quatuor magna flumina: de quibus dicit̃ Geñ. ij. Nomẽ vni Phison: quod interpretat̃ mutatio oris. Habet enĩ scd̃m mgr̃m in historijs fluuius iste in suo ꝓcessu multas varietates scd̃m diuersa loca. & postea dict⁹ ẽ ganges a gãgaro: terra eiulat quam circũit est quedam pars indie que post diluuiũ fuit possessio. Ab eiula de genere Chãde q̃ habet̃ Geñ. x. & primi Para. prĩo. hec patria habũdatĩ metallis: aromatib⁹ & gẽmis vt dicit Plinius: Bedelliũ est lapis p̃ciosus. Sil'iter et onix: q̃ sic noĩat̃ ꝓpter sil'itudinẽ ad vnguẽ humanã. onix enĩ greci: latine vnguis dicit̃. Nomẽ fluuij secũdi gyon qd̃ circũit oẽm terrã ethiopie: que regio vicinitate solis habitatores feruore denigrat: habens plurimas gentes vultu & speciemõstruosas: & in bestijs habundat horridis. Et ethiopes a Chus filio Chaꝫ sunt noĩati: a q̃ originẽ traxerũt. nunc hic gyon vt dicit Aug. & Isidor⁹ nylus noĩat̃. Nomen fluuij tertij tygris: qd̃ sic dicit̃ ꝓpter felicitatẽ fluxus ei⁹ ꝗa videt̃ etiã velocissimi cursus inter fluuios: sicut inter aĩalia tygris est aĩal velocissimũ. hoc flumẽ vadit contra assyros. syria aũt est pars asie: & est dicta ab Assur filio Sem: qui illam regionẽ primo post diluuiũ inhabitauit.

a quibus assyrijs (vt dicit Isidorus) primo venerũt appa
ratus vestimentorũ purpureorũ: vsus odorũ: & vnguẽ
torum, ex q̃bus fluxit grecorũ luxuria: deinde & nostrũ
oĩm. Nomen vero quarti fluuij dicit̃ eufrates qui scd̃m
expositores copiosissim⁹ est & fecũdissim⁹ in gẽmis &
alijs bonis: & fluit p̃ mediã Babiloniã sic̃. Setana p̃ Pari
sius: & tyberis p̃ Romã. & traxit nomẽ ab vbertate: nã
eufrata hebraice interpretat̃ frugifer. Duob⁹ istis flumi
nibus dicit Aug⁹. vij. sup̃ Gen̄. vetustas nomina muta
uit, s. gyon qui nunc dicit̃ nylus: & phison q̃ nunc di
cit̃ ganges: sicut tyberis primo Albula vocabat̃. Duo ve
ro alij fluuij, s. tygris & eufrates noĩa nõ mutauerũt. Et
licet Salustius & Iosephus scripturã infirmare cupien
tes dicant: q̃ hij quatuor fluuij in quibusdã regionibus
extra p̃adisum videnť deriuari: vt tygris et eufrates in ar
menia ꝛc. Ad hoc respõdet Aug⁹. vij. sup̃. Gen̄. q̃ sicut
frequẽter visum est aque magne absorbent̃ in terra q̃
post longum subterraneũ decursum postea egrediunt̃
alibi: vbi oriri videnť. Quia ergo oĩbus ad amenitatem
bonitatẽ loci & patrie requisitis: dotatus adeo decora
tus ex supioribus dictis locus paradisi terrestris esse di
noscitur. Idcirco dicit Isidorus q̃ hebrei illum locũ vo
cant ganeeden, i. ortum deliciarũ. greci deliciarũ ortum
latini paradisum voluptatis. Q̃d si etiã quis curiose ma
gis q̃ vtiliter querat quãti sit ambit⁹ paradisus terrestris
Ad hoc rñdetur: q̃ hoc nemo vere scire potest nisi is cui
voluit deus reuelare. Nam postq̃ hõ per p̃ctũ iumentis
insipientibus similis factus est: eiectus de paradiso: lo
cus ille inaccessibilis est cõstitutus. Collocauit enĩ dicit̃
Gen̄. iij. Deus post p̃ctũ ante paradisũ cherubin: & flã
meũ gladiũ atq̃ versatilẽ ad custodiendũ viã ligni vite
cherubin, i. angelicã custodiam, flãmeum gladium, i.

zonã torridaz: que dicitur versatilis: qa sol per quẽ causa tur ibi caliditas inpertrasibilis approq inquat ad nos in estate: & in hyeme elongatur: ideoq nullus post pctm locum illum adire potuit aut poterit. Quidam tñ Iohã nes anglicus dicit in libro/ quẽ de situ orbis inscripsit: q ambitus paradisi terrestris est equalis circulis triuz insularum magnarũ. s. anglie: sicilie & sardinie: quarũ ambitus ẽ octingẽtorũ: duũ miliũ miliarũ: nã anglia cingit mille septingẽtis miliaribus: Sicilia septingẽtis. sardinia vero trecẽtis. Hoc aũt scire potuit ope alicui9 spũ aut ex motibus astrorum vel apparitionibus stellarum hec Tho. Henricus & intra questiunculã adducti.

Tertia questiũcula ẽ: Quot sunt q in hũc ortũ delicianz & voluptatis paradisũ trãslati fuerũt: Ad quã rndeẽ q prim9 trãslatus in hũc locũ fuit pthoparẽs nr̃ Adam q vt dicit Iosephus extra padisum sexto die mundi: in cãpo damasceno de limo terre rubre plasmat9 fuit a q̃ nois appellationẽ traxit. Nam adaz hebraice terra rubra interpretat̃ & exinde q̃si ĩ instãti: a deo p aera translat9 in paradisũ Vnde dicit̃ Gen. ij. Tulit ergo deus hoiem. s. de loco cãpi damasceni ĩ q eũ formauerat extra padisuz, et trãstulit eũ in padisum voluptatis. Alij tñ dicũt q adaz forma t9 fuit circa mediũ terre habitabilis: qd̃ esse videt̃ irr̃m: q eũ q̃si vmbilicus orbis: tũ qa ibi scdus adaz. s. xp̃s nascitur & moritu9 erat: tũ vt transeũdo de medio orbis terrarũ ad extremũ oriẽtis vbi erat padisus: videret & attẽderet quãta fecisset de9 i supficie terre: & quantũ distaret gl̃ia paradisi regiõis: quaz p̃parauit spẽaliter habitatiõi hoim a regiõibus bestiarz: & scdm hanc cõsideratione nõ debuit hõ in istanti transferri de loco in q formatus

fuit ī ꝑadisuꝫ: nec suꝑius ꝑ aera duci: sꝫ successiue īferius
ꝑ terraꝫ: vt oīa cōspicere posset. Deinde tēptatus ꝑ Euaꝫ
a serpēte īde eiectus ē: indutus tunica pellicea: iō (scd̄m
Dñicū tholosanū) vt ostēderet̄ Ade: ꝙ sicut pellis abstra
hit̄ ab aīali priꝰ viuo: deinde mortuo: sic mortalitas sui
& suoꝝ successorū tracta fuit a viuētibus prius īstatu ī
nocētie parētibꝰ deīde mortuis ꝑ pctōꝝ. hec ille. Et vt
dicūt cōiter oēs doctores xp̄iani. et ponit Vincētiꝰ histo.
li. i. Adā et Eua ip̄o die creatiōis sue. i. feria sexta et sexto
die mūdi circa meridiē p̄uaricati sūt & paulo post circa
horā nonaꝫ: scd̄m hebreos decīa hora inde eiecti sunt.
vnde et nouus hō xp̄s post multorū annorū curricula fe
ria eadē & eadē hora sexta crucifixus: eiusdē pctī debitū
soluit: et circa horā nonaꝫ expirās latroni aditū ꝑadisi re
serauit. Ex q̄bus ītelligit̄ ꝙ adaꝫ primus hō formatus fuit
extra ꝑadisū vt ītelligeret ex hoc ꝙ locus ille deliciarū taꝫ
egregius nō debebat̄ sibi ex cōi cursu nature: sꝫ ex spēali
dono diuīe gr̄e sic̄ et īmortalitas quaꝫ hō ꝓ statu īnocen
tie dicto mō habuisset. Eua aūt in ꝑadiso format̄ ꝓpter
dignitatē prīcipij ex q̄ corpꝰ eius formabat̄: nā silr̄ et filij
in ꝑadiso fuissēt nati ꝓpter dignitatē parētū q̄ ibi iā erāt
expositi. Mgr̄ tñ histo. dicit ꝙ iō Eua in paradisuꝫ facta
est vt ex hoc mlier gratior et honorabilior haberet̄. Se
cundus aūt ī ꝑadisuꝫ translatus fuit Enoch: de q̄ dicitur
Gen. v. Enoch ambulauit cū deo: et ñ apparuit: qa tulit
eū dñs. Naꝫ ꝓpter excellētiaꝫ sue virtutis (dicūt doctores
catholici) assūptus fuit a deo et positus ī ꝑadiso terrestri
De q̄ etiaꝫ dicit̄ Eccī. xliiij. Enoch placuit deo et transla
tus est in paradisuꝫ vt det gētibus sapiētiaꝫ. Tertius fuit
helias de quo dicit̄ Malach. vltimo. Ecce ego mittaꝫ vo
bis heliam ꝓphetam anteq̄ veniat dies dñi magnus &
horribilis & cōuertet cor patrū ad filios. De eodē habe

tur Math. xvij. & .iiij. Regũ. ij. vbi dicit̃ ꝙ helias ascen-
dit ꝑ turbinẽ in celuꝫ: qd̃ nõ põt de celo empyreo ĩtelli-
gi: qa nullus ibi ĩtrauit ante ascensionẽ xp̃i: igitur opor
ter intelligi de aliquo loco celesti: vel celestis dispositiõis
qualis est paradisus terrestris: quã Damascenus libro. ij.
vocat diuinã regionẽ. Iterũ cũ scriptura nõ dicat Enoch
& heliã mortuos esse: nõ videt̃ vbi cõuenientius collo
cent̃ vsq; ad finẽ seculi q̃ꝫ in paradiso. nec videtur vnde
vitã aĩalem cõgruẽtius cõseruare possent: q̃ꝫ de fructu
ligni vite quod est in medio paradisi. Causam autẽ trãs
lationis istorũ duoruꝫ in paradisum & ibidẽ cõserua-
tionis/vna/cõiter assignant oẽs doctores catholici dicẽ
tes: ꝙ ad hoc reseruant̃ in vita ibi vt in iudicij die quẽpre
cedet ꝑfidia antixp̃i/ exeãt inde & cõtra eũ p̃dicent: &
reducãt illos qui tũc erũt in creduli ad fidẽ xp̃i. Thomas
aũt sup epistolã ad Hebre. xi. assignat etiã aliã rationeꝫ
dicẽs. Ratio aũt q̃re mors enoch & helie delata sit vsq; ĩ
finẽ mũdi: est quia doctrina veteris testamenti ordinat̃
ad ꝓmissa noui: in quo nobis spes vite ꝓmittit̃ Mat. iiij.
Pniam agite appropinq̃bit eĩ regnũ celorũ: & iõ data a
dño snĩa mortis Ade: voluit etiaꝫ ducere homines in
spem vite: qd̃ fecit in patribus vtriusq; status. s. nature:
leges: & gr̃e. in statu quippe nature ĩ enoch: in statu le
gis in helia: in statu gr̃e in xp̃o: ꝑ quẽdat̃ nobis effectꝰ
huius ꝓmissionis. i. vita eterna: q̃ resurgens ex mortuis
amplius nõ morit̃. Isti aũt diu in paradiso viui: morien
tur ꝑ antixp̃m. Dñs aũt Henricꝰ de Assia addẽs ad istos
dicit sic. Et fortasse nõ solũ enoch & helias ad p̃dictum
finẽ p̃dicandi cõtra antixp̃m in ꝑadiso cõseruant̃ sed et
Iohãnes euãgelista & illi q̃ resurrexerũt cũ xp̃o. et vene
rũt ĩ sanctaꝫ ciuitatẽ & apparuerũt mlt̃is de q̃bus habet̃
Mat. xxvij. Sed notãter dicit Hẽricꝰ fortasse: qa Hieroꝰ

de Iohãne euãgelista dicit sic formaliter. In hijs qui cũ xpo surrexerũt perpetuã resurrectionẽ iam esse cõpletã nõ nulli credunt custodẽ virginis in glorificata carne gaudere cũ xpo: necnon de beata virgine factũ nõ ambigimus. Et Thomas in. iiij. di. xlij. ar. ij. dicit. Pie creditur de beata virgine & Iohãne euangelista q̃ eorum resurrectio nõ sit delata vsq; in finem muudi. In paradiso etia aialia bruta non fuerunt creata: sz dispositione dei ibi adducta. serpẽs vero operatione diaboli. Hec Tho. vbi supra & ceteri intra questiunculam adducti.

Quarta questiũcula est: ¶ In quibus ea circa que attẽditur salubritas regionũ: regio orientalis cõiter infideliũ eligibilior sit & gratior regionibus occidẽtalibus & cõiter xpianoruz Ad quã dicunt orientales q̃ patria eorũ sit gratior occidentali: & habitandũ eligibilior. Et p̃bãt hoc rõnibus primo sic. Nam sicut p̃tactũ est de mẽte phi. vi. politicorum. septẽ/circa que attendit salubritas & nobilitas patriarũ/maxime ad plagã orientalem/dextrã celi/reperiũtur: teste scriptura ex dictis: ergo. Sunt autẽ illorũ septẽ videlz primũ nobilitas vegetabiliũ. s. metalloruz: aromatum & gẽmarz. Secundũ salubritas fontiũ & fecunditas fluminũ p̃ generatione piscũ & irrigatiõe terrarũ adiacentium. Tertium situs cõgruentior ad solem & p̃ pitior influentia quo ad influxũ celestẽ. Quarttuz habũdantia vtiliũ & nobiliũ aialium vsibus hoim cõueniẽtium. Quintũ amenitas situs ex mõtibus: siluis: fluminibus: fontib? & mari, pueniẽs. Sextũ cõueniẽs copia & salubris victualiũ. Septimũ tẽperies aeris ex regulari nascens dispositiõe aurarz. hijs autẽ septẽ orientales excellere se iactant occidentales: & dant causaz iactantie. nã

teste Petro comestore: ꝓpter benignitatem soli & salubriorẽ celestẽ influxum orientalẽ quedam insule inibi sanissime/& multuꝫ senescentes nutriunt hoĩes: nec in ipsis insulis mori possunt. nisi ad ĩsulas alias transferantur. Sunt etiã in ĩdia arbores (vt scribit Alexãder magnꝰ Aristoteli) q̃rum fructibus sacerdotes solis & lune: quibus dicate sunt vescunt̃: ex quorũ esu ad trecẽtos annos sacerdotum vita ꝓtelatur. Secundo ꝓbatur ibidẽ ex scriptura sacra: ꝑ quam deus obedientibus ꝓmittit terrã ꝓmissionis in egyptũ ad plagaꝫ oriẽtis: que habundat lacte: melle: aquis vt pꝫ Ysaie primo. & Deut. vi. Sed incontrariũ est plinius qui in vltimo totius libro naturalis historie dicit. In toto orbe & quacũqꝫ celi cõuexitas vergit: pulcherrima est oĩm rebus: meritoqꝫ principatũ nature obtinẽs italia. Rñdeo ad hãc dubitationẽ sub duabus cõclusiouibus. Prima ꝙ in quibusdã aromatibꝰ metallis: fructibus: gẽmis preciosis/orientalis infideliuꝫ regio/excellit occidentaliũ xp̃ianorum regiões & ecõuerso, hec cõclusio pꝫ ex supioribus dictis. Qđ fecit deus & natura ꝓpter duo. Primo ꝓpter mutuã & amicabilẽ regionũ & hoĩm ad inuicẽ cõmunicationẽ que nutrit dilectionẽ & amorẽ: ad que etiam disposuit ꝙ vnus hõ vl̃ patria altero homĩe vl̃ alterius patrie rebus indigeret & ecõuerso. Secundo illud factum est vt nemo vl̃ nulla regio inspectis ꝓprijs excellentijs se extollet & supbiat quasi omnibns ꝑfectior sit: & ipsi sufficientes oĩno & nullius egeat: sicut ergo ratio est aliqs hõ quin a quolibet alio in aliquo bono manifesto vel oculto excedatur & ipe quẽlibet aliũ in aliquo excedat: sic deus sapiẽtissimus moderauit & tẽperauit regionẽ cõditiones ꝙ fere quelibet regio habũdat ĩ aliq̊ quo alia caret vl̃ minꝰ hẽt Propter qđ & alia diuie oꝑatiõis magnalia q̃ in dispo-

sitione terre sapientissimus deus est opatus: scriptũ est: Benedicat terra dñm landet & superexaltet eum in secula. i. homo consideratione optime & conuenientissime dispositionis terre in regiõibus: in fluuijs: in vegetabilibus & aĩalibus: & ceteris bonis laudare & supexaltare debet deum creatorẽ qui disposuit cuncta sic ꝓpter hominẽ. Secunda cõclusio: regiones occidẽtales christianorũ simpliciter in hijs cõibus que sunt cõuenientis & optimi victus humani ꝓ cõseruatiõe legalis & moralis vite: longe eligibiliores sunt & in tẽporalib⁹ ordinatiores: & ĩ naturalibus honestiores: & temporatiores & salubriores regionibus infidelium orientalibus: & Italia Hispania: francia. Regiones occidentales christianorũ/ omnẽ terrã Eiulath: indiam: iudeã superant & excellũt in bonis spũalibus: in cõuenientissimis bonis temporalibus & in ordinatissimis et honestissimis vsibus. Hec cõclusio ꝓbatur ratione et auctoritatibus. Ratione sic: Felicior est patria in qua cõditiones oẽs optime regiõis cõueniũt mediocriter et moderate: q̃ꝫ illa in qua vna aliqua ex hijs vl⁹ plures non tñ oẽs concurrunt: sed ea est felicitate italia vt quecũqꝫ bonã regionẽ efficiunt: ipsa sibi mediocriter & temperate ministret et suggerat: q̃d in alijs. nõ contingit: ergo nõ iniuria videt̃ ceteris regionibus orientalibus p̃ferenda. Accedit ad hoc Virgilij auctoritas Italiã primo georgicoꝝ longo carmine laudantis. Et Plinij. xxxvij. naturalis historie. c. vltimo. Cuius verba hec sunt. In toto orbe et quacũqꝫ celi conuexitas vergit: pulcherrima est omnibus rebus meritoqꝫ principatum nature obtinens italia: rectrix parensqꝫ mũdi altera: viris: feminis: ducibus: militibus: seruitijs: artium prestantia: ingeniorũ claritatibus: iam situ ac salubritate celi atqꝫ temperie: accessu cunctarum gentiũ facili:

Caput Tertium

littoribus portuosis: benigno vent orũ afflatu. eteni cõ-
tingit recurrẽtis positio in partẽ vtilissimã & inter ort⁹
occasusq; mediã. Aquarum copia: nemorũ salubritate
montium articulis ferorũ aialium innocẽtia: soli fertili
tate: pabuli vbertate: quicq̃d est: quo carere vita nõ de-
beat: nusq; est prestantius: fruges: vinũ: olea: vellera: li-
na: vestes: iuuenci: ne equos quidẽ in trigariis: preferri
vllis vernaculis aiaduerto. Metallis auri: argenti: eris: fer
ri q̃ diu libuit exercere nullis cessit. Et hijs nunc in se
grauida ꝑ omni dote. Varios succos: & frugum: pomo-
rũq; sapores fundit. Ab ea exceptis in die fabulosis: ꝓxi
me qdem dixerim hispaniã qua cũq; ambit mari. Et ter-
tio libro. ca. v. de vrbe Roma dicit. Roma oim terrarum
alumna eadem & parẽs numine deũ electa: que celum
ipsuz clarius facerẽt: sparsa cõgregaret imperia: rituq;
moliret: & tot populorum discordes seriasq; linguas: ser
monis cõmerito cõtraheret ad colloquium: & humani
tatẽ homini daret: breuiterq; vna cunctarũ gentium in
toto orbe patria fieret. Et de cãpanie ora q̃ nunc regnuz
Neapolis appellatur. hec dicit ibidem. Felix illa ac bea-
ta amenitas campanie in qua tota vitalis ac phennis sa
lubritas celi temperies est: tam fertiles campi: tam apri-
ci colles: tam innoxij saltus: tam opaca nemora: tã mu-
nifica siluarũ genera: tot montiũ afflatus: tanta frugum
& vitium: olearũq; fertilitas: tam nobilia pecori vellera
tot opima thauris colla: tam amniũ: fontiũq; vbertas to
tam eã ꝑfundens: tot maria: portus: gremioq; terraruz
cõmertio patẽs vndiq; & tanq; ad iurandos mortales:
ipsa auida in mare ꝓcurrens. Necq; ingenia rituq; ac vi
ros & lingua manuq; supatas cõmemoro gẽtes. Ipsi de
ea vindicauere greci: genus in gloriã suã effusissimum:
quotã partẽ. i. Apuliam ex ea appellãdo greciã magnã.

hec ille Quomodo vero hispania francia & cerete occi-
dentales regiões superẽt oriẽtales: viderint ipsi ad quos
ptinet. Ex quibus patet responsio ad primũ orientaliũ
argumentũ. Ad secundũ respondeẽ q̃ bonitas patrie iu
deorũ erat a deo & natura que deo obedit ꝓpter merita
hominũ inhabitantiũ si boni emulatores diuinorꝫ fuis-
sent. Vnde Leui. xxvi. dicit̃. Si in p̃ceptis meis ambula-
ueritis & mãdata mea custodieritis & feceritis ea dabo
nobis pluuias zc. sin vero dabo vobis celum desuper si-
cut ferrum zc. Vnde Psal. dicit. Posuit flumina in de-
sertũ & exitus aquarũ i sitim zc. ꝑ hoc est historia. 3. Re.
xvij. Ex q̃bus/duo aduertere possumus/q̃ vana est et fri
uola diuiatio astrologorũ dicẽtiuꝫ de habũdantia & ste
rilitate locorũ & annorũ cũ huiusmodi varient̃ ꝑ meri-
tis vel demeritis hoim q̃ nõ subsunt stellis. Secũduꝫ q̃
felicitas: & fecũditas: & benedictio antiq̃ terre ꝓmissiõis
iudeoruꝫ translata fuit per xp̃m ad populum xp̃ianum
occidentalẽ: et durabit nobiscũ si boni emulatores fueri-
mus: aut si cõuertemur ad ip̃m. Et hec de sexto recepta-
culo. s. de paradiso terrestri dicta sunt satis.

Quartũ caput huius pri
me decadis est: Si aie defunctorũ exire pos
sint receptacula deputata eis videlꝫ depara
diso: iferno: purgatorio: limbo: & de cãpis
elisijs & appere viuis. Circa quã q̃tuor questiũcule sol-
uentur: q̃rum quelibet infra suo ordine declarabitur.

Prima questiũcula est: Si
aie defunctorꝫ possint exire eoruꝫ receptacula
& apparere viuis. Ad quã videt̃ primo respon
dendum negatiue. Nam Iob. vij. dicit̃. Qui descendit ad
inferos nõ ascendet. Et psalmista appellat aiam spirituꝫ

R

euntẽ et nõ reuertentẽ. Item Psal. vt inhabitem in domo domini oĩbus diebus vite mee. Et Aug⁹. li. de cura aiaꝝ dicit. Si in rebus viuentiũ intereſſent aĩe mortuorũ: me pia mater nulla nocte deſereret: que me terra mariq; ſecuta eſt vt mecũ viueret. ℣ Reſpõdeo dicendũ q̃ aĩas exire de padiſo: inferno ꝛc. et dimittere receptacula ſua põt intelligi duobus modis. Vno mõ ſimpliciter vt in ppetuum vt ſine reditu padiſus vel iufernus eaꝝ amplius nõ ſit loc⁹: & ſic eſt: Concluſio prima q̃ nullus deputatus ibi p̃ ſnĩam diffinitiuã abſolutã inde exibit: qa p̃miũ & pena aiaꝝ ſepatarũ nunq; termiabit: vt exp̃ſſe colligitur ex. 4. ſnĩaꝝ. di. xlvi. Et arguit in. c. tempus. xiij. q. ij. Nec ẽ argumẽtuꝫ Trayani ĩcontrariũ: qa p̃ finalẽ ſnĩam nõ fuit dãnatus. Alio mõ põt itelligi q̃ exeãt ad tẽp⁹: et tũc aut loq̃mur ſcd̃m ordinẽ nature: aut ſcd̃m ordinẽ diuine p̃uidẽtie. Si p̃mo mõ loq̃mur: ſit Scda cõcluſio q̃ aĩe ſepate ſcd̃m curſũ naturalẽ receptacul' ꝓpriꝫs deputate ĩde nõ recedũt vt appareãt viuis: tũ ex pte aiaꝝ q̃ conuerſationi ſepatarũ ſubſtantiarũ: & nõ cõuerſatõi hoĩm ſunt deputate. Vnde & phũs p̃mo ethi. dicit: q̃ coĩcatio ciuiliũ operuꝫ eẽ nõ põt iter viuos et mortuos: tũ etiã ex pte hoĩm q̃bus apparẽt: q̃rum cognitio eſt p̃ ſenſuꝫ: & a rebus ſenſibilib⁹: et ꝓpter hoc apparitio aĩe ſepate hoĩb⁹ eſt mirabilis: ĩmo iter diuĩa miracula cõputãda: vt dicit. b. Tho. pri. pte. q. lxxxix. art. viij. in ſolutiõe. ij. argumẽti Si vero loq̃mur ſcd̃m diuinã diſpẽſationẽ: ſit Tertia cõcluſio: q̃ aĩe ſepate aliq̃n a ſuis receptacul' egrediunt & repſentãt ſe cõſpectib⁹ hoĩm. q̃nq; egrediẽdo celũ auxiliando obſeſſus: quãtuꝫ ad aĩas ſctõrum: vt pꝫ de. b. Felice martyre q̃ apparuit viſibiliter ciuib⁹ Nolanis dũ a barbaris oppugnarent: vt dicit Aug. li. de cura pro mortuis habẽda. Dãnati etiã añ iudiciũ dũtaxat ad tẽpns p̃miſſio

ne diuia ꝑmittunt aliqñ egredi receptaculuꝫ inferni et vi uetib⁹ apparere ad eruditionē: ti morē: & terrorē viuen tiuꝫ. sic ponit exemplū Gre. in. iiij. dialo. de Benedicto papa & de vmbra sordida latronis in vita. b. Martini. Hec tñ est drña inter btos & dānatos: vt dicit Tho. i. iiij. qa beati virtute glie et dono gre gratis date apparere ꝑnt cū volūt. Dānati vero nō semp: nec sine ꝑmissione diuia & ei⁹ ꝓuidētia. Cui⁹ rō est: qa sicut sancti in carne viuē tes ex dei gra eis data: faciebāt quedā signa qua alij carē tes dicta signa nō poterāt facere: ita aiabus sanctorū ex virtute glie aliq̄ ꝑtās confert a deo ꝑ quā possunt cū vo lunt viuētib⁹ mirabilit apparere. Pñt etiā beati & dāna ti apparere corpibus assūptis in habitu q̄ pri⁹ vtebant: sicut. b. Aug. apparuit fratri Alberto in habitu pōtificali dicēs. Thomas michi par est in glia virginali pstans mū dicia. Et Bernardus dicit de quodā clerico: q̄ apparuit Henrico Aurelianēsi epo indut⁹ cū pluuiali plumbeo grauiore turri Pigmanensi. Patet etiā de Darso: cui ap paruit papa Benedictus iunior in specie aialis mēstruo sit: in. iiij. dialogoꝝ. Quarta cōclusio. Illi q̄ sūt ī purga torio permittunt exire receptacula eoruꝫ & venire ad viuētes ante cōpletaꝫ pniam ad hoc vt suffragia petant: vt ꝓz in. iiij. dialo. vbi dicit de aīa. Pascasij: q̄ beato Ger mano apparuit in balneo. Quinta cōclusio. In limbo sanctorū aie hoc modo dispensatiue exire potuerunt re ceptacula sua. vt de Moyse & helia Math. xvij. patet. Sexta cōclusio. Pueri in limbo nunq̄ egrediunt inde: tū q̄a sunt in termino: tū quia egressus eorū ad nichil ꝑ ficeret. Septima cōclusio. Angeli boni in ꝑsona aiaruꝫ corporibus cōpetentibus assumptis nobis frequenter apparēt: sicut angelus bonus in ꝑsona dei apparuit Moy si. & idē ꝓz in mltis alijs appitionibus. Octaua cōclusio

Caput Quartum

Angeli mali ꝓpter deceptiões incãtatoruꝫ: corꝑibus etiã assumptis exeunt receptacula sua & apparẽt viuis sicut Saulí petenti phitouissa vt diuinaret: et Samuelẽ suscitaret nõ apparuit Samuel q a quiete sua nõ est excitat⁹ sed aliqd̃ fantasma & illusio imaginaria diaboli machinationi b⁹ facta: quã scriptura Samuelẽ appellauit. Sicut imagines noĩbus rerũ suarũ aliqñ appellanť. primi Regũ. xxviij. Hec dñs lo. de tur: cre. Cardinal⁹ in. c. tẽpus xiij. q. ij. Ad maiorẽ tñ euidentiã p̃dictorũ nota hic vnũ q ꝯuis aie sc̃tõꝝ vel dãnatoruꝫ aliquando p̃sentialiter adsint vbi apparẽt: nõ tñ credẽduꝫ est hoc semꝑ accidere. Aliquãdo enĩ huiusmodi apparitiões fiũt: vt dormiendo vel vigilando operatiõe bonoꝝ vel malorũ spirituũ vel ad instructionẽ aut deceptionẽ viuenti ũ sic etiã viui hoĩes aliquãdo aliꝭ apparẽt & eis mꝛta dicũt in somnis: cũ tñ constet eos nõ esse pñtes. Hec Tho. i iij. sniaꝝ. di. xlv. ar. i. q. iij. in corꝑe. q. et in solutione argumentorum. Qualiter aut. ẽ cognosci posit an spũs apparẽs sit bonus vl̃ malus: ostendit. b. Anthonius sic dicẽs. Non est difficilis bonorũ spirituuꝫ malorũꝯ discretio. Si enĩ post timorẽ successerit gaudiũ: a dño sciam⁹ venisse auxiliũ: ꝗa securitas aie p̃sentis maiestatis inditiũ est. Si aũt incussa formido ꝓmanserit: hostis est q videť. Tho. iij. ꝑte sũme. q. xxx. ar. iij. in solutiõe tertij argumenti. Ad argumenta in cõtrariũ dicit: q intelligant̃ scd̃m primaꝫ cõclusionẽ. & Aug. loqtur scd̃m cõem cursum nature.

Secunda questiuncula est:

Si xp̃iana aut gẽtili ꝓbatione aliquos spũs effectualiter apparuuisse cõperiat̃. Ad quã respõdeť affirmatiue: nã inter xp̃ianos legit̃ primo q anno domini. 1323. in ciuitate quadã francie qdaꝫ Guilhelm⁹

Nõ h'mal. te hystoziam de Guilhelmo Cornino

Nõ p̃ns hystoria facta est tpe Jacobi papa xxij q tpe cuius sua cõua tota residebat Romane curie. Et hic vng magnus error fuit in ordine. Ad aũ tpe Johannis Roberti fuit quidam Jacobus de Cursonis. Ille ꝛ mirabilia quia Ro. fuit pro parte de tpe h'm hystoria

de coruo defunctus est: in cuius domo post eius obitum
p octo dies: vox quedã flebilis: debilis: horrida: & deserta
audita est a mltis. Qua voce vxor ei⁹ sic pterrita fuerat
vt ĩ lecto decũberet & pene moreret̃. Mittit̃ ad fratrẽ Io-
hannẽ gobi priorẽ conuẽt⁹ ibidem ordinis predicatorũ
vt sociatus fratrib⁹ aliqbus & ciuibus ꝓuide visitarent
eã. Qui assũptis secũ trib⁹ patribus comitatus q̃ ciuibus
nulloq̃ fratre aut ciue sciẽte: reuerẽter accepto corpe xp̃i
in sinu: ꝓfici scit̃: ꝓbatur⁹ an vox illa fictitiũ esset vel illu
sio demonũ. Cũq̃ diligẽtissime oĩa loca dom⁹ clãdestina
& fictiõibus acta (ne decipi posset) scrutatus fuisset. In-
terrogat vxorẽ in q̃ loco ab ea vox illa magis audiret̃ que
rñdit in lecto ĩ quo vir ei⁹ decesserat. Et illi sedere sup le
ctũ defuncti: & ibidẽ nouẽ lectiões mortuorũ cũ letania
dicere ceperũt. In fine vero rogationũ vmbra quedã añ
eos ire cepit versus lectũ vxoris: sonũq̃ faciebat ac si per
solũ scopa duceret̃. Vxor concussa & tremula cepit cla-
mare. Ecce ecce o p̃res: Illi aliq̃liter pterriti tacuerũt. Sed
prior vxorẽ monuit vt peteret q̃s esset: Qua ĩterrogãte:
ille rñdit voce miserabili in medio camere: se esse aĩam
guilhelmi de coruo cõsortis sui. Tunc prior oĩ timore
deposito cũ socijs accessit ꝓpiquius: vbi vox illa ĩtonabat
muniẽsq̃ se signo crucis interrogauit sp̃m: si eũ & soci
os frẽs cognosceret: & rñdit q̃ sic/eos ex noĩe singulari
ter noĩando, tũc prior cepit cũctis astãtib⁹ & audiẽtib⁹
sic adiurare eũ. Adiuro te creatura dei p potẽtiaꝫ dei in
finitã: per ei⁹ sapĩam ineffabilẽ: p ei⁹ bonitatẽ indicibilẽ
per virtutẽ sanctissime trinitatis q̃bus oĩa creauit: p my-
steriũ sctẽ incarnatiouis: passionis et resurrectiõis: p vir
tutẽ oĩm ordinũ sctõꝝ angelorũ. Et per oẽ illud q̃d dei
virtute te põt plus astringere cõstringo & astringo: ne
recedas de loco hoc donec ad ea de q̃bus te ĩterrogauero

veraciter respõdeas. Et primo ĩterrogauit. An esset spũs bonus vel malus: & dixit q̃ esset bonus. Secundo si aĩe finaliter sine oĩ defectu trasmigrãtes haberẽt statim beatitudinẽ. & ãnuit. Item interrogatus q̃s esset: dixit q̃ aĩa Guilhelmi de coruo q̃ ibi ꝓpter offensaz matris in quã peccauerat (q̃ ante deũ grauissima reputaf) purgatoriũ particulare pati debebat p̃ duos ãnos: nisi suffragar oõnib⁹ liberaret. Item interrogauit an bonus angelus vel malus ibi eũ adduxisset. Et dixit q̃ bon⁹. Et q̃ suffragia mortuis meli⁹ opẽ ferant: petitus dixit: Misse: & psalmi penitẽtiales. Postq̃ vero multa interrogasset dixit spũs: Rogo te pater me interrogãdo ãplius/ne crucies. Scias tñ q̃ p̃sentia corpis xp̃i qd in sinu tenes leuior fit pena mea. Quidã legis doctor de astantibus eũ interrogans quid sup̃ se ferret, respondit latine cũ antea fuisset ydiota. Portas sub cingulo abscondit ũ officiuz btẽ virginis & sic erat. Interrogatusq̃ sub qua specie loqueret: respõdit oĩbus audiẽtibus sub specie colũbe: & in signũ veritatis hora gallicantus reperit se dictus doctor coopertũ plumis albis. Interrogatus etiã an spũs mali occurrerent cuilibet morienti: & si oĩs sciẽtia aĩabus exutis infũdit. Rñdit q̃ sic. Interrogatus quã penaz ibi in hospicio suo pateret: respõdit penã ignis. Itẽ si aliã penaz haberet respõdit aliã in purgatorio cõi. Et scisitatus quomodo in duobus locis distantibus simul pati posset. Rñdit q̃ de die patiebat ignẽ in purgatorio cõi: de nocte ignez in purgatorio domus sue. Iussus vt se signaret signo crucis. Rñdit se nõ habere manus. Interrogatus si audiret. Rñdit q̃ sic: sed nõ p̃ aures: sz per potentiã dei. Interrogatus iterũ quantũ in purgatorio hospitij sui stare deberet. Rñdit altissima voce clamãs. Rogate p̃ me oõnib⁹ missis: & psalmis penitẽtialibus vsq̃ ad festũ pasche: &

tunc liberabor. Interrogatus vero ab vxore quantū de beret in purgatorio cōi stare/eiulans respondit. Roga: & p̄cari facias p me deū & me nō timeas: quia cito libe rabor: & statim euanuit: & velut q̄dam ventus exiuit: q̄ oēs astantes insufflauit ad modū cuiusdā debilis flat⁹ & ex tunc nichil ibidē auditū fuit. Hanc mirabilē appa ritionē ego p̄sentis opusculi cōpilator legi in quodā ro tulo & instrumēto veridico trāsmisso sūmo pontifici & cardinalib⁹ tunc tp̄is apud Auinionē cōmorātib⁹. Scri bit itē Plini⁹ iunior li. vij. de huiusmodi apparitionib⁹ sic. Erat libertus michi nō illitteratus: cū hoc minor fra ter eodē lecto quiescebat: is visus est cernere quēdaz in thoro residentez admouentēq; capiti suo cultros: atq; etiā ex ip̄o vertice amputantē capillos. Vbi illuxit ipse circa verticem tonsus & capilli iacentes reperiuntur. Puer item (dicit ibidem Plinius) in pedagio: mixtus plurib⁹ dormiebat. Venerūt per fenestras i tunicis albis duo: cu bantemq; detonderunt: & via qua venerant recesserūt Hunc quoq; tonsū sparsosq; circa capillos dies ostēdit.

Tertia questiūcula est: An

statim egresse de corpore sociēt angelis bonis vl' malis & ab eis deducant sine mora ad loca de putata eis. Ad quā respōdendo ponunt due cōclusiōes Prima q; aie bonorū post sep̄ationē a corpe si impedimē tū nō sit: hoc est si nō habent aliq̄d purgabile. s. peccatū venīale: statī euolant et deducunt ad celū. Aie vero ma lorū statī deducunt ad infernū ad instar ignis & lapidis quorū alterstatim ascēdit ad speram suaz: si nō sit im pedimentū. Lapis vero remoto oī obstaculo: suo pōde re subito tendit ad centrū. Et contrariū p̄ hereſi est: vt di cit Tho. iiij. sniaz. d. xlix ar. v. q. ij. Q̄ detiā p̄bat rōne et auctoritate. Primo p̄bat rōne p locū a sufficiēti diuisiōe

sic. Nam si aīe statim post sepationē a corpe nō redditē premiū: hoc pōt esse ex trib⁹. Vel qa aīa non est capax vl qa aīe premiū non debet: vel qa statim nō debet. Mon primus qa cū aīa sit nature intellectualis est capax btē cognitionis et visionis dei: q est principiū eēndi ei⁹ quē videre naturaliter aīa desiderat: & etiam hoies futuri sint sīles angelis dei. Mat. xxij. Qui semp vidēt deū facie ad faciē: ergo statim recipiunt premiū. Item premiū aīe ꝓprie debet: nā tota rō meriti & demeriti est ab aīa: qa corp⁹ nō fuit nisi quasi instrumentū: Itē merces statim mercēnario merenti reddi debet: iuxta illud Leuit. xix. Non morabit opus mercēnarij tui apud te vsq; mane qd facere maxie cōpetit deo: ergo statim recipit aīa premiū exiens corpus. Probat etiā auctoritate: et primo de bonis: nā latroni Luce. xxiij. dixit xps. Hodie mecū eris in paradiso pūctādo in termino. tibi: vt vno mō exponit Crisosto⁹, & Greg⁹. in dialogis. Anime pfectorū iustorū mox vt hui⁹ carnis claustra exeūt in celestib⁹ sedib⁹ recipiunt. Probat etiā de malis Iob. xxi. Ducūt in bonis dies suos & ī pūcto ad inferna descēdūt. In pūcto. i. in indiuisibili vite termino. & Greg⁹ dicit. Qualis qsq; hinc egredit: talis in iudicio presentat. xxv. di. qualis. Tho. in. iiij. di. xlv. q. ij. 2ª cōclusio. Aīe egresse a corpore socīate vadūt ad receptacula deputata eis. Probat hoc sctūs Bonauentu. ī. iiij. di. ij. dicēs. Credendū ē q in egressu aīe a corpore assistāt spūs bon⁹ & malus vn⁹ vel plures: & tūc data scdm veritatē a deo sīa. Si aīa bona est p mysteriū boni angeli adducit in celo vel in purgatorio quousq; purget, posq; vero purgata fuerit per ei⁹ ministeriū educit. Si vero sīa sit mala p iudicato: tunc per mysteriū demonū deducit ad infernū. hoc aūt vt dicit ipse est concedendum ꝓbabiliter & nō temere asseren-

dum. Naz Greg⁹. dicit ĩ quarto dialogorũ: ꝙ aĩe repro
borũ ꝑ seip̃as descẽdũt ad infernũ. hec dñs Bonauẽtura.

Quarta questiũcula est: Aliceat requirere moriẽtẽ vt sibi reuelet suũ statũ post mortẽ. Ad quã rñdetur ꝙ tribus modis contingit aliquẽ statũ alicui⁹ post eius mortẽ exquirere scz aut cũ p̃sumptione: aut cũ dubitatione: aut cũ humilitate & desiderij impletione: Primo cum p̃sumptione: puta cũ aliquis superbe vl' p̃sumptuose de sua facultate confidẽs hoc petit: talis peccat. Secundo cũ dubitatione puta quando petẽs dubitat de futuro statu: & talis etiã peccat. Tertio exquirit̃ pie & humiliter ex desiderij ad impletione. & tunc petens ab aliquo vt post ei⁹ mortez sibi appareat: nõ peccat. Cuius ratio est q̃a cũ oẽs hoĩes natura scire desiderent. Inquirere ad impletionẽ desiderij naturalis nõ est peccatũ. hec Tho. q̃libeto. ij. q. ij. in copore questionis & in solutione argumentoruz. Dñs vero Henricus de Assia respondet ꝙ hoc minime licet: q̃a quandã curiositatẽ sapit culpabilẽ velle scire statum futurorũ moriẽtiuz: q̃ vtilius ignorat̃ q̃ scit̃ a viuis: & qui poti⁹ coniciẽdus est ex operib⁹ q̃ expiendus: debet nobis hoc sufficere ꝙ de⁹ reddit vnicuiq; scd̃m opera sua Vnde et diuiti dictũ est. Habent moysen & ꝓphetas illis credant. ꝓpterea apparitiões tales potius videntur credẽ de demonũ deceptiões & illusiones: q̃ veri status aĩarum indicatiões: talibus iõ confidendũ nõ est. Hec ille. Sed tu thomaz sequere: nec tñ in hoc Henricũ spernas.

Quintũ caput principale huius prime decadis est: Vtrum aĩe damnate ꝓpter fugam & carẽtiã miseriarũ & penarũ eternaliũ ĩferni possint appetere recta

Caput Quintum

ratione & de liberatiua non esse. Circa q̃ quatuor que stiũcule absoluẽt: quarũ q̃libet suo ordine declarabit̃.

Prima questiũcula est: An aie dãnate ꝓpter fugaz & carentiã miseriarũ & penaruz eternaliũ inferni possint appetere recta rõne & deliberatiua nõ esse. Ad quã primo videt rñdẽdum affirmatiue. Nam Apo. ix. dicit: ꝙ in dieb⁹ illis desiderabũt homines mori. & .vi. ca. ibidẽ dicit: ꝙ dãnati dicẽt montibus. Cadite super nos. Et xp̃s Mat. xxvi. dixit de Iuda: ꝙ ei melius fuisset natũ nõ fuisse q̃ ꝑpetuo dãmnari. Rño dicendo ꝙ circa hoc Scotus in. iiij. di. l. & in parte Franciscus de Maronis in suo conflatu. di. xl. dicũt cum Anselmo. c. xvij. monologion: ꝙ aie damnate recta rõne appetere non ꝓñt nõ esse: ad euadendas miserias inferni: & ad carentiã penarũ infernaliũ. Et ꝓbare nitũtur hanc suã opinionẽ hijs infra. x. rõnibus & auctoritatib⁹. Primo sic. Nullus scd̃m rectã ratiõz debet appetere maius malũ ꝓpter fugam minoris mali. Sed fuga pene inferni/est minus malum/& quasi ꝑticulare maluz respectu nõ esse q̃d adimit totũ bonũ (ꝙa totã naturã) ergo nõ est appetendũ recta ratione non esse ꝓpter carentiã penarz. Item scd̃o. Fuga maioris ꝑfectionis nõ est appetẽda ꝓpter ademptionẽ minoris ꝑfectionis. Sed esse est maioris ꝑfectionis q̃ gaudiũ ex fuga penaruz. Nam esse vt dicit Dionysius de diuinis noĩbus. Inter oẽs diuinas ꝑticipationes est nobilio⁹. ergo. Itẽ tertio. Nullus scd̃z rectã rationẽ põt aliq̃d appetere contra inclinationẽ naturalẽ que semꝑ melius intendit. Cũ reguletur a nõ errante intelligentia: q̃ est deus. Sed ad esse est appetit⁹ naturalis: vt ꝑz. ij. de generatione. &. ij de aĩa. Et a deo ĩmediate in creatura rationali causatũ est: ergo non esse recta ratione ꝓpter carentiam penaruz appeti non potest

maxime etiã cum pene eterne cõsonent voluntati diui-
ne infligenti eas. Itẽ quarto. Nullus recta ratione põt ap
petere nõ esse ad fugiendum iustũ & bonũ: qa positiuum
& punitiuum pene: ergo non potest appeti nõ esse: vt
euitetur pena. Item quinto. Omnis habitus melior est
sua priuatione: sz esse est habitus: forma: & pfectio. non
esse autẽ est priuatio: ergo nõ potest appeti non esse vt
priuemur ipso esse. Itẽ sexto. Illud est melius quod plu
res: immo oẽs magis eligunt & cupiũt. primo ethicorũ.
Sed esse omnia appetunt & plures illud eligũt. non esse
autẽ econtra: ergo esse supra non esse in penis est preeli-
gendũ. Item septimo. Bonum quanto cõmunius tanto
diuinius & consequenter tanto optabilius. Sed non eẽ
vt penis careamus cedit in dei confusionẽ ꝓpter carẽ-
tiam diuine iustitie: ergo melius est esse. Itẽ octauo: Illud
in quo nõ est aliqua ratio bonitatis in eo non est ratio
melioris: & p consequens nec ꝑelectionis. Sed non esse
nullã habet rationẽ bonitatis cũ sit priuatio toti9 natu
re: ergo non debet eligi nec preeligi ad carrentiaz pena-
rum inferni. Item nono: magis malũ est magis fugien-
dum ꝙ minus malũ. Sed miserũ esse in tormẽtis est mi
nus malũ cũ ponat esse ꝙ nõ esse: quod tollit omne bo
num cũ nichil relinquat: ergo preeligendũ est miseruz
esse in tormentis ꝙ non esse simpliciter. Item decimo
dicit Franciscus de maro vbi supra: q̃ que deus potest po
tentia absoluta quandoq; poterunt fieri et reduci in
esse: qa potentia absoluta & ordinata siue distincta in
deo sunt idẽ: ergo damnatis meli9 est esse & existere in
tormentis ꝙ nõ esse simpliciter: quia saltem subduntur
huic potentie dei absolute: que quãdoq; poterit adduci
in esse & in actum. Sunt pro hac opinione vt dicũt au
ctoritates Augustini. xi. de ciuita. dei. c. xxvij. dicentis:

Caput Quintum

Miserrimus si quis immortalitatē daret qua nec ipsa mi
seria moreret ꝓfecto exultarēt leticia & sic semper elige
rent esse ꝙ oīno nō esse. Ita eni vi quadaꝫ naturali ip̄m
esse iucundū est vt non ob aliud & hij qui miseri sunt
nolunt interire. hec ille. Et in libro de libero arbitrio ait.
Considera quantū bonū est esse: quod & beati & mise
ri volunt. Maius est enim esse miserū ꝙ̄ omnino nō es
se. Exemplum eorū qui in carceribus sūt cathenis & cō
pedibus stricti: tormentis vexati: infirmi generib⁹ mul
tis infirmitatum: & tamē p̄eligunt sic esse ꝙ̄ mori. Et
licet ore vocent mortē: corde id negant. Similiter decre-
piti senes quos sequūtur omnes morbi p̄eligunt sic sta-
re ꝙ̄ mori. Et sic isti huius scole tenēt hoc ꝓ veritate &
sententia: & respondent primis duabus auctoritatibus
Iohānis in Apo. ꝙ damnati dicendo illa appetunt nō
esse ratione nō recta. Sicut peccator errore rationis de-
ceptus dimittit maius maluꝫ admisso minori malo pro
pter aliquod delectabile particulare. Et ad iesu xp̄i aucto
ritatem dicunt: ꝙ intelligatur quantū ad secundaꝫ na
tiuitatē extra vterum: nō quantū ad primā que est infu
sione anime rationalis in corpore organizato. Est alter
cōmunis dicendi modus. b. Augustini in multis locis
quē sctūs Tho. in. iiij. sn̄iaꝝ. di. L. q. ij. imitat̄. qui habet
ꝙ damnati recta ratione & deliberatiua possunt velle
& volunt ꝓpter carentiaꝫ penarū se nō esse. Et isti hui⁹
scole probant intentum rationibus & auctoritatibus
& respondent rationibus scole dn̄i Iohānis Scoti supra
adductis. & primo sic. Omne delectabile est desidera-
bile: sed carentia mali est delectabilis: vt dicit philoso-
phus primo Rethori: ergo est desiderabilis. Item se-
cundo: Illud quod non includit malum est optabile.
Item tertio: Melius est beatum esse quam solum esse:

ergo per locum ꝓpositi & appositi peius est damnatum esse ꝙ nō esse. Item quarto: Damnatorū miseria et pena excedit oēm penam & miseriam huiꝰ mundi sicut beatorum cōprehensorum gloria excedit viatorum omniū gloriam & delectationē. Sed ad euitandaz miseriā huiꝰ mundi appetibile est aliqbus mori. ergo multo fortius damnatis scdm rationē deliberataz ad euadendas penas eternas appetibile est nō esse. Probaī minor. Eccī. c. xli. O mors quā bonū est iudiciū tuuz homini indigenti: & qui minoratur viribꝰ defecto etate & cui de omnibus cura est incredibili qui perdit sapientiā. Ad hoc facit per locū a minori qđ dicit Pliniꝰ. vij. li. naturalis historie. Multi extitere qui nō nasci optimū censere aut ꝙ ocissime aboleri. Similiter Cicero primo tusculanaruz adducit dictum Silenei philosophi ad Midam regēlydoruz dicētis. Non nasci hoiem optimū esse ꝓximū aūt ꝙcito mori & hoc ꝓpter miserias mundi quāto magis ꝓpter penas eternas. Item quinto. Illud ꝙ de se non est malum: eligibilius est ꝙ infinitū maluz: sed nō esse nō est malum de se. Vnde dicūt doctores ꝙ ideo priuatio beneficij creationis nō cedit in detrimentū nō creati: qa ex hoc nullā penā incurrit nō creatus. pena autē eterna est malū infinitū: ergo eligibilius est recta ratione non esse (qđ de se nō est malū) ꝙ pena eterna: quod est malum infinitū. Pro hac ꝓte est auctoritas prima Augustini in sermone de murmuratiōe: qui incipit. Cōmorantibus vobis in heremo. vbi sic dicit. Melius est enī fratres mei carere esse ꝙ perpetuo cruciari. Nam non esse quid sit ignoro. Sed habere esse & perpetuo cruciari quid aliud est ꝙ mortem sine morte semper habere. Verum igitur & indubitanter fratres dicere audeo ꝙ melius est non esse ꝙ cum esse perpetuo cruciari vel eternaliter

Caput Quartum

afflígi.hec ílle.Et ín líbro de míſería dãnatorũ dícit. O mors dulcis es quibus amara fuísti. Te ſolam deſiderãt qui te vehementer oderũt zc.Et Hieronímꝰ ſuper illud Mat.xxvi.Melíus ei fuerat ſi natus nõ fuíſſet zc̃. dícit & ponít a ſancto Thoma in cathena aurea ſup hoc paſſu.Latentí materno vtero melíus eſt nõ eſſe: q̃ ad tormenta eſſe.Sunt etiã auctoritates Apoca.ix. & .vi.c.poſite infronte queſtionis. Vltimo eſt auctoritas xp̃i concludens omnia:etiã ín fronte queſtionís adducta.Melius ei erat zc̃. Vbi glo.ordinaría dícit. Verbum xp̃i ſímpliciter dictum eſt quo ad eſſe in vtero & extra vterum. ¶Sunt ꝓ hac parte exempla quotidiana eorũ qui ob carentiã penarũ tẽporalíum ſemetípos interfíciunt:ergo ſi de quo minus videret eſſe concedendũ:concedít:ígit & de quo magís ſapiens q̃libet non negabit.ſ. de penís eternís inferni. ¶Nunc vero ad rationes ſcole contrarie reſpondendo dícit primo cũ diſtinctione ad nouẽ argumẽta prima:q̃ non eſſe poteſt dupliciter conſiderarí Vno modo ſcdm ſe & ſic nullo mõ poteſt eſſe appetibile cũ nõ habeat aliquã rationẽ boni:ſz ſit pura boni priuatío.& ſcdm hanc viã ꝓcedunt argumẽta nouẽ predicta.Alío mõ ꝓteſt nõ eſſe conſiderarí ꝑ accidẽs inquãtũ eſt ablatiuũ penalís vel míſere vite:& ſic non eſſe accipit rationẽ boni.Carere enĩ malo:quoddaz bonũ eſt vt dícit phũs.v.ethicorũ.Vnde ſolet diſtinguí:q̃ ꝑ accidẽs poteſt ſe tenere a ꝑte ſubiecti.ſ.q̃ aliq̃s per accidẽs appetat non eſſe.Itaq̃ non eſſe habeat rationẽ obiectí per ſe & ſic non eſt verum:quía ad eſſe q̃d eſt contrariũ ipſíus non eſſe: obiectíue ſit appetitꝰ naturalis & inclinatío. Alío modo q̃ly per accidens teneat ſe ex parte ſubiecti: & ſic eſt ſenſus q̃ aliq̃s appetat non eſſe tm̃ per accidẽs: q̃a ſic non eſſe: non eſt per ſe obiectũ appetitꝰ: ſed aliq̃d

aliud.ſ.nō eē miſerū qđ appetit̄ per ſe: & hinc ſequitur non eē per accidens. Et per hūc moduꝫ dicit̄ & concedi tur a ſanctis & Tho. ꝙ dānatis melius eſt non eſſe ꝙ̄ mi ſeros eſſe. Vnde ſuper illud. Iob. iij. & Hiere. xx. Male dicta dies in q̄ natus ſum. dicit formaliter Hieronim⁹ ꝙ dānatis meli⁹ eſt non eſſe ꝙ̄ male eſſe: & ſc̄dm hoc dā nati poſſunt p̄eligere non eſſe ſc̄dm deliberatiuā ratio nē. Ponit ad hoc exemplū. b. Vincēti⁹ dicens. Quid me lius eſt quod tibi a rege doneť caſtrū ſic vl̄ ne. Certe me lius eſt ꝙ doneť. Sed qđ melius eſſet donare caſtrū fru ctus centuꝫ ducatorū cū penſione ānuali ducentorū an non dare. Certe meli⁹ eēt nō dare nec admittere zc̄. Ad argumentū. x. Franciſci de maronis reſpōdeť: ꝙ q̄ de⁹ poteſt ptāte abſoluta nunq̄ ̄ fient: quia implicat ꝙ fa ciat aliquid & non ordinate fiat. Cum oīa que ſunt a deo ſint ordinata. ſc̄dm ap̄m: et adducit Tho. p. ſnīaꝝ. di. xlviij. i. vltima. Ad auctoritatē Aug. dicit̄: ꝙ non eſ ſe non eſt per ſe eligibile: ſed per accidens inquantū eſt terminatiuū miſerie. Vnde licet eſſe & viuere naturaliť ab oīb⁹ appetant̄: nō tn̄ ab oīb⁹ ī triſticia exiſtētib⁹ appe tunt̄ vt dicit phūs. x. eth. Exēpluꝫ etiā eoꝝ de īcarceratis rn̄ſiōe nō neget eade⁹ eni facilitate cōtēpnit̄ q̄ ap̄pbat̄.

Secunda queſtiuncula eſt:

Quot ſūt ꝓpter q̄ mors occurrit appetēda: ſub rōne boni. Ad quā rn̄deť: ꝙ mors q̄dr̄upliciter occurrit appetēda ſub rōne boni: et ecōueſo totipliciter occurrit fugiēda ſub cōne mali. Prīo. n. mors occurrit ap petēda ſub rōne boni iquantū cōſiderat̄ vt priuatio oīs miſerie et pene quā q̄s hic hēt: vel ſi habiturū formidat: & hac cōſideratiōe quidā ſeip̄os occidūt ꝓpter miſerias quas p̄ſentialiter patiunt̄: quidā vero ne miſerias q̄s de

ꝓpinquo imminere vident incidant. Hoc mō dicit beatus Aug⁹. primo de ci. dei. c. xvi. Quedā xp̄iane femine tp̄e persecutiōis vt sectatores sue pudicitie deuitarēt ne candele in flumē ꝓiecerūt: eoq; mō defuncte sunt quas q̄dam inter martyres colēdas putauerūt: de q̄ Aug⁹ nichil temere vult diffinire. Sed miseri isti certe seip̄os sic occidētes q̄ corruptuꝫ intantū habēt iudiciū rōnis q; nō inueniētes quō liberent̄ a malo q̄nq; puo q̄d patiunt̄: cōfugiunt ad nō esse ꝑ mortē: sibimetip̄is illā inferētes tanq; a malis oībus liberatricē: q̄ scd̄m veritatē: ē ꝓ tpali malo perpetue dānatiōis iuentio crudelissime pene: hoc cōstat q̄bus xp̄iane religiōis veritas illuxit: q̄a l; hō ee de sinat & nō patiat hic ampli⁹: tñ aīa remanēs eternis cruciatibus per hoc flagitiū subdet̄ & insuper post mortē in aīa & corpe et ita tales malū quod euadere q̄runt: nō euadunt/ s; ampli⁹ multo incidunt. Propterea dicebat Lactan. li. vi. c. xi. institutionuꝫ Spōte sua leto caput offerre nichil est sceleratius, Nam si homicida nepharius est: q̄a hoīs extinctor est: eidē sceleri obstrictus est qui se necat: q̄a hoīem necat: imo vero maius eē id facinus existimandū est. Cui⁹ vltio soli deo subiacet. Nam sicut in hanc vitā nō nr̄a spōte venimus. Ita rursus ex hoc domicilio corporis q; tuendū est nobis assignatum eiusdeꝫ iussu recedendū est qui nos in hoc corpus induxit tam diu habitaturos donec iubeat emitti. hec ille. Secūdo mors occurrit sub ratiōne boni inquantuꝫ mors est via ad vitam imortalem: p̄senti meliorē: quia de cōmuni lege: qui semel mortuus est amplius nō morie. oīes enim resurgent ad imortalitatem. & dixi de cōmuni lege: q̄a licet scd̄m illam cōmunē nature legeꝫ statutū sit hoībus semel mori: vt dicit ap̄lus ad Hebre. ix. tamē multi hoīes mortui sunt vt semel resuscitent̄ de morte ad vitā pristi

nam: vt Lazarus & Trayan⁹. An vero aliquis fuerit ter mortuus: nō legi ad huc. Nemo ergo hoim ad vitā īmortalem puenit vnq; nec perueniet nisi morte mediante. Nullus de vita hac ad vitā aliam perpetue felicitatis vel infelicitatis īmediate translatus est vl vnq; trāsfert: Nullus descēdit qñq; viuus ad infernū: sicut nullus ante nō mortuus ascēdit vnq; ad celū. Similiter & hac considerationē q̄dam īmortalitatis auidi circa qualitatē status future vite decepti seipsos occiderūt: sic̄ de facto fecit Theobrotus Platonis discipulus: de q̄ fert aut dicit. b. Aug⁹ prīo de ci. de. c. xxij. q̄ lecto Platōis libro de īmortalitate aīe precipitē se dedit de muro: vt ex hac vita emigraret ad eam quā credidit esse meliorem: & male. Nam vetat Pitagoras īiussu īperatoris. i. deita presidio & statiōe vite decedere: vt dicit Cicero in li. de amicitia. Tertio mors occurrit sub rōne boni īquantū aliquē hac vel illa cā volūtarie morientē ostendit se iustū vel reddit se laude aut premio dignū. Hac iterū consideratione quidā seipsos occiderūt de quib⁹ fuit illa Lucretia mulier Romana de qua dicit. b. Aug⁹ primo li. ca. xix. de ci. dei: q̄ seipsam: oppressa a Tarquino occidit. Puduit enī eam turpitudinis aliene in se cōmisse etiā si nō secum: & romana mulier laudis auida nimiū verita est: ne putaret q̄d violenter est passa cū viueret libēter passa si viueret: vnde ad oculos hoim mentis sue testem illam penā adhibendā putauit: qbus conscientiā demonstrare nō potuit. Huius lucretie epithaphiū ab Ouidio fuisse factū dicit hoc modo. Cum foderet gladio castū Lucretia pectus: Sanguinis & torrens egrederetur ait. Testes p̄cedant me nō fauisse tyranno. Ante virū sanguis: spūs ante deos. Quā bene, pducti, p me post fata loquant. Alter apud manes: alter apud superos. Quidam etiā hac

consideratiõe nõ sũt reueriti se morti exponere ꝑ laude humana vt sic constantes & fortes predicarent. Quidã in factis bellicis vt cesares ꝛc. Quidã in assertionibus friuolis vt iudei: heretici & alij infideles. Quidam etiã nõ sic se morti intrepide exposuerũt ꝑ laude sua: sed ꝑ dei gloria & ip sorũ felicitate eterna: vt omnes sancti martyres. Quarto occurrit mors sub rõne boni inquantũ tollit hoies iutiles & supfluos maxime quando tollit homines ꝑ versos &. R. p. tribulatores vt sunt latrones: fures tyranni & horũ similes: qui ab hijs qui ciuiliter ꝓsunt iudicibus pena mortis legibus statuta humanis auferri solẽt de medio viuentiũ: sicut & legibus diuinis diuersi generis hominib⁹ iniquis mors infligẽda olim erat: vt ptz ꝑ decursũ legis Moysi. hec Henri. de Assia sup Gen.

Tertia questiũcula est: ¶ An recta rõne eligibilius sit hoi fideli: appetere nõ esse: ꝙ peccare mortaliter aut venialiter. Ad quã tñdet Scot⁹ vbi sup̃: q recta rõne appetibilius est hoi & eligibili⁹ peccare mortaliter & venialiter ꝙ nõ ee. Prio: qa illud eligibilius est qd includit minus malũ: ꝛ peccare mortaliter sine culpa nõ admit totũ bonũ: relinquit enĩ naturã. nõ esse autẽ nichil relingt: ergo ¶ Secũdo: qa nobilior ꝓticipatio diuina est esse: ꝙ esse sine culpa: ergo poti⁹ debet eligere iustus peccare cõtra deũ: ꝙ nõ ee. Thomas aũt quolibeto prio tenet contrariũ dicẽs: q iusto eligibili⁹ ẽ appetere nõ esse: ꝙ peccare mortaliter. Ratio est: qa qlibet tenet magis fugere illud qd est cõtra deum ꝙ illud qd est cõtra seipsuz. Nam plus tenet scdm ordinem charitatis diligere deum ꝙ seipsum. Sed culpa est contra deũ: nõ esse vero ẽ cõtra seipm: ergo ꝛc. Et idẽ Tho. qlibeto. xi. loquẽs de mẽdatio. & secũda secũde. q. xliij.

ar. vij. loquēs de scādalo. & q. cx. loquēs etiā de mēdatio videt innuere de pctō veniali: ꝙ iustus potiꝰ debet eligere mortē q̄ꝫ peccare venialiter. Nam pctm̄ veniale licꝫ grām dei nō tollat ꝑ quā est hoī salus: q̄a tn̄ īpedit augmētum charitatis & ad mortale disponit & sic vergit ī detrimentū ꝓprie salutis: & in offensaꝫ dei: iō nō debet p̄poni recta rōne offēse dei & ꝓprie saluti. Vide de hoc in decretis. xiiij. di. c. verū. hec oīa Tho. et Scotꝰ vbi sup̄.

Quarta questiūcula est: Si fortis fortitudine politica debeat plus fugere pctm̄ oppositū fortitudini q̄ꝫ mortē corp̄alē. Ad quā videt prīo rn̄dendū ꝙ plus fortis debeat fugere mortē corp̄aleꝫ q̄ꝫ oppositū fortitudinis: et prīo sic. Nam ꝓpter qd̄ vnūqd̄q̄ꝫ & illud magis. prīo posterioꝝ. Sꝫ naturali dilectiōe q̄libꝫ diligit aliū ꝓpter se. Vnūqd̄q̄ꝫ enī diligit aliq̄d īquātuꝫ est bonū sibi ergo naturali & politica dilectiōe q̄libꝫ plus se & vitā suā que ꝑ mortē ꝑdit diligere debet: q̄ꝫ vitare pctm̄ oppositū fortitudini. Iteꝫ oēagēs naturalit agit ad conseruationē sui: nō aūt reflecteret in seipsā natura: si tēderet ī aliud plusq̄ꝫ ī seip̄m: ergo. Itē ordinata charitas īcipit a seip̄o ī. l. preses. C. de seruitutibꝰ & aq̄. & de supplēda negligētia p̄latoꝝ. c. i. li. vi. & xlij. di. c. quiescamꝰ. et de pe. di. iij. c. sanē. et in. c. nisi/de vsu palij cauēduꝫ in glo. ergo cūcta debēt postponi ꝓpter vitā corp̄alē. Sꝫ incōtrariū est: q̄a bonū quāto cōmuniꝰ tāto diuiniꝰ. prīo politicoꝝ sꝫ bonū rei publice cōmuniꝰ ē (& ꝑ cōsequēs diuiniꝰ) bono p̄sone ꝑticularis: g̊ bonū eiꝰ naturalit sup̄ nos ip̄os diligere debemꝰ. Rn̄o dicēdū ꝙ q̄libꝫ virtuosus fortitudīe politica et amore virtutis: plꝰ debꝫ fugere pctm̄ oppositū virtuti q̄ꝫ mortē corp̄alē. hec ꝯclusio ꝓbat rōe: auctoritate: & exēplis. Rōe

sic. Omnis inclinatio rationis cōformis inclinatiōi na
ture nō corrupte nec viciate: est laudabilis & virtuosa:
vel ad virtutem pertinēs. Sed electio qua virtuosus &
fortis policitus elegit mortē corpalē ꝓ cōseruatiōe virtu-
tis ant. R. p. & plus fugit dānū. R. p. q̄ damnū vite pro
prie corpalis est cōformis inclinatiōi nature ītegre: ergo
Probat̄ minor a. s. tho. pri. p. q. lx. ar. v. sic. Vnūqđq; enī
in rebus naturalibus qđ scđm naturā hoc ipsum qđ est
alterius est: principalib⁹ & magis inclinat̄ in id cui⁹ est
q̄ in se ipsū: & hec īclinatio naturalis demonstrat̄ ex hijs
que naturaliter agunt̄: q̄a vnūqđq; sic agit̄ naturaliter
sicut aptū natum est agi. ij. phisicoꝝ. Videmus enī na-
turaliter ꝙ pars se exponit ad conseruationē totius cor-
poris. Et quia ratio imitat̄ naturā. Huinsmodi imitatio
nē īuenimus in virtutib⁹ policitis. Est enī virtuosi ciuis
vt se exponat mortis periculo ꝓ totius rei publice cōser
uatione: & si hō esset naturalis pars huius ciuitatis. hec
inclinatio esset sibi naturalis. Et in. iij. sniaꝝ. dis. xix. q.
i. arti. iij. diffusius hanc materiā declarās dicit. Bonum
illud vnusquisq; maxime vult saluari qđ est sibi placēs:
q̄a hoc est appetitui informato ꝑ amorē magis cōforme
hoc autē est suū bonū. Vnde scđm ꝙ bonū alicuius rei:
est vel existimat̄ maius bonū ipsius amantis: hoc amās
magis saluari vult in re amata. bonū aūt ipsius amātis
magis inuenit̄ vbi ꝑfectius est. Et iō q̄a quelibet pars ī-
perfecta est in seipsa: ꝑfectionē aūt habet in suo toto: iō
etiā naturali amore pars plus tēdit ad coseruationē sui
totius q̄ sui ipsius. Vnde etiaꝫ naturaliter aīal opponit
brachiū ad defensionē capitis ex quo pēdet salus totius
Et inde ē ꝙ etiā ꝑticulares hoīes seipsos morti exponūt
ꝓ cōseruatione ciuitatis cuius sunt ꝑtes. Ideꝫ ponit scđa
scđe. q. xxvi. arti. iij. dicens. Vnaqueq; pars plus natura-

liter amat cõe bonũ totius q̃ particulare bonũ ꝑprium: qđ quidẽ manifestaꝫ ex op̃e. quelibet ei pars hẽt inclinationẽ principaleꝫ ad actionẽ cõmunẽ vtilitati totius: Apparet hoc in politicis virtutibus secundũ q̃s ciues ꝑ bono cõmuni dispendia ꝑpriarũ rerũ & personarũ interdum substinẽt. Secũdo ꝓbaꝫ dicta cõclusio auctoritate Augustini .v. de ci. dei. c. xij. dicẽtis. Veteres igitur primiq; Romani quantũ eorũ docet & cõmẽdat hystoria: q̃uis vt alie gẽtes (excepta vna populi hebreoꝝ) deos falsos colerent: & nõ deo victimas: sed demonijs immolarent: tñ laudis auidi: pecunie liberales erant: gloriam ingentẽ: diuitias honestas volebant: hanc ardentissime dilexerũt: ꝑpter hanc viuere voluerũt: ꝑpter hanc & mori nõ dubitauerũt: Ceteras cupiditates hui⁹ vni⁹ ingenti cupiditate presserũt. Ipsam denicq; patriã suam qm̃ seruire videbaꝫ in gloriã dominari vero atq; imperare gloriosuꝫ: prius omni studio liberã deinde dominã esse cõcupierũt ẓc. Tertio ꝓbaꝫ exemplis. Nam videm⁹ q̃ quidaꝫ gentiles amore amicorũ se morti exposuerũt: nõ q̃ charitas faceret q̃ plus diligeret ꝓximus q̃ vita ꝑpria. Sed quia plus diligit quis bonũ virtutis in ꝓximũ q̃ bonũ corporale: vt dicit Tho. suiaꝫ. q. xxix. q. i. ar. v: Alios etiã legimus plus. R. p. q̃ parentes: filios: fratres dilexisse: preeligisse mortẽ q̃ oppositũ alicuius virtutis admisisse etiã sine spe vite eterne. Ad primũ dicẽdũ q̃ illi qui diligunt bonũ. R. p. ꝑpter se diligunt illã amore corrupto cõcupiscẽtie viciato & nõ virtutis. Ad secundũ dicendũ q̃ natura reflectit̃ in seipsaꝫ nõ soluꝫ quantum ad id quod est ei singulare: sed multo magis quantum ad cõmune. Inclinatur enĩ vnũquodq; ad conseruandũ non solum suuꝫ indiuiduũ: sed etiam suam speciem & multo magis habet naturaleꝫ inclinationẽ vnũquodq;

Caput Sextum

ad id quod est bonū vniuersale simpliciter. Ad tertium dicendum q̄ ordinata charitas incipit a seipso: secundū tamen rectam rationem virtutis Hec Tho. vbi supra. & dñs Iohannes Capriolus Tholosanus in quarto.

Sextum caput principa

le huiꝰ prime decadis simplex est: vnaꝫ tm̄ habēs questiūculaꝫ. s. si aīe separate cognoscāt & sciāt ea q̄ apud nos viuos agunt̄. Ad quā prīo videt̄ rn̄dendū affirmatiue sic. Nam ille q̄ de re aliq̄ curā habet: cognoscit illā: sꝫ dīues epulo de suis fratribꝰ curā habuit dicēs. Luce. xvi. Habeo enī quinq; fratres: ergo cognoscebat & sciebat que in mundo faciebant. Rño dicendū q̄ cognitio est triplex. Quedam est certa et naturalis. Secunda est cōiecturalis. Tertia ē reuelationis. Quantū ad primu cognitionē est prima cōclusio: q̄ mortui nō sciunt que hic agunt̄: quod ꝓbat̄ ratione & auctoritate. Primo rōne: quia cognitio naturalis fit per species abstractas a rebꝰ sensibilibꝰ per sensus exteriores & interiores vt ptꝫ. hoc autē soli aīe vnite corpori cōuenit. Secundo idē ꝓbat̄ auctoritate per illud Iob. xiiij. dicentis. Siue fuerint filij eius nobiles siue ignobiles non intelliget. Et Augꝰ libro de cura ꝓ mortuis agenda dicit. Aīe mortuoruꝫ rebus viuentiū non interfunt. Et Gregꝰ. xij. moraliuꝫ dicit. Mortui vitam in carne viuentium post eos qualiter dispona̅t nesciunt: quia vita spiritus longe est a vita carnis. Et sicut corporea & incorpea sunt diuersa genera ita distincta sunt cognitione. facit ad hoc. c. fatenduꝫ. xij. q. ij. Scda cōclusio: Aīe separate cognitiōe cōiecturali cognoscunt mlta eoruꝫ que apud nos fiunt: pꝫ hoc ꝓ illud Luce. xvi. de epulone qa enī dīues epulo nō videbat fratres in iferno: nec in

limbo cum Abrahã cõiecturabat q̃d essent in mundo. Tertia cõclusio: Anime defunctorũ in purgatorio nõ dum beate cognoscũt mlta eorum q̃ hic agunt. Primo mõ per reuelationẽ eccl̃is vl superioris spũs: puta aiarum que ex mundo ad eas transeũt vl bonorũ aut malorum angelorũ ad eas q̃tidie descẽdetiuꝫ. Scdo mõ per infusionẽ specierum ab aliq̃ superiori spũ vl dei vl angelorum: vt pꝫ per Augu. in. c. fatendũ. xiij. q. ij. Tertio mõ cum cõtingit & permittit eis vt ad nos veniãt. Quarto p̃ penarũ cumulationẽ vl diminutionẽ: vt dicit Greg⁹ in omelia diuitis. Quinto mõ per priorũ et p̃cipue pctõrũ cõmissoruꝫ recordationẽ memorãdo pcta que fecerunt. Nam si nõ haberẽt memoriã pctõrũ cõmissoruꝫ in vita mortali: non haberẽt materiã gr̃as referendi deo de ei⁹ misericordia. Vñ Greg⁹ sup illud. Miscdias dñi in eternum cãtabo. Quõ ineternuꝫ miscdiam canit q̃ p̃terite miserie ñ memierit. Et Algazel. ij. methaphi. dicit: q̃ aia separata concipit se concepisse dolorẽ per ignorantiã si fuit ignorãs & mala & p̃cipit se delectasse in sapiẽtia & scia si fuit sapiẽs & bona. Quarta conclusio: Anime dãnatorum cognoscunt mlta q̃ hic agunt prio per reuelationem nouiter ad eos trãseuntiuꝫ. Cum etiã p̃mittit eis ad nos veniãt: atq; etiaꝫ per reuelationẽ bonorum aut malorum angeloruꝫ: cognoscunt etiã memorãdo & recordando mala q̃ fuerunt & que incurrerunt & bona que omisserunt et ammisserunt. Vnde Abrahaꝫ dixit: Fili recordare q̃a recepisti bona in vita tua. Luce. xvi. et Aug. ix. confessionuꝫ dicit. Mortui habẽt memoriaꝫ nr̃i. Considerant etiaꝫ damnũ q̃d ex sua scia incurrerunt: q̃a creatoris sui seruitio nõ vacauerunt. Cognoscũt etiaꝫ se odire deum non inquantuꝫ de⁹ est s̃me bonum: sed inquantum est iustus & collatiuus penarũ: Cognoscunt etiam

cogitãdo deũ nõ inquantũ bonus ꝙa talis cogitatio esset eis delectabilis. Sed cogitando de deo inquantũ est eis malus. ſ. inquantũ punit ipſos & affligit: & hoc erit eis in penã maximã. Tho. in. iiij. d. l. Quinta cõcluſio. Aie ſepate beatorũ in cõtemplatione diuine eſſentie in qua oĩa relucẽt: cognoſcũt oĩa que ꝑtinẽt ad ꝑfectionẽ intellectus eorũ & ad eorũ beatitudinẽ. Vnde Gre. xij. mora. Qui intus claritatẽ dei vidẽt nullo modo credendũ eſt ꝙ ſit aliꝙd exterius qđ ignorẽt. Et idẽ ibidẽ. Quid eſt qđ non videant qui videntẽ oĩa vident. Sed contra: ꝙa Aug⁹ in libro de cura ꝓ mortuis habẽda: ſic ait. Neſciũt mortui etiã ſancti qd agant viui etiã eorũ filij: qđ ꝓbat per hoc ꝙ a matre ſua defuncta nõ cõſolabaẽ ſicut qñ viuebat. Nec eſt ꝓbabile vt in vita feliciore ſit facta crudelior. Reſpondeẽ ꝙ btũs Aug⁹ loquit̃ dubitatiue: ſz. b. Greg⁹ aſſertiue. Et iõ ſctũs Tho. magis tenens cũ Gregorio ꝙ cũ Auguſtino: declarãſcꝫ btm̃ Gregoriũ dicit: ꝙ oĩa que pertinẽt ad ꝑfectionẽ intellect⁹ et ad ꝑfectionẽ vniuerſi: beati videntes eſſentiã dei cognoſcunt. alia vero nõ. Hec Tho. pri. ꝑte. q. lxxxix. arti. viij. & li. iij. cõtra gentiles. c. lvij. Ad argumentũ epulonis dicit: ꝙ ei⁹ cognitio fuit cõiecturalis aut ꝑ reuelationẽ: nõ autẽ naturalis. Põt etiã negari cõſequẽtia: nã nõ valet. Mortui habẽt curã viuorũ: ergo cognoſcũt eorũ facta. Nam nos viui de mortuis curã habem⁹: eis ſuffragia ĩpendẽdo et tñ eorũ ſtatũ ignoram⁹. hec. d. lo. de tur. cre. ſup decre.

Septimũ caput principale huius prime decadis eſt de cognitione animarum ſeparatarum. Circa quod quatuor queſtiuncule ſoluentur: quarum quelibet infra ſuo ordine declarabitur.

Prima questiuncula est: Si aie sepate vbicūq; fuerint se cognoscāt: & de mō quo se cognoscūt. Ad quā rndendo tria dicenda sunt. Primū q; aie sepate scdm q; fides tenet cognoscūt substātias sepatas. i. angelos & demones in quorū soci etate deputanť. Non enī videť; pbabile q; aie dānatoruz ignorēt demones: quorū societate deputantur: & q; aiab⁹ dicunt aspectu esse terribiles. Et mlto minus; pbabile est: q; aie bonorū angelos ignorent quorum societate le tantur. Secundū dicēdū est q; aie sepate vbicūq; sint se mu tuo cognoscūt. Probat hoc Greg⁹ verbis dñicis Luce. xvi. circa mediū quarti dialogoz: vbi dicit q; boni co gnoscūt malos. Nam Abrahā et Lazarus boni Tantalū diuitē epulonē cognouerūt. Si enī eū in tormētis positū non cognouissent nequaq; dixisset q; bona sua recepis set in vita sua. Itē mali bonos cognoscūt. Naz diues pre cat ex noīe dicēs. Mitte Lazarū vt intingat extremū di giti sui in aquā. Item boni cognoscūt bonos: nā Abra ham cognouit Lazarū. Itē mali coguoscūt malos. Nam diues malus fratres malos cognouisset si in infernū descē disset. Item boni cognoscūt eos quos in vita nunq; vi derūt. Nam Abrahā cognouit Lazarū et diuitē qs iu hac vita nunq; viderat. Tertium dicendū est de modo quo anime se cognoscunt. Ad quod dicit: q; anima dū cor pori est vnita itelligit per sensibiles res corporeas. Nam intelligentē oportet fantasmata speculari. iij. de aīa. dū aūt est a corpore separata intelligit nō per cōuersionez ad fantasmata. Nam intelligere aie corrūpit interius. s. per mortē quodā corrupto. iij. de aīa. Sed intelligit per cōuersionē ad ea que sūt simpliciter intelligibilia. Sicut & alie substātie a corpore sepate: ita q; ipsa nō intelligit

ea que sunt extra se q̃ nunq̃ cognouit p̃ species innatas nec per species q̃s tũc abstrahit: nec per spẽs conseruatas: nec per essentiaz suam: nec per essentiã rerũ intellectaruz: sed per species ex influẽtia diuini numinis participatas quaruz aiã fit pticeps sicut & alie substantie sepate q̃uis inferiori mõ: vnde cessãte conuersione ad corpus: aia se ad superiora conuertit habẽs aspectũ erectuz ad superiores substantias vt ex influẽtia earum cognoscat. Et qa cõmune est oi substantie intelligibili cognoscere essentiã suaz: & p̃ intuitum essentie ꝓprie sue cognoscere essentiam earum in q̃bus est similitudo ipius. Idcirco aia separata directe suaz essentiam intuendo perfecte cognoscit alias animas: cũ oẽs anime eundẽ modum essendi p̃tici pent cũ sint eiusdẽ speciei: et p̃ consequẽs eundẽ habeant moduz intelligẽdi. Angelos vero per intuitionẽ essentie sue imꝑfecte cognoscit cũ sit infima substantia in ordine intelligibiliũ. Quare satis p̃z q̃ anime separate seipsas per suas essentias cognoscunt & p̃fecte naturaliter. Angelos vero per similitudines diuinit9 ip̃ressas eis: et hoc imꝑfecte: q̃m anime natura angelis inferiores sunt vt dictum est. Et intellige que diximus de cognitione naturali: qa de cognitione gl'ie est alia ratio. hec Tho. pri. parte. q. lxxxvij. & in questionibus disputatis de aia.

Secunda questiuncula est: Si aie separate ad inuicẽ colloquant̃ et quõ. Ad quã rñdet: q̃ duplex ẽ locutio. s. exterior et interior. Prima fit aliq̃ signo sensibili: puta voce vl' nutu aliq̃ corporis mẽbro: lingua vel digito: que qa in aiab9 separatis vsq̃ ad diẽ iudicij nõ erũt generalit. Idcirco vsq̃ ad illud tẽpus locutio exterior corpalis essẽi eis nõ potest. Et dixi generalit ꝓpter xp̃m: virginẽ matrẽ: & Iohannem

euangelistā q tres iam in corpe et aīa glificati dicunt cē in glia. Locutio vero interior. s. mentalis q̄ est manifestatio verbi interioris. s. concept⁹ mentis p̄ imperiū voluntatis: illa est in aīabus. Nam aīe separate vbicūq; sunt possunt ordinare cōcept⁹ suos per imperiū voluntatis vt innotescat alteri aīe vl̄ plurib⁹ aīabus. Eodē enī modo quo mgr̄ cum vult ordinat concept⁹ suos in mente vt postea discipul' voce manifestet: sic anima conceptus suos quos mente retinet: ordinat ad aliuz: et p̄ imperiuz volūtatis eidē manifestat. Post vero diē iudicij aīe & scī vocaliter loquent: & mediāte vehiculo verbi interioris ad auditū. s. mediante voce et etiaz mediante vehiculo ad visuz. nutu. sancti. s. laudando deū. Et dānati inter cetera maledicēdo et blasphemando. hec Tho. in. iiij. d. xliij.

Tertia questiuncula est: Si aīe separate retineant post mortē scias & virtutes acqsitas: & si dānati eis vtant cū delectatiōe. Ad quā rñdet: q̄ scīa duob⁹ modis accipi pōt. Primo modo materialiter p̄ fantasmatib⁹ a q̄bus abstrahit species intelligibilis & scia. q̄ quidez fantasmata habēt determinatū organū in capite. s. mediā cellulā ei⁹: & sic scīa acqsita nō remanet post mortē. Non. n. aīa hēbit organa aliq̄ vl̄ fantasmata sup̄ que cōuertat vt intelligat: qa hic modus intelligēdi est p̄pri⁹ aīe cōiuncte curuate & inclinate corpori/ & sic intelligit dictū ap̄li/ prie Corin. xiij. Siue scīa destruet/ et dictū p̄hi in p̄dicamentis dicentis: q̄ p̄ vehementē trāsmutationē corrūpit scīa. Scdo mō accipit scīa p̄ habitu derelicto in aīa vel i intellectu possibili q̄ est quedaz virtus anime in q̄ recipiunt oēs spēs intelligibiles spiritualiter: & sic scīētia remanet in aīa separata. Et cū petitur. Si damnati in inferno ea vtantur

Caput Septimum

cum delectatiõe ꝓpterea q̃d dicit a philosopho. iiij. ethi cor: q̃ philosophia hẽt magnas delectatiões. & Lactãtius primo diuinarũ institutionũ dicit. Nullus est suauior animecibus q̃ cognitio veritatis. Respondet̃ q̃ sicut in beatis ad pfectam eorũ beatitudinem nichil erit quod nõ sit gaudij materia: ita nichil erit in dãnatis q̃d nõ sit causa & materia tristicie: nec deerit aliquid quod ad tristiciã possit pertinere: vt eorũ miseria sit sic cõsummata. Damnati ergo considerabũt mala que gesserunt ex quibus sunt damnati: & bona deleta que ãmiserunt & ex vtroq̃ torquebunt̃. Similiter etiam torquebũtur de hoc q̃ considerabũt scientiã & noticiã quã de rebus speculabilibus habuerunt imꝑfectam fuisse & ãmisisse summaꝫ perfectionẽ eius quã potuissent adipisci. Et sic licet vt dicit philosophus. consideratio scientie per se sit delectabilis ratione cõuenietie & pfectionis superioris partis hominis: tamen ex aliquo accidente potest esse causa tristitie. Hec Tho. in. iiij. sniarum. di. l.

Quarta questiũcula est: Si q aie damnatorũ ante & post iudiciũ videãt deũ: angelos: & btos et eorũ gl'iam. Ad quã sic rñdetur: q̃ aie damnatorũ vsq̃ ad diem iudicij videbũt aias beatoruꝫ & eorũ gl'iam in vniuersali: & nõ in particulari. Videbũt enĩ eos in magna & iestimabili gloria. Sed nõ in quali: que visio est potius per moduꝫ argumẽtationis & cognitiõis q̃ visionis. Sicut pauperes extra domũ epulantiũ delectatiões eorũ cogitant: tñ in particulari quid comedant nesciũt. de huiusmodi autẽ visione nõ letant̃: sed tristant̃: tum ꝓpter inuidiã aliene felicitatis: tum ꝓpter carentiam ꝓprie beatitudinis quam ipsi perdiderunt: de quibus dicitur Sapientie. v. Videntes

turbabunt̃ zc̃. Post iudiciũ aũt ita ad ꝓprias penas eorꝝ cogitatio deflectetur: ꝙ de sanctorũ gloria nõ poterunt cogitare. Hec magister sñiarꝝ in. iiij. di. l. in fine. Sanct⁹ Tho. autẽ dicit: ꝙ damnati post diẽ iudicij omnino visione beatorũ priuabunt̃. Nec tamen ex hoc eorũ pena minuet̃: sed augebitur: quia memoriã habebunt glorie beatorũ quam in iudicio viderũt: vel ante iudicium: & hoc erit eis intormentũ. Sed vlterius affligentur in hoc ꝙ videbunt se indignos reputari etiam videre gloriam quam sancti merentur habere. Hec Tho. vbi supra.

Octauũ caput principale huius prime decadis est de perfectione anime rationalis rapte vel in extasim positet: sub quo septem questiones absoluentur quarum quelibet infra suo ordine notabitur.

Prima questio octaui huiꝰ capitis est. Si aĩa rapta vel abstracta a sensibus possit ex natura sua diuinare vel futura cognoscere sub qua septem questiuncule soluentur: quarum quelibet infra suo ordine enucleabitur.

Prima questiuncula prime questiois huiꝰ octaui capitis est: si diuinatiões in aĩabus raptis insint eis a natura. Ad quã primo videt̃ rñdendum ꝙ sint aĩabus raptis naturales: qđ ꝓbat̃ ratiõe: auctoritatibus & exemplo. Ratione primo sic. Cognitio intellectiua hois efficatior est ꝙ cognitio brutorũ aĩalium: sed quedã aĩalia naturaliter cognoscũt quedã futura: sicut cornicule crocitãtes significãt pluuiã mox futurã. Vnde virgiliꝰ prio georgicorꝝ dicit. Et cornix rauca pluuiã vocat iproba voce. ergo multo magis

Caput Octauum

anima rapta naturaliter poterit futura cognoscere & diuinare. Ad hoc est auctoritas Augustini. xij. cõfessionũ dicẽtis: q̃ aĩa hũana qñ appropĩquat ad mortẽ p̃cognoscit quedã futura subtilitate nature sue/&. xij. sup Genẽ dicit: q̃ aĩa hũmana scdm q̃ a sensib⁹ abstrahit̃ cõpetit futura p̃uidere. Vnde vulgo dicit̃ q̃ morientes: vehemẽter amãtes: dormientes rapti: frenetici futura nõnunq̃ diuinant̃. Itẽ Greg⁹. iiij. dial'. c. xxvij. dicit: q̃ ipsa aĩa hoĩs subtilitate nature sue: exitura de corpe q̃daꝫ futura diuinat et p̃uidet: et ponit exemplũ ibidẽ de quodã monacho (monasterij sui ĩ vrbe: scti Andree vl' scti Gregorij) noĩe Gerõtio: q̃ depressus graui molestia corpis: vidit albatos viros ad se descẽdere dicẽtes. Ad hoc venim⁹ vt de monasterio gregorij quosdã frẽs in militiã mittam⁹. s. Marcellũ. Valentinianũ: Angelũ: & te etiã Gerontiũ q̃ nos aspicis. Quã visionẽ ad se reditus: illis tribus declarauit: qui oẽs eodẽ ordine tũc mori ceperũt: quo fuerant in descriptione noĩati. Sed incontrariũ est Eccẽs. viij. dicẽs. Multa hoĩs afflictio q̃a ignorat p̃terita: & futura nullo nũcio scire p̃ot. Rño dicẽdũ q̃ de diuinatiõe ab aĩa rõnali futuroꝝ: mł̃tiplex est modus dicẽdi. Phi enĩ naturales dicũt q̃ huiusmodi diuinatiões fiũt qñq̃ per ĩpressionẽ causaꝝ supiorũ corpaliũ. Manifestũ est enĩ q̃ corpa supiora iprimũt in corporib⁹ iferiorib⁹. Vnde cũ vires sensitiue sint actus corporaliũ organoꝝ: cõsequẽs est vt ex ipressiõe celestiũ corporũ ĩmutet̃ q̃dãmodo fantasia et cũ celestia corpora sint causę mł̃toruꝫ futuroruꝫ. fiũt in imaginatione aliq̃ signa quorũdaꝫ futurorũ, hec aũt signa magis percipiunt̃ in nocte a dormientib⁹ q̃ a vigilantib⁹ in die. Naꝫ vt dicit phũs libro de somno & vigilia: q̃ deferunt̃ de die dissoluunt̃ magis: plus est enĩ sine turbatiõe aer noctis: eo q̃ silẽtiores sũt noctes: & in

corpore faciant sensuꝫ ꝓpter somnũ: q̃a parui motꝰ in
teriores magis sentiunt a dormientibꝰ q̃ꝫ a vigilantibꝰ.
Hij vero motꝰ faciũt ex qbꝰ p̃uidẽt futura. Est sc̃dus de
diuinatiõe dicẽdi modus: dñi Alberti ĩ cõmento libri de
sõno et vigilia: q dicit: ꝙ sic̃ lumẽ radioruꝫ stellarũ: cõi
catũ elemẽtis: causat in elemẽtis quandaꝫ virtutẽ actiuaꝫ
ad multos effectus: q̃s elemẽta per se ꝓducere nõ potuis
sent (sicꝫ elemẽta fiũt instrumenta stellarũ) Sic etiam
celestes intelligẽtie. i. angeli: organis nr̃is purificatis in
fluũt in trinsecas virtutes: q̃bus ea q̃ fiunt a remotis et
futura sepiꝰ vaticinant: qd̃ fieri solet in aurora qñ dige-
stione cõpleta: fumi a stamacho ad cerebrũ nõ ascẽdũt.
Est & tertiꝰ cõmunis de diuinatiõe dicẽdi modus theo
logoruꝫ dicentiũ: ꝙ reuelationes & diuinatiões aĩaruꝫ
qñꝫ ꝓcedũt ex naturale dispositiõe: qñꝫ demonũ ostẽ
sione: qñꝫ diuĩa reuelatione. Prĩo modo quãdo aĩa ap
ꝓpinquat ad ip̃am mortẽ p̃cognoscit q̃uedaꝫ futura sub
tilitate nature sue: quod non sic est intelligendũ: quasi
aĩa ex natura sua aliquã vim habeat diuinationis: naꝫ
modus naturalis cognoscẽdi aĩe coniuncte est accipere
cognitionẽ a sensibꝰ: & non cognoscere futura abstra
cta a sensibꝰ: vt dicit Tho. pri. par. Sed dicit̃ aĩa in mor
te diuinare & p̃cognoscere futura: q̃a cũ ipsa abstrahi
tur a corpore & a corporeis sensibꝰ aptior redditur ad
percipiendũ subtiles motus & influxum: vel diuinuꝫ
aut substantiarũ separatarum vl̃ corporũ celestiũ. Secũ
do fiũt quandoꝫ hoĩbꝰ reuelatiões ex celestiũ corporꝝ
imp̃ssione: vt dictũ est supra a philosophis. Tertio fiũt
ex demonũ ostensione. Cum enĩ intellectus demonũ
sit superior ordine nature intellectu humano: quedam
cognoscunt demones etiã sua naturali cognitione que
sunt remota ab hominum cognitione: & talia possunt

hoibus reuelare: vt in tertia decade infra dicet. Quedã reuelationis fiunt ex diuina inspiratiõe: sic dicit Dañ. ij. Est deus q reuelat misteria de celo. Reuelat aũt deus secreta sua hoibus: siue p se ipsum: siue per angelos suos multis modis: videl3 per somniũ: p visionẽ: p oraculum per mentis illustrationẽ: & per mẽtis excessũ. Prio mõ p somniũ: cũ dormiẽdo aliqd reuelat nobis: per ipressio nẽ formarum imaginabiliũ & illud qd reuelat: tegitur figuris & velat imaginib9: vt cũ Iacob dormiendo scala3 vidit. Geñ. xxviij. Visio est cũ in vigilia aliqd reuelatur per ipressionẽ formarũ imaginabiliũ: & eo ordine eueniũt quo apparuerũt. Sicut visio ysaie de qua dicitur. vi. eiusdẽ. Vidi dñm sedentẽ sup soliũ excelsum. & visio Danielis super ebdomadibus. Oraculũ ẽ cũ in somnis xps vel angelus: pater: aut mater: vl' aliqs sanctus vl' sancta psona aliqd aperte venturũ aut nõ: vitandũ vel faciendũ denũciat: & sic fuit somniũ Ioseph Mat. i. & somniũ pincerne Pharaonis. Et huiusmodi oracula solẽt fieri in aurora qñ digestio cõpleta est: & fumi a stomacho ad cerebrũ nõ ascendũt: que oracula nõ indigent interpretatione si fiũt doctis sicut fuit Ioseph vir Marie. Et Lucianus cui apparuit sanctus Gamaniel. Si aute3 fiant indoctis indigent reuelatiõe: sicut illud pincerne Pharaonis qd Ioseph interpretat9 est. Et dicũt somniorũ interpretes: q oraculis prestãda est fides: si nõ sint illusiões demonũ: quas sancti viri vt dicit Greg9. in dialogis. Intimo sapore discernũt. Mentis illustratio est: vt dicit Isidorus. iij. ethimologiaꝝ. Plenitudo spũs sancti p qua3 deus apostolis reuelauit secreta sua scdm illud apostoli Nobis autẽ reuelauit de9 per spm̃ sanctu3. & Actuũ. ij. Repleti sunt oẽs spiritu sancto. Quibusdã autẽ reuelat deus secreta sua p mẽtis excessum siue extasim aut raptũ

sicut vidit Petrus vas submissum de celo cũ varijs aĩa-
libus. Actuũ. x. Sicut fuit extasis siue secundum aliam
translationum sopor Ade: de quo infra diffusius de-
clarabitur. Reuelat postremo deus secreta sua quibus-
dam per sensibiliũ signorũ expressionẽ: siue ꝑ rem cor-
poreã extrĩ secus apparentẽ: sicut moysy ꝑ nubẽ loquebat̃
deus: vl̃ per vocẽ exteri⁹ sonantẽ: sicut Abrahe insonuit
dicẽs. Ne extẽdas manũ tuã super puerũ. Geñ. xxij. Siue
ꝑ parabolaꝫ mystice significantẽ. i. per vocẽ q̃ si hoĩs for
mataꝫ cũ sil̃itudine alicui⁹ rei: sicut Balaã. Numeri. xx
iij. Accepta parabola ait zc̃. Ad Augustinũ & Grego.
q̃ vident̃ rõne: auctoritatib⁹ & exemplo tenere diuina-
tiones in esse aĩe a natura vt adductũ fuit in fronte hui⁹
questiuncule. Rñdet̃ & dicit̃ cũ Tho. pri. par. ꝙ Aug⁹
loquit̃ ibi nõ assertiue: sed recitando opinionẽ platonis:
q̃ posuit aĩam accipere cognitionẽ rerũ scd̃m ꝑticipati
onẽ ydearũ: quã participationẽ meli⁹ recipit abstracta a
corporis sensib⁹. s. dormiendo: aut in morte. Greg⁹ etiã
nõ intelligit diuinationẽ in esse aĩe a natura: sed per re
uelationẽ vt dictuꝫ est in corpore questionis. Hec Tho.
pri. par. q. lxxxvi. & intra questiunculam adducti.

Secunda questiuncula est:

Vnde causat̃ in aĩabus extasis siue raptus. Ad
quaꝫ sic respondet̃: ꝙ cum in extasibus sopiant̃
vires ĩferiores & aĩa sepe ad ministrationẽ corpis suspẽ-
dat. Ideo sciendũ est ꝙ in hoĩe ẽtriũ viriũ naturalis ordo
& ad inuicẽ cõnexio. s. virtutis naturalis: aĩalis siue sen
sitiue & intellectualis. & de cõi cursu virtus naturalis
seruit aĩali: et aĩalis siue sensualis seruit virtuti ĩtellectu
ali. Nam videm⁹ ꝙ virtus naturalis indiget in suis opa
tionib⁹ calore & spiritib⁹ q̃ a corde originaliter ꝓcedũt

& diffundunt̃ per oĩa organa sensuũ: & manifestũ est etiã ꝙ illis organis interius & exteri⁹ magis laborãtib⁹: natura ibi de illis magis diffundit: & sic vno mõ cõtingit illa organa in excessu actuatiõis virtutis sensitiue distrasiari vl̃ discrepari. Et iterꝝ spũs naturales qbus indiget virtus digestiua exterminat̃ vl̃ deficit ꝓpter mlti tudinẽ generationũ spirituũ sensitiuorꝝ. Ex quo pꝫ quõ vehemẽs & fixa & ꝓfunda actuatio virtutis sensitiue interioris sopire põt sensus exteriores: & sil̃iter debilitare vires naturales ꝓpter illarũ viriuꝫ cõnexionẽ. Ex hoc primo sequit̃ scd̃m. s. quod oĩs vehemens intellectualis spirituũ cõtemplatio in q̃ fantasia vel interior sensitiua excessiue laborat naturales vires eneruat & soporat sẽsus exteriores: & sepe inducit extasim vel raptũ: ꝙ si in vehementi & intensa seu excellenti pure intellectuali cõtemplatiõe vires sensitiue nõ laborarẽt aut nullã depẽdentiã haberent vires naturales & animales: vel nõ impedirent̃: hoc oportet ꝓuenire aliunde q̃ꝫ ratione dicte cõnexionis. Hec Henricus de Assia super Genesim.

Tertia questiũcula ẽ: Quot duplex est gradus extatice cõuersiõis in deũ seu cõtemplatiõis spũaliũ. Ad quã rñdet̃ ꝙ quadruplex. Prim⁹ cũ aĩa ꝓpter vehementissimã intentionẽ & eleuationẽ virtutis intellectiue in illa spũali pura & excellẽtissima cõtemplatiõe dei suspendit & relinquit corpus quo ad oẽs opationes sensuũ exteriorũ & interiorũ & actionũ oĩm naturaliũ viriuꝫ: & hic gradus extasis prim⁹ fuit in Adã: de quo dicit quedã glosa: ꝙ sopor ille diuinit⁹ ei ĩmissus vires rationales nõ clausit. Sed obturatis siue sopitis corporis sensib⁹ mentis oculos aperuit limpidius vt scire posset quid erga se ageret omniũ

artifex sapientia dei: & qd in p̄teritis fecerit: & de longissime futuris factura esset. Hunc primū gradū ascēdit. b. Paulus q nesciuit an aīa vegetaret corpus an corpore relicto in paradisuz rapta esset: vel etiā forte simul in vno loco vegetaret: & cū hoc realiter in celo empyreo esset. Secūdus gradus extasis est in quo aīa relinqt corpus quo ad oēs opatiōes sensuales interiores & exteriores licet nō suspēdant̄ opationes naturales sicut in prīo gradu. Tertius gradus est in quo aīa in cōtemplationē intellectualiū rapta solū relinqt corpus quo ad actū sensuū interiorū. Quartus gradus est & infimus qñ sopiūtur solum sensus exteriores ꝑ intensam actuationē sensus interioris simul et intellectus & rationalis effectus. Causas harꝝ extasium Ricardus de sctō Victore libro de cotemplatiōe reducit in tria genera dicēs. Trib⁹ de causis vt michi videt̄ in mentis excessum adducuntur: quia vel ex magnitudine exultationis fit vt mens qñqꝫ sic semetipsaꝫ nō capiat: & supra ipsā eleuata vires inferiores sopiant̄. Magnitudine ergo deuotiōis aīa tanto eleuat̄ quāto diuino amore & charitatis desiderij igne succendit̄ & resoluit̄: vt quasi fum⁹ eleuet̄. In sūma magnitudine vero admiratiōis aīa in extasim rapitur: qñ in admiratione sūme pulchritudinis aut diuine maiestatis suspensa tam vehemēti sopore cōcutitur vt a suo statu penit⁹ excuciatur. Magnitudine gaudij vl' iocūditatis aīa rapitur qñ illa intimi amoris suauitatis habūdantia inebriata: qd sit: qd fuerit penitus obliuiscit̄: & sup̄ mundanū quendā effectū sub quodā nostre felicitatis statu raptim transformatur. Ex q̄bus patet ꝙ aīa ꝓ statu vie pōt tm̄ eleuari ad excessum cōtemplatiōis pure intellectualis/ ꝙ intellect⁹ nō vtet̄ ministerio fātastice sensitiue interioris vel exterioris cū sopitione viriū inferiorum

aialium & remissione naturaliū: vt patet in viatoribus excessiuis. s. in adaz in statu nature integre: & Paulo apostolo & quibusdaz alijs. Hoc patet: qa intellect⁹ eorū separatī a fantasmatib⁹ quorū nullum est tante eminentie vt possit diuinaz essentiam repsentare. Nec etiam aliqua intellectualis species creata: imo etiam in illa clara dei visiõe mens ita rapit̄ vt nichil ꝑ tunc percipiat aliud nec sensitiue nec intellectiue. Vnde talis visio tm̄ alienauit. b. Paulum & operationē anime ei⁹ in corpus taliter suspendit: q nescivit an etiam aia corpus animaret vl̄ separata esset. Propter q̄ dicit Tho. q impossibile est q homo in statu vie videat clare deū ꝑ essentiam sine abstractione a sensibus aut sine extasi aut raptu quo sopiant̄ vires animales. Vnde & Exodi dicit̄. Non videbit me homo & viuet. Ex quibus patet q cū Adam & Paulus eundē gradum primū extasis habuerint: & ergo equales intēsiue (Non autē forte extensine) theologi cōstituti sunt. Hec Henricus de Assia super Genesim.

Quarta questiūcula est: An Plato & Aristoteles potuerint naturaliter tantam theologiā acq̄rere: quantā Adā & Paulus in extasim positi. Ad quam rñdent aliqui opinatiue: q Adam & paulus nō fuerunt maiores philosophi Platone & Aristotele. & isti tenent q intellect⁹ in corpe manens potest se sine admini culo & actione virtutis sensitiue seu fantastice reducere in contemplationē pure intellectualez scientie. & se actuare respectu specierū & habituū quos alias intellexit. Et ꝑbant hoc primo: qa nō videt nobilis virtus intellectiua magis depēdere in reductione ad suum actū a virtute sensitiua interiori: q ipsa sensitiua interiora sensib⁹ exteriorib⁹: sine quoruz

tamen actionibus sepe interior sensus exit in actus suos: sicut in somnis manifestum est. Item non videt verisimile q̄ ista nobilis natura intellectualis esset a creatore deo tam insepabiliter illis corporeis viribus sensus alligata q̄ sine earū actuatione in nullum actum cognitionis posset se reducere: & q̄ p̄ nullum exercitiū in cognoscēdo & intelligēdo posset acqrere in sui natura species intelligibiliū & habit⁹ p̄ quos suspēsa oim actuatiōe sensitiuarū viriū pure intellectualiter aliq̄d celestiū vel aliorū cognoscere posset. Item in statu nature integre seu innocētie talis modus cognoscēdi & contemplandi pure & intellectualiter videtur vtiq̄ possibilis fuisse: sicut & in statu corporis glorificati: pro quo statu forte intellect⁹ licet informabit corpus: tamen in nullo iuuabitur a cognitionibus sensitiuis nec interioribus nec exterioribus. Et ideo nō est essentialis nec tam necessaria cōnexio virtutis intellectiue existentis in corpe ad vires sensitiuas q̄ sine illis nobilis vis intellectiua nō sit apta nata se cognitiue actuare. Item si sic: ergo anima rationalis exuta nichil intelligeret nec sciret de cōmuni cursu de omnibus hijs que in corpore sciuit: nec respectu quorūcunq̄ intelligibiliū ex habitibus & speciebus in corpore acquisitis se actuare posset: quod videt magne imperfectionis. Hec sunt argumenta dñi magistri Henrici de Assia que adduxit Parisius disputādo in hanc materiam. An oppositum est scola omnis cōmunis dicens q̄ quiditas rei materialis est obiectum intellectus viatoris. Et experientia demonstrat fantasiam laborare cū intellectualiter operamur seu occupamur. Patet ergo q̄ nullus purus viator philosophus in theologia Paulo et primo parenti se potest comparare. Et sic patet responsio ad questiunculā. Hec Henric⁹ de Assia super Geñ.

Caput Octauum

Quinta questiũcula ẽ: Qua re mulieribus sepius fiũt reuelationes q̃ viris. Ad quã rñdet̃ q̃ de hoc a phis triplex causa naturalis solet assignari. Pria accipit̃ ex q̃litate cõplexiõis: qa mulieres naturaliter multũ hñt de humido: humidum aũt cũ inceptuz est moueri nõ cessat quo vsq; attigat ad id qd̃ intendebat. Ex quo cõtingit mulieres diuti⁹ stare in suis cogitationib⁹ & imaginatiõibus q̃ viros. Vnde vir citius digeret suas cõceptiones vel imaginatiões q̃re minus apparẽt eis mirabilia. Et qa humidũ etiã (qd̃ vt dictũ est in mulierib⁹ habũdat) est bene receptiuũ figurarũ: & diuersas etiã figuras recipit exinde est q̃ ipsis mulierib⁹ apparẽt plura mirabilia & diuersa somniando. Scda causa accipit̃ ex defectu rationis. Naz mulieres (sicut dicit̃ in politicis) hñt rationatiuũ inualidũ vnde minime vigẽt ratione et discretiõe in compatione ad viros, ppter qd̃ si eueniãt mulierib⁹ aliq̃ fantastice appitiones & visiones mirabiles: minus est ratio cõtradicẽs q̃ i viris. Tertia cã sumit̃ ex habundãtia passionis. Nam sicut dicit phũs in li. de somno & vigilia. Illi q̃ sunt ĩ passionib⁹ ad modicã sit̃itudinẽ mouent̃ & credũt verum eẽ qd̃ apparet. Vnde qa in mulierib⁹ habundãt passiones: ideo stat im ad modicã similitudinẽ vl̃ specĩẽ credunt ei qd̃ sibi apparet. hec ex Iohãne de sancto Geminiano.

Sexta questiuncula est: In prophetie & reuelationes vaticinantium & quandoq; raptarum mulierum christo vere deuotarum: vt puta Brigide. Catherine de Senis & similium haberi debeant pro indubitanter veris & predicari tanq̃ a spiritu sancto edite. Ad quam respondẽ-

tur simplicit̃ ꝙ ne ꝓ indubitanter veris haberi debēt nec tanq̃ a spū sctō edite acceptāde vel p̄dicande sunt. Tuꝫ q̄a huiusmodi similia fieri possunt ex industria hūana exercitata: & lumīe fidei confortata. Tum q̄a nichil ꝓhibet illas q̄nq̃ fuisse illusas eo ꝙ forte nō sine culpa p̄sūpserūt illa facere que ad eas nō ꝑtinuerūt. Docere enī vl̄ p̄dicare mulierib⁹ iuxta apl̄m nō ꝑmittit̃. Tū quia potuit fallere eas q̄nq̃ fantasia nimis fatigata. Tum quia si libri earū bene considerent̃ occurrūt ex dictis & modis dicendi aliq̄ minus sapida: minus rōnabilia aut veritati dissona. Tum q̄a ꝓphetie eaꝝ supuacue vident̃ & doctrine. Cum autentice ex sacris scripturis & sanctis doctoribus habeat̃: quicq̄d de talib⁹ est saluti necessarium. Tum q̄a stat aliquē esse valde sanctū: & tñ oēm doctrinā eius esse ex spū humano. Tum q̄a nō cōstat eas missas fuisse ad docendū vel p̄dicandū a deo: nā si deus officio earū voluisset in docēdo & ꝓphetando uti: vtiq̃ sanctiorib⁹ mulierib⁹ ī hoc vsus fuisset vt sctā Helisabeth: & sil̄ibus: quas cōstat nichil taliū attētasse: sꝫ solū studuisse ꝓfectioni virtutū: nichil se ītromittētes de īpertinētib⁹ earū statib⁹. Potuit tñ esse ꝙ deus ad supplendā negligētiaꝫ ordinarioꝝ: & ad ipsorū maiorē confusionē suscitauerit quādoq̃ & suscitet quasdā mulierculas tanq̃ doctrices & ꝓphetas: sic̃ etiaꝫ apparet in vatib⁹ vtriusq̃ sexus ī populo hebreorū: vt sic ꝓpter nouitatē et raritatē: mulierū doctrine legant̃ ab hijs q̄ diuīos libros & diuinas scripturas legere neglexerunt: & cupiunt doctrinarum nouitatibus auribns pruriri & conuerti ad fabulas poetarum. Sicut etiam ꝓpter negligentiam iudicum israel suscitauit deus spiritū pueri iunioris Danielis ne sanguis innocens Susanne effunderet̃. Dañ. xij. Hec Henri. de Assia super Genesim.

Caput Octauum

Septima questiuncula est:

An vaticinia futurorū a Sibillis: & quarūdam magnarū & phitoniſſarū in populo gētili, ſint credēda eis reuelata a ſpū ſancto: & q̄re ſolis Sibillis mulieribꝫ apud gentiles conceſſuꝫ eſt de xp̄o vaticinari: & nulli alteri: ex vatibus babilonicis: philoſophis ſiue poetis. Ad quā ſic reſpondet Augꝰ. xxi. de ci. dei. q̄ Sibille ſiue bone fuerint ſiue male: in hijs que de xp̄o & alijs ad ſalutē humanā p̄tinentibus p̄dixerūt: credendū eſt q̄ a deo fuerint inſpirate. Non enī eſt veriſimile q̄ diabolus reuelaret hominibus ea que p̄ ſalute eorum preſciebat eſſe ventura. Et q̄ ſit hoc verū de Sibillis bonis: patet ex nominis interpretatiōe. Dicit enim Sibilla quaſi dei mens: quia ſyos grece latine dicitur deus: & bellē. i. mens. quaſi mens dei. Erant enī (vt Augꝰ. xviij. de ciui. dei. c. xxiij. & Iſidorus. viij. li. ethimo. dicūt) apud gentilem popl̄m quedam femine virgines: vel nō virgines famoſe in cognitione occultorū de futuris: & alijs: que quidem apud gentiles conſulebant in dubijs euentibꝫ quaſi ex merito ſingularis vite notitiā mētis dei vel deorum habentes: ſicut apud habreos conſulebant veri prophete. De q̄bus dicit Augꝰ vbi ſupra: q̄ ſicut olim extra populum iſrl̄: & ante in populo gentili erant aliqui boni & ſancti viri a deo ſpecialiter illuminati & directi: de quibus fuit Iob. Cornelius & alij. Sic etiā & alique femine ſancte & religioſe eſſe tunc poterāt a deo de futuris de xp̄o & alijs ſpecialiter illuminate. Vnde de vaticinio vnius illarū Sibillarum dicte Erithea vel Cumana loquēs Augꝰ vbi ſupra dicit: q̄ a deo nichil hēt in toto carmine ſuo q̄d ad deoꝝ falſoꝝ cultū p̄tineat vt in eoꝝ numero m̄rito cōputāda videat̄ que p̄tinēt ad ciui-

tatē dei. De malis etiā mulierib⁹ siue magis & diuinatri-
cib⁹ vanis artib⁹ ībutis: pꝫ etiā ꝙ aliq̄ earū magis ydonee
ex dignatiōe diuine clementie in testimoniū salutariuꝫ
futuroruꝫ poterant certis occasionib⁹ datis: illuminari
specialiter a deo de faciendis: sicut occasione data illu-
minatus fuit Balaam ariolus qui licet malus fuerit: tñ
preclaram de xp̄o ꝓphetiam expressit: vt patet Numeri.
xxiiij. Donū enī ꝓphetie nō solum se extendit ad bonos
sed etiam cōmune est bonis & malis: sicut & cetere gra
tie gratis date. In ceteris vero ad xp̄m nō ꝑtinētibus iste
diuinatrices mage: a diabolo poterant illuminari: sicut
supstitiosi sapientes babilonij. Sed si q̄s quereret quare
in solo sexu femineo inuente sunt apud gentiles que-
dā mulieres ꝓphetisse de xp̄o vaticinātes: et nullus de va
tibus famosis babilonicis in artibus diuinatorijs exper-
tes: quos reges gentium in dubijs consulere cōsueuerūt
vt patet de Pharaone & Nabuchodonosor & aliquib⁹
phōꝝ aliq̄d de xp̄o: vel de futuro iudicio: aut de resurre
ctione & ceteris de q̄bus Sibille locute sunt: vaticinatus
est. Respondet̄ ꝙ hoꝝ & sil'ium secretorū dei rōneꝫ red
dere pōt solus q̄ a deo de huiusmodi ē eruditus. Vel for
te sic factū est cōsuetudine dei qua sepe eligit īfirma hu
ius mūdi vt confundat fortia. philosophi autē sequētes
solum cognitionem que naturali inuestigatiōe de deo
& creaturis haberi poterat: ponētes obicem p̄sumptiōis
& supbie: diuīas reuelatiōes desup recipere nō merue-
runt. Potuit tñ fieri occulte a deo: vt etiā poete aut aliq̄
phī vt aliqua fingerēt vel dicerēt: que deus ꝓ generali sa
lute hoīm facturus erat in mundo: licꝫ illi phī vel poete
ad huiusmodi nō respicerēt sed ad alia: circa que eoruꝫ
intēsio versabat̄ sicut factū est ī Caypha & Virgilio &
alijs. Hec ex dño Henrico de Assia super Genesim.

Caput Octauum

Secunda questio octaui capitis est de somno corporali. Circa quam tres questiuncule soluentur: quarū quelibet infra declarabitur.

Prima questiūcula est: Quid sit somnus corporalis & vnde causat. Ad quam sic respondet: q̄ somnus scd̄m phōs est retractio ad interiora: spūs vitalis & aīalis: quorū alter est vehiculum caloris: & alter speciei sensibilis. Vel vt alij dicunt. Somnus est fixa suspensio viriū aīalium. i. sensitiuorum ab actibus suis. Qd̄ de cōi cursu contingit ex hoc q̄ diffusio spirituū vel alterius influētie ad sensationes necessarie impeditur a corde vel cerebro: & q̄diu hic influxus impedit: tamdiu cessant & q̄escūt vires sensitiue ab actibus suis. Potest aūt dictus influxus īpediri vel nō fieri multis de causis & modis. Primo vt dicit Albertus ex parte corpis: sicut fumalis euaporatio ex mēbris digestiuis ascēdens p̄ venas ad regionē cerebri frigidā: vbi fumus illo frigore condensatus: descendendo constringit neruos: & obstruit ceteros meatus spirituū ad organa exteriorū sensuū: q̄ spiritibus ad ipsorum actuationem req̄sitis sic priuati nō p̄cipiunt exteri⁹ obiecta. Alij clarius idem sic dicunt: q̄ dictus influxus impeditur p̄ fumum ascendentē a membris digestiuis ad cor: vl̄ ad locum capitis, i. cerebrū: vbi est concursus neruorū deferentiū spūs. vel vbi spūs naturales sublimant̄ in spūs aīales: q̄ quidē fumus p̄ dictū influxū īpediri p̄ōt: vl̄ replēdo neruos: vel cōprimendo vel ad frigiditatē redactas constringendo. p̄ōt etiaz naturaliter ex p̄te corporis fieri sopor sine tali fumo: & hoc ppter aliquā oppilatiōez seu alterius modi obstructionē meatuū interiorū. Causat

etiã ſomnus ex ꝑte aïe ꝓpter cõcurſũ caloris & ſpirituũ ad locũ alicuius leſionis interius vehementer torquentis. qñq; ex defectu caloris & ſpirituũ in radice in qua dum ſpũs deficiũt: neceſſe ẽ vt ſenſus a ſuis actib⁹ ceſſent ſicut cõtingit in amẽtibus; qñ amẽtie accidũt ex ianitione. i. debilitate. Qñq; etiã accidit ꝑ quandaꝫ retractionem ſeu reuocationẽ ſpirituum ad interiora rõne alicuius paſſiõis interioris: iuxta illud Luce. xxij. & Mat xxvi. Erant oculi eorũ grauati & dormierunt pre triſticia. vl̃ ratione. alterius accidentis. vt in ſincopi. Qñq; etiaꝫ accidit ſomnus ex vehemẽti fatigatione vl̃ attenuatione vel aſſiduata cõtemplatione ꝓpter que requirũt vires interiores adiuuari vt patet in raptu & extaſi. Fiunt etiam qñq; ſopores ab extra. ſ. ex dulcedine alicuius melodie: per quã exteriores ſenſus cadunt ab actib⁹ ſuis. ꝓpter qđ vt dicit phũs. viij. politicorum. In tẽplis fiebant melodie ꝗbus aliqui rapiebanť. Qñq; fiũt etiaꝫ ex vehementia ſubiti terroris: quandoq; ex leſione capitis vl̃ alterius mẽbri extrinſecus illata: vt dum homo cadit ſup caput: aut ſanguinẽ trahit. Hec Albertus magnus & dominus Henricus de Aſſia ſup Geneſim.

Secunda queſtiuncula eſt:

1 Quid ſit ſomn⁹ vniuerſalis & ptialis. Ad quã reſpondeť: ꝙ ſomnus vniuerſalis dicit̃ qñ exteriores ſenſus cũ vi etiam ĩtellectiua ſopiant̃ & geſcunt. Vel ſomnus vl̃is ſc̃dm Auicennam prima tertij. ca. de ſubeth. eſt redditus ſpũs aialis ab inſtrumentis ſenſuum & motus ad principiũ ſuum. ſ. cerebrũ: cum quo ſcz redditu priuant̃ ipõrum inſtr̃a ab exitu opatiõis in ipſis. ſ. inſtr̃is: niſi ab illis inſtr̃is que neceſſaria ſunt ad hoc vt vita ꝑmaneat: & illa ſunt ſicut inſtrumẽta ſpirit⁹ ſicut pulmo; cor; arterie & diaflamma. Partialis autem

somnus est triplex: aut cũ exteriores & iteriores sensus sopiunt̃ vi intellectiua vigilãte: vel cũ ligant̃ exteriores sensus: solutis a sõno sensib⁹ ĩteriorib⁹: vt pz ĩ hijs q̃ dormiẽdo ãbulãt ĩ nocte vl̃ cũ ĩteriores sensus ligant̃ solutis exteriorib⁹. Primũ aũt hoꝝ scd̃m quosdã possibile ẽ: qd̃ ꝓbãt sic. nã sicut iterior sensus vigilare põt: ligato ꝑ somnũ exteriori: vt patebit infra. Ita nichil ꝓhibere videt̃ ꝙ intellect⁹ habitibus & sensatiõib⁹ sufficiẽter habituatus sepe vigilet. i. cognoscitiue actuet̃ respectu intelligibilium: & ꝙ vtreq; vires sensitiue sopite sint. Qd̃ si dicat̃ scd̃m phõs: ꝙ necesse sit ad actualẽ intelligibilitatẽ fantasmata speculari: igit̃ intellectus nõ actuat̃ nisi cõsecutiue ad actuationẽ fantasie. Rñdet̃ ꝙ si illud dictũ cõe phõꝝ hẽat veritatẽ. Intelligit̃ de cõi cursu hũane cognitionis & in prima acquisitiõe ĩtellectualis noticie. Vel est verũ respectu illorũ intelligibiliũ respectu quoruz adhuc nõ hẽt sufficiẽter ĩtrinsecos in se habitus & spẽs scd̃m quas in actu exire possit sine ãminiculo virium sensitiuarũ. Secus aũt est de ĩtellectu sic habituato qui vt seipsuz actuet: nõ oportet ad fantasmata se cõuertat. Istã intellectualẽ vigiliã sensisse videt̃ sensibus sõno ligatis q̃ dixit ego dormio & cor meũ vigilat. & scd̃m hãc opinionẽ sõnus vtrorũq; sensuũ nõ põt sopire ĩtellectũ nisi mundũ vel insufficiẽter habituatũ. Scd̃m aũt. s. ligamentũ exteriorũ sensuũ: solutis a sõno interiorib⁹: etiã manifeste apparet in q̃busdã qui nocte dormiendo surgũt: & ambulãt sine offendiculo: & faciũt aliq̃ opa vigilantiũ. s. loquunt̃: clamãt: ĩduũt se: ascendũt arbores: exeũt domos ad cãpos: siluas: ĩsequunt̃ ĩimicos: et qñq; ĩterficiũt: & reuertunt̃ ad lectos suos: vt dicit Alber. in cõmẽto sup̃ li. de sõno & vigilia. Pñt etiã & tertio aliqui scd̃m exteriorẽ sẽsitiuã vigilare: & dormire scd̃m

interiorē: sicut audiui de vno taliū q realiter sensit. Vigilant etiā qñq; tales scdm sensuz & simul scdm vim intellectiuā que fortassis etiā quodāmō actuari potest ad actuationē exteriorū sensuū interioribꝰ sensibus ab oī actu suspensis. Vnde si deꝰ in hoīe vigilāte suspēderet ad tps oēm actionē interiorū sensuuz sine ipedimēto influentie virtutis & spirituum ad sensus exteriores: qd phiberet hominē & sensitiue videre & intellectiue visa rationari: & ita sufficiēter se se in ambulnado vel ascēdendo dirigere & custodire. Hec Henri. de As. vbi sup.

Tertia questiūcula est: Vnde causatus est somnus Ade a principio: cum nichil de p̄dictis causantibꝰ somnū nec fumalis euaporatio cibi potuerit ad caput eiꝰ vel corascēdere: nec in paradiso comederit de fructibꝰ ante formationē Eue & qd vidit Adam in sopore illo. Ad quā sic rñdet: q; sōnꝰ ille Ade siue raptꝰ siue extasis nec ab angelo fuit nec a celo neca cibali fumo aut fatigatiōe que nō erat in statu inocētie. Sz fuit imissus a deo tanq; cōuenies dispositio ad recipiēdas diuias reuelatiōes: qa vt dicit Augꝰ. Nisi ab hac vita quisq; quodāmodo moriat siue auersus & alienatꝰ a corporeis sensibꝰ fuerit nō subuehit in visionē dei & celestiuz. In quo raptu siue extasi pius & largissimꝰ deus primo hoī principio totiꝰ posteritatis ostēdit magna & mirabilia. Ipse enī Adā in ipsa extasi siue excessu mentis positꝰ: & in illud qd statū nature excedebat eleuatus: vt dicit glo. ad Ephe. v. Primo ꝓpheta effectus est. Nam excitatꝰ ex sopore & mulierē formatā ex ipso aspiciens diuina reuelatiōe illustratꝰ: ydiomate hebraico dixit. Nunc hoc os ex ossibus meis & caro de carne mea: ꝓpter hoc relinq̄t homo zc̄. Ingressus etiā est in

Caput Octauum

sanctuariū dei & intellexit nouissima ab initio & primo vt dicit glo. reuelatū est ei q ex eo nasciturus esset hō qui vere deꝰ esset: cuiꝰ morte hoim genus redimeret: & de cuius latere in cruce moriētis fidelis ecclia formaret. Intellexit etiā q mūdus esset pdendus peccato cuius nō suo. Tunc forte intellexit mysteriū trinitatis: creationē mūdi ex nichilo: destructionē eiusdē. accepit in illa extasi reuelationē casus angelorū. Intellexit sacrificia q erāt futura in remediū originalis peccati: cuius illud futurū ei esse non reuelaret. Intellexit excellentissimam illā futuram vitā in q post ineternū viuēdo sine nutrimēto: habituri essent hoīes in clara dei visione: si in hac vita mā data dei custodirēt. Instructꝰ fuit in naturalibꝰ. & moralibꝰ sciētijs. Tunc etiā accepit excellentē cognitionem theologicā supnaturalē vt primis rebꝰ noīa ponēret: & rerū pprietates cognosceret. Vnde cōstitutꝰ ē primꝰ phūs primꝰ theologus in vtraq sciētia pfectus scām mensurā initij sui status. Vnde Vgo libro sexto de sacramētis loquens de phīa & theologia primi hoīs dicit. Rerum visibiliū oīm q cū hoīe & ppter hominē facte erant pfectā cognitionē primū hominē simplici diuine inspiratiōis illustratiōe accepisse nulli dubiū esse debet. Nam deꝰ rationabiliter ei tribuit sciam eoꝝ q ppter ipsū fecit: et q rum gubernationē: dispositionē & puidentiaz ipi homini reliqt. Si aūt p vita tpali cōseruanda & disponenda in rebꝰ transitorijs tam sciētiā magnaz accepit: multa magis p vita eterna adipiscēda excellentiorē & habūdantiorē de celestibꝰ & supnaturalibꝰ cognitionē habere debuit. Sic in extasi & excessu mentis Paulus positus vidit archana dei que nō licet homini loqui. Sic etiā quedam mulier ordinis nostri predicatorū virgo mirabilis humilitatis & deuotiōis in vrbe veteri tempore nostro

extasim patiebatur: quotiens aliquis ei verba deuota & feruentia loqueretur: cūq; poneretur in lecto dum rapi incipiebat: eleuatis paulatim manibus & pedib⁹ ad mo dum pedū crucifixi dispositis sic efficiebat immobilis vt nulla violentia manus vel brachia flecti: vel ipsi pedes possent aliqua tenus disiungi. De mirabilibus autē & archanis que in ipso raptu percipiebat aliquando: paucis & cum difficultate aliqua reuelauit. Hec Henricus & Iohannes de sancto Geminiano.

Tertia questio hui⁹ octaui

Tt capitis est de somnijs siue apparitionibus fantasticis somniorum Circa quam sex questiuncule soluentur.

Prima questiūcula est: Quid

Prima questiūcula est: Quid sit somniū & etiā vnde causant somnia siue apparitiones fantastice somniorum. Ad quam sic respondetur q̄ somniū scdm philosophum libro. ij. de somno & vigilia est fantasma factum a motu simulacrorum a similitudine sensibili in dormiente secundum q̄ dormit: huiusmodi autem somnium seu fantasma ortum habere potest ex pluribus & sic possunt somnia plures causas habere. Nam somniorū duplex est causa in generali. s. interior & exterior. Prima interior etiā est duplex. Nam prima est mentalis sine spiritualis. s. cogitatio vel affectio inquantum illa occurrunt fantasie hominis in dormiendo. circa que eius cogitatio & affectio fuit immorata in vigilando. Secunda causa somniorum interior est corporalis dispositio. Nam ex dispositione interiori corporis formatur aliquis motus in fantasia cōueniēs tali dispositiōi sicut homini in quo frigidi humores habundant occurrit q̄ sit in aqua vel niue. Et propter hoc

Caput Octauum

medici dicunt esse intendendū somnijs ad cognoscendum interiores dispositiones corporis. Secunda causa somniorū est exterior: & hec est duplex. Prima est spūalis que qñq; est a deo qui ministerio angelorū aliqua hominib⁹ reuelat in somnijs vt dictum est supra. Quādoq; aūt operatione demonū apparent dormiētib⁹ alique fantasie ex qbus qñq; aliqua futura reuelant hijs q cū eis habent pacta illicita vt dicet infra in tertia decade. Secunda causa exterior est corpalis. s. īmutatio imaginationis vel fantasie in quantū imaginatio vel fantasia dormientis īmutat: vel ab aere cōtinente. vel vt astronomi dicunt ex īpressione celestis corporis vt sic dormienti alique fantasie appareant cōformes dispositioni celestium. Pro quo intelligendo notandū q; astronomi dicūt q; celū siue corpa celestia per se operant ad somnia. Nam multotiens dicūt hoīm somnia esse cōformia stellarum habitudinibus & cōsituationib⁹ intantū q; scita dispositiōe celi hora somnij astrologus dicere potest de quo facto somniū fuit. Et dicūt q; sicut cū colera in homine habūdat somniat homo de rebus calidis & rubeis & cū flegma habundat de rebus frigidis & aquosis: veluti effectus naturales causati a causa naturali. Similit celum potest influere cognitionē effectuū quos virtualiter cōtinet: & per consequens īprimere per se dormiētibus ad somniandū. Quibus respondet q; licet celum aliqd operari possit ad somnia: hoc tñ nō est per se. s. p impressionē noue speciei vel cognitionis interioris sensualis vel intellectualis. Sed est solū per accidēs ad aliquam transmutationē corporis scdm sensibiles qualitates. Nam influētia calefactiua nō pōt īprimere pri⁹ speciem coloris sensui interiori q; causet realem calorē qui obiectiue moueat sensum tactus. Et cū dicit secundum

astronomos quod qñq; inuẽta sunt sõnia hoim cõformia habitudinib⁹ & imaginib⁹ stellarũ: vt pote Piscis: Cancri zc̃. Dicit̃ q; hoc raro vel nunq; exptus est: vel est a casu: vl̃ qa aliqs exercitatus in huiusmodi post somniũ (nõ aũt ante) iueniet aliquã concordantiã in celo cũ re vel reb⁹ de qbus somniauit. Sed. b. Aug⁹ sup Gen. ad litterã dicit. Hoc quidẽ occulta malignorũ spirituũ deceptione fieri potuit: qui hoibus intẽtis talib⁹ vanitatibus: sic in eorũ dãnationẽ & erroris prenostícationem: astrorũ ꝓpagatiõe illudere cõsueuerũt. Et negat̃ q; ille humor qui dicit̃ melãcolia vel colera ꝓducat in hoie somniante vl̃ frenetico species calidas vel humidas: vl̃ caprarum vel serpentũ vl̃ species cuiuscũq; rei differentes spẽ ab illis humoribus: que talib⁹ apparere cõsueuerunt. Et ratio negationis est: qa causa naturalis nõ põt per se speciẽ effectus sui realis prius ꝓducere in sensu vl̃ intellectu: q; illũ effectus ꝓducat in esse reali. Qd̃ si dicatur: vnde causant̃ huiusmodi fantastice apparitiones i somnijs. Dicitur q; contigũt ex irregularitate mot⁹: spirituum & fumorus & partiũ interioruꝫ organorum in quibus fit sensatio & fantasmatũ reseruatio: que quidẽ fantasmata talibus motib⁹ respectu inuicẽ confundunt̃ & monstruose coniungunt̃. Et ita contigunt tales apparentie somniorũ. Hec ex Alberto & Henrico.

Secunda questiuncula est: Si spũs boni & mali possint appere & ĩmittere somnia viuis. Ad quã respondet̃ affirmatiue & prio de spiritib⁹ bonis dicamus. Ingerunt̃ eni qñq; somnia clara viuis benignitate spirituũ bonorũ de qbusdam: ad bonũ ipsorum vl̃ aliorũ ꝓtinẽtib⁹: & sic Alberto magno fuit ĩmissũ somniũ clarũ de casu pueri de molẽdino in ripã i nocte: vt sic qa eps erat: maiori pietate &

cõpassiõe mouereť erga matrẽ pueri: que sibi de mane de
submersiõe pueri filij sui cõquerẽda erat. Sic etiã Galie
no fuit imissum somniuz de cura cuiusdã infirmi patiẽtis
egritudinẽ splenis: qui vt ipse narrat cũ diu de cura illi
us sollicitus fuisset: & remedia diligẽter quesiuisset: sõ
niauit quadã nocte q̃ sanguinẽ traheret de vena q̃ est
inter auricularem & anularẽ digitos: quod fecit & sana
tus est: q̃ si ita diuina bonitas p̃ bonos spũs dirigit hoies
facientes q̃d in se est ad ea que sunt in salutẽ corporuz:
lõge vtiq; fortiꝰ diriget p̃ bonos spũs hoies debite sollici
tos p̃ bonis moralibꝰ & spiritualibꝰ sibi vel alijs acq̃rendis
& maxime illos qui presunt: sicut rex Salomon specia
liter directus fuit per somniuz de bono regimine popu
li sibi cõmissi. vt habetur. iij. Reg. ij. p̃ hoc facit q̃ Cay-
phas cũ esset pontifex anni illius p̃phetauit dicens. Ex-
pedit vobis vt vnus moriatur pro populo ne tota gens
pereat. Sic sepe regibus etiã infidelibus per somnia mul
ta ostensa sunt vt regi Pharaoni futura fames. Gen. xli.
& regi Nabuchodonosor futura regnoꝝ dispositio de
qua sollicitus erat Daniel. ij. Et merito angeli dirigunt
& inclinant reges & principes per somnia ad salutẽ eo
rum quorum curam habent. Nam aliqui angeli vt di-
cetur infra in secunda decade tanq̃ gubernatores presũ
p̃uintijs & regionibus: & per consequens regibꝰ & pri
cipibus regionũ in eos influendo hoc vel illud p̃ut no
uerunt expedire saluti cõmissorum. Ex quibus appa-
ret q̃ inter ceteros illorum qui p̃sunt somnia magis no
tanda sunt tanq̃ presagiũ de futuris habẽtia. Et ideo di
xit quidã de phis q̃ regio somnio credendum est. Nou
rat enĩ q̃ salus populorũ consistit in capitibus eoruz. i
in hijs qui p̃sunt. Secundo ingeruntur q̃nq̃ somnia v
uis a spiritibus malis: vel ad deceptionẽ vt quis creda

ꝑpheta dei: qui est ꝑpheta diaboli: vel ad confirmationē alicuius erroris vel supstitionis. vel ad alicui⁹ vicij ipul sionē & excitationes. s. supbie vel luxurie. qñq; vt ꝑ has visiones claras & somnia se tanq; ꝑphetas aut deo fa miliares extollant: de facili enī reuelationes extollunt. Sensit hoc apls qñ dixit. Datus est michi stimulus carnis angelus sathane ne magnitudo reuelationu⁹ me extol lat. Sic Socrati fuit īmissus somniū a quodam demone sibi familiari vt posset interpretari somniū Platonis ad huc pueri: qđ habuit de cygno quē Atheniēses īmolant dee veneri quā colūt. Socrates enī p̄cedēte nocte priusq; Plato ad eum eruditionis gratia a patre fuisset addu ctus vidit somniū a spiritu familiari īmissum: cygnū. s. qui apud Athenienses veneri dicatur: dulcissime canen tem & a terris vsq; ad celos cantando subuolantē: quod postea Platone adducto ad se: hic ille est inquit cygnus quē ego preterita nocte tam suauissime canentē somno videram. Sic etiā q̄busdam phīs ab assistentib⁹ sibi demo nibus fuerūt īmissa somnia de aliq̄bus effectibus: vt ex eis postea concluderent discursiue esse aliquos spiritus se abiliores & subtiliores & sic inducerētur ad supsti tionē vel errorē vel etiam qñq; ad veritatem: vt patet de platonicis & Tullio veritati catholice in quibusdam ad herentibus. Hec ex Henrico de Assia.

QErtia questiuncula est: Si ipūs vel aīe mortuorū possint in sōnis monere ad bonū: vl abducere a malo viuos: et si sint ser uāde & exequēde mortuorū monitiōes. Ad quā rñdet affirmatiue. Naz qñq; a spiritib⁹ mortuorū et ab aīab⁹ ī purgatorio existētib⁹ īmittunt sōnia viuis: rogātes ꝑ eis orari vt p̄z. iiij. dia. Qñq; ēt p̄mittit eis: viuis sōnia īgerere

admonitoria vel etiã ꝓuocatoria ad bonũ vel a peccatis qbusdã reuocatoria. De aĩabus vero damnatis nõ puto somnia ĩmittere viuis sinant̃: q̃uis nichil ꝓhibeat viuos etiã de mortuis dãnatis somniare: qñq̃ arte demonũ ad finẽ vt credant̃ saluare aut vt preces & elemosyne viuorũ ꝓ illis frustra fiãt. Qualitercũq̃ tñ sit somnia de mortuis nõ sunt obseruanda a viuis tanq̃ semꝑ ipsi ꝓ talib⁹ moueant̃ vt mortuis subueniatur elemosynis & p̃cib⁹.

Quarta questiũcula est: An sõnia amẽtiũ & stultorũ habeãt p̃sagiũ alicui⁹ veri. Ad quaꝫ Albert⁹ volẽs ꝓbare ꝙ sõnioruꝫ ĩmissio nõ sit a spiritib⁹: sꝫ ex causis naturalib⁹ respondet affirmatiue dicẽs: ꝙ mltis amentib⁹ & fatuis plurimũ sõnia p̃sagiuꝫ habẽtia accidere solent. Sed hoc negat dñs Henric⁹ dicens: ꝙ nesciat vbi Albertus hoc legerit aut q̃ expientia didicerit. ipse enĩ nunq̃ vidit fatuũ ꝓphetasse: aut sõniuꝫ notabile futurorũ designatiuuꝫ habuisse: ĩmo cũ fantasticũ fatuorũ sit tumultu cogitationũ & passionuꝫ maxĩe distractũ ĩquietũ & cõfusuꝫ: iõ est maxĩe ĩdispositũ ad receptiõꝫ reuelationũ et sõniorũ.

Quinta questiũcula ẽ: Quare spũs boni nõ clare erudiũt hoĩes ꝑ sõnia. sꝫ enigmatice & ꝑabolice: cũ finis ĩmissionib⁹ sõnioruꝫ sit significatio aliq̃rum q̃ sciri vel p̃sciri expedit hoĩb⁹. Ad quã Symonides phũs volens respondere dixit hoc accidere ꝓ eo ꝙ de⁹ inuidet mortalib⁹ de scĩa futuroruꝫ. & iõ nõ clare sꝫ sub obscuris figurarũ inuolutionib⁹ ĩmittit hoĩb⁹ somnia de futuris. Sed qa hic maxime errauit. Ideo dicẽduꝫ est ꝙ ex multis causis contingit hoĩbus ĩmitti sõnia enigmatica & ñ clara. Prĩo vt hoĩes sõnijs obscuris territi ad dñm ꝓ interp̃tatione recurrãt

aut saltem vt malū iminens velit auertere petant: aut vt aliquis seruus dei ad salutē multorū exaltet & deus glꝛ ficetur: qualiter fuit ad litterā de Ioseph & Daniele. Se cundo obscuritas p̄monitionū p somnia facit ad exerci tiuz prudentie: qa scito q̄ a deo & creaturis spiritib⁹ bo nis & malis solēt homines varijs modis moueri: affectioni bus: habēt homines occasionē circūspecti⁹ agēdi & cau tius quidēdi vt forte imminentia mala excludāt vt leui⁹ to lerēt: vt ventura bona habūdantius suspiciant. Tertio in cā pōt esse cōditio stat⁹ pñtis vite que mꝛtiplici obscu ritate & pplexitate anxiari meruit qñ hō prim⁹ a deo suo p culpā cecidit. Vnde. b. Greg⁹. v. moraꝛ. dicit. Pro iecti a paradisi gaudijs cecitatis pena multati vix susur rij venas appḧendim⁹: & mira dei opa raptim ten uiter q̄ pensam⁹ zē. Quarto q̄ueuire pōt ex merito vꝛ deme rito: vel ex idispositiōe aut dispositiōe recipiētis q̄pter que deus aliquos nullis imissionib⁹ somniorū p̄admo net aliq̄s ambigue inopinatis passiōib⁹ tristitie vꝛ leticie & aliq̄s sōnijs vꝛ reuelatiōib⁹ claris. hec Henri. vbi sup̄.

Exta questiūcula est: Qua re influxus spirituū in hoies poti⁹ vel cōtus re spicit somniū q̄ vigiliā. Ad quā sic rñdetur: q̄ tres drñe actuationū interioris cognoscitiue requirūt quietē & tranquillitatē mētis. i. aie: videlz reuelatio: cō templatio & veritatis inuestigatio. Cum ergo sōnus sit quedā quies viriū aīa lium: ideo aīa dormiente est insta tu aptiori ad reuelatiōes. Vnde q̄a reuelatio p somniuz vꝛ alias imissa homini a deo vel angelo est quedā interna allocutio: frustra fieret qñ aīa esset ita distracta vel alijs occupata vꝛ intenta q̄ nō intenderet spirituī se alloquē ti: vel locutionē sibi memoriter nō imprimeret. Sicut

hoc manifestū est in exteriori: nullus enī sapiens volens aliqd alicui dicere alloquī ipsuz qñ vel vbi ꝓpter interiorē distractionē, vl exteriorē turbationez nō pōt pfecte audire vel si audiat nō recipit cordi qđ dicit. Et ergo dixit sapiēs: q nō est effundēdus sermo vbi nō est audit⁹: Et ibidē. Frustra fit locutio vbi nō est attentio: aut vbi ei⁹ qđ dicit intellectio. Spūs ergo boni cū sint sapientissimi nolentes hoies alloqui frustra locutiōe interiori nec exteriori rationabiliter obseruāt tunc locū: statū: & dispositionē ei⁹ cui loquendū est vt allocutiones sue effectum habeant: iuxta illud qđ dicit ysaie. lv. Verbū meum qđ egredietur de ore meo nō reuertet ad me vacuū. Ex q̄bus sequitur q reuelatio a deo vl angelis per sōnia fit ꝓ tempore quo adhuc ligatus est sensus cōmunis qa ꝓ illo tēpore aīa est in oīmoda quiete nullum actū habens: & p cōsequens videt esse in dispositione aptissima ad receptionē diuine illuminatiōis. Hec Henric⁹ vbi supra.

Quarta questio huiꝰ octaui capitis est vnica. s. quot & qui sunt qui bene sōniant & sōniādo diuinat. Ad quā sic respondet: q tria genera hominū bene somniāt & diuinant. s. vesani: amici: & melācolici. Primo enī vesani bene ꝓuident & diuinant de sōnijs. Cuiꝰ ratio est: qa tales nō sunt intenti circa ꝓprios motꝰ: & ideo apꝓhēdunt & discernūt motꝰ passionis extranee q̄ tangit eos. Viri aūt prudentissimi & optimi nō sūt intenti nisi circa sapiētias & virtutes & alia honesta ꝓpter q̄ nō percipiūt somnia. Secundo dico q amici bene & recte somniāt sicut res eueniūt de suis notis & amicis. Cuius ratio est: qa amicoruz ad inuicē est maior solicitudo: & ideo suorū simulachroz est maior cognitio. Vnde noti

& amici ꝑcipue qñ sunt sepati ꝑcul ab inuicē maxime ꝑ inuicē sunt solliciti: de se mlta sperantes & de se multa timentes. Maxime enī cognoscunt se inuicē: & sentiunt mor⁹ ad inuicē sibi factos ꝑ passiões spei & amoris & timoris. Et hoc modo se habent somnia notorū & amicorum. Nam mor⁹ somniorū amicorus sunt magis ꝑfundati & vehemētes ꝙ extraneorū. Qđ vno exemplo etiā patere pōt ꝙ narrat Tullius in. ij. li. de natura deorū: dicit enī ibidē: ꝙ duo familiares socij & amici archades .i. greci iter simul facientes ad aliquā ciuitatē puenerūt: ꝙrum vn⁹ ad domū sui amici perrexit. Alter vero ad hospitius diuertit. Is q in domo amici sui erat vidit in somnijs sociu⁹ suū orantē vt sibi subueniret: eo ꝙ nisi iuuaret ipsu⁹ esset ab hospite iugulandus. Ille vero hoc viso excitat⁹ de lecto surrexit: & hospitiū in q̄ hec agebant petere conat⁹ est. Sed ad se rediens: & tanꝙ vanū somnium ꝓpendens: ad lectū rediēs obdormiuit: tunc ei⁹ socius scdo per somniū apparuit & instanti⁹ quā pri⁹ rogare videbat vt ei auxiliaret. Sz iste neꝙ de sōnio tūc curans iterū obdormiuit. Cui tertio in somnio soci⁹ cum magna querela apparuit se dicens iā iugulatu⁹ esse obsecrans: qm̄ vite sue auxiliū ferre neglexisset vt saltē vltionem nō negaret: dicens corpus suū trucidatū ferri extra portā supra currū: coopertū stercore sepeliendū vt ei⁹ sceleris vel facinus occultaret. Tunc cōstantib⁹ ꝑcib⁹ familiaris & amicus cōpulsus ꝓtinus cum iudice ad illam portā summo mane cucurrit: & currū quē in quiete ei demōstrauit: cōprehendit: hospitemꝙ ad capitale suppliciū perduxit. Hoc narrat maximus valerius li. secundo de somnijs. Tertio melancolici meli⁹ alijs somnia ꝓnunciant et coniectant: Cuius ratio est: qa in illis est vehemens imaginatio nū impressio: tum qa minus ꝓpijs in

Caput Octauum

tendunt & minus ꝑprijs curã impendũt: tũ ꝙa raro vn ꝙ ꝑfunde dormiũt: & iõ melius cõiectant: diuinãt: & ꝑuident somnia. Illi autẽ ꝙ optime & artificiose determinant & interpretant somnia sunt illi qui mouent subtiliter inspicere similitudines rerũ. verbi gra: Sicut enim se habet in aqua mota: sic multotiẽs se habuit in somnijs. Sicut ergo intuentes in aqua mota simulachra distorta & confusa prõpti sunt reddere figurata vel signata ipõrum subtiliter: ꝙa sciũt inspicere similitudines simulachrorũ vel idolorum ad ea quorũ sunt simulachra: dicẽtes ꝙ hec est figura hominis: hec equi: & similia. Sic etiam in somnijs intuentes simulachra distorta prõpti sunt determinare ip sorũ figurata vel signantia illi qui mouentur subtiliter inspicere similitudines eoruꝫ ad ea quorum sunt simulachra. Hec beatus Tho. in fine tertij libri de sõno & vigilia: & Albertus in cõmento ibidẽ.

Quinta questio octaui capitis

Quinta questio octaui capitis est simplex, s. Si dare fidẽ somnijs sit licitũ. Ad quã videt respõdendũ negatiue ꝑpterea ꝙa scribit Ecci. xxxiij. Multos errare fecerũt somnia & exciderũt sperãtes in illis: & metrice dicit. Somnia ne cures: nam fallũt somnia plures: & Cato dicit. Somnia ne cures: nã mẽs hũana qđ optat dũ vigilat: sperans ꝑ somnũ cernit idipsuꝫ. Sed in cõtrariũ est: ꝙa angelus dñi apparuit in sõnis Ioseph: ꝙ sõnio credidit. Mat. primo. Rño dicendũ ꝙ vt dicit. Macrobius sup somnũ Scipionis (eo ꝙ in somnis Paulus Scipio maior Scipioni filio apparuit.) Omniũ que sibi videre dormientes videnẽ: quinꝙ sunt principales diuersitates & noia. aut est enĩ quod latini somniũ vocãt: aut qđ visio recte appellat: aut qđ oraculũ nũcupatur: aut qđ in

ſomniū dicit: aut eſt fantaſma: qđ Cicero quotiēs opus hoc noīe fuit viſus vocauit. Vltima ex hijs duo dicit Cicero cū videnť cura interpretatiōis indigna ſunt eo q̄ nichil diuinatiōis importēt. Fiūt enī hec duo primis trib⁹ horis noctis: que vocať prima noctis vigilia. Luce. xij. et que dicit etiā in tempeſtū. iij. Reg. iij. & cōſurgens intempeſte noctis ſilentio de meretricib⁹. In q̄bus horis ſomnus eſt valde obſcurus & p̄fundus p̄pter fumū obſcurū & ſpiſſus reſolutū a loco digeſtiōis opilantē & obſcurātem organa ſenſuū: iō tūc fantaſmata & motus fact⁹ a ſenſib⁹ apparere vere nō p̄nt. Et iō credere & fidē dare ſōnijs & apparitionibus ſiue reuelatiōib⁹ factis: tribus primis horis illis vanū eſt & ſtultū: & ſic intelligunť dicta in fronte queſtiuncule adducta. Somniū aūt eſt cū dormiēdo aliq̄d reuelať nobis p̄ ip̄reſſionē formarū imaginabiliū: & id qđ reuelať regit figuris et velať imaginibus: vt cū Iacob dormiēs ſcalā vidit. Geñ. xxviij. Viſio ē cū in vigilia reuelať aliq̄d p̄ ip̄reſſionē formarū imaginabiliū: & eo ordine eueniūt quo apparuerūt: ſicut viſio yſaie/ qui dicit. Vidi dñm ſedentē ſup̄ ſolium excelſū zc. yſaie. vi. & viſio danielis de ebdomadib⁹ que eo ordine euenit ſicut vidit. Oraculū eſt cū in ſōnis: parēs vl̄ alia bona grauiſq̄ p̄ſona deus: xp̄s: angelus: virgo maria: vl̄ aliq̄s ſanct⁹: aliq̄d aperte venturū aut nō: vitandū vl̄ faciendum denunciat: & iſti tales apparētes ſi loquenť ſic eueniet vt dicūt vel vt oſtēdūt: & ſic credere nō eſt pctm̄ maxīe ſi ipſe cui apparitiones fiūt ſit bonus. Ex q̄bus p̄z q̄ ſecundum Macrobium: ſomniū Ioſeph. de quo dicit Matheus: oraculum fuit & in aurora ſtomacho digeſto & Ioſeph ſomniorū doctor credit angelo & accepit Mariā ſibi vxorē pregnantē. Illud aūtē qđ Pharaoni vl̄ Nabuchodonoſor factū fuit ſomniū fuit & nō oraculum:

nã Ioseph Pharaõi: & Daniel Nabuchodonosor iterp̃tati sũt. Ergo i sõnia credere et fãtasmata pscrutari vanũ est q̃ fiũt trib⁹ primis horis noctis. Sõnijs vero visiõib⁹ et oraculis credẽdum ẽ: maxĩe si frequenti⁹ appareãt: et si bon⁹ sit cui apparẽt. & ab aliq̃ sctõ viro inteptenẽ. Vbi tñ cui sõnia visiões aut oracula fiũt: nõ esset vt Paulus q̃ dicebat Scio cui credidi & cert⁹ sum: aut sicut mater Augustini de q̃ dicit li. cõfessionũ. q̃ ipsa sciebat distingue re inter deum reuelantẽ & aĩam somniantẽ. tunc enĩ interptetis cui visio aut somniũ vl̃ oraculum fieret nõ egeret. Hec dñs Ioha. de bliblia bononiensis in quolibetis.

Certa questio octaui capitis ẽ simplex. s. si vaticinari futura p̃ sõnia sit pctm̃. Ad quã sic rñdet: q̃ p̃dicere futura p̃ somnia põt cõtingere q̃tuor modis Primo ex naturale rõne: & sic possunt cognosci oĩa futura q̃ effectus suos habent in causis suis: & p̃dicere talia licz: nec est diuinatio vt pz supr̃ diuinatio prio ca. Secundo cõtingit futura p̃dicere ex corporali cõplexione vl̃ dispositiõe vt medici faciũt: & hoc licz nec est diuinare. Tertio cõtingit ex dei reuelatiõe: sicut fecerũt Ioseph & Deniel. Geñ. xl. & Dañ. ij. q̃ p̃ reuelationẽ diuinã viderũt p̃sagia futurorũ: & iõ reuelationẽ a deo sibi factã exponebant et alijs enarrabãt. Vnde dixit Ioseph duob⁹ eunuchis q̃ habueĩt somnia et interp̃tatiões ignorabãt Nunqd nõ dei est interp̃tatio: referre q̃d videritis. Geñ. xl. et Dañ. ij. dicit q̃ ei p̃ visionẽ mysteriũ reuelatuz est a deo. Vnde subdit. Est de⁹ in celo reuelãs mysteria: i nullis tñ somnijs quãtuz est ex se fides & spes p̃ certo ponẽda est: nisi alicui cõstaret aliq̃d p̃ certo p̃ somnia vel in somnijs a dño reuelatũ fuisse. Vnde nec Ioseph nec Dani

el obseruabant somnia: spem in illis ponẽtes. Sed q̃ per somnia fuerũt eis a deo reuelata: exposuerũt vt pꝫ. Quarto cõtingit futura p̃dicere ĩ somnijs ex demonũ illusione & reuelatione cum q̃bus pacta habẽt: vl' expressa: q̃a ad hoc inuocant: vel tacita: q̃a huiusmodi diuinatio se extendit ad id ad quod se non põt extendere: et talis est illicita et superstitiosa. Vnde ꝓbatur Leui. xix. Non obseuabitis somnia. et Deutero. xviij. Non inueniatur in te qui obseruet somnia: et hoc vl' pactum habens cũ demone: vel spem ponens in somnijs. Hec beat⁹ Tho. secunda secunde. q. xcv. arti. viij.

Septima questio et vltima huius Octaui capitis: duas habet questiunculas vt patebit infra.

Prima questiũcula ẽ: Quare pueri & amẽtes quãdoq; futura p̃dicunt. Ad quã sic respondetur ꝙ pueri et amẽtes cũ habeant liberũ arbitriũ ligatum: nõ ꝓprie voluntarie: sed naturaliter agũt. Natura autẽ regit̃ siderib⁹ que ĩmutant quodãmodo fantasias eorum et sic diuinant: vt dictum est sup̃ in declaratiõe opinionis phõr̃ et clari⁹ declarabitur ex seqnenti responsione ad septimã petitionem.

Secunda questiuncula est: Quare aĩalia bruta aliq̃bus motibus futuros effect⁹ ostẽdunt. Ad quã sic respõdet̃: ꝙ aĩalia bruta non habent aliq̃d supra fantasiam quod ordinet fantasmata: sicut habẽt homines rationẽ. Et ideo fantasia brutorũ aĩalium totaliter sequit̃ impressionẽ celestẽ & iõ ex motibus huiusmodi aĩalium magis possũt quedam futura: vt pluuia et huiusmodi: quam ex motibus

Caput Octauum

hominū qui mouent̄ p consiliuz rōnis. Vnde phūs dicit libro .i. de somno & vigilia, q̄ quidā inprudētissimi sunt maxime ꝓuidentes. Nam intellectiua eoꝝ nō est curis affecta: sed tanq̄ deserta & vacua ab oībus: & mota scdm mouens ducit. Hec Tho. i. pte. q. vbi sup̄. Vnde phūs dicit in libro Methauroruz: q̄ cantus ranarū: acutus morsus pulicum: vel muscarū significat pluuiam. Prima pars ꝓbatur: qa tempus humectatuz est cōueniēs ranis existentib⁹ in aquis: ideo naturali iclinatiōe cantāt Et pulices & muscę ppter humiditatē attractā a virtute eleuatiua ex qua generatur pluuia: plus solito querūt restauratiuuz. Et gallus cantans tempore nō solito & asini confricantes aures significant pluuiā futurā. Prima pars ꝓbat: qa tunc multitudine vaporū extinguentium pristinā siccitatē instigat. Scda pars ꝓbatur: quoniā ex multitudine vaporuz generatur in eis pruritus. Item eleuatio capituz boum & vacarū in campis & pascuis: seu impetus reuersionis ad villā significat pluuiā & tempestatē futuram: patet q̄a cum operationes istorum sint ab intelligētia infallibili: ideo naturaliter inclinant̄ cognoscere nocumentū futurum. Nimia etiā auiditas pecudum comedentiū in campis est signuz future pluuie: patet q̄a natura nō deficiēs in necessarijs dedit istis animalib⁹ nō habentib⁹ rationē: quandam inclinationē naturalē qua extimant nocumētuz futurū de ꝓximo fieri: quod est ꝓhibitiuū nutrimenti eorū. Ideo hoc quasi scientes plus solito auide querunt cibū. De auib⁹ etiā in terra futurā pluuiā ꝓnosticantibus Virgili⁹ primo georgicorum longo carmine sic cecinit. Cum medio celeres reuolant ex equore mergi. Clamorēq; ferunt ad litora: cūq; marine. In sicco ludunt fulice: notasq; paludes Deserit/ atq; altam super volat ardea nubem.

& ifra Aut illū ſurgentē vallib⁹ imis. Aerie fugere grues
Aut bucula celū Suſpiciēs/patul' captauit narib⁹ auras
Aut arguta lacus circūuolitauit irūdo. Et veterē in limo
rane cecinere querelā. Sepi⁹ e tectis penetralibus extulit
oua Anguſtum formica terēs iter & bibit ingēs Arc⁹. Et
e paſtu decedēs agmine magno. Coruorū increpuit dē-
ſis exercitus alis. Iam varias pelagi volucres & ifra. nūc
currere in vndas. Et ſtudio incaſſū videas geſtire lauā
di. tūc. ſ. ſunt ſigna pluuie future: & ſigna tempeſtatis
venture: eodē libro decantās ſup̄ dixit. Cōtinuo ventis
ſurgētib⁹ aut freta ponti Incipiūt agitata tumeſcere: &
horridus altis Montib⁹ audire fragor. Aut renoſantia
longe litora miſceri: & nemorum increbreſcere murmur
Iam ſibi tum curuis male tēperat vnda carinis. Et hec
ſint pro octauo capite prime decadis ſatis.

Vnum caput principa

In le huius prime decadis eſt de immunitate & nobilitate intellectus & volūtatis potē-tiarū aīe reſpectu corporū celeſtiū ſub quo ſeptem principales queſtiones declarabuntur: quaruꝫ quelibet infra ſuo ordine manifeſtabitur.

Prima queſtio principalis

Pp huius noni capitis eſt de intellectu & volū-tate reſpectu corporū celeſtiū: ſub q̄ quinq; q̄ſtiūcule ſoluent̄: quarū q̄libet notabit̄ ifra ordine ſuo.

Prima queſtuncula eſt: Si

Pp volūtas & intellectus potentie aīe rationalis ſubdant̄ & neceſſitent̄ a corporib⁹ celeſtib⁹. Ad quā videt̄ primo reſpondendū affirmatiue. Nam iſtru mēta mouent & imutant in virtute principalis agētis.

Caput Nonum

Sed corpora celestia sunt instrumēta substantiarū spiritualiū & angelorū: qui cū sint supiores aīabus & earū potentijs: ergo in eis īprimunt & mouent eas. Ergo corpora celestia velut instrumēta in aīabus & earū potētijs poterunt. Minor ꝓbat̄ per Dionysiuꝫ. viij. c. de diuinis noībus dicētez. Diuina sapientia cōiungit fines priorū principijs secūdoꝝ: ꝓpter hoc phūs. xij. metha. assingnauit numerū angeloruꝫ: scd̄m numerum motuū celestiū.

Preterea scd̄o arguitur sic: Illud qd̄ ꝑ generationē subicit̄ corporib⁹ celestib⁹ īmutatur & necessitatur ab illis vt sit causa actuū illius. Sed aīa subicitur ꝑ generationē corporib⁹ celestibus: ergo īmutatur & necessitat̄ ab illis. Minor ꝓbat̄: Nam sol & homo generāt hominē. ij. phisicoꝝ. & nō generāt materiam: quia materia est generabilis & incorruptibilis. primo phisicorum. ergo generant formam que est anima rationalis. Item tertio ꝓbatur ꝙ corpora celestia īmutent potentiam intellectiuā: sic oꝑatio intellectus hūani per se subicitur motui celi: q̄a intellect⁹ subicitur fantasie. Intelligentē enī oportet fātasmata speculari. iij. de aīa. Sed fantasia ꝑ se subicitur motui celi: sic̄ & omnis cognitio sensitiua: a quib⁹ dependet omnis doctrina & omnis disciplina intellectiua. primo posterioꝝ. ergo zc̄. Preterea quarto ꝓbat̄ ꝙ volūtas subiciat̄ astris: sic: Illud subicit̄ causaliter & directe supioribus latiōibus: qd̄ variat̄ & alterat̄ de dispositione in dispositionē. Sed volūtas scd̄m qd̄ phūs adducit primo &. ij. de aīa. de mēte Empedoclis & Democriti variat̄ & alterat̄ scd̄m diuersas dispositiōes tp̄is qd̄ est passio motus celi. iiij. phisicoꝝ: ergo volūtas subicit̄ causaliter & directe corpibus celestib⁹. Patet etiā hoc expientia. Nam multi hoīes scd̄m dispositionē tēpoꝝ sūt leti & tristes beniuoli & iracūdi. ergo zc̄: Sed contra est

qd̄ dicit Damascenus: ꝙ corpa celestia/humanoꝝ actuū nequaq̄ sūt causa. Rn̄o dicendū ꝙ corpora celestia dupliciter dicūtur agere ī effectib⁹. s. ꝑ se & directe: et ꝑ accidens & īdirecte Primo mō corpa celestia nō agūt ī aīaꝫ & potētias ei⁹ rōnales: qa si ꝑ se & directe agerēt in aīaꝫ: sequeret̄ ꝙ aīe ꝓducerētur per transmutationē: sicut alieres naturales: vt dixerūt Democritus et Empedocles: nō ponentes differentiā inter sensum & intellectuꝫ. Qui nō videntes distinctionē inter actus & opationes intellectus & sensus: & inter appetitū sensitiuū & intellectiuū: dixerunt intellectū esse virtutē organicam & materialem: sequentē corporis transmutationē sicut sensus. Et consequenter dixerunt ꝙ cū transmutatio inferioꝝ corporum sequatur transmutationē corporū superioruꝫ: anima etiā & intellectualis operatio sequerent̄ motuꝫ corporū celestiuꝫ: scd̄m illud Homeri. Talis est intellectus in dijs & hoībus terrenis: qualē in die dedit pater viroruꝫ deorūq̄. i. sol vel Iupiter: quē dicebant summū deū. Et ita intellectū sicut sensuꝫ crediderūt a corporibus supcelestib⁹ generari. Et cōsequēter directe & ꝑ se a corpib⁹ celestib⁹ agi et īprimi. Quā opinionē theologi reꝓbāt ponētes ꝙ lex hac ordo diuine prouidētie hoc vult ꝙ vnumquodq̄ immediate a ꝓxima sibi causa moueatur. Proximum autem motiuū voluntatis est bonum ostensum per intellectū: eo ꝙ obiectū appetit⁹ est bonū vel apparens bonum a quo mouetur: sicut visus a colore. Vnde dicunt ꝙ solius dei immediate actiue est mouere voluntatem: & secundorū agentium soluꝫ persuasiue: nō autē impressiue a corporibus celestibus: quia si sic nunq̄ in nobis esset electio mala. Nam natura per se & directe agendo semꝑ ordinate agit & mouet. Eandē etiam opinionem reprobat phūs. iiij. metha. & primo

Caput Nonum

& scdo de aīa. Si autē loquamur de subiectione indirecta & p accidens: sic dicimus q aīa & potentia eius appetitiua: & itellectiua rationales: subiciunt corpib⁹ celestibus & eorū ipressionib⁹. Inquantū. s. aliquo modo intellectus & voluntas accipiunt ab interioribus & exterioribus viribus que organis corporū alligant: & corporibus celestibus subiciunt. Nam operatio intellectus & consequēter voluntatis nec inchoari pōt nec cōpleri sine cōcursu virtutū corporearū: que sunt imaginatiua memoratiua: cogitatiua: sensitiua zc. Et inde ē q impeditis harū virtutū organicarū opatiōibus ꝓpter aliquaz indispositionē corporis vel organorū talibus virtutibus seruientiū: impedit operatio intellectus & consequēter volūtatis: sicut patet in freneticis: letargicis & infirmis zc. Sed tamen etiā circa hanc subiectionē diuersimode se habent intellectus & volūtas. Nam itellectus de necessitate accipit ab inferioribus viribus apprehēsiuis. Vnde turbata vi imaginatiua vel cogitatiua vel memoratiua: de necessitate turbat actio intellect⁹. Propterea dicit q licz opatio itellectus nō efficiat a motu celi: exigit tn motus celi ad hoc q fiat opatio intellectus. Nam operatio intellectus nō pōt fieri nisi cōcurrat sensus. Et sensus nō pōt cōcurere sine influentia motus celi. Virtute autem motus celi remouent sepe cōtrarie dispositiones impediētis opationē intellectus. Volūtas vero ꝓximior causa q intellectus: licet nō ex necessitate sequat inclinationē appetitus iferiorū. Inquantum in poetstate voluntatis est sequi inclinationē cōcupiscibilis & irascibilis: Vnde inferiores vires minus ptingunt ad voluntatem q ad intellectū. Subicit tn & ipsa occasionaliter & indirecte: supioribus lationibus: inquantū ex hijs aliqua occasio nostris electiōibus prestat scdm q habēt ipressio

nes: Nam cū ꝑ corpora ſuperceleſtia diſponit aer ad fri
gus intenſuꝫ: eligim⁹ ad ignē caleſieri: ac etiā virtute celo
rum inſurgūt in nobis aliqui mot⁹ paſſi onū ꝙbus effi
cimur colerici & proni ad tram. Et interdū a celo cauſa
tur in nobis aliqua diſtraſio in corpe ꝑ quā eligim⁹ ac
cipere medicinā. Ad primū ergo argumētuꝫ dicendū:
ꝙ ſpirituales ſubſtantie q̄ celeſtia corpora mouēt: agunt
quidē in corpalia mediātib⁹ celeſtibus opib⁹. Sed ī intelle
ctu humano agūt īmediate illumnādo: voluntatē autē
immutare nō poſſunt: niſi ꝑ modū ꝓſuaſiōis. hec Tho.
q. cxv. ar. iiij. pri. ꝑtis. Ad ſecundū dicit: ꝙ ſol generat
hominē: nō tn aīam intellectiuā: ſed aliā formā ſubſtan
tialem eductā de potentia materie q̄ poſtea corrūpitur
aduenientē de foris anima intellectiua. Ad tertiū dicen
dum ꝙ indirecte & ꝑ accidens dependet opatio intelle
ctus a fantaſia & a ſenſib⁹ exteriorib⁹: nō tn ꝑ ſe & dire
cte vt dictuꝫ eſt. Vel dicit negando q̄n ꝙ: qa ſi operatio
intellectus depēdet a fantaſia hoc eſt virtute intellectus
agentis & opatio intellectus que eſt doctrina vel diſci
plina ſi dependet a ſenſu nō cōcurrit vniuerſaliter celū
ſed ſolum intellectus agēs. Ad quartū dicendū ꝙ talis
alteratio eſt ratione corpis in quo directe influit motus
celi & non ratione intellect⁹ vel voluntatis: qa nullus ta
lis motus cauſat in intellectu vl voluntate: ſed ſoluꝫ in
corpe. Et negat cōſequēter ꝙ aliq̄ a natiuitate habeāt ali
quē habituꝫ moralē. Ad phm vero dicitur ꝙ itelligit alī
quos in natiuitate naturaliter diſponi et naturaliter ha
bilitari ad habit⁹ morales: iuſtitie: tēperātie & huiuſmo
di & hoc concedit. et hec quantū ad pricipalē queſtiōeꝫ.

Secunda queſtiuncula eſt:

Si ab aſtris vl aliis cauſis accidentalib⁹ vnus ſit

altero acutioris ingenij vel tardioris. Ad quã respondetur nõ ꝓuenit ex aliqua influẽtiali virtute impressa corpori humano ex astris tempore natiuitatis ꝙ vn⁹ homo fit acutioris ingenij vel tardioris: Probat̃ qa virtus cognitiua rõnalis directe nõ subicit̃ astris: vt nũc supra dictũ est: & ꝓ cõsequens per se nõ possunt ĩprimere in ĩtellectũ: sed bene ꝓ accidens. Albertus & Henricus.

Quærtia questiuncula est: ⁊ si ab astris vel ab accidentibus alijs vnus inclinet̃ ad vnam scientiã: & alter ad aliã. Ad quã respõdetur similiter: ꝙ nõ ꝓuenit ex aliqua virtute celesti tẽpore natiuitatis etiã ꝙ vn⁹ sit naturaliter aptior ad vnã scientiã: & alius ad aliam. Probat hoc similiter: quia corpora celestia naturaliter & directe nõ possũt nos aptos facere ad scientias: ⁊ ꝓ bene ꝓ accidens. Albert⁹ & Hen.

Quarta questiũcula ẽ: quot sunt cause accidentales ex qbus acuitas ingenij & iclinatio ad diuersas scietias ꝓueniũt. Ad quã respõdet̃ ꝙ sunt qninq;. Prĩo nanq; hoc ꝓuenire põt ex passionib⁹ ad quas ex cõplexione naturali hõ est dispositus & inclinatus. Passionatus enĩ ad vitiũ auaritie magis inclinat̃ ad scientias lucratiuas: & feruentius in eis laborat quã alijs scientijs: & ita de passionatis ad alia vitia vl' virtutes. Scdo cõtingere põt: qa cõplexio vl' constitutio hois vni⁹ est magis cõformis vel ꝓportionata vn decũq; obiectis vel reb⁹ & eaꝝ habitudinib⁹ de qbus data scia cõsiderat q; alteri⁹ hois: & sic delectabilior est sibi illa scia vl' ars. Tertio põt accidere ex hoc ꝙ qñq; ĩ vno hoĩe excellit virtus imaginatiua: in alio virt⁹ discursiua in alio iudicatiua: in alio memoratiua: & ita scdm hoc

vnus homo ad vnã sciam est habilior q̃ ad aliã. Quarto pōt hoc contigere ex dispositione radicis inferioris. Nã videmus filios pictorū: vt plurimum aptiores esse ad pingendū ex dispositiōe contracta ex parētib⁹. Quinto cō tingere pōt ex frequēti meditatiōe vl̃ obiectione talium. Nam q̃ a iuuētute pingere vidit: vl̃ videre picturas placuit: magis inclinat̃ ad pingendū q̃ ad aliã artē: & hec etiã fuit causa quare Iacob nascebant̃ oues varij coloris ex frequēti. s. inspectione & imaginatiōe ouiū bibētiū aquã sub q̃ erãt virge variorū colorū. Geñ. xxx. c. Non ergo diuersitas igeniorū est ab aliqua speciali virtute impressa in natiuitate nec varietas cōplexionū corpor⁹ humanorū & aliarū variarū naturalium conditionū semp a celo expetenda est: sed ab alijs quinq⁹ modis ꝓximo recensitis. Hec Albertus & Henricus.

Quinta questiūcula ē: Quis q meli⁹ iudicat de bonitate & ꝓuitate itellectuū: medic⁹ an astrolog⁹. Ad quã sic rñdet̃: q exptus medicus de bonitate & prauitate igenij meli⁹ & certi⁹ iudicat q̃ astrologus. Probat̃: qa medicus iudicat ingenia ex causa ꝓxima & ꝓpinqua. s. ex ꝓticulari radice inferiori seu causis primis qualitatū elemētoruꝫ. Vel causis secūdis. s. molliū carniū exiliū vnguiū capitis ad moduꝫ nauis nigrorū capillorū: ꝓ q̃ facit q dicit Albert⁹ libro de quatuor coeuis scribens: q molicies & raritas carnis (nō q̃ ex humore & flegma in digesta ꝓuenit vt in mulieri⁹ que malū tactū & īprudentiã notat) sꝫ que ꝓuenit ex humido subtili & spumoso aereo bene terminato & calido tēperato bonitatē mentis attestat̃: nã dicit Plato q bonitas forme sit scdm merita materie. & iō dicit phūs. ij. de aīa, q molles carne apti sunt mēte. Et sup

missus est dicit Albertus: q nigredo oculorũ & capillorum et i cute candor arguũt calidaz complexionẽ & preclarissimũ intellectũ. Vnde Galienus in tegni dicit. Cõposita calida & sicca si non habũdant pfecti sunt sensib⁹ & vigilantissimi. i. strenui. Nam a caliditate fluit velocitas apphendẽdi: & a siccitate firmitas retinẽdi. ꝓptereа dicit q generaliter mollicies carnis: subtilitas vnguiuz: tenuitas capillorz: puitas dentiũ & oris: attestant mansuetudinẽ & bonaz mentẽ & econuerso. Vngues acuti fortes & magni dẽtes/ & scisso oris notant ferocitatẽ & prauũ intellectũ. Astronom⁹ aũt de ingenijs & huiusmodi arguit & iudicat ex corpib⁹ celestib⁹ tanq̃ ex causis remotis. Ergo concludit q iudicium potentiarum cognoscitiuarũ in hoie: bene haberi non põt ex dispositione astrorum in horis natiuitatuz. Et q de huiusmodi melius iudicat expertus medicus ex causis inferiorib⁹ q̃ ex consideratione causarum superiorũ superstitiosus astrologus. Hec Albertus & Henricus.

Secunda questio huius noni capitis est vnica. s. an ex impressione celestium corporũ causentur in diuersis regionibus quasi appropriata vicia & virtutes & in hoĩbus diuersitas morũ. s. vitiorz & virtutum. Ad quam videt respondendũ affirmatiue & primo sic: Nam precognitio aliqrum futurorz non potest accipi nisi ex illis in qbus illa futura sunt aliquo mõ sicut in causis. Sed p̃cognitiones moruz hoĩm: & operuz humanorũ accipiunt ex ipressione celestiũ: sicut patet in astronomis q multa p̃dicunt: ergo. Item phũs li. de ꝓprietatib⁹ elemẽtorz dicit: q regna vacua facta sunt apud coniunctionẽ duorũ magnorz planetarũ: Iouis. s. & Saturni.

Sed hoc non esset nisi bella & lites ex astris dependerẽt ergo. Itẽ ad vniuersitatis ordinẽ spectat vt oẽ qđ nõ eodẽ modo se habet reducatur ad causã semp eodẽ modo se habentẽ. Sed actus ex libero arbitrio dependẽtes maxime sũt varij & multiformes: ergo oportet vt reducant in vniformes motus celestiũ corporũ sicut in sua principia. Et Ptolome⁹ li. iij. quadripartiti dicit: q̃ habitatores asie maioris: sũt vt in plurib⁹ casti & abstinẽtes: et castissimis vtunt vestimẽtis/ex societate & aspectu Saturni & Iouis. Et Ambro⁹. i li. Examerõ/ introducit quendã astronomum dicere solitũ: si qs signo arietis nascatur existimabit prestãtissim⁹ cõsilio. Laborioso⁹ facit & patiẽtes quos nascẽtes Thaurus (iugo assuetus) aspexerit. Percussorẽ & venena reuomentẽ cui⁹ natiuitatẽ Scorpio venenosus cõplexus est. Si qs sub aquario nascit piscatoris ministeriũ sortiet. Et si qs sub signo libre nascit erit p̃cul dubio trapezita. Et Aug⁹ sup̃ psal. lxiij. introducit quẽdam mathematicũ dicere solitũ q̃ adulterũ nõ p̃pria voluntas facit: sed venus. Et homicidã non p̃pria volũtas facit: sed mars. Et iustũ nõ volũtas: sz Iupiter. Et Messehalach in li. de receptiõe: respõdens cuidã interroganti sup̃ regni adeptiõe dicit. Saturn⁹ est q̃ tribuit ei regnuz Et Albumasar li. vi. dra. xxxiij. ponit solẽ dñm diei dominice: & dñm prime hore ei⁹. postea Venerẽ scdã hore & sic similit currẽdo p̃ planetas zc̃. Ergo ex hijs oĩbus videt q̃ diuersitas morũ in nob̃ causet ex ipressione corporũ celestiũ. Sed in contrariũ est phũs. iij. ethi. dicens. In nobis est bonos vl̃ malos esse. Et Seneca ad Lucillum dicit. Errat si qs existimat nobiscũ vitia nasci. Supuenerũt ingesta sũt. Nulli nos vitio natura cõciliat. Nos illa integros ac liberos genuit. Rño dicendũ q̃ quidã curiosi hoies q̃ appropriata vitia et virtutes diuersarũ regionũ

Caput Nonum

& mores singularũ gentiũ explorauerunt diuersimode rñdent ad hanc questionẽ. Et prĩo ad hanc questionez rñdent astronomi scd̃m supstitiones suas dicẽtes: ꝙ virtutes et vitia appropriata regionib⁹ diuersis & hoĩb⁹ diuersaruz regionũ oriunt̃ a celo: ex h̃ ꝙ scd̃z eos alie stelle alie ꝑtes celi ad alias regiões respectũ hñt seu relate sunt: scd̃z quaꝝ influẽtias naturant̃ hoĩes seu inclinant̃ in vna regiõe ad virtutes & ĩ alijs ad vitia. q̃ rñsio quãtuz valeat vl̃ poti⁹ quãtuz nõ valeat ꝑtim ex dictis & ex dicẽdis satis poterit apparere. Scd̃o rñdent ad hãc questionẽ phĩ naturales & bñ: ꝙ hoc accidit ex dispositiõe elemẽtoruz in suis ĩpressionib⁹ & alijs hĩtudinib⁹ & ex cõuersiõe taliũ ad oriẽtez: aq̃lonẽ: meridiẽ: vl̃ occidentẽ. Tertio medici rñdẽt & bñ scd̃z cõsideratiões eoꝝ ꝙ cõtractio diuersaꝝ inclinationũ naturaliuz ĩ hijs q̃ nascũt̃ in diuersis regiõib⁹ accidere põt ex mala vl̃ bona seu egra vl̃ sana dispositione aeris et aq̃rum et maxĩe ex dispositiõe rerũ cibaliuz & potaliuz: q̃a vsus illoꝝ cõtinuat⁹ a pueritia magnã facit ĩpressionẽ in naturalib⁹ hoĩm. Qd̃.n. diuersifiatico cibi et pot⁹ et dispositio in q̃li et quanto valde naturã alteret & cõplexionẽ ĩmutet: ac ꝑ hoc ea q̃ cõplexionẽ sequunt̃ variet: nemo medicorũ ignorat: s̃z oẽs tanq̃ꝫ prĩcipiuz supponere hñt. nec aliq̃s moraliũ phõꝝ dubitat ex q̃litate & quãtitate cibi & pot⁹: varias passiões excitari et varia vitia generari: vt gulositatẽ: ebrietatẽ: luxuriã: irã & ex hijs alia q̃ sequunt̃. In regionib⁹ ergo vbi res ad nutrimentũ ꝑtinẽtes delectabiles reperiunt̃: ibi vt plurimũ cõsequens est: huiusmodi vitia carnalia magis regnent & ex hijs vitiorum oĩm radices: videlitz ociositas: cecitas mentis: ruditas ingenij: ignoratia: negligẽtia et similia: ex q̃bus oĩs ꝑuersitas hoĩm circa virtutes & veritatẽ oriri solet. Sic & regiones q̃ rerum ad substentationem

vite ꝓtinentium caristiam & hoim copiaz hñt: generant quedã alia vitia. s. rapacitatẽ: cupiditatez: fallendi callidi tatem & huiusmodi ad q̃ rerum penuria hoies ipellere cõsueuit. Sunt m̃ in regionib⁹ illis cõ sequẽter hoies subtiliores: prudẽtiores et ingeniosiores q̃ꝫ in regionib⁹ p̃dictis: qa sicut paupertas et inopia subtilis est et ingeniosa: ita econuerso voluptas et rerũ copia rudis & grossa i prudens & stulta. Segtur ergo ꝙ regiones in qbus est rerum victualiũ bene dispositaruz cõpetens mediocritas: min⁹ de tribulis: spinis & peccatis habundãt: Regiones vero in qbus delectabiliũ nutrimentorũ copia superfluens q̃si sine labore haberi pot. Vallis illa est illustris plena pessimis hoibus: de q̃ habet. Gen. xiij. ꝙ antecꝫ subuerteret dñs Sodomã & gomorrã irrigabat: q̃si paradisus domini: & sicut egyptus veniẽtib⁹ in Segor. Quarto respondent ad p̃dictũ dubium legiste seu humanarz legũ prudentuz cõditores: ꝙ vt plurimũ gentiũ vel regionum ruditates & mali mores originem habuerunt ex defectu sapientũ a principio & rationabiliũ leguz. Vnde quedaz regiones vl̃ gentes habuerũt ab initio viros prudentes aut saltẽ leges prudentũ receperũt. i qbus ꝑmansert semp: q̃daz vero diu sine legib⁹ i barbarismo: seu barbarie vitioruz ꝑmansert: q̃ vsqꝫ adhuc barbaros mores habẽt & sequunt. Quedã vero gẽtes vel regiões ab earũ origine ꝑuente fuerunt puersis legib⁹ aut superstitiosis paternis traditionib⁹ in qbus in toto aut i pte vsqꝫ adhuc ꝑmanẽt & hoc quantuz ad legistas. Quinto rñdent phi morales xp̃iani dicẽtes: ꝙ mores damnati hoim & vitia/in ordinate stimulatiões hoim & varietates malarũ affectionum/ꝓueniũt inclinatiue a celis: sed impressiue ex quatuor radicibus. Prima est fomes qui in pena peccati originalis nobis oĩbus cõgnascitur.

Secunda est inordinata cõplexio contracta ex inordi-
nata vita parentũ: ex qua sepe in prolẽ venire cõsueuit
Vitiosaq; inclinatio: que nõ nũq; in illegitime cõceptis
se ꝓdit. Tertia radix est mala prolis educatio: & ipsius
post educationẽ in ordinatũ regionẽ quo volũtarie se
ipsum habituauit male. Quarta radix est malignorũ
spirituũ tẽtatio & i contrariũ oim virtutũ multiplex vi-
tiorũ occulta suggestio. Sexto rñdent ad dubiũ illud
theologi pratici dicẽtes: q; qñq; vna regio ex causis deo
notis minus respecta est & defensa a dijs. i. a sctis dei &
angelis bonis: & a demonib⁹ qb⁹ vbi plus ptãtis pmittit
ibi populus magis vitijs & erroribꝰ puertit. Vnde etiã
in qbusdã ciuitatib⁹ aut regionib⁹ colunt sancti plures
aut potẽti ores seu maioris apud deũ meriti: & in qbus
dam minores aut minus ꝓpitij: vl̃ similes i vna regiõe
solẽnius & deuoti⁹ colunt: ꝓpter qd hoies vnius regio
nis aut ciuitatis auxilio suorũ sctorum magis dirigunt
& defendunt & iuuant a demonib⁹ vitiorũ incẽsoribꝰ
& hoies alterius regiõis minus. Rursus sicut ex scriptu
ra. Dañ. x. apparet: regionibus singulis & ciuitatibus
videnť ex benignitate dei preesse angeli boni nõ minus
q; singulis hoibus: ita ex dispositiõe principiũ demonio
rũ luciferi angeli mali diuersis vitijs deputanť: vt vnus
luxurie: alter auaritie: alter superbie: regionibus singulis
presint. Vnde quedã glo. sup Io. xi. vt adducit Alexan-
der/dicit. Non est putandũ q; vnus fornicatiõis spũs ex-
urateũ qui in Britãnia fornicať: & illũ qui in India vl̃
alijs locis: nec vnũ esse spiritũ q; in diuersis locis hoies ad
vitia agitat. Sed puto magis spiritũ fornicationis esse
vnum: & inumeros q; in hoc ei officio pareãt & qui ad
huiusmodi hoies peccata sollicitãt. Similiter iracundie
principẽ vnũ esse arbitror: & inumeros sub eo esse eius

dem officij demones: & idem de ceteris peccatis. Ideo nō vnus principatus dicitur ab apō: sed plures contra qs nobis cōtinua lucta: pugna & palestra est. Septimo ad hoc respondēt theologi speculatiui imitādo Thomā & Bonauenturā in. ij. sniarū. di. xvij. dicentes q; mores hominū. s. appropriate virtutes & vitia & eorū euentus futurorum: causari ex sideribus pōt intelligi dupliciter. Vno mō necessario & sufficiēter. Alio mō dispositiue seu inclinatiue & cōtingenter. Si intelligant primo mō negandum est q; mores hoīm causent ex sideribus: tum qa cū motus corporū celestiū sit naturalis & necessarij diuersitas morū eēt naturalis & necessaria: & non ex libero arbitrio: & tūc essēt frustra cōsilia: nec merita essent nec laudes: vt infra latius videbit. Repugnat etiā xpiane religioni qa tolleret premiū et meritū. Repugnat sensui: qa videmus eodē vtero natos moribus diuersificari. Postremo repugnat: qa videmus & legimus multos in primis adolescētie annis dissolutissime fuisse vite: deinde moribus in melius mutatis: ornatissime vixisse & speciose: vt videri pōt in exemplis que ponit Valerius li. vi. c. vij. de mutatiōe morū & fortune/de Scipione affricano. Q. Fabio maximo. Q. Catulo. Lucio Silla: testimocle phō. Quapropterea optime dixit Solō phūs. Nemo dum viuit vere felix vel miser dici pōt ad vltimū enim vsq; fati diem ancipiti fortune subiecti sumus: & morum assidue mutationi. Si aūt nos loquamur scdo mō. s. contingenter: inclinatiue seu dispositiue sic concedendū est q; mores patriarū appropriate virtutes & vitia hoīm & eorum euētus futurorū a corporibus celestibus & sideribus dependeāt. Nam virtus corporū celestiū opat ad mixtionē & qualitatē cōplexionū corporū. Varia aūt dispositio & cōplexio corporū facit multum ad variationem

affectuũ & morum aïe. Nam vt plurimũ aïa mutat ad cõplexiones corpales. Colerici enĩ sunt iracũdi. flegmatici pigri. Sanguinei benigni. Melancolici liuidi. Hoc tñ vt diximus dispositiue cõtingẽter et valde de longinquo: & nõ necessario dr. Nam aïa dñat corpi & maxie qñ est adiuta p grãm. Vnde videm⁹ mltos colericos mãsuetos. Ex hijs ergo apparet vnde oriant singularũ regionũ & ciuitatũ appropriata vitia: vnde originaliter veniat q̃ in quibusdã regionibus sunt vt plurimũ boni & recti cordibus: & in alia prauis & puersis moribus.

Ad primũ ergo argumentũ negat consequẽtia: qa p̃ sciunt actus hũani nõ sufficiẽter ex astris: sed tm̃ coniecturaliter. Ad sdm dicit dñs Bonauẽtura q̃ phũs illud attribuit sideribus scdm quandã dispositionẽ ad tales effectus ex quibus bene generantur. Nam ex motione alicuius humoris põt aliqua affectio in anima excitari quam tñ nõ est necessariũ sequi: põt enĩ eam anima cõprimere. Quia vero mlti sunt sequẽtes passiones: ideo multi subiciuntur astris. Sed de sapientibus pauca possunt dicere astronomi. Ad tertiũ respõdet Tho. in. ij. sniaꝝ dicens: q̃ reducuntur ad diuinã volũtatẽ. Auctoritates autẽ oẽs in cõtrariuꝫ adducte intelliguntur contingenter & dispositiue nõ aũt necessario & sufficienter. Io. de turre crema. Cardinalis & Henricus.

Tertia questio principalis huiꝰ noni capitis est de fato. An. s. aïa rõnalis respectu volũtatis & actuũ eiꝰ subdat & necessitet a fato. Sub qua septẽ questiũcule soluent: quarũ q̃libet ifra declarabit ordinarie.

Prima questiũcula ẽ: Quid

sit fatum scdm poetas. Ad quã sic respondet q fatũ est ipsa imobilis & determinata series scdarum causarum ordoq futuroruz sub diuina dispositiõe res humanas necessitãs. Vnde Ouidi⁹ loquẽs in epistis de Paride ait. Te tua fata trahunt ne cepta relinquere possis. Ne retrahas aium te tua fata trahunt. Sic loquebat Homer⁹ duobus uersib⁹ qs Cicero vertit in latinũ. Tales sunt hoim mẽtes qualis pater ipe Iupiter auctiferas lustrauit lumie terras. Et ex radice qdaz poete antiqui finxerũt aliqs ydeas fatales quas vocauerũt Sorores parcas p cõtrarium: qa nulli parcunt. Et iste erãt vt dicit Plato tres. s. Cloto: Lachesis & Atropos. Et prima dicebant colũ baiularet. Secunda traheret filiũ. Tertia incideret. vnde versus. Cloto colũ baiulat Lachesis trahit. Atropos occat. Prima futura cõtingẽtia portat. Secunda ptrahit ad hoc q ponãtur in pnti. Et tertia distribuit etiã in pterito. Prima rebus vitã donat. Scda ptrahit. Tertia frangit. Hinc fluxit illa falsa opinio rusticorũ et vetularũ dicentiũ: q iste dee fatales solebãt hoibus apparere: dantes eis respõsa et pmissa ifallibilia. Sed hec oia ficta & figmẽta sunt demonum sub imagine harũ triuz sororũ hoibus supstitiosis illudentium: q hanc seminauerunt zizaniam false credulitatis. Ergo obmissis poetis nichil certi de fato afferentibus ad philosophos & astrologos veniamus.

Secunda questiuncula est: quid sit fatum scdm phõs stoycos & astrologos: & qd ipsi fato: phi astrologi & stoyci ascribũt. Ad quã sic rndet q phi primo sic fatũ diffiniũt. Fatũ est dispositio vl ordo aut series scdarum causarũ. i. siderũ & planetarũ in fluẽtiaq celorũ: qñ quisq nasci t siue cõcipit, decernẽs regulãs & necessitãs oẽs effect⁹ iferiores

respectu boni vel mali que pueniũt hoĩbus: Et Hermes Trimegistus & Apuleius sic fatũ diffiniũt. Fatum est q̃dam inflexio causarũ scdarum dependentiũ ex ꝓuidẽtia prime cause. Ptolomeus aũt & astronomi sic diffiniunt Fatũ est quedã colligantia causarũ: trahens vim & effectuꝫ ex motib⁹ astrorum. Et Seneca dicit. Fatũ est quedã necessitas oĩm rerum & actionuꝫ quã nulla res disrumpere põt ex dispositione Iouis: & dignissimo deorũ consilio dependẽs Democritus autẽ & Epicurus dicunt. Fatum est quedaꝫ virtus & vis celestis: existens in motib⁹ corporuꝫ celestium & morib⁹ eoꝝ. Sub se continẽs & cõnectens de necessitate oẽs effectus qui fiunt infra speram actiuoruꝫ & passiuorum. i. lunã. Et Crisippus stoicus vt refert. A. gellius li. vi. noctium atticarũ dicit. Fatũ est sempiterna quedã & indeclinabilis series rerum: & cathena: voluens sese semetipsa & implicans ꝑ eternos consequẽtie ordines: ex q̃bus acta cõnexaq̃ ẽ. Ascribũt autẽ supradicti phĩ astrologi & stoici huic dispositioni secundaruꝫ causarum & influentie celorũ quã fatum vocant oẽs effectus naturales & voluntarios: oẽs inclinatiões ad vitia vel virtutes: oẽs aĩorum passiones: concupiscentias: futuros euẽtus bone vel male fortune. Cogitationes hoĩm et tentationes: iuxta errorẽ Empedoclis dicentis: vt recitat phũs. ij. de aĩa. ꝙ tales in hoĩbus sunt voluntates & mentes quales in die ĩmittit pater viuoꝝ atq̃ deoruꝫ. i. sol vel Iupiter. Affirmantes: oĩa hec fieri et disponi ĩmobiliter & necessario o fato: etiam preter dei & hoĩm voluntates. Ponentes ꝙ nichil sit in nostri liberi arbitrij potestate. Hec Albertus & Henricus.

Tertia q̃stiũcula ẽ Quõ p̃dicti phĩ astrologi. et stoici ꝓbãt oĩa sb̃di et necessitari

a fato. Ad quã rñdet: q opinionẽ hãc ſuã ꝓbãt rõne: auctoritatib⁹: et exẽplis. Et rõe prĩo ſic. Poſita ſufficiẽti cã deneceſſitate ſequit effect⁹: ſz fatũ & ſeries ſcdarum cauſarꝝ eſt ſufficiẽs cauſa oĩm effectuuꝫ naturaliuꝫ & volũtariorum ĩfra lunã. ergo oĩa ab eo de neceſſitate ꝓueniunt. Maior ẽ nota. & mĩorẽ ꝓbant ꝑ Boetiũ. iiij. de conſolatione dicentẽ. Series fati celuꝫ & ſidera mouet: elemẽta ĩuicẽ temperat: & alternã tranſmutationẽ tranſformat. Eadẽ naſcẽtia occidentiaq; oĩa per ſiẽs fetuũ ſeminumq; renouat ꝓgreſſus. Actus autem fortunaſq; hominũ indiſſolubili cauſarũ cõnexione conſtringit. hec ille. Hinc ergo Seneca ĩ tragedijs dicebat. Regitur fatis mortale genus. Et iterũ ibidẽ. Quicquid patimur mortales. Quicquid facim⁹ venit ex alto. Et de conſolatione. Mutare fata non poſſum⁹ Stant dura ĩnexorabilia. Et Damaſcenus libro. ij. ſniaꝫ dicit. Corpa celeſtia conſtituũt ĩ nobis habit⁹: complexiones & diſpoſitiones Et Ptolome⁹ aſtronomus li. iij. quadriparti dicit. Sol interficiendi & ſaluandi vim habet. Et ibidẽ dicit. Corpora celeſtia cogunt hoĩem peccare & bene facere. Et multi poete idem dixerunt: Nam Lucanus li. vi. dicit. Preceps agit omnia fatum. Nec medĳ dirimunt morbi. Vitamq; necemq;. Et Ouidius libro de triſtibus. Ratio fatum Vincere nulla valet. Et Iuuenalis li. iij. dicit. Seruis regna dabunt captiuis fata triunphos. Et iterum libro vltimo. Plus etenim fati valet hora benigni. Quã ſi nos veneris cõmẽdet epla marti. Et Samia genetrix. i. Cibeles mater deorum: que dicitur Samia a Samo inſula vbi colebatur. Et Satyra ſeptima q̃ incipit & ſpes & ratio dicit. Diſtat enĩ que Sidera te excipiãt modo primos incipientẽ Edere vagitus & adhuc a matre rubentes. Et Quintus Curtius libro. v. dicit. Eludant vi delitꝫ quib⁹

forte ac temere humana negocia volui: agiq; persuasuz est. Equidem eterna constitutione crediderim nexuq; causarũ latentiũ & multo ante destinatarũ suũ quem p ordinem imutabili lege pcurrere. Et Plinius libro primo naturalis hystorie dicit, Singulis sidera tributa sũt nobis Clara diuitib9. Minora pauperib9 obscura defectis. Et p sorte cuiuscq; lucentia ad munera mortalibus Et Quintilianus libro declamationũ. Fato viuim9: languemus: cõualescimus: morimur. Medicina qd prestas Nisi vt iuxta te nemo desperet. Vnde etiã in quodaz epitaphio dicit. Parce precor: tristes questus effũdere vixi. Non erat in fatis lõgior hora meis. Et in alio epitaphio dicit. Heu infelicẽ sub iniquo sidere natũ. Lapsus equo preceps occidit ante diẽ. Exemplis etiã pz. Nam Cicero libro de natura deoz adducit exemplũ duorũ fratrũ qui cum simul nati essent etiã simul postea egrotare ceperunt: & eorũ morb9 pariformiter cepit ingrauescere & eode medicamine sanati sunt: de qbus dicit Possidonius astronom9: q iõ hec equaliter & vniformiter illis acciderunt: qa eandẽ constitutionẽ astrorũ in cõceptione & natiuitate habuerunt. Exemplum patet etiã in filio dñi Io. de lignauo tẽpore pape Martini. Hic enĩ dñs Io. doctissimus iurisco sultus ac celeberrim9 astronom9: p videns ex genitura filiũ quendaz suũ cruci affigendum volẽsq; fatali geneseos dispositioni succurrere: eũ sacris initiari ac liberalib9 disciplinis apprime fecit erudiri: sz nec sic quidẽ euitare potuit vim fati decreti. Nam cũ eũ patria Bonien sis p pace cõponenda ad Martinuz pontificẽ max. legatũ mississet & ipse magis ad exitiũ q; comodũ patrie clanculo pdidisset põtifici. Idq; post reditũ dominis inotuisset: eũ nocte patibulo affixerũt. Quẽ illucescẽte die cũ pater pẽdentẽ vidisset: deplorãs inqt.

Heu fili mi: tuū infeliciſſimū fatū nec hūanis litterarum adminiculis nec diuis miniſterijs ſupare potuiſti. Ex iſtis ergo dictis phōrꝝ & aſtronomorū cōcludūt mſti et dicūt oīa fato moueri & regi. Hec aliquē poſſe declinare aut trāſcēdere fatorū agmīa. Inde etiā eſt q̄ quidā aſtronomi īgerūt ſe ad iudicandū de futuris euentib⁹ hoīm vita & morte regum/pace & bellis populorū: diuitijs & paupta te hoīm/fecunditate & ſterilitate vxorū habundātia et in edia meſſiū. De honorib⁹ & dignitatib⁹ plato rū p̄ſepe vera predicantes vl̄ potius vaticinātes. Sed q̄m iſtorū dogmata maxima ſunt: & ad vertendū vite humane ſtatum ſpectant. Idcirco in ſequenti articulo citanda et adducēda erunt atq; a nobis coarguēda. Ne & nos fallamur īpulſi auctoritate hoīm q̄ ſe putāt eē ſapiētes.

Quarta queſtiūcula ē: Quot

q̄ ſunt ſacrilega dogmata de fato phōrꝝ et quō a catholicis doctorib⁹ reprobant̄. Ad quā rn̄det̄ q̄ tria ſunt execranda dogmata phōrꝝ de fato dicentiuꝫ Primū eſt: qa dicūt fatum eſſe celeſtē aſpectum & diſpoſitionē ſiderū neceſſitatē ſimpliciter ex ſe oēs effectus in fra lunaꝫ circūſcripta ex toto oī prouidentia dei/tuentes ſe dicto Auguſtini. v. de. ci. dei dicētis: fatum eſſe ordinem quendā et diſpoſitionē ſcārū cauſarū ad effect⁹ p̄ducēdos i hīs corruptibilib⁹ & generabilib⁹ p̄ter dei & hoīm volūtates. Q̄d dogma p̄bat̄ eē falſū rōne et auctoritate. Rōne ſic. Tho. iij. cōtra gētiles. c. lxiij. Impoſſibile eſt q̄ aliq̄ nō cognoſcētia finē: operent̄ p̄pter finē & ordinate p̄ueniant in ipſum: niſi ſint mota & regulata ab aliq̄ habente finis cognitionē: ſicut patet de Sagitta. Sed oīa corpora naturalia planete ſidera operantur p̄pter finem: & mouent & conſequunt̄ finem: licet illum non

agnoscant: ergo oportet q̄ tota opatio eorū ab aliquo ordināte & regulante dirigat. Illud aūt est quā dicim⁹ ꝓuidentiā diuinā. Propterea dicit sapiēs. xiiij. Tua aūt pater ꝓuidētia ab initio cūcta gubernat. et Sapi. 8. Attīgit a fine vsq; ad finē fortit & dispōit oīa suauit. Et Sap̄. 12. Non ē alius de⁹ q̄ tu: cui cura ē de oīb⁹: & ad hebr. Portās omnia verbo virtutis sue, ꝓ hoc facit qđ Aug⁹ dicit. iij. de trinitate. c. iiij. Nichil fit visibiliter in hoc mundo: qđ non de interiore inuisibili atq; intelligibili aula summi imperatoris iubeat aut ꝓmittat: scdm ineffabilē iustitiam premiorū atq; penarū gratiarum & retributionū in ista amplissima quadā imensaq; totius creature repu blica. Et Lactantius libro. iij. c. xxi. dicit. Quis enī non sentiat hunc mundū tam mirabili ratione compositū aliqua ꝓuidētia gubernari: qñ nichil est qđ possit sine vlla moderatione cōsistere, domus absq; habitatore dilabit. Nauis absq; gubernatore abijt pessum. Corpus ab anima derelictū defluit. Ne dum putemus totam istaz molem aut construi sine artifice: aut stare tam diu sine rectore potuisse. Et libro. i. dicit. Nemo enī est tā rudis: tam ferus morib⁹ q̄ oculos suos in celū tollens tametsi nesciat cuius ꝓuidentia regat hoc oē qđ cernitur: nō tñ aliquomodo esse itelligat ex ipsarū rerū motu: magnitudine pulchritudine: vtilitate: tēperatiōe: nec fieri posse: quin id qđ mirabili rōne constat cōsilio aliq; maiore sit institutū. Ergo ex hijs pz falsitas phōr̄ et astronomorum quātuz ad primū dogma. Ad dictū aūt Augu. qđ adduxerūt dicit q̄ Aug⁹ illud adducit in ꝑsona stoicorum. Secundum dogma puersum astronomorū est: qa dicunt q̄ oīa que fato subdunt de necessitate & īmobiliter eueniūt: qđ ꝓbant sic. Posita quacūq; causa sufficienti necesse est immobiliter effectū sequi. Sed corpa

celestia cum suis motibus & dispositionib⁹ sunt sufficiens causa suorum effectuū: ergo oportet q̄ de necessitate effectus imobiliter consequant. Vnde & Boetius dicit: q̄ fatū est imobilis dispositio inherēs rebus mobilib⁹. Sed hoc etiā p̄bā esse falsū. Primo quantū ad res humanas. Nam humani act⁹ nō subdunt actioni celestiū: vt infra p̄babitur. Et iō nichil p̄hibet p̄ voluntariā actionē impediri effectū celestiū corporum: nō solum in hoīe: sed etiā in alijs rebus ad q̄s hoīm operatio se extēdit. Secundo positio istorū est falsa quantū ad oīa que p̄ accidens aguntur: q̄a illud quod est p̄ accidens nō est p̄prie ens: nec̄ vnum. Sed omnis actio naturalis terminatur ad aliquod vnū: ergo impossibile est q̄ aliq̄d quod est per accidens sit effectus per se alicui⁹ naturalis principij. Nulla enī natura pōt facere q̄ intendens fodere sepulchrū inueniat thesaurum. Et sic cum corpus celeste agat per modum naturalis principij: q̄a per motum naturalē sequitur q̄ impossibile sit q̄ aliqua virtus actiua corpis celestis sit causa actiua eorū q̄ hic aguntur per accidēs. Vnde dicit phūs. vij. metha. q̄ nō q̄cūq̄ causa posita necesse est effectū poni. Sunt enī quedam cause q̄ ordinātur ad suos effectus nō exnecessitate sz vt in plurib⁹ que quandoq̄ deficiūt in minori p̄te p̄pter corruptionē aut impedimentum alicui⁹ principiorū vt cum natura p̄duxit monstrum vl̄ hominē cum septem digitis: que scdm phm̄. ij. phisicorū. fiunt a casu & fortuna. Philosophus autem dicit in li. de sōno & vigilia. q̄ corpa celestia nō semp̄ p̄ducunt suos effectus in istis inferioribus inanimatis p̄pter cōtrarias dispositiones impedientes. Frequēter enim inquit fiunt signa imbriū & ventorum: q̄ tn̄ non eueniunt p̄pter contrarias dispositiones fortiores. Sequit̄ ergo q̄ nec respectu voluntariorū nec effectuū

Caput Nonum

omnium naturalium que fato directe subdunt̃ de nece
sitate & imobiliter omnia eueniunt. Ad motiuũ aut
ipsoꝝ dicit̃ ꝙ corpa celestia siue fatũ sunt causa inferi
rum effectuũ mediantib⁹ causis mobilibus particular
bus que deficere possunt in minori parte: & ideo per a
cidens mobilia sunt. Nam vnũquodꝙ recipit̃ in alio a
modum recipientis. Sicut enī virtutes celestes in se nece
sarie recipiunt̃: tñ in inferioribus effectib⁹ mobilibus m
biliter & cõtingẽter: & cũ omne multiforme: variũ: casu
ale: ꝙ accidẽs & mobile reduci habeãt ad aliquod princ
piũ vniforme & p se. Idcirco huiusmodi casualia q̃ sun
mobilia respectu corporũ celestiũ & scdarum causaru
per relationẽ tñ ad primũ principiũ a quo ordinant̃ si
ue ad intellectuz diuinũ & ad illius ꝓuidentiã sic sortiũ
tur quandã imobilitatẽ et necessitatẽ: nõ quidẽ necessita
tis absolute sed conditionate: scdm ꝙ dicim⁹ hanc con
ditionalẽ eẽ verã vel necessariã. Si de⁹ ꝓsciuit hoc: futurũ
erit. Vnde cũ Boeti⁹ dixisset fati seriẽ esse mobilez: pos
pauca subdit. Que cũ ab imobilib⁹ ꝓuidentie diuine ꝓ
ficisc̃it exordijs/ipsam quoꝙ imutabilẽ esse necesse est
Tho. pri. pte. q. cxv. &. cxvi. p totũ. Ad illud aũt Boeti
dicẽtis ꝙ fatũ est imobilis dispositio inherẽs reb⁹ mobili
b⁹. Rñdet̃ ꝙ dispositio scdarum causarũ quã fatũ Boe
tius vocat: duplicit̃ cõsiderari potest. Vno modo scdm se
& in se ipsis secũdis causis: & sic fatũ mobile est sicut &
res mobiles siue voluntarie fato subiecte. Si vero fatuz
accipiat̃ siue dispositio causarꝝ secundarũ per relationẽ
ad primũ principiuz diuinũ a q̃ ordinãt̃: sic bene fatũ im
mobile est: & sic accipit Boeti⁹ fatũ ꝑ. s. refert̃ ad volũ
tatem & ptãtem dei: nam oẽs creature in se licet sint mu
tabiles aliquo mõ: ꝑ tñ referunt̃ ad dei ꝓuidentiã sor
tiunt̃ aliquã imutabilitatez. Et ꝓbat̃ etiã hoc secundũ

dogma etiã peruersũ ex incõuenientijs q̃ sequerent̃ ad ipm. Nam si concedim⁹ fatuz necessitatẽ inducere in hominib⁹. Seqtur primo q̃ male dixit Moyses in opere q̃te diei enumeratis duob⁹ magnis luminarib⁹ & stellis cum subiunxit. Et vidit de⁹ q̃ esset bonũ: supple regimẽ stellaruz. Nam si a fato & stellis iste est fur: ille latro: ille auarus: ille luxuriosus: ille ebriosus: hoc nõ est bonũ: iz pessimũ. Si cursus celorũ & stellarũ hec facerent: nõ dirigerẽt hoies illuminãdo terrã in debitũ finem: sed a debito fine auerterẽt. Seqtur q̃ dñs de⁹ q talem ptãtem & influentiã dedit astris: magnam occasionẽ dedisset hoĩb⁹ declinandi ab hijs q̃ credenda ꝓponit fides xp̃iana. Seqtur secundo nõ sit necesse aliqs rogetur aut colat̃ de⁹. Sequitur q̃ nullum sit peccatum tollit enĩ fatũ libertatem voluntatis qua oẽ pc̃m cõmittit̃. xv. q. i. in principio. Sequitur q̃ de⁹ sit causa oĩm peccatorũ: qa quicqd est causa cause: est causa causati: vt inqt Proculus. Seqtur q̃ deus sibi ipsi contrariatur: nam precipit bona & cogit ad mala. Sequitur q̃ iniuste puniunt̃ homines. Nemo enim peccat in eo quod vitare non potest.

Sequitur q̃ absq̃ iustitia dantur premia bonis Nam voluntas est causa meriti. Sequitur q̃ nullum iudicium de hominũ factis deo relinquatur. Sequitur q̃ theologia: artes: philosophia moralis: medicine frustra essent. Quid enĩ oportet docere scribere suadere mederi zc̃. Si omnia ex fati necessitate eueniũt. Et si tentatiões pro diuersitate natiuitatum: diuersis temporib⁹ anni in hominibus ex astralibus influentijs excitantur. Non ergo a demonibus & fomite peccati vt fides christiana profitetur proueniunt. Vtq̃ ad summam dicam⁹ si fato omnia fieri ab eo cuncta necessario & immobiliter euenire concedimus: omnis vita humana

subuertet̃. Nam supuacue obiurgationes: laudes: vitu
perationes: exhortationes exhiberentur. Ista cõsiderãs
beatus Aug⁹. v. de ci. dei. c. i. inquit. Qui stellas putãt
habere talem a deo eis traditam ptãtem: magnaꝫ celo fa
ciunt iniuriam: in cuius velut in clarissimo senatu ac
splendidissima curia opinantur scelera facienda decerni
qualia: si aliqua terrena ciuitas decreuisset genere huma
no decernẽte fuerat euertenda. Et idem dicit. ij. sup Geñ
ad lr̃am. Impia ꝑuersitate in malis factis rectissime rep̃
hendendis ingerunt accusandũ poti⁹ auctorẽ siderum
q̃ hominẽ sceleruꝫ cõmissorẽ zc̃. Et Ambro⁹ in li. Ex
ameron. Errorem hunc nefandum de necessitate fata
li reꝓbando dicit. Quõ dñs aut bonis p̃mia ꝓposuit aut
improbis penas/si fati necessitas disciplina & cõuersa
tionẽ hoim/stellarũ cursus informat. Si ad necessitateꝫ
genitalẽ nõ ad instructa morũ actus nr̃i factaq̃ referan
tur. Cur legis ꝓpossite sũt: iura etiã cur ꝓmulgata: qui
b⁹ aut pene imꝓbis decerni aut securitas defert̃ inoxijs:
Cur nõ venia datur reis. Cum vtiq̃ vt ipsi aiunt nõ sua
voluntate: sꝫ ex necessitate deliquerũt. Cur laborat agri
cola & nõ expectat vt in elaboratos fructus priuilegio
sue necessitatis inuehat: receptaculis horreorũ. Si ita na
tus est vt ei diuitie aut opes affluant. Frustra mercator
periculosius sollicitat mare cui ocioso potest q̃dem vt ai
unt sorte genitali diuitiarũ thesaurus illabi. Cur oĩs ho
minum sollicitudo de questu/oẽ studium negotiatõis
omnis labor: om̃is occupatio. Si non ex voluntate: sꝫ fa
tali necessitate res decurrunt humane. Vbi enim est di
recta necessisas ibi inhonorata industria immo fatua sol
licitudo. hec ille. Vt ergo cũcta adducta inconueniẽtia
& hos omnes ꝑniciosos errores declinem⁹ nec omnia
fato subdi nec cũcta immobiliter ab eo necessitari con-

fiteamur. Tertiũ dogma phõꝝ & astronomorũ de fato ꝑuersuꝫ est: q̃a dicũt oĩa fieri & subdi fato: q̃d rõnib⁹ auctoritatib⁹ & exẽplis supra nũc tertia questiũcula adductis ꝓbabãt. Sꝫ falsitatẽ dogmatis sexta ĩfra questiũcula que dicta phõꝝ dissoluet: manifestabit & Boeti⁹ itẽ iiij. de cõsolatiõe eosdẽ cõfũdit dicẽs: quedã que sub dei ꝓuidẽtia locata: seriẽ sup̃ant fati. q̃ vero sint q̃ fatũ sup̃ãt & ei nõ subduntur ex sequenti septima. q. apparebit.

Quinta questiũcula ẽ: Quõ q demonstrant theologi nõ oĩa subdi fato nec singula ab eo necessitari. Ad quã rñdet̃ ꝙ id Theologi ꝓbant rationib⁹: auctoritatib⁹: & exemplis (loquẽdo & intelligẽdo de actib⁹ humanis & volũtarijs) Et primo rõne sic. Diuina ꝓuidẽtia sic ordinẽ disponit vniuersum: vt inferiora ꝑ sup̃iora: & minus nobilia ꝑ nobiliora regant̃: vt dicit Aug⁹. iij. de trini. In hoĩe aũt duo sũt aĩa & corpus. Et corpus q̃dem quod nunc passibile ẽ & mortale: inferius est copore celesti. Et ideo ꝑ se & directe ei subdit̃ & in ipsum imprimit sicut virtute eius formatum est & complexionatũ. Vnde phũs. ij. phisicorũ dicit Sol & homo generant hominẽ. i. influentia stellarũ: planetarũ & homo. Et Aug⁹ dicit in. v. de. ci. dei. Nõ vsq; quaq; absurde dici potest ad solas differentias corporũ afflatus quosdaꝫ valere sidereos. Et Dionysius. iiij. c. de diuinis nominib⁹ dicit. Lumẽ solis ad generationẽ sensibiliũ corporum cõfert & ad vitam ipsam mouet et nutrit & auget & perficit. Anima vero cũ deo assimiletur quia vterq; spũs est: & effectus tanto nobilior existit quãto plus cause assimilatur. ij. & iiij. metha. Non subditur per se & directe vt dictum est: celis & planetis corporalibus. Cum ipsa aĩa omnibus ipsis sit nobilior.

Caput Nonum

Non ergo anima ſubditur fato nec erit bona vel mala ex fato & corpibus celeſtib⁹: ſed ex ſeipſa & ei⁹ libera voluntate. Tho. iij. cõtra gẽtiles. Scda ratio eſt talis: duo motores facientes ipreſſiones in eadem remota ſi vn⁹ eſt potẽtior & nobilior atq; imediatior erit etiã ad iprimendũ efficatior. Sz corpus noſtrũ ſubiacet duob⁹ motoribꝰ ſcilicet corporib⁹ celeſtibus & aie rationali: que eſt nobilior ipſo corpe celeſti potẽtior & imediatior: ergo erit & ad iprimendũ efficatior. Plus ergo aia poterit i affici endo & in iprimẽdo in corpus ꝓpriũ q̃ corpora celeſtia reſpectu operũ expreſſorꝫ in corpe. Vnde quantũcũq; Mars moueat corpus ad ꝓturbationẽ & iram mouẽdo ſanguinẽ. Plus tñ poterit aia bene ordinata operari temperantiaz ſanguinis & qetationẽ vt ſit ei gaudiũ & mã ſuetudo. Tertia ratio eſt talis. Si fatuz & corpora celeſtia eſſent directe cauſe electionũ & actuũ humanorũ ſequeretur q̃ homo naturali inſtinctu ageret ad ſuas paſſiones: ſicut cetera animalia in quib⁹ nõ ſunt niſi vires anime corpeis organis alligate. Nam illud quod fit in iſtis inferioribꝰ expreſſione corporũ celeſtium agitur naturaliter: & ita ſequeret q̃ homo nõ eſſet liberi arbitrij: ſed haberet actiones determinatas ſicut cetere res naturales. Que omnia ſunt manifeſte falſa & contraria humane cõuerſationi. Ergo ex hijs patet q̃ actus humani & voluntarij fato & corporib⁹ celeſtibus nõ ſubdunt. Nunc ponẽde ſũt auctoritates. et primo Damaſceni ſcdo ſniaꝫ dicentis. Actuũ nr̃orum nequaq; ſũt cauſa/ corpora celeſtia. Nos enĩ liberi arbitrij a conditore facti. Domini etiã noſtrorum exiſtimus actuum. Et Greg⁹ Nicenus dicit. Dicũt egyptij q̃buſdam ſacrificijs fatum poſſe mutari. Et moyſes. iij. Deuter. dicit. Ne videas ſolem & lunam & omnia aſtra celi. & errore deceptus ad

ores ea atq; colas que creauit dñs deus in miniſterium cunctis gentibus que ſub celo ſunt. Nota in miniſterium & nõ in dominium. Et Ambro. in examerõ dicit. Non nulli tentauerunt exprimere natiuitatũ qualitates/qualis futurus vnuſquiſq; qui natus ſit eſſet. Cum hoc nõ ſolũ vanum ſit & iutile querẽtib⁹: ſed impoſſibile poſſe licentibus. Et idẽ libro. iiij. Exameron: oſtendẽs p locum a maiori: q; celum & corpora celeſtia concurrũt ad generationẽ aialium & vegetabilium: tanq; agens vniuerſale excitans & vigorans virtutes: generatiuas ſeminũ & animaliũ in regione elementari. Sic inqt. Conticeſcat ineptus ſermo aſtronomorũ. Sciant oẽs ſolẽ auctorem non eſſe naſcentiũ. Sed q; dei clementia terram relaxat. Dei indulgentia, prumpere fructus facit. Et libro. iiij. introducit naturaz de ſole dicentẽ. Bonus quidem eſt ſol in miniſterio nõ in imperio. Bonus mee fecunditatis adiutor: ſed nõ creator: effectuũ meorum formator bonus: meorũ alitor fructuũ: ſed nõ auctor. Et Grego. in omelia epiphanie dicit. Abſit a fideliũ cordibus vt eſſe aliquod fatum dicant vitam quippe hominũ ſolus hanc conditor qui creauit adminiſtrat. Et Ptolomeus in almegiſto dicit. Homo ſapiens dominabitur aſtris. & in centiloquio in principio dicit. Anima ſapientis medici dominabit aſtris. Nam medic⁹ adniti ẽ deſiccare corpora cũ corpus celeſte mouet illa ad humiditatẽ. Et Bugufarus ſapiẽs in cõmẽto ſup centiloquiũ Ptolomei ait. Homo ſapiens & iuuat & ipedit celeſtem effectuz ex virtute ſapientie que eſt in eo. Et Abraham auenere ealdeus aſtrologus dicit. Siquis enim preces & clamores ad celum ſubleuauerit fatum ſuum vincere poterit. Et virgili⁹ primo georgicorũ inqt. Ingeniũ & reruz fato prudẽtia maior. Et Quintilian⁹ in. iiij. declamatiõe

Caput Nonum

dicit. Vincitur fatum si resistas. Vincit si contempseris. Audi ꝯ glorioſe in hanc partem Crisippus stoicus concludit dicens vt adducit Augellius in de noctibus atticis Fato inquit quadam ratione principali. i. generata omnia fiunt. Ingenia tamen ipsa habent aliquid proprium. Exemplum. Sicut si lapidē chilindrum pjcias initium est ex nobis: sed tamen ille lapis preceps voluitur: nō quia id tu facias: sed quoniam id sese modus eiꝰ & forme volubilitas habet sic ordo & ratio & mobilitas fati genera ipsa & principia causarum mouet. Impetus vero consiliorum mentiumq; nostrarum ex nobis sunt Idcirco apud Homerum recte Iupiter de mortalibus conquerebatur dicens. Heu michi quid damnant mortales numina celi. Esse aiunt etenim per nos mala: cū tñ ipsi. Ve cordi preter fatū sint mēte dolores. hec ille. Nūc vero idem ꝓbabitur exemplis. Plato a phisonomo iudicatus corruptor adoloscentulorum. Respondit inclinationem astrorum sapiētia vici. Astra enim furem vel adulterum significāt: non autem furem vel adulterum faciunt. Nati sun duo gemini .s. Iacob & Esau. Geñ. xxv. Sic alter post alterum vt posterior plantā prioris teneret. Et tñ in vita moribꝰ diuersi. in actibus dispares in parentū amore dissimiles fuerūt. Vno celi spacio filius regis & rustici nascunt: in omnibus tñ diuersi. Nascunt sub Marte masculus & femina. Illa colum ducit: alter ense triūphat. Si dicat ad hec possidonius astronomus. Natorum horꝝ causam diuersitatis fuisse exiguū temporis interualluꝫ quod inter gemini dū nascerent habuerūt. Respōdet ad hoc Augꝰ. in. v. de ci. dei dicens. Mirum est q; tam modica ꝓticula celi que transiuit tñ valuerit in diuersitate voluntatuꝫ: actuū: morū: casuūq; geminorū nascentium: aut nō geminorum. Ad quod

iterum Nigidius astronom⁹ respondet q̄ tanta est celi rapacitas vt si alter geminorū celeriter post alterum nascerē: in celo tamen plurimū spaciū causaret: exemplū rote rapacissime currētis & pcusse bis de atramento tanq̄ in vno loco: desistente postea motu: reperient duo illa puncta atramēti maxime distantia. Ex hac ergo distantia causata ex rapacitate celi dicit Nigidius oritur diuersitas morum & euentuū in geminis: & nō gemi nis simul natis. Ad quod etiam respondet Aug⁹ q̄ hoc figmentū fragilius est q̄ vasa que illa rotatiōe fingunt. Nam si in celo respectu simul nascentiū tam multum interest ex tā parua particula eiusdē cōstellatiōis qđ cō prehendi nō potest: quare alteri geminorū .s. Iacob hereditas obuenerit. Alteri vero .s. esau nō. Quomodo ergo potuerunt astronomi iudicare respectu nō geminorum habentiū diuersas constellationes cum quandoq̄ respectu eorum maxima pars celi precesserit. Hec omnia beatus Aug⁹ vbi supra. Ex quibus patet stultitia eorum qui horam eligunt nubendi: qui tempus expectant cum vxorib⁹ concūbendi: qui cohibent mulieres si possunt ne vsq̄ ad tēpus pariant. Sicut Nectanybus astronom⁹ cum olimpiade matre Alexandri concūbens phibuit illam vicinā partui ne puerū vsq̄ ad horam ab eo inspectam pareret: sicut legitur in hystoria Alexandri magni. Noui ego doctissimū quēdam prelatū cū astrolabio horam discessus ad episcopatum expectasse. Qui tandem cū crederet astris: de sero primo hospitatus in stabulo equos visitans lapide desursum mactat. Alter electa hora ab astris ducēde vxoris: transacto anno illaq̄ cōperit cū adultero. Hinc scribit Ambro⁹ in li. exameron. Quam multos videmus eiectos criminib⁹ atq̄ peccatis in meliorē statum esse conuersos. Redempti sunt

apō stoli & cōgregati ex peccatoribus nō vtiq; natiuita
tis sue hora: sed xp̄i eos sanctificauit aduent⁹ et hora dñi
ce passionis redemit a morte: latro ille dānatione capi-
tis cū dño crucifixus nō beneficio natiuitatis sue. Sz fi-
dei cōfessione ad paradisi gaudia transiuit. Ionā in ma-
ri nō vis natiuitatis: sed dissimulate diuine p̄ceptionis:
p̄cipitauit offensa. Petrum de carcere angelus xp̄i nō
stellarū series liberauit. Paul ū p̄cussum a vipera. turba-
tūq; naufragio nō remedia natiuitatis: sz deuotiōis me
titum seruabat. Sed q̄d de illis dicimus qui ap̄lorum p̄
cibus cū mortui fuissent resurrexerūt: vtrum eos sua ne
cessitas an apostolica gratia resuscitauit. Et q̄d opus fa
cit vt se ieiunijs: orationib⁹: periculisq; cōmitterent: si
q̄d volebant necessitatis beneficio poterāt obtinere. hec
ille. Ergo melius in oībus honorem⁹ deū p̄ ieſum xp̄m
in spiritu sancto quibus est honor & gloria: vt dixit Pe
trus apostolus. Cuius p̄uidentia & nostra libera volun
tate facimus quecūq; bona vel mala facim⁹/cū q̄ sequē
do stultitiam sacrilegā astronomoruz negemus volun
tatem qua peccamus. cōfingamus necessitatē qua deli-
cta defendamus/p̄ditos mores p̄ quos in terra ab hoībus
detestamur a sideribus inane habere mentiamur.

Exta questiūcula est: quō
respondent theologi rationibus: auctoritatib⁹
& exemplis phōrz male de fato sup̄ tertia que
stiuncula sentientiū. Ad quā rñdet q̄ theogi argutias
phōrz: auctoritates & exēpla sic soluūt: & primo ad ar
gumētū i frōte dicūt q̄ corpa celestia sunt causa īferiorū
effectuū mediātibus causis p̄ticularib⁹ inferioribus: q̄ de
ficere possūt in minori p̄te vt dictū est. Et ad p̄bationē
minoris dicūt q̄ oīa illa q̄ tangit ibi Boeti⁹: intelligunt

fieri a deo mediantibus cauſis ſcdis. Et ideo ſub fati ſerie cõtinent: ſed nõ eſt eadẽ ratio de oĩbus alĳs. vt dicit Tho. pri. pte. q. cxvi. ar. iiij. ad primũ. Ad auctoritates phorũ aſtronomorũ: oratorũ: & poetarũ rñdent negando eas. Si accipiãt fatũ p cõnexionẽ ſcdarum cauſarũ abſq; diuina ꝓuidẽtia: nã cauſe ſcde nichil agũt niſi virtute prime Damaſcenus aũt & Ptolomeus intelligũt q corpa celeſtia cõſtituũt in no habitus & cõplexiones corpales ĩclinatiue nõ neceſſarie. Ad exemplũ duorũ fratrũ geminorũ reſpõdet ypocras dicẽs: q illud fuit qm̃ parẽtes vt erãt corpe diſpoſiti dum cõcubuerũt: ita primordia cõceptorũ effici potuerũt. Deinde eadẽ aeris et loci. i. dom⁹ poſitio: ſimilia alimẽta: & vis aquarũ que ad corpora bene vl̃ male cõcipiẽda (medicina atteſtãte) plurimũ valent eedem etiã excitationes: tã ſimilia corpora fingere potuerunt: vt etiã ad egrotandũ vr q tpe eiſdẽ cauſis ſimiliter mouerent. Hec Augu. Ad illud etiã dñi Io. de ligna. no dicit q idco fatum vincere nõ potuit: qa regnandi cauſa paſſi nẽ tpaliter vl̃ ſpiritualiter dominandi ratio nabiliter nõ repreſſit. Ad illud etiã quod ꝓſepe vera p̃dicant aſtronomi. Reſpondet Augu. q illud fit a caſu vel arte vel occulto inſtinctu ſpirituum nõ bonorum/ quibus cura eſt: falſas & noxias opiniões de aſtralibus ſatis humanis mentibus inſerere atq; firmare.

Septima queſtiuncula eſt:

1 Qd ſit fatũ ſcdm theologos & q̃ ſcdm ipſos fato ſic vl̃ nõ ſubdunt: & quõ xp̃iani fatũ catholice admittere p̃nt: & ĩ qbus ſcdm eos differt fatũ a ꝓuidẽtia dei. Ad quã ſic rñdet et prio ad primũ dicẽdo/ q fatũ ſcdm theologos: ẽ reb⁹ mobilibus ĩherẽs diſpoſitio: p q̃ diuina ꝓuidẽtia ſuis q̃q; nectit ordĩb⁹. Vel ſic. Fatũ ẽ ordinatio

Caput Nonum

ſiue ſeries ſcdarum cauſarum ad ſuos effect⁹ ꝓducẽdos in iſtis iferioríb⁹ ſcdm depẽdentiã quã hñt a deo. Iſta aũt ordinatio ſcdarum cauſarꝝ ad ſuos effect⁹ ꝓducẽdos põt duplicit cõſiderari. Vno mõ ꝓut ẽ vnita ī ꝓſpectu diuĩe mentis ordinantis & diuidẽtis: locis: & tẽporib⁹: motu & formis omnia: & ſic vocat volũtas ſiue ꝓuidẽtia diuina. Alio modo ſcdm q̃ eadẽ ordinatio digeſta & applicata temporib⁹ eſt in ipſis mediis cauſis a deo ordinatis ad ſuos ꝓprios effectus ꝓducendos ſcdm dependẽtiam quã habẽt a deo: & ſic vocat fatũ. Et ſic patet q̃ ipa dei voluntas ſiue ꝓuidentia põt dici fatum cauſaliter. Sed ipſa diſpoſitio & ordo cauſarum ſecundarũ ad ſuos effectus dependẽs a deo dicit fatũ eſſentialiter. Dicit aũt ipſa diſpoſitio cauſarũ ſcdarum fatũ a fari: quaſi effatũ diuine ꝓuidentie vt dicit Tho. iij. cõtra gẽtiles. c. xciij. Et in primo ſnĩarꝝ. di. xxxix. Deus enĩ ſuã ꝓuidentiam loquit ꝑ Fatum: ſicut homo cõceptus cordis ꝑ voces. Et ſicut artifex formã de re faciẽda cõceptaꝝ manifeſtat ꝑ opis effectũ. Et ſicut artifex q̃d ſingularit mẽtaliterq; ꝓ ſpexerit ꝑ tpales ordines ducit ad effectũ. Ita de⁹ ſua ꝓuidentia ſimpliciter diſponit facienda: & ꝑ fatuꝝ illa mꝰti pliciter ac tpaliter adminiſtrat. Ex hijs colligi poſſũt tria: Primo que fato ſubdunt: & q̃ nõ. Nam ex quo fatum ſcdm theologos eſt ordinatio ſcdarum cauſarũ ad effectus diuinitus ꝓuiſos: ſequit q̃ illa tm̃ ſubdunt fato q̃ ſubdunt cauſis ſecundis. Si qua vero ſunt que ĩmediate a deo fiunt cũ nõ ſubdantur ſecundis cauſis, ergo, nec etiã ſubduntur fato: ſicut creatio rerũ primarum. ſ. quatuor coeua: videlicet angeli: corpa celeſtia: tempus: materia quatuor elementoꝝ, ſuppoſita prima/oĩm ſpecierum/ que ſunt ꝓducta in principio. Glorificatio ſubſtantiarũ ſpiritualium. Iuſtificatio impiorum. Anime que de

nouo semp creant. Nam hec oia a deo immediate emanauerit & creant: & aliter pduci no potuerit nec possut Idcirco fato no subdunt. Illa enim q a supiori fiunt & disponunt ab inferiori no mutant: ppterea Boet⁹ dicit vbi sup q ea q sunt prime diuinitati ppinqua stabiliter fixa fatalem ordinē mobilitatis totaliter excedunt. Que aut sunt remota a prima causa tanto pluribus fati nexibus subiciunt tantoq; sunt magis mobilia quanto a prima causa sunt remotiora. Exemplum p3 in Boetio de centro circuli & ei⁹ circunferentia. Sic ergo illa q a deo facta sunt & fiut sibi soli subiciunt. Effectus vero alij ptícula res & naturales subiciuntur motui elemētoruz motui celestiū corporuz motui primi mobilis & tādez puidentie primi imobilis a qua cuncta habēt si quā tenent firmitatez: & sine qua nichil in suo statu pmanet. Nam substracto primo substrahūtur subsequētia. Colligit scdo ex supioribus quō fideles xpiani cōcedere possunt eē fatum. Nam si fatuz accipiatur p dispositione siderum in qua qs cōcept⁹ vl natus est necessitante oēs effect⁹ inferiores preter dei & hoim voluntates. Sic nos fatū esse negare debem⁹ cū Gregorio dicente, Absit a fideliuz cordibus vt esse fatum aliquid dicant. Si autē fatum accipiatur p dispositione causarū scdarum & ordinatione humanorū actuū p relationē ad deū & ei⁹ puidentiā tanq; per eum ordinata & pīlocuta siue effata: sic fatum ponere possum⁹. Licet etiam hoc nomine sancti doctores vti recusauerūt ppter eos qui ad vim positionis siderum hoc nomē torquebāt. Vnde Aug⁹ dic in .v. de ci. dei. c. i Si ppterea q sq; res humanas fato tribuit: qa ipsam dei voluntatē vl ptātem fati nomine appellat sententiā teneat & linguaz corrigat. hec ille. Colligit tertio ex dictis differentia inter puidentiā & fatum. Nam dispositio

rerum ꝓducendarꝝ gubernandarū & cōseruandarū in ꝓspectu diuine mentis dicitur ꝓuidentia. Sed dispositio eadē in medijs causis a deo ordinatis ad aliqnos effectus ꝓducēdos & explicata tēporibus dicitur fatū. Item differunt: qa tam necessaria ꝙ contigētia subiciuntur diuine ꝓuidentie: imo & ipsum fatum ꝓuidentie subicitur. Sed fato sola mobilia subiciunt. Item differunt qa diuina ꝓuidentia cū sit ipsa diuina ratio in sūmo oīm principe cōstituta: vt dicit Boetiꝰ/est in deo: fatū vero est tm̄ insecundis causis. Itē differūt: qa res existētes in deo per modum diuine ꝓuidentie sunt ibi vnite & simpliciter vne: scdm vero ꝙ subsunt fato sic sunt plures diuise: & dicuntur plura fata per quē modū dicitur a poeta. Te tua fata trahūt. Item differunt: qa diuina ꝓuidentia dicitur fatū causaliter inquantū ordinatio fatalis dependet & descendit ab ordinatione diuine ꝓuidentie. Sed ipsa dispositio scdarum causarum in se ipsa dicitur fatum essentialiter. Item postremo differunt: quia diuina ꝓuidentia est imobilis stabilisq; manēs dans cuncta moueri. Fatum vero cum sit in rebus mobilibus mobile est. Et hec satis sint ꝓ questione tertia de fato.

Quarta questio principalis

Quarta questio principalis sub hoc nono capite ē de fortuna. An. s. actus volūtarij: casualesq; euentꝰ necessitētur ab ea: circa quā quinq; questiūcule solluntur: quarū quelibet infra ordine suo notabitur.

Prima questiūcula ē: quid

Prima questiūcula ē: quid sit fortuna scdm poetas et gētiles: & quō ea pingūt: & qd ascribūt ei: & in qbus male de fortuna sentiunt. Ad quā altiꝰ ordiētes Rñdeō ꝙ antiq; phī & poete de inferioribus effectibꝰ: & casualibꝰ euentibꝰ in

ordinate cõtingẽtib⁹: varie locuti sũt. Epicuri enĩ cũ Democrito: effect⁹ casuales: euẽtusq; hũanos nulli supiorĩ determiate cause ascripserũt: ꝫ casui q casus (teste Burleo. ĩ. phisi.) ꝓprie ĩ reb⁹ inaĩatis/irrationabilib⁹ & naturalib⁹ repit. Alĩ vero nedũ effect⁹ fortuitos & cõtingẽtes. ꝫ & electiões actusq; hũanos ĩ supiorẽ quãdaꝫ cãm cũcta necessitãtẽ reducere sũt conati: quã cãm vocaueũt fatũ: de quo lati⁹ sup̃ dictũ est. Fuerũt itẽ & tertĩ qdam philgẽtiles & poete: q̃ euẽtus fortuitos: electiõ esq; & actus hũanos ĩ cãm quandã siue itelligẽtiã itellectui hũano ĩmani festã adducere moliti sũt: quã fortunã deã appellaueũt.

Eãq; sic pigebãt Fingebãt ei idolũ siue puellã vnã quã ab vnuersitate causandi deã noiabãt: et eã cecã pingebãt qa ꝑterita: ꝑsentia: & futura meti t̃: nã ignorãtib⁹ cũctis ab ea bona & mala ꝓuenire dicebant: & bifrontẽ & ante albaꝫ ꝓ eu fortunijs post nigrã ꝓ ĩfortunijs: ante capillataꝫ: qa tpe apto eu fortunia iuuant: retro vero caluaꝫ: qa tpe nõ cõgruo nocẽt. Sedentẽ sup̃ rotaꝫ. i. ĩmobilit distribuentẽ oĩa: quaꝫ rotã voluere arbitrabant. nescit. n. fortuna qescere: vt dicit Seneca. Hanc dicebãt felicitare et ifelicitare hoies. hanc dirigere hoies ĩmediate. i. absq; ꝓuidẽtia dei ad eligendũ vtilit vl̃ nõ vtiliter. hanc ponebant ĩ primere in itellectuꝫ & volũtatẽ hois spem aut cognitionẽ suoꝝ effectuũ. Hanc ꝑficiebant oĩb⁹ distributiõibus bonis & malis oĩb⁹ eu fortunijs et ĩfortunijs. In ꝑsona q̃rũ dicebat Salomõ Eccẽs. ix. Verti me ad aliud: & vidi sub sole: nec velociũ eẽ cursũ: nec fortiũ bellũ: nec sapiẽtiũ panẽ: nec doctoꝝ diuitias: nec artificũ gr̃aꝫ: ꝫ tps casũ q̃ in oĩb⁹. Et Sene. ĩ epl̃is ait. Res hũanas nullo ordine fortuna regit spargitq; manu munera ceca peiora fouẽs Et Iuuenalis. Te facim⁹ fortuna deaꝫ celoq; locamus. Et Saluſtius in Catelinario. Profecto fortuna ĩ omni re

dominatur. Ea cunctas res ex libidine nō ex vero celebrat obscuratq;. Et plutarcus libro de remedio ire in p sona. Euripidis dicebat. Deus magna regit parua vero nostra in fortune manibus dereliquit. Et Iuuenalis iterum. Si fortuna volet fiet de rethore consul. Si volet hec eadem fies de consule rethor. De hac cōquerebatur Euā der Eneam alloquens: octauo eneydos: dicens: me pulsum patria pelagiq; extrema sequētē. Fortuna oīpotēs & ineuitabile fatum. His posuere locis. Et Seneca prima tragedia dicebat. O fortuna viris inuidia fortibus. Quam non eque bonis p̄mia diuidis. De hac cesar cuz videret regē Farnacem fugere a facie Pompei dicebat: vt inqt. Q. Curtius. Quis negat eximiā quoq; gl'iam sepius fortuneq; virtutis esse beneficium. Et Cicero. ij. officiorum dicit. Magnā vim esse in fortuna in vtramq; partē vel scās ad res vel aduersas qs ignorat. Et Iulius celsus dicebat. Efficatior ē fortuna q̄ virtus. Sed certe hij oēs errant. Primo qa ponūt fortunā imprimere ī intellectum & voluntatē hominis: quod paulo ante re,p, bauimus: monstrantes esse impossibile q; corpora celestia agant intellectū humanū directe īprimendo specīē vel cognitionē suorum effectuum: quod etiā Tho. iij. contra genti. c. viij. reprobando ꝓbat. Scdo errant: qa dicunt hanc fortunā hoīes fortunare & infortunare: quod patet esse falsuz sic. Nam fortunare ꝓprie est mouere aliquē vl' iprimere in eū ad eligendū aliq̄d ad finē vt cōsequitur bonum p accidens alicui electioni cōiunctū. Corpora autē celestia siue fortuna nō possunt mouere & dirigere hominem p influxum cuiuscūq; apprehensionis sensualis vel intellectualis: vel alicui? appetitus ad aliq̄d futurū eligendū: vt ei occurrat aliqs accidētalis & iopinatus euentus bonus vel malus: ergo. Minor autē ꝓbat.

Nam ꝓprium nature est tendere ad vnū vt in pluribꝰ. Sed illud ad qđ aliqs inclinat̄ et euētus casualis q illi electioni cōiūgit̄ nō ſūt vnū p ſe cū nō habeāt ad inuicē aliquē ordinē vel cōuentionē. Ham q aliqs inſtiget̄ ire ad ſpectaculū & iueniat ibi debitorē: vel q inclinet̄ a natiuitate ad fodiendum ſepulchrū & iueniat theſaurū nō ſunt vnū niſi p accidens: ergo ſequit̄ q hec dea ſiue itelligētia nō fortunat vl̄ infortunat. Nec etiā pōt homo habere a fortuna vl̄ a corporibꝰ celeſtibus vt ſemp vel vt in pluribꝰ eligat illa qbus ſunt cōiuncta per accidens aliq̄ cōmoda vl̄ incōmoda: qa ſi ſic ſemp aut in pluribꝰ fortunaret̄ vel infortunaret̄: ergo ſequit̄ q falſuꝫ dicāt poete gētiles & alij non veri phī: ponētes etiā intelligentiā ſiue aliquod numē diuinū ſiue ſtellā vt dictū eſt. Quappter merito Augꝰ. iiij. de ci. dei. c. xvij. predictā de fortuna opinionē confutat dicēs. Dicitis fortunā bonam deam. ſ. qa edem accipit. aram meruit: ſacra ei munera perſoluunt̄: quomodo ergo dea ſi aliquando bona eſt: aliquando mala. An forte quando mala: dea nō eſt: ſed in malignum demonē repente conuertit̄. quomodo etiaꝫ bona que ſine vllo examine meritoruꝫ fortuito accidit hominibus bonis & malis. Vt quid etiā colitur que ita ceca eſt paſſim in quoſlibet incurrens vt ſuos cultores plerūq; pretereat & ſuis contēptoribus hereat. Aut ſi aliquid ꝓficiunt cultores eius vt ab illa videātur & amentur: iam merita ſequitur nō fortuitu venit: vbi eſt ergo definitio illa fortune. Hec ille. Ex quibus apparet confutatio poetarum gentilium & philoſophorū ſecundū nomen tm̄: nichil certi aut veri de fortuna aſſerentium.

Secunda queſtiuncula eſt: quid ſit fortuna ſcdm phōs & theologos. Ad

quã sic respõdet: q Aristo. ij. phisicor. & Tho. i cõmẽto ibidẽ sic eã diffinit. Fortuna est causa p accidẽs in hijs que fiunt scdm ꝓpositũ in minori parte. In q diffinitione tanguntr tria q ad rationẽ fortune spectant. Primus: q fortuna est causa p accidens: vnde nomẽ fortune ꝯmuis vulgariter quandoq trahat ad effectum vt dicam? Talis fortuna cõtingit tali. Cum aliqs effectus ꝓsperitatis aut diuersitatis cõtigit alicui. Non tñ hoc sonat nomen fortune. Sed ꝓprie dicit fortuna illud qd est causa illius effectus ꝓsperi: ideo dicitur q fortuna nõ per se est causa effectus: sed p accidens. nã effectus p accidẽs q cõiungit cause per se & est ꝑter rationẽ cause per se et ꝑter rationẽ agentis: est effectus fortuitus & a causa per accidens q dicitur fortuna. Exempli gratia: lapidem descẽdere est per se: & hoiem ire ad forum si hoc ꝓposuit contingit etiã esse per se. Sed q tunc dum vadit ad forũ contigat lapidẽ descendere & frangere caput ei⁹ est per accidens: ita q iste effectus fractio capitis oritur ex cõcursu duarum causarũ. Et licet qlibet sit per se: tñ earum cõcursus ad talem effectũ efficiendum q est fractio capitis dicitur esse per accidens & a fortuna. Secundus vero qd ad rationẽ fortune spectat est: q fortuna est causa eorũ que fiunt in minori parte. Hoc patet per exemplũ. q enim aliquis vadat ad forũ ꝓpter aliqd aliud: & inde deportet pecuniã quã non intẽdebat: tunc deportatio pecunie: cuius causa fuit aduentus ad forum: neq est ex necessitate neq semp: ergo in minori parte qa vt in pauciorib⁹ contingit. Tertium quod ad rationem fortune spectat ẽ q fortuna nõ ẽ causa eor q fiũt a natura: sz eor que fiunt scdm ꝓpositus & ab intellectu. q aũt non sit a natura patet: qa natura vl vt semp vel vt frequenter. & similiter operat. Fortuna vero vt in pauciorib⁹ & dissi-

militer. Item neq; in aiatum neq; puer neq; bestia agũt a fortuna cũ non agant voluntarie quasi liberũ arbitriũ habẽtes. Vnde nec eufortuniũ neq; infortuniũ in hijs accidere põt nisi sĩlitudinarie. Sicut quidaz dixit q; lapides ex qbus fiunt altaria sunt bene fortunati: qa eis honor & reuerentia exhibet̃. Cum lapides eis coniuncti cõculcent̃: quod dicitur per sĩlitudinem ad homines in quibus honorati dicuntur fortunati. Vnde eufortunium est quando preter intentionẽ accidit alicui aliquod magnũ bonũ. Infortuniũ vero qñ preter intentionem: aliquem sequit̃ aliqd magnũ malũ. Quod si hic quis piam curiosus peteret vtrum hec que sunt fortuita per accidens & casualia subdantur puidẽtie diuine. Respõdetur q; sic: non tamẽ casualiter: contingenter & fortuite: sed puise preordinate certe & necessarie. Ad quod intelligendũ dicit Auicẽna. q; oẽ quod fit: põt cõparari ad duplicem causaz: vnuersalẽ. s. & pticularẽ. In ordine aũt ad causã vniuersalẽ nichil fit fortuite vel casualiter: nam nichil in terra sine causa. s. p se fit vt dicit̃ Iob. v. Sed bene in ordine ad causaz particularẽ. Cuius ratio ẽ: qa cũ causa vniuersalis habeat finẽ vniuersaliorem q; particularis. aliquid bene cadit certo & sub intentione prime cause q̃ est vniuersalis: quod tñ erit p̃ter intentionẽ secũde cause: & sic in ordine ad primã causam q̃ vniuersalissima est nichil fit casualiter aut fortuite Et tamen in ordine ad causas inferiores fiũt multa & fieri possunt casualiter & fortuite etiã scdm magis & min9. Tho. etiã. iij. cõtra genti. & dñs Bonauẽtura in. ij sniaz. di. xxxvij. declarãtes idem sic dicunt. Licet aliquid casuale vel fortuitum sit respectu nature et agentis particularis aut intellectus creati. Nichil tamen est casuale vel fortuitum respectu prouidentie dei a qua omnia prouisa sunt &

preordinata. Exemplū: sicut si dñs mittat aliquē seruū suum ad aliquē locum ad quem alium seruū ignorante primo etiā miserat: tunc concursus seruorū ad inuicē est preter intentionē vtriusq; serui missi: non autē p̄ter intentionē mittentis. Vnde talis p̄cursus licet respectu seruorū sit fortuitus: non tñ respectu domini respectu cuius est preordinatus & p̄uisus. Sic ergo dico de contingentibus in hoc mundo: que respectu secundarum causarū fortuite & contingenter eueniūt: respectu tamen prime cause vniuersalis, s. dei a quo nichil potest subtrahi nichil fortuitum vl casuale contingit: sed p̄uise oīa ordinate & necessarie. Similiter etiā dico euforunia vel infortunia hominū que homini contingunt per comparationē ad secūdas causas, i. respectu celorū: angelorum, aliarūq; secundarum causarū: per comparationē tñ ad deū nichil pōt cōtingere: cū nichil sit ei casuale aut improuisum: cum oīa cadant sub p̄uidentia sua & sub certa precognitione: intentione & sua ordinatione. Hec ex theologis & philosophis.

Certia questiūcula est: quot & que sunt que faciūt hoīes fortunatos & infortunatos. Ad quā rñdet Tho., iij. contra gen. c. xc. & xcii. vbi i sñia dicit: q; hō cū sit ordinat⁹ scdm corpus sub corporib⁹ celestibus: & scdm itellectū sub angelis: & scdm voluntatē sub deo/ triplíciter ei bonū scdm fortunā cōtingere pōt. s. a celo: ab angelo: & a deo. Qd enī voluntas alicuius hoīs instigetur ad fodiendū: vl vt fodere faciat vbi thesaurū inueniat ex nulla hoīs virtute procedit. Sed hoc est vel quia disponitur a celo vel q̄a illuminatur ab angelo: vel quia inclinatur a deo. Et hec quidem causalitas diuersimode est in hīs tribus. Nam

primo celum inducit hominem ad aliquid eligendum/ cuius ipse rationem ignorat: vnde fortunetur p̄ modu; cuiusdam passionis quā imprimit/in corpus. Secundo angelus bonus vel malus homin̄ disponit ad eligend̄ aliquid cuius rationem ignorat vnde fortunetur nō imprimendo aliquam passionem vt celum: sed p̄ modum cuiusdam intelligibilis considerationis illuminād̄o vl̄ instigando ad eligendum vel cognoscend̄ aliquid q̄d sit bonum fieri. Nam intellectus angeli est multa ordinare in vnum: nō tamen illuminando de fine quare sit bonu; fieri. Tertio deus voluntatem hominis inclinat ad aliquid eligendum cuius ration̄ ignorat vnde fortunetur. Et hic p̄prie dicitur hominem fortunare: quia ipse solus clare intuetur & preuidet simul omnes res & earum habitudines: intentiones & motiones: & per cō sequens omniū rerum accidentales cōiunctiones & occursiones quod nulli cause alteri create competere potest naturaliter. Et ideo solus deus proprie & efficaciter homin̄ fortunare potest: non autem celi aut homo aut angelus nō intuentes aut preuidentes omnia predicta. De hijs tribus fortunātibus hoiem loquitur Aug⁹. v. de ci. dei. dicens. Fortuna est causa latens a deo vel celo vl̄ a spiritibus quibuscunq; proueniens. Concordat huic sententie Augustini Nicolaus de lyra in principio super psalterium dicens: q̄ motus bene fortunati vl̄ infortunati est a deo inquantum mouet voluntatem nostrā ad aliquid eligendum cui⁹ rationem ignorat. Vel a causa naturali. s. ab influentia orbis vel intelligentia motoris: vel ab vtroq; simul vel ab ipsis spiritibus bonis vel malis: a celis per modum cuiusdam passionis quā imprimit corporibus nostris. Ab angelis inquantum illuminant intellectum nostrum: vel deordināt si sunt mali.

hec ille. Et hoc modo fortuna ꝓprie dicitur ipsa diuina puidentia: quã blasphemant qui fortune maledicunt.

Pro quorum tñ clariori euidentia hic notanda sunt quinq;. Primũ notabile est q; cũ eufortunari vel infortunari dicatur proprie quando quis dirigitur a superioribus causis ad efficaciter eligendum vel exequendum facere aliquid vel omittere: cui cõiungitur per accidens aliquis sibi inopinatus euentus bonus vel malus. Ideo diuersimode celi: angeli & deus dicuntur hominem eufortunare vel infortunare. Nam celi dicuntur eufortunare scilicet cõmuniter inquantum imprimunt in corpus aliquam passionem per quam voluntas inclinatur ad exequendum aliquid quod ignorat vnde sibi bonum contingat. Angeli autem dicuntur magis proprie q; celi eufortunare cum illuminant vel instigant intellectum vnde postea voluntas inclinetur ad exequẽdum aliquid quod ignorat vnde bonũ sibi cõtingat. Proprissime autẽ dicitur aliquis eufortunari: quando voluntas alicuius inclinatur a deo: illuminatur ab angelis: inclinatur a celis ad exequendum aliquid quod ignorat vnde bonum sibi contingat. Et econuerso. Communiter aliquis dicitur infortunari quando voluntas eius inclinatur & vult & cõsequenter agit contraria ad quẽ mouet celum. Magis ꝓprie dicitur infortunari quando voluntas eius & electio inclinatur & agit cõtraria ad que celum inclinat & angelus instigat. Nam homo nõ semper eligit illud ad quod angelus intendit & corpus celeste inclinat. Et ideo licet in omni re nunq; cesset prouidentia diuina. Angelus autem quandoq; dicitur deficere a custodia hominũ inquantum homo potest non eligere illud ad quod angelus mouet: secundũ illud Iere. li. c. Curauimus Babylonem & nõ est sanata. Derelin

quamus eam. Propriſſime autem tunc dicitur aliquis male fortunari quando voluntas eius ex certa intentione conatur et agit contraria ad que inclinat celum/inſtigat angelus/& mouet deus. Sicut de quodam ſcribit Iere. xxij. Scribe virum iſtum ſterilem virum qui in diebus ſuis nō ꝓſperabitur. Secundum notabile eſt ꝙ deus & angeli variis de cauſis fortunant & infortunant homines bonos & malos. Nam bonos infortunāt quādoq; in penam alicuius culpe aut ſtulticie aut in exercitiū virtutis. ſ. prudentie: patientie zc̄. Malos autem quandoq; fortunant ad retrahendum a malo vel vt remuneret de bonis in peccato factis zc̄. Ideo in omnibus gratias deo exhibere debemus. Tertium notabile eſt ꝙ homo fortunatus vel infortunatus dicit̄ reſpectu bonorum corporalium nō ſpiritualium. Cuius ratio eſt quia homo tunc dicitur bene vel male fortunatus: quando preter intētionem ſibi accidit aliquod bonū vel malum vt pt̄ ſupra: ſed bona ſpūalia vel mala nō poſſunt preter intentionem euenire cū electione cōſiſtant. ergo zc̄. Quartum notabile eſt ꝙ magna eſt benignitas dei erga hoīes in hoc ꝙ nō ſolum eis bona adiungit de cōmuni curſu nature & etiam manifeſte ſupnaturaliter. Sed etiā occulte per modum fortunationis mutiplicando bona inopinate & mala remonendo. Quintū notabile eſt ꝙ ex quo nec homo nec angelus de cōmuni lege poſſunt omnia mala preuidere & oēs cauſas accidentales & inopinatas precognoſcere niſi ſolus deus: & fortuna vl̄ infortuna ē cauſa per accidens zc. Ideo deo in oībus caſualibus ꝑiculis cōtingētibus nobis. debem⁹ nos cōmittere vt nos ab illis ꝓſeruet: de q̄b⁹ periculis caſualib⁹ loquit̄ Aug⁹. xxij. de ci. dei. c. xxij. dicēs. Sꝫ ꝓter pueriles penas zc. cui⁹ lōgā ibi vide ſentētiā. hec aūt ex theologis et phīs.

Caput Nonum

Quarta questiũcula ē: Quot sunt cõditiones fortune. Ad quã sic rñdet̃ ꝙ licet mlte sũt cõditiones ei⁹: tñ principaliores sũt nouẽ. Quarũ prima est ꝙ fortuna ĩpellit hoĩem sine ꝓpria ratione hoĩs fortunati. Qđ patet: qa ĩpetus ille quẽ bene fortunati sequunt̃: sũt sine rõne. Patet qa si ab aliq̃ bene fortunato querat̃ quare sequit̃ talẽ impetũ/nesciet rationẽ reddere. Sz dicet hoc facio qa sic michi dictat cor & ita ꝓ ratione beneplacitũ voluntatis & dictamẽ cordis assignabit dicens. Sic placet michi: & ita dictat cor. Scđa cõditio fortune est ꝙ ipsa excedit & supat prudentiã hoĩm sapientũ: cui⁹ ratio est: qa tales. s. bene fortunatos oportet suscipere illũ instinctũ diuinũ qui superat oẽm sensum et oẽm intellectũ. Vnde oĩs hoĩm prudentia circa fortunã bonã vel malã nichil penitus innouare põt. Tertia cõditio fortune ē ꝙ illa magis fauet simplicib⁹ & stultis q̃ sapientib⁹. Qđ ꝓbat̃ dupliciter: ratione & exemplo. Ratiõe sic. Quia ille est magis fortunatus qui magis sequit̃ diuinũ instinctũ. Sz simplices ammissa rõne et nõ dediti exterioribꝰ actiõibꝰ magis ꝑcipiũt & sequunt̃ interiores instictus & diuinos ĩpetus q̃ faciant sapiẽtes q rationẽ sequunt̃: ergo. Scđo pz idẽ exemplo. Sicut eni ceci ãmissis oculis magis memorant̃ & firmius retinent que memorant̃: sic simplices ãmissa rõne magis sequunt̃ diuinos instinctus. Nam plurib⁹ intẽtus minor est ad singula sensus. Vnde videmus sepius stultos in preliis vincere: ludis taxillorũ ditari: & multa eufortunia talibus euenire: quare ꝓuerbiũ extat quasi ꝓbatũ verbũ dicẽs. Fortuna idio che pocho senno basta. Et iterum. Vbi fortuna ibi debilitas intellectus Quarta cõditio fortune est ꝙ fortuna est mixta: vñ in hac vita nullus reperit̃ ita felix & fortunatus: quin in

aliquo sit male fortunatus. Vnde Aug⁹ de hoc rationes assignās sermone.xxix.sup Matheū dicit. Ideo deus felicitatibus terrenis amaritudines īmiscet vt alia queratur felicitas cuius dulcedo non est fallax discurre ꝑ oēs qui appellati sunt felices. Quinta cōditio fortune est ꝙ sit equa & iusta/ex eo qa sepius boni videntur esse infortunati. Vnde Greg⁹.xv.moraliū dicit. Presentis vite ꝓsperitas īnocentie testis nō est: qa multi ad perhennē vitaꝫ ꝑ flagella redeunt: & pleriq; ad infinita supplicia sine flagellis deducūtur. Et iterū Greg⁹ in quadā omelia dicit Presentis vite ꝓsperitas aliqñ datur vt ad meliorē vitam ꝓuocet: aliqñ vt in eternū pleni⁹ dānet. Et iō nullus debet gaudere de peccatore bene fortunato. Vnge Aug⁹ sup psalmos ait. Nemo gratuletur homini q ꝓsperatur in vita sua/cuius peccatis deest vltor: & adest laudator maior hec ira domini est. Irritauit enī dominū peccator vt hic correptiōis flagellū nō patiatur. Sexta cōditio est quia habet defectum veritatis. Multa enī credimus esse fortunata que nō sunt: & ecōuerso. Et iō diligēter debemus attendere circa fortunam bonam vel malam Vnde Aug⁹ de verbis dñi. Magne virtutis ē cū felicitate luctari. Magne felicitatis est felicitate nō vinci. Septima conditio est: qa ipsa est instabilis. Nam bona fortuna hui⁹ mundi parū durat. Vnde Innocenti⁹ libro de vilitate conditionis humane dicit. Subito cum nō suspicatur infortuniū accidit: calamitas irruit mors intercipit quā nullus euadit. Vnde Seneca epistola.iiij. Neminez eo fortuna ꝓuexit/vt nō tm̄ illi minetur quantū ꝓmiserat. Noli huic trāquillitati confidere: momēto mare euertitur/& eodem die vbi luserūt nauigia sorbentur. Vnde verba fortune Boetius recitans inquit. Hunc cōtinuū ludū ludim⁹ rotā volubili orbe versam⁹ infima

ſummis ſumma infimis mutare gaudemus. Octaua cõditio eſt cecitas. Vnde pagani fortunã cecam pinge-bant: eo q̃ paſſim in quoſlibet incurrẽs ſine vllo exami ne meritorũ ad bonos & malos venit. Non autẽ dicitur ceca: qa ipſa ceca ſit: ſed qa cecos plerũq̃ facit quos cõple ctitur. Vnde Liuiꝰ dicit. Raro cõtingit ſimul hoĩbus bo nã fortunã bonãq̃ mẽtem dari. Et Boetiꝰ inqt. Fortu na quẽ fouet: cecũ facit & ſtultũ. Et Iuuenalis li. ij. dicit. Rarus eni ferme ſenſus cõis in illa. Et Tullius de amí citia inqt. Fortuna nõ mediocriter ignaros multos exce cauit: cuius cõtrariũ prudenti accidit. Vnde Seneca. For tune inſtabilitas prudẽtis aĩm nõ cõquaſſat. Nam vir tuoſus neq̃ fortuna bona extollitur: qa nullũ bonũ ex terius ẽ qd̃ ipſe mltum appretiet: neq̃ mala fortuna de primit: qa nullo ifortunio tm̃ triſtat q̃ a via rõnis de clinet: vt etiam. iiij. ethicorũ. dicit phũs de magnanimo.

Nona cõditio fortune eſt q̃ ipſa nunq̃ pfecta ẽ. Nam pfectum dicitur cui nichil deeſt. Nullus aũt in hac vita fortunatus eſt cui nõ deſit aliquid & cui ſufficiat id quod habet: quiq̃ cũ ſua felicitate infinitas nõ habeat amaritudines. Vnde dicebat Boetiꝰ in. ij. de cõſo. Quã multis amaritudinibꝰ humane felicitatis dulcedo reſper ſa eſt: que ſi etiã fruenti iocũda eſſe videa t̃ tñ quo mi nꝰ cum velit abeat retinere nõ poſſit. hec ex theo. & phĩs.

Quinta queſtiũcula eſt: An medici: luſores: milites: agricole fortunẽtur ab aſtris in opibus ſuis. Ad quam primo videtur reſpõdendum affirmatiue ſic. Nam ſicut videmus q̃ quedaꝫ inaĩata corpa ſiue naturalia quaſdã occultas vi res & efficientias ſingulares a celeſtibus corporibus & eorum impreſſionibus cõſequũtur preter eas que cõſe-

quſitur ad qualitates actiuas & paſſiuas elemẽtorũ: ſi cut magnes trahere ferrũ habet ex virtute celeſtis corpo ris. Et lapides quidam et herbe alias habẽt a celo occultas virtutes. Ita nichil ꝓhibet ꝙ aliquis homo habeat ex im preſſione celeſtis corporis aliquã ſingularem efficatiã in aliquibus corporalibus proſpere faciendis. quam alius nõ habet/vt medicus in ſanando & agricola & miles

Reſpõdeo dicendũ/ꝙ diuerſimode ad hãc queſtionẽ reſpõdent Auicẽna: dñs Henricus de Aſſia: & ſanctus Tho. iij. contra gentiles. Nam Auicenna dicit: ꝙ medi cus: agricola: luſor & miles ꝛc. nõ ꝓſperantur vltra alios homines in opibus ſuis ex impreſſione aliqua celoꝝ in natiuitatibus ſuis. Sed illud poteſt eſſe ex forti imagi natione hominis que magne efficatie & mirabiles effectus operatur: nõ ſolum in homine ſed etiã in materia exteriori/vt patet de faſcinatione vetularũ: vt in tertia de cade dicẽt. Dicit ergo Auicenna ꝙ ſicut luſori habenti imaginationẽ fortiorem & vehementiorẽ de aliquo numero optato citius euenit numerus quem elegit in taxillis ꝙm alteri nõ habenti ita fortem imaginationem. Ita etiã medicus: miles: agricola fortius imaginãtes & vehementius intendẽtes in effectus optatos fortiꝰ & melius operabunt ceteris medicis: agricolis: militibꝰ nõ ſic vehemẽter intendentibꝰ in ſibi tibus effectibus. Sed hoc nõ valet: qa dicta poſitio Auicenne de virtute imaginatiua in materiã interiorẽ vel exteriorẽ tanꝙm vanam & fantaſticã: tam a phis ꝙm a theologis reprobat/ fundamentuꝫ nõ habens nec in ratione nec in experientia: vt. ſ. Tho. adducit. iij. cõtra genti. c. ciij. & pri. ꝑte. q. cxvi. ꝓut infra ꝓbabit in tertia decade nono capite. Alia eſt opinio dñi mgri Henrici de Aſſia ſup Geñ. (qui tenet contra Tho) dicentis: ꝙ a nulla diſpoſitione celi hominibꝰ ꝓueniꝛ

poteſt vt magis ꝑfectuoſe vltra alios homines agant que intendũt: patet dicit ipſe ꝙa vna virtus naturaliter agens ſemꝑ tendit ad eundẽ effectũ in ſimili paſſu. Sed videmus ꝙ nõ ſemꝑ datus miles: medicus: agricola vel luſor tendit ad eundẽ effectũ in ſimili paſſu: ergo. Verbi gratia: ſi in ſorte ludente ad taxillos eſſet aliqua occulta virtus naturalis/nõ poſſet fieri quin ſemꝑ aut frequẽter eueniret illud ad qđ a celis ſortes eſt inclinat⁹. Nam ſi virtus celeſtis in ſorte iam vertit taxillos ad ſeptẽ oculos ſemper mouebit eos taliter: ſiue eligat ſeptẽ ſiue quẽcũꝙ alium numerũ: quod tñ videtur eſſe falſum & cõtra experientiã: ergo. Et ſimiliter eſt dicendũ de medico: agricola & milite. Et iſte ſi petatur a quo accidit hec proſperitas in ludendo: diceret ꝙ qñꝙ ꝓuenit a deo vt quis aliqđ exercitiũ preceteris agat magis ꝓſpere. Vnde et ſacra ſcriptura directioni dei attribuit huiuſmõi: vt ꝓz Geñ. xxx. in educatione aialium Laban ſub cura & contractiõe Iacob. Et Geñ. xxxix. Proſperitas negociorũ Phutifaris in manib⁹ Ioſeph: deo attribuit̃ et nõ fato natali. In ludo autẽ taxillorũ vel ſimilibus negocijs poteſt quis fortunari ſolũ a ſpiritibus bonis vel malis: ꝙ quidem occulta coopatione facere poſſũt vel mouẽdo taxillos in aere vel in manu proijcientis ſicvt quicqđ vnus elegerit ſup taxillos hoc ſemꝑ ei eueniat & nõ alteri. Similiter dicit dñs Henricus de medicis ꝙ vnus medicus ceteris paribus ex parte artis medicine & exꝑte experiẽtie infirmi & medicinarũ applicatione & morũ: nõ eſt magis & minus ſanatiu⁹ ꝙꝫ alter niſi forte ꝑ accidens in quantũ vnus medicus eſſet cuiuſdã corrupte aut contagioſe & peſtifere cõplexionis que inficeret ꝑ viſũ: tactũ vel anhelitũ infirmos: ſicut baſiliſcus inficit ꝑ viſum: & mulier imunda ſpeculũ: & ita ecõuerſo eẽt imaginandũ

de cõplexione medici sani hilaris viuacis et salubris qui ceteris paribus plus ꝓficit infirmo ꝙ alter medicus infirmus zc̃. Itẽ plus ꝓficit infirmo medicus deuotꝰ qui in practica sua recurrit de nocte ad iesum xp̃m petens diri gi ad salutẽ infirmi quẽ in sua cura habet ꝙ alter ceteris paribꝰ qui tm̃ cõfidit in arte xp̃o cõtempto: vt pz in me dicis deuotis & in iudeis medẽtibꝰ. Similiter etiã dicit de milite & rustico q̃ si credant̃ a celis habere qd̃ ceteris paribus ille fortunatiꝰ pugnet altero: & ꝙ bladum semi natum de manu vnius rustici melius perueniat ꝙ semi natum similiter in eodem agro: similiter prato & in eo dem tempore ab alio rustico/superstitiosuꝫ est: & vidẽ tur isti fatali superstitioni fauere. Rusum etiã iste dicit ꝙ positio hec posset esse infidelibꝰ & fantasticis occasio opinandi ꝙ christus fuerit sic natus ꝙ contraxerit a celo quandam virtutẽ mirabilem sanatiuã: omnes quos tã geret vel videret: sanans per visum naturaliter: sicut ba silisc̃ interficit. Et addit p̃dictus ꝙ q̃ tenẽt affirmatiuã q̃ siti esse veram: amplexant̃ superstitiosam illaꝫ opinio nem de imaginibus astrologicis ꝙ res naturales fixe re ciperent tales impssiões ab astris ĩmo crederẽt ꝙ res ar tificiales vt pote imagines fabricate sub certis stellaruꝫ habitudinibus reciperent ĩpressiones a stellis: que opi nio vt dicit est vanissima. Et predictus Henricus respõ det Tho. de magnete dicens: ꝙ magnes non habet vir tutem attractiuã fieri superĩpressam a celo accidentaliter sed illam habet tanꝙ secundam qualitatẽ a tota specie consequentẽ suã cõplexionẽ specificam: quemadmo dum est de viribus herbarum & lapidũ & seminũ: que virtutes non habent a corporibus celestibꝰ superifluxas: sed oĩno consequenter se habentes ad complexiones & formas specificas eorum. Sanctus Tho: vero tenet ꝙ si-

cut naturalia corpora sortiunt̃ virtutes quasdã occultas consequẽtes speciẽ ex ĩpressione celestiũ corporũ: ita etiã aliqui hoĩes ex ĩpressione celorũ ĩ eorꝝ natiuitatib⁹ cõsequunt̃ aliquas virtutes occultas q̃bus ꝓspere & ꝓfectuose vltra alios hoĩes agant que intendunt. & tenet hoc in iij.c.contra genti.& etiã.in.xxij.q.lxvi.ar.ij.vbi dicit q̃ licet naturalia corpora sortiant̃ aliquam virtutem occultam a corporibus celestibus vt dictum est: imagines tñ formate ab astronomis a corporib⁹ celestib⁹ nullã habẽt virtutẽ. Sed si quã vident̃ habere illa est ex opatione demonũ: cui⁹ signũ est dicit ipse q̃a oportet inscribi quosdã caracteres q̃ naturaliter nichil operant̃. Et ponit ibidẽ differentiã inter imagines astronomas & nigromãticas dicens q̃ in imaginib⁹ nigromanticis fiunt expresse inuocationes: prestigia & expressa pacta cũ demonibus. In astronomis autẽ imaginibus sunt pacta tacita per signa quarũdam figurarum seu caracterũ: ideo ambe huiusmodi imagines reprobant̃ in decretis.xxvi.q.ij.c.illos. Que aũt istarũ opinionũ.s.scti Tho.& dñi Hẽrici sit tenenda nõ est mensure neq̃ ignorantie mee iudicare. Ego vero tenerem viã ad quã pauciora sequerentur incõueniẽtia. Hec ex inductis intra questiunculã.

Quinta questio prĩcipalis hui⁹ noni capitis ẽ de p̃ctica diuinatoria effectuũ futurorũ ex astris & imaginib⁹ siue ĩ celo stellarũ cõgregationib⁹. Circa quã tres q̃stiũcule soluent̃: q̃rũ q̃lib3 ĩfra suo ordĩe declarabit̃.

Prima questiuncula est: Si deus a principio in celo stellato.i.firmamento posuit stellas scd̃m aliquas formas vel imagines aĩalium & specierũ mundi inferioris. Ad quã videt̃

primo respõdendũ affirmatiue. Nam sacra scriptura expressam mentionẽ facit de aliquibus glomerationibus stellarũ quas deus in principio cõstituit & disposuit in celo: ergo: ꝓbat̃ antecedẽs. Nam Iob. xxxviij. dicit dñs. Nunquid cõiungere valebis micãtes stellas pliades aut girũ arcturi poteris dissipare: nũquid ordinẽ nosti celi et pones rationẽ ei⁹ in terra. Et ipse Iob de deo. ix. c. dicit. Qui extendit celos solus & graditur sup fluctus maris Qui facit arcturũ et oriona & hyadas & interiora austri. Qui facit magna & incõprehẽsibilia & mirabilia. Et iterũ Amos. v. Qui cõuertitis in absinthiũ iudiciũ: & iustitiã in terra relinquitis facientẽ arcturũ & orionẽ. Ergo ex sacra scriptura potest haberi ꝙ de⁹ ex stellis constituit dictas imagines de quibus faciunt mentionẽ omnes astronomi. Nam arctur⁹ est imago vrse circa polũ arcticũ situata in qua septẽ stelle nobiliores quasi currũ faciũt habentẽ themonẽ. Item stelle que vocant̃ hyades & pliades sunt in celo in quadã imagine scdm astrologos. Item orion est imago viri armati terribilis tenentis ensem qui & audax dicit̃: & vt apparet ex tabula stellarum fixarũ que ponit̃ septĩa distinctione Almegisti. Figura orionis cõplectitur vigintiocto stellas & situatur in parte mirabili celi ante vestigia tauri vt dicit Isidor⁹ li. iij. Posuit etiã deus dicunt astronomi in celo alias imagines. 48. de quibus oĩbus nõ facit mentionẽ sacra scriptura. l. xij. in zodiaco. s. Arietẽ. Taurum Geminos. Cãcrum zc̃. Et triginta octo extra zodiacũ. s. imaginem draconis fluxuose situati circa polũ arcticũ: in qua imagine scdm Ptolomeũ sunt. xxxiij. stelle. Et circa illũ draconẽ sunt due imagines vrsarum. s. minoris & maioris. Item inter illas. xxxviij. imagines: est imago persei id est imago viri deferentis caput algol id est diaboli;

Caput Nonum

Rursum est ibi imago hominis inflãmati vel flãmis cincti. Ibi est imago saltatoris: imago ioculatoris: imagines duorum vulturũ: imagines serpentũ: scorpionũ: canũ: lupi: leporis: cerui pegasei: equi alati: imago ydrie: imago centauri: cui? anterior pars est hominis & posterior equi: & ita de alijs huiusmodi formis mõstruosis: sicut in picturis astronomoꝝ videri põt & solet. ¶ Sed i cõtrariũ est qa dicit scriptura Gen. ij. Igit̃ pfecti sunt celi et terra & oẽs ornatus eorũ. Qualẽ autẽ ornatũ & pfectiõnẽ haberet celũ si ex chimericis mõstruosi tatib? & imaginib? fabricatis nõ a deo: sed a diabolo constaret. ¶ Respondeo dicendũ qꝫ sicut tortuosus fallax draco & princeps mũdi huius qui olim terrã varijs idolorũ monstruosis imaginibus ipleuit suggerẽdo prefecit cuilibet generi rerũ aliquẽ deũ. Ita deo pmittẽte opus pulcherrimũ & gl̃iosum dei. s. celũ qđ deus cõstituit mortalib? ad obiectum religiose cõtemplationis attẽtauit iplere imaginibus in quibus ipse apparere cõsueuit & illud facere speculum superstitiose diuinatiõis. Nam si dñs de? formas & imagines aialium posuisset in celo vt aliqs vultus fixus aialibus terrenis correspõderet a quo depẽderẽt formarent̃ indiuidua cõseruarent̃ & vultuarent̃ sicut posuit imagines in celo bestiarũ ferociũ & viliũ atqꝫ chimeraꝝ inutiliũ. Multo magis ibidẽ posuisset imagines mitiũ & vtiliũ aialium & aliqrum hoim virtuosorum. Sed videmus in celo nõ imaginẽ colũbe: sed cerui non agni: sed hirci: nõ crucis & crucifixi: nõ sacerdotis: sed ioculatoris. Ergo omnipotẽs deus magis sollicit? fuit de conseruatione aialium: ferocium: ranarũ: serpẽtum: inutiliũ qꝫ mitium: hoibus in multis subseruientium. Ergo falsum est qꝫ a deo tales imagines inter stellas celi sint formate. Item si dñs de? subiecit vnamquãqꝫ

ſpeciē generabiliū & corruptibiliū ſue imagini in celo vbi eſt imago vitis: imago arboris pomiferi: imago tritici & ceterarū ſpecierū hūano vſui p̄cipue neceſſariarū: Ideo bene dicebat Iſido. li. iij. ethi. c. vlti. q̄ poſtq̄ interp̄tatus eſt noīa extranea dictarū imaginū ſubiungit: aliorum ſignorū obſeruatiōes vel cetere res ſupſtitioſe que ſe ad cognitionē ſiderū iungunt fidei nr̄e ſine dubio cōtraria ſunt & ſic ignorari debēt a xp̄ianis vt nec ſcripta eſſe videant. Sed nōnulli ſiderū pulchritudine & claritate pellecti in lapſu ſtellarū ceca tis mētibus corruerūt ita vt per ſupputationes noxias (que matheſes dicunt) euētus rerum perſepe p̄ſcire poſſe conent: quos nō ſolū xp̄iane religionis doctores: ſed etiā gentiliū Plato Ariſtoteles atq̄ alij veritate cōmoti concordi ſnīa dānauerunt dicētes confuſionē rerū poti⁹ de tali ſuaſione generari. ſ. q̄ p̄ficere quoquo modo humane felicitati. hec ille. Ex quo dicto Iſidori tria habent. Primū q̄ multa ſupſtitioſa adiuncta ſunt cōſiderationi aſtrorū. Secundū q̄ cōiecturatio de futuris eſt poti⁹ in cōfuſionē rerum humanarum q̄ ad directionē earū. Vnde ſomnia cogitatiōes hoīm ex aſtris conſiderare ſupſtitioſum eſt. Tertium q̄ reales & p̄fecti p̄ī diligētes rerū conſideratores ex ſuis princip̄ijs ponūt hoc negociū ſupſtitioſum eſſe. Vnde de platone et Ariſtotele ſubdit Iſidorus. Et q̄uis ipſi nō fuerint celeſti ſapiētie dediti veritatis tn̄ teſtimonio errores eorū merito p̄tulerūt. hec ille. Ad obiecta autem in fronte queſtiuncule poſita patebit reſponſio in vltimo tertie queſtiuncule. Ex Henrico vbi ſupra.

Secunda queſtiuncula eſt: Si aliquo rōnabili mō & nō vane & ſupſtitioſe potuerunt tranſferri in celo tales imagines.

Vel sic. Si aliquo rationabili modo: & nõ supstitiose ta
les imagines trãslate sint & attribute: stellis in celo. Ad
quã sic rñdet ꝙ qnqꝫ cause repiũt trãslatiõis ĩ celo taliũ
imaginũ. Pria cã assignat a poetis. nã poete fingũt arietẽ
in celo in honorẽ iouis/quẽ cornua arietis ĩ capite hr̃e di
cũt. Taurũ sil'iter ĩ celo collocãt ĩ honorẽ Iouis eo ꝙ ĩ bo
uẽ fabulose sit cõuersus qñ europã trãsuexit. Castorem
quoqꝫ & pollucẽ post mortẽ inter notissima signa cõsti
tuerũt vt signũ gemini. Leonẽ in honorẽ herculis/quẽ/
in grecia virtuosissime occidit. Capricornũ ꝓpt Capreã
quãdaꝫ Iouis nutricẽ. Et sic scd̃m fabulas aliorũ vt pꝫ ĩ li.
imaginũ. 48. celi. Idolatre aũt & gẽtiles trãstulerũt in celo
huiusmõi imagĩes rõne honoris vl' laudis aliq̃ꝝ hoĩm
virtuosorũ vl' aĩalium ꝓpter aliq̃ ĩsignia facta vl' bñficia
singularia que ĩ inferiori mundo fecerũt: ꝓpter q̃ hoĩes
transtulerũt ĩter deos vl' deas: & aĩalia ĩter astra celi vt di
cit Isido. viij. ethi. Vñ etiã vt tradit Guilhelm⁹ pisiensis
credebat gentiliũ supstitõ: hoĩes ĩ hac vita ꝓbos & stre-
nuos post mortẽ ascẽdere ad supos in q̃sdã sidereas mã-
siones vl' stellas cõpares. Malos descẽdere ad inferos. Id-
circo dum celũ clare stellatũ inspiciebãt ĩterrogabãt vbi
est mansio hercul'. In q̃ stella habitat hector. Vbi habitat
talis & talis zc̃. ꝓpter qd̃ a poetis gẽtilib⁹ & idolatris di
stribute fuerũt stelle scd̃m dictas imagines in honoreꝫ
& deificationẽ hoĩm famosorũ quos appellãt deos suos.
Et iste modus trãslatiõis oĩno vanus & supstitiosus est.
Scd̃us modus trãslatiõis specialit' dictaꝝ. xij. imaginũ
zodiaci inter stellas esse poterat ad exprimẽduꝫ sil'itudi
narie statũ solis vl' ꝓprietatẽ aure vl' tpis q̃ vt plurimũ ac
cidit qñ sol est ĩ illa: vel in illa pte zodiaci. Verbi gr̃a: col
locare potuerũt Cancrũ ĩ. iiij. pte duodecĩ signorũ zodia
ci ex eo ꝙ cũ ad illud signũ in mense Iulij sol venit: re-

trogredit̃ in modũ cancri: & breuiores dies facit. hoc. n. aĩal ad vtrãq; partẽ gressũ dirigit. Similiter sextã duodecimã zodiaci Virginẽ vocare potuerũt: eo ꝙ in illis diebus q̃bus ꝑ eã sol decurrit terra exhausta solis ardore nichil parit. Pars vero sequẽs vocari potest libra: q̃a sole existente in principio illius partis est eq̃litas diei & noctis. Vltimas partes zodiaci Aquariũ & Pisces vocare potuerũt: eo ꝙ hyemis tpe sole ibi existente crebri⁹ pluuie fiant & sic de sil̃ibus. Et licet scd̃m istũ modũ nõ possit sumi natura duodecim signorũ que eis cõiter attribuitur. Ratio est: q̃a alias illa pars que Cancer vocatur deberet dici calida & sicca: q̃a sole existente ibi aura vt plurimũ est talis. & tñ idẽ respectu habitantiũ sub polo vel sub eq̃noctiali vel alia ꝑte eq̃noctialis esset alterius & alteri⁹ cõplexionis respectu huius vl̃ illius regionis: ergo realiter & phisice ꝓcedendo sumere oportet naturas signorũ vel. xij. ꝑtiũ zodiaci si qua in eis reperit̃: a stellis fixis/ q̃ sunt in eis: & iuxta eas ex vtraq; parte versus austrũ & aq̃lonẽ. tñ quõcũq; sit hic mod⁹ trãslatiõis signorũ nõ est sup̃stitiosus: nisi ad plus trahat̃ q̃ debeat vt. s. verbi gr̃a: aliq̃s crederet ꝙ q̃a q̃s natus cancrũ hñs ĩ ascẽdente futurus esset hõ retrogradus: duplex in moribus vl̃ aliq̃d huiusmodi sup̃stitiosũ eẽt oẽ tale. Tertia cã vl̃ occasio originalis translatiõis taliũ imaginũ inter astra esse potuit quedã cõformitas positiõis stellarũ in certis aggregationib⁹ quẽadmodũ adhuc rustici vocant quandã cõgeriem stellarũ currũ/ aliã gallinã cũ pullis: Et hec q̃dem sup̃stitiosa nõ est. Quarta cã esse potuit huiusmodi translationis: q̃a antiq̃ p̃ꝺi considerantes aliq̃s stellarũ cõgregationes iuenerũt ꝑ obseruantiã effectuũ ꝙ talis stellarũ cumulus esset talis nature & ꝓprietatis. Verbi gr̃a. Quidã habens in ascẽdente dum nasceretur

imaginē simie exptum est cōtraxisse vultū similē illi aīa li. Sed hoc falsū est. Nam capio (verbi gr̄a) cōuentū stellarum: q̄ vrsa dicit̄: & grece arctos: & arguo sic. Impossibile est naturalit̄ sciat̄ natura illius cumuli stellaꝝ: ergo habet̄ ꝓpositū. Cōsequētia bona: & añs ꝓbat̄: q̄a natura data stelle fixe sciri nō pōt nisi ex aliq̄ aspectu alicui⁹ planete existētis in eodē gradu zodiaci cū ea: sz hoc nullo mō sciri pōt: ergo. Ratio ē: q̄a q̄libet semicirculi transit⁹ inter polos zodiaci ꝑ gradū stelle: cōp̄hēdit plures stellas fixas de quaꝝ nulla sciri pōt cui⁹ fuit dictus effect⁹. ergo. Quinta cā & vltīa hui⁹ supstitionis potuit esse ille spūs erroris: cui sūma cura est scd̄m. b. Augu. hominib⁹ noxias opiniōes inducere/maxīe de astralib⁹ fatis: scd̄m ꝙ tales aut tales astrorū habitudines sint cause vl̄ signa taliū effectuū futurorū: & tot suggessit in illo pulchro ope dei celo obscurarent̄ habitudines: tot aspectus: tot respect⁹: tot imagines: tot situs: tot dispositiōes & astroꝝ varietates: ꝙ vix aliq̄s effect⁹ etiā casualis contingere nouiter pōt: quin ex post facto possit q̄si eius vestigiū ibi repiri. Et ex h̄ facile ē astrologis ex post facto reducere & colorare effect⁹ q̄ contingūt ad astra tanq̄ ex eis reluxissent. Sed ante factū nichil certi p̄dicere pñt. Iste ergo humane salutis callidus emulus diabolus: q̄ suggessit priorib⁹ tp̄ibus hoībus p̄ditis varias artes diuinatorias: vt geometriā: magicā: nigromanticā. Ipse etiā suggessit hoībus hāc practicā diuinatoriā ex astris attendēs ꝙ talis ars diuinatoria plus aliis artibus supradictis colorari posset: q̄a cōiter experiunt̄ hoīes ꝙ astra multipliciter agunt in ista īferiora. Valde ergo periculosum est de illa practica seu arte iudiciorū se ītromittere maxime scd̄m traditiones antiquorum qui circa astra versabantur: non vt veritatis īquisitores: sed vt ex astris diui-

natores. Hec dñs Henricus de Assia sup̄ Genesim.

Tertia questiuncula est: An ex astris & imaginib⁹ talibus possit aliqua practica certa & diuinatoria effectuū & futurorū euentuū haberi ab hoīb⁹. Et videt primo q̄ sic: qa species rerū generabiliū & corruptibiliū sunt eterne & fixe q̄ uis indiuidua fluāt & refluāt. Et p̄ cōsequens videt q̄ cuilibet taliū speciei rerū correspōdeat aliqs vultus in celo fixus a quo depēdeat & cōseruet & ei⁹ indiuidua formētur & vultuētur: vt etiā inuere videt phūs. ij. de generatione. Itē Ptolomeus. ix. ppositione centiloquij dicit. Vultus hui⁹ scī subiecti sunt vultib⁹ celestibus. Item videmus q̄ stabiliter imprimi pōt alicui materie elementate artificialiter effigiate virtus alicui⁹ imaginis cui obediunt indiuidua specierū. Nam reperta est quedā imago Scorpionis formata a quodā astronomo tpe quo imago Scorpionis in celo vigebat: que curabat hoies a scorpione morsos. Item hali habēr azel astrologus li. iiij. qui est de naturalibus. c. i. narrat de quodā filio cuiusdaz regis nato habente in ascendente libram & sup̄ plures planetas. s. Iouem: Martē: Venerē: Mercuriuz: ppter quod conuocati fuerunt astrologi inter quos tandē ipse hali dixit: q̄ si puer transibat tertiuz diē erit de ipso magnuz miraculū & q̄ possibile esset illuz puerum dicere aliquā pphetiā. Et euenit q̄ ante q̄ transirent. xxiij. hore puer ille insedit & incipit loqui dicēs. Ego infeliciter nat⁹ sum ad denunciandū destructionē gentis almanazar & indicandā translationē regni azdexit ad extraneos: quo dicto cecidit & mortu⁹ ē: ergo. Item exp̄tum est q̄ puer nascens habens in ascēdente seu in prima domo hemisperij vrsā cō traxit vultum vl' phisonomiā q̄si vrse: &

ita cõtraxiſſet vultũ ſimie aſcẽdente imagine ſimie celeſtis & ſcdm hunc modũ in alijs. Item mgr̃ Laurentiꝰ de puſio tonſor ex inſpectiõe imaginũ in li. quẽ edidit: docet futuros euẽtus huiuſmõi cognoſcere: ergo. Sed in cõtrariuꝫ eſt Iſido. iij. ethimo. dicẽs: negociũ imaginũ celi ſuperſtitioſuꝫ eſt. Et in titulo de mathematicis/leges ciuiles iudicãt ſuperſtitioſos mathematicos ex ciuitatibꝰ politicis eẽ pellẽdos oĩno. Ad rõnes aũt eorũ rñdetur: & prĩo ad primã rõnem i cõtrariũ negat cõſequẽtia: & rõ negatiõis eſt: qa ſpẽs rerũ ꝓpetuant a virtute generatiua a creatore rebꝰ corruptibilibꝰ i primordio creatis indita ſiliter & naturalis inſtinctꝰ & ĩclinatio quã videmꝰ oĩbus aialibus ineẽ ad generandũ ſibi ſimile. vnde dicit̃ qꝫ ſol & ſtelle cõtinet hec iferiora virtualiter nõ figuraliter. Ad ſcdm/none ꝓpoſitionis Ptolomei dr̃: qꝫ ſi ipſe ĩtelleꝛit qꝫ quelibꝫ ſpẽs terreſtris ſic depẽdeat a ſibi correſpondente quedã imagie celeſti: qꝫ qñ imago illa viget ſupiꝰ illa ſpẽs vigeat iferius: & qñ fortunat ſupius: fortunet̃ inferius. & qꝫ ſtabilire & ĩprimere põt alicui materie elementate artificialiter effigiate virtutẽ cui obediãt idiui dua illius ſpeciei. Dico qꝫ loquebaꝫ deceptꝰ famoſitate opiniõis q̃ tunc de talibus imaginibꝰ dabat. Et ad illud de imagine facta ſcorpionis dr̃ qꝫ effectus ille curatiõis a morſu ſcorpionis nõ fuit ex virtute intrinſeca imaginis in celo: Sed potuit eſſe multis alijs modis ꝓ accidens cõcurrẽtibꝰ in armigero curato & talit̃ leſis. Nam etiã ibidẽ dicit̃ qꝫ fuit ſcripta in quodam lapide precioſo a quo potuit talis vis oriri. Item ibi dicit̃ qꝫ antiqui: celeſtes vultus ſculpebant in lapide & miſcebant cũ eo alia ad hoc neceſſaria. Rurſus etiã dicit̃ qꝫ ſi anulus habuit a ſcorpione celeſti talem virtutẽ: quomodo ergo curabat a veneno ſcorpionis & nõ magis auxit periculũ cõfor-

mando naturam illius speciei veneni. Et per ista patet responsio ad tertiū dictum. Ad quartum dicit̄ q̄ cum vltra potentiam naturalis cursus/sit/puerū.xxiiij horarum residere & loq & de futuris pphetare apparet clare q̄ ille effectus non fuit astrorū: sed potiꝰ demonū q̄ se ibi ingerebant ad illudendū in hoc varijs & superstitiosis hoibus credituris ortum pphetarū ex fato stellarum & non speciali dei dono. Ad quintū responsum est sup̄ in.iiij.causa translationis imaginū. Ad illud magistri Laurentij qui nouiter fecit librum de fortuna dicit̄: q̄ eadem facilitate contēpnitur a doctis qua approbat̄ a fatuis. Vnde sicut ad deceptionē hoim inuenta fuerunt a caldeis & arabis alcocodē & ylech que planete nō sunt sed loca a quibus querunt̄ anni & vite natorū. Ita etiam ꝓiectio taxilloru vel patris fortune nonenarie planetarū nichil ꝓprietatis habent. Et cū dicit̄ q̄ sacra scriptura sepe loquit̄ de illis imaginibꝰ. s. de arcturo & de orione ꝛc. Respondetur q̄ nō sequitur q̄ deus a principio constituerit imagines tales vt homines attribuerent illis imaginibus effectus superstitionū & vanitatū. Sed magis vt visis taliū imaginū figuris laudarēt deum factorē earū in oibus sctis & mirabilibꝰ operibus suis.

Sexta questio principalis sub nono capite vnica est & simplex.

An. s. astrologi ex inspectiōe ylech & alcocodē in locis planetarū vl̄ gradibꝰ zodiaci possint vere iudicare de lōgitudine & breuitate vite natorū. Ad quā Astrologi rndent affirmatiue dicētes: q̄ astra sint cause viuēdi lōgioris mensurare conātes cuius libet hois vitā p habitudinē planetarū in figura celi hora natiuitatis dati nati. Conant̄ aūt illud hoc mō ostēdere.

Caput Nonum

Constituunt enī vnū de planetis vl' gradib⁹ zodiaci: quē
līgua arabica ylech appellāt: quē eligūt scd̄m certū mo-
dum descriptū ab Ptolomeo & ab Alcabitio et ab Hali
abērazel li. suo. iiij. c. iij. & ab alijs astrologie auctorib⁹
Deinde ylech electo. eligūt ipso nato alcocodē. i. datorē
annorū q̄ est ille planeta q̄ maiorē fortitudinē & digni
tatē hēt ī gradu ylech. Et ex istis duplicib⁹ vijs affirmāt vl'
p̄sumūt se scire posse quot dieb⁹ vl' ānis debeat nat⁹ tali
hora sup̄uiuere. Prima via est cōsiderādo quot ānos vl'
quantū tp̄is det nato alcocodē. Vñ cuilibꝫ planete sunt
attribute tres drñe ānorū. s. maiores: medie: & minores
vt pꝫ ex Alcabitio & Guidone bonack de Forliuio. Al
cocodē ergo vt aiūt si fuerit ī angul' & fortunatus ac for
tis: dat nato ānos suos maiores. si fuerit ī succedētib⁹ &
min⁹ fortis vl' dispositus: dat nato medios ānos. si vero
fuerit ī cadētib⁹ dat nato suos ānos mīores q̄s fridarios
vocāt. Qd̄ si aliq̄s ex benignis planetis q̄les sunt Iupiter
venus & sol ex trino vl' sextili aspectu alcocodē aspexe
rit: addet sibi ānos suos mīores. Si vero aliq̄s ex maliuo-
lis planetis: vt sūt Saturn⁹ & mars: eundē alcocodē q̄dra
ta vl' opposita īspexerit radiatiōe: ānos suos minores ab
eodē diminuet: sicut pꝫ li. iiij. hali. c. vi. Scd̄a via q̄ quāti
tatē vite nati: isti astrologi cognoscere conant̄ est cōside
rare post q̄t ānos ylech veniet p̄ directionē ad locū pla-
nete īterficiētis: vt ē mars vl' saturnus vl' cauda draconis
q̄ planeta interfector vite dr̄: quāto ergo ille āplius di-
stabit a gradu ylech: tanto nat⁹ diuti⁹ viuet. Distabit eq̄
dem p̄ gradus eq̄noctialis p̄ calculationē quandā diffi
cilē que directio vl' athazir arabice vocat̄ inuētos: quo-
rū q̄libꝫ gradus vnū annū dare solet. hec calculatio po-
nit̄ in. iiij. li. hali. c. vij. & describit̄ etiā ab Alcabitio: &
in alijs Astrologoꝝ libris. Sed in cōtrariū ē: q̄a istas:

duas vias vel modos quãtificatiõis annorũ nascẽtiũ & ꝓ
gressiõis eorũ ad mortẽ ex radice supiori: cõfũdũt: cause
longitudinis vite antiquorũ radicis ĩferioris adducte
a.d. henrico sup Geñ. & a. d. Nicolao de lyra sup geñ. v.
c. Insup modos illos friuolos supstiososq; eẽ & nõ ob-
seruãtia expimẽtali: ſ; suggestiõe diaboli olĩ introductos
q̃uis ex mltis theologorũ argumẽtis cõstare possit: spãli
ter tñ ĩ materia ista idẽ cõstat ex ineffabili veritate diuĩe
historie. Asserũt nãq; diuine historie qñq; hoĩes vixisse
plusq; nõgẽtis annis: qñq; octĩgẽtis: qñq; septĩgẽtis vt
p; ex de cursu libri Geñ. Modo cõstat ex traditiõibus
astrologice supstitõis ꝙ nullus planeta cõstitut⁹ alcoco
dẽ in q̃cũq; figura celi: põt dare natis tot annos vite. Rõ
est: qa nullius planete anni maiores se extendũt vltra vi
ginti et centũ ãnos: ad quos si sex planetarꝝ anni mĩores
rõne aspectuũ beniuolorũ adderent: qd tñ vix vel nun
q̃ in celo cõtingere potest: resultabũt ducẽti qnq̃ginta
anni vel circa: qbus plures ex parte alcocoden nullo na
torũ a celo dari possũt. Et rursus quo ad secundũ mo-
dum qui in testimoniũ supstitiõis sepe obuiat prĩo mo
do. Certũ est ꝙ planeta abscisor distare nõ põt ab ylech
in hora natiuitatis ꝑ trecentos sexaginta gradus: sed ne
cessario ꝑ minus ip̃m ab ylech distare oportet: & ꝑ cõse
quẽs quantũ esset ex illa radice vita hoĩs excedere nõ põt
366. annos vel circa. Verũ dicere possũt ꝙ nullius aspe-
ctus fortunarũ planetarũ beniuolus: ab abscisore natũ li
berare põt: ſ; hoc nõ valet: primo qa antiqtatis cõis hũa
ne vite periodus fuit tot annorũ vt prescribit. Scdo qa
anni alcocoden gradibus directiõis correspondere nõ
pñt. Ita ꝙ false & supstitiose apparẽt vie ille ex veritate
scripture dicẽtis p̃dicta: qua cõstat multos vixisse longis
sime vltra annos quos celũ duplicãs duabus vijs nascẽ-

tibus dare pōt. Dicat ergo supstitiosus quisq̄ quales figuras celi habuerūt illi q̄ nōgentis aut octingētis annis vixerūt: & nichil inuenire poterit nisi sua praxim p oīa vanā & supstitiosā esse. Dicat iterū talis aliqs q̄re in q̄tuor milib⁹ annoꝝ xl circa: nullus nat⁹ fuerit nec vnq̄ nascet sub aliqua figura celi simili figure natiuitatū antiquoꝝ q tot annis vixerūt. Sil'iter dico quo ad illa q̄ lōgitudinē vite cōcernūt: & nō poterit ad hoc aliqs astronomoꝝ dicere quicq̄ qd̄ apud veros phōs aliquā habeat apparentiā veritatis, hec Henric⁹ de Assia sup Gen̄.

Septima ⁊ vltīa questio

principalis noni capitis vnica est et simplex An. s. ꝓpter ea q̄ de corpibus celestib⁹: de imagib⁹: de fato: de fortūa: de ylech & Alcocoden dicta sūt. Vtrū p solū respectū ad statū oīm causarum scd̄aruꝫ agentiū fieri possit certuꝫ de futuris euētib⁹ ab astrologis iudiciū. Et videt̄ q sic p locū ab auctoritate dn̄i Guidonis bonacti de Forliuio qui in principio magni libri sui de iudicijs astrorū dicit: q astronomi iudicant de futuris euentib⁹ ex astris. Et licet stelle sint innumerabiles: tn̄ ipse astronomus oībus vtit̄ cū vtat̄. xij. signis sub quibus fere oēs stelle comprehēdunt̄. ꝓpter qd̄ dicit q per astrologiaꝫ plus scit̄ de celo q̄ p theologiā de deo. Ad quā rn̄det̄ breuissime sine dispēdio argumētorū: q nō. Et ratio est: q̄a ad hoc vt ex signis causalibus fiat iudiciū certum a priori tria requirunt̄. Primo vt sciatur sufficienter illorū signoruꝫ virtus & stat⁹ respectu inuicē seu ex se. Secundo q p̄cognoscat̄ modus applicationis talium signorū vl' causarū ad determinatā materiam. Tertio q precognoscatur illi⁹ materie vel passi dispositio apta vel inepta respectu actionis vel influē-

tie talium causarum vl talis virtutis actiue. Vnde verbi gra. Quauis enī medicus sciat q aliqua medicina est laxatiua quantū est de se: & sciat cū hoc qñ & quomō applicatur forti: adhuc tñ nō scit exinde futurū esse an talis effectus sequat vl forte contrarius si nesciat qualiter corpus fortis est accidentaliter & radicaliter cōplexionatū aut intrīsece dispositū. Et ita est a fortiori longe astrologo qui q̄uis sciat q cōiunctio (verbi gratia) solis & lune consueuit quomodocūq; suscitare pluuiaz: tamen nō potest certitudinaliter p̄dicere an in futura coniunctiōe pluat/ & hoc ꝓpter multa. Primo quia nō constat sufficienter nature planetarū: nec stellarū fixarum/ q̄rum alie & alie sc̄dm triuz aspectuū distincte circulariter aspiciunt a cōiunctis luminaribus in alia & alia cōiunctione. Secundo qa p̄sciri nō pōt modus applicationis illius cōiunctionis aut virtutis ei9: nec vbi magis aut melius applicat vel peius. Tertio si bene sciretur ad quā regionē applicaretur: tñ ignoraret astrologus an illa regio ꝓ tunc aliquo accidentali modo ad cōtrarium dispositā sit. Videmus enī virtute vni9 coniunctionis accidere pluuiam in vna regione: que accidentaliter vel ratione situs vl ventorū vel cōplexiones est ꝓ tūc ad hoc dispositā: & ꝓ tunc i alijs nō pluere: nō taliter dispositis q virt9 talis cōiunctionis sufficiat ibi pluuiā suscitare. Pro isto etiā est Ptolomeus in centiloquio ꝓpositionibus. v. & .xvij. Et iteruz suppositō q sciat q virtus cōiunctionis facte in tali signo flectatur ad talez regionē: & ex illa vapores sufficientes ad pluuiam eleuat: nō tñ sequit q ibi ergo pluat: qa nubes vel vapores a mari vel ab vna regione eleuati per ventos ducuntur quandoq; ad aliam regionem vbi erit pluuia: & ita nō potest esse certitudo in iudicio hoc. Si ergo de effectib9

naturalissimis & cõmunissimis cõiunctionis vel oppositionis duorũ magnorũ luminariũ celi quorũ natura & influentia inter omnes stellas & manifestissimas non potest astronomus certũ iudiciũ dare vel iudicare. Qualis & quanta temeritas est velle ex astris alijs quorum nature insufficientissime sciunt iudicia dare de futuris effectibus: non solum in elementis: sed etiã in viribus mentis & actibus moralibus humanis. Adde preterea q̃ cum diuinatio siue prenostica aut iudiciũ astrologorum vt confitent de futuris in mundo effectibus ex habitudinibus & actionibus & ꝓprietatib⁹ stellarũ fixarũ & erraticarũ dependeat quorum habitudines & actiões & ꝓprietates nullus mortalium nouit. consequens est q̃ nullus sufficienter astrologus possit certa de futuris euentibus predicere & iudicare. Et dicam⁹ per singula Quis nouit in primis stellarũ fixarũ ꝓprietates & numerũ. Certe ille qui nouit noĩa earũ que a ꝓprietatibus imponunt. Et cũ solus de⁹ nouerit multitudinẽ stellarum & oĩbus eis nomina vocet: ergo ꝛc. Nam astronomi vt p̃z ex. vij. p. almegisti Ptolomei de facto solũ. io22. stellas siue loca stellarũ iueneũt. Et cũ sicut sũt stelle magne et nobiles circa polũ arcticũ: ita forte nobiliores sũt circa polũ antarticũ noꝭ occultũ exquo ps illa ẽ in dextra celi sursuz q̃ est nobilior sinistra scd̃m Aristote. illarum aũt stellarũ nulla est de illo numero. io22. Causa est: q̃ stellas circa polũ antarticũ nullus vnq̃ vidit: nisi forte Adã dũ eẽt in statu innocẽtie: ergo seq̃t q̃ nullus astronomorũ certo põt iudicare. Quis nouit p̃terea q̃re posuit deus tot stellas fixas in vno orbe octaue spere cõtinẽtis & ambiẽtis orbẽ supmi planete & quo ordine eas posuerit: an oẽs equaliter a cẽtro mũdi distãtes vl̃ quõ aliter. An vnã circa cõuexũ illius orbis: aliaz circa cõcauũ: aliam

in medio spissitudinis. & an ī distātijs eq̄lib⁹ sibi ab inuicē ita q̄ si oēs apparerēt equaliter ab inuicē distare viderentur. Vel an sint eq̄lis magnitudinis scdm veritatē q̄uis vna appareat maior altera quasi inferius situata in eadem spera. Et iterū an situatio earū aliquas imagines constituat. s. arietis: tauri ⁊c. Et iterū an oēs stelle fixe sint pares. Cum ergo oia hec de stellis fixis sint dubia mortalibus: sequit̄ q̄ ex dubijs & male cognitis principijs: principiatorū & effectuū nō poterit haberi certa et indubitata cognitio. De numero similiter planetarū siue stellarū vagarū seu erraticarū que dicunt̄ esse septem nullus adhuc astronomorū certus ē. Nam sicut stella mercurij raro egreditur ita remote a sole q̄ videri possit. Ita fortasse sunt alique stelle erratice siue planete que semp̄ sub radijs solarib⁹ nobis inuisibiliter versant̄. Quis etiā bene nouit situ planetarū. Nam Ptolome⁹ ponit solem in medio planetarū. Geber vero caldeus astrologus dicit q̄ sol sit īmediate sup̄ lunam. Et licet etiā sufficiēter cōstare possit lunā esse infimā planetarū: q̄a eclipsat solē & alique etiā existant leues congruētie et p̄suasiones q̄ sit Saturnus sup̄mus planetarū & sub ipso īmediate Iupiter. s. ex tarditate motus & huiusmodi: nichilominus tñ de ordine positionis planetarū: q̄ sunt luna Mercurius: Venus: Sol: Mars: Iupiter: Saturnus: nulla via sufficienti cōiter constare potest quis supra vel infra aliū sit. De motib⁹ similiter stellarū circa polū subterraneū antarcticū multa extant dubia: ꝓpter hoc dicebat Albategni: adhuc esse potest aliq̄s motus in astris & orbibus quē nullus hominū expertus est nec expietur: vt patet de stella que apparuit tribus Magis tp̄e natiuitatis xp̄i. Ex quibus oībus apparet q̄ astronomi q̄ in suis iudicijs confidunt in ordine situali planetarū in suis epiciclis &

eccentricis ex quibus vt in plurib⁹ iudicia sumũt. Certus & validũ iudiciũ de futuris euentib⁹ naturalib⁹ siue voluntarijs dare nõ possunt: ꝑcipue cũ i talibus iudicijs necesse sit habere respectũ ad stellas fixas: q̃ nobiliores videntur & supiores: & ꝑ consequens valde potentes inferius: quarũ tñ vt liquet et dictũ est supra: nec influentie adhuc constant nec numer⁹ cõprehendi potuit: nec cõglomerationũ earũ sciri ꝓprietas. Ergo ex hijs oĩbus que in hoc nono capite dicta sunt apparet liquide satis qualiter dñi astronomi ex astris per raro & forte a casu vera de effectibus futuris iudicare possunt. Nec baculus ille arũdineus solatiũ ignorantie aliquorum astronomorũ patrocinatur eis dicendo indifferenter de quolibet: ꝙ apud antiquos inueniũt sic expertũ. Cum naturalissimus phũs ypocras dicat. Vita breuis: ars vero longa: tempus acutũ: experimentũ fallax: iudiciũ difficile Si ergo placeat quibusdaꝫ regibus & principibus q̃nq; habere astronomos: teneant eos & habeant ad solatium & instructionẽ aliquorũ vniuersaliũ de corporib⁹ celestibus: & nequaq; in agendis ꝓ se particulariter aut ꝓ re publica confidant in eorũ iudicijs relicto cõsilio virorũ prudentũ. Ratio est: quia licet possit inueniri quedã curiosa ars cõiecturatiua ex astris de futuris euentibus: tñ ꝓpter causas dictas & multas alias illa non potest se extendere ad tantam certitudinem ꝙ possit proficere certo particulari homini & rei publice. Nec vnq; ꝓfecerũt gubernatores rerũ publicarũ qui talibus confidere consueuerũt: vt colligi potest ex hystorijs antiquis et multis exemplis. Nunc ad illud vaniloquũ & superstitiosum Guidonis de Forliuio dicentis: ꝙ q̃uis astrologus nesciat omniũ stellarum loca & influentias: tamen vtitur omnibus: quia vtitur duodecim signis sub quibus fere

omnes stelle cõprehenduntur. Respondendum est q; si capit signũ p. xij. parte zodiaci: falsum dicit. Si vero capit p. xij. parte celi stellati que cadit inter duos semicirculos concurrentes in polis zodiaci. dicitur q; nequaq; sufficit p iudicijs futurorũ sic cõfuse vti oĩbus stellis inquantũ. s. ex eis que cadunt in illa duodecima parte celi dicat̃ duodecima zodiaci talis esse vel talis nature. Sed ad iudicia ita ꝑticularia: sicut ipe Guido dare presumit oportet scire si oẽs stelle fixe aspicientes ex oĩ parte plane tam aliquẽ existentẽ (verbi gratia in primo gradu arietis) iuuarent vel ipedirent ipsum in sua actione q̃d sciri nõ ꝑ potest: nisi singularũ stellarũ sciant̃ nature & ꝓprietates: q̃d est impossibile mortalibus: vt clare ostensum ẽ supꝝ. Et ad illud q̃d dicit q; plus scit̃ p astrologiã de celo q; per theologiam de deo. Respondet̃ q; verũ est q; plus scitur de falsis & supstitiosis opinionib⁹ de celo ab astrologis vndecũq; introductis: q; forte humanitus scitum sit de veris conclusionibus de dño deo p spiritũ sanctus ad salutem reuelatis. hec Henricus de Assia super Geñ. & de nono capite supradicta satis sint.

Decimum & vltimum caput principale huius prime decadis est. de beatitudine ipsius anime rationalis. Circa quod sex questiuncule soluent̃: quarus quelibet infra suo ordidine declarabitur.

Prima questuncula est: in qui⁹ actu potentiarũ aie cõsistat ei⁹ beatitudo.

Ad quã rñdet̃ q; de hac q̃stione tres fuer̃t opiniones. Prima ẽ scole reuerendor̃ patrũ Scotistarũ ordinis minorũ. Secũda est aliquorũ modernorũ. Tertia est sãcti Tho. & omniũ doctorũ scole coĩs. Sed antecq; opiniones

recitentur sciendũ erit ꝙ quãdo querit̃ in quo actu cõsi
stat beatitudo nõ est questio vtrũ vltimus finis beatifi
cans vt res sit in actu intellectus vl' voluntatis: quia hoc
nunqꝫ aliquis posuit: cũ vltimus finis vt res sit essentia
diuina: & non aliquid creatum. Sed est intellectus que
stionis quo actu istarũ potentiarũ pueniatur ad istum
finẽ beatificantẽ obiectiue & effectiue simpliciter. Sic
ergo primo/ intellecto titulo questionis: dico ꝙ Scola
Scotistarũ habet ꝙ beatitudo consistat in actu volunta
tis. Et ꝓbãt hoc primo sic. Beatitudo est summũ bonũ:
sed bonũ est obiectum voluntatis inquantũ hui⁹: ergo
beatitudo est magis obiectum voluntatis. Item illud est
principalius in beatitudine qd̃ est in ea meli⁹. Sed respe
ctu obiecti beatitudinis melius est amare q̃ꝫ cognosce
re: tum qa amor ꝓcedit ex ꝑfectissimo habitu charitatis:
tum quia magis vnit: cũ amor sit virtus vnitiua scd̃m
Dionysium: tum quia scd̃m Vgonẽ de sancto Victore:
amor est magis penetratiuus: qa amor intrat vbi sciẽtia
foris stat. Ergo principali⁹ beatitudo consistit in actu vo
luntatis. Item beatitudo scd̃m Boetium. Est status oĩm
bonorum aggregatione ꝑfect⁹. ergo omne bonũ quod
pertinet ad beatitudinẽ cũ cadat in eius ꝑfectione: est ei⁹
esse. Item delectatio que est de essentia beatitudinis per
tinet ad voluntatẽ: ergo. ꝓbatur antecedens. Illud est de
essentia beatitudinis: sine quo beatitudo nõ est appeti
bilis: sed sine delectatione beatitudo nõ est appetibilis
vt patet. viij. ethicoꝝ. Vbi dicit cõmentator ꝙ nullus
substineret ipsum bonũ si ibi tristitia inesset. Et iterum
dicit: ꝙ nichil aliud est ipsum bonũ q̃ꝫ felicitas: ergo. Itẽ
Aug⁹ dicit ꝙ beatitudo est gaudiũ de veritate. Sed ibi
est gaudium principaliter in abstracto: ergo. Item in il
lo actu est beatitudo ponenda quẽ deus a nobis magis

requirit: sed deus a nobis magis requirit amari q̄ cognoſci. Ergo & hoc creatura debet magis appetere: et in eo magis quietari. Sed in quo magis creatura quietat̄ eſt eſſentialius beatitudini: ergo. Item p̄fectius eſt diligere deum q̄ cognoſcere. Probatur: qa multi cognouerunt & tam̄ nō amauerūt ſicut phi qui cum cognouiſſent: non ſicut deum glorificarunt: vt dicit Paulus primo ad Romanos. Item in illo actu poni debet beatitudo p̄ quē magis cum deo vnimur. Sed per actum voluntatis magis cum deo vnimur: ergo. Patet minor: quia aliqua intelligūtur que grata nō ſunt: & ideo cū eis non fit vnio ſed auerſio. Nichil autē diligitur niſi gratum. Item ordo ſeraphin eſt ſupra cherubin. Et ſeraphin interpretatur incendium. Et cherubin plenitudo ſcientie. Ergo ſequitur q̄ melior eſt dilectio cognitione. Item in illa potentia debet cōſiſtere premium vbi conſiſtit meritum: vt requirit iuſtitia. Sed in actu voluntatis conſiſtit meritum: ergo. Item nobilior operatio eſt attribuenda nobiliſſime potentie. Sed voluntas eſt nobilior potentia q̄ intellectus. Probatur: quia illud quod habet rationem mouentis & imperantis eſt nobili⁹ eo quod habet rationem moti: & obediētis. Vltimo & duodecimo arguitur ſic. Actus dilectionis quantū ad ea que ſunt infra aīam minus perfectus eſt actu cognitiōis. Sed quantū ad ea que ſunt ſupra p̄fectior eſt. Cui⁹ ratio eſt: quia res ſūt in anima altiori modo q̄ in ſe ipſis. Voluntas autē mouetur ad res ſecundum q̄ in ſeipſis ſunt. Et ideo cum per amorem coniūgitur hijs que ſunt infra ſe: fit quodā modo infra ſe ipſam. Cum vero coniungitur hijs que ſunt ſupra eleuatur ſupra ſe: & econuerſo: cum res que ſunt infra animam ſunt in intellectu: habent ibi eſſe nobilius q̄ in ſe ipſis. Ea vero que ſunt ſupra habent eſſe

in intellectu creato ignobilius ꝙ habeāt in ſeipſis. Cum igitur deus ſit obiectū beatitudinis reſpectu cuius nobilior eſt actus dilectionis actu cognitionis: ergo beatitudo erit in actu dilectionis q̄ eſt actus volūtatis & nō intellectus. Secunda opinio eſt que dicit ꝙ beatitudo conſiſtit eſſentialiter in actibus vtriuſq; potētie. Nam ſecundū iſtos fruitio includit in ſua ratione formali duplicem actū: videlicet voluntatis & intellect⁹. Nam fruitio eſt vltima delectatio & quies que habetur de vltimo fine adepto per intellectum. Et quia in fruitione principaliter conſiſtit felicitas & principalius ipa fruitio eſt in voluntate ꝙ in intellectu: vt etiā dicit ſanctus Tho. in primo ſnīarū. Ideo ſequitur ſcdm iſtos ꝙ felicitas principaliter conſiſtat in volūtate: & non in intellectu. Sed hec opinio falſa eſt. Probatur: quia vnus & idem actus non poteſt eſſe in parte intellectiua & affectiua. Et cuz dicitur ꝙ fruitio eſt vltima delectatio vltimi finis adepti per intellectū: & i fruitione principaliter cōſiſtit felicitas ꝛc. Reſpondetur ꝙ fruitio poteſt ſumi dupliciter. Vno modo formaliter & ſic eſt actus voluntatis. Alio modo radicaliter & originaliter. i. ſecundum id quod neceſſario preſupponitur a fruitione & immediate ipſum ſequitur: ſicut paſſio conſequens ſubiectum ꝓprium. & iſto modo dico ꝙ fruitio conſequitur actum intellect⁹. Et primo modo in fruitione non eſt felicitas niſi tanꝙ in ꝓpria paſſione felicitatis. Sed ſecundo modo felicitas eſt in actu intellectus eſſentialiter: ita ꝙ ſi daretur ꝓ impoſſibile ꝙ aliquis eſſet adeptus per actum intellect⁹ vltimum finem: immediate eſſet felix: eſſentialiter etiā ſi fruitio illius non conſequeretur. Negandum eſt igitur ꝙ in fruitione formaliter ſumpta ſint duo actus: immo eſt vnus: qui non eſt f̄elicitas eſſentialiter. Sed

completiue complemento perfeytatis fecundi modi & non primi. Solet autem dici fcolaftice q fruí initiatiue obiectiue & effectiue eft per actum intellectus. Et hoc modo fruimur folo deo. Formaliter autez fruimur beatitudine creata. Elicitiue fruimur charitate tanq habitu elitiẽte actum fruitionis. Inftrumentaliter fruimur potentia cuius fruitio eft actus. Completiue autem fruitio eft in voluntate. Eft & tertia opinio (cum pace aliorum dixerim) cõior fancti Thome: que habet q obiectũ beatitudinis. f. deus: primo & principaliter attingit per actum intellectus. Et probatur primo fic. In omni motu mobile q diu eft in motu eft imperfectum quia motus eft actus imperfectus. iij. phificoꝝ. Et cum eft in termino habet perfectionem ad quam per motum tendebatur: vt patet in omni motu. Sed planius in motu locali. Sed tempus fidei eft ficut motus quidam: vnde fideles dicuntur viatores. ij. Corinth. v. Per fidem ambulamus Tempus ergo hoc imperfectum eft: & durat quouſq deus attingatur per eſſentiã. Sed primo attingitur p viſionem: quia ipſa viſio eft terminus motus fidei: ergo in viſione conſiſtit. Si dicaꝫ q vitio non terminat motũ fidei: ergo ſequeretur q eſſet viator videns deũ. Si etiaꝫ dicatur q verum eſt q in termino motus eſt beatitudo. Sed hoc eſt ꝓpter dilectionem: que ſic terminat motum fidei ſicut viſio: quia eſt ſecum in eodem inſtanti. Hoc non valet: quia licet ſint ſimul viſio & dilectio tempore & duratione: tamen natura prior eſt viſio q dilectio & ſunt duo actus realiter differentes: vnde ſi viſio nõ terminaret motum fidei: ſequeretur q videns inquantum videns eſſet viator. Et hoc argumẽtuꝫ iudicio meo demonſtrat q beatitudo conſiſtat in actu intellectus.

Caput Decimum

Item ꝓbatur ꝓpositum secundo sic. Desiderium perfici tur cum res desiderata habet̃: nō qa amator siue amore p̃cedente: qui est rei non dum habite: siue amore sequẽ te qui est rei iam habite. Sicut qui desiderat pecuniam tunc desiderium suum ꝑfectum est cum fuerit adeptus eam. Vnde patet ꝙ perfectio est in habēdo & nullo mo do in amando: siue sit amor precedens siue subsequens. Sed deus habetur a beatis per actum visionis & nō per actum dilectionis. Vnde Aug⁹ libro primo soliloquio rum dicit. Deus quem videre idē est ꝙ habere: ergo desi derium perficitur in habēdo. Tertio sic. Si beatitudo con sistit in actu dilectionis cum eadem sit dilectio vie & pa trie: eo ꝙ charitas nunc̃ excedit: sequitur ꝙ ille qui est in charitate sit beatus: esto ꝙ minus diligat nunc c̃ tunc. Sicut albus est qui minus & magis est albus. Si dicatur ꝙ beatitudo non consistit in dilectione simpliciter. Sed in tanta dilectione quanta est dilectio patrie. Contra. Aliquis in via habet maiorem dilectionē c̃ aliquis in patria: ergo ille beatus est. Item beatitudo magis ponenda est in illo statu ex quo est mutatio status: c̃ in illo ex quo non est mutatio status. Sed in visione & nō in delectione est mutatio status: quia dilectio ibi & hic est eiusdem rationis & nō visio: ergo. Item meritus ordinatur ad premiū. Sed meritū consistit in dilectione ergo in ea non debet poni premiū. hoc enī nichil aliud est dicere c̃ diligimus vt diligamus: quod absurdū vide retur. Non enī diligim⁹ in aliquo genere dilectionis vt diligam⁹: sed potius vt diligamur. Sed qa beatitudo consistit in actu ꝓprio nō in alieno: ideo nec etiā diligim⁹ vt diligamur: quia ergo nec vt diligamur diligimus sicut ꝓpter premiū: relinquit̃ ꝙ ideo diligim⁹ vt videam⁹ ergo finale premiū est visio. Ampli⁹ premius adeptum

diligit. Si igitur in actu dilectionis ponit beatitudo: sequit q dilectio diligat: qd inconuenienter dicit. Sed si dicatur q visio dei immediate diligat: hoc inconueniēter dictū a nullo admitteret: ergo dicendū ē q beatitudo essentialiter cōsistit in visione: in dilectiōe aūt secūdario & extra essentiā. Non enī potest qd videt & sic videt nō potest & affectus in ea nō delectari. Sed huiusmodi dilectio & delectatio sunt accidētia pficientia beatitudinē sicut pulchritudo iuuentutē. Nec dicat aliqs qa visio precedit dilectionē: ergo nobilior est dilectio: qa addit sup eam aliquā bonitatē. Nam scdm hoc adhuc melior esset delectatio: cum addat ppriam bonitatē super vtraq: nec tñ in delectatiōe ponit beatitudo. Item ꝓbatur q nullo modo btūs deo cōiungat p actum voluntatis. Nam tres sunt opationes volūtatis: & nō plures. s. desiderare: amare: & delectari. Constat autē q per desideriū nō coniūgitur desiderio desiderato: qa desideriū est ppriē non habiti. Nec etiā per delectari: qa delectatio causat ex cōiunctione & eā supponit. Nec etiā per amare: qa amor est ita nō habiti sicut habiti. Vnde cū amor anteceat res habeat & postea res habet sit eiusdē generis. Si ante nō cōiungitur nec etiā post: sz sequitur cōiunctionē que habet fieri p actū intellectus. Patet etiā hec positio per Iohānē. xvij. c. dicentē. Hec est vita eterna vt cognoscāt te solum zē.. & Lu. x. dicit. Beati oculi q vidēt que vos videtis, & Aug⁹ dicit. xvij. de tri. q visio est tota merces. Et in enchiridion. i. c. dicitur. Plena visio ē sūma felicitas. Elicitiue ex Tho. iij. cōtra genti. c. lix. & pri. par. q. xij. c. pri. ij. q. iij. Et mgr sniarz cū mltis aliis doctorib⁹ in. iiij. di. lxix.

Nunc vero respondeam⁹ ad argumenta dnorz & reuerendorū patrum Scotistarū. Ad primū respōdet Tho. pri. par. q. xxvi. ar. ij. Ad secundum dicens: q beatitudo

cum sit bonū est obiectū voluntatis obiectū aūt pintellí
gitur actui potentie. Vnde scdm modū intelligendi pri
us ē beatitudo diuina q̄ actus voluntatis in ea regescē
tis & hoc nō pōt esse nisi actus intellectus. Vnde i actu
intellectus attendit beatitudo. hec ille. Ad scdm dicit
q̄ dilectio patrie non est ita bona sicut cognitio: q̄uis
hic sit ecōuerso: qa in via diligit imediate & videt me
diate. & iō amor est melior. Sed in patria ē ecōuerso: qa
videtur imediate & diligit mediāte habitu: & iō visio di
gnior est. & ratio est: qa intellectus hic fert in deū p̄ in
feriorē silitudinē q̄ volūtas fertur in ipsū scdm se cū vo
luntatis sit idinari in reu tin se. Et cū dicitur q̄ amor in
tra penetrat zc̄. Dico q̄ illa auctoritas itelligit de amore
& cognitione vie: vbi cognitio i vniuersali est principiū
desiderandi: & iō desiderio iubet, pfundi? pscrutari: nō
aūt sic in patria. Ad tertiū dicendū q̄ Boetius intendit
ibi dare cōem rationē beatitudinis: scdm q̄ dicit phūs q̄
beatitudo est sufficiens bonū. i. qua habita habetur oē
bonū. Ad quartū dicitur q̄ nō sequitur. Illud nō est
appetibile sine pulchritudine: ergo pulchritudo ē de ei?
essentia. Cui? ratio est: qa appetibile ē aliq̄d inquantū
bonū essentialiter. pulchritudo vero vl' delectatio est sup
additū accidētaliter: & iō per illud est bonū simpliciter
& ens scdm q̄d. Ad quintū dicit beatitudo nō est per
essentiā in gaudio: sz̄ p̄ cōcomitantiā: qa ad veritatē co
gnitā sequitur summū gaudiū. ex quo magis debet cōclu
di contrariū: qa ex auctoritate p̄z q̄ gaudiū p̄supponit ve
ritatē ab intellectu cognitā. Ad sextū dicitur q̄ in via
magis requiritur actus dilectiōis: quia est magis actus
ad merendū. In patria nō: qa intellectus est aptior ad vi
dendū. Ad septimū rn̄detur distinguēdo: qa vel in mo
uendo vel in attingēdo: dico igitur q̄ diligere deū perfe

ctius est ī mouēdo. Sed cognoscere perfecti⁹ est in attingendo. Ad octauū dicitur negādo maiorē: qa nō est inconueniens q̄ per aliq̄d magis vniamur: & per illud nō beatificemur. Sicut supra visionē addit aliq̄d delectatio que ē extra essentiā beatitudinis: & sic per eā magis vnimur: nō tñ per eā bt̄ificamur. et cū dicitur: qa nō vnit qa intelligim⁹ que nobis nō sunt grata: dicitur q̄ siue grata siue nō: ītellectus tñ fit vnū cū intelligibili. Ad nonū dicitur q̄ si beatitudo ponat̄ in actu dilectiōis in oībus bt̄is esse debet in actu illo: ergo oēs angeli seraphin vocarentur: quod est falsuum. Ad decimum negatur maior. Nam desideriū dulcedinis vini est in appetitu: & tñ dulcedo percipit̄ in gustu. Et si dicat̄ q̄ hoc diuina iustitia regrit: dicendū q̄ vbi sunt diuerse p̄sone hoc hēt veritatē. Sed de diuersis potēt̄ijs in vna essentia radicatis intelligendū nō est: qa ī vna essentia radicant̄ oēs & etiā potentia nō meretur: sed cōpositū. Ad vndecimū dicit̄ q̄ voluntas est nobilior quantū ad imperiū actus: tñ intellectus est nobilior quantū ad specificationē & determinationē obiecti. Ad duodecimū dicit̄ q̄ in via nobilior est dilectio q̄ cognitio: sed in patria ecōuerso: rō est quia in via nō cognoscim⁹ deū per essentiā. Et iō inferiori modo est in intellectu nostro deus q̄ sit in seipso. Sed in patria deus cognoscitur per essentiā ab intellectu ita q̄ ibi essentia est principiū intelligendi & obiectum. & cū intellectus sit nobilior q̄ volūtas: ergo zc̄. Et sic patet quid tenendū de questione. Hec ex theologis

Secunda questiuncula est:

Si in patria. i. ī celo empyreo vna aīa sit beatior altera. Ad quā rñdetur q̄ cū in ratiōe beatitudinis duo īcludant̄. s. ipe finis vltim⁹ q̄ ē sūmū bonū de⁹,

Caput Decimum

& adeptio, siue fruitio ipsius boni. Dicitur q̄ quantū ad ip̄m sūmū bonū deus, qđ est beatitudinis obiectū et causa: non pōt vna beatitudo esse altera maior: nec vna aīa beatior altera: qa nō est nisi vnū summū bonū. s. deus. Cuius fruitiōe hoīes sunt beati. Vnde ex p̄te rei vīse dei est equalitas in beatitudine, nā de⁹ eq̄liter se oībus offert quā paritatē & equalitatē demōstrat vnitas denarij data laborantibus. Mat. xxij. c. Quantū vero ad adeptionē & fruitionē ipsius summi boni. s. dei, dicitur q̄ vn⁹ alio clarius & p̄fectius videbit & beatior erit. Qđ p̄bat̄ rōnibus: auctoritatib⁹ & exemplis. Prima ratio sumit̄ ex lumine clariori. Nam in patria beati videbūt deū in lumine gl̄ie quod est principiū visionis diuine scdm illud Psal. In lumine tuo videbim⁹ lumē: qui ergo isto lumine p̄fectius illustrabūtur perfecti⁹ essentiā dei videbūt. Secunda ratio sumitur ex virtute sublimiori. Nam virtus est quedam dispositio mētis ad mensurā gl̄ie percipiendam. Sed quidā in charitate que est principiū & causa merendi alios excedūt. ergo tales perfecti⁹ deū videbunt: Vnde Aug⁹ omelia. iiij. sup Iohannē. & ponitur de pe. di. ij. dicit sic. Non numerositas operū: nō diuturnitas temporū: sed maior charitas meliorq; voluntas auget meritū. Nam quod p; & qđ latet in diuinis codicib⁹ tenet qui charitatē seruat in moribus. hec ille. Tertia ratio sumitur ex ordine p̄pinquiori angelorū. Nam hoīes debent assumi ad ordines angelorū: vt dicitur Luce. xxij. Sed supiores angeli clari⁹ deū vidēt quā inferiores vt p; per Dionysiu; de celesti ierarchia. ergo hoīm quidā alijs clarius deū videbūt. Tho. prima. ij. q. v. &. iij. cōtra gēti. li. iij. & in questionibus de veritate. q. viij. Secundo p̄batur auctoritate apostoli. pri. Cor. xv. dicētis. Alia est claritas solis: alia claritas lune: alia claritas stellarū, stella

enī a stella differt in claritate, que auctoritas sic ab Augu
stino exponit. Sicut enī ista corpora celestia sol: luna et
stelle: cum sint vnius nature: sunt tñ claritatis diuerse.
Ita hoīes cū sint vnius nature: tñ in resurrectione erunt
dissimiles glorie. Secūda auctoritas est Ioh. xiiij. In do
mo patris mei mansiones multe sunt. Quā auctoritatē
exponēs beat⁹ Aug⁹ in libro de sancta virginitate dicit
Quia ipsa vita eterna pariter oībus erit sanctis equalis
denarius vnus oībus est attributus qui est oīm merces:
quia vero in ipsa vita eterna distincta fulgebūt lumīa
meritorū: multe mansiōes sunt apud patrē: ac in denario
quidē nō impari nō viuet alius alio ꝑfixius: in multis
aūt mansionibus honorabitur alius alio clarius. Tertia
auctoritas est apli pri. Cor. iij. dicentis. Vnusq; sc̄m ꝓpriā
mercedē accipiet sc̄dm suū laborē. quā auctoritatē expo
nens sanctus Tho. ibidem dicit. Merces sanctorū cōmu
nis oībus erit: & ꝓpria singulorꝝ. Communis oībus:
quia idē est quod oēs videbūt: & quo oēs fruentur. s. de⁹
Erit ꝓpria singulorū: quia vnus alio clarius videbit: &
plenius fruetur sc̄dm determinatā sibi mēsurā. Vnde &
Dañ. xij. Docti cōparantur splendori firmamēti: & q
ad iustitiā erudiūt plurimos cōparantur stellis. Tertio
ꝓbatur exēplis. Nam sicut ꝑ lumē intellectus agētis fit
intellectus possibilis cognoscitiuus naturaliū intelligi
biliū. Ita per lumē gl̄ie supadditus fit visiuus diuine es
sentie: Sed per maiorē efficatiā intellectus agentis plu
ra pōt itellectus possibilis cognoscere: ergo per efficatiā
maioris luminis glorie ꝑfectius poterit diuina essentia
cognosci. Secundū exemplus est tale. Sicut enī se habet
ꝓpinq;tas in corporalib⁹: ita in spūalibus. Sed in corpo
ralibus ita se habet: q; quāto corpus aliquod igni vl̄ so
li ꝓpinquius fuerit: tanto magis calidum est & luciduꝫ.

Sic in spiritualibus accidit q̄ spūs quanto fuerit deo p̄ pinquior & magis eōiunctus: tanto clarius perfectius & feruenti⁹ deū videbit & deum diliget. Tertium Exē plum est tale. Claritas corporis iudicabit claritatē mentis: nam claritas corporis redūdabit ex claritate mentis. Sed quidē habebūt plus alijs de claritate corporis: iuxta illud Dañ. xij. Quia docti erūt sicut splendor firmamēti & qui erudiūt hoies ad iustitiā erūt sicut stelle: ergo clarius deum videbunt p̄dicti. hec ex Rainerio.

Tercia questiuncula est: Si aīa mīn⁹ bona & doctior ī patria sit dignior aīa meliori & mīn⁹ docta. Ad quā rn̄deť q̄ de facto p̄stantior est ī celo aīa doctior mīn⁹ bona: i doctiori et meliori. Sed tn̄ hoc q̄si nihil erit: p̄ respectu ad alias p̄rogatiuas quas habebunt indocti melioris fruendo melius & clarius essentia diuina.

Quarta questiuncula est: Si ille qui in charitate habuit intensiorē gradum charitatis: sine actib⁹ martyrij doctoratus & virginitatis sit beatior illo q̄ p̄dictis actib⁹ fuit decoratus cū remissiori gradu charitatis. Ad quā rn̄deť q̄ cū beatitudo essentialiter habeať scd̄m charitatē & gradus ei⁹. Ille q̄ in charitate ītensiorē gradū habuit beatior erit oī illo q̄ minus dilexit: etiā si actum martyrij virginitatis & doctorat⁹ habuisset. Vnde. b. Franciscus & btā Maria magdalena in patria vt creditūr beatiores sunt & p̄fectius fruuntur diuina essentia: q̄ mlti alij sancti decorari aureolis: qa forte primi superiorē gradū in charitate tenuerūt & ardentius deū dilexerūt: secundis dotatis aureolis que debent actib⁹ virginitatis doctorat⁹ & martyrij. & btūs Dñicus dux nr̄ & p̄r̄ simpliciter forte beatior est aliqbus

martyrib⁹: quia plus dilexit deū. Vnde licet aliquis sanctus martyr in premio accidētali & gaudio particulari habitu exactu martyrij in patria possit superare Dominicū: ipse tñ in charitate cui debet premiū essentiale beatitudinis superabit eundē: licet etiā btūs Dominicus in regno celorum cum corona aurea beatitudinis essentialis decoretur etiam aureolis virginitatis & doctoratus hec Tho. in. iiij. sñiar. di. xlix. & in quolibetis.

QUinta questiūcula ē: quot nominibus aīa rationalis in scripturis noīat⁹. Ad quam sic rñdetur q̄ aīa scdm diuersa officia sortitur varietatē nominū. Dicitur enī anima inquantū cōicat corpori vitā. Vnde Gen. ij. dicitur. Factus est homo in aīam viuentē. i. vitā corpori dantē. Principiū aūt primū vite est aīa vegetatiua: cuius opera sunt vti alimētis/ generare/ augeri: & ideo aīa rōnalis vt aīa dat vitā & cōsequenter illa opera vite corpori/ dicitur aīa. Dicitur aūt spūs, put dat corpori virtutē imaterialē intellectiuā & immortalē. Et ideo in p̄senti statu aīa rationalis dicit aīa inquantū cōmunicat corpori vitā & cōsequentia opera vite. Sz post iudiciū & generalē resurrectionē dicetur spūs inquantū cōmunicabit corpi imortalitatē quo ad omnes saluandos & damnandos: ipassibilitatē vero gloriā & virtutē quantum ad bonos: quorum corpora spūalia erunt: & dotibus corporum ornata: nam soli electi habebūt dotes corporū: nō aūt dānati. Dicitur etiā aīa spūs in quantū spirat. Dicitur anima animus dum vult. Mens est dū scit. Memoria est dum recolit. Ratio est dum recte iudicat. Sensus est dū sentit aliquid. Nam inde aīa sensus dicitur, p hijs que sentit: vnde & sententie nomen accepit. Tho. pri. parte. que. xcvij. articu. iij

Caput Decimum

& Isidorus li. xij. ethimo. & Tho. i terum in questionibus disputatis de anima. q. xij. arti. ij.

Sexta questiũcula est: quare in microcosmo. i. in paruo mundo q dicitur homo: aia que est eius pars potẽtior & nobilior nõ regit & dñat corpi iuincibiliter & irresistibiliter: sicut in macrocosmo. i. i maiori & latiori mũdo: quẽ magnũ aial phi vocauerũt: supiora & potẽtiora et subtiliora corpora regũt quodã ordine naturali irresistibiliter corpa hec inferiora & infirmiora. Ad quã theologi Aristoteles & astronomi diuersimode respondẽt. Nam theologi dicunt q hec inobediẽtia corpis ad aiaz orta sit ex peccato. Dicũt enĩ q in statu innocentie corpus subdebat aie irresistibiliter: qd etiã oibus nobis accidisset. Ade pctõ nõ posito: post pctm vero & in natura lapsa vires naturales & aiales aie resistũt: qa oes nos in Adã peccauimus & p eũ amisimus donũ gratuitũ iusticie originalis. Propter qd dicit Ambrosi9 & ponit in glo. c. vij. ad Romanos. Legitime ingt factũ est vt q nõ obediuit suo supiori ei non obediat suũ inferi9. Iustissime factũ est vt exquo ratio se subtraxit a deo: iferiores vires rebellent & se subtrahant ab ea: ppter qd Paulus castigauit corpus suuz & in seruitutẽ redegit. Excipiunt tñ ab hac inobediẽtia xps: virgo maria: & prim9 hõ. Nam xps talis fuit actu & habitu q in eo nunq̃ aliq̃ viriũ eius a legitimis suis actib9 & habitudinib9 aliqualiter exorbitauit seu declinauit: nec aliquẽ fomitẽ/naturã exorbitare facientẽ contraxit originalẽ. Beata aũt virgo maria licet hunc gradum puritatis nature primordialem nõ attigerit: tñ in ipsa fomes ita repressus fuit ex plenitudine gre q etiam in ea vires inferiores perfectius & firmius obediebant

ſuperioribus & ſuperiores deo q̃ in primis hoĩb⁹ ante lapſuz. Ratio eſt q̃a in virgine ipſa huiuſmodi obediẽtia fiebat vi gr̃e p̃fectiõis. i. gr̃e gratũ facientis. In primis aũt parẽtib⁹ fiebat obedientia virtute iuſtitie originalis que ponit fuiſſe ſolũ quedã gr̃a gratis data: ergo. Fuit ergo iter duos iſtos mortales diuerſoz ſexuũ reductio viriũ/vtrorũq; ad iuſtitie regulã/abſq; errore: & deuiatiõe vt poſſent eſſe ceteris mortalib⁹ exemplaria ĩtegra p̃ correptione & rectificatõe lapſarũ viriũ iugiter aſpiciẽdarũ

Phũs aũt prio politicoz dicit: q̃ nõ ideo aĩa corp̃i nõ dñatur irreſiſtibiliter: q̃a peccauim⁹ in Adã. Sed q̃a naturaliter aĩa corp̃i dñat duplici dominio ſiue pricipatu. ſ. politico & deſpotico. Ham p̃ti appetitiue ſenſuali hoc eſt cõcupiſcibili & iraſcibili p̃pter p̃pinq̃tatẽ hui⁹ p̃tis ad rõnem dñat dominio policito ſiue regali. Parti vero ſenſitiue & exteriori & organis ei⁹ dñat dominio deſpotico & ſeruili. Dicit aũt principat⁹ deſpotic⁹ ille quo aliq̃s principat ſeruis q̃ nõ habent facultatẽ in aliq̃ reſiſtẽ di ĩperio p̃cipientis. Serui enĩ nichil habent ſui iuris: vt habet in autentico. Iuſſurandũ q̃d preſtat ab hijs qui ad miniſtrationẽ accipiunt: colla. ij. & xxij. q. v. c. de forma Principatus vero politicus & regalis dicitur quo aliq̃s principat liberis qui & ſi ſubdantur regimini preſidẽtis habent tñ aliq̃d p̃priũ quo poſſunt reniti ĩperio precipientis: nã reges regnant ſcd̃m leges & ſtatuta: aĩa igitur ſcd̃m phm̃ ſenſibus exterioribus & organis eius dñatur dominio deſpotico. Senſus enĩ exteriores & organa ſẽ ſuũ in nullo reſiſtere poſſunt ĩperio aĩe: ꝛ ſtatim ad ĩperium volũtatis mouentur. Sed ipſi ſenſualitati hoc eſt cõcupiſcibili & iraſcibili dñat politice: & iõ ipſa ſenſualitas reſiſtit ĩperio rõnis: vt dicebat Ro. vij. Video aliã legez in mẽbris meis repugnantẽ legi mentis mee. hec Tho.

in de veritate.q.xxv.&.pri.pte.q.lxxxi.ar.iij. Astrologi autē aliter ad hoc respondent dicentes: ꝙ ratio quare aīa corpori nō dominatur dominio despotico est: qa in pñti vita corpus est quasi ī domo ꝓpria: & aīa in domo aliena: iō caro cōcupiscit aduersus spm̄: ad Gal.vi. Sed in celo post resurrectionem vbi spūs erit velut in ꝓpria domo erit ipsa caro ipsi spiritui tanq̄ potentiori totaliter subiecta. Et ideo nūc corpus vocatur animale: tunc vocabit̄ spirituale: vt dicitur prime Corinth.xv. Et ponunt exemplū astronomi de dominio corporis sup aīaꝫ in hoc mundo: & ecōtrario ī celo: in planetis celi: nā dicunt ꝙ quilibet planeta celi fortior est in domo ꝓpria q̄ aliena. Domus enī planetarū dicunt̄ signa celi. Dicit.n. Albumasar: ꝙ domus ꝓpria Saturni est capricornꝰ. Et aquariꝰ domꝰ Iouis Piscis & sagittariꝰ domus martis. Aries & scorpiꝰ domus Veneris. Libra & taurus domꝰ mercurij. Virgo & gemini & leo domꝰ solis. Lune Cācer. & patet ꝙ sol in leone qui est domus eiꝰ ꝓpria fortior est q̄ in alio signo. Et simile est de anima & corpore. Et hec de prima decade dicta sufficiant.

Absoluta Illustrissime princeps spirāte deo prima aīarum sepatarꝝ decade. Secundam vt ꝓmisimꝰ kalodemonū.i.bonorū & peritorꝝ angelorū aīas custodientiū bono numine aggrediemur. Eritq̄ huiꝰ scde decadis: primū caput de esse & essentia ipsorū: circa quod quinq̄ questiuncule soluētur: quarum quelibet infra suo ordine declarabitur.

Prima questiuncula est: Si angeli q latine nūcij. vl hebraice ab a qd est sine

& geos terra quasi sine terra dicuntur: existant & re-
periantur scd̄m rei veritatē. Ad quā respondet̄ ꝙ vt Ari
stoteles dicit. iiij. phisicoꝝ. Antiqui ph̄i nō crediderūt
esse aliq̄s substantias in corporeas: sed existimabāt oīa
entia esse corpea. Ratio erat vt dictū est sup̄ prima que-
stione prime decadis: qa nesciebāt distinguere inter sen
sum & intellectū. Et in hunc errorem etiā ceciderūt sa-
ducei dicētes: nō esse neq; spm̄: neq; angelum: neq; aīaꝫ
sepataꝫ. Sed ꝓbatur angelos esse rōne: auctoritate: & ex
emplis. Rōne sic. Nam ad pfectionē mūdi requirit̄ vt oīs
gradus creaturaꝝ repiat̄. inuenit̄ aūt spūs vnitus corpi
vt in hoīe. Et corpus inuenit̄ separtaū a spiritu vt in la
pide. Ergo oportet ꝙ inueniat̄ spūs separus a corpore:
vt ē angelus. Ratio aūt huiꝰ est qa aliqd inuenit̄ com-
positū ex duobus: & vnū illorū duoꝝ quod est minus
pfectū inuenit̄ per se vt corpus sine spiritu. Ergo oportet
ꝙ alterū quod est magis pfectū repiat̄ per se vt spūs sine
corpe qd̄ est angelus. Tho. ij. cōtra genti. c. xlviij. Pro-
bat̄ scd̄o auctoritate: & primo phī. i. de aīa dicenti: ꝙ ex
tra celū nō est tēpus neq; locus neq; vacuū sed sunt ibi
entia īpassibilia & inalterabilia optimā vitā ducentia in
toto sempiterno. Et Auicēna in metha. ponit intelligē-
tias esse & vnā alteriꝰ creatricē. Sicq; quodā ordine ema
nare a primo ente. Tertio ꝓbatur exemplis & primo
Thobie. v. Angelus dei bonꝰ comitet̄ ei. Et ysaie. xxxiij.
A voce angeli fugerūt populi zc. Vide alia exempla ex
istentie angelorū in sacris & romanis litteris si placet:
vbi inuenies supiora ꝓbari. hec ex theologis & phīs.

Secunda questiuncula est:
qd sunt spūs quos angelos appellamꝰ. Ad quā
rn̄det Dama. li. ij. sniaꝝ. c. iij. dicēs. Angelus est

Caput Decimum

substantia intellectualis semp̄ mobilis: arbitrio libera/in corporea/deo ministrās/imortalitatē accipiēs/gra/& nō natura: cui⁹ substantie spēm & terminū solus q creator est nouit. Dicit substātia nō tn cōposita ex materia et forma: sz ex esse & essentia intellectualit: qa sine discursu & ratiocinio intelligit p spēs rer̄ innatas: nō per collationē/vt hoies/ratiocinādo & acquirēdo species a sensibus & per fantasmata atq; idola/mobilis: natura: intelligētia & volūtate. Natura qa creatū oē in nichilū vertibile ē. Intelligētia qa angelus in itelligendo hēt vicissitudinē vnius post aliud. Voluntate qa nō simul vult hoc & illud: sed vnū post aliud. dicit semp̄ qa ante cōfirmationē & post hēt hāc supradictā mobilitatē. Vel dicitur semp̄ mobilis quia semp̄ est actu intelligēs nō quādoq; potētia vt nos vt dicit Tho. pri. ptē. q. l. ar. i. Arbitrio libera: nō ad bonū & malū: sz in libera electione eius qđ voluerit. Incorporea respectu nr̄i: qa respectu simplicitatis dei ē q̄si corporeus: nō ita tamē vt sicut corpa loco circūscribat: sz qa loco diffinitiue, pprio continet cū de⁹ nec circūscriptiue nec diffinitiue loco aliquo pprio cōtineatur: sed vbiq; & celū & terrā impleat. Deo ministrans/large intelligēdo/quōcūq;/siue assistēdo siue alter ministrādo vl̄ seruiendo. Immortalitatē accipiēs zc. inquātū p donū gratuitū cōseruat ineſſe & nō natura nā & ipse sicut & cūcta in nichilū tēderēt nisi ipsuz & oīa manus oīpotentis cōtineret. hec Alber. magn⁹ li. de q̄tuor coeuis: coeuo q̄rto.

Certia questiūcula ē: quot sunt celestes spūs quos angelos vocamus. Ad quā aliter respōdet Aristoteles aliter Plato: aliter theologi. Nam scd̄m Aristotelē. xij. metha. Substantie immateriales sunt in aliquo decreto numero. s. in nume-

ro lationū & motuū orbiuꝫ & corporū celestiū. Motus aūt orbium vt dicit se sufficiēter ꝓbasse sunt. ꝯꝯ. ergo tot sunt angeli. Sed qm̄ phūs dicit hoc esse. s. rationabile & ꝓbabile & nō necessarium: ꝓpterea vt dicit Tho. in cōmento. xij. metha. relinquendū est tale necessariū. s. motuū orbiū & lationū corporū celestiū & per consequēs angelorū fortiorib⁹ & potentioribus ipso Aristotele. s. astronomis. Plato aūt posuit vt sibi imponit̄ ab Aristotele numerū substantiaꝝ separatarū scd̄m numeruꝫ specierū sensibilium. Nam posuit substantias separatas esse species rerū sensibiliuꝫ. Quomodo autē hee due opiniōes possint habere veritatē: vide Tho. pri. pt. q. l. ar. iij.

Theologi vero dicunt ꝙ numerus angelorū est maximus: qd̄ dupliciter ꝓbāt: rōne: & auctoritatibus. primo rōne sic. Nam numerus angeloꝝ stantiū vl̄ remanētium ī celo fuit maior q̄ꝫ numer⁹ cadētiū: sicut dicit mgr̄ sniaꝝ in. ij. di. vi. cui⁹ ratio est: q̄a in angelis bonuꝫ est vt in plurib⁹ eo ꝙ sunt intellectualis nature. Malum vero in angelis ē vt ī pauciorib⁹. In hoībus aūt est oppositū. s. ꝙ in eis maluꝫ est vt in plurib⁹: bonū vero vt ī pauciori bus: tū ꝓpter corruptionē nature ex pctō originali: tuꝫ q̄a sensibilia sunt nobis magis nota ex q̄bus hoīes magis sequunt̄ sensuꝫ q̄ꝫ intellectū: ergo. Et cōfirmat̄ hec ratio q̄a quelibet aīa hēt a sua natiuitate vt infra dicetur angeluꝫ bonū ad custodiā: & malū ad exercitiū. Sꝫ numerus hoīm siml̄ viuētiuꝫ est maxim⁹: ergo sequit̄ ꝙ angeli custodiētes sunt im maximo numero nobis vero ignoto et forte plures q̄ꝫ oēs angeli mali et dānati siml̄. Scd̄o ꝓbatur auctoritatib⁹: & primo Dionysij. ix. c. celestis ierar. dicētis. Multi sunt beati exercit⁹ supnaꝝ mentiuꝫ infirmā & cōstrictā excedentes nr̄orum materialium numerorū cōmensurationē. & ibidem adducit Diony⁹

Dañ. vij. c. dicentē. Milia miliū ministrabāt ei zc̄. Et Psal. dicit. Currus dei decē milibus multiplex milia letātium zc̄. Et Apoc. v. Audiui vocē angelorū multorū in circuitu troni & aīalium & seniorū et erat numerus eorum milia miliū. Itē. ij. pali. 32. Nolite timere mlto enī plures nobiscū sunt q̄ cū illo. & Iob. xxv. Nunqd ē numer⁹ militū ei⁹. Tho. ij. sniaꝝ. d. vi. & prīo sniaꝝ. d. 40.

Quarta questiūcula est: qn̄ fuerūt creati angeli. Ad quā rn̄det q̄ Greg⁹ nazanzen⁹ grecus cui⁹ tanta est in doctrina xp̄iana auctoritas vt nullus vnq̄ ei⁹ dictis calūniā inferre p̄sumpserit: vt testat̄ Damascen⁹. Fatet̄ ante corpalē creaturā deū cui⁹ cōcipere est ꝓducere angelos ꝓduxisse vel creasse. Nam motores dicebat p̄cedere debere mobilia. Sz angeli mouēt celos et corpalia: ergo p̄cesserūt celos et creaturā oēm corpalē. Huius opiniōis Hieronim⁹ fuit q̄ in cōmētario in epistolā ad Titū dicit. Sex milia nondū nr̄i tp̄is cōplent̄ annorū & quanta tp̄a quantasq̄ seculorū origines fuisse arbitrandū est ī qb⁹ angeli: troni: & dn̄atiōes: ceteriq̄ angelorū ordines deo ꝑuiūt. Aug⁹ aūt quē Beda & ceteri latinorū sequunt̄ in libro de ci. dei. & sup̄ Geñ. dicit. Deus q̄ op̄e suo successione tēporuz nō eget/ corpalē simul & spiritualē creaturā ꝓduxit. Corpalē. s. nō scd̄m in diuidua que successione tēporū generant̄: sz scd̄m naturā & spēs. Cum enī angeli sint quedā p̄s nobilior vniuersi: p̄s autē a toto sepata p̄fecta esse nō possit: ergo angeli cū creatura corporea a deo siml̄ ꝓducti sunt Qd̄ si aliqs indignū existimet doctores eccl̄ie. s. hieronimū & Augustinū cōtraria de tp̄e creationis angelorū sensisse, audiāt Tho. in de potētia. q. ix. arti. v. dicentez. Doctores catholici cōueniētes in eo qd̄ fidei est. s. q̄ nichil est ab eterno p̄ter deum varia ad minus quantū ad

De creatione Angeli vide Wilhelmum Vorrel. 1 2° d. 2. q. 1ª ar. 2° in 3ª q. 1ª ar. 1 tm̄ articulū quod Sarraceni errat cū creatoz angelorū

verboruꝫ ſuperficiẽ dixiſſe ĩueniunt̃ in hĩs que de neceſſitate fidei nõ ſunt in quibus licuit eis diuerſimode opinari ſuffragantib⁹ rõnibus ſicut & nobis: vni tñ opinioni ſic inherendum eſt vt alterã erroneã nõ iudicem⁹ Et qđ Grego. grecus ſiue theologus cũ hieronymo dicebãt: q̃ motores precedũt mobilia. Rñdẽt Aug⁹ & ceteri q̃ motores nõ p̃cedũt mobilia duratiõe: ſꝫ dignitate vt pꝫ de aĩa & corpe. Tho. vbi ſupra & in .ij. ſnĩarum di. ij.

Quinta queſtiũcula ẽ: Vbi q creati fuerũt angeli. Ad quã rñdet Strabo ſup illo verbo Gen. i. In principio creauit de⁹ celuꝫ & terrã. Celuꝫ ĩngt nõ viſibile firmamẽtũ hic ſcriptura appellat: ſꝫ empyreũ. i. igneũ vel ĩtellectuale/nõ ab ardore: ſꝫ a ſplẽdore dictuꝫ: qđ ſtatim factũ angelis ẽ repletũ. Et cõfirmat̃ hoc rõne. Nam loc⁹ nobiliſſim⁹ & contẽplationi deputat⁹/maxĩe decet ſubſtãtias nobiliſſimas eternalit̃ deum contẽplantes. Sed celum empyreuꝫ eſt locus inter oĩa corpalia nobilior & contẽplationi angeloruꝫ & aĩarum deputatus. Nam dicit̃ Mat. xviij. Angeli eorum in celis ſemp vident faciem patris. i. cõtemplantur ergo talis locus eſt angelis cõueniẽtiſſim⁹. De ſitu cui⁹ & diſpoſitiõe ſic loquit̃ Ambro⁹ in Exameron. Quis tantũ facile põt eſſe diuini opis exiſtimator/qui altitudinem ſapientie dei in hoc ope ĩueſtigare poſſit/ aut ſciat que figura illi ſup ne ciuitati ieruſalem congruẽtior ſit: aut rotunda aut piramidalis an exagona. Sunt eni intus quedã edificia intus rotunda: & exterius quadrata & ecõuerſo. & hoc ideo dicim⁹ vt quidã aduertant & diſcutiant opiniones ſuas: & deſinant tantũ opus dei humane opationis & nr̃e poſſibilitatis cõtemplatiõe metiri Tho. ij. ſnĩarꝫ vbi ſup̃. & Henricus.

Caput Secundum

Secundū caput princi-
pale secude decadis est simplex vnā tm̄ ha
bēs questionē videlicet. Si in angelis & bea
tis: demonibus & dānatis/ viatorib⁹ & in
ipso deo/ sit liberū arbitriū. Et videt̄ primo ꝙ nō in an
gelis & beatis: q̄a ad libertatē arbitrij ꝑtinet ꝙ quis pos
sit eligere bonū & malū. Sꝫ ad eos nō ꝑtinet electio/ cū
electio sit appetit⁹ p̄cōciliati. iij. ethicoꝝ. Cōsiliū aūt sit
quedā inq̄sitio & discursus. iij. ethicoꝝ. qd̄ angelis cū
sint intellectuales nō cōuenit: nec beatis q̄ oīa vidēt in
verbo: ergo. Itē electio est eoꝝ que faciunt ad adeptio-
nē finis. Sed angeli & beati sunt iā adepti finē. s. deū: er
go deficit in eis electio: & ꝑ cōsequēs liberū arbitrium.
Qd̄ nō sit sil'iter ī demonib⁹ & dānatis. ꝓbatur. Nam
obstinati hn̄t voluntatē firmatā tm̄ in malū: & nō libe
rā ad vtrāq̄. Sed demones & dānati sunt obstinati: scd̄ꝫ
illud Psal. Suꝑbia eorū q̄ te oderūt ascēdit semꝑ: qd̄ ex-
ponit̄ de demonib⁹: ergo. Itē de rōne liberi arbitrij ē: pos
se flecti & ferri in opposita & diuersa: sꝫ nec deus nec
beati nec dānati p̄n̄t ferri ī diuersa: ergo zc̄. Itē ꝙ nō hoīes
viatores: quia de rōne libertatis ē posse facere qd̄ vult
Sed hō nō pōt facere qd̄ vult: scd̄m illud Ad Ro. vij. Nō
enī qd̄ volo bonū hoc ago: sꝫ qd̄ odio malū/ illud facio
ergo. Qd̄ etiā nō sit in deo ꝓbat̄: quia liberū arbitriu
in vtrāq̄ ꝑtē flecti pōt. s. in bonū & malū: vt dicit mg
snīaꝝ in. ij. di. xxv. dicēs. Liberū arbitriū est facultas rō
nis & voluntatis/ qua voluntario & spōtaneo appetit
ferri quis pōt/ ad ea/ que bona vel mala iudicat/ vel i
dicare valet. Deus autē ad malū flecti nō pōt: de pe. d
iij. c. inter hec. prīo. vbi dicit̄. Non peccare soli⁹ dei ē en
dare sapiētis. Incōtrariū ē: quia de⁹ nulla ꝑfectiōe sim
pliciter caret. Sed liberū arbitriuꝫ ē simpliciter quedam

perfectio, Nam inq̃t poeta. Nõ bene, p toto libertas venditur auro. Hoc celeste bonũ p̃terit orbis opes. ergo. Itẽ angelus (p̃ Damascenũ. ij. li.) est substantia ītellectualis semp mobilis: arbitrio libera: ergo. Itẽ beati nõ ām̃ittũt dignitatẽ nature: qa gr̃a perficit naturã: ꝫ libertas ptinet ad dignitatẽ nature hũane. Itẽ demones naturã nõ p̃diderũt nec dānati. Libertas aũt arbitrij ptinet etiã ad naturã intellectualẽ: ergo. Itẽ & hoies hñt liberũ arbitriuꝫ p illud Eccl. xv. Deus ab initio constituit hoiem & relinqt illũ in manu cõsilij sui. glo. i. in libero arbitrio: ergo in hoibus p̃dictis est liberũ arbitriuꝫ. ¶ Rño dicendum q̃ multi in varias opiniões & hereses inciderũt ex ignorãtia: quomõ se habeat ad bonũ & malũ libertas arbitrij. Nam Origenes vt adducit Aug⁹. xxi. de ci. dei. posuit q̃ oĩs volũtas creature, ppter libertatẽ arbitrij quã habet põt flecti in bonũ & malũ excepta aĩa xp̃i ppter vnionẽ verbi. Et ex hoc dixit q̃ sancti possunt cadere & penas luere post certi tp̃is metas: & post lõga temporũ curricula/ tam demonib⁹ q̃ hoibus dānatis patebit iustitia & saluabunt: immo vt adducit mgr̃ in hist̃oria scolastica: dixit idẽ Origenes in li. p̃iarchon xp̃m adhuc in aere, p demonibus pati debere: sicut in terra, phoibus passus est. Sed hec opinio dicit Tho. pri. par. q. lxiiij. ar. ij. tollit a sanctis angelis & hominib⁹ veritatẽ beatitudinis que ponit stabilitatẽ sempiternã. Vnde & vita eterna noĩatur. Repugnat & auctoritati sacre scripture que demones & homines malos in supplicium eternum mittendos, bonos autẽ in vitã eternã transferendos ,pnunciat. De xp̃o etiã dicitur. Christus resurgens ex mortuis iam non moriẽ mors illi nõ dominabitur ⁊c. Vnde & Aug⁹ vbi supra ait. Sed nõ imerito Origenẽ reprobauit eccl̃ia: quia & hoc quod misericors videbatur diabolũ atq̃ an-

gelos eius & hoīes dānatos post certi temporis metas ex illis cruciatibus eruendos & sociandos sanctis angelis credidit: admisit etiā faciendo sanctis veras miserias q̄bus penas luerunt & falsas beatitudines haberēt in q̄b⁹ verū ac securuz hoc est sine timore certū & sempiternuz boni gaudiū non haberēt. hec ille & cū dicebat q̄ ratione libertatis arbitrij oīs voluntas creature posset flecti ad bonū & ad malū. Respondeō q̄ habuit veritatē in angelis bonis ante cōfirmationē voluntatis in bonum: i malis ante obstinationē voluntatis in malū: & in hoībus ante mortē: q̄a hoc facit hoībus mors q̄d fecit angel⁹ ca sus: vt dicit Damascenus. Tho. vbi supra. & pri. ij. q. lxxix. arti. iij. & iij. pte. q. lxxxvi. arti. i. De aīa autē xp̄i verum est dicit Origenes: q̄a illa vt viator erat plena tanta gratia vt nō posset peccare: nec vt comprehensor q̄a sic fini erat coniuncta: & per consequens non poterat nisi secundum ordinē ad finē agere. Vnde xp̄s nullo modo potuit peccare nec vt deus nec vt viator nec vt cōprehensor. Alij concedentes diffinitionē liberi arbitrij quā mgr̄ adducit in. ij. sniar̄. di. xxv. & reprobat que dicit q̄ liberū arbitriuz zc̄. vt adduxi supra in opponendo dicunt q̄ liberum arbitriuz nō sit in deo. Et cum etiā angeli & beati sint confirmati in bono & p̄ consequēs nō possint ferri in malū. Et similiter cū mali & dānati sint in malo obstinati nec ferri in bonum possint: concludebant ex hoc in nullo istorū esse libertatē arbitrij sz̄ soluz in hominibus viatoribus Sed audiant ipsi Augu. xxij. de ci. dei. dicentē de deo. Certe ipse deus: nunquid q̄m peccare non p̄ōt ideo liberū arbitriuz habere negandus est: quasi dicat: non. De angelis & alijs q̄ habeāt libertatē arbitrij vide vbi supra arguendo p̄ parte affirmatiua Est tertius dicēdi modus verus & catholicus q̄ in deo &

in ceteris supradictis exceptis brutis est liberũ arbitriuz Probaf prima pars. Omnia habẽtia intellectũ & voluntatẽ qbus ineſt aliqua actio ꝓpter finẽ a ſe cognitũ & determinatũ hñt liberũ arbitriũ: ſed deus & p dicti oẽs hñt aliquam actionem ꝓpter finem a ſe cognitum & determinatum: ergo oĩa habẽt liberũ arbitrium. Maior ꝓbatur. Nam liberuz arbitrium ſcdm Anguſtinuz. & ponit a mgro in littera. ij. ſniaꝝ vbi ſup est facultas. i. poteſtas rationis & voluntatis: voluntatis quantum ad electionem que eſt in libera voluntate: rõnis quantũ ad conſiliũ qđ eſt in rõne: nã recte non eligit qđ nõ precognoſcit. Ideo dicit phũs. iij. ethicoꝝ. q electio eſt habitus p conſiliati. Electio autẽ eſt eoꝝ que appetim ꝓpter finẽ cognitũ & determinatũ. Deꝰ autẽ naturali neceſſitate vult ſuam beatitudinẽ tanq̃ finez quẽ nõ poteſt nõ velle ad quẽ ordinauit diuerſos ordines rerũ: nã omnia ꝓpter ſe opatus eſt dñs. Nec ſic ferf ad vnũ in ſuis effectibus: quin quantum eſt de ſe poſſit ferri in aliud: ergo in eo eſt liberũ arbitriuz. Sic ſiter angeli: hoĩes dãnati: beati & viatores in puris naturalibꝰ poſiti habent finẽ naturaliter preſtitũ. ſ. beatitudinẽ quã naturaliter appetũt: nec poſſunt velle miſeriã vt dicit Augꝰ. viij. de trini. ad quam beatitudinẽ conſequendã poterunt & poſſunt diuerſa ordinare eligendo ea que ſunt ad finem. Ergo ſimiliter in illis eſt liberum arbitrium. Bruta autẽ aĩalia quia non habent finẽ ſibi a ſeipſis determinatum. ſed a deo & a natura & per conſequẽs nõ cognoſcunt ꝓfecte finem: nec habent liberam electionem ſuoruz actuum ꝓpter finẽ: idcirco nõ habent liberuz arbitriũ. Sed tñ notanduz q in predictis liberum arbitrium indifferenter eſt. Nam in deo eſt libertas generaliter & ſupreme inquantum liberum arbitrium eſt poteſtas libere

Caput Secundum

eligendi quod q̄sq; vult sine aliqua vertibilitate vel flexi bilitate ad malū. In alijs vero est liberum arbitriū specifice & cōtracte ad creaturas: & sic in istis liberū arbitriuz dicit potestatē libere eligendi volita cū vertibilitate & flexibilitate scd̄m eorū naturalia ad malū & bonū: & p̄pter hoc dicit̄ in littera q; liberuz arbitriū aliter in deo q̄z in alijs inuenit̄. Si autem dicat̄ per te/oēs deo excepto habēt liberū arbitriū cōtractuz ad malū & bonū. Cuz ergo boni angeli & beati nō possint flecti ad malū: & mali et dānati nō possint verti ad bonū: ergo in eis nō est liberū arbitrium. Rñdet̄ q; hoc nō est ratione nature eorū que remāsit integra in oībus btīs & dānatis scd̄m Dionysiū. Sed in beatis est rōne p̄fecte cōiunctionis in sūmo bono deo: & dānatis p̄pter eorū culpā & malicia inclinātes eos ad malū & obstinātes illos p̄pter status illi⁹ cōditionē in q̄ nulla est redēptio. In viatorib⁹ aūt est simpliciter liberū arbitrium: qa possunt mereri et demereri: cū nō sint cōiuncti deo per gr̄am cōsummatā: nec auersi a deo per culpā obstinataz. Ad primū ergo in cōtrariū respōdet̄ q; phūs loquit̄ de electione scd̄m q; est hoīs. pri. par. q. lix. ar. iij. Ad secundū dicendū q; duplex ē electio Quedam ordinata in finē & hec cessat habito fine sicut nūc elegit qs velle credere articul⁹: sed hec in patria cessat Alia electio est cōiuncta fini: & hec nō cessat adueniēte fine: sed manet cū fine. Tho. in. ij. sniaz. Ad tertium de demonib⁹ & dānatis respōdet̄ q; illud nō est rōne nature: sed rōne status in quo sunt auersi a deo inconuertibiliter. Causaz aūt inconuertibilis obstinatiōis demonū & dānatoruz: & firmitatis btōrum & angelorū si scire cupis. vide Tho. pri. par. q. lxiiij. ar. iij. ī corpe. & iiij. cōtra. gē. c. xcij. xciij. & xciiij. Ad quartū dr̄ q; diuersa & op posita ad q̄ pōt flecti liberū arbitriū possūt attēdi tripli.

citer. Vno modo secundũ dr̃am rerũ que eligunt̃ ꝓpter finẽ: & hec diuersitas per se cõpetit libero arbitrio: & scdm hoc cõpetit deo liberũ arbitriũ angelis & hoĩbus vt dictũ est supr̃. Est alia diuersitas scdm dr̃am boni & mali que nõ cõpetit libero arbitrio nisi per accidẽs inquãtũ inuenit̃ in natura deficere potẽti: cũ enĩ volũtas de se ordinet̃ in bonũ sicut in ꝓpriũ obiectũ: ꝙ in malũ tendat nõ põt cõtingere/nisi ex hoc ꝙ malũ apꝓhenditur sub rõne boni qd̃ pertinet ad defectũ intellect⁹ vl' rõnis. vñ & ex qbus causatur liber⁹ arbitriũ: nõ aũt pertinet ad rationẽ alicui⁹ potẽtie ꝙ deficiat a suo actu: sicut nõ pertinet ad rationẽ visiue potẽtie ꝙ aliqs obscure videat: et iõ nichil ꝓhibet inueniri liberũ arbitriũ: qd̃ ita tendat in bonũ ꝙ nullo modo tendere possit in malũ sicut in deo ex natura: & in angelis bonis & hoĩbus ex perfectione gr̃e. Est tertia diuersitas q̃ attendit̃ scdm differentiã mutationis in quã põt liberũ arbitrium: que nõ consistit in hoc ꝙ aliqs diuersa velit. Nam & ipe de⁹ vult ꝙ diuersa fiant secundu3 ꝙ cõuenit diuersis tpibus & personis. Sed mutatio liberi arbitrij cõsistit in hoc ꝙ aliqs illud idẽ & ꝓ eodem tpe nõ velit quod pri⁹ volebat: & hec etia3 diuersitas nõ per se pertinet ad rationẽ liberi arbitrij: sz accidit secundum conditionẽ nature mutabilis. Non enĩ est de rõne potẽtie visiue ꝙ diuersimode videat. Sed hoc contingit ex diuersa dispositione videntis: cui⁹ oculus qñq; est purus: qñq; turbatus. Et sic̃ iter etia3 mutabilitas seu diuersitas liberi arbitrij nõ est de ratione ei⁹: sz accidit ei inquantũ est in natura mutabili: sicut in nobis. Hec oĩa Tho. in questionib⁹ disputatis de demonib⁹. q. v. que si bene aduertant̃ euacuant oĩa q̃ in hac materia dici possent ꝓ & cõtra. Ad quintũ de hoĩbus viatorib⁹ respondetur ꝙ illud est ratione appetitus sensitiui qui & si

obediat rationi: tñ põt in aliquo repugnare/ cõcupiſcẽ do contra illud qđ ratio dictat. Hoc ergo eſt bonũ qđ hõ nõ facit cũ vult. ſ. nõ cõcupiſcere cõtra rationem: vt dicit ibi Augº. Tho. pri. pte. q. lxxxiij. arti. i. Ad ſextum de deo reſpondet q̃ ad rationẽ liberi arbitrij non ptinet q̃ q̃s indeterminate ſe habeat ad malum & bonũ. Cuius ratio eſt: qa liberũ arbitriuz p̃ſe eſt ordinatũ in bonuz: cũ bonũ ſit obiectũ voluntatis: nec in malũ tendit niſi p̃pter aliquẽ defectũ qui apprehendit̃ vt bonũ: cũ electio que eſt actus p̃rius voluntatis nõ niſi boni ſit veri vel apparentis boni: & ideo vbi eſt perfectiſſimum liberuz arbitrium in malum fieri nõ poteſt. Et cum dicit̃ q̃ liberum arbitriũ habet viã ad oppoſita. Reſpondet̃ q̃ hoc põt intelligi tripliciter. Primo qa põt velle bonũ & maluz: & ſic nõ cõpetit deo: quia iportat defectibilitatem. Secundo vt prius aliquid velit & poſtea nõ: & hoc nec deo conuenit quia importat mutabilitatem. Tertio qa poteſt velle hoc & non velle: & hoc conuenit deo. Hec Tho: in queſtionibus de veritate. q. xxiij.

Certium caput ſecunde

decadis eſt de officio angelorum circa homines. Circa quot quatuor queſtiuncule ſoluentur: quarum quelibet infra ſuo ordine declarabitur.

Prima queſtiuncula eſt: Si

p angeli ad cuſtodiã hoim deputent̃. Ad quã rñdetur affirmatiue: & p̃bat̃ q̃druplicit. ſ. ſcripture ſacre auctoritate: dei p̃prietate: vtilitate: et ſiꝑitudine. Primo p̃bat̃ ſcripture ſacre auctoritate: qa ſup illo verbo yſaie. lxij. Sup muros tuos cõſtitui cuſtodes zc̃. dicit glo. q̃ cuſtodes hoim ſunt angeli. Et Pſal. xc. Angelis ſuis

deus mandauit de te vt custodiant te in oībus vijs tuis. Sup quo verbo Bern̄. sic ait. O quantā tibi debet hoc verbum inferre reuerentiā: afferre deuotionē: conferre fiduciā/reuerentiā ꝓ presentia: deuotionē ꝓ beniuolētia: fiduciam ꝓ custodia. Caute ergo ambula vbi sunt angeli: sic eis mandauit deus vt custodiant te in oībus vijs viis. In quouis diuersorio in quouis angulo reuerentiaꝫ habe corā angelo tuo: nec facere audeas illo pñte quod me pñte nō auderes. De hac custodia audi etiā Hieronymū sup illud Mathe. xviij. Angeli eorū semp vidēt faciē patris zc. Magna inqt ē dignitas aīaꝝ vt vnaqueq; hēat ab ortu natiuitatis in custodiā sui angelū delegatū. Itē Origenes sup libro numeroꝝ. Adest inqt cuilibet nr̄m etiā minimis q sunt in eccl̄ia dei angelus bon⁹: angelus dei q̄ regat: q̄ moneat: q̄ gubernet: q ꝓ actib⁹ nostris corrigēdis & miserationibus exposcendis quotidie videat faciē patris q̄ in celis est. Itē Bern̄. sermone de angelis. Benignus inqt es dn̄e q nō es cōtentus nostra fragilitate murorū: sꝫ etiā ipsis hoībus angelicā custodiā supponis Et idē sup illud Psal. Quid est hō/q memor es eius (inqt.) Quid est hō qa īnotuisti ei dedisti filiū tuū: misisti spm̄ tuū ꝓ mittis etiā vultū tuū: & ne qd desit: illos etiā beatos spūs ī ministeriū mittis ꝓpter eos qui hereditatē capiunt salutis. Secdo hoc idē ꝓbat̄ dei ꝓprietate. s. ex dei miseratiōe sic. Pronior est de⁹ ad miserendū q̄ ad puniendu3. Sed de⁹ dedit hoīb us demones ad hoīm exercitium: vt habet̄ ad Ephe. vlti. Non est nobis colluctatio aduersus carnē & sanguinē: sed aduersus principes & potestates: aduersus mūdi rectores tenebrarū haꝝ zc̄. ergo videt̄ q multo fortius: vel multo magis dedit angelos ad custodiā hoīm. Tertio hoc idē ꝓbat̄ ex vtilitate: per hoc enī q angeli a deo hoīb⁹ ad custodiā deputant̄ tria

Caput Tertium

bona p̃cipue ostenduntur. Primo enī erga nos dei bonitas declaratur: dando nob̃ ita nobiles creaturas vt angelos. Secundo angelor̃ charitas ꝓpalatur: dū de nobis a p̃incipio natiuitatis vsq; ad mortē tā cōtinuaz̃ sollicitudinē de custodia gerūt. Tertio nr̃a indigētia seu necessitas subleuat̃, cū enī malū angeluz̃ ad nostrū exercitiū habeam⁹ & naturā fragilē: magno subsidio & auxilio indigem⁹. Quarto hoc idē ꝓbat̃ duplici sit̃itudine. Primo sit̃itudine naturali: qa sicut corpa superiora regunt ista inferiora: & oē mobile reducitur ad aliqd̄ imobile. Sic spūs supiores regūt inferiores: & humanū consiliū variabile dirigit̃ per consiliū angelicū inuariabile. Secundo ꝓbat̃ hoc idē sit̃itudine ap̃li. Nam ap̃s. i. ad Cor. xiij. cōparat statū hoīm ꝓut sunt in via statui puerili. Cui⁹ rō est: qa sicut puer q̄diu puus ē & facilis ad casū scd̄m corpus indiget manuductiōe quousq; veniat ad etatē perfectā in q̄ fortis ē & sufficiēs sibi. Ita scd̄m aiaz̃ hō q̄diu debilis ē & facilis ad casū spūalem indiget custode spūali quousq; veniat ad etatē perfectā. s. alterius vite: & hic custos/est angelus: quo custode hō indiget semper q̄diu est in hac vita: ꝓpterea quilibet dicere debet oī die angelo eū custodienti sic. Angele qui meus es custos: virtute supna. Me tibi cōmissū: salua: defēde: guberna/cū versū et oīone ãgelor̃. hec ex theologis et Ranerio.

Secunda questiuncula est: quomō dicunt̃ angeli ad custodiā hoīm vl̃ ad aliā opationē mitti cū semp sint in celis vidētis patris faciē. Mat. xviij. Ad quā sic rn̄det̃ q̄ missio de nouo angelorū ad custodiā hoīs: est angelū nouū locū: nouum modū: nouū vbi: acqrere: de nouo limitari: astringi: tueri officiū custodiri: ꝓcurare ei⁹ salutē: specialiter

illumínando: apparendo: miracula faciẽdo: vel alio ſiñi modo hoiem inſtruendo. Et hec miſſio ponit mutabilitatẽ in angelo ad differentiã miſſionis diuinarũ perſonarũ ad nos: que mitti dicunt̃: nõ quaſi nouũ locũ vl̃ nouum vbi acquirendo: qa vbicq; ſunt cũ ſint vnus deus. Sed dicunt̃ de nouo mitti inquantũ nouũ effectũ ꝓducunt̃ in creaturis ſine eoꝝ mutabilitate. & nouũ moduꝫ acquirunt ſecũm quẽ pri⁹ nõ fuerãt ſicut filius ꝑ carnis aſſumptionẽ & ſpũs ſanctus per nouã ſanctificationẽ Angeli igit̃ miſſi ad nos dicunt̃ ſemꝑ eſſe in celo videntes faciem patris: nõ ꝙ ſint ſemꝑ in celo localit̃. Sed dicunt̃ ſemꝑ eſſe in celo ꝑ fruitionẽ: qa vbicũq; ſunt nũq; deſinũt frui deo & deum videre. Cum frui ſit act⁹ intellectus. Vnde Greg⁹ libro moraliũ dicit. Angeli ſic foris exeunt vt interne cõtemplationis gaudijs nõ priuẽtur. Nec receſſus eorũ a celo empyreo in dignitatẽ inducit aut eorũ gloriã minuit: ſicut etiã demones licet actu nõ alligent̃ in loco inferni: dicuunt̃ tñ quocũq; vadũt deferre ſecum ignẽ gehenne vt dicit̃ in glo. ſup. iij. c. Iacobi: vt infra. iij. decade dicet̃. Hec ex theologis & Ranerio.

Quærtia queſtiuncula eſt: Vtrũ ad oĩm triũ ierarchiarũ ãgelos ꝑtineat hoies custodire. Ad quã rñdet̃ negatiue: nã nõ oẽs trium ierarchiarũ ãgeli mittunt̃ in miniſterijũ. Nam Dañ. vij. c. ponit̃ ꝙ milia miliuꝫ angeloꝝ miniſtrabãt deo & decies cẽtena milia aſſiſtebant ei ad ſiñitudinẽ eoruꝫ q̃ alicui regi deſeruiunt: ꝗrum quoſdã videm⁹ ĩmediate regis ꝑcepta audiẽtes & a ſuo aſpectu nunq; recedẽtes nunciãtes alijs regis ꝑcepta vt ea exequant̃ in administratione ciuitatuꝫ & iſti quib⁹ fit talis nunciatio mitti dicunt̃. Sic aliqui angeli dicunt̃ ſemꝑ deo aſſiſtere qui ſecreta diuinoruꝫ miniſteriorum ĩmediate recipiunt a

deo. alij autē dicuntur mitti illi. s. qui instruunt ab ipsis assistentibus de secretis. Et qa nō oēs diuina secreta imediate (scdm Dionysiū) in ipsa essentia diuia habēt intuerit: sed solum superiores qbus est ppriuz imediate a deo illuminarit: ideo soli superiores quatuor ordinū dicunt semper assistere et nō mitti scdm Thomā pri. par. q. cxij. ar. iij. in corpore. Quod idē est q diuinas illuminationes imediate & perfecte a deo recipere & cooperari deo in illuminatione & deductiōe aliorū ad deum: & isti ppie dicunt assistere: Et de istis assistentib⁹ intelligitur illud Dionysij de celesti ierarchia. Superiora illa agmina ab intimis nunq recedūt quoniā ea que pertinēt ad vsum exterioris officij nequaq habent. Alij vero gnq ordinū inferiorū dicuntur in ministeriū mitti exterius ad diuersa ministeria peragenda circa nos vel circa aliquā creaturam corporalem qui ex nominibus pprietates angelorum significantib⁹ cognosci possunt. Nam angeli & archangeli dicuntur a denunciando: virtutes & potestates dicuntur per respectū ad aliquē actum principis. Etiam est vt Greg⁹ dicit inter alios operantes prior existere. Et ppter hec dicit Greg⁹. xij. moraliū: q plures angeli sunt qui ministrant q qui assistunt. ppter hoc etiam ph̄i posuerunt duplices motores orbiū quorum aliqui habent conditiones participatas & determinatas. Et hos vocat Auicēna: angelos ministrātes: alios vocant separatos quos intelligentias dicunt in quibus sunt forme simplices & vniuersales & hos vocat idem Auicenna angelos assistentes. Nec obstat illud ysaie. vi. vbi dicitur q vnus de seraphin volauit ad ysaiam qm vnus ex seraphin nō fuit: sed vnus ex minoribus officium exercens seraphinorū. Et cū dicat apl's ad hebreos primo. Omnes sunt ad ministratorij spiritus in ministeriū

missi. dicitur q̄ duplex est missio. s. exterior & interior. Exterior q̄n ad nos realiter descendunt ad aliquod ministerium circa huiusmodi corporalia exhibendum. & secundum hanc missionē non omnes mittuntur: sed īm quinq; ordines vt dictum est. Alia est interior que nichil aliud est q̄ illuminatio quedam superioris angeli ad inferiorem que fit ꝓpter nos & sic omnes dicuntur mitti. Hec ex Thoma & ex theologis.

Quarta questiūcula est: qua re indigēt hoies custodia infirmiorū angelorū cū eis sēp adsit custodia fortioris dei. Ad quā sic rn̄detur q̄ sc̄m rōnem diuīe ꝓuidētie hoc in cibus rebꝰ inuenit q̄ semp mobilia & variabilia p̄ īmobilia mouēt: qa vt docet phūs. Oīs motꝰ ꝓcedit naturalit ab aliq̄ īmobili. Vnde videmꝰ q̄ corpa inferiora regunt a corporibꝰ superioribus īquibꝰ est minus de mutatiōe & motu: & ita corporalia per īn corpalia mouent: & regunt. s. per substātias spūales. Vnde et termini & ꝓpositiones ꝓbabiles alicuius questionis per īmobiles & īuariabiles. s. principia per se nota roborant & in ea reducunt. Manifestum est autē q̄ in rebus agendis hoīes possunt multipliciter deficere a fine debito & modo agendi. & ideo necessarium fuit ad hoc q̄ homo ad finē suus posset congruentius peruenire q̄ per aliquem angelū tanq̄ se perfectiorem remoueret a malo & ꝓmoueretur in bonū: & illud vocamus custodiā angelorū. Ad motiuū autē cū dicit q̄ nō sit opꝰ custodia īfirmioris angeli cū adest fortissimꝰ deus q̄ nō dormitabit neq; dormiet custodiens israel. Dicēdū est q̄ duo requnt ad bonū opandū. Primo vt voluntas inclinet ad bonum. Secundo vt media congrua habeantur ad ꝓficiendum bonū. Quantū ad

Caput Quartum

primū deus custodit imediate hoīem infundendo ei gratiam virtutis. Quantū vero ad scām deus custodit hominem instruendo eum mediantib⁹ angelis. Verbi gratia. Sic enī vt in artificialib⁹ alia est causa disponens ad formam: & alia est causa inducens formam: sicut ignis est disponens ad formam cutelli mollificando ferrum: & malleus dilatando ferrū: & artifex vt principale agēs formam cutelli inducit. Sic angelorum officium est homines ad gratiam & gloriam preparare per illuminationes & huiusmodi que erga nos instrumentaliter operantur. Sed dei est vt principalis agentis & custodientis vltimam perfectionem dare. s. gratiam coniungētem nos gratie cōsummate & fini vltimo. s. glorie. Hec Thomas secundo sñiaꝝ. dī. xi. q̄. i. ar. i. in duobus argumentis contra: & in corpore. q. & in solu. primi & secundi argu. & Alexan. ij. parte summe. q. xl. arti. i.

Quartū caput principale secunde decadis est de assistentia angelorum ad homines. Circa quod quatuor q̄stiuncule soluentur: quarum quelibet infra suo ordine scrutabitur.

Prima questiūcula est: quibus hominib⁹ angeli ad custodiam deputant.

Ad quā sic rñdet̄ q̄ cum custodia angelorū sit quedā executio diuine prudentie. Et diuine prudētie p priū est cōferre ea q̄ promouēt ad fīnē: & remouere ea que a fine impediūt: iō illis hoibus sunt angeli ad custodiam deputati q̄ pñt promoueri in bonum & impediri a malo. Vnde nec separate aīe nec angelis bonis vl̄ malis nec xp̄o fuerūt angeli ad custodiam deputati. Primo anime separate nō sunt angeli ad custodiā deputati. Cuius ratio

est: quia aĩa a corpe separata nulluꝫ p̃dictorũ habere põt quia nec põt ꝓmoueri in bonuꝫ neq; impediri a malo. Siliter nec angelis bonis vl' malis deputant̃ angeli ad custodiã. Cui⁹ ratio est: qa angeli beati exquo finẽ vltimũ glorie sunt adepti sunt confirmati in bono: & ideo sunt impeccabiles. angeli vero mali ex eo q̃ sunt obstinati in malo sunt ĩpenitibiles. Similiter xp̃s nõ habuit angelũ ad sui custodiam deputatũ. Quod ꝓbo triplici ratione. Prima est quia aĩa xp̃i oĩbus angelis superior/fuit ĩmediate a verbo sibi vnito illuminata. Secunda ratio est: quia erat verus cõprehensor: vnde eius bonũ nõ poterat ĩpediri: nec in bonũ ꝓmoueri. Tertia ratio est: quia custodia respicit indigentiã vel defectũ: sed xp̃s nullum defectũ culpe vel pene habuit: ergo. zc̃. Dicit̃ tñ angelus cõfortasse xp̃m in passione. Luce. xxij. nõ custodiẽdo vl' aliq̃d ĩprimendo in xp̃m: sꝫ reuerendo eũ & cõgratulãdo fortitudini ei⁹: sicut hõ naturaliter cõfortat̃ in tribulatiõe ad pñtiaꝫ amicorũ. Et iõ primo loquendo generaliter oĩbus hoĩb⁹ ab infusione aĩe rõnalis postq̃ ordinãtur ad finẽ salutis vsq; ad mortẽ deputat̃ custodia angelorũ: quia toto illo tpe põt quilibet ĩpediri a bono & ꝓmoueri ad bonũ: & cadere in malũ & resurgere a malo. Cum aũt terminabit̃ talis via. s. pñtis vite: vel tale tẽpus necessaria nõ erit custodia angelorũ vt in beatis & damnatis pꝫ. Secundo loquẽdo in spãli: primi parẽtes habuerunt angelũ ad sui custodiã deputatũ: cui⁹ ratio est: qa licet in primis parentibus fuerit rectitudo nature: tñ qa rectitudo illa nõ fuit inflexibilis: sed vertibilis ad vtrũq;. s. ad bonũ & ad malũ: nec si cõuertit̃ in vnũ statim confirmat̃ in illo: ĩmo statim põt cadere: ergo zc̃. Vel dicit̃ aliter q̃: licet ĩ Adã nõ esset periculũ ex aliq̃ rebelliõe carnis instigãte ad malũ: erat tamẽ periculũ in potentia

peccandi ex demone oppugnante. Et sil'iter erat debilioris cognitionis q̄ angelus & ideo indigebat presideo & auxilio custodis angeli. Secundo pueri in materno vtero habent angelos ad sui custodiā deputatos: per quos impediuntur ipedimēta que demones talibus pueris inferre possunt. Sed forte queres quē angelū habēt pueri in materno vtero existentes ad sui custodiā deputatū an ꝑ primum angelum: an maternū. Respondet̄ q̄ puer q̄diu est in materno vtero: non totaliter a matre est separatus: sed per quandā colligationē est quodāmodo aliquid matris: sicut & fructus pendens in arbore est aliquid arboris. Et ideo ꝓbabiliter pōt dici q̄ idē angelus q̄ est custos matris: custodit prolē in matris vtero existentem. Sed in natiuitate q̄n est separatus a matre angelus ei ad custodiam deputat̄. Vnde hieronymus exponēs illud verbū Mat. xviij. Angeli eorū in celis ꝛc. sic ait. Magna est dignitas aiarum vt vnaquaq̄ habeat ab ortu sue natiuitatis i sui custodiā angelū delegatū. Tertio etiā antixp̄s in sui custodiā angelos hēbit. Cui⁹ rō ē: q̄a lex cōis ꝓpt vnū mutari nō debet: & in hoc ei⁹ pena iustior appebit: q̄a beneficia toti nature humane ꝓuisa nō accepit vt debuit nec tñ erit oīno frustra custodia: q̄a & si ad bonū nō cōuertat̄: tñ a multis malis cessabit retractus ab angelo custode. Vnde quantūcūq̄ sit obstinatus in malo: hunc tñ effectum cōsequet̄ ab angelis ꝑ custodiā. Hec Tho. ij. sniar. di. xi. & pri. pte q. cxiij. arti. iiij. & Alexan. ij. pte summe. q. xl. arti. iiij. in corpore. q.

Secunda questiuncula est:

Si singulis hoibus vnus vel plures angeli assignent̄ in custodiā. Ad sic quā rñdet̄ q̄ singul'hominib⁹ dat̄ angelus i custodiā: q̄a cū custodia angelorū

sit ad cōsequendā ꝓmotionē in finē & ad remouēdū ea que cōsecutionē finis īpediūt: ideo oībus is debet custodia angelorū qui nō dum cōsecuti sunt vltimū finē suū cuiusmodi sunt oēs hoīes viatores. Et si dicat vt dicit mgr̄ sniaꝝ in. ij. di. xi. Quomō possibile ē ꝙ cuilibet aīe rationali deputet angelus cū plures sint aīe p̄terite: p̄sentes & future q̄ꝫ sint angeli deputati ad custodiā. Respōdet magister ibidē ꝙ nunq̄ꝫ sunt tot simul hoīes actuiliter existētes quot sunt angeli boni. Ideo sufficit vnus angelorū ad vnūquēq; hoīem. Vno enī homine decedente angelus siqi in custodiā dat⁹ alteri assignat succedēti. Et lic; vt dicit Tho. pri. ꝑte. q. cxi. ar. ij. Cuilibet homini vnus angelus deputet inquantū. s. quilibet est persona ꝑticularis: tn̄ nō incōuenit alicui homini plures angelos deputari scd̄m dignitatē: p̄laturā & gr̄am aliquam dei ab eodē ꝑticipatā: vt pꝫ in sūmo pōtifice: cardinalib⁹ clauē iurisditiōis habētib⁹ p̄latis & principib⁹. Hec oīa Tho. pri. ꝑte. & doctores theologi in scd̄o sniaꝝ. di. x. & xi.

Tertia questiūcula est: propter qd hoībus ī custodiā angeli assignent. Ad quā sic respōdet ꝙ ꝓpter q̄tuor causas angeli ad custodiā hoīm deputant. Primo est vt ꝓmoueant & ꝓficiant in bonū gr̄e. Secunda est vt nō cadāt in malū culpe. Tertia est si cadūt vt postmodū resurgant a malo culpe. Quarta est si nō resurgunt a malo culpe vt nō totiens cadāt. Nulli enī viatori inquantū viator est deficit miscd̄ia dei que est ī dando angelū hoī in custodē ꝓpter p̄dictas causas. Nota tn̄ ꝙ sicut diuīe ꝓuidētie est sic impedire mala/vt tn̄ cōditio nature saluet. Ita etiā est de custodia angelorū q̄ est diuine ꝓuidentie executio: nā ad angelos nō pertinet ꝙ custodiendo hoīes ad virtutem

cogant & a vitijs retrahant: qa sic piret libertas arbitrij & ratio meriti. Alexan. ij. pte sūme. q. xl. ar. iiij. q. iiij.

Quarta questiuncula est: in quo statu incipit angelorꝝ custodia: & quo tpe terminat. Ad quā sic rndet q̄ angelorū custodia incipit imediate qn̄ creatura nascit scda natiuitate. s. extra vterū. Ratio est: qa tunc debet adhiberi custodia qn̄ timet de salute aīe. Sed postq̄ nascitur timet de salute aīe: quia in via qua ambulaz absconderūt laqueū michi inqt Psal. & tūc mundus: caro: demonia incipiunt noua p̄lia mouere. Anteq̄ aūt exeat vterū nō dat custodia: qa tunc cū tales sint adhuc aliqd matris custodiunt ab angelo matris vt dictū est. Durat aūt hec custodia vsq̄ ad mortē inclusiue: qa post mortē nō indigēt custodia Nam si sunt in patria nō timēt amplius periclitari. ysaie lx. Non occidet vltra sol tuus: & luna tua nō minuet: qa dn̄s erit tibi in lucē sempiternā: & cōplebunt dies luctus tui. Si sunt in inferno nō timēt piditari: qa timor quē timebāt euenit eis. Nec in purgatorio cū sint extra terminū merendi & demerēdi: & nō possint ab ipsa gratia resilire. Itaq̄ in via dat custodia & non post cursuz. Tho. q. cxi. ptis prime & mgr̄ sniarꝝ di. xi.

Quintū caput principale secunde decadis est de cessatione custodie/augmento/& decremento/ gaudij angelorū. Circa quod tres questiuncule soluentur: quarū quelibet infra notat suo ordine.

Prima questiūcula est: Si angeli deserāt hoīes quorū custodie deputant ꝓpter p̄scientiā vel eorꝝ obstinationē. Ad quaz

videtur primo respondēdū affirmatiue ꝑ illud Dama sceni dicētis: ꝙ angeli cum sunt hic nobiscū nō sunt in celo: ſz aliqñ ſūt ī celo: ergo aliqñ nos derelinquūt. Rño dicendū ꝙ ad hanc questionē duplex notabilis respon sio est. Prima est sancti Tho. dicētis ꝙ cum custodia an gelorū sit quedā diuine ꝓuidētie executio: sicut diuina ꝓuidētia scdm magis & minus diuersis ꝓuidet scdm eo rum conditionē: nō tamē ex toto relinquit hoīem qa in nichilū redigeretur. Ita custodia angelorū scdm qd vl' se cunduz aliquē effectū dicitur relinquere hoīem inquā tum nō ꝓhibet oīa nocumēta: vel quia exponit eū tribu lationib⁹: vel qa iusto dei iudicio ab aliquo peccato nō retrahit: vl' quia nō ita efficaciter ꝓmouet in bonū nec tuetur a malis exigēte de merito hominū. Quomodo in telligīt illud Hiere. li. in ꝑsona angelorū. Curauim⁹ Ba bilonē: & nō est sanata: Derelinquam⁹ eā. Et illud etiā Ysaie. v. Auferam sepē eius. i. angelorū custodiā/ & erit in direptionē. Nunꝯ tñ angelus ita hoīem derelinquit quē custodit/ quin aliqs custodie effect⁹ sequat: inquā tum aliqd malum ꝓhibet & ad aliqd bonum ꝓmouet Quod ꝓbat ratione sic. Angeli boni sunt magis proni ad hoiem adiuuandū ꝙ mali ad infestandū: ſz mali nū ꝙ cessant ab infestando: scdm illud. i. Petri. v. Aduersari us vr̄ diabolus tanꝙ leo rugiēs semꝑ circuit querēs quē deuoret: ergo nec boni a custodiendo vnꝙ cessant. Se cunda responsio & sancti Bona uēture. i. nij. di. xi. dicē tis: ꝙ respectu hoīs duplex est angelorū custodia. Vna ex ꝑte corpis que in hostis repulsione cōsistit. ne. ſ. corpora opprimat. Alia est ex ꝑte spūs: ne illū spūs malignus ꝑuertat. Quantū ad primū nunꝯ hoīem vsq; ad finē vite derelinquūt: qm̄ nō patiuntur eū a demone opprimi vl' occidi: nisi aliter ſnīa diuini iudicij exposceret. Sicut

de viris Sare patet Tobie.vij. Quantū vero ad custodiaz spiritus dicitur a quibusdā q̄ q̄n angeli cernūt hoīs obstinationē subtrahūt se a custodia eius: q̄m frustra esset illius illuminatio ab angelo. Sed q̄m hec rōnsio videtur crudelis. Idcirco idē doctor dicit ibidem: q̄ angelorum custodia aut est respectu boni conseruandi: acq̄rendi vl̄ augendi. aut respectu mali deserendi: euitandi vel minuendi. Quantū autē ad primos actus bonos deserūt angeli obstinatos quoniam frustra esset actus eorum. Sed nō quantum ad actum malum quoniā semper hominē ne labatur in peius retrahūt. Quanto enim quisq̄ peior est: tanto ad malum promptior: & quanto promptior: tanto magis indiget retrahente. & hanc custodiam semper habent quoniam adhuc obstinatus dum aura potitur mortali conuerti potest: & per consequēs de eius salute nō est totaliter diffidendū: exemplo medici qui nemi nem nisi de cuius totaliter salute desperat derelinquit. & per hec patet responsio ad quesitū. Ad motiuū aūt in contrariū dicit q̄ licet angelus interdū relinq̄t hoīem loco: cū. s. in celo est localiter: nunq̄ tn̄ relinq̄t eū quantum ad effectū custodie: qa etiā cum est in celo cognoscit quid circa hoīem agat. Nec etiā indiget mora tpis ad motum localem: sed statim pōt adesse. Hec Tho. pri. pte q. cxiij. &. ij. sniaz. di. xi. ar. iiij. & Alex. ij. pte. sūme.

Ecunda questiuncula est:

Si ex salute custoditi/ crescat gaudium āgeli custodientis? Ad quā sic respondet: q̄ p̄mium angelorū est duplex. s. essentiale & accidētale. Quantū ad premiū essentiale angelorū gaudiuz nō crescit ex salute custoditi: nō enī fiūt beatiores vt. s. magis videant: amentent deū/ ppter salutē custoditi. Cuius ratio est: qa cum

angeli sint beati: in beatitudine autē nō possunt, pficere Crescit tamē accidētaliter eorū gaudium inquantuz extensius de pluribus gaudent & plura bona sunt adepti. Vnde formaliter solet dici q̄ non gaudent q̄ sint maiora bona adepti: sed quia plura: vt verbū illud maiora: referatur ad premiū ēentiale: plura ad accidentale. Vnde sup illud Luce. xv. Gaudiū erit coraz angelis dei super vno peccatore penitentiā agente: dicunt glose merito angeli gaudēt de salute custoditi peccatoris: q̄a primo vident circa hominē sue custodie fructum: sicut medicus circa infirmū: quia secūdo videt impleri numerū subselliū relictaruz eorū. Terttio q̄a videt tale habere cōsortiū in laudādo deū. Vnde sup illud Iob. xxxviij. Vbi eras/ cū me laudarēt sīl astra matutina: dicit glo. i. natura angelica/ & iubilarēt oēs filij dei. hec ex Tho. & Bonauē.

Tertia questiuncula est: Si angeli affligātur & doleāt de malis & de damnatiōe custoditorū. Ad quā sic rndetur q̄ angeli nec derimētuz gl'ie eoz: nec gemitū aut tristiciaz sumūt de malis & de damnatiōe custoditi. Qd̄ pbat̄ triplici rōne. s. imunitatis: felicitatis: cōformitatis. Primo rōe imunitatis a culpa sic. Tristitia quedaz pena ē: pena aūt nō est nisi ei⁹ cui inest vl' infuit vl' in eē potuit pctm̄. Sed in bonis angelis nō fuit: nec est: nec esse pōt pctm̄: ergo in eis nō pōt eē tristitia. Scdo hoc idē pbat̄ rōe felicitatis ī patria sic. Angeli sunt in pfecta felicitate: sz pfecta felicitas (q̄lis est felicitas patrie) nō cōpatit̄ secū miseriā aliquā: eo q̄ sicut icludit oē bonū/ ita excludit oē malū. Sz omnis tristitia ad miseriam pertinet & est fugienda: scd̄m phm̄. ij. ethicorum. ergo beati angeli tristes esse non possunt. Tertio hoc idem probatur ratione cōformitatis ad supremam regulam que est deus: sic:

Caput Sextum

Voluntas beatorū est perfecte cōformis & cōiuncta voluntati diuine. Culpa aūt a diuina volūtate est ꝓmissiue & pena effectiue, ergo quicqd est: est volitū a deo: & sicut est volitū a deo: ita est volitū ab angelis beatis. Vnde sicut nichil est de quo doleat deꝰ: ita nichil est de quo doleant angeli. Vnde neq; de peccatis hoīm tristantur/ cum sint volita a deo in directe. s. permissiue. neq; de pena damnatoruꝫ cum sit volita a deo directe. s. effectiue. Sed vtrobiq; letantur de iusta ꝓmissione & punitiōe: ꝓpter cōformitatē quā habēt cū diuina iustitia: ꝓpter quā causaꝫ dicimꝰ sanctos dānatis nō cōpatiri: imo de penis eorum letari. Et si diceret Gaudēt de bonis custoditi: ergo tristātur de malis. Negatur cōsequētia: qa gaudere sequitur eorū naturā, tristari aūt nō. Qd si etiā qnq; repiatur in scriptura tristent & fleant sicut in Ysaie. xxxiij. dicit Angeli pacis amare flebūt. Et in in vitis patrū legitur de quodā angelo q; sequebatur quendā monachū peccato cōsentientē cōplosis manibꝰ & flēs: & postea cū eēt cōuersus accessit ad eū rīdens & gaudēs. Hec oīa methaphorice intelligenda sunt & accipienda scdm quandā opationū similitudinē nō scdm affectionū infirmitatē hec Tho. pri. ꝑte. q. cxiij. ar. vij. & Bonauētu. ij. sniaꝝ. di. xi. & Alexan. ij. ꝑte summe. q. xli. arti. ij.

Sextum caput principale secunde decadis est de vigilantia & sollicitudine angelorum circa salutē hoīm. Circa quod tres questiuncule soluentur quarum quelibet infra suo ordine enucleabitur.

Prima questiūcula est: Si ꝓ angeli boni sint magis sollicīti ꝓ hoīe/ q; sint contra eundē maligni spūs? Ad quā primo vi-

detur respōdendū q̄ sint magis solliciti boni angeli ad hoīes auxiliādos: q̄ demones ad nocendū. Nam cōiter repiunt hoīes magis ardentes ad carnalia: q̄ ad spūalia. Et plures repiunt hoīes arreppti suo modo & obsessi a demonib⁹ ad malū: q̄ arrepti & obsessi a bonis angelis ad bonū: ergo. Rño dicendū q̄ angeli boni sunt magis solliciti: & plus possunt p̄ hoīe quā mali contra eundē. Qd̄ pbat̄ rōne & auctoritate. Ratione vero triplici. s. supioritatis: diffusionis: & consecutionis. Primo rōne supioritatis. Nam angelus bon⁹ q̄ est iferior ordine nature pēst demonib⁹ etiā supiorib⁹ ordine nature. Ratio est: qa virtus diuīe iustitie cui boni angeli inherēt potior est q̄ virt⁹ naturalis angelor⁹. Vnde et apud hoīes/ spūalis hō iudicat oīa: vt dicit̄ prime. Cor. ij. & phūs dicit in i. ethi. q̄ virtu⁹ ois est regula & mensura oīm humano rū actuū Tho. pri. pte. q. cxc. ar. iiij. ad tertiū. Secundo rōne diffusiōis. Nam de rōne boni ē diffusio sui ad sibe bonū. de rōne mali est diffusio mali ad simile malū. Sed potēt̄ior est habitus q̄ est bonū: q̄ priuatio que est malū ergo. Tertio rōne cōsecutiōis. Nam sollicitior est circa custodiā: q̄ ex custodia cōsequit̄ bonū: q̄ qui ex custodia consequit̄ penā. Sed angeli boni ex custodia bonor⁹ cōsequūtur quoddā gaudiū accidētale: & mali cōsequūtur ex p̄ctō malor⁹ penā maiorē accidentalē: ergo. Propterea de bonis angelis dicit Psal. Benedicite dño oēs angeli eius potētes virtute/ facientes siue exequētes verbū dei circa oēm creaturā: & circa hoīes maxime/ quorū principaliter eis est custodia. Ex q̄bus patet q̄ potentius perfectius & plenius spūs boni possuut operari circa custoditos in bonum: q̄ mali contra bonos in malum. Potest siquidē spiritus malus quēcunq̄ hominē arripere/ ei inspirare: in eū qualitercūq̄ illabi: vt p̄ ipsū mira-

bilia operet & enũciet: vt eũ occulta scire faciat põt imu tare corpus & sensus iteriores ei9 & exteriores: ingerere inclinatiões: passiones: cogitat9: istinctus vt dicet in ter tia decade. Sed multo longe pfectius potẽtius & pleni9 possunt spũs boni in bonos. Nam possunt spũs boni in bonos illabi: eos excitare & rapere/illuminare ad dei se creta/inflãmare mirabiliter ad dei amorẽ: quẽadmodũ patet in mltis sanctis viris. Dñico: Francisco: & possunt sliter boni angeli circa corpa hoim eadẽ facere q̃ & ma lifacere cõsueuerũt & longe pfectius. Non enĩ põt dia bolus sic ardẽter inflãmare hoiem ad vitiũ aliqd: quin an gelus bonus possit ardẽtius ad appetibilia virtutũ accẽ dere. Non põt diabolus facere aliquẽ ita supbũ/qn ange lus dei possit aliquẽ facere magis humilẽ. Et breuit nõ pñt mali angeli hoies ita fortiter ad mala ipellere/q̃n for tius & pfecti9 boni angeli possint eosdẽ ad cõtraria in ducere. ¶ Ad motiuũ aũt in oppositũ dicit̃ q̃ ideo cõiter plures inueniunt̃ carnales q̃ spũales: qa plures sequũ= tur sensualia q̃ suadẽt demones/q̃ spũalia ostensa ab an gelis bonis. Hec Henricus de Assia sup Genesim.

¶ Secunda questiuncula est: q̃re angeli amicitiores hoibus & fortiores de= monib9 (vt nũc sup cõdusuz est) pmittũt & p= miserũt hoies & sctos viros vexari q̃q̃ et supari a demo nib9/maxie cũ pditio custoditi ascribat negligẽtie custo diẽtis Vnde dicit̃ cuidã. iij. Reg. xx. Custodi virũ istũ q̃ si lapsus fuerit erit aia tua p aia ei9? ¶ Ad q̃ sic rñdet̃ q̃ an geli circa custodiã hoim nõ tm agunt quantũ sciunt & pñt. Sed quantũ pmittit̃ eis a deo primo custode: scdm ordinẽ puidẽtie & iusticie sue/& quantũ nos acgescim9 eoz cõsiliis. Vnde si eorũ cõsilia admitterem9/& pmit

terent a deo q̄ scdm vltimū potētie sue possent agere ad illuminationē & iustificationes hoīm & repulsiones demonū. Possent vtiq; & potuissent in quo tpe quantūcumq; peruersos & malos aduocare ad cognitionē veritatis: & accendere ī amorē virtutis: nō est ergo expte negligētie angelorū: nec est eis īputandū: q̄ tot hoīes eorū curis cōmissi pereāt vl tēptent/cū in angelis nulla cadat ꝑprie negligētia. Quīmo tāta est angelorū cura de hoīb⁹ vt nec etiā q̄scūq; obstinatissimos penit⁹ relinquāt: quos si relinq̄rent maligni spūs statim eos in mortē p̄cipitarēt Sz est primo qa nos repellim⁹ eos duz eorū consiliis nō acquiescim⁹: cū nō possint sup nr̄am facultatez/arbitriū. Et est scdo qa circa nos tm̄ ꝑ viri b⁹ agūt quantuz eis permissuz ē ex ordine iustitie et ꝑuidētie diuie. Et tertio est qa cū angeli nō subsint statui currenti hui⁹ mundi/cuz sint confirmati in bonuz: nō p̄nt agere & conari extreme ꝑ viri b⁹ ꝑ hoibus viatoribus alteri⁹ status & nature.

Ad motiuū autez in contrariuz dixit Origenes sup illud Nume. xxv. Initiatus est isr̄l beelphegor: p̄est angelus bonus hominib⁹/q ꝑ delictis culpabit & in iudicium adducetur & ꝑ bene gestis laudabit. Sed hoc falsum est: qa angeli boni nullo modo culpabūtur nec in iudiciuz adducentur: nisi forte intelligat q̄ ad iudiciū adducētur: non ad eorū condēnationē ꝓpter aliquā negligentiā cōmissam circa hoīes: sz ad manifestandum q̄ improbi dānati sunt malicia sua & non ex culpa custodum. Posset etiaz dici Origenē intellexisse p angelos p̄latos & sacerdotes: allegorice: a qbus reqrentur. in iudicio anime subditorū. hec Henricus de assia sup Gen.

Tertia questiūcula ē: Si bo
ni āgeli timeāt cadere a deo ꝑ pcm̄. Ad quā sic

respondetur: q̄ in angelis & beatis nō cadit timor cadendi a beatitudine siue a deo seperandi: quia in patria timor seruilis siue timor pene nullo mō erit ꝓpter securitatē eterne beatitudinis: bene tamē ibi erit timor filialis qui timor est de malo: quod est deo nō subici: quod quidem naturaliter est homini possibile ꝓpter naturalem flexibilitatē liberi arbitrij eius. Sed fit ibi impossibile ꝓpter glorie ꝓfectionē. Vnde in via timor mali est oīno possibilis: in patria vero est possibilis ex ꝑte nature: impossibilis ex parte glorie. Et cū arguitur incontrariū per illud Iob. xxvi. dicentis. Colūne celi cō tremiscūt & pauēt ad nutū ei⁹. canonizatū: de cōs. dī. i. c. Hij duo solū modo hymni. Rñdet q̄ colūne celi. i. angeli pauēt: aut timore filiali aut in contemplatione dei incōprehensibilis ab eis/ & supra se existentis. Hec dñs Ioban. cardinalis sancti Sixti in. d. c. Hij. duo.

Septimum caput principale secunde decadis est de potētia & virtute angelorum. Circa quod tres questiuncule soluentur: quarum quelibet infra suo ordine declarabitur.

Prima questiuncula est: Si angeli possint imutare potētias iteriores & exteriores hoīm. Ad quā sic rñdet: q̄ angeli ꝓpter potentiā eor̄ in materiā corpalē & influentiā ipsorū in hoies possunt imutare & imutant qñq̄ eorū sensū: inclinant affectū: & illuminat intellectū. Primo possunt imutare vtrūq̄ sensū. s. interiorē & exteriorē. & hoc duob⁹ modis Primo aliquod sensibile vel de nouo formādo vel a natura formatum sensui opponendo. Secūdo spiritus &

humores intus cōmouendo. Vnde legit̄ Geñ. xix. ꝙ an
geli q̄ subuerterūt Sodomā & gomorrā. ꝑcusserūt sodo
mitas cecitate vel acrisia vt ostiuꝫ domus intrare nō pos
sent. Et simile legit̄. iiij. li. Regū. c. vi. de syrijs quos heli-
seus duxit in samariā. hec. b. Tho. pri. ꝑte sūme. q. cxi.
arti. iiij. Secūdo angeli possunt īmutare hominis ratio-
nalem appetitū. s. voluntatē. Vbi nota ꝙ voluntas ho
minis duobus modis mutari potest. s. ab interiori & ab
exteriori. Primo ab interiori: & hoc modo solus deꝰ po
test voluntatē hominis mutare. Cuiꝰ ratio est: quia cū
velle sit inclinare voluntatē in rem volitā: sicut inclina
tio naturalis nō est nisi a deo q̄ dat naturaꝫ: ita inclina-
tio voluntaria nō est nisi ab eo qui voluntatē causat. s.
a deo. Vnde Prouer. xxi. Cor regis ī manu dñi & quocū
q̄ voluerit īclinabit illd̄. glo. Cor. i. volūtas regis est ī ma
nu. i. in potestate dñi nō ꝓpria. Et quocūq̄ voluerit īcli
nabit illud: vel ad duritiā vel ad māsuetudinē ad bonū vl̄
ad malū. Secundo voluntas hoīs mutari pōt ab exterio-
ri. Et sic angelus volūtatē potest mutare. i. allicere vl̄ in
clinare duobus modis. Vno modo ostendēdo vl̄ presen
tando exterius obiectuꝫ. Alio modo concitando interiꝰ
appetitū sensitiuū ad aliquā passionem: puta ad iram
vel concupiscentiā. Ex quibus duobus voluntas homi
nis ad volēdum aliquid inclinat̄: non tamē ex hijs duo
bus volūtas hominis cogit̄ vel necessitatur: quia volun-
tas semper remanet libera ad consentiendū exteriori ꝑ
suasioni & interiori affectioni. Hec. b. Tho. pri. ꝑte. q.
cxi. arti. ij. in cor. q. Tertio angeli possunt illuminare
hoīs intellectū inquantū docent hoīes intelligere veri-
tatē sil̄itudinibꝰ sensibiliū: scd̄m illud Dionysij prīo. c.
celestis ierar. dicentis: ꝙ īpossibile est nobis aliter luce
re diuinū radium nisi varietate sacrorum velaminum.

circũueletur. Quod etiã ꝓbatur ſilitudine ſpeculi. Dicit enī Dionyſius in libro de diuinis noĩbus: ꝙ angeli & anime ſunt ſpecula ſpiritualia. Vnde ſicut in ſpeculo materiali obiecto alio materiali ſpeculo ſpecies repreſẽtate in vno ſe gignũt & repreſentant i alio. Ita põt eſſe ꝙ ſpeculum ſpũale. ſ. angelus obicit ſe anime: & ſic ſpecies quas de deo recipit infundit anime & illuminat intellectum ad cognoſcendũ diuina & habendũ cogitationes bonas. Hoc exemplũ ponit Alexander. ij. ptẽ ſũme. q. xxxix. Sed forte queres & dices de quibus angelus illuminat hominis intellectum. Reſpondetur ꝙ de quatuor. ſ. de cogitandis: cognoſcendis: credendis: & agẽdis. Primo de cogitandis: nõ quidem immittendo aut faciendo bonas cogitationes principaliter: quia hoc modo attribuuntur bone cogitationes ſuperiori principio ſcilicet deo. Sed ꝓcurando/inquantũ bone cogitationes miniſterio angelorum ꝓcurantur/prout boni angeli illuminãt: habilitant vel excitant intellectũ ad habẽdum bonas cogitationes/interius fundendo vel firmãdo bona fantaſmata: vel remouẽdo impedimẽta omnia. Secundo boni angeli illuminant intellectũ hominis de cognoſcendis. Nam per bonos angelos adiuuat homo & illuminatur vt ex creaturis ꝑfectius in cognitionem diuinam deueniat. Tertio boni angeli illuminãt de credendis inquantũ per bonos angelos homínibus diuina principaliter reuelantur: & ſic cauſatur in eis fides. Quarto illuminant de agendis/exquo enim de fide & de credendis illuminant: ad operationẽ fidei operantur. Hec beatus Tho. pri. ꝑte. q. cxi. arti. ij.

Secunda queſtiuncula eſt:

Si angeli poſſunt cõſecrare corpꝰ xpi. Ad quã reſpondeẽ negatiue. Ratio eſt qa officiũ conſe-

crandi/hominis sacerdotis est/& non angeli: scdm illud Luce.xxij. Accipite & diuidite inter vos. glo. ibi. Accipite vos hoies sacerdotes & diuidite & date. ergo zc.

Sed queritꝝ quare nõ dedit xps angelis hanc potestatem. Respondetꝝ qa ptãs dispensandi sacramẽta fluit a capite xpi in membra eiusdẽ nature humane cũ xpo. Angeli autẽ nõ sunt membra humana cum xpo. Et cum dicitur a Gregorio in omelia paschali: & ponitꝝ in. c. qd sit de cõse. d. ij. q angeli adsunt in celebritate huiꝰ sacramẽti. Rñdetꝝ q angeli dicuntꝝ adesse ministerio misse: nõ cõficiendo/sed precantes: nostra munera sint deo accepta hec dñs Alex. de Ales. & Io. de tur. cre. vbi supra.

Tertia questiuncula est: Si angelus bonus vel malus in figura hominis sacerdotis apparẽs possit baptizare aut absoluere. Ad quã sic rñdetꝝ q nec bono angelo nec malo cõuenit baptizare. Et ꝓbatꝝ primo de bono angelo scdm illud ad Hebreos. v. In hijs que sunt ad deũ/constituitꝝ ꝙ hoĩbus/potifex/ex hoĩbus assumptus. Sed angeli boni aut mali nõ sunt hoies: ergo nec ministri possunt esse sacramentoꝝ. Angelus etiaz malus nullo modo potest baptizare. Ratio est: quia cũ sint puersissimi nullo modo intenderent ꝓcurare salutẽ baptizati/que est spũalis regeneratio. Sed facerent intentione decipiendi: cum sint spũs mendacij. Requiritꝝ autẽ per maxime ad efficatiam baptismi intentio. Vnde quia cũ ecclesia nõ cõueniret in ĩtentione: licet imergeret nõ tñ baptizaret: etiam si debitam formaz verborũ haberet. Similiter dico de absolutiõe a peccatis: nõ enĩ esset absolutus si angelus malus in forma hominis sacerdotis appareret. Sicut patet in vitis patrũ. Ab angelis tamen bonis si cõstaret de bonitate ipsorum baptizati/non deberent rebaptizari.

Caput Octauum

Ratio est: qa sicut de⁹ nõ ita virtutẽ suã alligauit sacramẽtis quin possit sine sacramẽtis effectũ sacramentorũ conferre ita etiã virtutẽ suam non ita alligauit ministris ecclesie: quin etiam angelis bonis possit tribuere potestatem ministrandi in sacramẽtis. Et quia boni angeli sunt nunciꝫ veritatis: ideo si aliquod sacramentũ ministraretur ab eis ratum habendũ esset: cõstaret enĩ ꝙ hoc fieret volũtate dei. Sicut quedã templa dicunt̃ angelorũ ministerio consecrata. Et cum arguitur: qa baptizare ẽ actio ierarchica scdm Dionysiũ: q̃ est purgatio quedã. Sꝫ angeli exercent in nobis actiones ierarchicas: quia purgant & illuminãt: ergo etiã & baptizare possunt. Respõdetur negando consequentiã: quia angeli illas ierarchicas operationes exequuntur inuisibiliter nõ corporalib⁹ instrumẽtis. Ideo nõ est simile. Hec dñs Io. de turrecre, Cardinalis sup. c. Romanus de conse. di. iiij.

Octauũ caput principale

Ole secunde decadis est de angelorum virtute respectu distantie localis. Circa quod quinq; questiuncule soluent̃ quarum que libet infra suo ordine declarabitur.

Prima questiũcula est: quõ

pvnus angelus intelligat aliũ. Ad quã sic rñdetur ꝙ vt dicit Aug⁹ sup Gen̄. Illa que ĩ verbo dei ab eterno extiterũt fluxerũt ab eo dupliciter. Vno modo in intellectũ angelicum. Alio modo vt subsisterent in seipsis & in ꝓprijs naturis. Et in intellectũ angelicũ ꝓcesserunt rationes rerũ ꝓ hoc ꝙ deus menti angelice impressit similitudines rerum tam spiritualiũ q̃ corporaliũ quas postea ĩ esse naturali ꝓduxit. Cuius ergo oĩs cognitio sit scdm similitudines rerum cognitarũ in cognoscẽte

& quilibet angelus rerum omnium spiritualiū & corporalium similitudines impressas habeat tunc vnus angelus alium intelligere dicitur cum se conuertit super similitudinez quā habet impressam illius. Siliter & tūc alias res intelligere dicuntur cum cognoscunt illas in ꝓpria natura per species reruz eis innatas: & hec vocat̄ in eis cognitio vespertina: ad differentiam cognitionis in eis matutine. Hec ex theologis.

Secunda questiuncula est: quid est in angelis cognitio matutina & vesp̄tina. Ad quā sic respōdet Aug⁹. iiij. super Geñ. & .xi. de ci. dei. ad Orosium ꝙ cognitio vespertina in angelis est cognitio rerū conditaruz in genere ꝓprio & ꝓprijs naturis per species & siliitudines ipsis angelis impressas & īnatas: & talis cognitio reruz creaturarum in ꝓprijs naturis & ꝓprio esse: iō vocat̄ in angelis vesp̄tina & a posteriori: q̄a oīs creatura ad deū cōparata q̄ est lux per essentiā: q̄si quedaz vespera & tenebra est. Cognitio vero matutina est cognitio rerū conditarū ab angelis in verbo. i. in essentia diuīa dum cognoscūt eas ꝑ rōnes rerum: vl⁹ per ydeas q̄ sunt in verbo tanq̄ in speculo a priori: & tanq̄ in principio emanatiōis earū. Et q̄a cognitio rerū in verbo ꝑfectior ē cognitione in ꝓpria natura: Idcirco prima cognitio angeloꝝ dicit̄ matutina: scd̄a vespertina. Exempli gr̄a scd̄m Augustinū. Qui opera sex dierū nō exponit ꝓut īportant successiones temporū: sz ꝓut dicūt cognitionē angelicā/relata ad sex genera reruz per ordinē conditarū. Angeli inquantū nouerūt lucē ꝓductā & a tenebris diuisaz in genere ꝓprio. i. inspiciendo intuitiue lucem creatā in se ipsa & suo esse: dicit̄ cognitio angeli vespertina. Sed inquantū angeli eandē lu

cem in verbo & essentia diuina cognouerūt: dicit cognitio āgeli matutina: & hic vocat ꝑm Augustinū dies vn⁹. Inquantū vero deinde cognouerūt firmamētuz & diuisiones aquarū ab iuicē ituitiue in ꝓprio genere/vocat cognitio vespertina. Inquantū autē cognouerūt firmamentū & diuisiones aquarū ab iuicē in verbo: dicit eorū cognitio matutina: & vocat ꝑm Augustinū dies scd⁹: & sic de singulis op⁹ib⁹ sex dieꝝ suessiue. hec ex theo.

Tertia questiūcula est: quō vnus angelus loquit cū alio. Ad quā sic rndet ꝙ locutio nichil aliud est ꝙ manifestatio alicuius lantentis in corde. Vnde ꝓprie ois locutio fit rōne cōicationis latentiū. Manifestū est aūt ꝙ itelligibile triꝓliciter est in intellectu. Primo quidē habitualit siue in absondito memorie: vt dicit Aug⁹. Secūdo vt in actu cōsideratū vl cōceptuz. Tertio vt ad aliud relatū extra se: per imperiū autem voluntatis quando mens conuertit se ad actum considerandū quod habet in habitu loquitur aliquis sibi ipsi: & tunc dicit formare verbū cordis. Cum vero conceptus mentis per imperiū voluntatis ordinatur ad alterum puta ad agenduz aliquid vel ad manifestandum alteri: tunc dicitur formare verbum oris. In nobis autem interior mentis cōceptus duplici obstaculo clauditur primo ipsa voluntate que conceptum intellectus potest retinere clausum interius: & sic nullus potest mentem alterius videre nisi solus deus. Secūdo claudit mens hoīs ab alio hoīe: per grossitiem corporis. Vnde cū etiaz voluntas ordinat conceptū mentis ad manifestandum alteri/nō statim cognoscit ab altero: sz oportet per lingue ianuā egredi/& ꝑ illā quales sumus intrinsecus/ ostendere extra. Angelus aūt: hoc secunduz

obstaculum nō habet: quia incorporeus: & ideo mens angelica qñ conuertit se per imperiū voluntatis ad considerandū i actu qđ prius habebat in habitu: tunc dicit loqui sibi ipsi. qñ autē ordinat conceptus suū ad manifestandum alteri angelo: tunc loquit illi & potestas sic ordinādi concept⁹ suos ad alterū manifestandū dicitur lingua ei⁹. Differt aūt locutio ab illuminatiōe duplici ter. Primo qa illuminatio ꝓprie dicit in angelis de hijs que supior angelus in lumie diuine essentie apprehēdit que inferior angelus ex se nō videt. Locutio aūt est de motibus liberi arbitrij quos in vno alius nō videt. Scđo quia illuminatio fit per hoc q lumen intellectus inferioris angeli fortius per lumem supioris angeli confortatur ad aliquorū cognitionem. Sed locutio per hoc q alia prius occulta opponunt vt cognoscenda sine confortatione luminis. Hec ex Tho. & theologis.

Quarta questiūcula ē: quot modis pōt aliqs spūs alloqui hoiem. Ad quaz sic respōdet: q spūs aliqs etiā intelligibiliter hoī vl angelo loqui pōt quadruplicit. Primo nāq voce ydiomatica exteriori formata vel p se in medio vl in lingua corpis assumpti seu corpis alicui⁹ aialis cui talit illapsus est vt vsu organorū ei⁹ per ipsuz loq possit: & hoc modo locutus est diabolus dñe Eue vt infra dicet. Scđo per modum actuationis fantasie tali vl tali ordine: & hoc solū scđm fantasticā dictionū vocaliū vl scripturarū dati ydiomatis. Tertio per modū actuatiōis fantasie scđm fantasmata rez sensibiliū. Istis duob⁹ modis pōt actuari fantasia p cōmotionē & alterationē fantasmatū atq eoz varia obuiationē & applicationē respectu sensus interioris qa spiritibus creatis bonis & malis obediūt res corpales

quantuz ad motū localē. & iſtis duob⁹ modis ꝓxime dictis pōt ſpūs loq hoī etiā locutiōe interiori ꝑter exteriorem. Quarto modo pōt ſpūs loqui hoī ꝑ īmediatū influxum ſpecieruz vl̄ actuū in potentiā intellectiuā vl̄ ſenſitiuā. & iſte quartus modus eſt ſoluz ſpiritui in creato poſſibili de cōi & naturali curſu. Hec Hen. ſup Gen.

Quinta queſtiuncula eſt: Si diſtantia localis īpediat locutionē angelorum ad īuicē. Ad quā rn̄detur negatiue: qa in oī eo qd̄ abſtractū eſt a loco & tpe & hic & nūc nichil oīno facit nec operat loci diſtātia nec diuerſitas tpis. Sz locutio angeli q̄ in ītellectuali opatione cōſiſtit eſt abſtracta a loco & tpe & ab hic & nūc: ergo ad eā nichil facit diſtātia loci. Qd̄ ſi arguat̄ in cōtrariū: qa Yſaie. vi. dicit̄: ꝙ clamabant alter ad alterum: q̄ clamor vt videt̄ erat ꝓpter diſtantiaz localē īpedientē. Rn̄detur ꝙ angelus clamare dicit̄ inquantū cōuertit ſe ꝑ ſpeciē ad aliū ad oſtēdendū vt alius capiat eū: vel ad oſtēdenduz magnitudinē rei q̄ dicit̄ vl̄ magnitudinē affect⁹ ſc̄dm qd̄ dicit Gre⁹. ij. mo. Tanto quiſqs minus clamat quāto min⁹ deſiderat. hec omnia Tho. pri. par. q. clxx. & doctores. ij. ſnīaz.

Nonum caput principale ſecunde decadis eſt de potenti & ſagaci angelorum reſiſtentia. Circa quod tres queſtiuncule ſoluentur: quarum quelibet infra ordinarie declarabitur.

Prima q̄ſtiūcula ē: quotuplex ſit preliū & pugna angelorū. Ad quā ſic reſpondet̄: ꝙ inter angelos dicitur eſſe triplex pugna vl̄ reſiſtentia: qa angelus bonus dicit̄ reſiſtere malo & malus dicitur reſiſtere bono: & angelus bonus dicit̄

resistere bono. Primo enim bonus angelus resistit malo quando cohibet potestatē nocēdi. Vnde dicit̄ Apoca: xx. ꝙ bonus angelus ligauit diabolū. i. ei⁹ potestatē impediuit vt nō tēptaret quantū vult tēptare. i. vsq; ad casū Vbi nota ꝙ potestas diaboli ligata est a deo principalit̄: & ab angelo & ab hoīe instrumētaliter: inquantū angeli & sancti hoīes in virtute dei demonē artauerunt & expulerunt. Scd̄o malus angelus resistit bono qñ illud qd̄ bonus angelus intendit facere: malus nittit̄ impedire sed nō valet: vt dicit̄ Apoca. xij. Draco pugnabat cū Michaele & angeli ei⁹: & nō valuerunt neq; locus inuētus est eorū amplius in celo. Tertio angelus bon⁹ dicit̄ resistere bono: sicut dicitur Dañ. x. Vbi angelus michael princeps iudeorū loquēs de angelo alio principe ꝑsarum sic dicit. Princeps regni persarū resistit michi viginti & vno dieb⁹. Que verba Greg⁹ ī moralib⁹ exponēs dicit: ꝙ vterq; angelus fuit bonus & tñ pugnā & discordiam ad inuicē habuerūt: q̄ pugna vnitati & charitati q̄ est inter bonos angelos nō repugnat. Vnde hoc modo est intelligenda. Contingit enī ꝙ in diuersis gentibus diuersa merita inueniant̄ scd̄m quorū diuersitatē videtur ꝙ vna gens alteri subesse debeat vl̄ ab ei⁹ dominio liberari sicut tūc in iudeis erat: q̄a Daniel̄ oro quantū in se erat liberationē populi merebat̄: s; peccata populi & etiā vtilitas quaꝫ iudei faciebant in regno ꝑsarū dum ꝑ eos dei noticia diffundebat̄ in contrariū erat: pugna ergo q̄ inter tales bonos angelos erat nichil aliud fuit q̄; diuersa relatio meritorū sup̄ q̄b⁹ vterq; angelus diuinaꝫ cōsulit voluntatē. Allegabat enī angelus q̄ iudeis p̄erat: pnīaꝫ iudeoꝝ & īiustitiā populi q̄ eū detinebat: & ideo liberationē eius petebat. Econtra vero angelus regis ꝑsarum dicebat diuinū cultum & nomē dei per iudeos

publicari & ideo cõueniens erat vt in illa pr̃ia remaneret: & sic quantuꝫ in se ẽ allegabat ꝙ ppl̃us iudeoꝝ liberari nõ deberet. Ista ergo cõtraria allegatio meritorũ erat pugna angeloruꝫ. Et q̃a nõ statim angeli cognoscebãt q̃d sup̃ agendis diuina volũtas ordinaret: iõ tãto tp̃e dr̃ angelus vn⁹ alteri restitisse quãto ip̃e de⁹ distulit liberationẽ iudeorũ angelo q̃ eis p̃erat reuelare: vel quanto tp̃e deus distulit danieli liberationẽ vel reuelationẽ huiusmodi reuelare. Hec Tho. ij. sn̄iaꝝ. di. xi.. q. ij. ar. v.

Secunda questiũcula ẽ: Si preliuꝫ angelorũ de q̃ scribit̃ Apoca. xij. ꝙ michael p̃liabat̃ cũ dracone zc. fuerit reale & corporale: an intẽtionale & mẽtale. Ad quã sic rñdet̃: ꝙ reale fuit: nõ tñ corp̃ale. Pro q̃ intelligẽdo/sciẽduꝫ est ꝙ in nobis p̃ter genera bellorũ que pertinẽt ad potẽtiaꝫ executiuam exteriorẽ experimur etiã aliq̃ genera bellorũ p̃tinẽtium ad aliq̃s operatiões ĩmanẽtes & ĩteriores.. Primũ. s. inter appetitũ sensitiuũ & ĩtellectiuũ: isti enĩ duo appetit⁹ ĩclinant̃ ad opposita. Nam caro cõcupiscit aduersus spm̃ & ecõuerso. Scd̃m p̃liuꝫ est inter intellectũ & volũtatẽ: sicut qñ ratio iudicat aliq̃d faciẽduꝫ & voluntas renuit. Tertiũ inter voluntatẽ & voluntatẽ diuersorũ nõ vni⁹ ad se. Quartũ inter intellectũ & intellectũ ex cõtrarijs opiniõib⁹ per rõnes oppositas. Bellũ igit̃ angelorũ iuxta p̃dicta triplex fuit iuxta tria que reperiunt̃ in natura eorũ intellectuali. s. ratio voluntas & facultas. Per rationẽ enĩ electi & reprobi cõtraria sentiebãt. Per volũtatẽ ad contraria afficiebantur. Per facultatem vero ad opposita nitebãtur. Nam angeli electi de deo: de gr̃a & gl̃ia ei⁹ sentiebãt sublimit̃: ad ea afficiebant̃ & nitebant̃ Et ecõuerso mali angeli. Et sic intelligenduꝫ est etiã de

altercatione Michaelis cū diabolo de reperitiōe corpis Moysi: de qua scribit̄ Iude primo. c. & .xxiiij. q. iij. ca. Si igitur. Hec Franscicus de maronis. ij. sniarꝫ di. vi.

Tertia questiuncula est: de quo & qua materia fuit prelīū Michaelis cum dracone. Ad quā sic rn̄derur: q̄ lucifer q̄ ceteris in eē erat excellētior vt p̄z in Daniele. Sub typo regū terre superbissimorū: incogitabili elatione supbie: dicebat in corde suo. De⁹ ego sum. In cathedra sedeo. Ego a me ipso suz: sine initio: negādo aliquē maiorē se q̄ fecerit eū & cōsequēter sic ambiebat ascēdere in celū vt celi teneret imperiū: ambiebat ascēdere sup altitudinē nubiū vt ab oībus angelis adorarer̄ vt de⁹: & habito in se cōsilio dixit. Ego sum plen⁹ sapiētia p̄suadebo oībus angelis ita q̄ sine cō tradictione credēt michi dicēti: de⁹ ego sum: a me ipso sum: p̄dicauitq̄ eis sine tp̄is mora vt habet̄ in Daniele vbi dicit̄. Fines suos emisit ad vniuersa ligna regiōis. i. effudit eloqa sapiētie sue ad vniuersas angelorum mlt̄itudines vt sibi obedirēt. Sed dn̄s de⁹ q̄ nō p̄mittit creaturā tēptari sup̄ id q̄d pōt: suscitauit vnū de archangelis q̄ cōstāter diceret: nō es tu de⁹: sed ēalter excellētior qui te & oēs nos creauit: & iō ille vocat⁹ est michael: q̄ interpretat̄/quis sicut de⁹ nr̄: qui resistendo lucifero dixisse perhibetur. Cur dicis ego sum de⁹. Quis enī potest esse de⁹ sicut deus noster: & si plia. & tunc factū est prelium in celo vt dicitur Apoca. xij. q̄ michael pugnabat cum dracone. Hec Henricus de Assia super Gen̄.

Decimum caput secūde decadis est de assumptione hoīm intra choros angelorum. Circa quod due questiunculenunc infra notate soluentur.

Caput Decimum

Prima questiũcula est: Si ad angelorũ collegiuz post mortẽ hoies assumãtur. Ad quam primo videt respondendũ negatiue. Ratio est: qa plus distat natura hois a natura angelorũ ꝙ natura vnius angeli a natura alterius. Sz angelus inferioris nature nõ põt ptingere ad superioris ordinẽ: ꝙ videt ꝙ nec hoies ad ordines angelorũ assumant: nec assumi possint. In cõtrariũ est Mat. xxij. vbi dicit a xpo. Erũt sicut angeli dei in celo. Et eccl'ia cantat. Gaudẽt chori angelorũ cõsortes & cõciues nri. Rño dicẽdũ ꝙ circa hoc triplex fuit opinio. Quidã enim cõmentator grecus epus Eustratius dicit in cõmentario sup. vi. ethicoz Aristotelis ꝙ nemo tantũ aie sue pfectũ sperare põt vt ad opationẽ intellectuũ sepatoruz siue substantiarũ intellectualiũ sepatarũ cuiusmodi sũt angeli ptingat. Et scdm hoc dicendũ est ꝙ hoim q̃ in gl'ia assumunt erit vnus ordo decimus inferior. ix. ordinibus angelorum. Sed hec opinio est cõtraria dictis sanctorũ: & videt etiã sapere heresim. Cum etiã beata virgo sit exaltata sup choros angelorũ vt hẽt eccl'ia. & ponit in. c. pnunciandũ de cõse. di. iij. & Aug⁹. xij. & xxij. c. i. de ci. dei dicit ꝙ nõ erũt due societates hoim & angelorũ sed vna. Alia opinio est ꝙ quidam hoinuz assumentur ad ordines angelorũ Alij vero facient vnũ ordinẽ decimũ vt expleat' sil'itudo de decima dragma pdita q̃ ponit Luce. xv. Sed hec diuersimode assignantur. Quidã dicũt ꝙ solũ virgines ad ordines ãgelorũ assumũtur eo ꝙ cognata sit angelis virginitas: vt dicit hieronim⁹. Alij vero electi decimũ ordinẽ constituũt. Sed hoc etiã nõ videt verũ: qa multi nõ virgines vt Petrus & magdalena m'tis etiã virginib⁹ eminẽtiores sunt. Vnde alij dicũt ꝙ pfecti assumũtur ad or-

dines angelorũ sed illi qui sunt imperfectorum meritorum decimũ ordinẽ cõsumabũt. Sed cũ ex hoib⁹ & angelis futura sit vna eccl'ia & ierarchia nõ est ꝓbabile ꝙ numerus ordinũ q̃ celesti ierarchie cõpetit ꝑ tria terna distinct⁹ vt ipe numerus ordinũ exprimat trinitatis in create vestigiuz ꝓhoies augeat. Et qñ dicit in. c. hij duo solũmodo hymni: de cõse. d. i. ꝙ sit decim⁹ ordo eorz zc. Sic intelligendũ est: ꝙ de hoibus restaurabitur qđ in angelis lapsũ est: de q̃bus tot corruerunt vnde posset fieri decim⁹ ordo. Sil'iter qñ magister sñiaz in. ij. d. ix. testatur de scriptura (cui⁹ maior ẽ veritas q̃ ois humani ingenij ꝑspicacitas: vt dicit Aug⁹) q̃ dicit ꝙ ex hoibus decimus ordo est restaurandus. Respõdet albertus ꝙ ibi decimus ordo nõ est accipiẽdus rõne numeri: sed rõne gradus in gl'ia vel gr̃a. Est tertia positio que doctrinis sctõz magis cõsona est & que magis doctrine theologorũ placet: & maxime sãcto Tho. Alberto magno: domino Vlrico ꝙ oẽs electi assumẽtur ad ordines angelorũ: quidam. s. ad superiores quidam ad inferiores quidam ad mediocres ꝑ diuersitate suorũ meritoruz: sed beata maria sup oẽs Hec autẽ positio ꝓz ex glo. sup illud Psal. Constitues eos principes zc. que dicit: elegit pauperes vt exaltet ad ordines celi q̃ sunt ex hoibus & angelis. Itẽ glo. super. illud Deutet. xi. Omnis loc⁹ quẽ calcauerit pes vr̃ zc. Dicit ibi glo. Si diabolũ vincere potero: si meruero vt deus cõterat eum sub pedib⁹ meis: cõsequẽter locũ in celo ei⁹ habebo. Item Diony⁹. c. i. de diuinis noibus dicit. Homines angelorũ gl'iam sortienẽ. Itẽ Greg⁹. in omelia de cẽtum ouibus de q̃bus Luce. xv. dicit: ꝙ hoies scdm diuersitatẽ meritorũ ad diuersos ordines transferẽtur angelorum. Et in omelia de angeloruz distinctiõe dicit Greg⁹

Caput Decimum

Distincte cõuersatiões hominũ singulorũ hominib⁹ cõgruũt & in eorũ sortẽ vl' ordinẽ per cõuersatiõis sil'i-tudinẽ deputant̃. Naz sũt plerique q parua capiũt zc̃. Si autẽ querit̃ vtrũ assumant̃ tot de hoĩbus quot angeli ceci derũt vl' remãserũt vel plures vl' pauciores. Respõdeo & dico: q ille hoc solus scit cui soli cognit⁹ ẽ numerus ele ctorũ ĩ supna felicitate locãdus & hic ẽ de⁹. Ad rationẽ aũt in oppositũ: & ad auctoritatẽ Eustratij respõdet̃: q hoĩes assumi ad ordines angelorũ põt intelligi trib⁹ mo dis. Vel ex pte nature: vel gr̃e: vl' efficatie. Primo ex pte nature & sic nullus assumi põt ad ordines angelorũ: tũ qa in hoĩe naturalis actio nunq̃ põt ptingere ad eq̃litatẽ angelorũ nullus enĩ intellectus hũanus scd̃m suã formã põt ptingere ad cognoscendũ deũ/vt angeli: tũ qa semp remanebunt distincte nature. s. angelica & humana. Scd̃o modo assumi ad ordines angelorũ põt intelligi ex pte gratie & tũc dico q nõ solũ ad ordines sed sup̃ or dines angelorũ assumi põt: vt patet de beata virgine que ex eo q habuit plus de gratia sup oẽs choros angelorũ est exaltata. Tertio mõ põt intelligi assumi ad ordines angelorũ ex pte efficatie: & tũc dico q q̃uis angelus in ferior nõ possit mereri vt ad gloriã angeli supioris pue niat: tñ hõ sic. Eo q meritũ hoĩs est efficatius q̃ meritũ angelorũ. Qd̃ pbat̃ q̃tuor rationib⁹. Prima ẽ ppter dei liberalitatẽ que nõ obstãte hũane nature ĩfirmitate hoĩ tantũ vult dare quantũ angelo. Scd̃a ratio est ppter diffi cultatẽ que est occasio maioris conatus & per cõsequẽs meriti. Tertia ratio est ppter tpis diuturnitatem ex qua homo põt de virtute in virtutẽ pficere: & de bono ĩ me lius. cũ diutius sit viator q̃ angelus. Quarta ratio est p pter gratie & meriti xp̃i infinitatẽ: ex qua nostra merita efficatiam habent: & ideo magis pñt hoĩes virtute me

riti xp̃i quod est infinitũ transferri in gradũ altioris natu re quã etiã angelus. Tho. in. ij. sñiarꝝ. di. ix. & de cõse. di. i. c. hij duo hymni. dñs Ioh. de turre cremata.

Secunda questiuncula est:

Si virgo maria fuit assumpta sup̃ choros angelorũ. Ad quã videt prio rñdendũ negatiue. Ratio est: qa sup̃ choros & tronos angelorũ nõ est nisi tronus sanctissime trinitatis/ que ẽ ipsa deitas vel de⁹. Sed in trono illo nõ fuit collocata qa sic fuisset eq̃lis in deitate & gl'ia triũ p̃sonarũ ergo Ad hanc questionẽ dicũt alĩq̃ q̃ virgo maria iõ dicit exaltata sup̃ choros angelorũ: qa collocata fuit in primo loco postremi superioris chori seraphinorꝝ vnde lucifer cecidit. Sz hoc nõ valet qa si sic nõ diceret exaltata sup̃ choros angelorꝝ sz intra eorũ tronos posita. Ideo dicendũ ẽ q̃ sup̃ oẽs choros assumpta fuerit & collocata. Qd̃ p̃bat ratiõib⁹: auctoritatib⁹: & figuris. Prima ratio est sancti Tho. in opusculꝫ: opusculo. viij. dicẽtis. Maria virgo excessit oẽs angelos in trib⁹. s. in plenitudine gratie: in dei familiaritate & puritate: ergo eos etiã loco debuit excedere. Itẽ albertus sup̃: Missus est: idẽ/ sic p̃bat. Plus distat beata virgo a seraphĩ in dignitate & gloria: q̃ seraphin a cherubin. Sed p̃pt excellentiã dignitatis seraphin ordinat̃ super cherubin vno ordine ergo beata virgo erit super seraphin ad minus vno ordine. Itẽ plus distat dña a seruo q̃ seruus a seruo. Sed seraphin seruus sic se habet ad cherubin seruũ q̃ vno ordine superat illũ: ergo & regina & dña oẽs seruos & p̃ cõsequẽs oẽs angelorũ choros. Itẽ Ioh. de blibia Ponoviensis quolibeto. xix. sic p̃bat p̃positũ: gratia & gloria cõmensurantur: nam scdm mensuram gratie est mensura glorie: sed beata Maria omnem creaturam

vide Antonin. 1 p̃ Alber. sup missus est q. plus. 15. ma. 20. 55. 15.

in expositione Angelice salutat.

intellectualē antecedit in gratia: ergo omnib⁹ prefertur in gloria: ei quippe dictum est. Aue gratia plena. Item meritum & premium sibi per equiparantiā correspondent. Meritum autē consistit in charitate: sed ipsa plus q̄ aliquis angelus dilexit deum: ergo zc̄. Idem habetur de conse. di. iij. c. ꝓnunciandū. & ibi Archidiaconus. Probatur etiā idez auctoritatib⁹: & primo eccl'ie cantātis. Exaltata es sancta dei genitrix sup̄ choros angelorū ad celestia regna. Itē Psal. Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato circūdata varietate. glo. Astitit. i. sup̄ choros angelorum ꝓpinquius stetit. Regina vero a dextris tuis. i. ꝓpe deitatē tuā. In vestitu deaurato. i. sapientie ad aduocandum ꝓ hominibus. Circūdata varietate: meritorū. s. & virtutum. Item Aug⁹. Sed de te o virgo quid dicam pauper ingenio cum quicq̄d dixero minus sit laude tua. Si celum te vocem maior es zc̄. Et cōcludit: si dominam angelorum vocem per omnia etiā comprobaris. Si ergo domina eorū: ergo super eos. Et Hieronim⁹ Hec est dies preclara in qua meruit exaltari super choros angelorū: & peruenire vltra qua nostre humanitatis nature licitum sit vbi nō substantia tollitur sed glorie magnitudo monstratur. Vbi xp̄s ꝓ nobis introiuit pōtifex in eternū celi palatium zc. Probat̄ tertio figuris: & primo. iij. Reg. ij. Vbi ponit̄ ꝙ tronus Bersabee matris Salomonis positus est iuxta tronū regis & sedit mater ad dexterā filij. Itē. 3. Reg. ij. dixit dn̄s ꝑ aram ꝓphetā Ieroboā. Te assumā regnabis sup̄ oīa que desiderat aīa tua erisq̄ rex sup̄ isrl'. Et sic p3 veritas hui⁹ questionis. Ad argumentū aūt in cōtrariu3 est dicēdu3: ꝙ nō iō dr̄ virgo maria exaltata sup̄ choros angelorū q̄si fuerit eq̄lis in deitate trib⁹ personis. S3 q̄a citra p̄sonas diuīas nulla pura creatura plus beata virgine participat dn̄i gratiam

gloriaꝫ & premiuꝫ essentiale diuinū. Clamemꝰ ergo ad eā gemētes in hac lachrymarū valle & flētes: dicēdo: trahe nos post te in tra choros āgelorū & adiuua vt in odorē vnguentorū tuorū curramus o virgo aduocata nostra.

Causa aspirāte deo optimo maximo: princeps inuicte: p quāto virtutis & roboris animi mei mediocritas tulit: suo fine: kalo. demonū. i. bonorū angelorum secunda decade. Nunc etiā tertio patrocināte & opitulante loue xp̄ionoruꝫ: paulo liberius ad tertiā: de ☞co demonibꝰ. i. malis angelis nr̄a se flectet disputatio Eritq; iusta Aristo. ij. methaphi. &. ij. posteriorū. Primuꝫ de malis angelis: petitionū caput de veritate & existētia ipsoꝝ. Circa quod sex questiūcule soluent̄: q̄rum quelibet infra suo ordine declarabitur.

Prima questiuncula est. Si p ☞co demones. i. mali angeli scdm rei veritatē reperiant̄: an sit cōmentū fideliū theologorum & xp̄ianorum. Ad quā primo videt̄ rn̄dendum negatiue: qa si essent reperient̄ a deo in libro geneseos creati: sꝫ ibi nulla fit mētio de angelis malis nec bonis: ergo nō sūt creati: nec per cōsequens existunt in mundo nec ī infero aut in aere hoc nostro caliginoso. Item Aristoteles & perypatetici posuerūt nō esse demones & ea que nos attribuimus demonibꝰ dicebant̄ pueníre virtute celestiuꝫ corporū & aliquarū reruꝫ naturaliuꝫ. s. lapiduꝫ & herbarum. Preterea nos videmꝰ q; luna scdm certa augmenta eius vexat hoīes & lunatici dicunt̄ Mat. x. &. xvij. Nigromantici etiā obseruant cōstellationes ad opera eorū cū fingunt se inuocare demones: ergo nō ex demonibꝰ q̄ dicitur: sed ex corporibus celestibus illa q̄ueniunt

Caput Primum

Rño dicendum q circa veritatẽ & exiſtentiam demonũ triplex fuit opinio. Prima Ariſtotelis & eũ ſequẽtiũ pypatheticorꝫ q nõ poſuerũt demones eſſe: ſed ea q̃ attribuere ſolem⁹ demonib⁹ dicebãt, puenire ex virtute celeſtiũ corporuꝫ: planetarũ & quarũdã aliarũ rerũ Vnde Aug⁹. x. de ci. dei. dicit Porphyrio egyptiaco pypathetico & nigromãtico. Viſum fuit q̃ q̃buſdã herbis: lapidibus aĩantib⁹ ſonis ac certis q̃buſdam vocibus figurationibus ac figmẽtis: q̃buſdam etiã obſeruatis motib⁹ ſiderũ in cõuerſione celi: fabricanĩ interra ab hoĩb⁹ potẽtates ſiderũ idoneas varijs effectibus exequẽdas. Sed hoc apparet manifeſte falſũ: dicit Aug⁹ ex hoc q̃ inueniũtur aliq̃ opationes demonũ que nullo mõ pñt ꝓcedere ex aliqua naturali cauſa puta q̃ aliqs arrept⁹ a demone loquaĩ linguã ignotã: recitet verſus & auctoritates quas nunq̃ ſciuit. Multaq̃ alia iueniunt̃ opa demonuꝫ tã in arreptic̃ijs q̃ in artib⁹ nigromãticis: puta ſtatuarũ locutio: earũ motio q̃ nullo mõ pñt ꝓcedere niſi ex aliquo ĩtellectu. Propter quod quidã alij phĩ coacti ſunt ponere demões eſſe: ſz ñ q̃s nos dicim⁹: ſz eſſe aĩas hoĩm vt dixit Plotinus: & adducit Aug⁹. ix. de ci. dei. & ex huiuſmodi hoĩm aĩab⁹ fieri demones lares. i. domeſticos ſi fuerũt aĩe boni meriti. Si vero fuerũt aĩe mali meriti fiunt larue. i. turpes & terrifacientes. Si aũt ſit incertũ eas bonorũ fuiſſe aut malorũ meritorꝫ efficiunt̃ dij manes: quod credẽtes multi auruſpicũ occiderũt pueros vt haberẽt aĩas eorꝫ in ſuis opibus coopantes & adiuuantes Sed hoc pnicioſum dogma Criſoſtom⁹ ſup illud Mat. Demones exibant de monumentis: obtriuit dicens nõ habet rationẽ: vnã virtutẽ in corporeã poſſe in aliaꝫ trãſmutari ſubſtantiam. ſ. aĩam ĩ ſubſtantiaꝫ demonis. Nec etiaꝫ rationabile ẽ aĩam a corpe ſeparatam hic oberrare,

Iustorũ enĩ aie in manu dei sunt: que aũt sunt peccatorũ cõfestim hic adducunt. Fuerunt tertij qui ꝓpter erroneã hanc nunc suppositã opiniones posuerunt: vt adducit Aug⁹. viij. de ci. dei. ꝙ oĩm aialiũ in ꝙbus est aia ratiõnalis tripartita diuisio est: in deos: hoies: & demones. De os autẽ dicebant habere corpora celestia: demones aerea hoies vero terrena. Vnde & Plato sub substantijs intellectualibus oĩno a corpe sepatis hos tres ordines substantiarum corporib⁹ vnitarũ ponebat. Et hij tertij licet verũ dixerint ꝙ hoies terrena corpa habeant vt experimur & falsum senserint de aiatione corporũ celestiũ. Cum Aristoteles neget corpora celestia esse aiata vt dicit Boetius Cogẽte tñ veritate verũ dixerunt ponẽdo demones esse licet nõ sint naturaliter corpis aerei vt ponebant: & in sequẽti dubio ꝓbabit. hec oĩa Tho. in questionib⁹ disputatis demonib⁹. q. i. Ponit etiam dñs Wilhelm⁹ parisiẽsis in li. de vniuerso. ꝑte. iiij. ꝙ inter kaco demones sunt etiaz aliqui delyri q̃si fatui q exigente hoc in penam q̃litate peccatorũ: ex intrinsecis passionib⁹ vitioruz. s. ire odij: superbie: timoris: doloris & huiusmodi que ꝑñt tñ excrescere in spũ aliq̃ ꝙ incipiat furere & delyrus fieri. Ita ꝙ tam stulte & ridiculose iudicet de reb⁹ sicut vnus fatuus hõ q circa virtutẽ rationatiuã ita ꝑuerti turbari & alienari põt ꝙ errabit circa secundaz & tertiã opatiõnẽ intellectus. Et siliter põt accidere ĩ demonib⁹ & aiab⁹ damnatis. hec ille formaliter. Sed ꝑter hec q̃ nunc sup̃ dicta sunt: cõstare põt existẽtia & veritas maloruz spirituũ siue demonũ: prio scripturarũ & gẽtiliũ auctoritatib⁹. Scdo inductiõib⁹. Tertio exẽplo. Primo auctoritate veteris testamẽti & noui. Nã gen. iij. dr. ꝙ ꝑtpe q̃ Adã & Eua erãt nudi ĩ ꝑadiso: erat quedã alteri⁹ speciei rõnalis creatura ꝑter hoiem. Vñ dr. Oz & serpẽs erat callidior

cunctis aiantibus terre que fecerat dñs deus quinta & sexta diebus. Qui quidē serpēs nō ꝓpria natura sed quadam intellectuali natura serpēti aduēticia loquebatur dñe Eue. Hanc autē rationalē creaturā preter hoiem dicitur diabolū fuisse. Iob. quoq; .c.xx dī. Vadēt & veniēt super eū horribiles demones: oēs tenebre abscōdite sunt in oculis eiꝰ. Et .c.xvi. dī. Hostis meus terribilibꝰ oculis me intuitus ē: aperuerūt supēr me ora sua & exprobrantes percusserūt maxillaꝫ meā saciati sunt penis meis. Et Sapie. xi. c. dī. Pro eo ꝙ errantes colebant mutos serpētes & bestias superuacuas: imisisti illis multitudinem mutorum aialium in vindictā vt scirēt qa per que peccat qs per hec et torqueī. Et Mat. 25. Discedite a me maledicti i ignē eternū qui paratus ē diabolo & āgelis eiꝰ. et Iob. 41. methaphorice formaꝫ demonis describens dicit. Sternutatio eius splendor ignis & oculi eius vt palpebre diluculi: de ore eiꝰ lāpades ꝓcedunt sicut tede ignis accense: de naribus eius ꝓcedit fumus sicut olle succense atq; feruentis: halitus eiꝰ prunas ardere facit: & flamma de ore eiꝰ egreditur: in collo eius morabitur & faciem eius precedet egestas ⁊c̄. Vide totū capitulum. Refert etiam Augꝰ. li. viij. de ci. dei. ꝙ Apuleiꝰ Platonicus scribit in li. de deo Socratis: Socratē demonē quendā habuisse familiareꝫ q; sollicitus erat circa ipsuꝫ vt desisteret ab agendo qñ illud qđ agere volebat inprospere fuerat euenturum. Item posuit ꝙ demones sunt medij inter hoies & deos: p̄ces hoīm ad deos deferentes atq; ipetrata beneficia hoibus reportantes. Et Plato in thimeo dicit. Inuisibiliū diuinatū potestatū que demones nūcupanī. p̄stare rationē opus maius est: q; ferre valeat hois ingeniū. Et Xenofon li. i. de morte Socratis ad Athenienses ingt. Enī uero iā bis michi defensionē parāti demoniū aduersat.

Et Lactantiꝰ li. ij. Institutionū. & Augꝰ. li. x. c. 24. de ci. dei. multa de eorum existentia scribunt. Sed preter ea etiā que dicta sunt de scripturaꝝ testimonijs: esse quasdaꝫ rationales substātias malas & peruersas p̄ter hoiem: & in hoc mundo vagari patere & cōstare p̄t ex quinq; inductiōibus Primo ex reuelatiōibꝰ seu inspirationibꝰ occultorū q̄s sepe fieri hoibus & factas etiā certissima relatione didicimus q̄ saluari nō poterant ex ordine & influxu corporaliū causaꝝ superiorū & inferioruꝫ. Scḋo ex rñsis seu oraculis & alijs miris effectibꝰ qui apparuerunt circa ydola q̄bus demones persuaserūt hoibus se colendos etiā magnis & sapientibꝰ virīs vt Romanis ⁊c. qui etiā effectꝰ ratione nabiliter reduci nō p̄nt: aut in causas superiores vel inferiores cursus naturalis. Tertio ex operibꝰ seu effectibꝰ artiū magicarū quarū sunt quidaꝫ effectus mirādi qui fiunt mediantibꝰ verbis nō extrinseca virtute verborū aut caracterū: nec ex ꝓpria virtute intellectꝰ hoīs verbo ꝓferentis vt clare & faciliter ex p̄cipijs recte philosophie & liberaliū artiū cōuinci p̄t. Relinq̄tur ergo q̄ fiāt tales effectus ex op̄atione alicuiꝰ intellectus vel nature ītellectualis/ ad quā referunt verba intelligibilia & nigromanticorū: & ad quā formant signa caracteres seu sigilla firmitatē dominij. Quarto ex actibꝰ obsessorū & reuelationibꝰ occultorū. Quinto ex subitis trāmutationibꝰ rerū vt virgarū in serp̄tes & huiusmodi que fecerūt magi Pharaonis. hecoia henricus de Assia sup Gen̄. Tertio idē suadebit exemplo. Retulit enī michi. R. dñs abbas rugius salernitanus: integre vite: magniq; iudicij vir/atq; Ferdinandi regis fidelissimus a secretis ambasiator: q̄ ea tempestate qua Veneti grauissimū bellū duci Ferrarie intulerūt. Cum Alfonsus Aragonius Calabrie dux iuuictus tunc esset Mediolani

ibiq; inter illustres viros de spiritib⁹ sermo haberet. In quo cetu tunc forte aderat is abbas: variecq; de ea re sentirent: asseuerasse ducē ait. Nō vanū esse qđ de illis dicerēt: neq; cōmenticiū. Siquidē cū apud Cotronum Calabrie ciuitatē degeret: & post regias curas aliqd quereret laxamēti: nunciatū est mulierē ibi: a spiritib⁹ male multari. Iussit illā ad se duci. Quaz alloqui dux cū cepisset eā velut foret exanimis nichil respondere: nichilq; moueri. Qđ ille cū aīaduertisset: loculos (q crepūdia appellant) in quibus lignū crucis: agnus dei: & cerea quedā crux: a diuo fratre Iohāne de capistrano ordinis minorū sacrata latebant e sinu suo exemit: eiusq; mulieris clam brachio iposuit. Tunc illā vehemēter exclamasse: mirisq; modis os atq; oculos distorquere cepisse. Dux vero īperat fari: quid ita clamitaret: respondit vt id auferret qđ ei iniecerat: tū duci quid nā esset qđ auferri iuberet interrogāti respondit: hijs loculis quos ipse clandestine imposuerat inesse lignū crucis: agnuz dei: & cereā crucē ab infestissimo eius hoste sacratā: que cū dux abstulisset rursus ea fit exanimis. Hijs cū Venetorū consul supuenisset de rebus serijs cū duce locuturus: inde ea iussu ducis educit. Mox sequentib⁹ tenebris cū se cubitum dux recepisset: repente oīa obstrepere visa sunt: vt aliquos ad se dux timore correptus aduocari iusserit: qbus cū p̄uigil vsq; ad lucē pnoctauit. Hanc iterū die postero īperat accersiri: que ducē: vbi eadē que pridie fecerat: molientē aduertit. Interrogat an nocte preterita p̄timuerit. Quā cū dux īcrepuisset tanq; tartareū spiritū mortalib⁹ infestū: simulq; sciscitaret an ea fuerit q̄ per cubiculum obstrepuerit somnosq; turbarit. Illa surridens: annuit: Vbi latuisset interroganti: in sūmo inquit conopeo qđ lecto tuo adiacet: q nisi me sacra que loculis gestas ab-

dita ꝓhibuissent: illico te nostris manib⁹ enectũ: p̃cipitẽ e lecto de turbasse3. Quin nostin me captasse quodcũq; verborum tibi heri fuerit cũ venetorũ cõsule. Dux vero tanq̃ id fieri nequaq̃ potuisset: amotis arbitris: fare inquit. Illa nõ secus ac si interfuisset: rem omnem vt erat: ne mutato q̃dem verbo: ordine edisserit. Admirabũdus dux: tanto post hec firmius credidit malignos spiritus circũferri: quantu3 vnq̃ antea hesitarat. Nunc ad rationes respondeamus in oppositum. & primo ad primum dicendũ est ꝙ Aug⁹ dixit. xi. de ci. dei. ꝙ angeli cõmuniter nõ sunt pretermissi in illa prima rerũ creatione sed significantur nomine celi aut nomine etiam lucis. Ideo autem vel p̃termissi sunt: vel nominib⁹ rerum corporalium figurati: q̃a Moyses rudi populo loquebatur qui nõ dum capere poterat in corpoream natura3: & si eis fuisset expressum aliquas res esse super oẽm naturam corpoream fuisset eis occasio idolatrie ad qua3 ꝓni erant & a qua moyses eos p̃cipue reuocare intendebat. Ad secundũ cum reuerentia declinamus Aristotele3/ & vbi contra fidem tenet penitus eu3 negamus & dicimus ꝙ licet corpus lunare in augmento vel decremento possit fortasse aliqualiter homines vexare: nõ tamen tanta vexatione quanta nos quandoq; videm⁹ in arrepticijs: s3 illam tam vehementẽ causant demones & id faciunt maxime in augmento vel decremento lune: duplici ratione Primo q̃dem ad hoc vt creatura3 dei. s. lunã infament: vt dicit Hieronimus & Crisostomus. Secuudo q̃a cum nõ possint operari nisi mediantibus virtutibus naturalibus vt declarabit̃. considerant ipsi demones ĩ suis operibus aptitudines corporũ ad effectus intentos. Manifestum est autẽ ꝙ cerebrum oĩm partium corporis humidissimum est: vt dicit Aristoteles: & ideo maxime

ſubiciť operationi lune q̄ ex ſua ꝓprietate habet mouere humorē. In cerebro autē ꝓficiunť vires aīales: & ideo demones ſcd̄m certa augmēta lune ꝓturbāt hoīs fantaſiam qñ cōſiderāt cerebrū ad hoc diſpoſitū. Ad tertium dicendū q̄ nigromātici vere & nō ficte inuocāt demones ī certis cōſtellatiōib⁹/ & demones reſpondēt & veniunt ꝓpter duo. Primo quidē vt hoīes in hunc errorē īducant: q̄ credāt aliquod numen eſſe in ſtellis. Secūdo q̄a cōſiderāt ſcd̄m aliq̄s certas cōſtellatiōes naturā corp̄alē magis eſſe diſpoſitā ad effectus ꝑ q̄bus aduocanť. Qd etiā allicianť & aduocenť aliq̄b⁹ herbis: lapidib⁹ ⁊c̄. vt addu cit Aug⁹ de mente Porphirij: nō tñ illi⁹ qui p̄dicabilia edidit. Ad hoc reſpondet Aug⁹. xxi. de ci. dei q̄ demones allicīunť huiuſmodi: nō vt aīalia cibis. ſ. vt ouis ramo viridi: ſz vt ſpūs ſignis inquātuz. ſ. eis hec exhibēt in ſignū diuini honoris cui⁹ ipi ſūt cupidiſſimi. Hec oīa Tho. vbi ſupra. &. pri. par. q. cxv. & Henricus ſup Geñ.

Secunda queſtiuncula eſt:

qd ſunt quos nos vocam⁹ demones. Ad quaz reſpondet Aug⁹ ſuper Geñ. recitatiue de mēte platonicorū: & ponit in decretis in. c. ſciendū. xxvi. q. iij. ſic deſcribēs angelos malos. Demones ſūt genere aīalia natura pulcherrima: mēte rationalia: aīo paſſiua: corpe aerea: duratiōe eterna. Dicit genere nature & p̄dicamēti ſubſtātie. Natura pulcherrima. Nam quantū ad ſubſtantiā ſue nature nō ſunt bonis angelis turpiores. Animo paſſiua: paſſionib⁹ ſcd̄m platonicos appetit⁹ ſenſitiua litatis cō cupiſcibilis. ſ. & iraſcibilis. Corpe aerea: īquantū ſūt creati de materia ſ̄btiliori: vt dicit glo. decreti vbi ſup̄ vt ītelligant ſubtili⁹ & velocius intelligere q̄ hoīes. Duratiōe eterna dei. ſ. gratia & nō natura. Itē Aug⁹ de

ci: dei sic eos etiã describit. Demones sunt spũs nocendi cupidissimi. a iusticia penitus alieni: supbia tumidi: inuidia liuidi: fallacia callidi: qui in hoc quidez aere habitant: q̃a de sublimitate celi supioris eiecti merito irregressibiliter in sibi congruo velut carcere damnati sunt Et dicunt̃ mali angeli diaboli: a dia qđ est duo: & bolus qđ est morsellus: quasi duos morsellos cupiẽtes: aĩarum & corporũ: vt dicit̃ in glo. ordinaria in. c. firmiter extra de sũma trinitate. Dicit̃ etiã diabolus hebraice quasi deorsuz fluẽs. Grece dicit̃ criminator. Latine angelus malus: vt dicit Isidorus. viij. ethimo. Dicit̃ etiã sathanas q̃si aduersarius. & demon q̃si perit⁹ rer. hec ex sup̃ dictis.

Tertia questiuncula est: Si casus & lapsus angelorũ a mũdi prĩcipio vt dicũt xp̃iani fuit possibilis. Ad quã sic rñdet̃ ꝙ q̃dam heretici & phi ĩpugnare solẽt doctrinã xp̃ianã in hoc puncto de casu angelorũ dicẽtes: ꝙ lapsus originalis a prĩcipio mũdi angelorũ in essentialib⁹ & accidẽtalib⁹ ꝑfectorũ nõ fuerit possibilis. Nam dicũt primo: ꝙ ipsi angeli a prĩcipio habuerũt de deo & de habitudine legitima oĩs creature ad deũ clarissimã cognitionẽ/citra vltimã beatificã: sciẽtes in dubie deũ plus se diligendũ esse: & sibi soli obediendũ: regraciandũ & cultũ latrie exhibendũ: ergo malũ culpe in eis esse nõ potuit. Item scđo arguũt sic. Nulla existente in angelis causa auersionis a rectitudine status primarij nullus in eis potuit accidere lapsus aut peccatũ: sed nichil dubietatis aut obscuritatis vl̃ difficultatis in hijs q̃ agere: que ommittere: que habere debuerunt potuit in tanta felicitate eis accidere: nec aliquid erroris in vniuersali: aut in particulari: vel aliquod ĩpedimentũ vel retractiuũ qđ angelos a recta

Caput primum

& debita habitudine ad suū creatorē educeret: ibi potuit esse. Quinīmo totū qđ intus & extra angelos erat inclinabat & ipellabat rationalē angelorū appetitū erga deū ergo peccare nō potuerūt. Item tertio sic. Volūtas cū sit potētia de se mota oportet necessario oēm actum electū ei⁹ esse conformē alicui iudicio rōnis. Igit̄ vbi ratio vl' intellectuale iudiciū semp est inobliquabile sicut in angelis erat: ibi potētia volitiua obliquari & peccare nō poterat: ergo. Itē quarto sic. Si lucifer peccauit: oportuit actum quo primo peccauit esse libera volūtatis electione: ideo illud fuit conforme alicui iudicio rationis: quod si fuit rectū nō peccauit: quia non pōt arbor bona malos fructus facere. Si vero erroneū: tunc error intellectus precessit culpam voluntatis: quod oēs refugiūt admittere. Item quinto sic: dicit. b. Aug⁹. xi. de ci. dei. ca. xij. Omnes angeli ab initio fuerūt equales felicitatis: & ita steterūt: donec isti qui nunc mali sunt caderent: igit̄ erant equales in virtutibus: igit̄ si vnus habuit perseuerantiaz: ergo & omnes: quia alias nō fuissent equaliter felices. Item sexto. Voluntas nichil potest attīgere nec exequi sine rationis aminiculo & directorio. Ratio aūt nō consentit malo: imo semp recalcitrando malo remurmurat: dicente pho. i. ethicorū. q' ratio semp ad optima deprecatur: quomō ergo peccare potuerunt & tam mali fieri: quomodo angeli tā pfecte atq; nobilis rationalis nature tanteq; virtutis: sapiētie & sciētie ab initio felices & beati appellati: cadere & labi potuerūt: ergo. Sed contra Iob. iiij. dicit. In angelis suis reperit prauitatem. Ad hanc dubietationē respondendo quatuor primo notanda sunt: deinde argumentis respondebitur. Primū notabile est q; tam angelus q; quecūq; creatura rationalis si in sola natura consideret potest peccare:

& si alicui creature cõuenit vt peccare nõ possit: hoc habet ex dono gratie: nõ ex conditione nature. Cuius ratio est: quia peccare nichil est aliud q̃ declinare a rectitudine actus quẽ debet habere: siue deficere in agẽdo: siue accipiat̃ pc̃m̃ in naturalib⁹ siue in artificialib⁹ siue in moralibus: solũ autẽ illũ actum a rectitudine declinare nõ cõtingit/cuius regula/est ipsa virtus agentis. Si enim manus artificis esset ipsa regula incisionis: nunq̃ posset artifex nisi recte lignum incidere: sed si rectitudo incisionis sit ab alia regula: contingit incisionem esse rectam & non rectam. diuina autem voluntas sola est regula sui actus: quia ad superiorem finem non ordinatur. Omnis autem voluntas cuiuslibet creature rectitudinem in suo actu non habet/nisi secundum q̃ regulatur a voluntate diuina ad quam pertinet vltimus finis: sicut quelibet voluntas inferioris debet regulari secundũ voluntatem superioris: vt voluntas militis secundum voluntatem ducis exercitus. sic igitur in sola voluntate diuina peccatum esse nõ põt: in qualibet autem volũtate creature potest peccatum esse secundum conditionem nature sue. Tho. pri par. q. lxiij. arti. i. in corpore.

Secundus notabile est. Non est nec esse potest aliqua intellectualis creatura dei capax contradictorie libera simpliciter impeccabilis. i. que nullo modo possit peccare: patet faciliter: quia deus omni tali potest obligatorie precipere aliquid quod in eius potestate implere esset: vl̃ non implere stante obligatione ad contrariũ: quia nulla creatura rationalis esse potest de cuius ratione essentiali sit esse beatum: ergo omnis talis potest in statu vie poni & dimitti suo libero arbitrio sub communi influentia: ergo omnis talis potest peccare.

Tertium notabile est: q̃ non potest esse aliqua creatura rationalis

Caput Primum

essentialiter seu naturaliter mala vel peruersa: quod probatur sic. Sit. A. talis creatura rationalis que essentialiter sit mala: tunc quero si. A. sit apta nata agere vel se habere cõformiter cõditioni sue nature vl' nõ. Si primũ tunc bene & recte se habere põt: & p cõsequẽs nõ est essentiale puersuz esse. Si vero dicat' q̃ semp agit & appetit difformiter rõni & cõditioni nature sue: sequit' q̃ violenter se habeat: & si sic tũc põt se naturalit' habere, i. cõformiter cõditioni nature sue: & ita potest iterũ bene & recte se habere: & male & peruerse. Ex quibus duobus. s. secũdo & tertio notabilibus sequit' q̃ omnis natura rationalis cõtingenter & p accidẽs. i. ex ꝓpria potestate & libero arbitrio male facta est. Nam vt dictuz est: nulla naturaliter est mala. hec Henric⁹ de Assia sup genesim.

Quartũ notabile est q̃ malũ culpe siue pctm̃ mortale in actu liberi arbitrij conuenit esse dupliciter. Vno mõ ex hoc q̃ aliquod malũ eligit'/sicut homo peccat eligẽdo adulteriũ: q̃d scdm se est malũ: & tale peccatum semper ꝓcedit ex aliqua ignorãtia vel errore: alioquin id q̃d est malũ nõ eligeret' vt bonũ. Erat quidem adulter in particulari eligens hanc delectationẽ inordinati actus q̃si aliquod bonũ ad nunc agendũ ꝓpter inclinationẽ passionis aut habitus: etiã si in vniuersali nõ erret: sed veraz de hoc sententiaz teneat. Hoc aũt modo in angelo pctm̃ esse nõ potuit: qa in angelis nec ignorantia ẽ nec in eis sunt passiones: q̃bus ratio aut intellectus ligẽt. Alio mõ conuenit peccare per liberum arbitriũ eligẽdo aliquid quod scdm se est bonũ: sed nõ cum ordine debite mensure aut regule: ita q̃ defectus inducẽs pctm̃ sit soluz ex parte electiõis que nõ habet debitũ ordinẽ nisi ex parte rei electe: sicut si aliqs eligeret orare nõ attendẽs ad ordinẽ ab ecclesia institutũ: & hui⁹ peccatũ nõ preexigit

ignorantiã: sed absentiam solũ considerationis eorum que considerari debent: & hoc modo angelus peccauit cõuertendo se per liberum arbitriũ ad ꝓpriũ bonum absq; ordine ad regulã diuine voluntatis. hec Tho. vbi supra ad quartũ argu. Ad argumenta autẽ in oppositum: ad duo prĩa patet respõsio ex notabilib⁹. Ad tertiũ dicit ꝙ volũtas põt electiue actuari: vel electiue appetere aliquod sine hoc ꝙ intellectus p̃iudicauerit assensiue: tale: vel taliter appetere. tũ qa alias oporteret oẽm actũ quo voluntas peccat precedere errorẽ intellect⁹: qd est falsum & ꝑ erroneo habitũ. Nam scdm oẽs doctores theologos in angelis & similiter in primis hominibus malum intellectus secutum est malũ voluntatis: & nõ econuerso. Ad quartũ dicit ꝙ actus electiuus quo primo angelus peccauit precessit ex prius bona voluntate: non per hoc ꝙ precedens rectitudo vel iustitia voluntatis ad illam mouerit: sed ex hoc ꝙ arbitrij libertas a rectitudine ab initio collata abutẽdo sua potestate exorbitauit: & ad illud quod allegat̃ ad hoc ꝙ non põt arbor bona zc̃. Respondet̃ ꝙ intelligitur in sensu composito. i. non stant simul ꝙ voluntas sit bona: & faciat act⁹ malos: cũ quo bene stat ꝙ volũtas bona & iusta possit male & peruerse eligere. Ad quintũ argumentũ negãda est cõsequẽtia: quia quando Aug⁹ dicit: omnes angelos fuisse equalis felicitatis: intelligitur quantus ad presentẽ iustitiã seu quantũ ad eas ꝑfectiones quas presentialiter habebant de habitib⁹ scientie & virtutis. Ad sextũ dicitur sicut & ad tertiũ. Clarum ergo est ex oĩbus ꝙ querentes primã radicẽ seu cognitionẽ occasionis peccati angelorũ/ non inuenient ignorantiam eorũ q̃si peccauerint in filium: nec in potentiã viriũ: quasi peccauerint in patrẽ: sed inueniẽt in vtrũq; potentem. s. bo-

Caput Secundum

num & malū liberi arbitrij potestatem: quā p absentiam solum cōsiderationis eorū que cōsiderare debuissent potius flectendo in malū peccauerūt irremissibiliter in spiritum sanctū. Hec Henricus de Assia sup Gen.

Quarta questiūcula ē: quanto tpe post eorū creationē ceciderunt. Ad quaz sic respondet: q̄ de mora iter creationē & lapsū angelorū diuersi diuersa sensere. Nam dñs Henric⁹ de Assia sup Gen. recitatiue sequēs Origenē ponit tria de mora casus angelorū. Primū est: q̄ nō oēs angeli facti sūt mali ante pcīm hoīs licet aliqs angelus ante hoiem peccauerit. Secundū est: q̄ licet quilibet angelus ī instanti peccauerit: nō tn oēs in eodē instanti peccauerūt: ꝫ succesſiue. Tertiū est q̄ demones anteq̄ caderēt aliquanto tpe fuerant iusti & boni laudantes deū: scdm illud Eze. xxviij. Ambulasti pfectus ī vijs tuis a die cōditionis tue donec iuenta est iniquitas in te. Ambulatio aūt ē mot⁹ cōtinuus aliquā morā requirens. hoc aūt videt innuere Iob. xxxviij. dicēs. Vbi eras cū me laudarēt simul astra matutina: & iubilarēt oēs filij dei. i. angeli boni & mali. Facit ad hoc qđ dicit origenes sup Gen. q̄ serpēs antiquus nō statim supra pect⁹ & ventrē suū ambulauit. Est alia scda opinio de mora casus angelorū dñi Landulfi in. ij. sniar. di. iiij. ponētis a creatiōe ad casuz angelorū quatuor moras. Prima in qua angeli fuerūt creati pfecti in naturalibus & iustitia originali absq̄ gra gratū faciēte in qua mora in vsum liberi arbitrij exire nō potuerunt. Scda mora ī qua boni cōuerterunt se ad deū: & mali ad ppria naturalia se ardentissime diligēdo: ideo in ista mora boni gratiā receperunt. Mali vero posuerunt obicē & ipedimentum conuertentes se ad bona naturalia: &

ideo gratiã nõ receperunt. Tertia mora est in qua mali operati sunt varia peccata tẽptantes bonos: & in hac mora fuit plium in celo. Apoca. xij. de quo dictũ est supra in scda decade. & boni bona multa fecerunt & viriliter restiterũt. Quarta mora est in qua boni premia optima receperũt & mali penas. Et iste dñs Landulfus ponit inter creationẽ & casum angelorũ aliquã moraz: qa imaginatur demones in prima mora fuisse bonos cũ ceteris angelis: iuxta illud Geñ. i. Vidit deꝰ cuncta que fecerat & erãt valde bona. In scda mora posuerunt obicẽ gratiam gratũ facientẽ impedientẽ. In terra resilientes a deo peccauerunt & ceciderunt: sic ergo inter primã & scdam moram fuit secunda cũ vsu liberi arbitrij in qua nõ peccauerant. Quarta mora est in qua boni premiati sũt: & mali puniti. Et has q̃tuor moras distinguit ipse Landulfus p coexistentias paruas tpis: & ex distinctione statuũ & opationũ seu variationũ ipsoꝝ angelorũ. Et huiꝰ opinionis est dñs Bonauẽ. & dñs Ioh. Scotꝰ ibidẽ. Est & tertia opinio scti Tho. pbabilior & sctoꝝ dictis magis cõsonãs dicẽtis: q̃ statim post primũ instãs sue creationis angelus peccauit. Nam sicut boni angeli in scdo istãti eoꝝ creationis cõfirmati fuerũt in gra. Ita & mali in scdo instanti eoꝝ creationis ceciderũt obstinati in culpa. Et sicut boni angeli in scdo instanti per vnũ actum meritoriũ inhesionis deo cõfirmati fuerunt in gratia & meruerunt beatitudinem. Ita & mali in secundo instanti per vnum actum demeritoriũ inadhesionis deo meruerũt penam eternã confirmati in culpa. Qd si dicat a Scoto contra Thomã. Inter quelibet duo istantia cadit tempus mediũ. vi. phisicoꝝ. Sed tu ponis aliud instans in quo diabolus peccauit ab instanti in quo creatus fuit: ergo aliqua mora fuit inter creationem angeli & eius

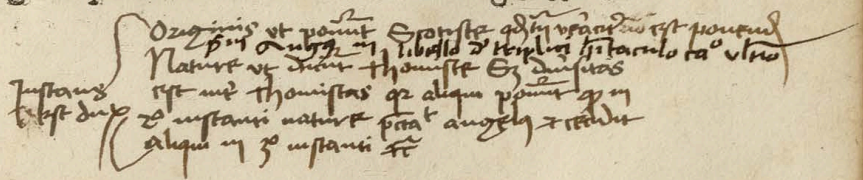

lapsum: vt Landulfus supra tenet. Ad hoc respondet Tho. pri par. q. lxiij. ar. vi. ad. iiij. dicēs: q̄ inter quelibet duo instantia esse tempus medium habet veritatē inquātum tempus est continuū vt p̄batur. vi. phisicorū. Sed in angelis qui nō sunt subiecti celesti motui: temp⁹ accipitur p̄ ipsa successione operationū intellectus vel etiā affectus. Primo ergo modo inter duo instantia cadit medium. Secundo vero modo minime. hec ex Tho & Henrico: & intra questiunculam adductis.

Quinta questiuncula est: in quo loco angeli lapsi ceciderunt. Ad quā sic respōdet q̄ in demonibus possum⁹ tria cōsiderare. s. naturam intellectualē: culpam mortalē: nīam vtilitatē. Primo enī cōsiderando in demonib⁹ naturā intellectualē: cū in eis lux naturalis. i. virtus itellectualis remāserit: cor̄ operatiōi. i. contēplationi cōuenit celū: & iō tā boni q̄ mali i celo empyreo sūt creati: qđ est contēplationi cōgruū vt patuit sup̄. Scđo in demonib⁹ cōsiderādo culpā mortalē: cū eorū natura p̄ culpaz̄ sit deordinata & obtenebrata: tūc debet eis p̄ pena & p̄ tenebra infern⁹: q̄ est loc⁹ tenebrosus penalis & afflictiu⁹. Tertio cōsiderādo nīam vtilitatē: sic debet demonib⁹ aer: nō quo ad supremaz̄: nec q̄ ad infimā: sed quo ad mediaz̄ sui partem. Cui⁹ ratio ē: qa aer q̄ est in media regiōe tres hēt cōditiones p̄pter quas aer medi⁹ cōpetit eis. Est enī aer lucidus vel splēdidus: tenebrosus & nobis p̄pinquus. Primo aer lucidus est: & iō p̄ naturā lucis sic cōpetit eoruz̄ nature itellectuali. Scđo aer est tenebrosus & sic cōpetit eorū culpe mortali. Tertio aer est nobis p̄pinqu⁹ & sic cōpetit nostre vtilitati: nā ex ordine diuine sapientie ē q̄ ex malis eorū nostrū bonū elicit. s. nostri exercitij &

per consequens meriti dum resistimus eorum temptationibus. Hec ex theologis & Ranerio.

Sexta questiũcula est: quot fuerũt angeli q̃ de celo ceciderũt. Ad quã ñdet q̃ pauciores fuerũt cadẽtes q̃ remanẽtes. hoc p̃bat rõne & auctoritatib⁹. & primo rõne. Nam pctm̃ est contra naturalẽ inclinationẽ. Ea vero q̃ cõtra naturã fiunt vt in pauciorib⁹ accidũt. Natura vero consequit̃ suum effectũ: vel semp vl̃ in plurib⁹. Scdo p̃bat auctoritatibus: & primo auctoritate Helisei. iiij. Reg. vi. dicẽtis ministro suo/plures nobiscũ sunt q̃m cũ illis: quod exponit̃ de angelis bonis & malis. Et Apoca. xij. dicit̃ q̃ draco traxit secũ tertiã partẽ stellarũ: hoc est tertiã partẽ ex nouem choris angelorũ. Dicũt tñ alíq̃ q̃ tot corruerũt ex q̃bus potuisset fieri decim⁹ ordo. Si q̃s aũt curiosius determinatũ numerũ bonorũ & malorum angelorũ ex legionibus eor̃ scire velit: querat acutos arithmetricos & abachistas. Hec Tho. q. lxij. ar. ix. prime partis.

Secundum caput principale huí⁹ tertie decadis est de simplicitate demonũ. Circa q̃d q̃nq̃ questiũcule soluẽtur quarũ quelibz ifra suo ordie declarabit̃.

Prima questiuncula est. Si demones habeãt corpa sibi naturaliter vnita vt forma materie. Ad quã diuersimode a multis respondet̃. Naz quidã prio dicũt q̃ dñs de⁹ in penã & cõfusionẽ angelorũ peccantiuz iferiora uit & iclinauit naturas ip sorũ: & fecit eos formas substantiales alicui⁹ corporis deformis: vt ranarũ vl̃ serpentiũ zc̃. & sic tpe primorum hominũ potuerunt esse quidam demones cor-

porei & cõpoſiti ex ptib⁹ eſſentialib⁹. Et ſic fuiſſent pars formalis vl eſſẽtialis alicui⁹ corpis: ſicq; habuiſſẽt corpa naturaliť ſibi vnita. Sed ſi hoc fuit factũ fuit abſolute ex oĩpotentia dei & ex obediẽtiali poſẽtia angelorũ malorum nõ naturaliter. Nam naturaliter loquẽdo: natura incorpea itellectualis: vniri nõ põt nature corpee per modũ forme vel aĩe viuificantis: qa natura cuiuſlibet demonis eſt ſubſtantia rõnalis pſonaliter in ſe ſubſiſtens non habens aptitudinẽ naturalem vel ꝓpinquam adherendi alteri: vel conſtituẽdi cum altero: licet habeat potentiam obediẽtialẽ vt dictum eſt. Fuerunt alĩ ſecũdi qui dixerunt ꝙ angeli boni & mali licet nõ habeant corpa ſibi vnita naturaliter ex oſſibus & neruis: & carne compacta/ſicut cõiter perfecta aĩalia habere videm⁹. Nam xp̃s dixit ꝙ ſpũs carnẽ & oſſa nõ habet, habent tñ corpora vnita eis aerea naturaliter. Et ꝓbant hoc tribus rationibus. Primo per Auguſtinũ. q̃. ſup Geñ. dicentẽ/ in ſpiritu rationalis creature/bonum eſt hoc ipſuz ꝙ viuit & ꝙ viuificat corpus ſiue aereũ ſicut ipſius diaboli vel demonũ ſpiritus: ſiue terrenũ ſicut hois aĩa: ſed corpus qđ viuificať eſt naturaliter vnitũ ſpiritui viuificanti: ergo, Itẽ in. c. ſciendũ, xxvi. q. iĳ. dicitur, ꝙ demones ſunt genere aĩalia animo paſſiua corpe aerea: duratione eterna vt dictuz eſt nunc ſup̃. Item Aug⁹. xxi. de. ci. dei dicit Sunt quedaz etiã ſua demonib⁹ corpa ſicut doctis hoib⁹ viſum eſt: ex iſto aere craſſo atq; humido cuius ipulſus flante vẽto ſentiť: ergo Sed ꝙ hoc eſſe nõ poſſit ꝓbať: qa cum aer ſit corpus homogeneuz & ſil'e in toto & in partibus neceſſe eſt ꝙ ſi alique partes aeris aĩate ponantur ꝙ totus aer ſil'iter ſit aĩatus: quod ptz eſſe falſum: qa nulla operatio vite nec per motuz/nec per aliqd aliud deprehendiť in toto aere: & ideo dicimus demones nõ

habere corpora aerea naturaliter sibi vnita vt fiat ex eis vnū simpliciter & per se: nō enī tale corpus aereū cōiunctum demoni viueret/cū ab eo nō viuificaret formaliter Nec demon tali corpi cōiungeret vt pars formalis: cū demon vt dictuz ē in se integram speciei naturā hēat. Et cōfirmat hoc: qa angeli & demones simplicioris nature sunt & essentie q̄ aie: sz aīa ē simplex nō cōposita ex materia & forma: licet ex actu & potētia vl' ex quo ē & q̄d est: ergo m'to minus angeli/simplicioris nature & subtilioris. Ad argumēta aūt tria dī q̄ Aug. ibi loquit' sm opinionē Apulei: et platonicorz quorū ipe fuit imitator & adducit illa recitādo nō asserendo. Fuerunt alij tertij q dicerēt angelos & demones nec habere corpora naturalit' eis vnita: nec ea posse etiā assumere vl' assumpsisse. Sz oīa q̄ in diuinis scripturis legunt' de apparitiōib⁹ angelorū cōtigisse ī visione p̄phetie: hoc est sc̄dm imaginationē. Sz hec manifeste apparet falsū: & itentioni scripture repugnat. Nam scriptura ītroducit interduz angelos apparētes vt cōiter ab hoibus videant': sicut angeli qui ab Abrahā videbant' & ab oī familia ei⁹. Et a Loth & ciuibus sodomorū. Sic'iter angelus q apparuit Thobie ab oibus videbatur: tali aūt visione nō videtur nisi corpus q̄d posituz est extra vidētē, illa vero q̄ videntur visione imaginaria videntur soluz in sola imaginatione vidētis. Cum igitur appareāt angeli & demones & corporei nō sūt nec habent corpora naturaliter eis vnita. Sequitur q̄ sit aligs alius modus quo angeli boni & mali dicātur corpei: & corporib⁹ vniantur. Dicēdū est ergo q̄rto sc̄dm theologos q̄ angeli assumunt corpora & vniunt' ipsis corporib⁹: nō q̄dez vt forma materie: quia sic facerent vnū p se: & corpus sic assumptuz vileret. Nec vniuntur corporib⁹ vt motor mobili: sicut

intelligētie celis & orbib⁹: vel vt nauta nauī: quia orbes nō representāt ꝓprietates intelligentiarū siue angelorū mouentiū eos nec nauis docet ꝓprietates naute. Sed dicunt cōiungi & vniri angeli/corpibus assumptis/tanq̄ mobilibus diuia virtute ab angelis sic formatis vt cōgruant ad representādū intelligibiles ꝓprietates angeloruꝫ vt puta assumunt corpus humanū cū manib⁹ vt representēt q̄ possunt & sciant oparī: cū ore: q̄a possunt manifestare cōceptus. cū oculis: q̄a videt in verbo vel in seipsis naturas rerū ꝛc̄. & assumūt corpora nō ꝓpter ipsorum indigentiā: sed ꝓpter nos. Et boni quidē angeli vt familiariter cū hoīb⁹ cōuersando demōstrent intelligibilē societatē quā expectant cum eis habendā in futura vita: atq̄ vt diuersimode hoīes in bonū ꝓmoueāt. Demones vero vt in corporib⁹ assumptis appareāt hoībus diuersimode eos tēptando & multipliciter īpedimēta p̄stando. Hec Tho. in q̄stionib⁹ disputatis de demonibus & dñs Bonauentura in. ij. sniaꝝ. di. viij. & dñs Ioh̄. de tur. cre. cardinalis: super decretum vbi supra.

Secunda questiuncula est:

Si in demonib⁹ sit generatio ex sexu masculino & femininо p̄ semē vt in hoīb⁹ & aīalibus p̄fectis. Ad quā primo videt rñdenduꝫ affirmatiue. Nam dicit Gen. iij. Inimicitias ponā int̄ te et mulierē et semē tuū & semē illi⁹: sꝫ ex semie fit generatio: ergo. Itē ihesus dixit pharisēis Io. 8. Cum loquit̄ mēdaciū: ex ꝓpr̄ijs loq̄tur: q̄a mēdax ē & pater eius: sꝫ alterius nemo est pater carne nisi p̄ verū semē: ergo. Rño dicendū q̄ Auicēna. ix. sue methaphisice posuit q̄ a prīo principio. i. a deo nō ꝓcessit imediate nisi vnū numero. i. vna intelligētia prīa seu angelus supmus. Et ab ista prima intelligētia ꝓcessit secunda & a secunda tertia. & sic vsq̄ ad īsimā a qua

posuit aīas ꝓduci vel ꝓductas esse. Et videt̄ ꝑ ista opinio ne qualitercūq; etiā ꝙ sicut deꝰ instituit totū genus humanū rationalis creature ꝙ ab vno Adam oēs haberēt originem vt inter hoīes esset maior cōnexio amoris & maior vnio atq; respectus fortior ad vnū simplicit̄ primū: a quo ꝓcesserūt oīa. Item a principio eadē rōne viderent̄ potius ab vno angelo primo. s. lucifero originē oēs habuisse: itaq; angeli ab angelis fuerint ꝓducti. Sed hoc reprobāt theologi negātes creaturā posse creare. Nec fuisset sil'is cā ꝓductiōis angeloꝝ ab vno prīo q̄lis fuit oīm hoīm ab vno Adā: tū q̄a angeli nō sic manēt ī statu vie sicut hoīes: tū q̄a nō potuisset cognatio cōtrahi inter eos cū inter ipsos sub̄alis cōicatio esse nō possit q̄lis est ī generatiōe hoīs. tū q̄a angeli nō debuerūt cōuersatiōe mereri beatitudinē sicut hoīes. Aristoteles etiā negaret illud ꝙ vna intelligētia sepata possit ꝓducere aliā intellectu & volūtate: qd̄ tn̄ caballiste cōcedūt & stulte sine fūdamēto. Alij aūt aliter sunt imaginati de generatiōe demonū dicētes: ꝙ q̄a demones sūt aīalia aerea vt dicunt. Ideo etiā affirmāt ꝙ inter illa est suo mō sexus masculinus & femininus: sicut inter hoīes & aīalia ꝑfecta dicentes: ꝙ demones generāt demones iuuenes sic̄ hoīes filios ꝑ quo facit ꝙ olim decepta gētilitas coluit nō solū deos s; deas plurimas: quaꝝ quedā appellate sūt mr̄es deorū & dearū vt Cibeles & Samia. De nuptijs etiā & cōiugijs deorū & deaꝝ: de stupris & adulterijs eoꝝ mlta fabulati sūt poete sicut p; ex eorū libris. Sed ad hec rn̄denduz est ꝙ nullo istorū modorū ille lucifer sup̄mꝰ demonū semē aliqd̄ seu generationē habuit aut habere potuit. Et dicit̄ cōclusiue ꝙ demō ꝑ assūptionē cuiuscūq; corpis nō posset generare ex femina hoīem: ita ꝙ vere eēt filiꝰ q̄a sic oporteret demonē ꝑ se & vere aīal eē corporeū de

cuius substantia fieret seminalis decisio: cũ huiusmodi
suba spũs fieri nõ possit: igit̃. Et dico notãter sic ꝙ fili⁹
ei⁹ esset: qa vt fert̃ qñq; demõ ꝓcurauit generationẽ hoĩs
ex femina sine cõcursu viri cõsueto: sicut de quodã mer
lino in anglia nato dicũt. Vñ & Aug⁹ li. xv. de ci. dei. c.
xxiij. dicit ita. Et qm̃ creberrima fama est: multiq; se exp
tos vl̃ ab eis q expti essent: de quorũ fide dubitandũ nõ
est audisse cõfirmãt siluanos & faunos quos vulgo ĩcu
bos vocãt ĩprobos sepe fuisse mulierib⁹: & earũ appetis
se & pegisse cõcubituz: & ĩterpositis qbusdã subiũgit.
Non hic aliqd temere audeo diffinire: vtrũ aliq spũs ele
mẽto aereo corpati sũt. Naz h̃ elemẽtuz etiã cũ agitat̃ fla-
bello sẽsu corpis tactuq; sentit̃ possint etiã hãc pati libidi
nẽ vt quõ pñt sentiẽtib⁹ feminis misceant̃. hec ille. Hoc
mõ dicunt aliq fuisse gigãtes vatos. Quõcũq; ergo dicat̃
tenenduz ẽ: ꝙ nunq̃ ex femina & demone naturales filij
nati sint aut nasci potuerint. Ad argumẽtuz aũt Geñ.
dr̃ ꝙ semẽ accipit̃ trib⁹ modis. Vno modo materialit̃ &
lr̃aliter: & sic nõ ĩtelligit̃ lr̃a Geñ. Alio mõ ꝓ illis q occa
sione sui ceciderũt & facti sunt demones. Tertio mõ ꝓ
fomite pcti originalis in quẽ feminauit oib⁹ nasci turis
& prĩo in natura hoĩs prĩo lapsi: quẽ fomitẽ & zizaniã.
inimic⁹ hõ sup semĩauit ĩ agro dei. i. ĩ natura hoĩs lapsi.
Ad ſm dr̃ ꝙ manichei ex verbo illo saluatoris occasio
nẽ sũpsert̃ ponẽdi gñatiõz demonũ ꝑ semẽ & male nã
r̃latm̃ illd̃: ei⁹/ñ refert/demõez: sz mẽdaciũ. q. d. iesus ꝙ dia
bol⁹ mẽdax sit: & pr̃ ei⁹. i. mẽdacij. vt expõit tho. sup Io.

Tertia questiũcula ẽ: quare
demões cũ assumũt corpa nõ assumũt nisi aerea
Ad quã sic rñdet̃: ꝙ angeli iõ nõ assumũt corpa
de terra vl̃ aq̃: qa nõ subito disperẽt neq; iterũ de igne
qa tacta vl̃ cõtigua cõburerẽt. Sz assumũt corpa ex aere

illū virtute diuina cōdensando quātuz ncce est ad corporis assumēdi formatōez. Et litz aer i sua raritate manēs ñ retineat figurā nec colorē: qñ tñ cōdensat figurari pōt et colorari sicut pz in nubib⁹. hec tho. pri. par. q. li. arti. ij.

Quarta questiūcula est: Si demones in assūptis corpib⁹ exerceant vere opera vite. Ad quā sic rñdet q operatiōes ille que cōpetunt corpori viuo vt viuū est. i. aīato per formam que est pars compositi: non cōpetunt angelis bonis nec malis in corpib⁹ ab eis assumptis. Nam vt diximꝰ corpa assūpta ab eis nō viuūt cū ipsi spūs nō vniant corporib⁹ talib⁹ vt forme. Cū igit videre: sentire: comedere: audire generare & huiusmodi cōpetūt corpi inquantū viuēs: ideo nō ꝓprie cōpetūt angelis in corpib⁹ ab eis assūptis nisi sil'itudinarie: Vnde per ocłos nō videt: sz per ocłos significat virt⁹ cognitiua eorz. Nec cōmedere ꝓprie dicunt: qa comestio ꝓprie īportat sumptionē cibi cōuertibilis i substāz comedētis p digestiōez cibi descēdētis ad stomachū quod corpi ab angelo assūpto ñ cōpetit cū nō sit talis nature in quā possit alimētuz conuerti. Propterea Tobie. xij. dicebat angel⁹ ei. Cum essez vobiscū videbar qdez vobiscū māducare & bibere: sz ego cibo inuisibili & potu q ab hoīb⁹ videri nō pōt vtor. Et sic dicendū est de alijs operib⁹ & virtutib⁹ aliorū sensuū & potētiaruz assumptorū corporū ab angelis. Similiter nec generare conpetit eis: vt q̄si ex coitu & ꝓprio semine nascat aliqs ex eis. Potest tñ p actū soli⁹ mali angeli cōpleri generatio in quātuz possent fieri succubi ad viruz: & semē recipere: & incubi ad mulierē: & sic in loco cōuenienti semē humanū apponere & sic cōplere generationē: sicut de gigantib⁹ factū fuisse legim⁹ ante & post diluuiū. & Aug⁹ adducit. xv. de ci. dei. c. xxiij. Filij tñ sic nati nō dicent filij

demonū: sed eorum a quibus semen fuisset elicitū. Et si dicatur q̄ angeli loquant̄: sicut patet in locis multis sacre scripture. Locutio vero sit opus viuentis: cum fiat per vocē que est sonus ab ore aialis ꝓplatus. ij. de aīa. Respondet̄ q̄ angeli ꝑ corpa assumpta n̄ loquunt̄: sed efficiunt aliq̄d simile locutioni: inquantum formant sonos in aere similes vocibus humanis: sicut patet in Siniphe & zenzana. Si etiā dicatur q̄ moueant̄ & ambulent q̄ sunt opera vite. ij. de aīa. vt patet qñ ibant cum Tobiolo & Abraham: dicit̄ q̄ nō mouebant̄ ꝓprie. Nam motus ille nō erat cōiunctus motori angelo vt formę: sed dicebant̄ moueri ꝑ accidens ad motū corporū: sicut mouētur motores in mobilibus: puta nauta ad motū nauis Operationes vero ille q̄ cōpetunt corpi mobili inquātum mobile: vt sūt mouere: ipellere: diuidere & huiusmodi: cōpetūt eis ꝑ se cū natura corpalis obediat eis ad nutū quantū ad motū corpalem: vt dicet̄ infra. Hec omnia doctores in. ij. sn̄iar. & Tho. in pri. par. q. li.

Quinta questiuncula est: si q̄ diabolus transfigurās se in angelū lucis vel in specie xp̄i apparēs possit adorari ꝓ angelo vl̄ ꝓ xp̄o absq; peccato. Ad quā videt̄ primo rndendū affirmatiue. Nam ignorātia facti adhibita diligētia/a peccato excusat. cū autē iste ignorat q̄d factū est & adhibeat diligentiā: videt̄ q̄ nō peccet adorādo diabolū sicut xp̄m Rño dicendū q̄ sathanas in angelū lucis transfigurat̄: vl̄ in specie xp̄i apparēs: nō est credēdus esse xp̄s: nec pōt adorari sine peccato: & ideo nullo mō est adorādus: & si qs ignoraret: ignorātia eū nō excusaret a peccato. Cuius ratio est triplex. Prima est: ꝙa quilibet est premunitus per sacrā scripturā: q̄ angelus tenebrarū trāsfigurat:

se in angelũ lucis: vt dicit̃. ij. Cor. xi. & Mat. xxiiij. Multi veniẽt in nomine meo zc̃. Et ideo tenent̃ discutere & statim nõ adorare. Scd̃a ratio est: q̃a habet remediũ orationis. Vnde si oraret deũ toto corde vt reuelaret ei veritatem: deꝰ non dimitteret eũ decipi. In hoc enĩ casu intelligit̃ illud Ioh̃. xv. Quicq̃d petieritis patrẽ in noĩe meo dabit vobis: hoc est: quicq̃d petieritis pertinens ad salutẽ vt beatus Augꝰ exponit: dabit vobis. Patet ergo ex hoc ꝙ qui adorat non adhibet oẽm diligentiaꝫ quam debet. Tertia ratio est: quia facile posset vitare periculuꝫ apponendo conditionem hoc modo. Adoro te si tu es xp̃s. Hec Alexan. iij. par. sũme. q. xvi. arti. iiij.

Tertium caput principale est de potẽtia demonũ. Circa q̃d sex questiuncule liquefient quaruꝫ quelibet infra suo ordine declarabitur.

Prima questiũcula est: Si demones ingredi possunt corpa hoĩm & aliorꝫ aĩalium. Ad quã videt̃ primo rñdendum negatiue. Nam duo spũs creati non possunt esse in vno & eodem loco & adequate in eodẽ spacio: coexisterent enĩ in eodeꝫ si tu: quod est contra philosophiam. Sed aĩa est in qualibet parte corporis cũ sit tota in toto & tota in q̃libet parte scd̃m Augu. ergo. Preterea si demones ingredi possent corpora aĩalium vl̃ hominũ: vnirent̃ eis per modum forme viuificantis. Sed ꝓbatuꝫ est sup̃ ꝙ natura intellectualis incorporea ꝑsonaliter in se subsistẽs nature corporee ꝑ moduꝫ forme vniri non põt: ergo. Ad hãc questiõꝫ respõdet̃ ꝙ angeli boni & mali possunt ingredi & mouere corpora animaliuꝫ & exercere ibi actꝰ rationalis vl̃ irrationalis anime: q̃a natura corporalis obedit

angelis bonis & malis ad nutum quantū ad motum lo calem. Nam vt dicit Dionysius. vij. c. de diuinis nomini bus. Diuina sapientia coniunxit fines primorū/ princi pijs secundorum. Ex quo patet q̄ natura inferior in sui supremo attingitur a natura superiori. Natura aūt cor poralis est infra naturam spiritualem: & ideo in sui su premo cōiungitur nature superiori spirituali. Inter aūt omnes mot⁹ corporeos: motus localis est superior & p fectior: vt ꝓbatur. vij. phisicor. Ratio est: qa per ipsum motum localem mobile nō est in potentia ad aliquid in trinsecū rei: & ideo quecunq; natura corporalis nata est moueri & attingi īmediate a natura intellectuali: quā tum ad motū localem quasi ab eo mota. Vnde & philo sophi posuerunt suprema corpa moueri localiter a spi ritualib⁹ substantijs. Vnde videmus q̄ aīa mouet corp⁹ primo & pricipaliter locali motu. Et quia angelus bo nus & malus ibi operatur vbi est: ideo intra corpora na turalia possunt esse: & per consequens intra corpora ho minum inquantum illabuntur in ipsis & mouent ea.

Ad argumentū aūt primum dicendum est q̄ nō est incōueniēs duos spūs creatos esse in eodē corpe si vnus sit ibi nō vt in loco sed vt forma in materia: sicut anima in corpore: alter autē sit ibidē tanq̄ī loco diffinitiue: nō circūscriptiue: vt dicimus de angelis bonis vel malis in corpibus illapsis. Ad sc̄m autē argumentū respon deī q̄ natura spiritualis (quantū ad ꝓpositū spectat) ima ginabilis est illabi & vniri nature corpali duplicit. Vno modo p̄ modū forme vt aīe viuificātis: & sic nec angelus bonus nec demon possunt illabi vel vniri siue ingredi intra corpora naturalia aīalia siue rationalia. Ratio est vt dixim⁹/ qa natura cuiuslibet angeli est substātia ratio nalis personaliter & complete in se ipsa subsistens: &

per eōsequens persona in cuiꝰ potestate nō est se depso nare/ideo nō pōt esse pars cōpositi. Scdo mō potest spūs creatꝰ illabi & vniri corpi naturali aīali siue rōnali non formaliter:sed coexistenter/ tali mō/ q̄ vires oēs eiꝰ cor porales ad motuꝫ localem pertinentes exerceat in tali corpore:intantū q̄ etiā organa aīalis rationalis vel irra tionalis moueat ad actus exteriores sicꝫ actibus ratio nalis aīe vel irratiōalis: & sic quilibet angelus bonus & malus potest: vt patet de bono angelo in locutiōe asine Balaam Numeri.xxij. & in malo angelo in locutione serpētis domine Eue. Genē.iij. & de vtriscꝫ in mltis aliīs sacre scripture locis. hec ex Tho. & Henrico de Assia.

Secunda questiuncula est:

Si demones cū ingrediunt corpora illabant to ti corpi vel alicui parti corporis: vt puta digito aut musculis. Ad quaꝫ questiunculā ꝓpter ea que dicta sunt nunc supra ad primū argumentū dicūt aliqui q̄ cū deo permittente demon intrat corpora hominū ea obsi dendo:nō illabit corpori animalis aut alicui parti eius: puta digito vel musculo:qa sic duo spūs creati essent in eodē loco:qd de cōmuni cursu(vt dicūt & bene)esse nō potest: nam necꝫ duo boni angeli nec duo mali nec spūs humanus & diabolus possunt coexistere adequate in eodem spacio aut situ. Sed demon dicitur illabi alicui humori inanimato in homīe vel in alio aīali videlicet sanguini vel colore aut vrine vel fecibꝰ viscerū. Quod si dicat contra istos quomodo spūs aliquis nō coexistēs corpori aut organis seu musculis aīales possit supplere siue exercere motus locales organoꝝ siue partiū in cor pore. Respondent q̄ duobus modis imaginabile est ali quem spiritum mouere posse corpus cui non vnitur

informatiue. Vno modo ad motuz per se & in se ipsius spūs coniuncti seu adherētis corporeo mobili firmiter aliqua specie vnionis: sicut verbi gra: si spūs humanꝰ seu aīa stante vnione eiꝰ ad corpus per se moueretur corpus etiaz seq̄ oporteret & hoc ratione vnionis anime ad corpus informatiue q̄liter fortassis erit in motibus corporum glificatoꝝ. Scds aūt modus imaginandi quo spūs mouet corpus est ad motū localez ad sui intrinsecaz actionem per apprehensionē ex imperio voluntatis. Quēad moduz ergo spūs humanus immediate & per se aliq̄s partes corporis mouet localiter ad sui intrinsecaz actionem per apprehensionē & consequentez liberā voluntatem ex imperio voluntatis. Ita etiaz & ipsi spūs boni & mali mouere possunt ad imperiuz voluntatis eoꝝ corpus & partes eiꝰ imediate vt ibi coexistat localiter vt faciunt quando illabuntur alicui humori in homine vt dictum est supra. Quicqd tamen sit de pluribꝰ spiritibus malis vel pluribus bonis: aut de bono & malo in eodē corpore animali siue rationali: dubium tamen esse non debet quin multi spiritus mali illabi possint in vno corpore hominis simul vt patet Marci. v. de demone qui vocabatur Legio: & de spiritu maligno cum spiritu brutali in serpente: de quo dicit scriptura Geñ. iij. Sed & serpens erat callidior zc̄. Et de spiritu bono cum spiritu etiam brutali: vt patet in asina Balaam. Hec ex Henrico de Assia super Genesim.

Tertia questiuncula est: Si demones possunt mouere corpora absq̄ approximatione per solum imperium voluntatis. Ad quā sic rndet̄ q̄ cū natura corpalis vt dictū est se hēt obedientialiter de cōmuni influentia dei: precipue vt dicit

Aug⁹: quo ad motum localez respectu imperij libere voluntatis angelorū/ dubium nō est quin spiritus angelici boni vl' mali: corpus: organa & muscula mouere possint: q̄bus p essentiaz coexistenter vniunt̄. Vnde ꝓbi imaginātur q̄ nisi intelligentia realiter coexisteret orbi aut parti ei⁹ nō posset mouere ipsuz. Sz in hoc dubitatio est: si angeli boni & mali mouere possint corpora p intellectū & p imperiū voluntatis sine tali ap̄ximatione. Quia si sic sequit̄ q̄ demon existens longe extra corpus humanū posset & ei⁹ ptes p libito localiter mouere immo in inferno manens potest eque suo imperio pturbare vl' mouere spiritus animales in fantasia humana: q̄d nequaq̄ videtur concessuz spiritib⁹ angelicis bonis vel malis. Ad hoc rñdetur q̄ licet corporalis natura obediat imperio spirituū quantū ad motuz localē: hoc vtiq̄ tñ oportet esse cū limitatione ad certā vnionē vel p̄sentiaz ipsoz spirituū ad corpora q̄ mouere volūt. Et vltra hoc concedere oportet eos habere potestatē influēdi imediate alteratiuas q̄litates: videlicet caliditatē: frigiditatez humiditatez: siccitatē. Siliter etiam q̄litates localiter motiuas vt sunt impet⁹: impulsus: & alie motiue q̄litates & sic saluant̄ cōueniēter in ipsis oēs effectus spirituū quos faciunt & fecerūt in transmutationib⁹ rerū corporaliū. Quomō enim aliter tēpestates sic subito suscitarent: vt habetur. Iob. i. Quō mirabiles apparitiones: mirabiles rerū transmutationes agerēt: quomodo ꝓicerent distanter lapidē nisi imperio voluntatis causando in lapide motū per impetū vl' impulsuz: vt ptz in lapide silicis mire orbicularis forme quē sup caput patris sancti Dñici orātis in sancta Sabina in vrbe diabolus ꝓiecit: sed vetāte deo sc̄tm nō tetigit. lapis aūt ibidē pendet in monumentuz. Quō posset vniri alicui corpori ita q̄ illud corpus mo-

ueret̃ per accidẽs ad velociſſimũ motũ angeli. Ad dubi
um ergo dr̃ q̃ demon põt mouere corpa & aias nõ ſim
pliciter ſz cũ limitatione ad certã. ſ. vnionẽ vel ipſorũ p̃
ſentiã vt dictũ eſt. Hec oĩa Henricus de Aſſia ſup Geñ.

Quarta queſtiuncula ẽ: Si
q demones ingredi poſſunt aias hoĩm. Ad quaz
videtur reſpondendum affirmatiue per illud
Luce. xxij. Vbi habet̃ q̃ poſt buccellã panis a xp̃o porre
ctã iude/itrauit in eũ ſathanas. & Joh̃. xiij. Diabolus mi
ſit̃ cor/vt traderet xp̃m iudas. Rño dicẽdũ q̃ ſathanã
intrare Iudã ſiue aliũ hoiem põt duplicit̃ intelligi. Vno
modo in corpe hoĩs ſicut in hijs q̃ corporaliter vexant̃ a
demone. & hoc mõ vt paulo ante dixim⁹ eſt cõcluſio q̃
demon eſſentialiter põt ĩtrare in hoiem: nã demon p̃pt̃
ſubtilitatẽ nature põt penetrare corpa ſine vllo obſtacu
lo: inſup illa moleſtare & p̃turbare: vt clare ptz in euã-
gelijs de hijs quos xp̃s fugauit e corporib⁹. Mat. xv. &
Luce. viij. Alio modo põt intelligi. ſ. q̃ diabolus intret
in mentẽ ita q̃ mẽti diabolus eſſentialiter illabat̃. & hoc
mõ eſt concluſio q̃ diabolus non põt intrare in mentẽ
hoĩs ſz niſi ſolus de⁹. Et ratio eſt: qa cũ aĩa rationalis ſit
ſimplex & in corpea non hẽt dimẽſiones quãtatis vt ali
quid in ea eſſe dicat̃ quaſi infra dimẽſiones ei⁹ contentũ
& iõ nichil põt in ea eſſe: niſi illud qd̃ ei dat eſſe qd̃ in
ea eſt per virtutẽ ſuã. Dico ergo q̃ ſolus de⁹ q̃ aĩam in
eſſe p̃duxit eſt in aĩa per ſuã virtutẽ. Vbi aũt eſt virtus
dei: ibi eſt eſſentia dei: cũ in deo eadẽ ſit virtus & eſſentia
Solus ergo de⁹ eſſentialiter in aĩa & ſolus in eã ſe tranſ
fert per gr̃am. Ad argumentũ dicit̃ q̃ diabolus dicitur
intraſſe cor vel mentẽ Iude vel hominis p̃ affectũ vl̃ effe
ctũ malicie: inquantũ. ſ. homo ab eo ſeductus ſequitur

eum ad perpetrādū malū quod ſuggeriť: & hoc modo dicitur intraſſe cor iude. Vnde dicit Nicolaus de lyra ſup illud Luce.xxij. Intrauit ſathanas in Iudā. i. in animam non per ſapſum qa hoc eſt deo ꝓpriuz: ſed per effectum. ſ. venditionem xp̄i ei ſuggerendo. Et Albertus ſup Lucā dicit. Poſt buccellam intrauit in Iudā ſathanas. i. ad plenius poſſidendū: nō tamē ꝙ menti eius vel anime illa beretur: ſed quia ſuggerendo/in eo inuenit locum malicie ſue. hec Tho. in quolibetis: & ſuper Iohānem & in. c. ſicut Iudas. de cōſe. di. ij. & dñs Ioſ. de turcrema. cardinalis in expoſitione euangeliorum.

Quinta queſtiuncula eſt: Si ꝙ ſpūs hois dānati illabi poſſit ī corpe alteri⁹ hois Ad quā ſimpliciter reſpondeť negatiue. Tum prīo: qa ſi eis ꝺ eſſet cōceſſuz ꝓfecto obſeruarēt embriōes in vteris matris vt ſe illis cōſtitutiue vnirēt ad habendū ſaltē ſenſuales cōſolatiōes & delectatiōes. Tuz ſcdo qa aīaliū rationaliū eſt īformare corpa & pficere quadā delectatiōe naturali nō vexare. Tum tertio qa de lege & ordine nature aīe a locis in earum tranſitu eis deputatis nō recedunt. Eſt enī aīa ſpūs vadens & non rediēs: vt in Pſal. lxxvij. Qui autē aliter tenēt: accuſandi ſūt: imo dānandi in hoc cū Pictagora: qui cūctis aīalib⁹ abſtinuit credens in aliquibus aīas hoīm eſſe vt dictū eſt/ſupra/ prima decade. Hec Henricus de Aſſia ſuper Geñ.

Sexta queſtiuncula eſt: Si alicui obſeſſo credenduz ſit cū dicit ſe eſſe aīam vel ſpīritum alicuius defuncti. Ad quam reſpondetur ꝙ nullo modo obſeſſis ſe eſſe animas mortuorum dicentibus eſt credendum: vt ſepius accidit Rome in ſancto Petro in columna Salomonis ferrata,

Caput Quartum

Nam tales vere demones sunt: qui frequēter simulāt se esse aīas mortuorū ad confirmandū gentiliū errorē qui hoc crēdebant vt de Hermete: adducit Aug⁹. x. de. ci. dei & Crisosto. sup Matheū. hec Tho. pri. par. q. cxvij. arti. iiij. ad scd̄m. Quod si q̄nq; aliqua vera dicant que aīe ille damnate quas se esse dicunt: fecerunt in vita: nō est eis prestanda fides: qa tales non sunt anime illorū sed demones: & forte illi quos ille anime habuerūt in vita in censores & in exercitiū: in aere superiori caliginoso habitantes. Nam de lege cōmuni tales corpora hominū vexare solent. Vel sunt alij demones q̄ ea que reuelant dicerunt a demonib⁹ qui illas in vita tēptauerant & viderant. Hec ex theologis & ex supra adductis.

Quartū caput principale est de potētia demonū respectu effectuum naturaliū. Circa qd̄ tres questiuncule soluent: q̄r; q̄libet infra suo ordīe declarabit.

Prima questiuncula est. Si demones ꝓpria virtute absq; seminib⁹ possint ꝓducere effectū aliquē naturalē puta formā vermis aut serpētis in materia imediate. Ad quā videt prīo rñdenduz affirmatiue. Nam q̄ncūq; sunt aliq̄ cause ad iuicē ordinate scd̄m pri⁹ & posteri⁹ / prima causa plus influit i causatū q̄ scda & amota influētia cause scde / adhuc remanet influētia cause prīe. Sz virtus agētiuz naturaliū inferiorū: mot⁹ celi: influētia itelligētie siue substātie separate: sub ordinate se hñt: ita q̄ virtute influētie substātie separate mouet celū: virtute aūt celi agūt ista īferiora agētia: ergo āmota opatiōe celi & actiōe horz inferiorū agētiū naturaliuz adhuc potest forma induci in materiā a

substantia & intelligentia separata: & sic absq; rationib⁹ seminalibus poterunt demones & angeli ꝓducere verũ effectuꝫ. Rño dicẽdũ ꝙ circa hoc duplex error ĩuenit̃. fuerunt enĩ quidã gẽtiles q̃ credebãt demones esse deos & ipsos ꝑ moduꝫ creationis in istis inferiorib⁹ opari. Sed hunc errorẽ magister in. ij. sñiarꝝ. di. vij. refellit. Ali⁹ fuit Auicẽne q̃ posuit oẽs formas que in materiã inducunt̃ ꝓcedere a datrice intelligẽtia. Ita ꝙ agẽtia naturalia nõ faciebant aliud nisi disponere materiã ad intelligentiã: & ponebãt exemplũ de aĩa rationali in formãte corpus: nam ad aĩe cõceptionẽ ĩmediate corpus mouet̃: vel ad libidinẽ ad apprehensionẽ mulieris amate: vel ad casum ex imaginatiõe exterioris casus. Ergo mlto plus poterunt & ĩmediati⁹ demones & angeli ꝓducere effectus naturales absq; seminibus. Sed ista opinio sicut & precedens est erronea. Ratio est: q̃a cum fieri sit via/ in esse/ eius ꝓprie est fieri cui⁹ est esse: ergo ab illo erit inducere formã in materia/ a quo totuꝫ cõpositum habet esse & creari. Totum autẽ cõpositum ĩmediate nõ creatur nisi a deo: mediate autẽ nõ introducit̃ forma in materia nisi a suo sil̃i per motum & trasmutationẽ: q̃a omne agens agit sibi simile/ quod est agens naturale compositum ex materia & forma: ergo nec demones nec angeli boni virtute ꝓpria ĩmediate ꝓducere possunt formã substantialẽ vel accidentalem. Ad argumentum autẽ primum dicenduꝫ ꝙ licet agens principale plus influat in effectum q̃ agens secundarium non tamen sequitur ꝙ semꝑ possit sine instrumẽto ꝓducere effectum principalem: sicut artifex sine securi non potest ꝓducere archam. Cum ergo isti effectus & forme substantiales nate sint ꝓduci ab agente naturali per motum vel per creationem vt a deo. Ideo non potest eos ꝓducere ĩmediate

substantia separata vel demon. Nec valet exemplum de anima quod ponit Auicenna: qa illa nō est tm motor: sed etiam forma & etiam mot⁹ appetitus sensitiui subditur imperio rationis. Hec Tho. elicitiue in. ij. sniar: & ibi commentatores.

Secunda questiuncula est:

1 Si demones nō possunt ꝓpria virtute (vt supra dictū est imediate) verū effectuz naturalē ꝓducere/quomodo magi coraz Pharaone/ranas/ & nigromātici aialia mlta/virtute demonuz ꝓduxerunt. Ad quā Aug⁹. iij. de trini. respondet dicēs: q cū natura corpalis obediat angelis bonis & malis ad nutū quātū ad motū corpalez vt superi⁹ dictū est: ideo oēs trāsmutationes corporaliuz rerū que possunt fieri per alīqs virtutes naturales: etiā demones facere possūt. Cum ergo serpētes: ranes pediculi: pulices & huiusmodi effectus per transmutationes corporaliū & motū ꝓduci possūt vt videmus: qa per putrefactionē & per sudorē fieri possūt: demones cū sint sapiētissimi & doctissimi adhibitis seminib⁹: q semina ipi cognoscūt esse in elemētis mūdi aut in plantis & aialib⁹ zc. operant tales effect⁹ aliquos naturales. Sciunt enī ad determinata passiua coniungere determinata actiua: ex qua coniunctione sequitur alīqs effect⁹ naturalis/sicut in generatione alicui⁹ hois per sucubū & incubū factuz est: vt ē dictuz & dicet infra. Vnde cū demones et magi vl nigromātici vident operari virtute ꝓpria immediate aliquos effectus/nō est verū: sz oia ꝓducunt mediantib⁹ rationibus seminalib⁹ & virtutib⁹ actiuis & passiuis: & cū demones sint agētes velocissimi: idcirco vident nobis q si miracula vt dicet. Qd si contra arguat ꝙ etiā absq; seminib⁹ demones ꝓducūt mlros effe

ctus puta cõiunctiones lapidũ & diuisiones vt patet in idolis. Respondet̃ ꝙ tria sunt genera effectuũ. Quidaꝫ enĩ est effectus nouus sine alicui⁹ forme introductione sꝫ vel ꝑdiuisionẽ partiũ a toto: sicut fit idolũ ꝑ sculpturã vl̃ per cõiunctionẽ aliorũ ad inuicẽ: sicut ꝑ cõiunctionẽ lapiduꝫ fit paries. & talis effect⁹ põt fieri per demonẽ Alius est q̃ nõ fit sine forme ĩtroductiõe: sicut leo et vermis & istũ effectũ non potest formare demon virtute ꝓpria immediate nisi applicando debita actiua debitis passiuis. Ali⁹ est effect⁹ qui nõ fit sine forme substantialis introductione tñ sup̃ ipsuꝫ non põt agens naturale, sicut transmutatio materie de forma in formaꝫ ita ꝙ corpus humanũ mutet̃ in corpus bestiale aut suscitatio mortui & in hos nõ potest angelus bonus vel malus nisi quadam illusione vt dicet̃. Hec Tho. in questionib⁹ de demonibus. & Ioh. de blibia Bononiensis in quolibetis.

Tertia questiuncula est: cũ demones possint applicãdo actiua passiuis formare corpus humanũ sil̃e embrioni vt supra dictũ est. Querit̃ si hanc artẽ & potentiã coagulãdi corpora hũana possint docere nigromanticos hoĩes eis deuotos vt de Alberto magno & Virgilio a quibusdam affirmat̃. Ad quã simplicit̃ respõdet̃ negatiue. s. ꝙ hõ ex doctrina demonũ acqrere nõ põt artẽ verũ corpus humanũ formãdi sola naturaliũ viriũ opatione absq; cooperatione eorũ ita vt de nouo corp⁹ iuuenis vl̃ pueri faceret vt referũt Virgiliũ attẽptasse deceptũ a diabolo. Quõ. n. homo ꝑ artẽ faceret corpus etherogeneũ & tam tenerũ quale reqrit aĩa rationalis qui facere nõ põt ꝑ arteꝫ grossuꝫ et respectu hoĩs ignobile corp⁹ homogeneũ puta aurũ vel argentũ. Quod si dicatur Albertũ magnum caput

Caput Quintum

formasse hoīs loquentis arte & sola naturaliū viriū op̄a tione: illud negat: & dicit q fuerit (si tn fuit) latēti ope ratione demonū: & idcirco Thomas tunc ei⁹ discipulus illud fregit vt fert. Hec Henricus de Assia sup Gen.

Quintū caput est de impugnationib⁹ hoīm a demonibus. Circa quod quatuor questiuncule soluent: quarū quelibet infra suo ordine declarabitur.

Prima questiuncula est. Si verū est q demones hoīes ipugnent. Ad quam videt prīo respondendū negatiue. Nam demones nichil agūt nisi p̄missi a deo. Sed de⁹ cū sit auctor iustitie nō debet p̄mittere pugnā inter quos est inequalis conditio aliter esset iniustus: aut causā dāni hoī daret. Sz hō & demon sūt cōditionis inequalis cū hij sint infirmi & ignari: demones aūt potētes & astuti: ergo. Ad hanc questionē rndet q hoīes q̄tuormodis a demonib⁹ ipugnā tur. Primo ab extar p obiecti extrīsecus p̄positionē vl p̄ suasionē. Scdo ab intra p passionū sensitiuarū excitatio nē. Tertio p fantasie vl imaginatiue imutationē. Quarto p cognitiue virtutis idirectā cōcitationē. Primo demones ipugnāt ab extra hoīes p obiecti extrīsec⁹ ppositionē. Cognoscens enī callidissimus ad decipiendū: potētissimus ad nocendū: tortuosus humani generis inimicus cū suis satellitib⁹ lucifer q voluntatē hoīs nec imutare nec mouere nec in eā imittere cogitatiōes pōt directe & intrīsece nisi solus de⁹ qui est causa ei⁹. Sciēs etiā q hoīm aie iclinant scdm dispositiones corporū. Itē q actuatio viriū interiorū spūalium aie. s. intelligentie memorie: & voluntatis fit scdm imutationē sensuū exteriorū: & itē cū nouerit nichil boni vl mali in spm̄ hoīs

intus habitantē: ab extra venire posse nisi per quinq; sen sus exteriores q̄ sunt quasi q̄nq; fenestre tabernaculi aie. Idcirco disponit occulto mō quantū sibi a deo p̄mittit opponere exterius obiectibiliter quinq; sensibus hoīm quibus insidiat aliquod sensibile aut a natura formatū vel aliquod de nouo formādo sicut facit quando corp⁹ assumit vel p̄suadendo oblatum obiectum vt fecit cum dña Eua circa pomū. Disponit etiā vt occurrāt ab extra alique rerū habitudines turpes horribiles blande p̄spere vel aduerse quarū p̄cipiti apprehensione & īmutatiōe homo sicaut sic moueat aut passionet. Flectit etiā qñq; permittente deo oc'los hoīm ad huiusmodi obiecta: fi gitaures hoīm vaniloquijs turpiloquijs & tenaci⁹ atq; memorati⁹ facit illis intēdere vt sic hoīes postea taliū me morijs a diuinis distrahant. Serpit etiā diabolus vt dicit Aug⁹ in li. lxxxij. questionū. Hoc malū p̄ oēs adit⁹ sen sibiles nā dat se figuris: accōmodat se col oribꝫ: odoribꝫ se subicit: infundit se saporibus. nam qñq; diabolus fa cit vt hoīes in obiectis sensuū plus delectent q̄ delectatio naturalis eoꝝ habeat. Qñq; vero facit vt hoīes in illis inordinate se oblectent. s. pluſq; oportet vel nō ad bonū & debitū finē. Operat etiā diabolus in illis obiectis in tendendo & ampliando naturalē virtutē eorū ad effica tius. s. imprimendum: inflāmandum intuentem: nam quēadmodum potest in prestigijs malignus spiritus fa cere vt virga appareat serpens: ita potest facere vt liquor insipidus appareat sapidissimus: & facies turpissima mulieris/ potest facere/ insipienti amāti appareat gratis sima: ita vt vere dici possit sub hac rei specie latet diabo lus. Operatur etiam quandoq; diabolus vt homines af ficiantur & delectentur aliquib⁹ auibus canib⁹ cattis aut modo predicto vel per illapsum & ingressum ipso;

rum demonum in ipsis animalibus vt sic se hominibus magis intime iungant: & finaliter perdant: sicut dicit in Austria hominem habuisse coruum demone plenum mirabilia facientē & loquentē: & sicut forte est in equis mirabilia facientibus istorum prestigiantiū vagantium per mundum. Secundo homines ipugnant a demonibus ab intra per passionū partis sensitiue. s. concupiscibilis & irascibilis excitationē/ & maxime mediantibus passionibus illis que sunt vehemētiores & facilius excitabiles vt amor: ira: luxuria: gula. nā hec peccata quatuor/ sunt media potissima & cōuenientissima ad induendam cecitatē mentis: grauitatem corporis: viriū oīm pigritiam: insipiditatē: spiritualiū somnolentiaz: tediū negligentiam: accidiam: desidiam diuinorum: quas obres potissime homines tēptant. Quō autē excitent passiones & maxime q̄tuor p̄dicta peccata sic declarat. Nam cū dictū sit supra naturā corporalē bonis & malis angelis esse obedientē quo ad motū localē: sequit q̄ illa q̄ ex motu locali aliquorū corporū possūt causari: subiciātur naturali virtuti bonorū & malorū angelorum possunt ergo mouere omnia corporalia & ea alterare nisi diuinitus phibeant: mouendo ergo dum volunt alterādo incēdendo illos humores ex q̄bus materialiter amor lasciuus: ira: gula luxuria causant: vt puta colerā sanguinē carnis pruritū ꝛc. sic excitabunt passiones & peccata illa: sicut etiam alterando ad intra aliquos humores melancoliam & huiusmodi imutabunt actum potentie nutritiue appetitiue vt homo sic esuriat vel nō fame sciat. De hīs omnibus patent exempla in vitis patrum.

Tertio ipugnantur ab intra a demonibus homines per fantasie vel imaginatiue imutationē ex motione locali spirituū & humorum corporaliū. Quod pbatur dupliciter: ratione & declaratiōe. Primo ratione. Nam

teste pho libro de somno & vigilia: sicut descẽdente plu
rimo sanguine ad principiũ sensitiuũ. i. ad cerebruꝫ vel
cor animalis dormientis: descendũt etiam motus. i. im
pressiões: fantasmata & species relicte ex motiõibus sen
sibilium que conseruantur in sensualibus spiritibus: &
cum mouent principium sensitiuũ. i. cor vel cerebrum
causantur tunc somnia: visiones: apparitiones imagina
rie/dormientibus: & qñ est fortis motio talium spiritu-
um etiam vigilantibus causant aliquas apparitiones vt
patet in freneticis: sic etiam virtute angelorum bonorũ
& malorũ q̃bus vt dictum est humores sanguinis & oĩa
corporalia eis obediunt ad motũ localem: possunt im-
pressiones & fantasmata & species relicte ex motionib⁹
sensibilium in fantasia vel imaginatiua moueri vt tan
gant p̃rĩcipiũ sensitiuũ. i. cor vl̃ cerebrũ & fiẽt tunc appa
ritiones imaginarie vl̃ fantastice qñq̃ cum alienatione
a corporeis sensibus in somnijs: qñq̃ vero absq̃ tali alie
natione: ergo. Scd̃o hoc ideꝫ ꝓbatur declaratione. Nam
intellect⁹ noster habet se ad fantasiam siue ad fantasma
ta sicut oculus corp̃is ad litteras libri: in libro aũt scd̃m
q̃ lr̃e cõponunt̃ simul: ita oculo representant̃ diuersi sen
sus. Sic in ꝓposito in libro fantasie sunt lr̃e & similitu-
dines quarumcũq̃ rerũ mundi que apprehense sunt per
sensuꝫ: nã ex quo videt aliquã rem iam habet speciẽ seu
sil̃itudinem illius in fantasia & scd̃m q̃ iste cõponunt̃ si
mul in fantasia ita capiunt̃ ab intellectu sicut patet in
libro in quo sunt oẽs lr̃e alphabeti si cõponantur simul
hee lr̃e. d. e. u. s. oculus leget deus: volens ergo versutus
hostis diabolus nos ad diuersas cogitationes inducere:
puta vult temptare te de luxuria: quid faciet: excitabit
in fantasia tua similitudinem mulieris quam aliquan
do vidisti: excitabit similitudinem alicuius membri

impudici vel mulieris nude zc̄. & se turpiter cōmiscen
tis: intellectus aūt nō pōt effugere quin huiusmodi sil'i
tudines videat: q̄a est sicut speculum lucidū in quo non
pōt fieri quin reluceant illa que sunt ibi p̄sentia & hoc
sepe cōtingit dum homo orat aut vacat dininis. Quan-
tumcūq; tamē hee imagines nobis arte demonū presen
tent̄: nō imputant̄ tamen nobis ad peccatum nisi cōsen
tiamus. Nam sicut dubitatio in fide que habet ꝑtinacez
animi deliberationē & cōplacentiā hereticū facit: & du
bitatio in fide que ꝓcedit a scrupulo cōscientie que poti⁹
est pena q̄ culpa cū frequenter accidat contra voluntatē
(vt dicit Io. an. in nouella sup̄ verbo dubius in fide est in
fidelis: extra de hereticis. c. primo) nō causat infidelem:
nec hereticū facit. ita hijs tribus extrinsecis vel intrinse
cis modis diabolicis īpugnationibus dictis peccatū nō
cōmittit̄ nisi volūtate cōsentiēte. Quarto diabolus tēptat
hoīes ꝑ cognitiue virtutis indirectā cōcitationē. Nam de
mones nō pn̄t imittere cogitatiōes malas in voluntate
interius eas causando eo ꝙ vsus cognitiue virtutis nō
subiacet demoni: sed deo & volūtati. Dicit̄ tn̄ demon ī
censor malaꝝ cogitationū: de pe. di. ij. c. si enī in quan-
tum. īcitat ad cogitādū mala vl' ad appetendū cogitata
& hoc duob⁹ modis: vl' ꝑ modū ꝑsuadētis: vl' ꝑ modum
passionē agitātis: & hijs duob⁹ modis intelligit Dama
scenus in li. ij. dicēs: ꝙ oīs malicia & īmunde passiones
ex demonib⁹ excogitate sunt & inuēte. hec Henricus de
Assia sup̄ Geñ. et ī decretis. xxvi. q. v. c. ep̄i. et. c. nec mirū
& Tho. pri. par. q. li. & q. iij. Ad argumētū aūt in frō
te questiuncule factū dr̄: ꝙ licet cōditio hoīs & demōis
in palestra & pugna sit ineq̄lis: fit tn̄ ex parte hominis
recōpensatio: primo ꝑ auxiliuz diuine gr̄e. Nam fidelis
deus vt dicit apl's nō patit̄ nos temptari supra id quod

possumus. Scdo per auxiliũ bonorũ angelorꝝ de quo dicit in psal. Scuto circũdabit te/ vsqꝫ/ angelis suis madauit de te. Hec ex theologis & Hẽrico de Assia sup Geñ.

Secũda questiũcula ẽ: quõ & quod modis demones deludũt sensus hũanos. Ad quã rñdet dñs Bonauẽ. in. ij. sniarꝝ di. viij. dicẽs ꝙ trib⁹ modis demões illudũt sensus hũanos. Prio ostẽdẽdo pñs esse qđ nõ est. Scdo ostendẽdo rẽaliter q̃ꝫ est. Tertio abscõdendo illud qđ presens est. Primum faciũt spẽs offerendo. Scdm faciunt sensũ vl' obiectũ variando. Tertiũ vero faciũt ĩpedimentũ p̃stando. Primũ põt sic intelligi: qñ fantasmata existentia interius forti oblatiõe offerunt̃ ipsi virtuti interiori: vl' virtus ĩterior fortiter illis intendit: tũc sil'itudo rei videt̃ esse veritas: hoc manifestũ est ꝑ naturã. Nam frenetico ꝑ ascensum fumositatũ ad cerebrũ ex modica occasione exteriori videt̃ ei ꝙ videat vl' audiat multa que nõ sũt sibi p̃sentia. Similiter ꝑ fortem cõuersionẽ intentionis fantasma videtur veritas: sicut exemplificat Aug⁹ li. de trinitate: ꝙ quidã tanta cõuersione cogitabat cuiusdã mulieris imaginẽ ꝙ ei carnaliter cõmisceri videbat̃ etiã vigilando: & per hũc moduꝫ põt demon diuersa hoĩ facere apparere. Scdo possunt demones deludere sensus/ ostẽdendo rem aliter q̃ꝫ est: nã naturaliter põt cõtingere hoc ꝓpter variationẽ aliquã ex ꝑte organi: sicut qñ humor: sanguis vel vapor igneus descendit ad oculos videt̃ hoĩ ꝙ ea que exterius sunt sint rubea: vel ꝓpter variationẽ aliquã ex ꝑte obiecti sicut cõtingit aliqñ ꝙ ex positione candele vel dispositione palearũ operatiõe naturali vident̃ esse serpẽtes. Sil'e est in aliqbus virtutibus quarũdam rerũ mineraliũ: vt ptꝫ in speculo de calibe & concauo. Et quia iste

modus nō latet demones & sunt ministri veloces: ideo & similia pñt illudendo facere. Tertio modo pñt demones deludere sensus: abscōdendo illud. qđ pñs est. Nam res que pñs est dupliciter potest latere sensū nostrū aut qa impedit virt⁹ sensus & potētie ne pueniat ad sensibile aut qa ipedit species sensibilis ne pueniat ad sensū. Et vtroq; mō/pōt fieri virtute demōis vt sensus nō pcipiat qđ sibi est pñto: & per hāc virtutē dicit demonē posse facere vt hominē reddat inuisibilē: qđ tñ certū est nō esse. Et sic respondet ad glosam. Rabani. Exodi. vij. super illud. Fecerūt magi Pharaonis ⁊c. magi diabolicis figmētis spectantium oculos illudebāt vt res in sua specie remanentes alie viderent. Et ad aliud quod habet in itinerario Clementis de Nicheta ad Petrū narrante prestigia Simonis. Vidimus canes cantare & imagines ambulare. Et de socijs Vlixis cōuersis in bestias p magnā illam famosissimā Circē. Et de socijs Diomedis cōuersis in volucres de qbus hī. xviij. de ci. dei. c. xvi. Et de adducta ad patrē sanctū machariū que videbat a viro & adducētib⁹ equata machario aūt mulier. Dicitur ergo q; omnia ista facta sunt arte demonū: qui cū hec faciunt apparere de nouo speciem nō dant nec de nouo auferūt sed illā que erat in fantasia tam viuaciter & velociter obiciūt virtuti interiori fantasie & imaginatiue vt credat homo se intueri rem exteriorē verā sensibilē. Qđ si dicat ex pho q; sensus pticularis circa ꝓpriū obiectū nō errat. Respō det q; verū est de natura sua saluis tñ medijs. s. dispositione organi. medij & obiecti. Hec omnia ille qui sup & dñs lo. de tur. crema. super. c. epi. xxvi. q. v.

Tertia questiuncula est: Si alijs modis/ pter dictos/ demones hoies fallāt.

Ad quã rñdet̃ ꝙ diabolus p̃ter modos superius adductos etiã duobus alijs modis initit̃ hoĩes decipere. Prĩo ꝑ apparẽtis veri vel boni deceptionẽ. Secundo per somniorũ illusionẽ. Primo qdem per apparentis veri vel boni deceptionẽ. Nam licet demones mendacissimi sint: consulentibus tamen mentiri refugiunt vt sic dicentes veritatẽ pallia tam: occultent eorum iniquitatẽ & opinionem generent: ꝙ quasi dij nõ mentiantur: & grauius opprimant in vltimo credentes. Nam ipsi cum sint optimi logici per omnes tresdecim fallacias philosophi sciunt optime paralogizando hoĩes fallere. Decepit enĩ demon primã mulierẽ silogizando per fallaciam equocationis huiꝰ nominis moriemini Nam deꝰ dixerat: in quacũq; die comederitis moriemini. s. morte spirituali & eterna: Et demon dixit. Nequaq̃ moriemini. s. morte tẽporali pro tunc. Hoc modo fallaciter quidam demõ inclusus decepit regem Manfredum in Apulia: qui cum se disponeret ad bellum contra regem Karoluꝫ francie cõsuluit demonem inclusum suũ quid de bello suo sibi esset futurum? Et respondit demon. Non nõ superabit gallus apulum. Nam modus est etiaꝫ nunc ꝙ quando aliquis vult efficaciter negare aliquid bis negationem replicat. Ideo Manfredus se victurum credens accessit ad bellum: & supatus est a Karolo. Nam due negationes faciunt vnam affirmationem. Sic etiam alium decepit consulentem de aduentu inimicoruꝫ suorum: quos secundum responsionẽ demonis credebat venturos ad se pacifice ad tractandum de pace. Dixerat enim sibi demon. Inimici enim tui veniẽt ad te suauiter: in quo decepit per fallaciam etiam equiuocationis: cum ipse acceperit suauiter prò benigne: & diabolus pro festinanter. Alius etiam consulens appolinem vt dicit Valerius:

Caput Quintum

Si vadens ad inimicos caperetur: vel rediret? Respondit. Ibis redibis non morieris in bello: & fuit deceptus per fallaciã cõpositionis: qa demon fecit punctum ad nõ. consulens ad redibis. Vnde quãdoq; oportet verba diaboli interptari p cõtrariũ: sicut accepi a. R. dño meo Gundissaluo Ferrãdis heredio Taraconẽsi archipontifice nũc Vrbis gubernatore: viro sanguine illustri: animiq; prudẽtia & vita exploratissimo: factũ fuisse dexteritate & mira ingenij hoĩs pmptitudine. Anno christi. 1478. i6. kl. octobris a domino mgro Francisco de Toleto: postea Sixti Pon. max. datario: exin. epo Cauricensi. Is enĩ dilectus a duce Mediolani ad Ianuẽses orator: reb⁹ interea in Martẽ versis: detentus & iussus est ne qc q; nõ exploratũ prius ab eis: scriberet duci. Ipse vero sollertia qua pollebat oculatissima: advtrãq; partẽ que cõtingere poterant cõspicatus: cum duce pri⁹ cõuenerat: vt ei⁹ lre: pp̃ postere ab eodẽ & ordine hebreo legerent: obtẽta ergo scribẽdi licẽtia: ostẽsisq; senatui lr̃is: misit hãc infra epistolã: que retrograde si legat: spm & rẽ Ianuensium oẽm duci ostẽdit. Postergatis assertionib⁹ asserẽtium aliter. Istos alit benitas atq; fides: nec iuidia inflãmat eosdem: quidem ordinatis tramitibus se gubernãt nec separant voluntates eorũ. Nempe preterite questionis memoria cumulata nõ diffidũt: sed confidunt ad inuicẽ. Nulla fortuna aduersari debet eis: sed diu nec pauco tẽpe durare debent: quod clarissime cõstat auditu profecto susceperũt beniuolo voto legationem meã nec nomẽ dñi mei mittentis oderunt quieta amenitate nõ cupida sub rapina viuere delectatos. Vnde viderũt me visib⁹ claris & placidis nõ facto aliquo tumultu omniũ terrigenarũ & forẽsiũ cetus presentata causa requisitionis mee pariter & aduentus ꝛc. Sitis est ille versus qui

Abel cõuenit recte Caym vero oblique ꝓlatus. Sacrum ꝓ pingue dabo nec macrũ sacrificabo. Demones ergo nõ in apperto fallũt nec palam mentiunt. Sed sub clamide veritatis & bonitatis decipiũt: aut ꝑ fallacias silogisticas aut ꝑ obiecta extrinseca ꝓposita aut ꝑ varias falsas apparitiones: ꝓphetias: reuelationes fantasticas allocutiones aut falsigraphas ꝑsuasiones imutando vt diximus virtutem fantasticã aut imaginariã. Propter ergo mltiplices modos deceptionũ fallaciarũ & potẽtiarũ ipsorum malignorũ spirituũ dicit scriptura Geñ. iij. Sed & serpens erat callidior. i. scdm alias translationẽ sapiẽtior cunctis animantibus terre que creauerat deus: & xps vocat diabolus fortẽ armatũ. Luce. xi. & Iob. xli. Non est potestas supẽ terrã que cõparet ei. &. xvi. q. ij. visis. Diabolus habet mille nocẽdi modos & artes. Et Paulus ad Ephe. vi. Nõ est nobis colluctatio aduersus carnẽ & sanguinem: sed aduersus principes & potestates: aduersus mundi rectores tenebrarum harum. Et Apocal. xij. Ve terre & mari quia descendit diabolus ad vos habens iram magnã. i. potestatem. Secundo decipit etiã per somniorũ illusionem. Nam quandoq; operatione demonũ alique fantasie dormientibus apparent in quibus aliqua eis reuelant: qñq; quidẽ quedã vera siue de spiritualibus: sicut Augꝰ refert. xviij. de ci. dei. ꝙ quidam phũs quedã platonica dogmata cuidã in somnis exposuit qđ per operationẽ demonũ Augꝰ factum dicit. Siue de corporalibus presentibus vel futuris precipue hijs cũ quibus demones habent aliqua pacta illicita: ꝙbus quandoq; reuelat ea quorũ ipsi causa sunt qñq; quedam quorũ signa prenoscũt que tñ hoibus sunt occulta: quãdoq; imittunt sõnia falsa & deceptoria sicut patet ꝑ Gregoriũ. iij. dialogorũ. c. l. vbi dicit ꝙ cũ quidã somnia vehemẽter attẽ-

deret diabolus ei per somniū longa spacia vite ꝓmisit: cūq; indirecte multas pecunias collegisset ad stipendia longe vite deceptus a demone repente defunctus est intactas reliquens male partas pecunias. Simile etiā patet in illo de quo in vitis patrū legit: q cum audiret miracula Moysi cepit eū preferre xp̄o: & de nocte diabolo apparente vidit xp̄m per somniū in choro hominū in vestibus nigris: & Moysen in choro angelorū in vestibus albis: ꝓpter quod somniū ille a fide recessit: sed postea illuminatus intellexit fallaciam & ad xp̄m reuersus est. Tales igitur oēs reuelationes somniorū & responsiones nō appetēde sed execrande & nō credende sunt. Primo quia frequēter falsa reuelant: qa ipse diabolus mendax est: & pater mendacij. Sc̄o quia dato q aliqñ vera reueler: tñ semper intendit perditionē hoim: & ideo pluries vera dicit vt hoies assuefaciat ad ꝫ vt ei credaī et sic intendit perducere ad aliquid humane salutis nociuum. Hec ex Henrico de Assia super Genesim.

Quarta questiūcula est: qua re ꝓmittit deꝰ vt hoies a demonibus insidientī. Ad quā sic respondeī q cum diuina ꝓuidentia ordinare mouerit mala in bonum & bonum inferiorū per superiora ꝓcuret: & ipsi angeli sint medij inter deū & homines: bonum hominū per angelos ꝓcuratur: & hoc dupliciter. Directe inquantū homo reducit ad bonum & retrahitur a malo: & hoc fit p angelos bonos. Alio modo indirecte dum aliquis per ipugnationē a cōtrario retrahitur a malo & ꝓmouet ad bonum: & hanc ꝓcurationem habent facere mali angeli dati hominibus ad exercitium deo permittente. Hec Tho. in questionibus de demonibus. & in prima p̄te. q. cxv.

Sextum caput est de temptatione hominũ a demonib⁹. Circa quod sex questiuncule soluentur: quarum quelibet infra suo ordine declarabitur.

Prima questiũcula est: Si tẽptare hoĩes sit ꝓpriuꝫ officiũ demonũ. Ad quã primo videt̃ respondendũ negatiue. Nam Geñ: xxij. scribit̃: ꝙ de⁹ tẽptauit Abrahã de ĩmolatiõe filij: ergo. Itẽ mũdus caro & homo tẽptant deũ: hoĩem atq; seipm: ergo nõ est ꝓpriũ officiũ demonũ tẽptare. Ad hãc questionẽ respondet̃ ꝙ tẽptatiõis duplex ẽ finis. Prim⁹ ꝓxim⁹. s. sciẽtia siue expiẽtia de aliquo quẽ tẽptam⁹. Nã cuiuslibet tẽptantis intẽtio ꝓprie est velle scire aliqd de tẽptato. Est vlterior & ali⁹ finis bonus vl̃ malus q̃ qñq; querit̃ ex ꝑcepta sciẽtia. Bonus quidẽ cũ aliq̃s tẽptat aliqd scire de sciẽtia vel virtute alterius vt eũ ꝓmoueat ad dignitates. Malus qñ tẽptat de aliquo scire aliqd vt euꝫ decipiat vl̃ subuertat: & hoc ꝓprie dicit̃ quãdo cupimus de aliquo aliqd scire vt eũ decipiamus vl̃ subuertam⁹. Et q̃a hoc est ꝓpriũ diaboli qui tẽptat vt nos decipiat: iõ ꝑ quandã anthonomasiaꝫ diabolus dicit̃ tẽptator: scd̃m illud prime Thessal̃. iij. Ne forte tẽptauerit vos is qui temptat. glo. i. diabolus cuius est officiũ tẽptare. Quantum vero ad finẽ bonũ vt quis alteri bene faciat sic deus: angelus bonus: & veri amici temptant. Si autẽ loquimur quantũ ad ꝓximũ finẽ temptationis. s. velle scire de aliquo aliquid: hoc est dupliciter: vel vult scire alijs: & sic deus tẽptare dicit̃ vt sciat. i. vt faciat alios scire: sicut dicit̃ Deutero. xiij. Temptat vos dñs deus vester vt palam fiat vtrum diligatis eum. Quo mõ tẽptauit abrahã vt mũdo

ostenderet obedientiã ei⁹. Et Thobiã & Iob: vt ostẽderet eorũ patientiã: & Philippũ vt ostẽderet ei⁹ fidei parui tatẽ. Io. vi. Vel tẽptat vt sciat sibi: & sic qñq; hõ temptat deũ cupiens quasi incertus expiri dei virtutẽ: potestatẽ veritatem: & bonitatẽ: sicut Iudas Machabeus cũ paucis iniens bellum contra Bachidem copijs multis munitũ temptauit potestatẽ diuinaz: & occisus est. primi. Machabeorũ. ix. Et henricus imp̃ator tẽptauit dei sapiẽtiaz cũ suspectã hꝫet vxorem virginẽ & sanctã de adulterio: & coegit eã nudis plantis sup̃ ferrũ ignitũ incedere: & illa innocẽs illesa euasit vt pz in cronicis. Tẽptant alij dei clementiã qui petunt sibi peccata dimitti: iniurias alijs retinẽtes: & sic tẽptantes deũ maxime peccãt cum agãt contra virtutem religionis: cuius est de excellentia dei optime & certe sentire. Et sic põt accipi quomodo tẽptare diuersis diuersimode attribuat: Nam tẽptat deus vt scire faciat: tẽptat homo vt cognoscat & ꝓmoueat: tẽptat diabolus vt sciat & decipiat. tẽptat homo malus vt diaboli cooperator existat: tẽptant mũdus & caro materiã d. abolo ministrantes. Quia tñ temptare ꝓprie est de aliquo experimentũ & scientiã accipere ad decipiendum qd̃ ꝓprijssimũ est diaboli & cooperantiũ ei. Idcirco dicitur q tẽptare p̃ quandã excellentiã angelis malis cõuenit & conperatorib⁹ eoz. Et per hec patet ad dubiũ solutio. Hec Tho pri. par. q. cxiiij. & scda scde. q. xcvij.

Secunda questiuncula est: ad qd̃ ptendit tẽptatio demonũ. Ad quã rñdet q tẽptatio demonũ siue calliditas contra hoiem circa q̃nq; laborat. Primo ad corrũpendũ fidẽ salutarem erroribus superstitiõibusq;. Scdo ad conseruandũ hoiem in illis. Tertio ad inducẽdũ viã contrariam virtutibus.

Quarto ad cõfirmandũ hoiem in suis iniquitatib⁹ vt sic finaliter pereat & dãnet. Quinto vt homo patiat egri-tudinẽ & afflictiõez vt sic irascat & deũ offẽdat: vt habet in glo. c. põt fieri de pe. di. i. hec Henri. de Assia sup gen.

Tertia questiũcula ẽ: quot & que sunt tẽptantes & insidiãtes hoibus. Ad quã sic respondet: q ad pfectaz rationẽ tẽptatoris tria requirunt. Primũ q p tẽptationẽ dubiũ aliquod ignorãtibus manifestet. Scdm q sit intentũ hoc ab eo q tẽptat. Tertium vt temptator cognitionẽ huiꝰ rei velit accipere quasi ab eo ignotam. Ratiõe primarũ duarum cõditionũ cõpetit tẽptare deo sicut ptz in Abrahã. Nam p̃ immolationẽ filij manifestabat obedientia & fides Abrahe: & hanc manifestationẽ deꝰ intendebat. Tertiũ tm ibi defuit: qa per temptationem illam nõ accepit deus cognitionez quã priꝰ nõ habuit. Alia est temptatio in qua saluat vnũ predictoruz tm. s. manifestatio temptati: & hoc modo dicit temptare caro: mundus & diabolus: qa in hijs manifeste cognoscit virtꝰ vel infirmitas eiꝰ q tẽptat: sicut in bello cognoscitur virtus militis. Vnde inpugnatio ipsius virtutis mentis a quocũq; sit dicit temptatio Et hec ipugnatio hẽt fieri dupliciter. Vno mõ a principio intrinseco & sic temptat caro. Alio mõ a principio extrinseco: & hoc dupliciter. Quia exterius principiũ vel inpugnat p modũ obiecti: & sic est ipugnatio a mundo cuiꝰ rebus corda aliciunt ad peccandũ. Vel illud principiuz ipugnat p modũ agentis trahentis ad peccandũ vel psuadendo: terrendo: vel blandiendo: & hoc modo dicit esse temptatio a diabolo & a mẽbris suis hoibus malis: & sic ptz quõ diuersimode temptare cõuenit deo: carni: mundo: & diabolo: & malis hoibus, hec ex theologis.

Caput Sextum

Quarta questiũcula est. Si q tẽptari a diabolo & ab alijs dictis tẽptatorib⁹ fit appetendũ. Ad quã videt primo rñdenduꝫ affirmatiue. Nam Iacobi primo dicit Omne gaudiũ existimate fratres mei cũ in tẽptationes varias icideritis. Itẽ illud in q̃ virtus alicuius manifestatur est appetendum sed temptationib⁹ manifestatur virtus hominis: & ibi quodãmodo virtus refloret: ergo. Sed ĩcontrariũ est xp̃s qui nos docet: oremus a nobis tẽptatio ãmoueat in oratione dñica dicentes. Et ne nos inducas in tẽptationẽ. Item Mat. xxvi. Vigilate & orate vt ñ ĩtretis in tẽptationẽ. Et. i. Corinth. x. Temptatio vos nõ apprehendat nisi humana. i. venialis: qa sine hac vita hũana ñ agit. Ad hoc respondet q̃ cũ p se nichil appetat nisi illud qđ nõ habet rationẽ boni & finis. cũ tẽptatio habeat rationẽ boni & finis ꝓprie: ꝓprie & p se appeti nõ debet. Quia vero tẽptatio ordinabilis est in finẽ & hoc põt habere ratio nẽ boni. Ordinat autẽ aliq̃d ad finẽ dupliciter. Vno mõ p se: illud. s. qđ de se habet ducere in finẽ: sicut medicina bene cõfecta & subiecto bene disposito applicata scdm se ĩ sanitatẽ habet ducere p se. Alio mõ p accidẽs: illud. s. quod de se habet ducere in alĩũ finẽ quã in finẽ illũ: tm̃ ꝓpter aliam causaꝫ concurrentẽ habet ducere in finẽ intentum sicut si quis comederet venenũ vt moreretur: & in de cõtingat eũ sanari. Cum igit̃ temptatio per se ordinetur ad pditionẽ hoĩs: et ad salutẽ nõ ordinetur nisi p accidens p hoc. s. q̃ vincitur per auxiliũ gr̃e diuĩe. Ideo simpliciter tẽptari nõ est appetendũ: sed ẽ appetẽdũ per accidens. s. temptari & simul cum auxilio diuino vincere. Veruntamen quia propter fragilitatem humanam victoria est nimis dubia: temptatio securius & melius fu

gitur ꝙ queratur. Ad argumentū dicitur ꝙ Iacobus hortabatur ad gaudium de temptationibus: sed ad patientiam per quā vincuntur temptationes. Nec patientia relucet nisi p̄supposita victoria. Ad secundum patet responsio in corpore questionis. Hec ex theologis.

QUinta questiūcula est: quare demon dñam Euam nō tēptauit interiori suggestione: sed vocali locutione: & quare magis in specie serpentis ꝙ ceterorum reptiliū vel aialium. Ad quā sic rndetur: ꝙ cū pmittēte deo diabolus hoiem tēptare potuisset interiori suggestiōe & fantastica persuasione: non permisit tamen nisi vt temptaret persuasione & apparentia exteriori vocalis locutionis vt sic latentem sue malicie conditionem per linguaz proderet & se manifeste & cōuenienter primis parentib⁹ exhiberet. Et in specie serpentis magis ꝙ ceterorū reptiliū vel animalium apparere & loqui voluit: qa inter oīa genera serpētium virulentorū: vt dicit Albertus li. xxi. aialium. Serpens est callidior & astutior: dicente etiaz scriptura. Sed & serpens erat callidior. i. prudentior ceteris animātib⁹ terre. Addebat etiā ad prudentiā & maliciam serpentis quia vt dicit Aug⁹. xi. sup̄ Geñ. Diabolus serpentem illum impleuit: & ei spiritum suum cōmiscuit. Hec ex Henrico de Assia super Genesim.

SExta questiūcula est: quo ydiomate demon primos parentes est allocut⁹ & qd fuit primuz ydioma & qd erit vltimū in beatis & dānatis post iudicii ū: & quo ydiomate de⁹ in paradiso terrestri cū primis parētib⁹ loqbaī. Ad quā rndet ꝙ demō voce ydiomatica hebrea exteriori: formata ligua

corporis animalis serpentis locut⁹ est primis parentib⁹. Quod ydioma hebreum primis parentibus de⁹ gratuite primo donauit: & illud angelis bonis & malis q̄ in statu īnocētie locuturi & instructuri erāt & hoies cū eis familiariter cōuersaturi a principio īpressit. Quo ydiomate Adam noīa aīalibus īposuit. Nam cōstat vt dicit Hieronimus q̄ oīa noīa que in genesi legūtur a principio vsq; ad diuisionē linguarū: esse noīa hebraica: & hac lingua etiā de⁹ in paradiso in subiecta creatura ambulās primos parentes allocutus est. & ipsi exteriori lingua ibidē cū deo & diabolo loquebant̄: quo vtent̄ etiā beati & dānati post iudiciū: q̄uis beati poterunt ad inuicē linguis oibus loqui: ñ aūt dānati. Dicūt etiā Hieronim⁹ cū Origene q̄ expientia ꝓbatus fuit: infantes clausus & a nutrice lege posita: nō edoctū ꝓrupisse in primū verbum ydiomate hebreo. Lehem. i. panem: & yain. i. vinum. Herodotus tñ libro scdo ponit q̄ infans troyan⁹ mox natus: & clausus a nullo q̄ instructus ex se primū verbus ꝓrupit lingua troyana: artos. i. panē. ynos. i. vinum. Hec Henricus & supra adducti.

Septimū caput est de potentia & cōditione ipsorū demonū. Circa quod q̄tuor questiūcule enucleabūtur quarū quelibet infra suo ordine declarabitur.

Prima questiuncula est. Si demones cognoscūt futura. Ad quā sic respōdetur: q̄ futurorū triplex est genus. Quedā habent causas determinatā & infallibilē vt sunt illa q̄ attendunt circa motū corporū supiorum in q̄bus est determinatio & oīs īpedimenti remotio: & de talib⁹ est conclusio prima: q̄ demones cognoscant talia futura i suis

cāusis cuiusmodi sunt ea que circa motū celi accidunt vt ortus & occasus: eclipses: coniunctiones luminarū: que oīa multo melius cognoscunt per species causarū innatas q̄ astronomi per artē. Secundum genus futurorū est que habēt causam determinatā: sed tn̄ fallibilē aliquando: vt sunt illa que sunt scd̄m inferiorē naturā: que ideo habēt causā determinatam q̄a nature intentio mouet determinate ad vnū. Ideo vero fallibilē q̄a multiplex p̄t occurrere impedimentū: vt pote ager seminatus si terra pinguis est & bona dispositio corporū superiorum affert pinguē fructū: Et de talibus est scda cōclusio. Quod demones futura cognoscunt nō oīno certitudinaliter: sed cognitione coniecturali: & hoc modo astrologus p̄dicit quedā futura que consequunt̄ ex motibus celi in istis inferioribꝰ: que tn̄ ipediri possunt p̄pter defectum causarū inferiorū: & taliū cognitio tanto magis ad certitudinem accedit: quanto ad vnū effectū plures cause cōcurrentes cognoscunt̄: & quāto virtus cause melius cognoscitur. Vnde q̄a demones subtilissimi sunt: ideo in talibus melius cognoscunt. Tertium genus futurorum est que habent causam indeterminatā & fallibilem sicut dicuntur ea q̄ sunt ad vtrūlibet sicut sunt ea que dependēt a voluntate nostra q̄ indeterminata est: q̄a p̄t ad oppositā mouere. fallibilis etiā est q̄a possunt volenti etiam perficere: occurrere multa. Et de talibus est tertia conclusio: q̄ demones non cognoscunt talia: sed solus deꝰ. Prima futura possunt diuinare & prenūciare demones certo. Secunda nō certitudinaliter. Tertia nullo mō: nisi solus deus: & cui voluerit deꝰ reuelare: a cuius actus visurpatione: diuini vocantur: qui futuris p̄nunciandis intēdunt. Quarta cōclusio (q̄si correlariū) est: q̄ licet demones sciant futura primo modo: nō est tn̄ eis danda fides:

cum ruelant: quia intētio eorū est ad fallendū: & si quā do dicūt vera: hoc faciunt vt assuescant homines in aliis ad credendū. Non ergo diuinationibus eorum danda est fides. Hec Tho. & Bonauctura & dñs Iohan. Cardinalis super. c. sciendum. xxvi. q. iij. Quod si querat quō sciunt demones quādoq; presentia reuelando quid nūc faciant reges zc. Respondetur quia demones non mouentur localiter ad cognitionem aliquam acquirendā sed bene ad aliquid operandum in loco. Vnde demon sicut non indiget motu ad sciendum: ita nec mora temporis ad motum localem ideo statim potest adesse applicando se & reuelare: sicut aīa nostra etiā statim transit cogitando de gallia in syriam. Tho. pri. par. q. cxij.

Secunda questiuncula est:

I Si demones cognoscāt cogitationes hoīm. Ad quā prīo videt respōdendū affirmatiue. Nam vt dicit a Gregorio in moralib⁹. Intellectus btōrū resurgentiū intendētes ī vniuscuiusq; intellectuū feliciū aliorum simul & cōsciētias eorū penetrabūt. Sed resurgētes erūt sicut angeli Mat. xxij. ergo et angeli boni & mali similiter possunt. Rño dicendū q; cogitatio hoīs dupliciter pōt sciri. Vno mō indirecte hoc est ī effectu & hoc mō ne dū hoīes & angeli boni sz demōes etiā scire pnt cordiuz cogitatiōes: & tanto subtiliꝰ angeli boni & demones quāto effectꝰ huiusmodi fuerint magis occulti. Cognoscit etiā cogitatio interdū nō solū p actū & effectū aliquē exteriorē: puta locutiōez vl' opationē: sz etiā p aliq̄ signa faciei: & mutationē vultꝰ. Vel per signa aliq̄ corpis qđ quidē diuersimode mouet scdm diuersitatem affectionū. Nam dr Eccl. xiij. Cor hoīs imutat faciē eius Et Iuuenalis. li. iij. Deprendas animi tormēta latētis in

ẽgro(corp̃e deprẽdas & gaudia/ſumit/vtrũq;. Inde habi tũ: facies. Ẽt Ouidius de arte amãdi. Sepe tacẽs vocẽ: ver baq; vult⁹ hẽt & hoc etiã mõ hoĩes cognoſcũt cogitatiões cordiũ: ſz angeli boni & mali tanto facili⁹ quãto ſubti lius ĩmutatiões occultas corpales p̃pendũt. Ẽt medici ẽt aliq̃s affectiões cognoſcũt p̃ pulſũ puta q; hõ triſtat̃ vel amet. Hanc aũt cognitionẽ d. Bonauẽ. vocat cõiectura lẽ: & ſcdm hãc cognitionẽ indirectã vl̃ cõiecturalez vel in effectũ intelligit̃ dictũ. Aug. xxij. ſup Geñ. ad lr̃am: q; angeli cognoſcũt cogitatiões nr̃as nobis etiã inuitis. Itẽ libro de diuinatione inqt. Demones hoĩm diſpoſitio nes nõ ſolũ voce, platas: verũ etiã cogitatione cõceptas: cũ ſigna quedã in corpore ex aĩo exprimunt̃ tota facili tate, diſcũt. hec ille. Alio mõ poſſũt cog̃ſci cogitationes directe:, put ſunt in voluntate: & tunc eſt cõcluſio ſcda. Quod nec demones nec angeli nec hoĩes cognoſcũt co gitationes: ſz ſolus deus. Probat̃ hoc primo ſic. Nam cũ angeli & demones ex ſpeciebus inditis & inatis cogno ſcãt naturaliter, voluntas vero hoĩs cũ nulla re cõueniat a qua poſſit elici ei⁹ ſimilitudo: ideo directe nec volunta tes nec affectiones voluntatũ nec cogitationes, put ſũt in ĩtellectu poſſũt ab hoĩ vel ab angelis bonis vl̃ malis cognoſci: ſed a ſolo deo: cui ſoli volũtas hoĩs ſubiacet & ſolus in ea operari poteſt cũ ſit ei⁹ principale obiectuz & vltimus finis. Propter hoc dicit̃ Ieremie. xvij. Prauũ eſt cor hominis & inſcrutabile: q̃s cognoſcet illud? ẽgo dominus ſcrutans cor &, pbans renes. Et prime Cor. ij. Quis enĩ ſcit hominũ que ſunt hominis niſi ſpũs hoĩs qui in ipſo eſt. Que verba ſic exponit Ambro⁹. Volun tates & ſecreta cordis quis hominũ ſcit niſi ſpũs homi nis qui ĩ ipſo eſt. i. niſi animus ipſius & nõ alteri⁹. Ma niſeſtũ eſt enĩ cogitationes noſtras a nullo ſciri niſi ab

animo nostro/quē hic spm̄ dicit. Ita & que dei sunt. i. secreta & occulta dei: nemo pōt scire nisi spūs dei qui in ipso est. & est ostensio a minori. Et Aug⁹ li. de eccl'iasticis dogmatibus dicit. Internas cogitatiōes nostras diabolum nō videre certū est. Facit ad hoc qđ dicit dn̄s Bonauentura: q̄ sicut deus voluntati rationalis creature dedit dominiū siue arbitriū cui nulla potētia p̄sidet nisi diuina: sic eius potentie cognitiue dedit cōscientie secretū cuius secreta & p̄funda nō penetret nisi diuina sapiētia Et ideo nulla creatura aut humana aut angelica pōt cō sciētie humane scire secreta: nisi p̄ signa vel p̄ cōiecturas vel nisi nouerit dei reuelatione. aut hoīs detectione & denūciatione. Hec Tho. in questionib⁹ de veritate. & in prima p̄te. q. lvij. & dn̄s Bonauētura & dn̄s Ioh̄. de turcremata. in. c. quodā loco. xxvi. q. iij. Dn̄s aūt Herueus cū dño Iohāne Scoto dicunt q̄ demones cognoscunt cogitatiōes nostras quantū ad subiectū obiectū & affectū ad quem inclinant: nō autē quantū ad finē: puta sciūt quid cogitamus sed ignorant ad quē finem: cognoscūt te cogitare feminam: sed ignorant an ad voluptatē vel ad alium finē. Ad argumētū Gregorij dicendū: q̄ in resurrectione p̄pter claritatē corpis & subtilitatē eorum penetrabitur mens eorum quo ad quantitatē gratie & glorie: non autem quo ad cogitationes cordium: & sic dicitur de angelis bonis & malis nunc vsq̄ a diem iudicij. Hec ex supra adductis.

Tertia questiuncula est: Si demones facere possunt miracula. Ad quā videt primo respōdendū affirmatiue. Nam dicit Aug⁹ li. 83. questionū. Plerūq̄ artib⁹ magicis & demonū fiūt miracula silia illis que fiūt per seruos dei: vt patet

ex Valerio maximo li.i.Rubrica de miraculis.Item su-
scitatio mortuorꝝ miraculũ ẽ.diabolus aũt fecit mediãte
phitonissa ĩ suscitatiõe Samuel' vt pꝫ primi Reg.xxviij:
Respondet̃ ꝙ si miraculũ accipiat̃ ꝓprie ꝓut est aliqd ar
duũ insolitũ supra facultatẽ toti⁹ nature create & p̃ter
spem admirantis apparẽs (vt dicit Aug⁹) Demones sic
miracula facere non possunt nec aliqua creatura: nisi
solus de⁹.Si autẽ miraculũ accipiat̃ cõmuniter ꝓ eo qđ
excedit facultatẽ & considerationẽ humanã:sic demones
possunt facere miracula q̃ verius dicerent̃ mira:inquan
tũ hoĩes illa sic facta mirant̃:qa eorũ facultatẽ & cogni-
tionẽ excedũt. Quãuis aũt opera demonũ que nobis mi
racula vident̃ ad verã rationẽ miraculi nõ ꝑtingant:sũt
tñ qñqꝫ vere res:sicut magi Pharaonis ꝑ virtutẽ demo-
nũ veros serpentes & ranas fecerũt.& qñ ignis de celo
cecidit in familiã Iob & gregibus zc̃.que fuerunt opa sa
thane & fantasmata nõ fuerũt vt dicit Aug⁹. xx.de ci.
dei. Ad primũ dicit̃ ꝙ illa ꝓprie dicunt̃ mira & nõ mi
racula. Ad scđm dr̃ ꝙ phitonissa nõ vidit Samuelẽ sꝫ dia
bolũ in spẽ & sil'itudine samuel':quẽ phitonissa credi-
dit Samuelẽ:et iõ suscitatio nõ fuit vera:sꝫ fantastica.tho.
in pri.ꝑte.q.ex.& Io.de tur.cre.xxvi.q.iij.c.quodã loco.

Quarta questiũcula est: An
q sicut dicit̃ de mulierib⁹ de nocte equitantibus
cũ diana vl' cũ Herodiade vxore philippi:sit sic
in re:an sit illusio demonũ. Ad quã videt̃ primo respõ
dendũ affirmatiue.Nam legit̃ de archiep̃o Bisũtino quẽ
diabolus vsqꝫ Romã tulit. Sil'e dicit̃ de Alberto magno
a Colonia Romã a demone ad disputandũ adducto.Et
de bono ãgelo scribit̃ Dañ.i4. ꝙ tulit Abachuc de iudea
in Babilonẽ/in vertice ei⁹/vt portaret prandiũ.Danieli.

Caput Octauum

Respondet̃ ꝙ ea q̃ dicunt̃ de diana & herodiade falsa sũt. Prĩo qa diana dea paganoꝝ in mũdo hoc: nec in alio repit̃: nec herodias est in mũdo: cũ qua dicũt se eqtare. Non.n. ꝑmittit̃ a deo ꝙ tal̃ q̃ Iohãnẽ baptistã fecit interfici exeat de inferno ad eqtandũ. Itẽ falsuꝫ est qđ dicũt se eqtare sup quasdã bestias: qđ qdẽ falsũ est: nõ enĩ in tã breui tpe realiter & corpaliter iste bestie tãta terrarũ spacia possent transcurrere & tã silenter ambulare: nec viderent̃ comedere. Fit ergo illusione demonũ: q cũ mentẽ cuiuscũqꝫ mulieris ꝑ falsã credulitatẽ subiugauerĩt/ illico transformãt se ĩ diuersas spẽs personaꝝ & sil̃itudines & mentẽ quã captiuã tenẽt multipliciter in somnis deludũt: modo tristia: modo leta: modo cognitas: modo ĩ cognitas ꝑsonas ostẽdendo. Et cũ solus spũs hoc patit̃ in fidelis ꝑmittit̃ etiã hoc nõ solũ in aĩo sꝫ in corpe euenire:

Ad illa ĩ oppositũ dr̃: ꝙ deuehere põt corpa & hoĩes: sicut pꝫ in xp̃o dño a diabolo ĩ montẽ excelsũ & sup̃ pĩnaculũ tẽpli portato sic̃ habet̃ Mat. iiij. sicut etiã pꝫ qñqꝫ de mulierib⁹ arte demonũ ad suos amãtes vl̃ adulteros deportatꝫ. Sed illa facere de diana & herodiade nõ põt: nec ẽ sil̃e iõ ꝯña negãda. Io. Car. 26. q. 3. c. s̃. allegato.

Octauũ caput est de potẽtia & imbecillitate demonũ.

Circa quod quinqꝫ questiuncule soluentur: quarum quelibet infra suo ordine soluetur.

Prima questiuncula est. Si demones aliqua arte naturali iuenta vel q̃ repiri possit cõbinatiõis verborũ caracterũ: vl̃ viriũ naturaliũ rerũ: cogi possint ab hoĩe vt intrẽt aliquẽ locũ puta fialã vl̃ lapideã imaginẽ & ibi fixe ꝑmaneant & respõsa poscẽtib⁹ donẽt. Ad quã prĩo videt̃ rñdendũ affir

matiue. Nam experiẽtia (mater sciarꝝ) didicim⁹: & audi
uim⁹ aliq̃s habuisse & hr̃e demones ĩclusos in fialis: sta
tuis & in idolis tpe nr̃o & iõ latrarꝝ: & ab eisdẽ coerci-
tos dedisse respõsa petẽtib⁹. Ad hãc questionẽ rñdendo
ponunt̃ sex cõclusiões. Quarꝝ pria est ꝙ ꝑs quesiti nega
tiua ẽ vera. Probat̃: qa si equalis nõ p̃ualet eq̃li: mlto mi
n⁹ põt p̃ualere ĩferior supiori: vl' infirmior potẽtiori. Sed
qlibet hõ naturaliter ẽ inferior et ĩfirmior oĩb⁹ angelis &
demonib⁹: ĩmo ex dicto xp̃i: q minor ẽ inter angelos
maior ẽ oĩ hoĩe: g̃ nõ poterit hõ cõpellere vl' coercere de
mones ad ĩgressuꝫ & fixe alicubi standũ: ꝓpter ea dixit
Iob. 41. Non ẽ sup terrã ptãs que cõpet̃ ei. s. diabolo. Itẽ
si hõ nulla arte aut vi verborũ vl' caracterũ aut herbarũ
vl' lapidũ cõpellere põt aliũ hoĩem vt aliquez locũ deter
minatũ intret ibiq̃ ĩmobiliter stet & maneat donec li
centiet̃: qd̃ magis debere posse fieri: cũ hõ sit aĩal rõnale
directe subiectũ: scd̃m suã cõpositionez & condictionẽ
naturalez corpibus celestib⁹ & elementis & eorꝝ accidẽ-
tib⁹. s. influxib⁹ & ĩpressionib⁹ alterationibus & trans-
mutatiõibus: ergo mlto min⁹ põt homo diabolũ cõpel
lere/q̃ directe scd̃m suã cõpositionẽ nõ subijcit̃ corpori
bus celestib⁹ nec eorꝝ ĩfluxibus aut accidẽtib⁹. Scd̃a cõ
clusio. Si aliqñ apud hoĩes ẽ vel fuit ars cogẽdi demones
seu spũs malos verbis aut caracterib⁹ aut aliis qbuscũq̃
reb⁹: illã nõ habuerũt a demonibus. Hec ꝯclusio ꝓbat̃
sic. Quia nõ est verisil'e ꝙ demones supbissimi vellent
hoĩes docere quõ possent in seruitutẽ hoĩm redigi & ab
eis captiuari: incarcerari: ĩcludi vl' expelli ꝓ libito hoĩs
qñ & vbi vellẽt. Tertia ꝯclusio. Si demones qñq̃ cõpel
lunt̃ vel cohercent̃ ad ingressũ vl' egressuꝫ verbis & ca-
racteribus ꝛc. hoc fit vel a sũmo deo vel ab angelis bo-
nis. Vel etiam forte demones inferiores a superiorib⁹ &

potētioribus demonibus cōpellunt̄ ad hoc vel ad illud Vel certe demones quādoq; fingūt ad huiusmodi per homines se compelli: cum tamen sponte & libenter veniāt vt credentes facilius opprimant. Nam vt dicit Aug⁹. Demones ob nichil aliud beneficiū prestant nisi vt credentes occultius finaliter ꝑdant. Quarta cōclusio: Si est aut fuit vnq̄ apud homines aliqua ars cohercendi vel cōpellendi demones exorcismis aut cōbinatione seu adhibitione aliarū quarūcūq; rerū illa erat & est solū ministerialis respectu dei vel bonoꝝ spirituū: ita videlicet ꝙ ex diuino pacto secreto quotiens talis homo dixerit talem exorcismū tali modo & intensione: aut cū talib⁹ cerimonijs/coherceant̄ vel cōpellant̄ spiritus maligni per ipsum deū aut angelos eius potestatiue exorcista solum existente suo modo ministro. Quinta cōclusio. In xp̄iana religione credere esse aliquā artem cohercendi demones aut aliquē exorcismū habere efficatiā in expulsiōe seu cohertione illorū/supstitiosum est. Probat̄: quia nec in ecclesia primitiua nec in ecclesijs modernis: exorcismus aliquis ꝓprius & determiatus exppellendi demones ab obsessis hoībus vel illos cōstringendi: nisi apocriphe inuenit̄: & dubie. Quīimo saluator dixit Mat. xvij. Hoc genus. s. demonū nō eijcitur nisi ꝑ orationē & ieiuniū. Concedit̄ tn̄ q̄busdā: & concessuꝫ est peculiariter quadā eorū deuotiōe & oratione quas deus exaudit vt tales ꝑ inuocationē noīs dei & sanctoꝝ/demones coherceant & expellant. Sexta conclusio. Ars includendi demones ī imaginib⁹ vel fialis de qua locutus est Hermes non est ꝓprie ars: sed quedaꝫ constitutio seu decretū aut pactū tacitū vel expressum inter hoīes ꝑditos & demones diuini honoris cupidissimos: videlicet ꝙ si homo fidem firmam habuerit ꝙ sint veri dij diuino honore

colendi potentes hoibus ꝑdesse & obesse & cū tali fide homo fecerit aliquā imaginē hois vel cuiuscūq; aialis & consecrauerit ipsam talib⁹ verbis: caracteribus seu figuris suffumigationib⁹ aliqbus & vnctionib⁹ zc. tunc absq; dubio aliqs spirituū tali cōsecratiōe cōpleta intrabit illam imaginē: & ex ea responsa dabit deceptis hoib⁹ consulentib⁹ ipsum: & hanc institutionē decretum demones quibus dā ꝑditis hominib⁹ per inspirationē vel aliter quomodocūq; patefecerunt: ita ꝙ crederent hoies se talem artem inuenisse: & sic isti tales: lege dei dimissa credentes & seruantes leges illas demonū: iusto iudicio derelicti sunt: & derelinquūt & fiunt serui diaboli: q; vt ipsos in suo seruitio teneat & alios per ipsos alliciat operatur sepissime ad vota taliū seruorum suorū quod cūq; voluerint. Propterea bene dicebat Aug⁹. xxi. de ci. dei. c. vi. Demones vt alliciātur ab hominibus ad inhabitandum alicubi prius eos astutissima calliditate seducunt: vel inspirando eorū cordibus virus occultum: vl etiam fallacibus amicitijs apparendo eorūq; paucos discipulos suos faciunt plurimorum doctores. Necq; enī potuit primum nisi illis docentibus disci quod quisq; demonum appetat] quidue exhorreat aut quo numine inuenitur vel cogatur. hec ille. & concludit dñs Henricus. Non ergo eum nigromantice vel magice compellis aut in vinculis eum vt putas tenes. Sed hoc certum habe ꝙ ipse simulat se captum vt te capiat. Se vinctum vt te vincat. Se tuo imperio subditum vt te sibi subdat: a te inclusum vt tibi finaliter concludat: fingit se tua arte vel lapidi vel imagini alligatum vt te funibus peccatorum ligatum ad infernum perducat. & per hec patet responsio ad primum argumentum. Hec Henricus de Assia super Genesim.

Caput Octauum

Secunda questiuncula est: Si demones ꝑnt expelli a corpibus obsessis virtute melodie aut lapidis vel herbarū Ad quā videt primo rndendū affirmatiue. Nam primi Reg. xvi. dicit: ꝙ cū Dauid psalteriū arriperet & corā Saul psalleret: cessabat diabolus ab eiꝰ vexatione. Itez in musica Guidonis dr ꝙ sūt quidā demones qui melodiā substinere nō ꝑnt. Itē Iosephus libro de bello iudaico dicit: ꝙ in exercitu Titi cū obsideret ierusalē erat quidā qui per lapidē anuli demones expellebat a corpibus obsessis. Itē Tobie. vi. dixit angelus Raphael de iecore piscis posito sup carbones: fumus eiꝰ fugat omne genus demoniorū siue a viro siue a muliere. Et Salomonē dicitur fecisse exorcismos herbarū ad demones expellendos. Ad hanc questionē rndendo ponūtur tres cōclusiones iuxta determinata ꝑ mgrm Nicolaū de lyra sup primū librum. Re. xvi. c. Prima cōclusio ē. Nec melodia nec herba nec cuiuscūq; lapidis virtus aut rei sensibis substātia: pōt naturali virtute in demonē aliqd agere ꝑ qđ possit ad aliq̄d cōpelli: nec ꝑ cōsequēs a corporiꝰ obsessis expelli aut abeiꝰ vexatiōe excludere. Hec cōclusio ꝓbatur sic. Nullus spūs sepatus pōt naturaliter pati a corpe. Patet qa agēs pstantius ē passo: vt dicit Augꝰ. & phūs in de aīa. Sz demon est spūs sepatus: ergo sequtur ꝙ nulla res sensibilis aut virtus corpalis directe vl indirecte pōt in demoniꝰ ergo nec cōpelli ad aliq̄d. Hanc conclusionē etiā ponit mgr̄ Henricus de Gandauo in q̄libetis q̄ ita dicit. Nonē aliqua vis in lapidiꝰ aut herbis que demonē cogere possit vl fugare vllo mō: licet fingere possit demō se cogi ꝑ herbas aut lapides aut carmina: hoc aūt nullū horum facere posset nisi deꝰ supnaturaliter eis huiusmodi virtu

tem indidisset: quēadmodū indidit eā sacramētis & ver
bis sacramētalib⁹. Scda cōclusio. Virtus diuīa pōt īme
diate vl̄ mediate. puta mediātib⁹ angelis bonis aut san
ctis vl̄ bonis viris agere in demones & eos cōpellere ad
aliq̄d agendū. Patet cōclusio. Cum diuīa virtus sit su
pior eis cui subiecta est ois potestas alia: pōt in eos īme
diate vl̄ mediantib⁹ bonis angelis aut sanctis vl̄ bonis
viris. Vnde discipl̄i. lxx̄ij. reuertebant cū gaudio ad xp̄m
dicētes. Dñe etiā demonia subijciunt nobis in noīe tuo.
Luce. x. Tertia cōclusio. Melodia vl̄ aliqua res sensibi
lis pōt vexationē mitigare. ita q̄ p illa sensibilia a demo
nib⁹ afflicti leuius ferant. Hoc tn̄ nō agēdo in demones
sed inuexatū a demone. Probat̄ qa ois causa limitate vir
tutis pōt inducere effectū intensiorē & minus intensū
in magis & minus dispositā materia: nā actiones fiunt
in patiente dispositō. ij. de aīa. Demon vero est limitate
virtutis: ergo intensiorē vl̄ minus intensaz inquietatio
nem facit in hoīe scd̄m diuersitatē dispositorū ad illam
vexationē siue ad illud ad quod intendit demū vexando
inducere q̄z in hoīe cōtrarie dispositiōis: vt pote si aliq⁹
est dispositus ad passionē melancolicā q̄z in illum hoiem
qui habet contrariā dispositionē. & hoc quia demones
nō possunt materiā corporalē scd̄m suā voluntatē trans
mutare: sed hoc faciūt mediātibus actiuis & passiuis cor
poralibus: in suis enī actionib⁹ demones hoīes affligē
do aliq̄n considerāt dispositionē materie corpalis. Vn
de dicuntur aliqui lunatici. Mat. iij. &. xvij. qui scd̄m
variam dispositionē lune affligunt̄ a demonibus ex di
uina pmissiōe. Luna aūt hēt dominiū sup humido: & p
cōsequēs sup cerebrū q̄d quidēest magis actū suscipere
actionem demonis vno tempore q̄z alio secundū variū
motum lune. Similiter & herbe vel melodie vel alie res

Caput Octauum

ſenſibiles multū poſſunt diſpoſitiones corporū ĩmutare: & ex cōſequenti motus ſenſibilitatis. Patet de herbis quarū quedā inclināt hoīes ad triſtitiā: quedam ad gaudiū. de armonia etiā ptz. iiij. politicorū. vbi vult phūs q̄ diuerſe armonie ꝓuocant diuerſas paſſiones in hoīe. Et Boeti⁹ dicit in muſica: q̄ muſica valet ad curandū infirmitates aliq̄s vel alleuiandū: & ita ptz q̄ herbe vel armonie q̄nq̄ poſſunt cauſare in hoīe aliquā diſpoſitionē cōtrariā illi vexationi qua demon conat̄ hoiem vexare: & ꝑ cōſequens ptz q̄ ꝑ tales res ſenſibiles cauſari pōt diſpoſitio in corpe humano ꝑ quā minus ſubdat̄ actioni demonū: & ſic afflictio ab eo cauſata diminuit̄ & alleuiat̄. Item illud q̄d minuit ꝓceptionē afflictionis diminuit etiā & alleuiat afflictionē. Melodia aūt minuit ꝓceptionem afflictionis cū attrahat ad ſe mentis intentionez & ſic alleuiare pōt afflictionē in hoīe a demone cauſata. Demonē vero affligentē non pōt expellere vt dictū eſt.

Ad primū argumentū dicitur q̄ Saul ꝑ melodiā virtute naturali leuius poterat ferre vexationē diaboli: ſed ꝑ eā demon nō recedebat ſz magis virtute diuīa ĩmediate vel mediantib⁹ angelis ſanctis ex merito Dauid q̄ laudes diuinas in cythara canebat ꝓ ſalute Saulis. Sic̄ habetur: iiij. Reg. iij. de heliſeo. Ad ſcd̄m dicitur q̄ demones recedunt ad melodiā: aut ꝓpter ſanctitatē pulſantis: vt dictū eſt de Dauid: aut ꝓpter maliciaz eius vt poteſt fiat ad hoc vt ꝑ hoc reuerentia deo debita demonibus tribuatur cuiuſmodi ſunt demones cupidi: & ſic recedūt nō coacti ſed volūtarie: vt tales hoīes in errore teneāt & in ſua ſeruitute: q̄d maxime deſiderāt. Ad tertiū ſiliter dicit̄ q̄ ille in exercitu Titi expellebat demones arte magica: i. ꝑ pacta cū demonibus ĩnita tacita vel expreſſa q̄bus fingūt ſe expelli vt hoīes in errore teneant. Fumus

etiã iecoris piscis nõ expulit demonẽ: sed meritũ oratio nis Tobie qd̃ p fumi odorẽ designabat: & virtute sancti angeli. Raphaelis. Et Salomõ si fecit exorcismos tempore quo habebat spm̃ dei: sic virtute diuina demones repellebant. Si vero tpe idolatrie sue fecit: repellabant eis demones arte magica vt dictũ est. Hec Io. de tur. cre. de pe. di. i. c. voluissent. §. denicq; vt perspicue.

QÆrtia questiuncula est: Si fascinatio infantũ & puerorũ a sortilegis vetulis sit op⁹ naturale vel diabolicum. Ad quã sic rñdet Auicẽna posuit causam fascinatiõis fore fortẽ imaginationẽ aie. Nam sicut ambulãs sup trabẽ in alto positam cadit de facili: qa imaginat casum ex timore: & ad apprehensionẽ solã aie calescit corpus vt pz in cõcupiscẽtib⁹ & iratis: vl etiam infrigidat in timẽtib⁹: & qñq; etiã imutatur ex forti apphensione ad aliquã egritudinẽ puta febrẽ vl lepram: ita etiã aia vetule vehemẽter affecta in malivolentiã: hẽt impressionẽ nocumẽti in alique maxie puertũ q; ppter corpis teneritudinẽ est maxie susceptibilis impressionũ. Et ex hoc sequebat scd̃m Auicẽnam: q; materia corpalis obediret substãtie spũali ad nutũ. Sed cũ sup dictũ sit q; materia corpalis solum ad motũ locale spũali substãtie obediat: ad nutũ aũt soli deo. Ideo melius dicẽ duxẽ q; fascinatio puerorũ sit ex forti imaginatiõe aie vetule imutatis spũs corpis cõiunctis: q̃ qdem imutatio spirituũ maxime fit in oculis ad qs subtiliores spũs pueniũt. Oculi aũt inficiũt aerẽ cõtinuũ vsq; ad determinatũ spaciũ p quẽ modũ specula si fuerint nouã & pura cõtrahũt quandã impuritatẽ ex aspectu mulieris menstruate vt dicit Aristo. in li. de sõno & vigilia. Sic ergo cũ aia vetule fuerit cõmota vehemẽter ad malivolẽtiam efficitur

sedm modũ p̃dictuz aspectus ei⁹ venenosus & noxius maxime pueris q habent corp⁹ tenerũ & receptiuuz impressionis de facili. Possibile est etiã ꝙ ad hoc dei permissione cooporet̃ malignitas demonuz cum quibus vetule sortilege aliquod fedus habent. hec Tho. iij. contra gen. c. ciij. & pri. pte. q. cxvij. ar. iij. ad secundũ argumẽtum.

Quarta questiũcula est: Apparitiones & mirabiles factiones apparẽtes qñq̃ circa corpora defunctoruz: vt puta/conseruatio corporuz post mortẽ ab incineratione: & augmentũ vnguiuz: barbe: pilorũ in mortuis: aut emanatio sanguinis de corpore occisi ad p̃sentiaz occisoris qbus sunt tribuende: diuino miraculo: an nature vl̃ demoni. Ad quã respondens Aug⁹. xxi. de ci. dei. dicit ꝙ apparitiones & factiones mirabiliuz generalit̃ reduci debẽt ad q̃tuor. s. ad deum: ad angelos: ad demones: ad homines sctõs: vl̃ ad eorũ spirit⁹. fieri etiã qñq̃ possunt p hoĩes demoniacos vt per magos: & qñq̃ etiã fallaci subtilitate humana. Dñs aũt Henric⁹ de assia ad hanc questiunculã respõdet sic. De singulis miris & insolitis veras reddere causas difficilimum est. Nam si felix dictus ẽ iuxta poetã: qui eorum que naturaliter apparent: causas cognoscere potuit: felicissim⁹ dici certe poterit q eorum q̃ sup̃ naturã apparẽt et apparuerunt causas efficiẽtes & finales discernere nouit. Possunt. n. inq̃t idez: mira & insolita/circa corpa mortuorũ: subtilitate demonũ & peruersorũ hominũ astucia ꝓcurari. Sic. b. Aug⁹ in. xiiij. de ci. dei narrat de quodã q qñ voluit/se fecit per omnia sil̃imuz mortuo: qñq̃ sil̃imum ceco ydropico vel claudo. Et qñq̃ etiam quedaz mira circa mortuoruz corpa ad naturales causas reducibilia sunt. sicut ad illud de conseruatiõe

corporũ a putrefactione post mortẽ respondent aliq̃ dicentes: q̃ virtus loci vel virt⁹ vnguenti aut rei alicui⁹ corpori impositę põt esse causa p̃seruatiõis corporũ ab incineratione. & q̃ vngues crescant barba & pili in mortuo causa põt esse naturalis. s. cõplexio moriẽtis: in materia cui⁹ põt post mortẽ induci aliqua forma imp̃fecta de genere vegetatiue viuentiũ. Aliq̃ aũt q̃ corpus mortui iputrefactũ maneat attribuũt diuino miraculo. Nã deus conseruat qñq̃ corpa sanctorũ iputrebilia in testimoniũ singularis sanctitatis & innocẽtie & integritatis mẽtis & corporis eorũ: vt sic remaneant corpa eorum remota a putrefactione & incineratione & vermiũ cõminatione siue corrosione sicut dũ viuerẽt integra fuerũt a carnis corruptione: sicut de eo p̃z de q̃ scriptũ est. Non dabis sctm̃ tuũ videre corruptionẽ. Aliqñ aliquorum etiã corpa p̃seruant̃ a deo incorrupta eo q̃ tales mortui sũt in excõicatiõe. Nam vt qdam ferũt excõicatorũ corpa nõ putrescũt: & ponũt exẽplũ ℔karoli regis Vngarie ante plures annos interfecti: & ab Vrbano sexto excõicati: qđ dicũt iõ adhuc integrũ remanere: vt. s. sit argumẽtuz aliq̃le q̃ ille fuerit verus papa q̃ ipsuz excõicauit: Aliqñ etiã malorũ corpa subtilitate demonũ conseruant̃ incorrupta in leceptionẽ vt credat̃ hoc/merito vite taliũ/accidere: & sic ap̃pbent̃ mala que fecerũt p̃ bonis & sic inducat̃ vulgus credulũ ad inuocationẽ ip̃orũ: sicut de q̃busdã mortuis malis visuz ẽ q̃ diabolo operãte ad inuocationẽ ipsorũ vel ad tactũ corporuz surorũ ceci fuerunt illaminati: claudi ambulauerũt: surdi audierũt & infirmi de varijs languorib⁹ liberati sunt: quinimo & mortui resuscitati sũt. Nam vt dictuz ẽ hec & similia re aliter diuino miraculo & sophistice fieri & p̃curari p̃nt Verũtñ oia corpora q̃busc̃q̃ de causis ab incineratiõe

preseruata ante resurrectionē finalem in cinerē resoluē tur: vt ipleat vniuersal' dei sniā: Ade & toti ei⁹ posteritati inflicta: que dicit. In sudore vultus tui vesceris pane tuo & in puluerem reuerteris. Gen. iij. Ad illud autē de effusione cruoris ad p̄sentiam occisoris de quo scribit phūs li. de cōmixtione elementorū: licet supstitiose aliq dicant q̄ hoc fiat per deceptionē introductam ab hoīe vel demone: tñ si ita sit semper vel vt in pluribus magis videt esse diuino miraculo ascribendū in horrorē & detestationē pcti q̄ rō aliq̄ aliūde querēda: vt p̄z Gen. iiij. de sanguie Abel corā deo saturiēte & bulliēte in vindictam homicide. Hec ex dño Henrico de Assia sup Genesim.

Quinta questiūcula ē: Cum miraculū apparitiones fieri possint ex causis: bonis & malis: vt nūc supra dictum est: queritur vnde sumenda sit discretio harū ab illis. Ad quā respondet Aug⁹. xxi. de ci. dei dicens: q̄ miracula que fiunt a deo siue meritis sanctorū siue per hoīes adhuc in corpe constitutos siue p̄ angelos siue aliis modis/oīno a mortalibus incōprehensibile est. Ideo in talibus quandoq̄ tam difficilis est discretio' q̄ haberi nō p̄t satis ex consideratione circūstantiarum loci: tp̄is oportunitatis modorum faciendi qualitate factorum & finis. Vbi ex hoc supponitur q̄ mira & insolita que tribus primis fiunt causis circa mortuos vel alias ad dei honorē & hoīm salutē tendūt. Cetera vero que fiunt tribus causis vltimis p̄ditionē inducūt hijs qui talibus sine p̄uida discretione spirituum attendunt. Vnde Aug⁹ li. vbi supra. c. x. dicit. Miracula faciunt demones vt credantur dij. Sancti autem angeli & homines ea faciunt vt laudetur de⁹. Hec ex domino Henrico de Assia sup Gen.

Nonũ caput est de diui-
natione: cõmertio & inuocatione demonũ.
Circa quod sexdecim questiuncule soluẽ
tur: quarũ q̃libet ĩfra suo ordine scrutabit̃.

Prima questiuncula est. Si
q̃sq̃ possit vaticinari futura ꝑ ĩuocationẽ demo
num absq; pctõ. Rñdet̃ ꝙ futura tribus modis
vaticinari pñt & cognosci. Vno mõ naturaliter ex cau
sis suis determinatis & certis vel ex causis vt in plurib⁹
& frequẽter agentib⁹: & taliuꝫ nõ est diuĩatio sꝫ p̃cogni
tio. Vnde ortus sol' cras vl' cũ medicus p̃dicit futurã sa-
nitatẽ: & astronom⁹ futurã eclipsim vel pluuiã: vatina
tio nõ est: sꝫ p̃cognitio ex necessarijs causis vt frequẽter
agentibus. Scd̃o mõ futura pñt cognosci dei reuelatiõe
& hoc etiã mõ futurorũ p̃cognitio nõ est diuinatio. Vn
de si q̃s futura cõtingẽtia deo reuelãte ꝓnũciat: ipse tũc
nõ diuinat. i. qd̃ diuinũ est nõ facit: sꝫ magis qd̃ diuinũ
est suscipit. Tertio mõ pñt cognosci futura demonis in
dicatione: & respectu hoꝝ est diuinatio. Nam vt dicit
Aug⁹ in li. de doctrina xp̃iana/diuinatio est vsurpatio
p̃cognoscẽdi futura ex q̃daꝫ pestifera societate/hoĩm &
demonũ: & hoc tertio mõ vti diuinatiõe illicitũ ẽ & sem
per pctm̃ mortale. Qd̃ ꝓbat̃ auctoritatibus & rõnib⁹.
Prĩo auctoritate Deutero. xviij. dicẽte. Non sit q̃ phito-
nes cõsulat nec diuĩos. Phitones aũt a phiton appolline
dicti sunt q̃ dicebat̃ esse auctor diuinãdi vt dicit Isidor⁹
Propterea. xxvi. q. v. c. q̃ diuinatiões dr̃. Qui diuinatiões
expetunt sub regula q̃nquẽnij iaceãt scd̃m gradus pnĩe
diffinitos. Scd̃o ꝓbat̃ idẽ q̃tuor rõnibus. Primo rõe mo
di sic. Ille q̃ vsurpat mõ ĩdebito qd̃ dei ẽ: deo ñ reuelãte
mortalit̃ peccat. sꝫ diuini h̃ faciũt: diuĩtate se plẽos simu
lãtes: sꝫ astutia q̃daꝫ fraudulẽtie hoĩb⁹ futura cõiectãtes:

ergo. Scdo rõne auxiliũ sic. Si quis assumit auxiliũ demonũ ad aliq̃d cognoscẽdũ vel faciendũ grauiter peccat: sz oĩs diuinatio ex opatione demonũ ꝓuenit: vl̃ quia exp̃s se demones iuocant ad futura manifestãda: vel quia demones se ingerũt vanis iquisitiõibus futurorũ vt mẽtes hoĩm iplicẽt vanitate: ergo. Tertio rõne pacti sic. Si qs vti pacto tacito vel expresso cũ demonibus grauiter. i. mortaliter peccat. Sed diuiatio est huiusmodi: quia diuinatores vel offerũt sacrificiũ demoni vl̃ assumunt auxiliũ demonũ: ergo. Q̃d si arguat cõtra sic. Non ẽ illiciti neq; mortale q̃d xp̃s egit & fecit. Sed ip̃e interrogauit demonẽ q̃d sibi nomẽ eẽt: q; rñdit Legio: & multi sum⁹ vt hĩ Mar. v. & Lu. viij. ergo licite quisq; põt cõsulere demones. Ad hoc rñdet Tho. scda. ij. q. xcv. ar. i. dicens: q; aliud est q̃rere aliquid a demone: & aliud ẽ inuocare demonẽ. Primũ enĩ. s. q̃rere aliquid a demone sponte occurrẽte q̃nq; licet ꝓpter vtilitatẽ ꝓpriã vel aliorũ maxime quãdo virtute diuia p̃ põt cõpelli ad dicendũ vera: sicut pz de xp̃o vbi sup̃: & in beato Martino & alĩs sctis. Secundum vero. s. iuocare demonẽ ad cognitionẽ occultorũ a cq̃rendã ab ipso/nũq; licet. vnde nũq; licet ꝓpter aliq̃ corpalẽ vel tpalez vtilitatẽ/puta iuẽtionẽ rerũ pditarũ quas diabolus scit/& nouit quis inuenit/ ab eodẽ ex q̃rere: vel ei⁹ auxilio in huiusmodi vti. Cui⁹rõ est: q̃a nulla vtilitas tpalis põt cõpari detrimẽto spiritualis salutis q̃d iminet ex inq̃sitione occultorũ per iuocationẽ demonum. hec Tho. vbi sup̃. & Ioh̃. de tur. cre. 26. q. v. c. Nec mirũ. & Ranerius titulo de diuinatione.

Secunda questiuncula est.

1 Quot sũt genera & spẽs diuiationũ gb⁹ iuocãtur demones. Ad quã rñdet: q; triplex ẽ gen⁹ vl̃ modus diuinatiõis ĩ generali. Primũ gen⁹ q̃d fit ꝓ expres

saꝫ vl' manifestā inuocationē demonū. Scd̄m est qd̄ fit absq; exp̄ssa iuocatiōe demonū ꝑ solā cōsiderationē dispositionis vel motus alicui⁹ rei. Tertiū est absq; exp̄ssa inuocatione demonū ꝑ ꝓpriā opationē. s. dū aliqd facim⁹ vt nobis aliqd occultū reuelet̄ & manifestet̄. Primū gen⁹ diuinatiōis ꝑtinet a necromāticos qd̄ gen⁹ sub se continet qnq; spēs siue modos. Prīa spēs vocat̄ p̄stigiū q̄ operatione demonū fantasia & ocl'i hoīm ludificant̄ & illudunt̄ vt nō videāt qd̄ verū est: sꝫ credāt qd̄ nō est verū: vt factuꝫ fuit in muliere q̄ ab oībus videbatur eq̄: & a sācto Machario videbat̄ femina/ p̄stigio virtute ei⁹ sctītatis soluto/ vt sup̄ dictū est. Scd̄a spēs vocat̄ diuinatio ꝑ sōnia puta cū in vigilia exp̄sse ad hoc demones inuocant̄ & cū eis in vigilia exp̄ssa vl' manifesta pacta habētur et sic in sōnis postea ex reuelatiōe demonū causat̄ in hoībus p̄cognitio aliq̄rum futurorū euentuuꝫ. Tertia spēs vocat̄ necromātia: q̄ qbusdā p̄catiōib⁹ adhibito sanguīe vident̄ resuscitati mortui & diuīare & ad interrogata rn̄dere. et dr̄ necromantia a necros grece: latine mortu⁹ & mātia. i. diuīatio vt pꝫ in illis q̄ diuināt cū līguis asini mortui. Quarta spēs vocat̄ diuīatio ꝑ phitonē. i. ventriloquū: vl' phitonissā. i. ventriloquā q̄ futura p̄nūciant̄ ꝑ hoīes viuos sic̄ in arrepticijs pꝫ &. i. Reg. xxviij. de Samuele. Quinta spēs fit ꝑ aliq̄s figuras vl' signa q̄ in reb⁹ inaīatis apparēt q̄ figure vel signa si apparēt in aliq̄ corpore terrestri puta ī terra: in aq̄: in igne: vel in ferro: aut lapide polito. Si in terra dr̄ geomātia. a geos grece: latina terra: & mātia qd̄ est diuinatio vt pꝫ in illis q̄ faciunt diuinatiōes cū linguis mēbris hoīm suspensorū. Si in aere dr̄ aeromātia vt patet in illis q̄ annotāt bestias vt nō comedant̄ a lupis. vl' qn̄ ex magno vento diuināt ꝓdimentuꝫ. Si aūt in aqua vocatur ydromantia. ab ydor

Caput Nonum

grece:latine aqua:& mãtia qđ est diuiatio:vt pz in illis q̃ diuinãt furta cũ fiala vitrea aq̃ plena vel cũ vrinali. Si ãt in igne vocat p yromãtia. a pir grece:latine ignis:& mãtia:vt pz in illis q̃ diuinãt p lignũ viride scintillans in igne. vel i illis q̃ nolũt p̃stare ignẽ vicinis aliq̃bus diebus ebdomade. mẽsis vl̃ ãni. Si aũt i viscerib⁹ aut fibris vel in testinis aialiũ imolatorꝝ in aris demonũ: vocat auruspiciũ:& exercẽtes talia vocant auruspices vel arioli Si aũt pitia mulierũ fiant aliq̃ ligature i damnũ alicui⁹ vl̃ cõmodũ vt i crista galli:& rana vl̃ imagie cere vocat male ficiũ Scdz gen⁹ diuiatiõis cõtinet duas spẽs vl̃ modos. Prima spẽs ẽ p solaz cõsideratione dispõnis sit⁹ & motus siderũ. & hic modus ptinet ad astrologos q̃ si vtant cõsideratiõe astrorꝝ ad p̃cognoscẽdũ futura et nataliũ cõditiões ex celestib⁹ corpib⁹ naturaliter: diuiatio eorꝝ nõ erit illicita nec superstitiosa. Si vero vtant cõsideratiõe astrorũ ad p̃ cognoscẽduz futuros casuales vel fortuitos euẽtus: aut etiaz ad cog̃scendũ p certitudinẽ opa hoim: qđ ex vana & falsa opiniõe p̃cedit: erit diuinatio eorũ sic illicita: qa tũc opatio demõis se igerit: & imiscet vt mentes hoim i plicet vanitati & falsitati vt dicit Tho. ij. ij. q. 95. ar. iij. Scdus modus vl̃ spẽs diuiatiõis ẽ p cõsiderationẽ mot⁹ vel vocũ auiũ vel quorũcũq; aialiũ siue p sternutatiões hoim & tal̃ vocat auguriũ: qđ dicit a garritu auiũ sic auspiciũ ab inspectiõe auiũ: quorũ primũ ptinet ad aures scdm ad oculos Auspiciũ fuit i Romulo & Remo quorũ alter Romulus cõdita ciuitatẽ romã vocauit noie suo eo q̃ victor ipse duodecĩ. Rem⁹ sex vultures viderat. Garrit⁹ vero fuit in vetula q̃ prio die maĩ audiẽs q̃q; es cantarei mane cuculũ: credidit se iuuenẽ pulchrũ ducturam i virũ. Tertiũ gen⁹ diuiatiõis ẽ qđ fit excõsideratione eorꝝ que eueniũt ex q̃busdaz q̃ ab hoibus seriose

fiũt ad aliqd occultũ ingrẽdũ duz facim⁹ aliqd vt nobis aliqd occultuz manifestet. & hoc gen⁹ vocat diuinatio p sortes: & cõtinet sub se tres spẽs. Pria spẽs vocat ciromãtia. i. diuinatio man⁹. Nam ex liniamẽtis man⁹ cõsiderantis fit diuinatio de occultis futuris. Scda spẽs vocat spatulamãtia: ex qbusdaz figuris in spatulis alicui⁹ aialis apparẽtib⁹. Tertia spẽs vocat geomãtia q̃ fit ad aliqd occultũ ingrendũ per ꝓtractionẽ pũctoꝝ vel per cõsiderationẽ figuraꝝ que ꝓueniũt ex plumbo liq̃facto in aq̃ ꝓiecto seu ex qbusdaz cedulis scriptis vel nõ scriptis in occulto repositis dũ cõsiderat qs quaz cedulam accipiat: vel etiã ex taxillorꝝ ꝓiectiõe quis plura puncta ꝓiciat: vl' etiaz duz cõsiderat quid apienti librũ occurrat q̃ oia sortiũ nomẽ hñt & superstitiosa sũt & illicita: quia cõsortio demonũ exercent. ex Tho. vbi sup̃. & ex Ranerio de pisis ordinis p̃dicatoruz. & vide. c. igitur. xxvi. q. iij.

Certia questiũcula ẽ: Si sit licitũ vti reb⁹ naturalib⁹ ad sanitatẽ corpis acq̃rendaz. Rñdet q̃ si res naturales adhibeant ad aliquos effectus ad quos putant virtutẽ naturalem hr̃e nõ est superstitiosuz neq; illicitũ. Si vero adiungant quedaz alia puta signa aliq̃ vel caracteres vel noia vel quecũq; alie obseruatiões/q̃ manifestũ est naturalẽ efficatiaz nõ hr̃e. erit superstitiosum & illicitũ. Tho. vbi supra. arti. ij.

Qarta questiuncula ẽ: Si figure vel signa vel caracteres p̃nt reb⁹ naturalib⁹ adhiberi ad effect⁹ aliq̃s inducẽdos. Rñdetur negatiue. Cui⁹ rõ est: quia cũ tales caracteres: figure vl' signa ad nichil naturaliter operẽtur eo q̃ figura nõ est alicui⁹ naturalis actiõis principiũ/tales figure vl' imagines ex operatiõe demonũ ꝑffectuz hñt vnde semp est

illicitū eas facere. qa in talibus habentur pacta expressa vel tacita cū demonibus: tō. xxvi. q. ij. c. illos. huiusmodi reprobantur. & Tho. vbi supra. in solu. ij. argumenti.

Quinta questiūcula est: An ad pcognoscenda aliq futura fortunia vl infortunia/sicut infirmitates vel sanitates vel huiusmodi (vt medici faciūt) sit licitū aliqua signa obseruare? Respōdet q si quis presagiū futurorū consideret ex causa que per signa expressa apparēt nō erit illicitū: vt verbi gratia: sicut si seruus timeat flagella vidēs iram dñi. & si militer etiā esse posset si quis timeret nocumentū alicui puero: ex oculo fascinante. A simili/cause infirmitatuz ex quibusdam signis cognoscuntur. Et ideo medici talia signa licita seruāt ex qbus de sanitate vl infirmitate morte vel vita pñt licite iudicare. Tho. ij. ij. q. 61. arti. iij.

Certa questiūcula ē. Si ob seruare tpa ad aliqd faciendū sit licitū? Rñdet per duos doctores. Prim9 est dñs Petr9 de tarā. postea papa Innocēti9 qntus. 4. scripto sniarz. di. 33. arti 4. dicens: q obseruātia tēporz est triplex. Quedā est superstitiōis vel ipietatis vt in illis q obseruāt tēpus eorz q subsunt libero arbitrio & inchoāt actiōes sub tali signo celi & huiusmōi rephēdunt ysaie. 47. Stent & saluēt te augures celi q cōtemplabant sydera et supputabāt menses. Quedā ē sagacitatis & puisiōis i illis q obseruāt qlitatē tpis ad rerū habundantiā cōsequēdā & idigentiā excludēdaz. & hoc nec rephēdit nec laudat. Eccl. 33. Quare dies die supat et iterū lux luce & ān9 ānū a sole. Quedā obseruātia tporum ē pietatis & deuotiōis i bonis xpianis qui festa obseruāt in qbus iudicāt magis esse vacandū deo q in alijs dieb9 ppter beneficia spāliter die illo vl festo ex

hibita. Apl's ad Ro. xiiij. Ali⁹ iudicat diē inter diē. Scdus doctor est dñs Alexan. de Ales. ij. par. sūme. q. lij. ar. vi. dicēs: ꝙ quedaꝫ occurrūt cursu naturali & quedaꝫ cursu voluntario. Primo ergo obseruare tēpus ad faciendum aliqd quod causat̄ ex naturali cōplexione elementorū & tpis nō est pctm̄. vnde & medici circa egritudines sanandas: & circa medicinas dandas cōsiderant mot⁹ corporū superiorū: quod qui nō faciunt/aut motus celestium ignorant corpoꝝ. arcmatarij nō medici cēsendi sūt obseruare vero tēpus in hijs q̄ libero arbitrio subdunt̄ est pctm̄. Vnde sup illo verbo apl'i ad gala. iiij. Dies obseruatis & menses & tpa & annos. glo. inculpat eos qui cōstellationes sequunt̄ dicētes. Agam hoc mense cōmertiū: quia illa stella agit mensem. Non plantabo hoc anno vineam qa bisextus est. Hec ex adductis.

Septīa questiuncula ē. An

Inuestigare de reb⁹ furtim subtractis p inspectionē astrolabij & per iudiciū astrorū sit pctm̄. Respondet̄ ꝙ in vestigare quedaꝫ q̄ ꝓprie sequūtur immutationē astrorū: vt puta de calore & frigore imbri & siccitate nō est pctm̄. Iudicare vero de hijs que subsunt libero arbitrio que nō sunt subiecta legi astrorū ē graue pctm̄ qa in talibus interuenit inuocatio demonum. Hec Alexan. ij. par. sūme. q. lij. arti. vi. q. iiij.

Octaua questiuncula ē. An

Sit licitū in collectionib⁹ herbarū vel ꝓ quauis infirmitate dicere aliqua carmina vel aliquas scripturas super hoīes vel aīalia ponere/preter symbolū & orationē dñicam. Respondet̄ ꝙ nō licet super hoīes vel aīalia aliqua ponere preter symbolum & orationeꝫ dñicam. Si vero aliqua sup̄stitiosa addant̄ graue pctm̄ est. Vnde in decretis dicitur. xxvi. questi. v. Non liceat

Caput Nonum

xp̃ianis ꝛc. Nec in collectiõibus herbarũ q̃ medicinales ſunt aliq̃s obſeruatiões aut incantationes attẽdere: niſi tm̃ cũ ſymbolo aut dn̄ica oratione vt tm̃ creator oim̃. ſ. de⁹ honoretur. Secũdo hoc idẽ ꝓbatur per hoc quod dicitur extra de ſortilegijs. c. extuarũ tenore. Vbi dicitur ꝙ quidã preſbyter cũ quodã ad priuatũ locũ acceſſit nõ ea intentiõe vt demoniũ iuocaret: ſz vt in ſpectione aſtrolabij furtũ cuiuſdaz eccl'ie poſſet recuperare: quod licet ex bono zelo & ſimplicitate facere ꝓponeret tn̄ grauiſſimũ fuit ei⁹ pctm̃. Hec Tho. ſecunda ſecũde. q. xcvi. ar. iiij. & Alexan. n̄. par. ſumme. q. lij. arti. vi.

Vna queſtiuncula eſt. An ſuſpẽdere diuina verba ad collũ ſit licitũ. Rn̄deꝛ ꝙ non: duplici rõne. Prima ẽ: quia cũ euangelium ꝗtidie in eccl'ia legaꝛ & audiaꝛ. Si verba dei nõ ꝓſũt in aure quõ circa colla poſita poſſunt ſaluare. Secunda ratio ẽ: quia virt⁹ euangelij ẽ in itellectu & nõ in figuris ergo melius in corde poſita ꝓſunt ꝙ circa collũ ſuſpẽſa: Vbi nota ꝙ in oĩb⁹ ſcripturis ſuſpẽſis tria ſunt caueuda & attẽdẽda. Primũ eſt quid ſit qd̃ ſcribiꝛ vel ꝓferꝛ quia ſi eſt aliqd ad iuocationẽ demonũ ptinẽs manifeſte ſuperſtitioſuz & illicituz ẽ. Scdo cauendũ eſt ſi cõtineat ignota noĩa ne ſub illis aliqd illicitum lateat. Vñ dicit Criſo. ſup Mat. ꝙ phariſeoꝝ magnificanti ũ fimbrias exẽplũc multi aliq̃ noĩa hebraica cõfingũt & ſcribũt & allegãt: que nõ intelligẽtib⁹ metuẽda videnꝛ. Tertio videndum eſt & cauenduz ne aliqd falſitatis cõtineat: quia ſic ei⁹ effectus non poſſet expectari a deo qui non eſt teſtis falſitatis. Quarto etiã eſt cauẽduz ne cum verbis ſacris cõtineãtur aliqua vana puta aliqui caracteres ꝑter ſignuz crucis. Hec. b. Tho. ſecunda ſecunde. q. xcvi. arti. iiij.

Decima questiuncula ē. An

d reliq̄as ſcōr̄ portare & q̄liter cūq; tenere ſit licitū. Rñdeť q̄ eadem rō eſt de reliquijs ſcōr̄ & de euangelio vl̄ de verbis diuinis: qa ſi talia portentur ex fiducia dei & ſcōr̄ quorū ſūt reliquie nō eſt illicitū. Si aūt circa hoc attēderet aliq̄d aliud vanū puta q̄ vas eſſet triangulare aut aliq̄d huiuſmōi q̄d pertineret ad dei irreuerentiā & ſanctorū: ſuperſtitioſū eſt & illicitū vt dicit Tho. vbi ſupra immediate in ſolu. ij. argu.

Undecima questiuncula eſt

v An ſerpētes icātare vl̄ aīalia icantatiōib⁹ ſanare ſit licitum: Rñdeť q̄ ſi in icantatiōib⁹ ſerpētū vl̄ quorūcunq; aīaliū reſpect⁹ habeat ſolū aduerba ſacra & ad virtutē diuinā nō erit illicitū. Sz plerūq; incātationes tales hñt illicitas obſeruātias: & p̄ demōes ſortiunť eſſe ctū & p̄cipue i ſerpētib⁹: qa ſerpēs fuit primū demonis inſtr̄m ad hoiem decipiēdū. hec Tho. vbi ſup̄ i ſol. ij. arg.

Duodecima questiūcula ē.

d An iudiciū ferri cādētis vl̄ aque bullientis/ ordinare ad alicui⁹ p̄cti occulti ingſitionē ſit licitū: Rñdeť q̄ nō: & hoc triplici rōe. Prima ē: qa ordinatur ad indicandū occulta q̄ diuino iudicio reſeruātur: Scda rō eſt: qa i talib⁹ miraculū expectať: q̄d diuina tēptatiōe nō caret. Tertia rō ē: qa iure canonico reprobať. Vnde. ij. q. v. cōſuluiſti in decreto Stephani pape. v. dicit. Ferri cādētis vel aq̄ feruentis exaīatione confeſſionē extorqueri a quolibet: ſacri nō cēſent canones & q̄d ſcōr̄ patrū documēto ſancitū nō eſt ſuperſtitioſa adinuentiōe nō eſt p̄ſumendū. Sponranea enī cōfeſſione vel teſtiū ap̄probatione publicata delicta habito p̄ oculis dei timore ꝓmiſſa

sũt regimini nr̃o iudicare. Occl'ta vero et ĩcognita illi sũt reliquẽda q̃ solus nouit corda filiorꝝ hoĩm et eisdẽ rõib⁹ videt̃ eẽ ꝓhibitũ iudiciũ duellorũ: vt dic̃ tho. 2. 2. q. 95. ar. 8.

Tertiadecĩa q̃stiũcula ẽ: Si ꝑ acq̃sitiõe scientiarũ licitũ sit vti obseruãtijs artis notorie. Respõdet̃ ꝙ q̃tuor sũt vie ꝑueniẽdi apparẽter vel existẽter ad singularũ scientiarũ excessuꝫ. Quarũ prima est ꝑ illuminatiõeꝫ diuinã. Luce. xxi. Ego enĩ dabo vobis os & sapientiã. Et. i. ad Cor. xij. Alij qui dẽ ꝑ spm̃ sermo sapiẽtie zc̃. & subdit̃ ibidẽ ĩ fine. Hec ãt oĩa opat̃ vn⁹ & idẽ spũs diuidẽs singulis ꝓut vult. Scd̃a via est ꝑ regularẽ eruditionẽ hũanam. s. vel a se ipso ĩueniendo vl' ab alio addiscẽdo. Tertia via est ꝑ singularẽ demonis assistentiã & influentiaꝫ qua quosdã mirabiliter inspirare solet. Quarta via est ꝑ artẽ suꝑstitiosaꝫ notoriã a demonib⁹ insidiose confectã & hãc praticare illicitũ est. Probat̃ tum primo q̃a ars notoria vtit̃ q̃busdã q̃ scd̃m se ñ hñt virtutẽ causandi scientiã sicut inspectiões quarũdaꝫ figurarꝝ & q̃rundaꝫ signoru] & verboruꝫ q̃bus. s. signis & verbis nõ vtit̃ ars notoria vt causis: sꝫ vt signis nõ vt diuinit⁹ institutis. sicut sũt signa sacramentalia: sꝫ vt signis ꝑtinẽtib⁹ ad pacta quedã cũ demonib⁹ habita/vtit̃ etiã ars notoria q̃busdã singularib⁹ obseruãtijs & carmĩb⁹ & or̃onib⁹ ignotis ex pacto etiã demonũ cõstitutij. Itẽ acq̃rere cognitiõeꝫ futurorꝝ auxilio demonũ est pctm̃ ꝓpt̃ societatẽ cũ eis initã q̃d in ꝓposito artis notorie locũ hẽt. Et dicit̃ hec ars notoria q̃si ꝑ ea oĩa fiant nota. Hac aũt arte notoria ꝑmittente deo diabolus q̃ñq̃ facere consueuit quosdã in sciẽtijs oĩbus vel aliq̃bus singulariter p̃cellentes vel apparentes atq̃ oĩb⁹ vel aliq̃bus hũano mõ doctis stupendos. Sed q̃d hoc nisi vt fina-

liter tales ex supbia pereãt et alios varijs psuadẽdi modis eorũ falsa auctoritate in fama & gl'ia calorẽ habẽtibus. ad interitũ dãnationis pducãt. hec Henri. de As. et Tho. vbi sup̃. Talib⁹ igit̃ sortilegis & diuis alit̃ taxant̃ pene sm leges: & aliter scd̃m canones. Nam scd̃m leges sortilegi et diuini debẽt decapitari et cõburi. C. de malefi. null⁹ zc. et. l. nemo. et. l. culpa sm vero canões. si crimẽ est occultũ imponit̃ pnia q̃dragita dierũ: vt extra eo. c. i. Si ãt pctm̃ est notoriũ debet ei cõio denegari. de cõse. di. ij. p dilectiõe. Si fuerit cleric⁹ deponat̃. Si fuerit laicus & noluerit ferre pcnã excõicet̃: & hoc si criminalit̃ accuset̃. De laicis aũt dicendũ est si sũt serui verberib⁹ castigent̃. Si liberi incarcerent̃. xxvi. q. v. cõtra idoloruz. Epi aũt tales de sua parochia debẽt pijcere & pñt turpit̃ decaluare. i. eorꝝ vestes añ et retro & capillos scindere infames etiaz sunt censendi. Hec Io. theotonicus p̃dicatoruz ordinis in sũ. cõfessorũ li. i. ti. xi. Et Alexan. ij. pte. sũ. q. lij. ar. v.

Quarta decima questiũcula

Q est: Si p̃stigijs & diuiationib⁹ demonũ cũ sic euenit sit credendũ. Rñdet̃ q nõ: rõ est: qa demõis intẽtio est ad fallendũ: sz hoc maxĩe faciũt in diuinatiõib⁹. dicũt enĩ qñq; vera vt assuescãt hoĩes ĩ alijs credere eis in qb⁹ postea decipiãt. Itẽ solus de⁹ scire põt futura vel ille q ab ipso accipit tanq̃ a speculo eterno: quẽadmoduz est de angelis & sctis pphetis. Sz p hãc viã nõ accipiũt demones: ergo. Et licet demones ppt magnã expientiã quã hñt mlta cognoscãt naturalib⁹ signis & magna sit pprietas intellect⁹ eorũ: nõ ppter hoc tñ sequit̃ q decertitudĩe futurorũ euentuũ sit eis fides exhibẽda: cũ futurorũ cognitionẽ nõ habeãt nisi cõiecturalez & fallibilez. Quẽadmodũ igit̃ hoĩb⁹ qbus p̃sumit̃ q falsa semper dicere

consueuerunt non est prestanda fides: ita & demonib⁹ ꝓpter eorũ voluntatẽ continue decipiendi & obscuritatem intellectus eorum ex culpa non est danda eis fides. Ioh. de turre crema. xxvi. q. v. c. Nec mirum.

Quintadecima questiũcula est: Si sit licitũ vti iudicio sortiũ ad acq̃rendũ & sciendũ aliquẽ euentũ occultũ puta de electiõe ꝓlatorũ & manifestatiõe pctõr̃ occultorũ: & adeptione dignitatũ tꝑalium. Rñdet & primo de elẽctione ꝓlatorũ dicendo q̃ nõ sit licitũ vti sorte diuisoria. Qđ ꝓbat̃ duplici rõe. Prima est: qa tales electiones spũs sancti inuocatione & inspiratione fieri debẽt & nõ euentu sortiũ. Scda est: qa in vsu sortiũ põt esse aiarum periculũ ꝓpt̃ malicia hoim: ergo ne fraudes cõmittant̃ in electionib⁹ ꝓlatorum: nõ sorte ꝫ spũs sancti inuocatiõe & inspiratione & vocũ electione fieri debẽt. Sed cõtra: ea q̃ a sanctis facta in scripturis inueniunt̃ nõ videtur esse illicita. Sꝫ tam in veteri q̃ in nouo testamẽto sãcti inueniũtur sortib⁹ vsi esse qđ ꝓz. Legitur. n. pri. Re. xiiij. q̃ Saul sorte deꝓhendit filiũ suũ Ionathã mel comedisse. Et Ione primo q̃ Ionas sorte in mare eiect⁹ est. Et Luce. i. etiã legit̃ q̃ zacharias sorte exijt vt incẽsũ poneret. Et Actu. i. etiã legit̃ q̃ Mathias sorte est ab apl̃is in ꝓlatũ. i. in apl̃m elect⁹: q̃ videtur q̃ in electiõib⁹ eccl̃iasticis ꝓlatorũ licitus sit vti sortib⁹. Rñdetur q̃ donec veniret veritas in publico cessefuerũt sortes in veteri tastamẽto & in punitionib⁹ & in electionib⁹: & in hijs q̃ ordinabãtur. Vnde Beda sup̃ act⁹ apl̃orum. i. sic ait. Hic. s. Mathias eligitur sorte ne a lege discrepet in q̃ sũmus sacerdos q̃rebatur: qua q̃ rendus erat verus sacerdos. Vnde donec veniret veritas figura habuit exerceri: & ꝓpter hoc electio Mathie sorte

facta est ante pentecosten in qua dabitur spūs sanctus. Nondum enī oino facta erat veritatis publicatio. quia nondū erat plenitudo spūssancti in eccl'ia effusa. septē autē diaconi post ea non sorte sed electione discipulorum sunt ordinati. Vnde lero. super illo verbo allegato Ione. i. in glo. dicit q̄ Ionas fugitiuus sorte dēphenditur: & Mathias sorte eligitur: non agitur virtute sortium: sed volūtate dei qui sortes regebat incertas. Non ergo hoc exemplo debemus vti sortibus: quia priuilegia paucorū nō pñt facere legē cōem. Siliter Pharao & Nabuchodonosor iudicio somniorū futura cognouerunt: nō tñ ideo sōnijs vbiq̄ est credendū. Sedo in manifestatione occultorū peccatorū nō est licitū vti iudicio sortium per duellū & per iudiciū ferri candentis & aq̄ feruentis: tum qa ordinantur ad iudicandū occulta que diuino iudicio preseruantur seu reseruantur. tum etiā quia iudiciū sortium nō est auctoritati diuina sanctum. Vnde. ij. q. iiij. in. c. Consuluisti/ decreto Stephani pape dicitur. ferri candentis vel aque feruentis exanimatione confessionem extorqueri a quolibet/ sacri non cēsent canones: & qd sanctorū patrū documēto sancitū non est: superstitiosa adinuentione nō est pſumendū. spontanea enim confessione vel testium approbatione publicata delicta habito p̄ oculis dei timore cōmissa sūt regimini nostro iudicare. Occulta vero & īcognita illi sunt relinquenda qui solus nouit corda filiorum hominū. Et eadem ratio videtur esse de lege duellorum nisi q̄ plus accidit ad cōmunē rationē sortium in quantum non expectatur ibi miraculosus effectus nisi forte qñ pugiles sunt valde īpares virtute vel arte. Hec Tho. secunda scde. q. xcv. arti. viij. Quantum vero ad adeptionem dignitatū temporaliū vel defensionē ecclesiarū

& distributionē elemosynarū dicitur: q̄ si necessitas im
mineat cū debita reuerentia licitū est sortibus diuinū im
plorare auxilium & primo in adeptione dignitatum.
Nam in hijs que ordinantur ad terrena disponēda ple-
rumq̄ homines sortibus vtunt̄. Vnde in figura huius
Dauid legit̄ (primi Reg. xvij.) cum philisteo singulare
inijsse certamē: quod ad rationē sortium plus accedit q̄
ad iudicium ferri candentis vel aque bulientis: vt patet
supra. Secundo licitū est vti sortibus in gubernatione
vel defensione ecclesiarū. Cum enī quedam ciuitas esset
obsessa & clerus dubitaret qui deberent fugere & qui
manere. Respondit Aug⁹ in epistola ad Honoratuz sic
dicens. Si inter dei ministros sit disceptatio qui eorū p-
secutionis tpe maneant ne fuga fiat omniū: & qui eo-
rum fugiant ne morte omniū deseratur ecclesia. Si hec
disceptatio aliter nō potuerit terminari/quantū michi
videt̄ qui maneant & qui fugiant sorte legendi. i. eligē-
di sunt. Tertio licitū est vti sortibus in distributione ele
mosynaruz. Vnde Aug⁹ in primo de doctrina xp̄iana
sic ait. Si tibi habundaret aliquid quod oporteret dari
ei qui non haberet nec duobus dari potuisset. Si tibi oc
currerent duo quorum neuter aliū indigentia vel erga
te necessitate aliqua superaret nichil iustius faceres q̄
vt sorte legeres vel eligeres cui dandum esset quod dari
vtriq̄ non posset. Hec Tho. secunda scd̄e. q. xcv. ar. viij.
Ratio autē quare in istis tribus actibus supradictis est
licitum vti sortib⁹: est ad dirimendū dubitationes & cō
tradictiōes humanas. Vnde Prouer. xviij. dicitur. Con-
tradictiones cōprimit sors. hec ex Ranerio pisano.

Sextadecima questiūcula

est: Quare tria peccata. s. sortilegiorū: diuinatio

nũ: incantationũ & huiusmdi plus habũdant in mulie
rib⁹ q̃ in viris? Rñdet̃ q̃ aliter fuit de doctrina dei & ali
ter de doctrina diaboli: q̃a doctrina dei descendit a deo
in xp̃m & a xp̃o in virũ & a viro in mulierẽ. Et hũc or-
dinẽ tangit apl's prime ad Cor. xi. dicens. Omnis viri ca
put xp̃s est: caput autẽ mulieris vir: caput vero xp̃i deus.
Ecõtra fuit in doctrina diaboli q̃a ipse diabolus primo
transfudit eã in mulierẽ vt pote que min⁹ habeat de sen
su & discretiõe spũs: & ꝑ mulierẽ in virũ: & iõ citius &
frequenti⁹ hec p̃dicta pctã ĩueniunt̃ in sexu muliebri q̃
virili. Hec Alex. ij. ꝑte sũ. q. liij. de sortibus ar. vi.

d Decimũ caput est de cõ-
cessa & assidua contra hoĩes demonũ pu-
gna. Circa qd̃ sex questiuncule soluent̃: q̃
rum quelibet infra suo ordine declarabit̃.

p Prima questiũcula est: Qui
bus cõcessa ẽ maior ptãs sup̃ hoĩes/an malis spi
ritib⁹ vel malis hoĩbus. Ad quã rñdet̃ q̃ maior
ptãs ꝑmissa est malis hoĩbus sup̃ bonos & malos q̃ sit ꝑ
missa demonibus sup̃ eosdẽ. Que cõclusio ꝓbat̃ rõibus
& prio sic. Nam exp̃ientia docuit & docet q̃ de⁹ ꝑmisit
& adhuc ꝑmittit tyrãnos & alios iniquos hoĩes: ꝑ arbi-
trio/hoĩes bonos & optimos affligere & molestare mar
tyrijs: & tandẽ qñ & quõ voluerũt eos interficere: qd̃ de
cõi cursu nõ est sic ꝑmissuꝫ demonib⁹ sup̃ hoĩes. Alio-
q̃n mox cũ aliquẽ ꝑciperẽt eẽ in pctõ mortali: ipsuꝫ inter
ficerẽt: sciẽtes hoĩes in mortali culpa mortuos: eẽ dãnatos
ergo. Itẽ scd̃o sic: q̃a hõ põt se magis custodire & defẽ-
dere ab ĩimico hoĩe q̃ ab inimico demone: cũ ille sit ho
stis visibil' & iste ĩuisibil': ꝓpter q̃ rõnabilit̃ nõ tãta ptãs
ꝑmissa ẽ demonib⁹ sup̃ hoĩes: quãta hoĩb⁹ sup̃ eosdẽ. Iteꝫ

tertio quia demon est periculosior inimicus homini q̄ homo: eo q̄ demon principaliter appetit tollere bona aīe. s. sp̄ualia & moralia sine quibus beatitudo attingi nō pōt: homo verus inimicus vt plurimū querit tollere bona fortune vl̄ nature: & ergo mīn⁹ sunt timēdi hoīes inimici q̄ demones: q̄a & si corpus occidere p̄nt: aīam tñ nō p̄nt occidere vt demōes. Item q̄rto sic: q̄a quātuz ad p̄ntem statū mundi/vl̄ cursus hui⁹ tp̄is: et eoz̄ que sub ipso sunt: deus sic res administrat liberas & illiberas q̄ eas ꝓprios motus hr̄e sinit: vt dicit Aug⁹. Demones aūt nō subsūt statui currēti hui⁹ mundi cū sint dānati: ergo cōtra hoīes alterius status nō p̄nt oēm conatū exercere contra quos conari extreme ꝑ viribus licitū est homini b⁹ cū sint ambo eiusdē status. hec ex Henrico sup Geñ.

Secunda questiuncula cor/ relaria est: cui concessa est maior ptās ad affligē dos bonos: agenti naturali vel homini libero: Ad q̄ā respondet̄ q̄ homini agēti libero statui vie sub iecto. Nam crebro legunt̄ homines iusti ab impijs expo siti agētib⁹ naturalib⁹: vt igni aque: veneno bestijs: q tñ nō fuerunt lesi sicut ptz multipliciter ex historijs sancto rum: nā deo permittēte & actionē libere agen tiū ip̄ediē te plures hoīes & martyres a varijs tormentorū generib⁹ necari nō potuerunt: & tamen in actione gladij ab agē te libero omnes interierunt. Hec ex eo vbi supra.

Tertia questiuncula corre/ laria est: quare actio afflictiua naturaliter agē tiū ab agentib⁹ liberis: quandoq̄ a deo fuit per missa: qñdoq̄ impedita. Actio vero gladij semp in oēs suū sortita est effectū & nūq̄ ip̄edita. Ad quā sic rñdet̄

ꝙ actio afflictiua naturaliũ agentiuꝫ permissa qñꝗ fuit ꝓpter pctm̃ eius qui lesus est: vel eius cuius ĩpietate innocentes: igni: hestijs mari zc̃. applicant̃: vel q̃a ĩpij digni nõ erant miraculo moneri: vel quia iustum erat vt eorum malicia compleri ꝑmitteret̃: & sic etiã meritum cresceret martyrij in afflictis. Quandoꝗ autẽ taliũ actio ꝓhibita fuit primo vt patiẽtes apparerent esse veri serui dei: cui omnis natura obedit que non est instituta vt innocentes ledat: sed vt adiuuet: secundo vt etiã sic ostenderet̃ ꝙ innocens natura: quantũ est de se innocentẽ hominẽ nõ ledit. De actione vero gladij vibrata ab impijs quare nunꝗ ꝓhibita fuerit: tres cause assignant̃. Prima quia gladius est instrumentũ ordinariuꝫ & principale executoriũ iudiciarie ptãtis ad aĩaduertẽdũ in facinorosos hoĩes/vt habet̃. ff. de iurisdictione oĩm iudiciũ. l. imperium. cuius executionẽ deus a quo est omnis potestas potius semꝑ decreuit exequi quã impedire. Secunda: a deo gladius nunꝗ fuit ꝓhibitus quia ꝓhibitio eiꝰ pro miraculo nõ fuisset recepta. sed vel abitrio ꝑcussoris imputata quasi fingentis se nõ posse percutere. Tertia q̃a cum apud gentiles famosa quedam superstitio esset ꝙ magi demonũ operatione facere consueuerũt: gladios non scindere. Ideo rationabiter actio gladij a deo ꝓhiberi non debuit: ne illi in quos vibratus fuisset suspecti de superstitionibus haberentur. Hec ex Henrico de Assia super Genesim.

Quarta q̃stiũcula ẽ: Quot sunt species demonũ hoĩes ante & post iudiciũ torquentiũ. Ad quã sic respondet̃ ꝙ vsꝗ in diẽ iudicij due sunt spẽs demonuꝫ torquentiũ/& insidiantium hominibus. Aliqui enĩ sunt alligati in huius nr̃i

aeris medio quod tenebrosũ est & caliginosuꝫ qui nobis dati sunt in ministeriũ exercitationis nostre vsqꝫ in diem iudicij temptãdo nos nõ tñ supra id quod possumus: quo quidem aeris medio libenter nobiscũ morant̃ quod patet: quia frequẽter legunt̃ peti uisse a xp̃o vt nõ mitterent̃ in infernũ: quod nõ ideo faciũt q̃si dum circa nos sunt pena eoꝝ in aliquo minuat̃: nã vt dictũ est demones quocũqꝫ vadunt secũ infernũ & ignẽ portant/ quo semp ardent: nõ materialiter & actione corporali. s. calefaciẽdo: desiccando ꝛc. qa sic oĩa circa nos cõburerent: sed actione & motu spũali: sꝫ ideo malunt hic nobiscum q̃ꝫ in inferno esse: quia penale sibi existimãt esse in iferno vbi rariꝰ: inefficatius: & remotius cõtra nos agere possunt quã dum in hoc aere ꝓpinqui nobis cõmorãtur. Alij demones sunt alligati in inferno ad torquendũ ante iudicium solum animas: post vero iudicium torquendo cõpositum. i. animã & corpus modo quo dictũ est supra prima decade. iij. capite. questiũcula. v. Alij & tertij demones sunt in purgatorio qui assistũt ibi: ante aĩas irridendo: & insultando eis de supplicijs suis vt dicit Tho. in. iiij. sñiaꝝ. di. xxi. q. v. Nullã tñ habẽt potestatem torquendi aĩas ibidẽ cũ fuerint in pñti vita: eoꝝ victores. Albertus aũt in. 4. assignans causas quare demones in purgatorio nõ torqueant aĩas dicit: primo qa nõ fuit consensus diabolo factus in eis q̃ peccauerũt veni aliter tm̃: imo habitualiter deo consentire videntur. Et ideo soli deo & iusticie eius subdi debẽt & nõ tortori diabolo. Item scd̃o ꝓbat idem sic: sicut videmus in politijs q̃ alius est puniens filiũ & alius furẽ vel hostẽ: ita debet in diuinis esse: quia nostra iustitia exemplata est a deo sed super filiũ pater ponit̃: sup hostẽ ponit̃ cõmissariꝰ: sic ergo cum existentes in purgatorio sint filij dei: deus

pater debet eos punire & non demon. Nec etiam puniuntur per angelos bonos: quia nō est verisimile q̄ angeli boni cōciues suos tam vehementer affligant: imo visitant & cōfortant vt dicit dñs Petrus de palude: q̄ si dicat q̄ angelus bonus lesit Iacob tangens neruū femoris ei? qui statim emarcuit. Geñ. xxxij. Dicit q̄ illud fuit ad cō cupiscentie refrenationē & nō ad grauē afflictionem: vt dicit dñs Bonauentura in. iiij. sniar. di. ij. Et q̄a ista exercitatio in purgatorio & in aere caliginoso circa nos a demomonibus/& ministerium bonorū angeloruz in die iudicij terminabitur. Ideo omnes spiritus mali purgatorij & aeris caliginosi post diē iudicij cū hoībus malis & damnatis detrudentur in inferno: boni vero cum eorum angelis inparadiso. Tho. pri. par. q. lxv. arti. iiij. ad tertium. & intra. q. adducti.

Quinta questiūcula est: que sunt cause q̄ demones sic temptent: torqueant & insidient hominibus. Ad quā respondetur q̄ quintuplex causa est cur demones hoībus insidient. Prima est eorū malicia: q̄a cū odio deū habeant ex malicia sua querūt auertere homines a seruitio dei quantū possunt: sicut is qui inimicat alicui & odit: querit auertere ab eius obedientia & reuerentia subditos eius: sic demones ex malicia querunt auertere a seruitio dei seruos eius & maxime sanctiores & meliores. Vnde Hieronimus ad Eustochium inquit. Non querit diabolus homines infideles: nō eos qui foris sunt: & quorum carnes rex in olla succendit Assuerus: de ecclesia christi rapere festinat. Esce eius secundum Abachuc electe sunt. Iob subuertere cupit: & deuorato Iuda ad cribrandos apostolos expetit libertatem. Et Iob. xl. cap. Esca

eius electa & habet fiduciam' q̄ influat iordanis in os eius id est q̄ deuoret baptismo purgatos: q̄ baptismus habuit originē in iordane. Et p̄pterea baptizati designantur p̄ iordanē. Scda est eor̄ supbia respectu diuīe ptātis quā vsurpare nituntur: vt sicut deus hēt bonos angelos sibi ministrātes & assistētes in determinatis officijs ad salutem hoīm: sic & demones in īpugnando videant sibi determinatos ministros hīe ad īpugnationē hoīm. Propterea dicit̄ Iob penultīo. Ipse est rex sup̄ vniuersos filios supbie. Exēplū in vitis patrū de sathana q̄ visus fuit a q̄dam/exigere rationē a satellitib⁹ suis/demonijs inferioris gradus/de malis/ad que induxerāt tēptatos p̄ ipsos/ & illū qui quendā sanctū virū in heremo cōmorantē: nē tatum ab eo per plurimos annos: ad ruinā tandē luxurie adduxerat: multū cōmendauit & honorauit. Tertia est inuidia. Nam demones saluti hoīm īuidentes p̄fectum eorū p̄ tēptationes īpedire nituntur. Vnde dicitur Sapīe. ij. Inuidia aūt diaboli/mors introiuit in orbem terrarum. Et. xvi. q. ij. c. visis. dī de diabolo q̄ dolet satis & erubescit caritatem quā in celis nequiuit habere. i. cōseruare: homines constantes ex lutea materia in terris tenere: & qa ibi debent ascēdere quo ipse descēdit. Propterea Aug⁹ de ci. dei dicit. Non tam luno videt inuidisse Romanis quā demones omni generi humano sedes īuident sempiternas: & licet sciāt q̄ ex dānatiōe hoīm malorū quos ex īuidia temptāt: pena eorū augeat̄: sicut ex incitatiōe hoīm ab angelis ad bonū gloria eorū crescit nō tn̄ p̄pter hoc dimittūt hoies tēptare similes inuido de quo narrat̄ q̄ petierit sibi vnū oculum eruí vt p̄ximo suo cui īuidebat duo oculi eruerent̄ Dicit̄. n. de quodā rege q̄ pollicitus fuerit duob⁹. s. īuido & auaro se facturum q̄cūq; peterēt: ita tn̄ q̄ qui posterior peteret duplū

haberet. Et cum vterq; differret petere: alter motus cupiditate dupli boni habendi: & alter ne socio suus plus quã ipse haberet, tandem precepit inuido rex vt prio peteret: qui petijt vt vnus sibi oculus eruerẽt: vt socius suus duos ammitteret: noluit enĩ aliqd petere boni ne socius duplum haberet sic demones temptãt exĩuidia homines: licet nõ ignorẽt eorũ penã in futuro crescere ex hoim dãnatiõe. Quarta est iustitia dei que illis vtit vt instrumento & ministris ad hoies puniẽdos: sicut ĩ hoc mũdo missus ẽ spũs mẽdax ad puniẽdũ achab regẽ isr̃l vt dr̃.3.Reg.vlti. Siliter & in inferno eodẽ vtitur mõ illis deus ad iustitiã. Quinta est hoim pigritia: qa. s. pdiderũt eor̃ arma. nã ponit. iiij. ptẽ in vitis patrũ: q; cũ senex quidã regreret abbatẽ senẽ cur a demonibus hoies vexarent & monachi: Rñdit senex qm̃ arma eorum pdiderunt. i. virtutes: penitentiam: humilitatẽ: obedientiã & paupertatem. hec Tho. pri. par. q. cxiiij. ar. i. Et. d. Antoninus archiẽps florentinus in prima parte sũme.

Sexta questiuncula est. Si

cuilibet morienti semper demones appareant. Ad quã videt prio respõdendũ negatiue. Quia aut apparerẽt morienti sc̃m formã substantie eor̃ in corporee: aut apparerẽt in corporibus assumptis. Si primo modo: nõ viderent. Oculus enĩ corporalis spiritualia absoluta nõ videt. Oportet enim q; inter visi bile & vidente sit ꝓportio & conformitas. Si vero apparerẽt in corporibus assumptis/ob oĩbus viderent. Sed demon in corp̃e assũpto ab omnib9 nõ videt. vt p3. i. Reg. xxviij. de phitonissa & diabolo Samuele sene amicto pallio quẽ videbat phitonissa. Saul vero & duo serui eius nõ videbant: sed audiebant: ergo nullo modo possunt videri a

morientibus. Ad hanc dubitationem respondetur q̄ de lege communi demones omnibus morientibus apparent. Hec conclusio ꝓbatur ratione: auctoritatibus & exemplis. Ratione sic: Tho. pri. par. q. cxiij. &. ij. sniarū di. xi. ar. iiij. & ibidē Bonauē. Mon minus est ꝑnus & continuus diabolus ad perdendum hominem & decipiendum q̄ bonus angelus ad iuuandum eum & custodiendum. Sed bonus angelus nō relinquit homines iuuando & bonum suadendo vsq; in finem mortis in du sive ei apparendo assistendo: auxiliando & bonum persuadendo: vt patet. iiij. Reg. vi. de rege Syrie & rege israel. Et in vitis patrū de abbate Noyse & abbate Isidoro. & a Gregorio in omelia vicesime dominice trinitatis: & in dialogis suis: ergo similiter & malus angelus.

Secundo ꝓbatur auctoritatibus. Et primo sup illud Gen. iij. Tu insidiaberis calcaneo eius. dicit glo. ordinaria. i. fini vite hominis. Et Ecci. xxxix. dicitur. Sunt spiritus qui ad vindictam creati sunt/ & in furore suo confirmauerunt tormenta sua/ & in tempore consūmationis effundent virtutem zc̄. Quam sanctus Vincentius & Hugo cardinalis de malis angelis in morte apparētibus glosant. Et Aug⁹ super illud Psal. lv. Ipsi calceneum meum obseruabunt. dicit per calcaneum qui est finis & extremitas hominis versus deorsuz intelligit̄ finis vite quem malignus spiritus p̄cipue obseruat & ei insidiatur sciens q̄ finalis lapsus damnatio est qui in eo decedit. Et Gregori⁹ primo moraliū. c. vij. dicit. Cum hostis noster nec in exordio actiōis ꝓcutit nec in itinere actionis interficit tunc duriores in fine laqueos tēdit: & tanto sollicitius tunc insidiat̄ quantū sibi solū remansisse ad decipiendū finem considerat. Vnde & Psal. Iniquitas calcanei mei circūdabit me. hec ille. Itē Greg⁹ super

illud Luce.xix. Circũdabunt te inimici tui vallo, dicit sic. Diabolus in fine ad bonos & malos etiã & ad xp̃m venit in cruce morientẽ. Sed ad christum venit & nichil inuenit Ioh. xiiij. Venit enĩ princeps mundi huius & in me non habet quicq̃; quia enim hunc mortalem homĩnẽ vidit suum aliquid inuenire in ipso credidit. Sed sine vllo peccato a mundi corruptione exijt qui sine peccato in mundum intrauit. Ad bonos etiam diabolus venit & suum aliquid in eis fuisse inuenit; sed tamẽ eos rapere nequit; quia christus pro eis debitum soluit Venit etiam ad reprobos & sua multa inuenit; & eos ad tartara rapit. hec ille. Et glosa super illud Psalmi.ix. Insidiatur quasi leo in spelunca sua. Dicit q̃ loquitur psalmista de antichristo in vltimo mundi; vel diabolo in vltimo vite. Item Gregorius super Lucam.xix. dicit. Maligni spiritus animam vndecũq̃ angustant/ quando ei non solum operis; verum etiam locutionis; cogitationis; iniquitates replicant vt que prius se dilatauit in scelere ad extremum de omnibus angustetur in retributione. Et iterum idem dicit. Diabolus tanto graviores temptationes ingerit; quanto magis peccatorem appropinquare fini conspicit. Hec ille. Exemplis etiam idem patet & primo in vita sancti Martini; cui morienti apparuit diabolus quem videns dixit. Quid hic astas cruenta bestia. Et beata virgo Maria rogauit christum vt in die obitus sui demones ei non occurrerent (licet tamen hoc sit apocriphum) Et in transitu beati Hieronymi recitat Cyrillus ad Augustinum de Eusebio discipulo beati Hieronymi in fine vite clamante fratribus assistentibus. O fratres adiuuate me ne pereã: haud non videtis demonum agmina qui me debellare & ad tartara ducere festinant. Et vt ad summã; de insidijs

insatiabilis homicide diaboli contra hominem in hanc partem concludam. Sciendū est q lucifer ab initio post casum vbi cognouit celestia subsellia irreuocabiliter amisisse: inuidie dolore tactus intrinsecus: ne vnde ipse eiectus fuerat: hominem ascendere contigisset: cepit aduersos eum: toto malignitatis spiritu debachari: ita vt ne in morte solū: sz & in vita & post mortē: totis aduersus eū viribus moueat. Et qdem in vita in primos parentes cepit primo seuire: qñ sub lubrici serpētis tegmine: mulierē latenter decepit: atq; per eā virū peccare fecit: quando deū mendacem & inuidū significauit dicens: nequaq; morieminī: scit enim deus q quacūq; hora de ligno vite comederitis: eritis sicut dī: qñ etiā sibilo virulentie sue corpora pthoplaustorū: & nostra que in eis radicaliter erant: carnis stimulis incendit atq; infecit: de inde totius posteritatis originem mille nocēdi milleq; leti modis corrupit. In morte ptērea homines vexare nō cessat. Nam ipse calcaneū eius obseruat: sedet in absco-dito quasi leo in spelūca sua vt quemq; deuoret: vt interficiat innocentē. Quīmo & post mortē in corpora deseuit humana. Fertur enim a Pythagora deinde ab Ouidio & Isidoro/q natura vel arte demonis: vel forte inimicitia a deo (teste scriptura) posita inter serpentem & semen hominum: de medulla hominis mortui que in se deueris & spina dorsi est: serpens generatur: qui cerebro deuorato per oculos exit: reliquam partem corporis depasturus. ¶ Ad argumentum aūt in fronte. q. factū dupliciter Respondet. Primo q apparitiōes demonum moriētibus sunt imaginarie: formāt enī demones mouendo hūores & sanguinē aliq̄s imagines representātes eos: qd aūt videt imaginarie/ nō apparet nisi illis quibus fit visio vt patet in prophetis: ideo & sic potest

esse in demonū apparitionibus. Dicit secundo q̄ quia similem potestatē habent demones & boni angeli sup corpora ab eis assumpta quā hñt sup corpora ꝓpria glorificata anime beatorū in quarū potestate erit q̄ corpora eorum videant vel nō: & ab vno vl'a pluribus in parua vel magna distantia: ita q̄ omnis actio corporis erit in potestate anime. Alias enī corpus gloriosum nō esset instrumentū summe obediens principali agenti. s. aie. Sic similter dicimus & de demonib⁹ & angelis bonis: q̄ in eorū potestate est in corporibus assumptis apparere vel nō: vel vni: vel pluribꝰ: distanter vel ꝓpe. Hec Tho. elicitiue in. iiij. sñiarū. di. xliij. q. ij. Patet hoc etiā in angelo bono Dañ. x. Et christo glorificato q̄ apparuit Paulo: quē paulus videbat: viri autem qui comitabant cum eo stabant stupefacti audientes quidē vocē: neminē aūt videntes. Actuū. ix. c. Rogemus ergo nos sanctissimam trinitatem: Beatam dei virginem genitricem: & patrem nostrum diuinū sanctum Dominicum: vt cum venerit hora nostri regressus ad patrē: in exitu israel de egypto: domus Iacob de populo barbaro: nobis obuiam christi occurrat: exitum nostrum angelorum turba comitetur. Nichil in nobis funesti occurrentes reperiant inimici: sed sinus abrahe nos suscipiat Amen:

Absolui Illustrissime ac in

Auictissime princeps: auspice deo: vtinā tam efficaciter q̄ libenter opusculū quod fidei: obseruantie: integreq̄ charitatis in te mee: esset testimoniū. Quod nō eo consilio: tue dominationi dicare cōstitui: q̄ crederem te: eo instrui: aut quicq̄ inde haurire posse disciplīne. Tecum enim habes ea omnia ꝑ virtutum or-

namenta: quibus omnis laus recte cõparatur. Tanta tibi insuper: insidet sapientia: quin potius a natura inata ingenij vis: tanta; prudentia: rerũq; omniũ experiẽtia: vt nullus egeas exterioribus adiumentis. Veruz ego vt litterarum etiam monumentis: imortalitati consecrare ris: glorieq; & nominis tui auidissimus: libellum hunc: vtinã tanto principe dignũ. t. d. offerendũ duxi. In quo dum belli pacisq; ingens occupationũ sarcina: te respirare permiserit: habeas aliquas paruitatis intellectus mei ineptias: vt in eis recreationis gratia: non tam delecteris q; tui acutissimi ingenij iudicio: atq; censura corrigas & castiges. Vale decus principum: & ea molire que vel inuidos ad tuas laudes cogant.

Speculum peregrinarũ questionũ: Bartholomei Sybille Monopolitani: Sacre pagine pfessoris. Varijs Theologie: & vtriusq; censure: Philosophorũ & astrologoz documentis exornatũ: Cuilibet intuenti: & precipue in agro dominico laboranti putile. Bene perspectum & emendatum Opera & expensis circumspecti viri Ioannis Grũninger ciuis Argentiñ. Ad laudẽ dei & legentiũ vtilitatem: cõsummatũ: Finit. Anno Christiane salutis post Millesimũ quadringentesimũ nonagesimo nono. 14. Kalendas Septembres.

BIBLIOTHECA UNIV. IAGELL CRACOVIENSIS

Bibl. Jag.

Konserwacja oprawy
1990 r. -BŚ

Biblioteka Jagiellońska
stdr0008645

Cybilla
Barthol
1499